

วารสารการเมืองการปกครอง

Journal of Politics and Governance (JOPAG)

ปีที่ 11 ฉบับที่ 3 ประจำเดือนกันยายน – ธันวาคม 2564

(Volume 11 No. 3, September – December 2021)

รัฐ การจัดการปกครอง และสวัสดิการ

(States, Governance, and Welfare)

วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคามในฐานะหน่วยงานทางวิชาการด้านรัฐศาสตร์ เล็งเห็นถึงความสำคัญของการส่งเสริม และสนับสนุนให้เกิดการเผยแพร่ผลงานวิจัยของนิสิต นักศึกษา อาจารย์ตลอดจนนักวิจัยทั่วไป จึงเห็นสมควรจัดทำวารสารชื่อ “วารสารการเมืองการปกครอง” (Journal of Politics and Governance) เพื่อเป็นสื่อกลางในการเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ และให้มีมาตรฐานเทียบเคียงกับระดับชาติ ระดับนานาชาติ หรือระดับสากล และเป็นการเสริมสร้างศักยภาพทางวิชาการของวิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม โดยวารสารการเมืองการปกครองได้เผยแพร่แบบรูปเล่ม ในปี พ.ศ. 2553 และเผยแพร่แบบออนไลน์ ในปี พ.ศ. 2556

วัตถุประสงค์การจัดทำวารสาร

1. เพื่อเผยแพร่บทความวิจัย บทความวิชาการ และบทความอื่นที่มีคุณภาพ แสดงถึงประโยชน์ทั้งในเชิงทฤษฎีและเชิงปฏิบัติ เพื่อให้ นักวิชาการ นักวิจัยและผู้สนใจทั่วไป สามารถนำไปพัฒนาหรือสร้างสรรค์องค์ความรู้ใหม่ และนำไปประยุกต์ใช้ในงานด้านรัฐศาสตร์ และสาขาที่เกี่ยวข้อง
2. เพื่อให้บริการวิชาการแก่สังคม ในรูปแบบการเผยแพร่ความรู้ทางรัฐศาสตร์และสาขาที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งเป็นสื่อกลางการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประสบการณ์ระหว่างนักวิชาการ นักวิจัย และผู้สนใจทั่วไป

การตีพิมพ์เผยแพร่ราย 4 เดือน (ปีละ 3 ฉบับ)

ฉบับที่ 1 มกราคม – เมษายน

ฉบับที่ 2 พฤษภาคม – สิงหาคม

ฉบับที่ 3 กันยายน – ธันวาคม

เผยแพร่ในรูปแบบและออนไลน์ทางเว็บไซต์

<https://www.tci-thaijo.org/index.php/jopag/index>

P-ISSN: 2228-8562

E-ISSN: 2697-3790

ที่ปรึกษา

คณบดีวิทยาลัยการเมืองการปกครอง
รองศาสตราจารย์สีดา สอนศรี

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
อดีตคณบดีวิทยาลัยการเมืองการปกครอง

บรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญารัตน์ มีสุวรรณ

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วนิดา พรหมล้ำ
อาจารย์ ดร.คู่บุญ จารุมณี
อาจารย์ ดร.จิรวัฒน์ เจริญสุข

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

กองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์ ดร.จรัญ มะลูลีม
ศาสตราจารย์ ดร.อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์
ศาสตราจารย์ ดร.ไชยันต์ ไชยพร
รองศาสตราจารย์ ดร.สมบูรณ์ ศิริสรธริรัญ
รองศาสตราจารย์ ดร.กมลพร สอนศรี
รองศาสตราจารย์ ดร.อรรถศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์
รองศาสตราจารย์ ดร.พิศาล มุกดาร์ศมี
รองศาสตราจารย์ ดร.ประโยชน์ ส่งกลิ่น
รองศาสตราจารย์ ดร.อลงกรณ์ อรรคแสง
รองศาสตราจารย์ ดร.สามารถ ทองเผื่อ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทิวดา กมลเวชช
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วสันต์ เหลืองประภัสร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กนิษฐา ชิตช่วง
อาจารย์ ดร.ธัญญาทิพย์ ศรีพนา
Prof. Dr. Mahmud Mastura
Prof. Dr. MS. Sumar Tono
Assist.Prof. Dr. Maria Faina Luceo-Diola
Dr. Ahmad Aldrie Amir

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหิดล
มหาวิทยาลัยมหิดล
มหาวิทยาลัยรังสิต
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
National University of Malaysia, Malaysia
Universitas Brawijaya, Indonesia
University of the Philippines, Philippines
National University of Malaysia, Malaysia

เลขานุการกองบรรณาธิการ

ว่าที่ร้อยตรีกวินทร์ พิมจันนา
นายวรฉัตร รุ่งวิริยะวณิช

เลขานุการกองบรรณาธิการ
ผู้ช่วยเลขานุการกองบรรณาธิการ

นโยบายของวารสารการเมืองการปกครอง

1. วารสารการเมืองการปกครองจะตีพิมพ์บทความวิจัย บทความวิชาการ และบทความทวิภาคี หนังสือในด้านรัฐศาสตร์และสาขาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเท่านั้น
2. ทศนะและข้อคิดเห็นใด ๆ ในวารสารการเมืองการปกครอง เป็นข้อคิดเห็นของผู้เขียน กองบรรณาธิการไม่จำเป็นต้องเห็นด้วย
3. บทความวิจัยและบทความวิชาการได้รับการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิ (peer reviews) อย่างน้อย 2 คน
4. ผลงานวิชาการในวารสารการเมืองการปกครองได้รับการสงวนลิขสิทธิ์ตามกฎหมายไทย การจะนำไปเผยแพร่ต้องได้รับการอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรจากกองบรรณาธิการเท่านั้น

สำนักงานกองบรรณาธิการ

วารสารการเมืองการปกครอง วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ตำบลขามเรียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม 44150
เว็บไซต์: <https://www.tci-thaijo.org/index.php/jopag/index>
โทรศัพท์ 043-754317, 0-4375-4333 ต่อ 3708, โทรสาร 043-754137
E-mail: copagjournal@gmail.com

บทบรรณาธิการ

วารสารการเมืองการปกครอง ปีที่ 11 ฉบับที่ 3 ประจำเดือนกันยายน - ธันวาคม 2564 มีธีมหลักประจำฉบับคือ “รัฐ การจัดการปกครอง และสวัสดิการ” (States, Governance, and Welfare) ความก้าวหน้าของเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง รวมถึงการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงบทบาทและหน้าที่ของรัฐ ด้วยเหตุนี้จึงมีความจำเป็นในการสำรวจความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ การจัดการปกครอง และสวัสดิการในสภาวะแวดล้อมของการเปลี่ยนผ่านเพื่อป้องกันและจัดการการดำเนินการ ประสิทธิภาพ และข้อเสนอแนะในการแก้ไขปรับปรุงนโยบายหรือการปฏิบัติของรัฐ และตัวแสดงต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

บทความพิเศษเรื่อง Governance and Trans - Border Issues in Manipur Borderlands: Re-conceptualising India's Myanmar Policy ของ Langpoklakpam Suraj Singh และ Padmabati Khundrakpam ศึกษาพลวัตบริเวณชายแดนระหว่างอินเดียและเมียนมาและความพร้อมของรัฐทั้งสองในการขยายความร่วมมือด้านเศรษฐกิจ การพัฒนาระบบสาธารณสุขโลก และระบบความมั่นคงระหว่างกัน ผลการศึกษานี้เน้นความสำคัญของรัฐในการปรับตัวและขยายหน้าที่ให้ครอบคลุมสภาวะการเปลี่ยนแปลงที่ดำเนินอย่างต่อเนื่อง บทความวิจัยของ ปฐวี โชติอนันต์ เรื่อง การปกครองและการบริหารเมืองในประเทศไทย กรณีศึกษาเมืองอุบลราชธานี ย้ายบทบาทหน้าที่ของรัฐในการกระจายอำนาจจากส่วนกลางไปยังพื้นที่ เพื่อตอบสนองบริบทเฉพาะถิ่นตามมาด้วยบทความวิจัยของ เสกสรรค์ สนวา เรื่อง สังเคราะห์กระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์สู่ความเป็นชุมชนประชาธิปไตย มีจุดมุ่งหมายในการศึกษาในการเพิ่มอำนาจและความสามารถของประชาชนในการกำหนดวิถีชีวิตของตน

นอกเหนือจากความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชน วารสารฉบับนี้ยังครอบคลุมประเด็นการจัดการปกครององค์กรรัฐเกี่ยวกับการบริการสาธารณะ ปณณวิชญ์ นาคนทรง และ ธนวิทย์ บุตรอุดม ในบทความวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลในการนำนโยบายวิสาหกิจเริ่มต้นไปปฏิบัติ พื้นที่ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 4 ระบุแนวทางการปรับปรุงแนวทางการนำนโยบายวิสาหกิจเริ่มต้นไปปฏิบัติผ่านการพัฒนาระบบนิเวศให้เอื้อต่อวิสาหกิจเริ่มต้นและการสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานรัฐและผู้ประกอบการวิสาหกิจเริ่มต้น บทความวิจัยของ ทศพล อัครพงษ์ไพบุลย์ และคณะ เรื่อง การจัดการภัยพิบัติเชิงบูรณาการ : วิเคราะห์บทบาทกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงมหาดไทย ให้ผลการวิจัยไม่แตกต่างจากบทความวิจัยเรื่องก่อนหน้า โดยอธิบายความจำเป็นในการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างองค์กรรัฐและประชาชนในการเตรียมความพร้อมและจัดการภัยพิบัติ

คงฤทธิ แข็งแรง, ปิยลักษณ์ โพธิวรรณ และวิญญู จรรย์สพันธุ์ ในบทความวิจัยเรื่อง ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของกลุ่มครูในด้านการศึกษา กรณีศึกษากลุ่มครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ศึกษากระบวนการรวมกลุ่มสร้างพื้นที่และเครือข่ายทางสังคมด้านการศึกษากลุ่มครู และวิเคราะห์ผลกระทบจากขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของกลุ่มครูเฉพาะอย่างยิ่งประเด็นการสร้างอำนาจต่อตรงกับรัฐบาลบทความวิจัยของ รชต อุบลเลิศ และปิยากร หวังมหาพร

รชต อุบลเลิศ และปิยากร หวังมหาพร เรื่อง การพัฒนาสมรรถนะของอาจารย์หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิตของมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพื่อเตรียมความพร้อมสู่นโยบายประเทศไทย 4.0 ให้น้ำหนักความสนใจที่การปรับตัวของบุคลากรภายในองค์กรรัฐในการดำเนินการตอบสนองนโยบายจากส่วนกลาง ซึ่งเป็นการเติมเต็มภาพรวมของการจัดการปกครองขององค์กรรัฐที่ไม่เพียงแต่จัดการกับสภาวะแวดล้อมภายนอก หากยังต้องปรับตัวจากภายในเช่นกัน

บทความวิจัยในกลุ่มถัดมาพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงทางการเมืองกับประชาชน และผลลัพธ์ที่มีต่อรัฐและการจัดการปกครอง สะท้อนความหลากหลายของตัวแสดงทางการเมืองพร้อมกับความก้าวหน้าของสังคมและการเมือง ประกอบด้วย บทความวิจัยเรื่องลักษณะบุคลิกภาพนักการเมืองท้องถิ่นที่มีอิทธิพลต่อรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มคนเจนเนอเรชั่น X และ Y ของ วีระศักดิ์ จินารัตน์ บทความวิจัยเรื่อง สถานการณ์การเล่นการพนันของเยาวชนในพื้นที่ชายแดนแม่สอด - เมียวดี ของ วสันต์ ปวนปิ่นวงศ์ ซึ่งแสดงบทบาทและประสิทธิภาพของตัวแสดงต่าง ๆ รวมถึงรูปแบบการร่วมมือกับรัฐในการควบคุมและจัดการการเล่นการพนันของเยาวชนในพื้นที่ชายแดน และบทความวิจัยของ อรุมา รัตนพล, ทักษวัฒน์ เหล่าสุวรรณ และปิยลักษณ์ โพธิ์วรรณ เรื่อง การจัดการขยะในชุมชนเมือง : อำนาจและการมีส่วนร่วมของประชาชน

เพื่อตอบสนองต่อความท้าทายทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง รัฐมีความจำเป็นต้องขยายการดำเนินการจัดหาและให้บริการสวัสดิการต่าง ๆ ต่อประชาชน บทความวิจัยในกลุ่มนี้เป็นการตอบคำถามหลักที่ว่า รัฐจะพัฒนาและจัดการสวัสดิการในลักษณะใดเพื่อเสริมสร้างความเป็อยู่ได้อย่างยั่งยืน อันเป็นเป้าหมายหลักที่รัฐพยายามบรรลุ บทความวิจัยแรกของกลุ่มเป็นของ สุปรียา นุ่นเกลี้ยง และศิริลักษณ์ คัมภีรานนท์ เรื่อง ศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มผู้สูงอายุบนพื้นฐานทุนทางวัฒนธรรมในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ : กรณีศึกษาเทศบาลตำบลยะโปะ จังหวัดยะลา ผลการวิจัยแสดงบทบาทและศักยภาพของชมรมผู้สูงอายุและชุมชนอันเป็นผลผลิตจากทุนวัฒนธรรมท้องถิ่นในการดูแลผู้สูงอายุบนพื้นฐานความต้องการของผู้สูงอายุ ตามมาด้วยบทความวิจัยของ สุธีรส ชูชื่น เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาต้นแบบอาชีพสตรีมุสลิม หมู่บ้านปาตาบูดี ตำบลแหลมโพธิ์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี ซึ่งมีผลการวิจัยสอดคล้องกับบทความวิจัยของ สุปรียา นุ่นเกลี้ยง และศิริลักษณ์ คัมภีรานนท์ ในประเด็นความสำคัญของชุมชนต่อการพัฒนา ทั้งนี้ สุธีรส ชูชื่น ระบุการเชื่อมโยงภาคีเครือข่ายตามกระบวนการที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ และการบูรณาการหลักศาสนาอิสลาม ในฐานะกลไกหลักสำหรับพัฒนาต้นแบบอาชีพสตรีมุสลิมของพื้นที่ศึกษา

บทความที่สามในกลุ่มรัฐและสวัสดิการเป็นบทความวิจัยของ กชกร เตชะคำภู, คงฤทธิ์ กุลวงษ์ และกาญจนา ศาลปรีชา เรื่อง บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการส่งเสริมอาชีพและสร้างรายได้แก่ผู้สูงอายุ : กรณีศึกษาของค์การบริหารส่วนตำบลบ้านผึ้ง อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม ผลการวิจัยแสดงความจำเป็นในการนำความต้องการของผู้สูงอายุ เป็นกุญแจสำคัญในการกำหนดรูปแบบการจัดสวัสดิการที่เกี่ยวข้อง การให้ความสำคัญกับผู้รับประโยชน์เป็นหลัก

ในการจัดการของรัฐในการพัฒนาเป็นจุดเด่นของบทความวิจัยชิ้นสุดท้ายในกลุ่ม เรื่อง โอกาสและความท้าทายของการพัฒนาหมู่บ้าน OTOP เพื่อการท่องเที่ยว อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย ของ มนตรี คำวัน

วารสารฉบับนี้ยังมีบทความวิจัยเรื่อง ปัญหาทางกฎหมายของกฏนิคกรรมตามกฎหมายว่าด้วยคณะสงฆ์ในมิติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา : ศึกษากรณีเขตปกครองคณะสงฆ์ในจังหวัดมหาสารคาม ของ วิศิษฐ์ เจนนานนท์ ซึ่งเปรียบเทียบหลักการลงโทษผู้กระทำความผิดตามกฎหมายของมหาเถรสมาคม (ฉบับที่ 11) พ.ศ. 2521 กับหลักการดำเนินคดีแก่ผู้กระทำความผิดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ และได้ข้อสรุปเกี่ยวกับความไม่เหมาะสมในการนำกฏนิคกรรมของมหาเถรสมาคมมาใช้กับพระภิกษุสงฆ์ เนื่องจากการขาดความรู้ความเชี่ยวชาญด้านกฎหมายอาญาของพระสงฆ์ผู้บังคับใช้

บทความวิชาการประจำวารสารฉบับนี้เรื่อง การโคลนนิ่งมนุษย์กับมุมมองทางชีวจริยธรรม เขียนโดย พระวิมาน คัมภีร์ปัญญา, ธนโชติ สิงห์คำป้อม และภานุวัฒน์ สิงห์คำป้อม คณะผู้เขียนเสนอข้อพิจารณาในเชิงชีวจริยธรรมเจ็ดด้านในการโคลนนิ่งมนุษย์ เพื่อควบคุมการโคลนนิ่งมนุษย์ให้เป็นไปอย่างสร้างสรรค์และป้องกันผลกระทบต่อมนุษยชาติ

ปิดท้ายวารสารฉบับนี้ด้วยบทวิจารณ์หนังสือเรื่อง จีนในสายตาเวียดนาม ของ ธนันท์ บุนนวรรณา โดยมี ศิวกร ราชขมภู เป็นผู้เขียนบทวิจารณ์

กองบรรณาธิการหวังเป็นอย่างยิ่งว่า บทความวิจัย บทความวิชาการ และบทวิจารณ์หนังสือในธีมหลัก “รัฐ การจัดการปกครอง และสวัสดิการ” จะเป็นประโยชน์แก่นักวิชาการ นิสิตนักศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแวดวงรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ เจ้าหน้าที่รัฐ ภาคประชาสังคม และประชาชนทั่วไป

กองบรรณาธิการวารสารการเมืองการปกครอง

สารบัญ

	หน้า
บทบรรณาธิการ	ก
บทความวิจัย	
Governance and Trans-Border Issues in Manipur Borderlands: Re - conceptualising India's Myanmar Policy <i>Langpoklakpam Suraj Singh</i> <i>Padmabati Khundrakpam</i>	1
การปกครองและการบริหารเมืองในประเทศไทย กรณีศึกษาเมืองอุบลราชธานี (Urban Government and Governance in Thailand case of Ubon Ratchatani City) <i>ปฐวี โชติอนันต์ (Patawee Chotanan)</i>	20
สังเคราะห์กระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์สู่ความเป็นชุมชนประชาธิปไตย (The Synthesis of Human Resource Development Process to a Democratic Community) <i>เสกสรรค์ สนวา (Seksan Sonwa)</i> <i>อภิชาติ ใจอารีย์ (Apichart Jai-aree)</i> <i>ระวี ลัจจโสภณ (Ravee Sujjasophon)</i>	45
ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการนำนโยบายวิสาหกิจเริ่มต้นไปปฏิบัติ พื้นที่ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 4 (Factors Influencing Effectiveness of Startup Policy Implementation in area of Industrial Promotion Center Region 4) <i>ปณณวิชญ์ นาคนทรง (Phannavich Nakhonsong)</i> <i>ธนวิทย์ บุตรอุดม (Thanawit Butrudom)</i>	66
การจัดการภัยพิบัติเชิงบูรณาการ: วิเคราะห์บทบาทกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงมหาดไทย (Integrated Disaster Management: Role Analysis of the Department of Disaster Prevention and Mitigation, Ministry of the Interior) <i>ทศพล อัครพงษ์ไพบูลย์ (Tossapon Akkarapongpaiboon)</i> <i>เพ็ญศรี ฉิรินัง (Pensri Chirinang)</i> <i>อรุณ รักธรรม (Arun Raktham)</i> <i>สมพร เฟื่องจันทร์ (Somporn Fuangchan)</i>	87

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

บทความวิจัย (ต่อ)

ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของกลุ่มครูในด้านการศึกษา กรณีศึกษากลุ่มครู ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (Social movement of teachers in education: A case study of teachers in the northeastern region) คงฤทธิ แข็งแรง (Khongrit Khangrang) ปิยลักษณ์ โพธิวรรณ (Piyaluk Potiwan) วิยุทธ์ จำรัสพันธุ์ (Viyut Jamradphan)	99
การพัฒนาสมรรถนะของอาจารย์หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิตของ มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพื่อเตรียมความพร้อมสู่นโยบาย ประเทศไทย 4.0 (Development of Lecturer's Competencies in Public Administration Curriculum of Northeast Rajabhat Universities Readiness to Thailand 4.0) รชต อุบลเลิศ (Rachata Ubollert) ปิยากร หวังมหาพร (Piyakorn Whangmahaporn)	122
ลักษณะบุคลิกภาพนักการเมืองท้องถิ่นที่มีอิทธิพลต่อรูปแบบการมีส่วนร่วม ทางการเมืองของกลุ่มคนเจนเนอเรชั่น X และ Y (Personality Traits of Local Politicians Affecting the Political Participation of Generation X and Y) วีระศักดิ์ จินารัตน์ (Veerasak Jinarat)	137
สถานการณ์การเล่นการพนันของเยาวชนในพื้นที่ชายแดนแม่สอด - เมียวดี (Gambling by Thai youths at the Mae Sod - Myawaddy border) วสันต์ ปวนปุ่นวงศ์ (Wasan Pounpunwong)	161
การจัดการขยะในชุมชนเมือง: อำนาจและการมีส่วนร่วมของประชาชน (Waste Management in Urban Isan Communities: Power and People Participation) อรอุมา รัตนพล (Ornuma Ratanapon) tachawat ฒน์ เหล่าสุวรรณ (Tachawat Laosuwan) ปิยลักษณ์ โพธิวรรณ (Piyalak Photiwan)	184

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

บทความวิจัย (ต่อ)

- ศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มผู้สูงอายุ
บนพื้นฐานทุนทางวัฒนธรรมในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้: กรณีศึกษา เทศบาลตำบลยุโป
จังหวัดยะลา (Potential of Local Administration Organizations in the Quality of
Life Development for Elderly People Based on the Southern Border Provinces
Cultural Capital: A Case Study of Yupo Subdistrict Municipality, Yala Province)
สุปรียา นุ่นเกลี้ยง (Supreeya Nunkliang)
ศิริลักษณ์ คัมภีรานนท์ (Siriluk Khumphiranont) 198
- ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาต้นแบบอาชีพสตรีมุสลิม หมู่บ้านปาตาบูดี
ตำบลแหลมโพธิ์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี (Factors for developing
the prototype on Muslim Women career: A study of Patabudee village,
Lampho subdistrict, Yaring, Pattani)
สุธีรล ชูชื่น (Suthirus Choochuen) 214
- บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมอาชีพและสร้างรายได้แก่
ผู้สูงอายุ: กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านผึ้ง อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม
(The Role of Local Government Organizations in Promoting Work and
Creating Income for the Elderly: A Case Study of Ban Phueng Subdistrict
Administrative Organization, Mueang District, Nakhon Phanom Province)
กชกร เดชะคำภู (Kotchakorn Dechakhamphu)
คงฤทธิ์ กุลวงศ์ (Kongrit Kulawong)
กาญจน์ ศาลปรีชา (Kan Sanpreecha) 228
- โอกาสและความท้าทายของการพัฒนาหมู่บ้าน OTOP เพื่อการท่องเที่ยว อำเภอท่าลี่
จังหวัดเลย (The Opportunities and Challengings of OTOP Village Development
for Tourism At Tha Li district in Loei Province)
มนตรี คำวัน (Montri Khamwan) 240
- ปัญหาทางกฎหมายของกฏนิคกรรมตามกฎหมายว่าด้วยคณะสงฆ์ในมิติของ
ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา: ศึกษากรณีเขตปกครองคณะสงฆ์
ในจังหวัดมหาสารคาม (Legal Problems of the Suppression Law (Niggahakama)
under the Sangha Law on the Code of Criminal Procedure: Study on
Administrative Sangha of Mahasarakham Province)
วิศิษฐ์ เจนนานนท์ (Visit Jennanont) 259

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทความวิชาการ	
การโคลนนิ่งมนุษย์กับมุมมองทางชีวจริยธรรม (Human Cloning and Bioethical Perspectives) พระวิมาน คัมภีร์ปัญญา (Phra Wiman Khampeerapanyo) ธนโชติ สิงห์คำป๋อง (Thanachot Singkumpon) ภาณุวัฒน์ สิงห์คำป๋อง (Panuvat Singkumpong)	273
บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review)	
จีนในสายตาเวียดนาม ศิวกอร์ ราชชมพู (Siwakorn Ratchompoo)	284
ตัวอย่างการเขียนอ้างอิงและบรรณานุกรม	289
ใบสมัครสมาชิก	296

Governance and Trans-Border Issues in Manipur Borderlands: Re-conceptualising India's Myanmar Policy

Langpoklakpam Suraj Singh^{*}

Padmabati Khundrakpam^{**}

(Received Date: August 12, 2021, Revised Date: October 14, 2021, Accepted Date: October 15, 2021)

Abstract

In the contemporary global order, border areas have gone beyond the notion of being regarded simply as frontiers or boundaries and have become an indispensable part of a country's foreign policy. Same applies to the border areas of India's Northeast adjoining Myanmar covering a total distance of 1643 kilometres, without the exception of Manipur borderlands. India's Myanmar policy within the renewed Act East policy emphasising on connectivity agenda, economic cooperation, infrastructure development, security issues and energy diplomacy, changed Manipur's borderland into an inseparable variable because of the reciprocity inherent. However, the area, despite its geostrategic advantages, failed to develop. Rather, it is marked by juxtapositions. While it acts as transit to India - ASEAN connectivity, it has also got many porous cross border villages where sign of the state governance are dysfunctional. The proper governance mechanism is missing. Traditional practice of state-centric security still forms the basis of any policy related to the region. Ultimately, the big question is can India's foreign policy moves synchronise with the dynamics of these border areas without compromising the externalities and reciprocities with Myanmar. The aim of the paper is to understand the prospects and missing links associated with the Manipur borderlands specifically in India's Myanmar policy, and its implications for the policy makers and the stakeholders.

Keywords: India/ Myanmar/ Manipur borderlands/ Governance

^{*} Associate Professor, Dept. of Political Science, D.M.College of Arts, Dhanamanjuri University, Manipur-India,
Email:slangpok@yahoo.co.in

^{**} Associate Professor, Dept. Of Economics, G.P.Women's College, Dhanamanjuri University, Manipur-India,
Email: Padmabati_kh@yahoo.co.in

Introduction

From the time Manipur became a part of India, life in its border areas adjoining Myanmar has always witnessed a pattern of its own¹. The state shares 398 km long geographical boundary with Myanmar but its political boundary has got little impact on the natives of these border areas. In fact, many of the villages on the border of the state have norms and modalities of their own relationship with the neighbouring villages across, apart from the intricate rules of international relations. Governments of India and Myanmar established the Free Movement Regime (FMR) allowing tribes living along the border to travel 16 km (9.9 miles) across either side of the border without visa restrictions. There is a reason behind this unique arrangement. Indeed, these borderlands have a simple lifestyle of their own, distinct from the highly sophisticated geopolitics associated with India's foreign policy. Being on the margin of more than one state means they exist in different development modes and terms of governance (Chan and Womack, 2016). These are important variables associated with the present geopolitics of Manipur, which need utmost attention to go in tandem with India's Myanmar policy (within the Act East policy) and Prime Minister Narendra Modi's foreign policy doctrine of neighbourhood first. Even though the scenario is different now with the recent coup in Myanmar, yet the previous border dynamics still prevail at the same pace². The political changes in Myanmar have little to dampen the atmosphere in these border areas except for the new human-security situation that has come up.

As is clear from the above, there is always a tussle between the borderless borderlands (not bound by any official demarcations or norms) guided by the norms of universal brotherhood and the day to day mundane livelihood shared, with those areas or points of the border which are strictly pinpointed, fenced by barbed wire and guarded uninterrupted by security personnel. Establishing a synergistic relationship between the two for the interest of the nation and the stakeholders is not always a simple task for the policy makers. That is the need presently missing in the borderlands of Manipur adjacent to Myanmar. In fact, Manipur, a small state in the Northeast region of India, always took pride in this mixed juxtaposition associated with its borders. On the one hand, it has got the most workable land route for India to Myanmar and the rest of Southeast Asia, but on the other it has many porous cross border villages where the sign of governance is almost absent and international boundary has got no meaning³. Still, both form part of the general borderlands of the state and its indispensability for the interest of the nation remains.

Subsequently, the case above brought Manipur borderlands to the fore, particularly the inseparability of its borderlands from the national interest of the two neighbouring countries and its implications for the regional geopolitics. The understanding is that with the rapid pace of liberalisation and the consequent market forces, the border has gone beyond the notion of simply considering as frontiers or boundaries or to some extent as periphery, and has become a necessary factor of a country's foreign policy - a space with enough room for shared prosperity. Border, though physical, has become a dynamic element of the state in recent times and more porous by nature. Hence, the characteristic of porosity as an unavoidable variable of any borderland must be taken into consideration. This is because the existence of critical factors such as market forces, flows of trade, and the movements of people, as shaped by the local culture and the local political clout of borderland communities, make the borders always porous (Brunet-Jailly, 2007, p. 351).

The present geopolitical situation has made the debate on border and its significance and symbolism more prominent than any time since the end of the cold war and the spread of globalisation. The borderland is indeed a spatial variance of international relations (Chan, 2013, p. 123). The same applies to the significance of Manipur borderlands in India's effort for closer ties with Myanmar. Professor James C. Scott has included these extreme borderlands of Northeast India (NEI) in what he called Zomia or Southeast Asia Mainland Massif, and considered it as one of the most complex and less governed region (Scott, 2009, p. 14)⁴. In his own words he describes that the people of Zomia "are best understood as runaway, fugitive, maroon communities who have, over the course of two millennia, been fleeing the oppressions of state - making projects in the valleys - slavery, conscription, taxes, corvee labor, epidemics, and warfare" (Scott 2009, p. ix). That may not be the exact case with the region and the people today, yet vestige of the past remains. Since British administration put its imprint in the Northeast in 1826 (after the First Anglo - Burmese War) until the present days, it is still a question in the mind of the natives whether any policy of the state could forego the mindset of treating borders as security frontiers. The new foreign policy initiatives try to show it otherwise. Definitely, this will have a long-lasting consequence on any policy of the country touching the far - flung states of Northeast India (Singh, 2021, p. 232). However, not delving into the issue and simply putting it as background for understanding the arguments later, the concept of border in this study implies an institutional construct mostly physical and territorial in nature, and characterised by cross border functions and multiple policies.

When India re-launches its Look East policy as Act East policy (AEP) in 2014, with special emphasis on land connectivity to Southeast Asia, its Myanmar policy and the border areas of NEI became integral part of the new initiative. India shares 1643 km boundary line with Myanmar, which is the country's only bridgehead to the rest of the region. One could see the gradual emergence of Manipur borderlands as a geopolitical hub. The effort is to understand the political dynamics of the region that have direct or indirect bearing on the policy and vice versa. For all these, dissecting the border related issues and a thorough analysing of the same is indispensable.

The Context

To begin with, borderland has always been a dynamic space involving trans-border exchanges, compatible and incompatible socio-political and economic systems, value and ideological differences, power asymmetry, identity shifts, and constant mobility. So while studying Manipur borderlands from the perspective of India's relations with Myanmar, certain aspects need special consideration. First, power contestations leading to the shifting of border spaces and indeterminate border areas have always been a common phenomenon of this region from the historical past. In fact, what Malcolm Anderson (1992, p. 2) had mentioned about border as a dynamic element of state has become clear in this context. In the past, there have been instances of politico-military competitions between Manipuri kings and the rulers of Awa (Ava Kingdom in Medieval Burma) for the domination of these areas. Later on, the same areas saw the contestation for power between the colonial rulers and the advancing Japanese army during the Second World War. Finally, in the present context, the contestation has taken the form of a conflict of interest, particularly in term of trade and security issues, between India and China in the macro level and among different interest groups within the region at the micro level. It also includes the contestation for imagined homelands among different ethnic groups. On the whole, the region never ceases to be a space of contestation of power whosoever the parties may be. This brings changes in its geopolitical arrangements repeatedly.

Second significant point here is the existing racial affinity not bound by boundaries, free from the vagaries of time and space. The local belief of opening of the 'Eastern Gate' or 'Nongpok Thong Hangba' (in local dialect) for connecting with the long-lost ancestors, and the relationship between cross-border tribes were always there in spirit and action. The geography of race and culture remains an inseparable characteristic of the region. Knowing the geopolitics of border in Manipur calls for an awareness of its intricate geographical linkages with the ethno-cultural aspects of the natives, as conflicts and crises in the area always point to the geography. Thus, veteran Manipuri journalist P. Phanjoubam, in his book *The Northeast Questions: Conflicts and Frontier*, stated clearly the inseparability between conflicts and geographies, more true for borderlands of Northeast India without the exception of those in Manipur (Phanjoubam, 2018, pp. 2-3).

Last, it is the geographical feasibility of the region which acts as an important variable in the geopolitical dynamics touching the same. For physical connectivity between India and Southeast Asia, the borders of Manipur remain the most viable outlet. Specifically, the National Highway 102 (formerly NH 39), which connects Imphal to Moreh (the last border town), provides the require link as part of the Trans-Asian Highway (TAH).

On the whole, border areas anywhere have several functions, though sometimes they conflict with one another. The most visible function of a border is to act as a barrier and an instrument to be applied for controlling illegal immigration, human trafficking, narcotics and weapons and for collecting duties on legal goods. This is the rationale for the infrastructure at a border comprising border crossing points and land border installations. Utilisation of border as a gateway - legally or illegally - means that the border is a resource for those operating across it (Ministry of Foreign Affairs of Finland, 2011). The aforesaid aspects are very much present with Manipur borderlands, yet the right returns are still missing for both the nation and the region.

Challenges facing Manipur Borderlands

Section of Indo-Myanmar border, making up the so-called Manipur borderlands, has many related issues. One will find difficult to ignore all these in any debate, deliberation and discussion related to the region. Pertinent to it, one can cite a collective viewpoint expressed by Michiel Baud and Willem Van Schendel while going through

a comparative study of the distinctive characteristics of borderlands and borders. According to them, “No matter how clearly borders are drawn on official maps, how many customs officials are appointed, or how many watchtowers are built, people will ignore borders whenever it suits them. In doing so, they challenge the political status quo of which borders are the ultimate symbol.” (Baud and Van Schendel 1997, pp. 211-242). Many issues associated with this border space neighbouring Myanmar have a lot to do with the situation and the challenges emerging thereof. Analysing the same in the light of the background given above will be helpful.

Security

The borderlands of Manipur have been a security hotspot with implications directed towards Myanmar. Security issues, both internal and external, always form the focal points of India’s Myanmar policy. This finds better expression in the increasing militarisation of these borderlands. Sometimes it raises doubts in the mind of the locals whether the policymakers at the national level are still to forego with the colonial mindset of considering the region as a frontier and policies framed always from a security perspective. Still, controlling Chinese expansionism and penetration, trying to curb the cross-border insurgency, checking the influx of Small Arms and Light Weapons (SALW) and increasing cases of narco-trafficking and gold smuggling, remain important components of AEP’s border management initiatives. Likewise, the complex environment of the region is proving tough for security policies to adjust comfortably.

In fact, various security fallouts emanating from across the immediate border has its serious effect on the governance and life in the region. Chinese threat perception has always been an issue of great concern when India focuses on its Northeast borders adjoining Myanmar. Presently, a disturbing trend is the gradual control of the entire Indo-Myanmar (Moreh-Tamu) border trade on the Indian side by Chinese goods. Besides, there are intelligence reports pointing towards the involvement of Chinese groups and companies with illegal activities in India’s Northeast.

Adding to this, controlling cross-border insurgency through the destruction of safe havens across the border has always been on the agenda of India’s increasing closeness to Myanmar. It is a well-established fact that most of the insurgent groups from the Manipur have got their camps all along the India-Myanmar border,

particularly across the border. Government of India is continuously persuading the Government of Myanmar in curbing the movement of insurgents. The handing over of 22 Northeast insurgents, including 12 from Manipur, to the Government of India by Myanmar in May 2020 is an outcome of the initiatives taken (The New Indian Express, 15 May 2020).

Influx of SALW from Myanmar side across the porous Indo-Myanmar border areas⁶, and the likely involvement of Chinese companies like NORINCO, which have its manufacturing units in China-Myanmar border, is always a serious security challenge for India in the region. In 2020 alone security personnel have recovered 423 Chinese weapons from the Northeast India (NE Now News, 20 November 2020). National Intelligence Agency (NIA) and other security agencies of the country have confirmed the same. It is further assumed that most of the insurgent groups from the Northeast have links with Chinese intelligence agencies. The sudden surge of narco-trafficking in recent times is another negative dimension associated with security issues in the Manipur borderlands. The state, being close to the infamous Golden Triangle, has recently become a favourite transit. Though heroin and synthetic drugs come from Myanmar side, a reverse trend is also visible as raw material being supplied from the Indian side. Cheap ephedrine and pseudo-ephedrine based anti-cold medicines are trafficked from North India to Myanmar through Moreh. They come back as methamphetamine variants for peddling across India and Bangladesh. Besides, many hilly border villages of Manipur have adopted large-scale poppy plantations because of the lucrative income (The Sangai Express, 14 December 2020)⁷. In 2017-18 alone, a rough estimate of total poppy plantations in these remote hill areas of Manipur comes to around roughly 6000 acres (Kipgen, 2019). It is showing an upward trend. For instance, in the Litan area of Ukhrul district alone, poppy cultivation came to around 5000 acres (The Sangai Express, 14 December 2020). The continuous effort of the law enforcing agencies could not deter these illegal plantations. Intercepting of 8000 kilograms of poppy worth INR 475 million in the border area on 7 June this year shows the potential for further expansion in this direction (The Sangai Express, 9 June 2021). Besides, another modus operandi is the setting up of illegal psychotropic drug manufacturing units in the borderlands. Consequent to these activities, the biggest haul of drug till date was made with the seizure of INR 4 billion worth WY or Yaba tablets (numbering 4 million tablets) in August 2019 coming from across the Indo-Myanmar border (The Sangai Express, 26 October 2019)⁸.

In the last few years, another phenomenon of trafficking along the border areas is the increasing gold smuggling rackets. According to an official of the Imphal Division of Customs stationed at Moreh, gold is the biggest contraband from Myanmar at present. He further asserted that gold enters India as biscuits, each weighing 166 grams and with no mark of origin, from deposits in Kachin and Kayin states and the regions of Mandalay, Sagaing, Bago and Tanintharyi (The Economic Times, 29 June 2019).

Adding to all this, there is the human security issue concerning the Manipur borderlands in the form of illegal migrants from Myanmar, either as genuine refugees or otherwise. It has become more noticeable in the aftermath of the military coup in the country. There is a large scale entry of refugees in the border villages which disturbs the existing status quo of these borderlands. Though in a recent judgement, the High Court of Manipur provided relief to seven Myanmar citizens by allowing them to travel to New Delhi and approach the UN High Commission for Refugees, yet it is just the tip of the problem. There are over 600 illegal Myanmar citizens (officially unaccounted) who are still taking shelter in the border villages of Manipur. Providing food, shelter and health facilities to them amid the COVID-19 pandemic is creating immense pressure for the locals of the border areas. Now, the state machinery itself is finding it difficult in effectively tackling all these security issues. This is mainly because the security agencies and government departments underestimate the influence of specific borderland characteristics because they have only limited understanding of the said areas (Brunet-Jailly, 2007, p. 352).

Trade Across the Border

Another issue in the said context is the ongoing trade transaction across the Indo-Myanmar border, both legal and illegal. One of the serious efforts of the Government of India is sustaining the formal Indo-Myanmar border trade that was started on 12 April 1995. It acts as one of the strategic initiatives of India's Myanmar policy. The start of this border trade in Moreh-Tamu point brought the borderlands of Manipur directly within the purview of India's foreign policy. In the immediate aftermath, Moreh changed from being a non-descript place to a well-known location in the entire NEI. However, the tragic part of the story is that the border trade failed to pick up in the right earnest in the official term, though the nature of trade has been transformed into free and normal trade in 2015 (Das, 2016, p. 68).

Illegal and unofficial trade continues uninterrupted, creating a dilemma for the authorities. It is estimated that the annual volume of unofficial or illegal trade is about INR 10 billion (The Hindu Business Line, 12 November 2018). Because of the non-conducive situation in Moreh, business has gradually been shifted to Tamu's Namphalong market on Mynmar side, where there are about 700-800 well-stocked shops compared to less than 100 on the Indian side (Khundrakpam, 2016, p. 45). Reversing the trend, if possible, will be an important initiative. Besides, there is the gradual domination of the trade by Chinese products, with traders coming from as far as Yunan. There is every chance of these borderlands coming directly under a Chinese sphere of influence.

Connectivity and Regional Arrangements

India's better connectivity with the rest of mainland Southeast Asia under its AEP calls for a proper linkage with Myanmar, which means cutting through the borderlands of Manipur. Better overland connectivity among neighbouring countries demands for a proper border management mechanism which is universally acknowledged. Except for the Kaladan Multimodal Transit Transport Project, most of the connectivity initiatives taken up by India with Southeast Asia under regional and sub-regional arrangements crisscross the said area.

Subsequently, India shows interest in earliest materialisation of projects like the India-Myanmar-Thailand Trilateral Highway linking India's Moreh to Mae Sot of Northern Thailand through Bagan in Myanmar, the Trans Asian Highway project, and the Trans Asian Railway linking New Delhi to Hanoi (part of Mekong Ganga Cooperation Project) (Haacke, 2006, p.36). Starting with the Tamu-Kalewa-Kalemyo Road, which is to be a part of the Trilateral Highway, India is taking up serious initiatives to have a proper linkage between NEI and Myanmar and further to the entire Southeast Asia.⁹ This requires an effective infrastructural backup in the borderlands of the state.

In order to challenge the ever-proactive Belt and Road Initiative (BRI) projects of China, there is the need for speeding up the aforesaid projects within the broader perspective of AEP. The options opened under BRI may attract the Southeast Asian countries more towards it because of the likely opportunities of immense proportion. This again calls for giving utmost attention to the progress of the border areas of Manipur. However, the trouble is that many border villages in the state have no proper connection with all - weather roads, thus cutting off from the ongoing development process.

The likely positive contribution of these areas in term of providing resource bases and skilled labour forces may be missing for the new initiatives. Besides, the recent onslaught of the worldwide COVID-19 pandemic and the consequent hurdles put a breaker to the ongoing connectivity projects and more disengagement to the already deprived borderlands.

Ethnic Reality

Continuing with the above, a significant but less attended aspect is the ethnic and racial links. For many years, the reality remains that in the borderlands of Manipur, the official rules and political boundaries could not deter the trans-border tribes from maintaining relations with their groups across the border. Thus, promoting the existing ethnic affinity and connected history along both sides of the border for more people-to-people contact forms another focus of India's foreign policy measures concerning NEI and Myanmar. Likewise, Manipur borderlands are always on the agenda of India's diplomatic circle while maintaining a relationship with Myanmar.

The Kukis and Nagas tribes of the state have ethnic and cultural ties with people on the other side of the boundary. Besides, many Meiteis (majority ethnic group of Manipur) are also settled in many places in Myanmar, since the 11th century (Bahadur 2018). Thus, the sense of ethnic affinity is strengthened because of the presence of people belonging to the same racial groups on both sides of the border. In fact, the Meiteis went there as part of matrimonial alliances between royal families or as captives of wars. Myanmar called Meitei as Kathe, which was derived from the Shan word "Cassay" (Hlaing, 2015, pp.65-86). At present, they are on the official list of 135 ethnic groups of the country under the name of Meithei or Kathe (Singh, 2021, p.239). On the same line, the trans-border Naga and Kuki tribes are also officially recognised there. The Manipuris on the Indian side always hoped to connect with this ethnic kith and kin in Myanmar. Aware of this positive reality, the Governments of India and Myanmar signed the Land Border Crossing Agreement in May 2018, which came into effect from August the same year. Under the agreement, people from both sides could travel overland with valid passport and visa. This was a positive initiative over and above the border trade - a room for harnessing the potentials of the borderlands.

Emerging Geopolitical Dynamics in the Region

The issues above, a combination of shortcomings and potentialities, ultimately bring out the complexities facing Manipur borderlands when it comes within the trajectory of India's Myanmar policy. The fact remains that there is no historical data or record showing border as ever been a peacefully settled place in any stage of the geopolitical dynamics. In the past as well as in the present complexities associated with borders or borderlands remain. Moreover, in recent time issues related to India-Myanmar border has become more prominent with its repercussion felt in different sections. Again, this may be what Van Schendel talked about and which clearly points to the fact that (putting it in his own words), "until the second half of the 20th century, many Asian borders were not demarcated, allowing borderlanders to cross with ease, especially in mountains, rainforests, deserts and marshlands. Even today demarcation is far from complete and the exact location of these borders remains undecided, leading to violent confrontations, ...In Asia, as elsewhere in the world, state borders are gaining in importance. Unprecedented economic growth in large parts of Asia, for example, India and China, has contributed to a strengthening of these national states and this often translates into attempts to buttress national borders. Today, Asian borders are more militarized than before..." (Van Schendel and De Maaker, 2014, pp. 3-9).

Going with the stark reality associated with the geopolitics of the Manipur borderlands, the unfolding of certain dynamics could be clearly visible. Foremost is the increasing Chinese penetration and its expanding sphere of influence both in legal and illegal way. At present one could not see any effective mechanism from the side of India to challenge it, giving enough room for the Chinese tentacle to touch various aspects of the society in the region. Second is the emerging reality of increasing contestation for Manipur borderlands as push and pull associated with the boundary dividing the border areas of India from Myanmar. For many decades, since its merger with the Indian Union in 1949, the apprehension of the locals in Manipur is that the Government of India is going to compromise the territory of the state for some other ulterior interest as was the transferring away of the Kabaw Valley to Burma in the past.¹⁰ When the boundary issue came up recently in the areas of Manipur bordering Myanmar, it once again reminds the locals of the past blunders associated with the borderlands. There is a genuine fear of displacement among the people living in the villages adjoining the borders. They don't want to repeat history's mistakes. In brief, the problem started in July 2018 when the border pillar number 81 was shifted 3 km inside Manipur, in the Kwatha Khunou area of

Tengnoupal district (India Today, 7 July 2018). Interestingly, this area is next to Kabaw Valley. Though there have been assurances from the government officials yet the problem of the border people are far from over. In reality, the problem is not of a single border village. There are also instances of encroachment by Myanmar in many other border villages. Villages like Ansatang, Ankakhanu, Lamlong Khunou, Waksu, Rilyam Centre, Kharou Khullen, Leibi, Choktong, Saibol, Moirengthel, Kwatha Khunou, Gobjang, A-Solphei, Bonyang etc., are also affected because of the setting up of the border fence in the controversial boundary areas.

Third, borderlands still remain a militarised zone and a space for virtual armed conflict. This could be an extension of militarisation of the state in the ground of nation-building process as well as maintaining its integrity. One could see an increasing militarisation in the Indo-Myanmar borderlands of Manipur in the name of protecting territorial sovereignty. This has been further supplemented with the recommendation of a parliamentary committee for setting up of the India-Myanmar Border Force (IMBF) with a force strength of 29 Battalions (25 Battalions of Assam Rifles and 4 Battalions of Indo-Tibetan Border Police) for guarding the Indo-Myanmar border (The Telegraph Online, 14 December 2018). Sometimes this excessive militarisation makes one rethink whether the whole foreign policy as well as the domestic policy touching parts of Northeast India within the broader perspective of AEP has actually been hijacked by the military and security establishments of the country (Baruah, 2009, p. 3). One like it or not, it still is the hard reality associated with the borderlands of Manipur too, almost a synchronisation with Professor Van Schendel's narrative of increasing militarisation in the Asian border regions (Van Schendel and De Maaker, 2014). Giving wind to all these is the simultaneous firefights and area domination operations between non-state groups and state forces along the border areas that have become a regular phenomenon. Besides, frequent clashes among the non-state factions itself are common since the camps of the armed groups are located along the ungarded borderlands on both sides of the international boundary. This creates an unhealthy condition with the spillover effecting the borderlands too. Thus, the situation has been made more complex by the ongoing ethnic identity struggles within the borderlands, or one could say because of the ethnographic bedlam and confusing ethnoscape of the region as pointed by Sanjib Baruah (2009, p. 7).

Finally, the border villages are yet to get the actual benefits of the new policy moves of the Government of India. As usual, movement of the trans-border tribes continues across the international boundary while their villages remain backward, providing enough room for various nefarious activities along the border. Caught in a static time warp, the pathetic part of the story related to the Manipur borderlands is the denial of a secured livelihood to its inhabitants. This acts as a missing link in the new geopolitical shifts, which will not be in favour of India's Myanmar policy in the long run. The area on some stretch is very remote and neglected, and lacks various social and physical amenities compared to those on the other side. State presence is often limited. As a result, the feeling of those living in the borderlands of seeing the other side of the border as more significant than the distant capitals and economic centres became acute. The basic infrastructures like all - weather roads, electricity, education, healthcare, etc., are not fully available in many of the interior border villages despite new policies and programmes being implemented by the state and under the Central sponsored Border Area Development Programme (since 1996 - 1997). Above all, the most important factor to be perused is the absence of security of life, employment and income of the people in these areas. Indeed, it is this absence of governance which gives a sense of alienation on the part of the natives in the borderlands of the state.

Where is it really moving?

Now, taking into consideration ongoing politico-economic dynamics in and around India's Northeast, the general discourse that is going on in the social and academic circles is where the core issue actually is leading. Outwardly, there were some recent developments associated with the border areas in Manipur. There was the introduction of e-visa for land entry through Moreh-Tamu point and the completion of Integrated Check Post in Moreh. This was enhanced further by new avenues for direct provincial level cooperation across the border (trade, electricity, cultural contacts, ethnic links). However, all these have come to a standstill with the recent coup in Myanmar. Only interaction that is continuing in the Manipur-Myanmar border areas is the illegal aspects, throwing the state security into a tizzy and a life full of hardship for its locals.

The region being under a continuous spell of shortcomings is quite visible. A common phenomenon is the lack of physical and social infrastructures for the entire length of the border areas, and absence of skilled human resources. To take an example, when a fire broke out in the Namphalong Market (Tamu) on 7 February 2018,

fire tenders were sent from Imphal which is 100 km away as there was no adequate facility on the Indian side in Moreh. Another problem that persists is the lack of proper knowledge associated with international trade among local traders. Adding to the woe, the Indo-Myanmar border trade is not in the direction expected by the Indian policy makers. There is the case of lacking effectiveness of the state authority and failure of the Central leaders to understand the ground reality, though efforts are there no doubt. Directives are there, but the required determination seems to be absent on their part. Looking at all these aspects, the supposition that was put up by experts in the Routledge Handbook of Asian Borderland (2018) finds relevance. The same emphasised the fact that *“while infrastructure and new technologies of surveillance overall bolster state efforts to regulate movement - and thereby turn borderlands into prime targets of biopolitical interventions - implementation often remains patchy. ... Accordingly despite new roads, mobile phone connections along them, and new technologies of surveillance, states seem no less anxious about their presence and control in borderlands, and Zomia - like niches in which governance is weak or absent are not a thing of the past* (Horstmann, Saxer and Ripa, 2018, p.5).”

Eventually, lack of concrete answer to the border issues and the absence of a clear border policy with governance being minimal in many far-flung border villages in the whole make any progress related to the borderlands not only complicated but very slow. In this context, the concept of governance put up here could mean the one as suggested by International Bureau of Education (an Institute of UNESCO) that *“refer to structures and processes that are designed to ensure accountability, transparency, responsiveness, rule of law, stability, equity and inclusiveness, empowerment, and broad-based participation. Governance also represents the norms, values and rules of the game through which public affairs are managed in a manner that is transparent, participatory, inclusive and responsive”* (International Bureau of Education–UNESCO, 2021). The State and the Central government seem to be devoid of a clear-cut border policy that can tackle the mentioned issues in a multi-dimensional way. Though the people living in the border areas have dynamics of their own, yet there is a need for improving their standard of living with better amenities so that they contribute positively to the foreign policy initiatives of the country. Presently, Manipur and its borderlands failed to get maximum return from the opportunities provided by geography of the land. Rather, in the absence of a suitable policy framework, the border area remained trapped in the vagaries of the same.

Ultimately, border and borderlands continue to be a problematic and complex zone with no meaningful contribution to India's Myanmar policy and, at the same instance, no reciprocal benefit of the policy to the immediate borderland communities and tribes. Governance, in its multi-dimensional and all encompassing facets, is very much missing. As Yu Keping (2015) argues, *"governance" can be distinguished from "government" in several ways. Government authority is unitary, while governance involves different levels and venues of authority. And although governance implies instrumentality toward given goals, it requires interaction with civil society and local populations for its effectiveness"*. Materialisation of this type of synergistic interrelationship in the locality is likely to take time in the Manipur borderlands, though there is some visible sign of late.

Assessment

Despite the many narratives and dialogues, what still remains unclear and ambiguous is the implication of India's Myanmar Policy for the borderlands of Manipur alongside the international boundary and its natives. The argument put forward is whether the foreign policy of the land had succeeded in delivering to them a prospective vision. It seems somewhere there is a big gap between policy and ground realities. This hampers the actual materialisation of the policy moves, though the effort is very much there on the part of the Central leadership to adjust its borderlands to the foreign policy moves.

Is the right atmosphere being created in this part to make Manipur borderlands a significant contribution to the overall national interest and productive contribution of the country's foreign policy moves concerning Myanmar is another follow up question. The paradigm shift that needs to be comprehensible to those concerned with foreign policy is the fact that in the global dynamics borders are no longer only frontiers or boundaries, but a very significant space of a country's overall geopolitical manifestation. Because of their location at the intersection of the nations, they are important for accessing regional economic markets, facilitating trade flows and shaping diplomatic relations (Plonski and Yousuf, 2018, p. 7). As such, efforts are necessary to give more emphasis on human-centric security than on state-centric security. This necessitates an earnest effort from the side of the local government too. Eventually, the fact remains that a nation who can properly utilise its borderlands to its optimum utility could be in a better position in the geopolitical dynamics. The relevance of the geopolitics of the border is always there in the foreign policy of a country without the exception of India-Myanmar border in India's Foreign policy moves towards Myanmar and beyond.

Overlapping with the foreign policy move is the dynamics of globalisation influencing the borderlands which cannot be ignored. This is another connected dimension that touches the locals of the Manipur borderlands too, whether they like it or not. An intricate dynamics associated with the policy moves could be expected thereof. Thus, before one proceeds with any serious discourse, Minghi's assertion regarding the functional evolution of borders need proper deliberation (Minghi, 1963, pp. 407 - 428). Locals need to be realistic and be ready for the change. An all out preparation is a must. This calls for efforts to convert the available potentials of the region to actual marketable outputs and resources so that when India's Myanmar policy become fully functional in this part of the country, and that the borders of Manipur opens up to Myanmar, the *Flyover syndrome* is avoided. The issue now is of good governance and transformative leadership.

What is desirable is a well-developed human capital base with right infrastructure inputs in the borderlands of Manipur. This is to be further supplemented by alternative means of livelihood. The importance of cross-border cooperation in a multidimensional way needs to be recognised and defined as a priority both in foreign policy and domestic policy. Enhancing the potentials of the Indo - Myanmar borderlands by encompassing its ever developing functional changes could be a positive contribution. Ultimately, collective consciousness and earnest effort is called for in the level of the Central government as well as the State government, inclusive of the local population going across the ethnic and racial spectrum, for productive participation in the emerging dynamics. Opportunities associated with the surge of goods, people and ideas in the border areas need to be tapped for the progress of the region itself. Institutionalised regional initiatives and initiatives to establish regional connections need to be enhanced. Only then could borderlands of Manipur in India's Northeast adjoining Myanmar could be a positive contribution to the country's shift towards Myanmar within the broader perspective of its Act East policy.

Endnotes

- ¹ Manipur is a state of India located in its Northeast, bordering Myanmar. This former princely state became a part of the India on October 15, 1949.
- ² On 1st February this year the civilian government in Myanmar under the leadership of Aung San Suu Kyi, which was in office since 2016, was overthrown by a military coup led by General Min Aung Hlaing.
- ³ The Government of India through its agency like the Border Roads Organisation (BRO) promotes these roads heavily.
- ⁴ The term 'Zomia' is actually coined by Professor Willem Van Schendel of Netherlands in 2002 (in an article published in the geography journal *Environment and Planning D: Society and Space*) though used in his thesis by James C. Scott. The word itself is an amalgamation of two terms 'Zo' meaning remote or hill and 'Mi' means people. Thus, literally the term denotes a highland region. At the same time, Canadian anthropologist Jean Michaud developed the concept of Southeast Asian Massif in 1997. The regions of Zomia and Southeast Asian Massif almost overlap with each other.
- ⁵ Moreh is the border town in the Indian state of Manipur adjacent to Tamu town of Sagaing State in Myanmar.
- ⁶ The fact remains that still many parts of the state borderlands remain unmanned and unguarded despite being managed by the Assam Rifles (a para-military under Government of India) and state police forces.
- ⁷ An acre of poppy plantation can yield at least 10kg opium and according to the villagers, 1kg would cost not less than Indian Rupee (INR) 50,000 in the local market.
- ⁸ The WY stands for "World is Yours" which is a psychotropic drug or tablet.
- ⁹ The Trilateral Highway will be an important part of the BIMSTEC initiative. It will cover a distance of about 1360 km.
- ¹⁰ Historical sources point out that Kabaw valley, a teak-rich area of approximately 3000 sq. miles lying in the Manipur-Myanmar border, has always been an area of contestation between the Manipuris and the Burmese rulers since the early times. However, for the larger part of history it was under the rulers of Manipur. It was only in 1834, under the Kabaw Valley Agreement, that the same was transferred to the Burmese for a compensation of 6000 circa rupees per annum to the king of Manipur. But the same was to be reverted to Manipur in case of 'nonpayment'. Indeed, the Burmese stop paying it after state became a part of independent India. It is said that the then Prime Minister of India, Jawaharlal Nehru again handed over the Kabaw Valley to the Burmese authorities in the year 1953 without any negotiation during Prime Minister U Nu's visit to Northeast India. What was alleged is that this was done without the consent of the Parliament of India and people of Manipur.

Bibliography

- Anderson, M. (1996). *Frontiers: Territory and State Formation in the Modern World*. Cambridge - Oxford: Polity Press and Blackwell Publishers.
- Bahadur, M. (2018, September 17). Manipuri Diaspora in Myanmar: Past and Present - Part 1. *Interactive Lecture Series*, Centre for Manipur Studies, Manipur University. Retrieved from http://e-pao.net/epSubPageExtractor.asp?src=manipur.Ethnic_Races_Manipur.Manipuri_Diaspora_in_Myanmar_Part_1_By_Mutua_Bahadur
- Baruah, S. (2009). *Beyond Counter Insurgency: Breaking the Impasse in Northeast India*. New Delhi: OUP.
- Baud, M, & Van Schendel, W. (1997). Toward a Comparative History of Borderlands. *Journal of World Histor*, 8 (2), 211-242.
- Brunet-Jailley, E. (2007). *Borderlands: Comparing Border Security in North America and Europe*. Ontario: University of Ottawa Press.
- Bose, P. R. (2018, November 12). At Moreh, Trade with Myanmar Borders on Informal. *The Hindu Business Line*. Retrieved from <https://www.thehindubusinessline.com/news/at-moreh-trade-with-myanmar-borders-on-informal/article25478894.ece>
- Chan ,Yuk Wah, and Womack, B. (2016). Not merely a border: borderland governance, development and transborder relations in Asia. *Asian Anthropology*, 15(2), 95-103.
- Chan, Yuk Wah. (2013). *Vietnamese-Chinese Relationships at the Borderlands: Trade, Tourism and Cultural Politics*. London: Routledge.
- Das, R. U. (2016). *Enhancing India-Myanmar Border Trade Policy and Implementation Measures*. New Delhi: Ministry of Commerce, Government of India.
- Horstmann, A., Saxer, M., & Rippa, A. (2018). *Routledge Handbook of Asian Borderlands*. Milton Park and New York: Routledge.
- India Today*. (2018, July 7). Unrest in Manipur after Border Pillar Shifted 3 km into Indian Territory. Retrieved May 12, 2021, Retrieved from <https://www.indiatoday.in/india/story/unrest-in-manipur-after-border-pillar-shifted-3-km-into-indian-territory-1279893-2018-07-07>.
- International Bureau of Education – UNESCO. (2021). *Concept of Education*. Retrieved March 16, 2021, Retrieved from <http://www.ibe.unesco.org/en/geqaf/technical-notes/concept-governance>

- Keping, Yu. (2015). *Essays on the Modernization of State Governance*. Beijing: Social Science Academic Press.
- Khundrakpam, P. (2016). *Experiences of Manipur and Indo-Myanmar Border Trade: A Rereview*. New Delhi: Akansha Publishing House.
- Kipgen, N. (2019). Why Are Farmers in Manipur Cultivating Poppy?. *Economic and Political Weekly*, 54(46), November. Retrieved from <https://www.epw.in/engage/article/why-are-farmers-manipur-cultivating-poppy#:~:text=Poppy%20is%20reportedly%20being%20cultivated,6%2C000%20acres%20in%202017%E2%80%939318>
- Minghi, J.V. (1963). Boundary Studies in Political Geography. *Annals of the Association of American Geographers*, 53(3), 407-428.
- Ministry of Foreign Affairs of Finland. (2011). *Cross-Border Cooperation – Benefiting from Borders*. Retrieved from https://www.aebr.eu/files/publications/CBC_Benefiting_from_Borders.pdf
- NE Now News. (2020, November 20). More Chinese Arms Reach Northeast India. Retrieved from <https://nenow.in/north-east-news/assam/more-chinese-arms-reach-northeast-india.html>
- Nwe Ni Hlaing. (2015). The Meitei (Kathe) Crown Service Groups in Myanmar from the Earliest Times to the End of Monarchical Rule. *Journal of the Myanmar Academy of Science and Arts*, 13(9), 65-86.
- Phanjoubam, P. (2018). *The Northeast Questions: Conflicts and Frontiers*. New Delhi: Routledge.

การปกครองและการบริหารเมืองในประเทศไทย กรณีศึกษาเมืองอุบลราชธานี ปฐวี โชติอนันต์*

(วันรับบทความ: 22 พฤศจิกายน 2562/ วันแก้ไขบทความ: 26 พฤษภาคม 2563/ วันตอบรับบทความ: 22 มิถุนายน 2563)

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ต้องการศึกษา ผลกระทบจากการปกครองและการบริหารจัดการเมืองของประเทศไทยซึ่งมี โครงสร้างที่รวมศูนย์อำนาจและการกระจายอำนาจล่าช้าที่มีต่อการเปลี่ยนแปลง และลักษณะของเมืองอุบลราชธานี ผลการศึกษาพบว่า รัฐให้ความสำคัญในเรื่องมั่นคงของรัฐและการพัฒนาเศรษฐกิจมากกว่าการเปิดพื้นที่ให้ประชาชนภายในเมืองเข้ามามีส่วนร่วม ในการปกครอง และการบริหารจัดการเมืองส่งผลให้มีการจัดสรรทรัพยากรกระจุกตัวอยู่ภายในเมือง ทำให้เมืองอุบลราชธานีกลายเป็นเมืองโตเดี่ยวและศูนย์รวมในด้านต่าง ๆ ของจังหวัด มากกว่านั้น การพัฒนาของเมืองไม่สอดคล้องกับความต้องการของคนในพื้นที่ สร้างเหลื่อมล้ำในการพัฒนาเมืองในระดับจังหวัด และสร้างปัญหาให้กับผู้ที่อยู่ในเมือง

คำสำคัญ: การปกครองและการบริหารจัดการเมือง/ รัฐรวมศูนย์อำนาจ/ รัฐกระจายอำนาจล่าช้า/
เมืองอุบลราชธานี

* อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
E-mail: pataweechotanan@gmail.com

Urban Government and Governance in Thailand case of Ubon Ratchatani City

Patawee Chotanan *

(Received Date: November 22, 2019, Revised Date: May 26, 2020, Accepted Date: June 22, 2020)

Abstract

This study aims to figure out the impacts of urban government and governance in Thailand, a highly centralized state and a late decentralized state, on Ubon Ratchatani City. The study finds that urban governance in Ubon Ratchatani City has largely been controlled by the Thai state. Up to now, the state has paid more attention to state security and economic development than on people participation in urban governance. As a result, most resources have been allocated in Ubon Ratchatani City, which makes the city become a primate city and a centralized city. Moreover urban development does not correspond with urban resident's needs and wants, resulting in greater inequality at the provincial and city level.

Keywords: Urban Government and Governance/ Highly Centralized State and a Late Decentralized/ State Ubon Ratchatani City

* Lecturer of the Faculty of Political Science, Ubon Ratchatani University
E-mail: pataweechotanan@gmail.com

บทนำ

ก่อนที่มีการเกิดขึ้นของเมือง มนุษย์ต่างอยู่อาศัยตามธรรมชาติ ต่างคนแยกกันอยู่ด้วยสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและความต้องการเอาตัวรอดของมนุษย์ในการสืบเผ่าพันธุ์ เขาเหล่านั้นจำเป็นต้องมีการรวมกลุ่มกัน จากกลุ่มที่เล็กที่สุดคือ ครอบครัว หลายครอบครัวกลายมาเป็นหมู่บ้าน จนกระทั่งกลายมาเป็นเมือง การที่คนจำนวนมากอาศัยอยู่รวมกันภายในเมืองส่งผลให้มนุษย์ต้องมีการพัฒนาระบบการปกครองขึ้นเพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงของเมืองนั้น (Yuval Noah Harari, 2014) ดังนั้นชีวิตของมนุษย์กับเมืองจึงไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ดังเช่น คำกล่าวของ อริสโตเติล ที่กล่าวว่า “มนุษย์เป็นสัตว์การเมือง มนุษย์จะสามารถพัฒนาตนเองให้บรรลุถึงศักยภาพสูงสุดของมนุษย์ได้นั้น ก็ต่อเมื่อมนุษย์มารวมตัวกันเป็นสังคมเมือง” คำกล่าวข้างต้นชี้ให้เห็นว่า เมืองมีความหมายต่อมนุษย์อย่างมากเนื่องจากมนุษย์เมื่อเข้ามาอาศัยอยู่ในเมืองแล้วไม่ใช่ต่างคนต่างอยู่หรือเป็นเพียงผู้อยู่อาศัยเท่านั้น แต่เขาเหล่านั้นต้องเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง หรือการบริหารจัดการบ้านเมือง กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ มนุษย์ที่อยู่ในเมืองและมีส่วนร่วมทางการเมืองจึงกลายเป็นพลเมืองของเมืองนั้นที่จะคอยขับเคลื่อนและดูแลเมืองของตน (ธเนศวร เจริญเมือง, 2560, น.13-24, น.52-61)

การเติบโตของเศรษฐกิจภายในเมืองเป็นปัจจัยสำคัญที่ดึงดูดให้คนเข้ามาอยู่ในเมืองเมืองในแต่ละพื้นที่ในยุโรป เช่น เมืองเอเธน ของกรีก เมืองมิลาน กรุงโรม ของอิตาลี เมืองมิวนิค เมืองแฟรงเฟิร์ต ของเยอรมัน หรือ เมืองปารีส ของฝรั่งเศส และเมืองลอนดอน เมืองแมนเชสเตอร์ ของอังกฤษตามลำดับ เมืองต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนเติบโตมาจากการเป็นเมืองที่อยู่ในระบบเส้นทางการค้าและมีการดำเนินกิจกรรมแลกเปลี่ยนซื้อขายสินค้ากันภายในเมือง มีพ่อค้าและนักเดินทางจำนวนมากเข้าทำกิจกรรมและพักแรมอยู่ภายในเมือง รวมถึง ภายในเมืองเป็นพื้นที่ของไพร่และทาสซึ่งหลบหนีออกมาจากเจ้าที่ดินเพื่อเข้ามาอาศัยอยู่ในเมือง ภายหลังคนเหล่านี้ได้กลายเป็นพลเมืองของเมืองนั้น (กุลธิดา เกษบุญชู - มัด, 2552), (ธเนศวร เจริญเมือง, 2550)

ในปัจจุบัน พื้นที่ต่าง ๆ ในโลกมีแนวโน้มความเป็นเมือง หรือ การกลายเป็นเมือง (urbanization) มากยิ่งขึ้น ทั้งนี้เนื่องมาจากกระแสโลกาภิวัตน์ภายหลังยุคสงครามเย็นซึ่งส่งผลให้การเคลื่อนย้ายของทุน แรงงาน สินค้า และวัฒนธรรมทำได้ง่ายขึ้น องค์การสหประชาชาติได้คาดคะเนว่า ใน พ.ศ. 2593 โลกจะมีประชากรที่อาศัยอยู่ในเมืองมากขึ้น 2.4 พันล้านคน คิดเป็นร้อยละ 66 ของประชากรโลก (มติชนออนไลน์, 2561) ส่วนในประเทศไทย ความเป็นเมืองมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นในหัวเมืองหลัก ๆ ของแต่ละภูมิภาคซึ่งเป็นผลมาจากนโยบายการพัฒนาของรัฐ ที่ให้ความสำคัญการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับหัวเมือง อย่างไรก็ตาม นโยบายดังกล่าวก่อให้เกิดกระจุกตัวของความเจริญภายในเมืองใหญ่และก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำอย่างมากในระดับเมือง กล่าวอีกนัยหนึ่ง จังหวัดที่เป็นหัวเมืองสำคัญในระดับภูมิภาคจะได้รับการพัฒนาจากรัฐมากกว่าอื่น ๆ จังหวัดอื่น ๆ รอบข้าง (อริสา จันทบุญญา และจิรัฐ เจนพิงพร, 2561, น.1-15)

ถ้าวัดระดับความเป็นเมืองจากการจัดรูปแบบการปกครองและการบริหารท้องถิ่นของประเทศไทยจะพบว่า บริเวณเขตพื้นที่อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี มีความเป็นเมืองที่สูงมากแห่งหนึ่งในประเทศไทย ภายในบริเวณเขตอำเภอเมืองมีรูปแบบการปกครองท้องถิ่นขนาดใหญ่และขนาดกลางอยู่คู่กัน คือ เทศบาลนครอุบลราชธานี และเทศบาลขนาดใหญ่ ใน พ.ศ. 2561 มีประชากรอาศัยอยู่ในอำเภอเมืองอุบลราชธานีมาก 223,721 คน ซึ่งมากที่สุดในจังหวัด มากกว่านั้น ในบริเวณเขตอำเภอเมืองอุบลราชธานียังเป็นจุดศูนย์รวมทางด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องการศึกษา เศรษฐกิจ หน่วยงานราชการ วัด และการท่องเที่ยวของจังหวัดโดยเฉพาะเทศกาลแห่เทียนพรรษาซึ่งได้จัดขึ้นที่ในบริเวณเมืองอุบลราชธานีทุกปีและได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวอย่างมาก (กฤตยภรณ์ ตันติเศรษฐ, 2556)

เมื่อพิจารณาลักษณะที่ตั้งของบริเวณเขตอำเภอเมืองอุบลราชธานีและพื้นที่บางส่วนของเขตอำเภอเมืองวารินชำราบจะพบว่าพื้นที่ทั้งสองนั้นเชื่อมติดกัน เศรษฐกิจและประชาชนของทั้งสองพื้นที่มีความสัมพันธ์กัน และมีการใช้ผังเมืองรวมเมืองอุบล-วารินชำราบซึ่งเป็นกำหนดผังเมืองเพื่อพัฒนาเมืองร่วมกัน จากที่กล่าวมาบริเวณพื้นที่เมืองอุบลราชธานีกับพื้นที่บริเวณอำเภอวารินชำราบจึงมีลักษณะของการเป็นเมืองคู่แฝด

ถึงแม้เมืองอุบลราชธานีจะมีผู้ที่เข้ามาอยู่อาศัยจำนวนมาก และเป็นศูนย์กลางด้านการปกครองและด้านเศรษฐกิจของจังหวัด แต่สิ่งที่พบคือ ภายในเขตเมืองประสบปัญหาอย่างมากไม่ว่าจะเป็นปัญหาในเรื่องของน้ำท่วม ปัญหาการใช้ที่ดิน ปัญหาแรงงานต่างด้าว ปัญหาขยะภายในเมือง เป็นต้น ปัญหาเหล่านี้เกิดขึ้นมาพร้อมกับการเติบโตของเมืองและส่งผลกระทบต่อผู้ที่อยู่อาศัยในเมืองอย่างมาก

จากที่กล่าวมา ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในเรื่องของการพัฒนาและการขยายตัวของเมืองอุบลราชธานี กล่าวคือที่ผ่านมานั้น ประเทศไทยมีการปกครองและการบริหารเมืองอุบลราชธานีอย่างไร และส่งผลต่อลักษณะของเมืองและประชาชนที่อาศัยอยู่ในเมืองอย่างไร ในงานวิจัยชิ้นนี้มีเป้าหมายอยู่ที่การศึกษาและวิเคราะห์การปกครองและการบริหารจัดการเมืองอุบลราชธานีโดยให้ความสำคัญไปที่เขตเมืองซึ่งเป็นพื้นที่รวมศูนย์อำนาจในการตัดสินใจในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นภายในเมือง

บททวนวรรณกรรม

ในอดีตที่ผ่านมา มีการศึกษาเรื่องเมืองในมุมที่แตกต่างออกไปทั้งนี้ขึ้นอยู่กับผู้ศึกษาที่พยายามนำแนวทางการศึกษาและกรอบคิดทฤษฎีที่ตนเชี่ยวชาญมาอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นภายในเมือง ในส่วนนี้ผู้วิจัยพยายามรวบรวมแนวทางการศึกษาและกรอบคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการปกครองและการบริหารจัดการเมืองอย่างคร่าวๆเพื่อให้เห็นแนวทางและพื้นที่ขององค์ความรู้เกี่ยวกับศึกษาเรื่องเมืองในเชิงรัฐศาสตร์

คำถามสำคัญที่เป็นคำถามพื้นฐานในการศึกษาทางด้านการเมืองและการปกครอง คือ ใครมีอำนาจในการดูแลเมือง (Robert Dahl, 1961) ในการตอบคำถามดังกล่าวนี้ ผู้ที่สนใจศึกษาเรื่องการปกครองและการบริหารจัดการเมืองโดยเฉพาะนักรัฐศาสตร์ได้มีความพยายามในการตอบคำถามดังกล่าวในแง่แนวทางที่แตกต่างกันออกไป กล่าวคือ

ในช่วงแรกของการศึกษาเรื่องเมือง ผู้ศึกษาให้ความสำคัญไปที่ ตัวบท กฎหมายที่ผู้มีอำนาจใช้ในการปกครองและการบริหารจัดการเมืองนั้นเพื่อให้รู้ว่าใครมีอำนาจสูงสุดในสายบังคับบัญชา เช่น งานวิจัยของ ประหยัด หงส์ทองคำ (2529) ในการศึกษาเรื่อง ปัญหาและแนวทางปรับปรุงประสิทธิภาพของการบริหารเทศบาลไทย อย่างไรก็ตาม การศึกษาแต่เพียงตัวบทกฎหมายนั้นยังไม่เพียงพอที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นภายในเมือง นักวิชาการได้มีความพยายามที่จะออกแบบสถาบันทางการเมืองผ่านการจัดวางอำนาจระหว่างส่วนกลางและส่วนท้องถิ่นเพื่อให้เพื่อให้การแก้ไขปัญหาเพื่อให้การแก้ไขปัญหามีความรวดเร็วและตอบสนองความต้องการของผู้ที่อยู่ในเมือง เช่นงานของ มรุต วัฒนากร (2548) เรื่อง การเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่นโดยตรง กับ เทศบาลไทย: บทสรุปสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยในภาพรวม ซึ่งศึกษาถึงผลกระทบของการเลือกนายกเทศมนตรีโดยตรงกับการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นภายในองค์กรและการทำงานที่ตอบสนองต่อประชาชนในพื้นที่

การศึกษาเรื่องเมืองในเชิงรัฐศาสตร์ได้มีการพัฒนามากขึ้นผ่านการบูรณาการองค์ความรู้ในสาขาวิชาอื่นเพื่อมาใช้อธิบายความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในเมืองและปัญหาที่เมืองกำลังเผชิญ งานของ ธเนศวร์ เจริญเมือง (2540) การปกครองเมืองในสังคมไทย กรณีศึกษาเชียงใหม่เจ็ดศตวรรษ เป็นการศึกษารองการปกครองเมืองและการบริหารจัดการเมืองผ่านประวัติศาสตร์การเกิดขึ้นของรัฐนั้น การศึกษาดังกล่าวให้ความสนใจกับการศึกษาในเรื่องของการเกิดขึ้นของรัฐและโครงสร้างของรัฐที่เป็นตัวกำหนดลักษณะการปกครองและการบริหารของรัฐที่ส่งผลต่อการพัฒนาเมือง นอกจากนี้การศึกษารองเมืองยังมีการนำแนวคิดในเรื่องของทุนนิยมเข้ามาเพื่อแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับทุน และความสัมพันธ์ระหว่างเมืองใหญ่กับเมืองเล็ก เพื่อแสดงให้เห็นถึงลักษณะของการสะสมทุนและการชูดริตที่เกิดขึ้นภายในเมือง เช่นงานของ ดวงจันทร์ อาภาวิชชุดม (2539) เรื่อง เชียงใหม่: เอกนครระดับภาค ที่มีการตั้งคำถามถึงนโยบายของรัฐไทยที่ส่งผลให้เมืองเชียงใหม่กลายเป็นเมืองโตเดียวในระดับภูมิภาค (a regional primate city) และก่อให้เกิดปัญหาอย่างมากในเมือง หรือ งานของ Warwick Armstrong (1985) เรื่อง Theater of Accumulation Studies in Asia and Latin American Urbanization ที่ศึกษาการสะสมทุนภายในเมืองของประเทศในเอเชียและลาตินอเมริกาพบว่า ความสัมพันธ์ของทุนและรัฐที่อยู่ภายในเมืองมีส่วนสำคัญในการดึงดูดทรัพยากรมาจากบริเวณเมืองเล็กเข้ามาสู่เมืองใหญ่ส่งผลให้เกิดความแตกต่างทางด้านเศรษฐกิจอย่างมากซึ่งก่อให้เกิดสิ่งที่ Duncan, S. & Goodwin, M. (1988) เรียกว่า การพัฒนาที่ไม่เท่าเทียมกันในแต่ละท้องถิ่น นอกจากนี้ พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์ (2560) เสนอว่าการทำความเข้าใจเรื่องเมืองไม่ได้ตั้งอยู่บนฐานคิดในเรื่องของความเจริญทางการปกครองและเศรษฐกิจเพียงเท่านั้น แต่เราสามารถทำความเข้าใจเมืองผ่าน พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ระบอบการปกครอง และวิถีชีวิตของคนที่ต้องกลายมาเป็นคนเมือง สิ่งเหล่านี้จะช่วยให้เราเข้าใจถึงรากเหง้าและพัฒนาการการเกิดขึ้นของเมืองนั้นได้

จากที่กล่าวมาจะเห็นว่ากรอบในการมองและศึกษาเมืองนั้นมีความหลากหลายตามแต่ละมุมมองที่ผู้สนใจต้องการศึกษาไม่ว่าจะเป็นในเรื่อง การปกครองและการบริหารจัดการเมือง มุมมองทางประวัติศาสตร์ที่มีต่อการพัฒนาเมือง นโยบายของรัฐที่มีต่อเมือง แต่สิ่งที่เหมือนกันของการศึกษาเหล่านั้นคือการพยายามอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายในเมือง ในงานวิจัยเรื่องการปกครองและการบริหารจัดการเมืองอุบลราชธานีก็เช่นเดียวกัน ผู้วิจัยมีความต้องการเข้าใจพัฒนาการของเมืองอุบลราชธานีซึ่งเป็นเมืองใหญ่นอกเขตเมืองหลวงอีกแห่งหนึ่ง ที่สำคัญเป็นเมืองที่มีความสัมพันธ์กับรัฐไทยนับตั้งแต่การก่อตั้งรัฐ การศึกษานี้ยังจะแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างเมืองศูนย์กลางของจังหวัดกับเมืองที่ห่างกันออกที่กินระยะเวลายาวไปถึงภายหลังที่มีการกระจายอำนาจลงสู่ท้องถิ่นของประเทศไทยใน พ.ศ. 2540 เพื่อให้เห็นพลวัตรของเมืองที่เกิดขึ้นในสังคมว่ามีลักษณะเป็นอย่างไร

กรอบแนวคิดที่ใช้วิเคราะห์

ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยใช้ 2 แนวคิดเป็นกรอบในการวิเคราะห์เรื่องการปกครองและการบริหารจัดการเมืองอุบลราชธานี กรอบแนวคิดแรกคือ กรอบแนวคิดเรื่อง ความมั่นคง การพัฒนา และการมีส่วนร่วม (security development and participation)

ความมั่นคง การพัฒนา และการมีส่วนร่วม (Security Development and participation)

Duncan Maccargo (2002) ได้เสนอว่า นโยบายและการพัฒนาของรัฐไทยนั้นเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ภายในและภายนอกที่รัฐกำลังเผชิญ ทั้งนี้นโยบายการพัฒนาที่เกิดขึ้นนั้นไม่ได้เปิดให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ แต่นโยบายดังกล่าวนั้นตั้งอยู่บนฐานและผลประโยชน์ของชนชั้นนำของรัฐ ดังนั้นนโยบายและการพัฒนาที่เกิดขึ้นภายในรัฐด้านหนึ่งเพื่อที่ต้องการปรับเปลี่ยนให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงกับสภาวะภายนอกที่รัฐเผชิญ แต่อีกด้านหนึ่งคือนโยบายและการพัฒนาดังกล่าวเป็นไปเพื่อตอบสนองความต้องการและสร้างประโยชน์ให้ชนชั้น

กรอบคิดที่สองคือ กรอบแนวคิดเรื่อง รัฐไทยกับการกระจายอำนาจล่าช้า (State and Late Decentralization)

ธเนศวร์ เจริญเมือง (2547, น.75-116) ได้เสนอการวิเคราะห์ลักษณะของรัฐไทยผ่านความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจรัฐส่วนกลาง ส่วนภูมิภาคกับส่วนท้องถิ่นโดยว่า รัฐไทยเป็นรัฐที่การกระจายอำนาจล่าช้า การที่รัฐไทยมีลักษณะดังกล่าวส่งผลให้ รัฐเป็นผู้ควบคุมทิศทางการนโยบายพัฒนาท้องถิ่นเช่น การพัฒนา การบริหาร และเงินงบประมาณ รวมถึงควบคุมการทำงานของท้องถิ่น ถึงแม้จะมีการกระจายอำนาจลงสู่ท้องถิ่นตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ก็ตาม นอกจากนี้การทำงานของหน่วยงานภูมิภาคยังมีลักษณะขัดกัน ไม่ได้ตอบสนองและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ตามความต้องการของประชาชน ที่สำคัญประชาชนขาดการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาผลที่ตามมาคือ ท้องถิ่นนั้นยังคงอ่อนแอ ไม่สามารถแก้ไขปัญหาของตนได้เนื่องจากต้องรอการทำงานจากส่วนกลาง หรือส่วนภูมิภาคเข้ามาแก้ไข สิ่งเหล่านี้ยิ่งทำให้ประชาชนเบื่อหน่ายการเมืองท้องถิ่น

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ผู้วิจัยใช้การเก็บข้อมูลจาก ตำรา เอกสาร บทความ รวมถึงการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง และผู้ที่มีอำนาจในการปกครองและการบริหารเมืองอุบลราชธานี นอกจากนี้การศึกษานี้ใช้แนวการศึกษาแบบทางด้านประวัติศาสตร์ (historical approach) เพื่อให้ทราบถึงพัฒนาการ ความเปลี่ยนแปลง และปัญหาที่เกิดขึ้นภายในเมืองอุบลราชธานี เนื่องจากสิ่งที่เกิดขึ้นภายในเมืองที่เราเห็นในปัจจุบันเปรียบเสมือนภูเขาน้ำแข็ง ดังนั้น การจะเข้าใจประวัติศาสตร์จะทำให้เราเข้าใจถึงที่มาและเหตุผลของประเด็นการวิจัย (ชัยอนันต์ สมุทวณิช, 2535)

พัฒนาการเมืองอุบลราชธานี

จากเมืองที่อิสระในการปกครองตนเองสู่การเป็นมณฑลและจังหวัดหนึ่งของสยาม

ตามตำนานการตั้งเมืองอุบลราชธานี (เดิม วิชาญพจนกิจ, 2515, น.119-127), (สุจิต วงเทศ, 2555, น.133-149) ได้อธิบายว่า เมืองอุบลราชธานีได้ถูกก่อตั้งขึ้น ใน พ.ศ. 2334 ท้าวคำผง หรือ พระประทุมราชภักดี เป็นผู้ที่ได้ที่ดำรงตำแหน่งเจ้าเมืองคนแรก มีเจ้าผู้ครองเมืองและมีอำนาจและอิทธิพลเหนือเมืองต่าง ๆ บริเวณที่ลุ่มแม่น้ำมูลตอนใต้ ภายหลังจากนั้น เมื่อเจ้าสยามซึ่งเป็นผู้ปกครองที่มีอำนาจและอิทธิพลอย่างมากบริเวณลุ่มแม่น้ำได้มีรวมศูนย์อำนาจด้วยเหตุผลด้านหนึ่งเพื่อป้องกันภัยจากตะวันตก ส่วนอีกด้านหนึ่งคือ เพื่อต้องการรวมอำนาจและทรัพยากรจากเมืองต่าง ๆ ในภูมิภาคซึ่งนำมาสู่สิ่งที่เรียกว่าการล่าอาณานิคมภายในภูมิภาค (internal colonial) (Chaiyan Rajchagool, 1994) ผลที่ตามมาคือ สยามได้มีการส่งข้าหลวง และข้าราชการเข้ามาประจำอยู่ในเมืองอุบลราชธานี มีการยกเลิกตำแหน่งเจ้าเมือง ปรับเปลี่ยนการปกครองให้มีรูปแบบระบบราชการ ปรับเปลี่ยนรูปแบบการเก็บภาษี ยกเลิกประเพณีท้องถิ่น รวมถึงการจัดการศึกษาภาษาไทยให้กับประชาชนในเมืองอุบลราชธานีซึ่งคนส่วนใหญ่มีวัฒนธรรมและพูดภาษาเหมือนกับทางลาว นอกจากนี้ภายในเมืองอุบลนั้นสยามได้มีการก่อตั้งค่ายทหารขึ้นเพื่อภายในเมืองเพื่อใช้ในการฝึกทหารด้านหนึ่งเพื่อเป็นกองกำลังต่อสู้กับกองทัพฝรั่งเศสบริเวณแถบแม่น้ำโขง ส่วนอีกด้านหนึ่งกองทหารดังกล่าวนี้ถูกตั้งขึ้นเพื่อใช้ในการปราบผู้ที่ขัดแย้งไม่พอใจกับกฎการปกครองของสยามที่มีขึ้นในเมืองอุบลราชธานี (ปฐวี โชติอนันต์, 2561, น.314-355)

ภายหลังเมืองอุบลราชธานีได้รับการยกสถานะจากสยามขึ้นเป็น มณฑลอุบลราชธานี ใน พ.ศ. 2455 โดยมีข้าหลวงที่สยามส่งมาเป็นผู้ปกครอง มณฑลอุบลราชธานีมีอำนาจในด้านการปกครองและด้านการศาลที่ครอบคลุม เมืองอุบลราชธานี เมืองขุขันธ์ เมืองศรีสะเกษ และเมืองสุรินทร์ อย่างไรก็ตาม ใน พ.ศ. 2476 สยามได้มีการยกเลิกการปกครองในรูปแบบมณฑล และเปลี่ยนให้อุบลราชธานีเป็นเพียงจังหวัดหนึ่งของสยามเหมือนกับจังหวัดอื่น ๆ ในประเทศ

การยกเลิกมณฑลอุบลราชธานีและเปลี่ยนมาเป็นเพียงจังหวัดหนึ่งหนึ่งของประเทศไทย ได้ทำให้เกิดการจัดระบบเขตการปกครองในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานีใหม่ บริเวณตัวเมืองอุบลราชธานีซึ่งเป็นศูนย์กลางการปกครองของเมืองในอุบลราชธานีในอดีต ได้กลายมาเป็นศูนย์กลางของการปกครองส่วนภูมิภาคของประเทศไทย กล่าวคือ ผู้ว่าราชการจังหวัดที่ถูกแต่งตั้งมาจากส่วนกลางนั้นต้องมาประจำการที่ศาลากลางจังหวัดที่ตั้งอยู่ภายในบริเวณตัวเมืองซึ่งทำให้เห็นว่าตัวเมืองเป็นศูนย์กลางของการปกครองและการบริหารจัดการจังหวัด นอกจากนี้ผู้ว่าราชการจังหวัดภายในตัวเมืองยังมีการแต่งตั้งนายอำเภอ และปลัดอำเภอเพื่อทำหน้าที่ในระดับปฏิบัติการในพื้นที่ในการดูแลความเรียบร้อยภายในเมือง

ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองของไทยใน พ.ศ. 2475 คณะราษฎรมีความพยายามในการกระจายอำนาจลงสู่ท้องถิ่นโดยให้ความสำคัญการปกครองท้องถิ่นในระดับเมือง มีการออกพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2476 เพื่อส่งเสริมให้มีการจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขึ้นภายในเมือง ผลที่ตามมาคือภายในเมืองอุบลราชธานีได้มีการจัดการปกครองท้องถิ่นในรูปแบบเทศบาล ในพ.ศ. 2478 โดยให้ประชาชนในท้องถิ่นสามารถเลือกนายกเทศมนตรี และเลือกสมาชิกสภาเทศบาลเพื่อให้เป็นผู้ทำหน้าที่ในการดูแลท้องถิ่นบริเวณนั้น (สกลวรรณการ วรวรรณ และสุนทรพิพิธ, 2478) การเกิดขึ้นของเทศบาลอุบลราชธานีนั้น จึงเป็นเหตุสำคัญสำคัญที่เป็นการส่งเสริมให้คนในเมืองเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเมืองในขณะนั้น

ความเปลี่ยนแปลงของเมืองอุบลราชธานีในช่วงสงครามเย็น: การพัฒนาเมืองอุบลราชธานีภายใต้ความมั่นคง

ในช่วงยุคสงครามเย็น รัฐบาลไทยภายใต้การสนับสนุนของประเทศสหรัฐอเมริกา ได้มีนโยบายที่ให้ความสำคัญในเรื่องของความมั่นคงและการพัฒนาเพื่อป้องกันภัยคอมมิวนิสต์ นโยบายดังกล่าวก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในเมืองอุบลราชธานีดังต่อไปนี้

ประการแรก ประเทศไทยได้มีการอนุญาตให้ประเทศสหรัฐอเมริกาตั้งฐานทัพอยู่ภายในบริเวณเขตเมืองอุบลราชธานี ผลที่ตามมาคือ มีพ่อค้าและแม่ค้าจากพื้นที่ต่าง ๆ ทั้งในตัวจังหวัดและต่างจังหวัด ต่างทยอยเข้ามาเพื่อที่จะเปิดร้านค้าเพื่อค้าขายกับทหารในกองทัพโดยเฉพาะเครื่องอุปโภคบริโภค นอกจากนี้ มีการเปิดธุรกิจสถานบันเทิง อาบอบนวด ไนท์คลับ ร้านอาหาร เพื่อเป็นแหล่งพักผ่อนและแหล่งท่องเที่ยวยามราตรีให้กับทหารเหล่านั้น นอกจากนี้ยังมีการขยายตัวของธุรกิจที่เกิดขึ้นภายในเมือง เช่น การเกิดขึ้นของห้างสรรพสินค้า และ อุตสาหกรรมก่อสร้าง เช่น อู่ซ่อมรถยนต์ โรงงานวัสดุก่อสร้าง เป็นต้น เพื่อรองรับประชากรที่อพยพมาอยู่ในเมืองเพิ่มขึ้น (สมศรี ชัยวนิชยา และคณะ, 2556, น.189-190)

ประการที่สอง ประเทศไทยได้มีการจัดสรรเงินจำนวนมากเพื่อพัฒนาถนนถนนแจ้งสนิทเป็นทางหลวงหมายเลขที่ 23 สายบ้านไผ่ - อุบลราชธานี ซึ่งเชื่อมต่อเมืองอุบลราชธานีเข้ากับอีสานตอนกลางและกรุงเทพ หรือการพัฒนาถนนขยางกูรซึ่งเชื่อมต่อตัวเมืองตัวเมืองอุบลราชธานี กับจังหวัดทางด้านตอนเหนือขึ้นไป การพัฒนาถนนดังกล่าวไม่เพียงช่วยให้การติดต่อ ทำธุรกิจ หรือ กิจกรรมต่าง ๆ

ในบริเวณตัวเมืองอุบลราชธานีจากจังหวัดที่ถนนตัดผ่านมีความสะดวกมากขึ้น แต่ยังช่วยให้รัฐสามารถที่จะขยายอำนาจของตนเองไปยังพื้นที่ต่าง ๆ ได้มากขึ้น เพื่อดูแลประชาชนและป้องกันภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์โดยเฉพาะพื้นที่จังหวัดที่อยู่บริเวณพื้นที่มีกลุ่มคอมมิวนิสต์ปฏิบัติการอยู่ (ภิญญพันธุ์ พจนะลาวัณย์, 2558, น.14-24)

ประการที่สาม ในช่วงเวลาเดียวกัน การที่รัฐไทยมีนโยบายรับผู้อพยพชาวเวียดนามและชาวลาวเข้ามาอยู่ในภายในประเทศเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อการขยายของเมืองอุบลราชธานี ในช่วงแรกรัฐบาลไทยได้มีการอนุญาตให้ผู้อพยพชาวเวียดนามสามารถอยู่ภายในเมืองไทยได้อย่างถูกกฎหมาย โดยมีการออกบัตรต่างด้าวให้สามารถอาศัยอยู่ในประเทศไทยได้ถูกต้องตามกฎหมาย มากกว่านั้นรัฐบาลไทยได้มีการให้สัญชาติไทยแก่ผู้อพยพชาวเวียดนาม ทำให้ภายหลังคนในรุ่นลูกและหลานของผู้อพยพนั้นได้รับสัญชาติไทยและกลายเป็นพลเมืองของประเทศไทยในที่สุด (วัชร ศรีคำ, 2557, น.139-162)

ผู้อพยพชาวเวียดนามที่เข้ามาอยู่ในบริเวณเมืองอุบลราชธานีส่วนมากจะมีการอาศัยอยู่กันเป็นกลุ่มก้อนทั้งนี้ เช่นบริเวณ ถนนพโลชัย ถนนศรีนครินทร์ ถนนจงกลนธารณ์ และบริเวณชุมชนท่าวังหิน การที่ชาวเวียดนามอยู่รวมกันเป็นชุมชนมีสาเหตุมาจากด้านหนึ่งเป็นเรื่องของความปลอดภัยของผู้ที่มีเชื้อสายเวียดนามที่เข้ามาอยู่อาศัยในพื้นที่บริเวณตัวเมืองอุบลราชธานี ส่วนอีกด้านหนึ่งคือการบริหารจัดการของรัฐไทยที่มีการจัดให้ผู้อพยพอยู่ในบริเวณพื้นที่เดียวกันทำให้ง่ายต่อการควบคุมและการบริหารจัดการ การที่ผู้อพยพเวียดนามมาอยู่ในบริเวณพื้นที่เดียวกันมากขึ้นส่งผลให้เศรษฐกิจในบริเวณพื้นที่เหล่านั้นเจริญเติบโตมากขึ้นเพราะผู้อพยพบางกลุ่มได้มีการทำกิจกรรมในเรื่องของการค้าขายโดยเฉพาะในเรื่องของอาหารเวียดนาม

ส่วนการอพยพของคนลาวเข้ามาในบริเวณอำเภอเมืองอุบลราชธานีเกิดขึ้นในช่วง พ.ศ. 2518 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่กันกับที่กรุงโซ่งอนถูกยึดจากกองทัพของโฮจิมิน และเป็นช่วงเวลาเดียวกันกับที่กรุงพนมเปญแตกจากการบุกยึดของกองกำลังคอมมิวนิสต์เขมรแดง ผลที่ตามมาคือทำให้มีชาวลาวและชาวกัมพูชาอพยพเข้ามาอยู่ในค่ายอพยพในบริเวณชายแดนไทยจำนวนมาก และบางส่วนได้รับความช่วยเหลือจากญาติพี่น้องชาวลาวที่เข้ามาอาศัยอยู่ก่อนในจังหวัดอุบลราชธานีก่อนหน้านี้ (ขจิตถัย บุรุษย์พัฒน์, 2536, น.32), (จันทรา ธนะวัฒน์วงศ์, 2554)

การเติบโตของเมืองอุบลราชธานีทั้งในเรื่องของประชากรและเศรษฐกิจภายในเมืองส่งผลให้รัฐไทยได้มีการประกาศพระราชกฤษฎีกา ฉบับที่ 2 ในเรื่องของการเปลี่ยนแปลงขอบเขตอำนาจการดูแลพื้นที่ของเทศบาลเมืองอุบลราชธานี ให้ขยายออกไป ครอบคลุม บริเวณทิศตะวันตกของเมือง เช่น บริเวณ ตำบลจระแม ตำบลประทุม และตำบลขามใหญ่บางส่วน ส่งผลให้เทศบาลเมืองอุบลราชธานีมีพื้นที่ต้องดูแลมากถึง 29.04 ตารางกิโลเมตร

ความเปลี่ยนแปลงของเมืองอุบลภายหลังยุคสงครามเย็น-ปัจจุบัน: การพัฒนาเมืองที่ไม่เท่าเทียม

ภายหลังยุคสงครามเย็น ประเทศไทยหันให้ความสนใจในเรื่องการพัฒนาเศรษฐกิจ การกระจายอำนาจ รวมถึงการพัฒนาเมืองต่าง ๆ ให้เป็นจุดยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศและรองรับการเปลี่ยนแปลงของสังคม รัฐได้มีการกำหนดให้แต่ละจังหวัดจัดทำแผนพัฒนาจังหวัด ที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาของประเทศเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาจังหวัดทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคงของประชาชนในจังหวัดนั้น อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยซึ่งเป็นรัฐที่รวมศูนย์อำนาจมาอย่างยาวนานและมีการกระจายอำนาจที่ล่าช้าส่งผลให้ อำนาจในการปกครองและการบริหารจัดการเมืองยังคงอยู่ที่ส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ภาคประชาชนยังถูกจำกัดอำนาจในการเข้ามามีส่วนร่วม มากกว่านั้นการพัฒนาไม่ได้กระจายไปยังพื้นที่ต่าง ๆ อย่างทั่วถึงแต่กลับกลายเป็นว่าเมืองยังเป็นศูนย์กลางศูนย์ทำการดึงดูดทรัพยากรจากท้องถิ่นหรือเมืองข้างเคียงเพื่อสร้างความมั่งคั่งให้กับเมืองอย่างมาก ปรากฏการณ์นี้มาสู่สิ่งที่ เรียกว่า การพัฒนาที่ไม่เท่าเทียม ดังต่อไปนี้

ประการแรก เมื่อพิจารณาการจัดงบประมาณของรัฐให้กับหน่วยงานต่าง ๆ ในจังหวัดอุบลราชธานีพบว่า งบประมาณจังหวัด-แผน-กระทรวง-กรม ของจังหวัดอุบลราชธานี ใน พ.ศ. 2561 รัฐได้มีการจัดสรรงบประมาณให้กับจังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 11,584,682,732 บาท อย่างไรก็ตาม เงินที่รัฐจัดสรรมาให้ส่วนหนึ่งถูกนำลงไปพัฒนาอำเภอต่าง ๆ ของจังหวัด จำนวน 6,064,084,080 บาท และอีกส่วนหนึ่งยังคงอยู่ที่หน่วยงานส่วนภูมิภาคที่มีอยู่ในจังหวัด จำนวน 5,520,598,652 บาท เมืองอุบลราชธานีได้รับจัดสรรงบประมาณในการพัฒนามากที่สุดในจังหวัด จำนวน 1,793,557,420 บาท เมื่อเทียบกับจำนวนประชากรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่จำนวนเงินงบประมาณต่อหัวอยู่ที่ประมาณ 8,016.94 บาท ส่วนอำเภอดับสองได้แก่ อำเภวารินชำราบได้รับจัดสรรงบประมาณ 632,191,020 บาท เมื่อเทียบกับจำนวนประชากรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่จำนวนเงินงบประมาณต่อหัวอยู่ที่ประมาณ 3,881.38 ส่วนอันดับสามได้แก่ อำเภอตระการพืชผลได้รับจัดสรรงบประมาณ 679,108,820 บาท เมื่อเทียบกับจำนวนประชากรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่จำนวนเงินงบประมาณต่อหัวอยู่ที่ประมาณ 5,533.22 บาท

ตารางที่ 1 เงินงบประมาณจาก จังหวัด - แผนงาน - กระทรวง - กรมต่อประชากรแต่ละ
อำเภอ จังหวัดอุบลราชธานี พ.ศ. 2561

ตาราง เงินงบประมาณจาก จังหวัด-แผนงาน-กระทรวง-กรม-ต่อประชากรในแต่ละอำเภอ จ.อุบลราชธานี พ.ศ. 2561									
อันดับ	อำเภอ	งบประมาณที่ จังหวัดจัดสรร	จำนวน ประชากรใน เขตเทศบาล	จำนวนประชากร ในนอกเขต เทศบาล	รวมประชากร	งบประมาณต่อหัว ประชากร (บาท)	เนื้อที่ (ตร.กม.)	ความหนาแน่น ของประชากร ต่อพื้นที่อำเภอ	ระยะทาง จากจังหวัด (กม.)
1	เมือง	1,793,557,420.00	129,989.00	93732	223,721.00	8016.94	406.39	550.51	-
2	วารินชำราบ	632,191,020.00	55,645.00	107233	162,878.00	3881.38	584	278.90	5
3	สว่างวีระวงศ์	70,940,700.00		31206	31,206.00	2273.30	1,416.00	22.04	45
4	เหล่าเสือโก้ก	26,731,860.00		27912	27,912.00	957.72	1,277.95	21.84	45
5	สำโรง	110,393,900.00		54431	54,431.00	2028.14	522.16	104.24	104
6	ตาลชุม	96,187,500.00	3,245.00	29885	33,130.00	2903.34	772.82	42.87	38
7	ม่วงสามสิบ	82,874,540.00	3,225.00	81800	85,025.00	974.71	1,306.00	65.10	50
8	คอนมณี	65,923,860.00		27419	27,419.00	2404.31	917.54	29.88	34
9	นาเยีย	98,548,800.00		20673	20,673.00	4767.03	845.5	24.45	110
10	เขื่องใน	601,620,260.00	4,637.00	103480	108,117.00	5564.53	1,402.00	77.12	92
11	เดชอุดม	263,883,180.00	53,092.00	131798	184,890.00	1427.24	1,310.00	141.14	83
12	พิบูลมังสาหาร	386,484,580.00	13,938.00	118665	132,603.00	2914.60	901.8	147.04	85
13	ตระการพืชผล	679,108,820.00	9,247.00	113486	122,733.00	5533.22	320	383.54	78
14	ทุ่งศรีอุดม	26,534,400.00		29201	29,201.00	908.68	632	46.20	122
15	กุดข้าวปุ้น	74,503,840.00	4,170.00	37263	41,433.00	1798.18	505.11	82.03	32
16	สิรินธร	266,166,300.00	11,511.00	43597	55,108.00	4829.90	301	183.08	99
17	ศรีเมืองใหม่	42,408,900.00	4,237.00	66667	70,904.00	598.12	416	170.44	28
18	บุณฑริก	91,921,400.00	17,707.00	77346	95,053.00	967.05	370.01	256.89	75
19	นาตาล	77,655,700.00		38129	38,129.00	2036.66	235	162.25	35
20	โพธิ์ไทร	42,144,560.00	3,093.00	43897	46,990.00	896.88	307	153.06	75
21	นาจะหลวย	28,485,800.00	7,399.00	51380	58,779.00	484.63	229	256.68	40
22	เขมราฐ	298,983,000.00	50,226.00	31473	81,699.00	3659.57	194.84	419.31	103
23	โขงเจียม	80,622,100.00	2,960.00	35239	38,199.00	2110.58	284	134.50	23
24	น้ำยืน	76,210,140.00	9,363.00	61594	70,957.00	1074.03	270	262.80	29
25	น้ำขุ่น	50,001,500.00		33,322.00	33,322.00	1500.56	386.5	86.21	90
	รวม	6,064,084,080.00	383,684.00	1,490,828.00	1,874,512.00		16,112.62	116.34	

อำเภอที่ได้รับเงินจัดสรรน้อยที่สุดอันดับที่ 1 อำเภอทุ่งศรีอุดม ได้รับจัดสรรงบประมาณ 26,534,400 บาท เมื่อเทียบกับจำนวนประชากรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่จำนวนเงินงบประมาณต่อหัวอยู่ที่ประมาณ 908.68บาท อันดับสองได้แก่ อำเภอเหล่าเสือโก้กได้รับจัดสรรงบประมาณ 26,731,860 บาท เมื่อเทียบกับจำนวนประชากรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่จำนวนเงินงบประมาณต่อหัวอยู่ที่ประมาณ 957.72 บาท อันดับสาม อำเภอนาจะหลวย ได้รับจัดสรรงบประมาณ 2,8485,800 บาท

ถึงแม้ว่าการจัดทำงบประมาณดังกล่าวจะมีการจัดสรรในลักษณะของการจัดทำแผนบูรณาการของแต่ละหน่วยงานเพื่อให้เกิดการกระจายตัวของเงิน แต่สิ่งที่พบคือในบริเวณเมืองอุบลราชธานีเป็นพื้นที่ที่มีหน่วยงานของรัฐตั้งอยู่เป็นจำนวนมาก หน่วยงานเหล่านี้ต่างเขียนโครงการเพื่อขอเงินในการพัฒนาหน่วยงานและพื้นที่ที่หน่วยงานตั้งอยู่ส่งผลให้งบประมาณที่ควรมีการกระจายออกไปอย่างเท่าเทียมในแต่ละพื้นที่เพื่อพัฒนาภาพรวมของจังหวัดกลับกระจุกไว้ภายในเมือง

¹ข้อมูลในได้มีการดัดแปลงมาจาก ข้อมูลงบประมาณจังหวัด-แผนงาน-กระทรวง-กรม พ.ศ.2561 (จังหวัดอุบลราชธานี, 2561) และข้อมูลจำนวนประชากรในแต่ละอำเภอของจังหวัดอุบลราชธานี พ.ศ. 2561 (กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, 2561)

มากกว่านั้นหน่วยงานในส่วนภูมิภาคยังมีการตั้งงบประมาณไว้ให้กับหน่วยงานของตนซึ่งส่วนใหญ่เป็นเรื่องการจัดซ่อม ซ่อม และการจ้างงาน เงินจำนวนนี้เมื่อแยกจากเงินที่มีการจัดทำโครงการเพื่อพัฒนาพื้นที่อำเภอต่าง ๆ ในจังหวัดแล้วมีงบประมาณสูงถึง 5,520,598,652 บาท ซึ่งอยู่กับหน่วยงานราชการส่วนภูมิภาค

ประการที่สอง รัฐไทยได้มีการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ที่กำหนดให้มีการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นเพื่อให้คนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรของตนเอง สิ่งที่พบคือ รัฐได้มีการให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกระดับตั้งแต่องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล มีการเลือกนายกเทศมนตรีของตนได้ สิ่งนี้ถือเป็นความก้าวหน้าในเรื่องของการกระจายอำนาจที่ประชาชนเข้ามามีส่วนในการเลือกผู้นำ อย่างไรก็ตามสิ่งที่คือพบอำนาจในการบริหารงาน บุคคลกร และการจัดเก็บเงินของท้องถิ่นยังถูกจำกัด และไม่เพียงพอต่อรายจ่ายที่เกิดขึ้นในท้องถิ่น (ธนศวร์ เจริญเมือง, 2551, น.9-56)

ตารางที่ 2 รายรับ รายจ่ายและเงินอุดหนุนของ เทศบาล 4 แห่ง จ.อุบลราชธานี พ.ศ. 2561²

ตาราง รายรับ รายจ่าย และเงินอุดหนุนของเทศบาล 5 แห่ง จ.อุบลราชธานี พ.ศ.2561							
ลำดับ	เทศบาล	เงินที่ได้ที่ท้องถิ่นจัดเก็บ	เงินรายได้ที่รัฐจัดสรรให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	รวม	รายจ่ายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	ผลรวมรายได้ที่ท้องถิ่นจัดเก็บเงินรายได้ที่รัฐสนับสนุน และรายจ่ายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	เงินรายได้ที่รัฐอุดหนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
1	เทศบาลนครเมืองอุบลราชธานี	130,970,000	345,260,000	476,230,000	526,850,938.00	-50,620,938.00	347,300,000
2	เทศบาลเมืองวารินชำราบ	91,100,000	106,560,000	197,660,000	410,209,700	-212,549,700.00	269,470,000
4	เทศบาลเมืองพิบูลมังสาหาร	14,840,000.00	60,520,000.00	75,360,000	200,000,000.00	-124,640,000.00	120,260,000.00
5	เทศบาลเมืองเดชอุดม	18,410,000	55,660,000	74,070,000	144,643,000	-70,573,000.00	53,630,000

เมื่อพิจารณาเงินงบประมาณของเทศบาล 4 แห่งที่มีขนาดใหญ่ในจังหวัดอุบลราชธานีพบว่า เงินรายได้ที่ท้องถิ่นจัดเก็บเมื่อรวมกับเงินรายได้ที่รัฐจัดเก็บภายหลังจากนั้นถูกจัดสรรมาให้แต่ละองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพบว่า รายได้ที่ได้รับไม่เพียงพอต่อรายจ่ายที่เกิดขึ้นในแต่ละองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กล่าวคือ เทศบาลนครอุบลราชธานีมี ผลรวมรายได้ที่ท้องถิ่นจัดเก็บเงินรายได้ที่รัฐสนับสนุนและรายจ่ายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อยู่ที่ - 50,620,983 บาท เทศบาลเมืองวารินชำราบ - 212,549,700 บาท เทศบาลเมืองพิบูลมังสาหาร - 124,640,000 บาท และเทศบาลเมืองเดชอุดม - 70,573,000 บาท ตามลำดับ ผลที่ตามมาคือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเหล่านี้ต้องพึ่งเงินรายได้ที่รัฐอุดหนุนอย่างมากในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในพื้นที่

ในส่วนเงินงบประมาณอุดหนุนที่รัฐจัดสรรให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นพบว่า มีปัญหาความย้อนแย้งในการกระจายทรัพยากรอย่างมาก เพราะบริเวณท้องถิ่นที่เป็นเมืองหรือเป็นเมืองศูนย์กลางของจังหวัดได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากรัฐมากกว่าท้องถิ่นอื่น เช่น เทศบาลนครเมืองอุบลราชธานี มีเงินรายได้ที่รัฐอุดหนุนให้ 347,300,000 บาท อำเภอวารินชำราบ มีเงินรายได้ที่รัฐอุดหนุนให้ 269,470,000 บาท เทศบาลเมืองพิบูลสงคราม มีเงินรายได้ที่รัฐอุดหนุนให้ 120,260,00 บาท และเทศบาลเมืองเดชอุดม มีเงินรายได้ที่รัฐอุดหนุนให้ 53,630,000 บาท ตามลำดับ

² ข้อมูลในตาราง รายรับ รายจ่ายและเงินอุดหนุนของ เทศบาล 4 แห่ง จ.อุบลราชธานี พ.ศ. 2561 ได้ทำการรวบรวมจากเทศบัญญัติของประมวลรายจ่าย พ.ศ. 2561 ของเทศบาลนครอุบลราชธานี (2561) เทศบาลเมืองวารินชำราบ (2561) เทศบาลเมืองพิบูลมังสาหาร (2561) และเทศบาลเมืองเดชอุดม (2561)

การจัดเก็บเงินของท้องถิ่น การจัดสรรเงินของรัฐให้กับท้องถิ่นและการจัดสรรเงินอุดหนุนในลักษณะนี้นั้นไม่สอดคล้องการกระจายอำนาจและการกระจายทรัพยากร กล่าวคือ หลักคิดของการกระจายอำนาจคือต้องการให้ท้องถิ่นมีความเข้มแข็งสามารถดูแลตนเองได้แต่สิ่งที่ปรากฏคือท้องถิ่นยังต้องพึ่งพาเงินจากรัฐเพื่อใช้ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในท้องถิ่นเนื่องจากรัฐรวมศูนย์อำนาจทางด้านการบริหารและการคลังไว้ที่ส่วนกลางทำให้ท้องถิ่นมีอำนาจจัดเก็บภาษีได้อย่างจำกัด

นอกจากนี้ การรวมศูนย์อำนาจดังกล่าวยังย้อนแย้งกับแผนพัฒนาจังหวัดอุบลราชธานี นับแต่ ปี พ.ศ. 2551 จนถึงปัจจุบัน กล่าวคือ เป้าหมายของแผนคือต้องการกระจายความเจริญออกไปยังท้องถิ่นต่าง ๆ และสร้างความเข้มแข็งให้กับประชาชนทั้งจังหวัด แต่การให้เงินอุดหนุนท้องถิ่นของรัฐได้จัดสรรเงินจำนวนมากให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่อยู่ในเมืองมากกว่าที่จะกระจายไปยังท้องถิ่นในอำเภอต่าง ๆ ที่มีการพัฒนาน้อยกว่าในเมืองดังนั้นการจัดสรรเงินอุดหนุนท้องถิ่นของรัฐไม่ได้เป็นไปเพื่อพัฒนาท้องถิ่นต่าง ๆ ให้มีความเจริญและลดความไม่เท่าเทียมกันในการพัฒนา แต่กลับช่วยเร่งให้ท้องถิ่นภายในเมืองมีการพัฒนามากขึ้นกว่าเดิมผ่านงบประมาณที่รัฐจัดสรรให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ประการที่สาม ในแผนพัฒนาจังหวัดอุบลราชธานีนับแต่ปี พ.ศ. 2551 จนถึงปัจจุบันพบว่าแผนดังกล่าวให้ความสำคัญในเรื่องของการส่งเสริมในเรื่องของวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวในระดับจังหวัด แต่สิ่งที่พบคือ การจัดงานหรือกิจกรรมที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวนั้นไม่ได้กระจายไปในระดับจังหวัด แต่กลับมากระจุกตัวอยู่ภายในบริเวณเมืองและดูซับทรัพยากรในท้องถิ่นต่าง ๆ ของจังหวัดมาพัฒนาเมืองมากขึ้น เราจะเห็นได้ชัดจากการส่งเสริมประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษาของจังหวัดอุบลราชธานี เมื่อมีการจัดงานแห่เทียนเข้าพรรษาทางจังหวัดจะมีการออกหนังสือเพื่อขอความร่วมมือให้หน่วยงานในท้องถิ่นต่าง ๆ ช่วยเหลือเงินเพื่อสมทบทุนในการจัดงาน โดยแบ่งเงินสมทบทุนได้ดังนี้ องค์การบริหารส่วนจังหวัด 500,000 บาท เทศบาลเมืองทุกแห่ง 100,000 บาท เทศบาลตำบล 30,000 บาท และองค์การบริหารส่วนตำบล 15,000 บาท (กลุ่มงานปกครอง, 2558)

งานเทศกาลแห่เทียนดังกล่าวเป็นการโปรโมทภาพการท่องเที่ยวในระดับจังหวัด แต่การจัดงานอยู่ภายในเมืองเป็นหลักไม่ได้กระจายตัวออกไปตามอำเภอต่าง ๆ มากว่านั้นรัฐยังมีคำสั่งให้ท้องถิ่นต่าง ๆ ต้องสมทบทุนในการจัดงาน นอกจากนี้ บางท้องถิ่นที่ออกเงินสมทบทุนในการจัดงานนั้นไม่ได้รับประโยชน์ในการจัดงานดังกล่าว เพราะพื้นที่ของเขาไม่ใช่แหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดทำให้ เพราะนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะเข้ามาชมงานพิธีภายในบริเวณตัวเมืองไปเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ในจังหวัด หรือข้ามชายแดนเพื่อไปท่องเที่ยวในประเทศลาวมากกว่า

การขอความร่วมมือในลักษณะนี้ท้องถิ่นยากที่จะปฏิเสธที่จะให้เงินสมทบทุนในการจัดงาน เพราะการทำงานของท้องถิ่นนั้นอยู่ภายใต้การทำงานของนายอำเภอและผู้ว่าราชการจังหวัด ถ้าท้องถิ่นมีการปฏิเสธไม่ให้เงินจะเป็นเสมือนการไม่ให้ความร่วมมือกับทางจังหวัดซึ่งอาจจะส่งผลถึงการของบประมาณ การจัดทำโครงการ หรือเงินอุดหนุนท้องถิ่นในคราวถัดไป ท้องถิ่นบางแห่งมีการจัดเก็บรายได้ได้น้อยแล้วยังต้องส่งเงินบางส่วนให้กับส่วนภูมิภาคเพื่อจัดงานในเมือง ทั้งนี้เพื่อรักษาความสัมพันธ์ที่ดีกับข้าราชการส่วนภูมิภาค ถึงแม้ว่าคนในท้องถิ่นจะไม่ได้ประโยชน์จากงานดังกล่าวก็ตาม

เมืองอุบลราชธานีศูนย์รวมความเจริญของจังหวัด

ผลพวงจากการนโยบายและโครงสร้างของรัฐไทยรวมศูนย์อำนาจอยู่ที่ส่วนกลางและส่วนภูมิภาคส่งผลให้ ในปัจจุบัน เมืองอุบลราชธานีกลายเป็นศูนย์รวมความเจริญในด้านต่าง ๆ ของจังหวัดในด้านต่าง ๆ ต่อไปนี้

ด้านที่หนึ่ง ศูนย์รวมทางด้านเศรษฐกิจและการค้า

จากข้อมูลนิติบุคคลที่คงอยู่และการจดทะเบียนพาณิชย์การค้าในจังหวัดอุบลราชธานีพบว่า ในอำเภอเมืองอุบลราชธานีนั้น มีทุนการจดทะเบียนรวมสูงถึง 18,466.29 ล้านบาท จากยอดรวม 37,051.48 ล้านบาท ของจังหวัด มีผู้จดทะเบียน 1,881 ราย ในการทำการค้าภายในเมือง จากยอดผู้จดทะเบียนการค้าทั้งหมดของจังหวัด 3,786 ราย จากข้อมูลดังกล่าวทำให้เห็นว่าการลงทุนในบริเวณตัวเมืองอุบลราชธานีประมาณครึ่งหนึ่งของการลงทุนทั้งจังหวัดอุบลราชธานี (สำนักงานสถิติจังหวัดอุบลราชธานี, 2560)

ภายในเมืองอุบลราชธานีได้มีการลงทุนของห้างสรรพสินค้าและร้านค้าขายส่งขนาดใหญ่เป็นจำนวนมาก ไม่ว่าจะเป็น Central Plaza อุบลราชธานี บริเวณเส้นทางถนนเลียบเมืองอุบลราชธานี ห้างดังกล่าวเป็นการลงทุนของกลุ่มทุนระดับชาติเข้ามาเปิดสาขาในจังหวัดอุบลราชธานี และนับได้ว่าเป็นห้างที่มีความพร้อมและความทันสมัยเหมือนกับห้างในเครือ Central ที่อยู่ในกรุงเทพมหานคร (โพสุญเดช, 2556) หรือ ห้าง Tesco Lotus ห้าง Macro ห้าง Big C ซึ่งถือว่าเป็นห้างค้าปลีกขนาดใหญ่ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ในเมืองอุบลราชธานี

ด้านที่สอง ศูนย์รวมทางการลงทุนอุตสาหกรรม

ในส่วนของโรงงานอุตสาหกรรมนั้น ภายในอำเภอเมืองอุบลราชธานี พ.ศ. 2559 มีจำนวนโรงงานตั้งอยู่มากที่สุดถึง 377 แห่ง มีเงินลงทุนอยู่ที่ 4,852.36 ล้านบาท และมีคนงานทำงานในเมืองถึง 3,919 คน จำนวนดังกล่าวแตกต่างจากอำเภอที่มีโรงงานตั้งเป็นอันดับที่สองอย่างมากคือ อำเภวารินชำราบซึ่งเป็นอำเภอที่ติดกับตัวเมืองอุบลราชธานี โดยมีโรงงาน 197 แห่ง เงินทุน 2,068.2 ล้านบาท มีคนงาน 3,425 คน (สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดอุบลราชธานี, 2559)

ด้านที่สาม ศูนย์รวมทางการเงิน

เมื่อพิจารณาการทำธุรกรรมการเงิน ของธนาคารออมสิน ใน พ.ศ. 2559 พบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมากระหว่างอำเภอเมืองอุบลราชธานี กับอำเภออื่น โดยเฉพาะจำนวนเงินประเภทเงินฝากเพื่อเรียก ในอำเภอเมืองอุบลราชธานี เงินฝากเพื่อเรียกสูงถึง 17,518 ล้านบาท จากยอดฝากรวมทั้งจังหวัด 45,388 ล้านบาท และมีจำนวนเงินถอนประเภทเพื่อเรียก 17,805 ล้านบาท จากยอดเงินถอนเพื่อเรียกรวมทั้งจังหวัด 45,341 ล้านบาท ส่วนจำนวนเงินฝากประเภทประจำ ในอำเภอเมืองอุบลราชธานีมีสูงถึง 210 ล้านบาท จากจำนวนเงินฝากประจำทั้งจังหวัด 819 ครั้ง ส่วนเงินประเภทเงินฝากประจำมีจำนวน 154 ล้านบาท จากจำนวนเงินถอนประเภทประจำทั้งจังหวัด 626 ครั้ง ธุรกรรมทางการเงินในอำเภอเมืองอุบลราชธานีมีความแตกต่างอย่างมากกับ

การทำธุรกรรมการเงินในอำเภอวารินชำราบซึ่งมีการทำธุรกรรมทางการเงินเป็นอันดับที่สองของจังหวัด คืออำเภอวารินชำราบ กล่าวคือ มีจำนวนเงินประเภทเงินฝากเพื่อเรียก 4,122 ล้านบาท มีจำนวนเงินถอนประเภทเพื่อเรียก 4,109 ล้านบาท จำนวนเงินฝากประเภทประจำมีจำนวน 104 ล้านบาท และจำนวนเงินถอนประเภทประจำ 168 ล้านบาท (ธนาคารออมสิน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดอุบลราชธานี, 2559)

ด้านที่สี่ ศูนย์กลางการคมนาคม

การเดินทางเข้าสู่จังหวัดอุบลราชธานีในปัจจุบัน มี 3 วิธีการที่ใช้ในการเดินทาง ได้แก่ ทางรถยนต์ ทางรถไฟ และทางเครื่องบิน เมื่อพิจารณาการตั้งอยู่ของสถานีขนส่งจะพบว่า ในเมืองอุบลราชธานีนั้น เป็นที่ตั้งของสถานีขนส่งขนาดใหญ่ 2 ประเภท คือ สถานีขนส่งเดินรถประจำทางกับสนามบิน ส่วนสถานีรถไฟนั้นตั้งอยู่ที่บริเวณอำเภอวารินชำราบ การมีสถานีขนส่งขนาดใหญ่ ตั้งอยู่ภายในเมืองนั้นส่งผลให้เมืองกลายเป็นศูนย์กลางในการคมนาคมในการรองรับผู้โดยสารที่จะเดินทางมายังจังหวัดอุบลราชธานีและจังหวัดข้างเคียง ในส่วนสถานีขนส่งอุบลราชธานี จะมีการให้บริการทั้งในรูปแบบทัวร์ขนาดประมาณ 32 ที่นั่ง และรถตู้ ขนาดประมาณ 14 ที่นั่ง เพื่อใช้ในการเดินทาง ในปัจจุบันเส้นทางการเดินทางของรถประจำทางของจังหวัดอุบลราชธานี ประมาณ 320 เที่ยวต่อวัน โดยเส้นทางอุบลราชธานี - กรุงเทพฯ มีจำนวนเที่ยวรถเดินทางไปกลับ ประมาณ 69 เที่ยวต่อวัน ส่วนในช่วงเทศกาลสำคัญเช่น วันขึ้นปีใหม่ จะมีคนใช้บริการสถานีขนส่งมากถึง 10,000 คนต่อวัน (ผู้จัดการออนไลน์, 2562)

ส่วนการเดินทางโดยเครื่องบินปัจจุบัน สนามบินอุบลราชธานี มีสายการบินที่เปิดให้บริการทั้งหมดสี่สายการบินได้แก่ ไทยสมายล์ นกแอร์ แอเอเชียร์ เป็นสายการบินภายในประเทศ ที่ทำการบริการการขนส่งระหว่างกรุงเทพฯ - อุบลราชธานี ส่วนสายการบิน และกานต์แอร์ เป็นสายการบินในประเทศเช่นเดียวกันแต่เป็นการให้บริการขนส่งผู้โดยสารระหว่าง อุบลราชธานี - เชียงใหม่ ซึ่งเป็นจังหวัดศูนย์กลางของภาคเหนือตอนบน ใน พ.ศ. 2558 มีเที่ยวบินขึ้นลง ในจังหวัดอุบลราชธานีถึง 10,947 เที่ยวบิน มีผู้โดยสารประมาณ และมีการขนถ่ายสินค้าทางอากาศ ประมาณ 2,467,117 กิโลกรัม (สำนักงานสถิติจังหวัดอุบลราชธานี, 2559)

ด้านที่ห้า ศูนย์รวมด้านการศึกษา

ในบริเวณเมืองอุบลราชธานียังเป็นศูนย์รวมของแหล่งการศึกษาของจังหวัด จากข้อมูลของสำนักงานสถิติจังหวัดอุบลราชธานี (2560) พบว่า ใน พ.ศ. 2560 มีจำนวนโรงเรียนในจังหวัดอุบลราชธานี พบว่าสามอำเภอที่มีโรงเรียนมากที่สุดคือ 1.อำเภอตระการพืชผลมีโรงเรียนมากที่สุด 106 แห่ง 2.อำเภอเมืองอุบลราชธานี มีโรงเรียน 101 โรงเรียน และ 3.อำเภอเขื่องใน 87 แห่ง ในส่วนจำนวนโรงเรียนที่มีน้อยที่สุด สามอันดับ คือ 1. อำเภอนาเยีย 15 แห่ง 2. อำเภอดอนมดแดง มีโรงเรียน 19 แห่ง 3. อำเภอน้ำขุ่น 20 แห่ง

อำเภอที่มีจำนวนนักเรียนมากที่สุดสามแห่ง 1.อำเภอเมืองอุบลราชธานีมีนักเรียนมากที่สุดคือ 2,260 คน 2. อำเภอตระการพืชผลมีจำนวนนักเรียน 893 คน และ 3. จำนวนนักเรียนที่เรียนในอำเภอโขงเจียม 687 คน ส่วนอำเภอที่มีจำนวนนักเรียนน้อยที่สุดสามแห่งคือ 1. อำเภอดอนมดแดงมีจำนวนนักเรียน 176 คน 2. อำเภอทุ่งศรีอุดมจำนวนนักเรียน 177 คน และ 3. อำเภอนาเยีย 194 คน

จากข้อมูลจำนวนโรงเรียนและจำนวนนักเรียนในอำเภอต่าง ๆ ของจังหวัดอุบลราชธานี ใน พ.ศ. 2561 พบว่าบริเวณเมืองอุบลราชธานีมีจำนวนโรงเรียนมากเป็นอันดับที่สองของจังหวัด แต่จำนวนนักเรียนที่เข้ามาเรียนโรงเรียนในเมืองนั้นมีมากเป็นอันดับหนึ่งของจังหวัด โดยจำนวนนักเรียนที่เข้ามาเรียนในโรงเรียนในเมืองมีจำนวนห่างจากอันดับสองมากถึง 1,367 คน ทั้งนี้เพราะโรงเรียนในเมืองนั้นมีโรงเรียนในเมืองนั้นเป็นโรงเรียนที่มีชื่อเสียงและมีการสอนในระดับมัธยมปลาย ส่งผลให้นักเรียนที่จบมัธยมต้นจากอำเภอต่าง ๆ ในจังหวัดที่สอนถึงระดับมัธยมต้นหรือนักเรียนจากจังหวัดข้างเคียงถูกผู้ปกครองส่งเข้ามาเรียนในเมืองเพื่อความก้าวหน้าทางการศึกษาของลูกหลาน (สำนักงานสถิติจังหวัดอุบลราชธานี, 2560)

นอกจากนี้ในบริเวณเมืองอุบลราชธานียังเป็นสถานที่ตั้งของมหาวิทยาลัยของรัฐคือ 1. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี 2. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี 3. ศูนย์วิทยพัฒนามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชจังหวัดอุบลราชธานี และมหาวิทยาลัยเอกชน 3 แห่งคือ 1. มหาวิทยาลัยราชธานี 2. มหาวิทยาลัยการจัดการและเทคโนโลยีอีสเทิร์น

ด้านที่หก ศูนย์รวมทางด้านการรักษาพยาบาล

จากการสำรวจข้อมูล จำนวนสถานพยาบาล คลินิกเอกชน และร้านขายยา ในจังหวัดอุบลราชธานี พ.ศ. 2554 พบว่าในเมืองอุบลราชธานีนั้นมีโรงพยาบาลสรรพสิทธิประสงค์ซึ่งเป็นโรงพยาบาลขนาดใหญ่ทำการรักษาครบวงจร มีโรงพยาบาลเอกชน 3 แห่ง มีคลินิกรักษาโรคเฉพาะทางต่าง ๆ มากถึง 159 แห่ง และมีร้านขายยาจำนวน 107 แห่ง อำเภอที่สถานพยาบาล คลินิกเอกชน และร้านขายยามากเป็นอันดับสองของจังหวัดคือ อำเภวารินชำราบ มีโรงพยาบาลรัฐ 1 แห่งซึ่งเป็นโรงพยาบาลขนาดกลาง มีคลินิกรักษาโรคเฉพาะทางต่าง ๆ 45 แห่ง และมีร้านขายยา 50 แห่ง อันดับที่สามคือ อำเภอเดชอุดมมีโรงพยาบาลรัฐ 1 แห่ง ซึ่งเป็นโรงพยาบาลขนาดกลาง มีคลินิกรักษาโรคเฉพาะทางต่าง ๆ 39 แห่ง และมีร้านขายยา 31 แห่ง

ส่วนอำเภอจำนวนสถานพยาบาล คลินิกเอกชน และร้านขายยาน้อยที่สุดสามอันดับของจังหวัดอุบลราชธานีคือ อันดับที่หนึ่ง อำเภอสำโรง มีโรงพยาบาลรัฐ 1 แห่ง มีคลินิกรักษาโรคเฉพาะทางต่าง ๆ 1 แห่ง และมีร้านขายยา 1 แห่ง อันดับที่สอง อำเภอน้ำขุ่น มีโรงพยาบาลรัฐ 1 แห่ง มีคลินิกรักษาโรคเฉพาะทางต่าง ๆ 2 แห่ง มีร้านขายยา 1 แห่ง อันดับสุดท้าย อำเภอดอนมดแดง มีโรงพยาบาลรัฐ 1 แห่ง มีคลินิกรักษาโรคเฉพาะทางต่าง ๆ 2 แห่ง และมีร้านขายยา 1 แห่ง (สาธารณสุขจังหวัดอุบลราชธานี, 2554)

ด้านที่เจ็ด ศูนย์รวมด้านการท่องเที่ยว

จากรายงานรายได้จากการท่องเที่ยวในจังหวัดอุบลราชธานี ใน พ.ศ. 2559 พบว่า รัฐมีการจัดเก็บรายได้จากการท่องเที่ยวได้มากถึง 6,049.39 ล้านบาท มีนักท่องเที่ยว จำนวน 1,514,815 คน และทัศนักรจำนวน 1,238,474 คน เข้ามาในจังหวัดอุบลราชธานี นักท่องเที่ยวและนักทัศนักรส่วนใหญ่จะเข้ามาท่องเที่ยวในช่วงเทศกาลสำคัญ เข้ามาร่วมงานสัมมนา เข้ามาร่วมงานประชุม หรือ ใช้จังหวัดอุบลราชธานีเป็นทางผ่านไปยังจังหวัดอื่นหรือข้ามไปยังประเทศลาว (สำนักงานสถิติจังหวัดอุบลราชธานี, 2560) นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่นั้นส่วนใหญ่มักจะเข้ามาพักหรือทำกิจกรรมที่บริเวณอำเภอเมือง เพราะมีความสะดวกสบายในการเดินทางโดยเฉพาะการเดินทางโดยเครื่องบิน เนื่องจากสนามบินอยู่ในเมือง มากกว่านั้น การโปรโมทการท่องเที่ยวของจังหวัดให้ความสำคัญกับตัวเมือง เช่น การไหว้พระแก้ววัดที่สำคัญในเมือง การจัดเทศกาลแห่เทียน หรือ สถานที่สำคัญภายในเมือง สิ่งเหล่านี้ส่งผลให้ในบริเวณตัวเมืองนั้นเกิดธุรกิจประเภทโรงแรมเป็นจำนวนมากเมื่อเทียบกับอำเภออื่น ๆ ในจังหวัด

จากการสำรวจจำนวนโรงแรม พ.ศ. 2561 มีโรงแรมในบริเวณเมืองอุบลราชธานีประมาณ 63 แห่ง ที่เปิดให้บริการเข้าพักกับนักท่องเที่ยว โรงแรมต่าง ๆ กระจายตัวไปอยู่ในพื้นที่สำคัญ ๆ เช่น บริเวณสนามบินอุบลราชธานี บริเวณทุ่งศรีเมือง บริเวณถนนชยางกูร และบริเวณถนนแจ้งสนิท เป็นต้น ข้อมูลนี้ยังไม่แนบรวมห้องพักนักศึกษาที่เกิดขึ้นจำนวนมากบริเวณโรงเรียนและมหาวิทยาลัยที่ตั้งอยู่ภายในเขตเมืองอุบลราชธานี (Booking.com, 2561)

เมืองรวมศูนย์กลายเป็นศูนย์รวมปัญหา

การรวมศูนย์ความเจริญเอาไว้ในในเมืองอุบลราชธานีได้ก่อให้เกิดปัญหาขึ้นภายในเมืองอย่างมาก การขยายตัวของเมืองที่แผ่ออกไปยังพื้นที่บริเวณข้างเคียงได้สร้างผลกระทบกับชาวบ้านที่อาศัยในบริเวณนั้นอีกเช่นกัน ในส่วนนี้จึงต้องการแสดงให้เห็นปัญหาที่เกิดขึ้นจากการเติบโตและการขยายตัวของเมืองอุบลราชธานีได้ก่อให้เกิดปัญหาทั้งในระดับโครงสร้างและในระดับปัจเจกบุคคลดังต่อไปนี้

ปัญหาแรกคือ ปัญหาเรื่องการแย่งชิงที่ดินและการใช้ที่ดินผิดประเภท

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ได้จัดทำโครงการ การบริหารจัดการที่ชุมชน (จันทรา ธนะวัฒนาวงศ์และคณะ, 2560) พบว่า ปัญหาในเรื่องของการแย่งชิงที่ดินในบริเวณเขตเมืองอุบลราชธานีเกิดขึ้น จากการขยายตัวของหน่วยงานราชการ และการขยายตัวของเมือง ในช่วง พ.ศ. 2552 - 2556 ส่งผลต่อการแปรูปการใช้ประโยชน์ที่ดิน ในเรื่องของการขยายตัวของหน่วยงานราชการเกิดขึ้นเพราะเมืองมีการขยายตัวมากขึ้นในทางด้านประชากร และเศรษฐกิจ ส่งผลให้รัฐได้มีการจัดย้ายศาลากลางจังหวัดที่เคยอยู่บริเวณทุ่งศรีเมือง และหน่วยราชการต่าง ๆ ที่อยู่ในเมืองออกมาจัดเป็นศูนย์ราชการบริเวณตำบลและระแหม ด้านหนึ่งเพื่อลดความแออัดในบริเวณเมืองอุบลราชธานี อีกด้านหนึ่งคือเป็นการจัดระเบียบหน่วยราชการต่าง ๆ ให้อยู่ในบริเวณพื้นที่เดียวกันเพื่อให้การบริการแก่ประชาชนได้สะดวกรวดเร็ว

ในเรื่องของการขยายตัวทางเศรษฐกิจของเมืองอุบลราชธานี มีการลงทุนในบริเวณเมืองอุบลราชธานีมากขึ้น สิ่งที่สำคัญของนักลงทุนคือพื้นที่ เนื่องจากบริเวณในตัวเมืองนั้นไม่สามารถที่จะสร้างอาคารขนาดใหญ่ที่ใช้พื้นที่บริเวณกว้างมากได้ ส่งผลให้นักลงทุนเลือกที่จะสร้างสรรพสินค้ามหาวิทยาลัย หรือหมู่บ้านจัดสรรบริเวณพื้นที่ชานเมือง เช่นบริเวณตำบลแจระแม และพื้นที่ในตำบลอื่น ๆ ข้างเคียง ผลที่ตามมา เมื่อมีความต้องการใช้ที่ดินจากทางภาครัฐและนักธุรกิจมากขึ้น ทำให้ราคาที่ดินมีราคาสูง มีการรื้อถอนที่ดินสาธารณะของชาวบ้านในพื้นที่ มีการนำที่ดินสาธารณะไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่ธุรกิจของตน มีปัญหาในเรื่องของเอกสารสิทธิ์ของชาวบ้านที่ไม่ทั่วถึง เนื่องจากการตัดถนนของรัฐแบ่งพื้นที่ที่ชาวบ้านเคยอยู่เป็นต้น

ปัญหาที่สอง คือปัญหาน้ำท่วม

เมืองอุบลราชธานีจากประวัติศาสตร์การตั้งเมืองจะพบว่าเป็นเมืองที่เติบโตอยู่บริเวณแม่น้ำมูล ในแต่ละปีพื้นที่บริเวณรอบนอกของเมืองอุบลราชธานีจะได้รับผลกระทบจากน้ำท่วมเป็นจำนวนมาก กล่าวคือ มีการกั้นน้ำไม่ให้ท่วมบริเวณในเมืองเนื่องจากเป็นพื้นที่เศรษฐกิจที่สำคัญ นอกจากนี้การขยายตัวของเมืองนั้นมีการลงทุนสร้างสิ่งก่อสร้าง ทางสรรพสินค้า บ้านจัดสรร และอาคารพาณิชย์จำนวนมาก มีการถมที่ดินและการขุดลอกคูคลองต่าง ๆ เพื่อปรับภูมิทัศน์ให้มีความเหมาะสม ผลที่ตามมาคือ มีการเปลี่ยนแปลงของเส้นทางน้ำที่เคยไหลผ่าน จากพื้นที่ของชาวบ้านที่น้ำไม่เคยท่วมในอดีตกลับท่วม เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่อยู่ต่ำกว่าหลังมีการปรับภูมิทัศน์การใช้พื้นที่ นอกจากนี้การขยายตัวของเมืองที่ไม่มีการวางผังเมืองที่ดีส่งผลให้คนที่เขามาอยู่ในเมืองนั้นไปสร้างบ้านเรือนอยู่ในพื้นที่รับน้ำ เมื่อถึงฤดูฝนก็ต้องเผชิญกับปัญหาน้ำท่วมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ (วาสนา ศรีจำปา และปิ่นวิ ศรีสุพรรณ, 2556, น.75-96)

ปัญหาที่สาม ปัญหามลพิษทางน้ำ

นอกจากปัญหาน้ำท่วมแล้วประชาชนในเมืองอุบลราชธานีต้องเผชิญกับปัญหาน้ำเสีย อันมีสาเหตุมาจาก โรงงานอุตสาหกรรม งานอุตสาหกรรมที่ต้องใช้น้ำในขบวนการผลิต ถึงแม้จะมีการควบคุมจากสำนักงานอุตสาหกรรม จังหวัด ที่ได้มีการติดตามตรวจสอบการตรวจสอบเรื่องการปล่อยน้ำเสียลงสู่แม่น้ำ แต่มีโรงงานอุตสาหกรรมบางแห่งยังมีการแอบปล่อยน้ำเสียลงสู่แม่น้ำสาธารณะและไร่นาของชาวบ้าน ส่งผลให้คุณภาพน้ำเสื่อมโทรม และเป็นอันตรายต่อสัตว์น้ำตามธรรมชาติและที่ชาวบ้านเลี้ยงไว้ขาย

นอกจากนี้ปัญหาน้ำเสียเกิดมาจากมลพิษทางการเกษตร พื้นที่อยู่บริเวณรอบนอกเขตเทศบาลนครเมืองอุบลราชธานีส่วนใหญ่จะทำอาชีพเกษตรกรรม เกษตรส่วนใหญ่จะนิยมใช้ปุ๋ยเคมีเพื่อการเกษตรและยากำจัดศัตรูพืช สารเหล่านี้เมื่อส่วนหนึ่งจะสมออยู่ในพืชแต่อีกส่วนจะไหลลงสู่ดินหรือถูกฝนชะล้างไหลลงสู่แหล่งตามธรรมชาติต่าง ๆ ส่งผลให้น้ำเน่าเสีย และเป็นอันตรายต่อสัตว์น้ำและผู้คนที่อาศัยชีวิตอยู่ที่ริมน้ำ

ปัญหาที่สี่ ปัญหาขยะ

ปัญหาขยะถือว่าเป็นปัญหาใหญ่อีกอย่างหนึ่งที่ชาวเมืองอุบลราชธานีต้องเผชิญ จากการสำรวจพบว่าในเขตเทศบาลเมืองอุบลราชธานี ในเดือนธันวาคม 2558 มีปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นประมาณวันละ 90 ตัน อย่างไรก็ตามสามารถจัดเก็บและขนส่งได้ 80 - 85 ตัน ซึ่งเก็บได้น้อยกว่าปริมาณขยะที่เกิดขึ้นจริง ขยะที่จัดเก็บได้นั้นจะถูกส่งไปที่สถานที่กำจัดขยะของเทศบาลเมืองวารินชำราบ เนื่องจากทางเทศบาลนครอุบลราชธานีมีการสร้างบ่อขยะในเขตเทศบาลของตนแต่ไม่สามารถใช้จริงได้ เนื่องจากมีความขัดแย้งในเรื่องของโครงการกับชาวบ้านในพื้นที่ ที่ไม่ต้องการให้บ่อขยะมาอยู่ในเขตพื้นที่ที่ตนอยู่อาศัย ผลที่ตามมาจากปัญหาขยะคือทัศนียภาพสิ่งแวดล้อมภายในเมือง ภูมิทัศน์ และการท่องเที่ยว รวมถึงสุขภาพประชาชนในเขตพื้นที่เทศบาลนครอุบลราชธานี

ปัญหาที่ห้า แรงงานต่างด้าวที่เข้ามาอาศัยอยู่ในเมือง

ปัญหาแรงงานต่างด้าวเป็นหาสำคัญอีกปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและการเติบโตของเมืองอุบลราชธานี เนื่องจาก ด้วยภูมิศาสตร์ที่ตั้งและประวัติศาสตร์การเมืองในภูมิภาคที่เมืองอุบลราชธานีเป็นเส้นทางหนึ่งของผู้อพยพ จากประเทศลาว กัมพูชา และเวียดนาม ส่งผลให้มีคนจากประเทศดังกล่าวเข้ามาในเมืองอุบลจำนวนมาก โดยเฉพาะชาวลาว ซึ่งมีจำนวนมากที่เข้ามาอาศัยอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานี นอกจากนี้ แรงงานต่างด้าว เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาและการเติบโตของเมือง เนื่องจาก ธุรกิจในเมืองต้องอาศัยแรงงานต่างด้าวนั้นเป็นผู้ที่ขับเคลื่อนเศรษฐกิจในระดับฐานล่างเพราะว่าค่าแรงราคาถูก อีกด้านหนึ่งคือ แรงงานที่พบในเมืองบางคนมีสถานะเป็นแรงงานที่ลักลอบทำงานโดยไม่ได้รับอนุญาต เขาเหล่านั้นเดินทางมาในรูปแบบของนักท่องเที่ยวแต่จุดประสงค์ที่จริงคือการเข้ามาหางาน ผลที่ตามมาคือปัญหาในเรื่องของความขัดแย้งของแรงงานต่างด้าวกับคนในพื้นที่ และปัญหาในเรื่องของการคุ้มครองสิทธิแรงงานต่าง ๆ ที่ยังไม่ครอบคลุม สิ่งเหล่านี้เป็นปัญหาที่ท้าทายอย่างมากต่อการปกครองและบริหารจัดการเมืองอุบลราชธานี ในการจัดวางความสัมพันธ์ระหว่างแรงงานที่มีความสำคัญกับเศรษฐกิจ ความมั่นคงของรัฐ การอยู่ร่วมกับชาวเมืองและอคติทางชาติพันธุ์

ปัญหาสุดท้าย ปัญหาที่มาจากการวางผังเมือง

จากศึกษาการจัดวางผังเมืองอุบลราชธานี พบว่าผังเมืองยังไม่มี ความชัดเจนและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของเมือง กล่าวคือ เมืองอุบลราชธานีมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากในช่วง 20 ปีที่ผ่านมา แต่สิ่งที่เกิดขึ้นคือเน้นในเรื่องของการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจภายในเมือง แต่ละเลยมิติในเรื่องของสังคมและวัฒนธรรมและวิถีชีวิตชาวบ้านอย่างมาก สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้ได้จากการสถานบันเทิง ที่เปิดตอนกลางคืนใกล้กับวัด หรืออยู่ติดกับชุมชน ซึ่งสร้างความเดือดร้อนให้กับชาวบ้านที่อยู่แถวนั้น เนื่องจากกิจกรรมที่เกิดขึ้นจากสถานบันเทิง สร้างรำคาญให้กับชาวบ้านที่อาศัยอยู่บริเวณนั้น ที่สำคัญบริเวณภายในเมืองถูกกำหนดเป็นเขตที่พักอาศัย

นอกจากนี้ การที่มีสนามบินตั้งอยู่ในเมือง กล่าวคือ เมื่อผังเมืองเกิดขึ้นซ้ำกว่าการพัฒนาเมือง ส่งผลให้การสร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัยของประชาชนได้มีการขยายตัวออกไปมากขึ้น จนไปถึงบริเวณที่ตั้งของสนามบินอุบลราชธานี ผลที่ตามมาคือ สนามบินที่เคยอยู่บริเวณนอกเมืองในอดีต ปัจจุบันกลายเป็นอยู่ในเมืองและล้อมรอบด้วยบ้านเรือนต่าง ๆ ที่ปลูกขึ้นตามมาภายหลัง ผลที่ตามมาคือ ในเรื่องของความปลอดภัยของชาวบ้านที่อาศัยอยู่ใกล้สนามบิน เสียงที่ดังจากขึ้นบิน ที่ขึ้นลงตลอดเวลา นอกจากนี้การจราจรที่ติดขัดบริเวณถนนที่เข้าสู่สนามบิน ในอนาคตเมื่อเมืองมีการขยายตัวมากขึ้น เมืองอุบลราชธานีอาจจะกลายเป็นเหมือนกรุงเทพฯ หรือ เมืองเชียงใหม่ ที่มีสนามบินตั้งอยู่กลางเมืองและทำให้พื้นที่รอบข้างไม่สามารถใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ในการสร้างอาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่ได้จากติดกฎข้อบังคับเกี่ยวกับการสร้างอาคารที่ใกล้กับสนามบิน หรือ สร้างผลกระทบให้กับชาวบ้านมากขึ้นเนื่องจากมีเที่ยวบินเข้าออกสนามบิน ดังกล่าวเพิ่มขึ้นในแต่ละวัน สิ่งเหล่านี้เป็นปัญหาที่สำคัญที่ยังไม่มีการพูดคุยอย่างจริงจังหรือคิดหาวิธีในการย้ายสนามบินออกจากเมือง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้ประโยชน์จากที่ดิน และแก้ไขปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคตเหมือนดังเมืองต่าง ๆ ในประเทศไทยกำลังเผชิญอยู่

สุดท้าย การบังคับใช้ผังเมืองมีความล่าช้า ถึงแม้ว่าจะมีการปรับปรุงแล้ว 3 ครั้ง ครั้งแรกคือการประกาศให้มีผังเมืองใน พ.ศ. 2518 ตามพระราชบัญญัติผังเมืองที่ออกมา ครั้งที่สองคือในช่วง พ.ศ. 2547 และครั้งล่าสุด คือ พ.ศ. 2558 แต่สิ่งสำคัญคือ การออกแบบผังเมืองที่เกิดขึ้นนั้นประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดผังเมืองน้อยมาก ถึงแม้ว่า พระราชบัญญัติการผังเมือง (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2535 ซึ่งปรับปรุงจาก พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2518 ได้กำหนดให้มีขั้นตอนการรวบรวมความเห็นจากประชาชน แต่สิ่งที่เกิดขึ้นนั้นเมื่อมีการรวบรวมความเห็นไปแล้วการตัดสินใจกำหนดเขตการใช้พื้นที่ในผังเมืองนั้นถูกตัดสินโดยข้าราชการส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ทำให้ผังเมืองไม่ได้สะท้อนความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง ยกตัวอย่างเช่นเมืองอุบลราชธานีปัญหาหลักอยู่ที่น้ำท่วม แต่ในผังเมืองไม่มีปรากฏเรื่องของน้ำท่วมซึ่งเป็นปัญหาของเมือง เป็นต้น

การล่าช้าของการออกผังเมืองและขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนก่อให้เกิดการใช้ที่ดินผิดประเภท การสร้างบ้านเรือน อาหารธุรกิจลักลอบเข้าไปในเขตป่า หรือ การเปลี่ยนแปลงที่ดินซึ่งเคยเป็นพื้นที่รับน้ำไม่ให้ท่วมเมืองให้เป็นย่านธุรกิจส่งผลทำให้ปัญหาน้ำท่วมเป็นปัญหาที่ไม่สามารถแก้ไขได้และหนักขึ้นทุกทีเมื่อเข้าสู่ฤดูฝน

สรุปผลการศึกษา

นับตั้งแต่การก่อตั้งเมืองอุบลราชธานีในสมัยของพระประทุมวรราชสุริยวงษ์ (ท้าวคำผง) เมื่อร้อยกว่าปีที่ผ่านมา จนกลายมาเป็นจังหวัดอุบลราชธานีหนึ่งในจังหวัดของประเทศไทย ในปัจจุบัน มีลักษณะสำคัญที่สะท้อนให้เห็นถึงเปลี่ยนแปลงภายในเมืองอุบลราชธานี กล่าวคือ เมืองอุบลราชธานีกลายเป็นเมืองที่รวมศูนย์อำนาจทางการเมือง การปกครอง การบริหารและการพัฒนา ขณะเดียวกันก็ภายในเมืองได้กลายเป็นพื้นที่รวมศูนย์ปัญหา

ลักษณะของเมืองอุบลราชธานีที่พบได้ในปัจจุบันนี้เกิดขึ้นมาจาก การที่รัฐไทย เป็นรัฐที่มีลักษณะรวมศูนย์อำนาจอย่างมากส่งผลให้การปกครอง การบริหารและการพัฒนา เมืองอุบลราชธานีนั้น ถูกกำหนดลงมาจากส่วนกลาง มากกว่านั้น นโยบายต่าง ๆ ที่ส่วนกลางมีต่อ เมืองอุบลราชธานี มีลักษณะของการตอบสนองต่อเป้าประสงค์และภารกิจของรัฐในแต่ละช่วงเวลา โดยให้ความสำคัญกับเรื่องของความมั่นคงของรัฐและการพัฒนาเศรษฐกิจมากกว่าการมีส่วนร่วม ของประชาชน นับตั้งแต่ความพยายามของรัฐสยามที่ต้องผนวกเมืองอุบลราชธานีที่เคยมีอิสระ ในการปกครอง และมีเจ้าเมืองที่ปกครองตนเองให้มาอยู่ใต้อำนาจการปกครองของเจ้าสยาม ในขณะนั้น ผ่านการแต่งตั้งข้าหลวงและข้าราชการจากสยามเข้ามาทำหน้าที่ปกครองเมือง ภายหลังเมืองอุบลราชธานีได้รับการยกระดับให้เป็นมณฑลอุบลราชธานีซึ่งทำหน้าที่ปกครองเมืองต่าง ๆ ที่อยู่รอบข้าง และภายหลัง ใน พ.ศ. 2476 เมืองอุบลราชธานีได้กลายเป็นจังหวัดหนึ่งของสยาม

ในช่วงยุคสงครามเย็น รัฐไทยมีนโยบายในการต่อต้านภัยคอมมิวนิสต์ส่งผลให้มีการเลือก พัฒนาเมืองบางแห่งเพื่อเป็นจุดยุทธศาสตร์ในการป้องกันภัยคอมมิวนิสต์ เมืองอุบลราชธานี ได้รับการเลือกจากรัฐ เนื่องจากภูมิศาสตร์ที่ตั้งที่เหมาะสมที่จะเป็นฐานกำลังสำคัญของกองทัพ ในการต่อต้านคอมมิวนิสต์ ผลที่ตามมาคือ รัฐให้ความสำคัญในการพัฒนาบริเวณพื้นที่ตัวเมือง อย่างมากโดยเฉพาะการวางโครงสร้างพื้นฐาน เพื่รองรับการเข้ามาตั้งฐานทัพของกองทัพ สหรัฐอเมริกา รวมถึงการขยายตัวของหน่วยงานราชการที่เพิ่มขึ้นอย่างมากภายในตัวเมือง นอกจากนี้การที่รัฐไทยเปิดรับให้มีผู้อพยพชาวลาวและชาวเวียดนามให้เข้ามาอยู่ในเมือง คนเหล่านี้ บางส่วนกลายเป็นแรงงานภายในเมืองในการรองรับการเติบโตโดยเฉพาะการก่อสร้าง และการบริการที่เกิดขึ้นส่วนหนึ่งถูกส่งไปประเทศที่สามหรือการเปลี่ยนสัญชาติเป็นคนไทย

ภายหลังยุคสงครามเย็นเป็นต้นมา รัฐมีการส่งเสริมการกระจายอำนาจลงสู่ท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการท้องถิ่นของตน มีนโยบายในการพัฒนา จังหวัดอุบลราชธานี ให้เป็นจุดยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวและการค้าชายแดนที่สำคัญของประเทศ มีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด อย่างไรก็ตามนโยบายการพัฒนาเมืองอุบลราชธานี หรือการจัดทำผังเมืองรวมอุบล - วารินยังถูกกำหนดลงมาจากส่วนกลางและส่วนภูมิภาค มากกว่าที่จะให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดทำแผน และผังเมืองที่เกิดขึ้นตามเจตนารมณ์ ของการกระจายอำนาจ

บรรณานุกรม

- กฤตยภรณ์ ตันติเศรษฐ. (2524). *กระบวนการกลายเป็นสินค้าของประเพณีแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ ไม่ได้ตีพิมพ์). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.
- กลุ่มงานปกครอง จังหวัดอุบลราชธานี. (2558). *ขอรับการอุดหนุนเงินงบประมาณตามโครงการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษาและส่งเสริมการท่องเที่ยว ตามพันธกิจของจังหวัดอุบลราชธานี ประจำปีงบประมาณ 2549*. อุบลราชธานี: กลุ่มงานปกครอง จังหวัดอุบลราชธานี. (อัดสำเนา).
- กุลธิดา เกษบุญชู-มีด. (2552). *วิวัฒนาการรัฐอังกฤษ ฝรั่งเศส ในกระแสเศรษฐกิจโลก จากระบบฟิวดัลถึงการปฏิวัติ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ขจิตภัย บุรุษย์พัฒน์. (2536). *ผู้อพยพลี้ภัย อินโดจีน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แพรววิทยา.
- จันทร์หา ธนะพัฒน์ และคณะ. (2560). *การบริหารจัดการที่ดินชุมชน*. อุบลราชธานี: theFRINGER'FRIEND.
- จันทร์หา ธนะพัฒน์. (2554). *แนวทางและกลไกการแก้ปัญหาของความทับซ้อน/กำกวมระหว่างคนไร้รัฐกับแรงงานต่างด้าวสัญชาติลาว: กรณีศึกษาพื้นที่อำเภอบุญศรี จังหวัดอุบลราชธานี*. ใน *ชายแดนอีสานกับเพื่อนบ้าน ข้อค้นพบทางวิชาการและนโยบายเชิงนโยบาย กรณีศึกษา กัมพูชา-มองไทย คนไร้รัฐ และเมืองคูมิตร*. อุบลราชธานี: ศูนย์วิจัยสังคมอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. (2535). *100 ปี แห่งการปฏิรูประบอบราชาธิปไตย: วิวัฒนาการของ อำนาจอธิปไตยและอำนาจการเมือง*. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิจัย ฝ่ายวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ดวงจันทร์ อาภาวัชรธรรม. (2536). *เชียงใหม่: เอกชนระดับภาค*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เดิม วิชาญพจนกิจ. (2554). *ประวัติศาสตร์อีสาน (พิมพ์ครั้งที่ 4)*. กรุงเทพฯ: สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย.
- เทศบาลนครอุบลราชธานี. (2561). *เทศบัญญัติของประมาณรายจ่าย เทศบาลนครอุบลราชธานี พ.ศ. 2561*. สืบค้นจาก <http://www.cityub.go.th/New2017/file/Ordinance%20Legal%20Department/2017/10/2561-1.pdf>
- เทศบาลเมืองเดชอุดม. (2561). *เทศบัญญัติของประมาณรายจ่าย เทศบาลเมืองเดชอุดม พ.ศ. 2561*. สืบค้นจาก https://www.google.co.th/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=2ahUKEwj4sH0y6HpAhX7yTgGHTd9C_0QFjAAegQIAhAB&url=http%3A%2F%2Fwww.detudomcity.go.th%2Flocal-development-plan%2Fcode-of-law%2Fitem%2Fdownload%2F524_20e956e0dad1545a0618551444efd57f&usq=AOwVaw0L2DEvCQ1HVPdQe4ZW-a6u

- เทศบาลเมืองพิบูลมังสาหาร. (2561). *เทศบัญญัติของประมาณรายจ่าย เทศบาลเมืองพิบูลมังสาหาร พ.ศ. 2561*. สืบค้นจาก <http://phibuncity.go.th/2017/10/16/%e0%b9%80%e0%b8%97%e0%b8%a8%e0%b8%9a%e0%b8%b1%e0%b8%8d%e0%b8%8d%e0%b8%b1%e0%b8%95%e0%b8%b4%e0%b8%87%e0%b8%9a%e0%b8%9b%e0%b8%a3%e0%b8%b0%e0%b8%a1%e0%b8%b2%e0%b8%93%e0%b8%a3%e0%b8%b2%e0%b8%a2%e0%b8%88/>
- เทศบาลเมืองวารินชำราบ. (2561). *เทศบัญญัติของประมาณรายจ่าย เทศบาลเมืองวารินชำราบ พ.ศ. 2561*. สืบค้นจาก <http://www.warincity.go.th/images/pdf/2018-1-18.pdf>
- ธเนศวร์ เจริญเมือง. (2540). *การปกครองเมืองในสังคมไทย: กรณีเชียงใหม่เจ็ดศตวรรษ*. เชียงใหม่: โครงการศึกษาการปกครองท้องถิ่น คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- _____. (2547). *รัฐศาสตร์ที่ยังมีลมหายใจ แนวคิดประชาธิปไตย การเมืองไทยและแผ่นดินแม่* (พิมพ์ครั้งที่2). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คบไฟ.
- _____. (2550). *การปกครองท้องถิ่นกับการบริหารจัดการท้องถิ่น อีกมิติหนึ่งของอารยธรรมโลก ภาคแรก จากยุคกรีกถึงยุคทุนนิยมตะวันตก*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คบไฟ.
- _____. (2551). ดอกไม้ LDC บานสะพรั่ง: หนึ่งทศวรรษการกระจายอำนาจของประเทศไทย (พ.ศ. 2540—2550). ใน ก้าว (ไม่) พันประชาชนนิยมกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น (น.9-56). กรุงเทพฯ: เอดิสันเพรส โปรดัก จำกัด.
- _____. (2560). *พลเมืองกับสังคมประชาธิปไตย*. กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.
- ธนากรอมสิน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดอุบลราชธานี. (2558). *ทะเบียนนิติบุคคลที่คงอยู่ และทุนจดทะเบียน จำแนกตามประเภทการจดทะเบียน เป็นรายอำเภอ พ.ศ. 2557*. สืบค้นจาก ubon.old.nso.go.th/ubon/about/flowstat/economy/18.2.xls
- ปฐวี โชติอนันต์. (2561). เหตุผล ความสำเร็จและยุทธวิธีการผนวกเมืองอุบลราชธานีให้กลายเป็น จังหวัดหนึ่งของสยาม ในช่วง (2425-2476). *วารสารการบริหารการปกครอง*, 7(2), 314-355.
- ประหยัด หงส์ทองคำ. (2529). *ปัญหาและแนวทางปรับปรุงประสิทธิภาพของการบริหารเทศบาลไทย*. กรุงเทพฯ: เจ้าพระยาการพิมพ์.
- ผู้จัดการออนไลน์. (2562). *รถไฟ-รถทัวร์เมืองอุบลเพิ่มเที่ยวรถ รองรับแรงงานกลับทำงานส่วนกลาง*. สืบค้นจาก <https://mgronline.com/local/detail/9620000037080>
- พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์. (2560). *เมือง-กิน-คน: แผลงการณ์ว่าด้วยเรื่องนคราภิวัฒน์ การพัฒนาเมือง และสุขภาวะเมืองของไทย*. นนทบุรี: ศูนย์ศึกษามหานครและเมือง มหาวิทยาลัยรังสิต.
- โพสทูเดย์. (2556). *เปิดเซ็นทรัลอุบลฯสุดคึกคัก*. สืบค้นจาก <https://www.posttoday.com/market/news/214628>
- ภิญญพันธุ์ พจนะลาวัณย์. (2558). *กำเนิดประเทศไทย ภายใต้เผด็จการ*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- มรุต วันทนากร. (2549). *การเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่นโดยตรง กับ เทศบาลไทย: บทสรุปสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยในภาพรวม*. กรุงเทพฯ: มิสเตอร์ก๊อปปี๊ พับลิชชิง จำกัด.

- วัชร ศรีคำ. (2557). แรงงานย้ายถิ่นเวียดนามในเขตเทศบาลเมืองอุบล. วารสารสังคมลุ่มน้ำโขง มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, 10(1), 139-162.
- วาสนา ศรีจำปา, และปิ่นวดี ศรีสุพรรณ. (2556). อยู่กับน้ำ: การจัดการปัญหาอุทกภัยของ ชุมชน หาดสวนสุข 1 จังหวัดอุบลราชธานี. วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, 9(1), 79-96.
- สกลวรรณการ วรวรรณ, ม.จ., และสุนทรพิพิธ, พระยา. (2478). สากลเทศบาล. พระนคร: กระทรวงมหาดไทย.
- สมศรี ชัยวนิชยา และคณะ. (2556). การเปลี่ยนแปลงทางสังคมของเมืองอุบลราชธานี ระหว่าง พ.ศ.2435-2520. (รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, อุบลราชธานี
- สำนักงานคลัง จังหวัดอุบลราชธานี. (2562). งบประมาณจังหวัด-แผนงาน-กระทรวง-กรม พ.ศ. 2561. อุบลราชธานี: สำนักงานคลัง จังหวัดอุบลราชธานี. (อัดสำเนา).
- สำนักงานสถิติ จังหวัดอุบลราชธานี. (2560). สถานพักแรม ห้องพัก ผู้เยี่ยมเยือน และรายได้จากการท่องเที่ยว เป็นรายจังหวัด ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พ.ศ. 2559. อุบลราชธานี: สำนักงานสถิติ จังหวัดอุบลราชธานี. (อัดสำเนา).
- _____. (2560). สถิติการขนส่งทางอากาศ พ.ศ. 2558. อุบลราชธานี: สำนักงานสถิติ จังหวัดอุบลราชธานี. (อัดสำเนา).
- _____. (2560). ตารางสถิติทะเบียนนิติบุคคลที่คงอยู่ และทุนจดทะเบียน จำแนกประเภทการจดทะเบียน เป็นรายอำเภอ พ.ศ.2559. อุบลราชธานี: สำนักงานสถิติ จังหวัดอุบลราชธานี. (อัดสำเนา).
- _____. (2560). สถิติการศึกษา การฝึกอบรม ศาสนา และวัฒนธรรมถึงสถิติสื่อมวลชน. อุบลราชธานี: สำนักงานสถิติ จังหวัดอุบลราชธานี. (อัดสำเนา).
- สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดอุบลราชธานี. (2554). จำนวนสถานพยาบาล คลินิกเอกชน ในจังหวัดอุบลราชธานีแยกตามลักษณะสถานพยาบาล ปี 2554. สืบค้นจาก http://www.phoubon.in.th/data/data_all56/clinic.pdf
- สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดอุบลราชธานี. (2560). สรุปความเคลื่อนไหวการลงทุนอุตสาหกรรม จังหวัดอุบลราชธานี. สืบค้นจาก <http://www.industry.go.th/ubonratchathani/index.php/activityreport/2559/22124-7-2559/file>
- อริสา จันทบุญญา, และจิรัฐ เจนพิงพร. (2561). ความเป็นเมืองและนโยบายของไทย. สืบค้นจาก https://www.bot.or.th/Thai/MonetaryPolicy/ArticleAndResearch/FAQ/FAQ_128.pdf
- Armstrong, Warwick. (1985). *Theatres of accumulation: studies in Asia and Latin American urbanization*. London: Methuen.
- Dahl, Robert A. (1961). *Who governs?: democracy and power in an American city*. New Haven. Conn.: Yale University Press.

- Duncan, S. and Goodwin, M. (1988). *The Local State and Uneven Development*. Cambridge: Polity Press.
- McCargo, Duncan. (2002). Security, development and participation in Thailand: alternative currencies of legitimacy. *Contemporary South - East Asia*, 24(1).
- Rajchagool, Chaiyan. (1994). *The rise and fall of the Thai absolute monarchy: foundations of the modern Thai state from feudalism to peripheral capitalism*. Bangkok: White Lotus.

สังเคราะห์กระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์สู่ความเป็นชุมชนประชาธิปไตย*

เสกสรรค์ สนวาท**
อภิชาติ ไจอารีย์***
ระวี สัจจโสภณ****

(วันรับบทความ: 18 เมษายน 2563/ วันแก้ไขบทความ: 25 มิถุนายน 2563/ วันตอบรับบทความ: 26 มิถุนายน 2563)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) วิเคราะห์คุณลักษณะทรัพยากรมนุษย์ที่พึงประสงค์ในชุมชนประชาธิปไตย (2) วิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในชุมชนประชาธิปไตย และ (3) สังเคราะห์กระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์สู่ความเป็นชุมชนประชาธิปไตย ใช้วิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์เชิงลึก การประชุมกลุ่มย่อย การสำรวจชุมชน การพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการ การจัดเวทีสะท้อนผลวิจัยและรับฟังข้อเสนอแนะ เครื่องมือการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง แบบสังเกตการณ์ และแบบสนทนากลุ่ม บันทึกภาคสนาม ผู้ให้ข้อมูลหลัก ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ผู้นำชุมชนที่เป็นทางการ จำนวน 11 คน และกลุ่มตัวแทนภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง จำนวน 129 คน โดยเลือกแบบเจาะจงให้สอดคล้องกับประเด็นศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา และตรวจสอบความถูกต้องด้วยเทคนิคสามเส้าผลการวิจัย พบว่า 1) คุณลักษณะทรัพยากรมนุษย์ที่พึงประสงค์ในชุมชนประชาธิปไตย แยกเป็นองค์ประกอบได้ 3 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านสติปัญญาและความรู้ (2) ด้านพฤติกรรมและการปรับตัว (3) ด้านมนุษยสัมพันธ์ 2) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในชุมชนประชาธิปไตย ได้แก่ การศึกษา การส่งเสริมประเพณีและวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่น งบประมาณ การเข้าถึงเทคโนโลยีสมัยใหม่ การเรียนรู้และการปรับตัวของคนในชุมชน ผู้นำชุมชน และการให้ความร่วมมือของคนในชุมชน ส่วนเงื่อนไขของการสนับสนุนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในชุมชนประชาธิปไตย ประกอบด้วย 6 เงื่อนไข ได้แก่ (1) กระบวนการพัฒนา (2) การสนับสนุนจากหน่วยงานภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง (3) ทักษะและความรู้ (4) คุณธรรมและจริยธรรม (5) เวลาและสถานที่ (6) วัฒนธรรม ประเพณี และทุนชุมชน 3) กระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในชุมชนมี 4 ระดับ ได้แก่ (1) ปัจเจกบุคคล ต้องเข้าใจสิทธิหน้าที่ และการปฏิบัติอย่างเคร่งครัด (2) ครอบครัว ต้องมีบทบาทหน้าที่ในการอบรมสั่งสอนบุตรหลานให้เข้าใจหลักการประชาธิปไตย (3) ชุมชนหรือหมู่บ้าน สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนได้อย่างเท่าเทียมกันและเสมอภาค ชุมชนมีการพึ่งพาอาศัยกันและกัน นำไปสู่ชุมชนความเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง และ (4) ภาคีเครือข่ายต้องประสานความร่วมมือในรูปแบบบูรณาการเพื่อส่งเสริมและผลักดันชุมชนให้มีความเข้มแข็งตามวิถีแห่งความเป็นชุมชนประชาธิปไตย

คำสำคัญ: กระบวนการ/ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์/ ชุมชนประชาธิปไตย

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง กระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์สู่ความเป็นชุมชนประชาธิปไตย

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์, คณะนิติรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

*** รองศาสตราจารย์, คณะศึกษาศาสตร์และพัฒนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

**** ผู้ช่วยศาสตราจารย์, คณะศึกษาศาสตร์และพัฒนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

The Synthesis of Human Resource Development Process to a Democratic Community^{*}

Seksan Sonwa^{**}

Apichart Jai-aree^{***}

Ravee Sujjasophon^{****}

(Received Date: April 18, 2020, Revised Date: June 25, 2020, Accepted Date: June 26, 2020)

Abstract

The objectives of this research were to 1) analyze desirable human resource characteristics in a democratic community 2) analyze factors related to human resource development processes in a democratic community and 3) synthesize the human resource development processes to a democratic community by using Qualitative research methodology. The data were conducted by document analysis, in-depth interviews, discussion groups, community surveys, informal interviews, public forum reflecting research process, and suggestions hearings. The research tools were semi-structured interview, observational, and focus groups. The key informants were included qualified experts of 5 persons, community leaders of 11 persons, and a group representing stakeholders of 129 persons of whom selected by purposive sampling in accordance to educational issues. Data were analyzed by content analysis and verified the accuracy by the triangulation technic. The results showed that: 1) Desirable human resource characteristics in a democratic community were categorized three of these: (1) wisdom and knowledge, (2) behavior and adaptation, and (3) human relationship. 2) Factors associated to the development of human resources in the community to promote democratic were included: education, culture, traditions, local budget, modern technology access, learning and adaptation of the community, community leaders, and cooperation of the community. The conditions to supportive development of human resources in the democratic community are entitled to six conditions: (1) development process, (2) support from related sector agencies, (3) skills and knowledge, (4) morality and ethics, (5) time and location and, (6) culture, tradition and community capital. Finally, 3) Development process of human resources in the community including four steps: (1) individuals to understand their rights and responsibilities and strictly observed, (2) families should have an obligation to teach their children to understand the principles of democracy, (3) community or village members should have equality and equal participation in community activities. Communities should complement each other which lead to a strong community, and (4) associating networks must collaborate in the integration to promote and encourage the community to be strengthened by democratic community ways of life.

Keywords: Process/ Human Resource Development/ Democratic Community

^{*} This article is a part of the thesis on Process of Human Resource Development to Become a Democratic Community.

^{**} Assistant professor in Faculty of Law and Politics, Roi ET Rajhabat University.

^{***} Associate Professor in Faculty of Education and Development Sciences, Kasetsart University.

^{****} Assistant professor in Faculty of Education and Development Sciences, Kasetsart University.

บทนำ

การพัฒนาประชาธิปไตยให้ถูกต้องและเหมาะสมกับวัฒนธรรมทางการเมืองและวิถีชีวิตของคนในบริบททางสังคมนั้น จำต้องอาศัยพลเมืองที่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการของประชาธิปไตยอย่างถ่องแท้ เพราะการพัฒนาประชาธิปไตยที่ถูกต้องและเหมาะสม มิได้เกิดจากการพัฒนารัฐธรรมนูญหรือสถาบันทางการเมือง แต่หากเกิดจากการพัฒนาความเป็นพลเมืองให้มีความเข้มแข็ง ที่มุ่งเน้นให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยตรง (participatory democracy) ผ่านกระบวนการกล่อมเกลாத่างสังคมเริ่มต้นจากหน่วยเล็ก ๆ ที่มีความใกล้ชิดกับประชาชน อาทิเช่น ครอบครัว สถาบันชุมชน สถาบันการศึกษา สถาบันทางการเมือง สถาบันทางศาสนา ฯลฯ สถาบันเหล่านี้ต้องเป็นหน่วยงานคอยสนับสนุน เอื้อต่อการเรียนรู้ และการปรับตัวทางการเมืองอย่างถูกต้องและเหมาะสม (วรการณ สามโกเศศ, 2554) เมื่อกระบวนการกล่อมเกลาท่างสังคมเกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมแล้ว ประชาชนก็จะกลายเป็นพลเมือง มีจิตสำนึกในความรับผิดชอบทางการเมือง มีความเสียสละเพื่อบ้านเมือง มีอิสระ มีศักดิ์ศรี และพึ่งตนเองได้ รูปแบบการกล่อมเกลานี้จึงเป็นเสมือนกับรูปแบบการพัฒนาประชาธิปไตยที่เรียกว่า ประชาธิปไตยแบบประชาชนปกครองตนเอง (self – government democracy) (เอนก เหล่าธรรมทัศน์, 2556)

อย่างไรก็ตาม การกล่อมเกลาท่างสังคมเกี่ยวกับการพัฒนาประชาธิปไตย ต้องได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนและมีการประสานงานอย่างเป็นระบบ ทั้งจากภาครัฐ ภาคประชาสังคม และภาคประชาชน การพัฒนาประชาธิปไตยและการพัฒนาพลเมืองจึงจะประสบผลสำเร็จลงได้ตามที่มุ่งหวัง (วิศาล มหาวิโร, 2554) ในขณะเดียวกันคนในระดับชุมชนก็ต้องได้รับการพัฒนาควบคู่กับการพัฒนาประชาธิปไตยด้วย โดยอาศัยการสร้างความรู้ ความเข้าใจในหลักการของประชาธิปไตยผ่านการศึกษา การอบรม และการเรียนรู้จากประสบการณ์ พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในกิจกรรมต่าง ๆ ทางการเมืองได้อย่างอิสระ รวมถึงการสร้างชุมชนท้องถิ่นให้สามารถอภิบาลตนเองให้มีความเข้มแข็ง (วุฒิสาร ตันไชย, 2555) รวมถึงให้ชุมชนเกิดความมั่นคงปลอดภัย ชุมชนมีวิสัยทัศน์ มีความห่วงหาพันทรพยากร เป็นต้น ลักษณะเช่นนี้เพื่อเป้าหมายของการพัฒนาประชาธิปไตยให้มีความเข้มแข็ง (ศุภชัย คำขำ และวรวิรุฒ มุลสิน, 2559)

กระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์สู่ความเป็นชุมชนประชาธิปไตย จึงให้ความสำคัญกับวิถีชีวิตของคนในระดับชุมชนในฐานะพลเมืองที่มีอิทธิพลต่อการขับเคลื่อนความเป็นประชาธิปไตย การแสดงออกถึงพลังความคิดของชุมชนและความเข้าใจของตนเองของชุมชนได้อย่างอิสระ กระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จึงมีอิทธิพลต่อการพัฒนาประชาธิปไตย กล่าวคือ คนในชุมชนถือเป็นแกนหลักของการพัฒนาและขับเคลื่อนความเป็นประชาธิปไตยให้มีความเข้มแข็ง หากคนในชุมชนมีคุณภาพ สามารถคิด วิเคราะห์ แก้ไขปัญหาของชุมชน มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง สามารถพึ่งพาตนเอง สะท้อนให้เห็นว่า ประชาชนมีโอกาสเรียนรู้และเข้าใจประชาธิปไตย ย่อมทำให้เกิดกระบวนการขับเคลื่อนชุมชนไปสู่ความเป็นประชาธิปไตยได้อย่างสมบูรณ์ ส่วนวิธีการสร้างจิตสำนึกของความเป็นพลเมืองต้องอาศัยความเชื่อ ทศนคติ หรือวัฒนธรรมทางการเมืองที่เป็นประชาธิปไตยเป็นองค์ประกอบสำคัญ ที่ผ่านมามีประชาธิปไตยของสังคมไทยได้ถูกบิดเบือนหลักการที่ถูกต้อง และมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาสถาบันทางการเมืองเป็นหลัก แต่ขาดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

หรือคนอย่างจริงจัง จึงทำให้ปรากฏการณ์ทางการเมืองเกิดความวุ่นวาย ความไม่สงบ และความรุนแรงบ่อยครั้ง ประชาธิปไตยในระดับชาติจึงไม่มีความเข้มแข็งและ ไม่สามารถผสมผสานเข้ากับวิถีชีวิตของประชาชนได้อย่างแนบสนิท (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2557; สัจจิต บุญบงการ, 2556, น. 50)

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงศึกษาเรื่อง สังเคราะห์กระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์สู่ความเป็นชุมชนประชาธิปไตย เมื่อคนมีคุณภาพและเข้าใจหลักประชาธิปไตยอย่างถ่องแท้ ย่อมนำไปสู่การสร้างรากฐานของประชาธิปไตยที่มั่นคงและยั่งยืนได้ทั้งในระดับชุมชนท้องถิ่นและระดับชาติต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์คุณลักษณะทรัพยากรมนุษย์ที่พึงประสงค์ในชุมชนประชาธิปไตย
2. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในชุมชนประชาธิปไตย
3. เพื่อสังเคราะห์กระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในชุมชนประชาธิปไตย

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ภายใต้หลัก กระบวนทัศน์ การตีความ (interpretive paradigms) เพื่อให้เกิดความลุ่มลึกสำหรับการวิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจึงได้แบ่งขั้นตอนการวิจัยออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่

ขั้นตอนที่ 1 การวิจัยเอกสาร

ขั้นตอนที่ 2 การวิเคราะห์บริบท คุณลักษณะและปัจจัยที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 3 การสังเคราะห์กระบวนการ

ผู้ให้ข้อมูลหลัก (key informants)

สำหรับการคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้วิจัยใช้หลักการเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยมีเกณฑ์ รวม 5 ประการ (Spradley, 1979 อ้างใน เจษฏา นกน้อย, 2554) ได้แก่

- 1) เป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับบริบทชุมชนตนเองเป็นอย่างดี
- 2) มีส่วนร่วมในเหตุการณ์หรือวัฒนธรรมปัจจุบัน (current involvement)
- 3) อยู่ในสภาพทางสังคมที่แตกต่างจากผู้วิจัย (an unfamiliar cultural scene)
- 4) มีเวลาเพียงพอในการให้ข้อมูลในการวิจัย (adequate time)
- 5) ผู้ให้ข้อมูลไม่ใช่ผู้วิเคราะห์ (non - analytic)

ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่

- 1) กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญในด้านนิติศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ และรัฐศาสตร์ ตัวแทนสถาบันพระปกเกล้าและนักเคลื่อนไหวประชาธิปไตยชุมชน คัดเลือกจากประสบการณ์การทำงานและฐานข้อมูลบุคคล และเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (purposive sampling) จำนวน 5 คน
- 2) กลุ่มผู้นำชุมชนที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ตัวแทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้มีความรู้ เลือกแบบเฉพาะเจาะจง (purposive sampling) จำนวน 11 คน
- 3) กลุ่มตัวแทนภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง มีความเข้าใจบริบทชุมชนตนเอง มีส่วนร่วมในเหตุการณ์หรือวัฒนธรรมปัจจุบัน (current involvement) เลือกแบบเฉพาะเจาะจง (purposive samplings) จำนวน 129 คน

พื้นที่ศึกษาและเกณฑ์การเลือกพื้นที่ศึกษา

งานวิจัยนี้ ผู้วิจัยมุ่งสังเคราะห์กระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์สู่ความเป็นชุมชนประชาธิปไตย โดยเลือกพื้นที่ชุมชน 3 ชุมชน เป็นกรณีศึกษา แบบเจาะจง (purposive sampling) ประกอบด้วย

- 1) บ้านบกน้อย ตำบลดงแคนใหญ่ อำเภอดำเนินแก้ว จังหวัดยโสธร
- 2) ชุมชนบ้านแคนน้อย หมู่ 2 ตำบลแคนน้อย อำเภอดำเนินแก้ว จังหวัดยโสธร
- 3) ชุมชนบ้านนาแก ตำบลนาแก อำเภอดำเนินแก้ว จังหวัดยโสธร

เครื่องมือที่ใช้สำหรับการเก็บข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้สำหรับการเก็บข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง แบบสังเกตการณ์ ข้อคำถามใช้สำหรับการจัดทำสนทนากลุ่ม บันทึกภาคสนาม เครื่องมือบันทึกเสียง และการบันทึกภาพเหตุการณ์

เทคนิคการเก็บข้อมูล มีดังต่อไปนี้

การเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลที่แม่นยำตรงและน่าเชื่อถือ จึงใช้เทคนิคต่าง ๆ ได้แก่

- 1) การวิเคราะห์เอกสารและหลักฐานต่าง ๆ
- 2) การศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนจากคำบอกเล่า
- 3) การเดินสำรวจสภาพแวดล้อมในชุมชน (transect walk and guide field walk)
- 4) การสังเกตและการจดบันทึก
- 5) การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง
- 6) การจัดกลุ่มสนทนา

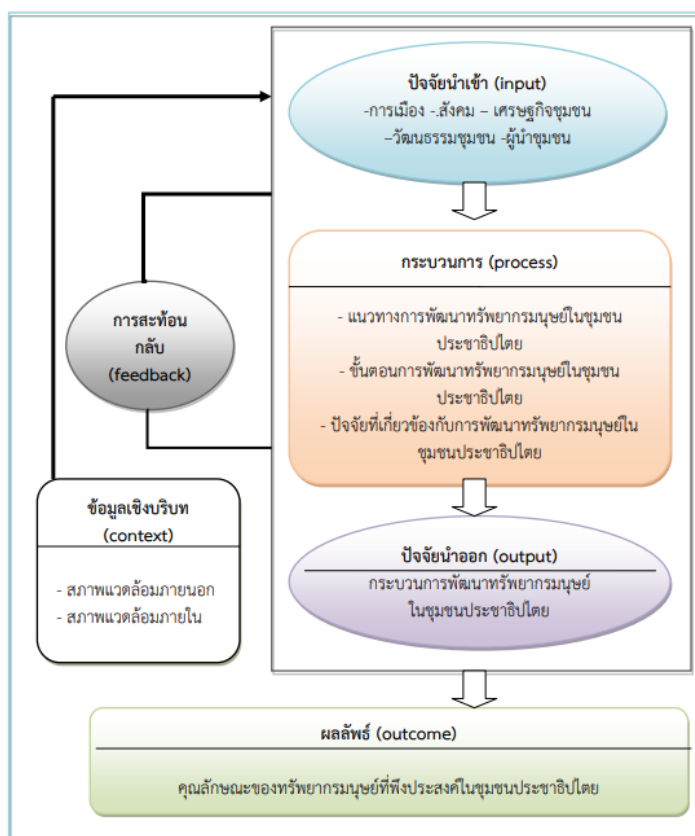
การเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อความลึกซึ้งและการอิ่มตัวของข้อมูล (data satiation) เมื่อประเด็นใดวิเคราะห์แล้ว ไม่มีความชัดเจน ผู้วิจัยลงพื้นที่เพิ่มเติมจนกว่าจะได้ข้อมูลที่มีความอิ่มตัว

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (content analysis) ใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (triangulation) ตามแนวคิดของ (ผ่องพรรณ ตรียมงคลกุล และสุภาพ ฉัตรภรณ์, 2555 และ บุญชม ศรีสะอาด, 2545, น.184)

กรอบแนวคิดการวิจัย

สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ได้สร้างขึ้นภายใต้รากฐานของแนวคิดและทฤษฎีระบบ (system model) ซึ่งเป็นเพียงแนวทางในการศึกษาในบริบทพื้นที่เท่านั้น โดยอาจจะมีการปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสมตามสภาพของความเป็นจริงเชิงบริบท สามารถแสดงได้ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย (conceptual framework)

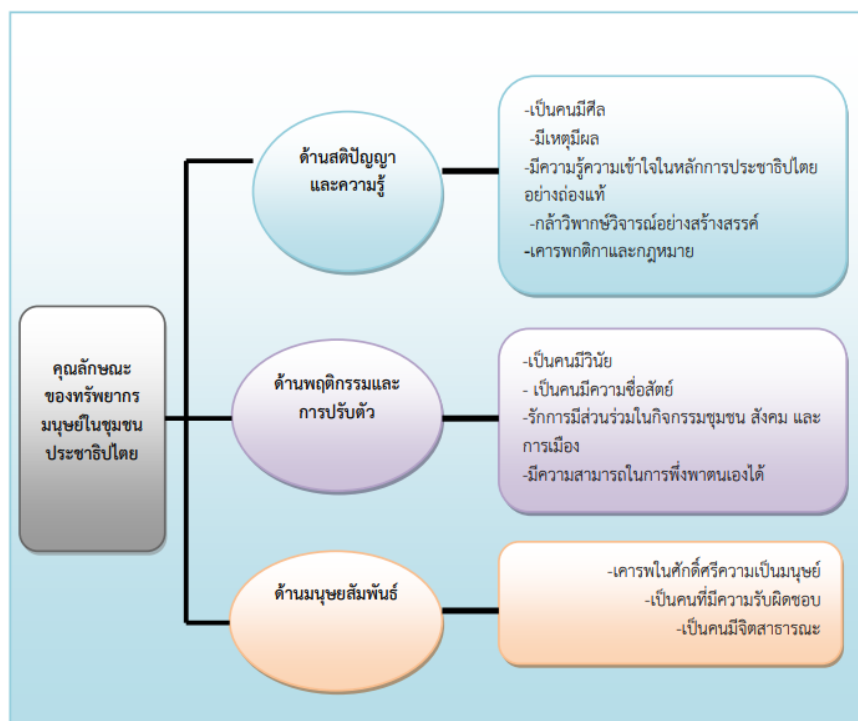
ผลการวิจัย

คุณลักษณะของทรัพยากรมนุษย์ในชุมชนประชาธิปไตย

คุณลักษณะของทรัพยากรมนุษย์ในชุมชนประชาธิปไตย พบว่าคุณลักษณะของทรัพยากรมนุษย์ในชุมชนประชาธิปไตย แบ่งออกเป็น 3 ด้านและแต่ละด้านมีองค์ประกอบย่อยจำนวน 12 ข้อ ได้แก่ (1) ด้านสติปัญญาและความรู้ ได้แก่ เป็นคนมีศีล มีเหตุผล มีความรู้ความเข้าใจในหลักการประชาธิปไตยอย่างถ่องแท้ กล่าววิพากษ์วิจารณ์อย่างสร้างสรรค์และเคารพกติกาและกฎหมาย (2) ด้านพฤติกรรมและการปรับตัว ได้แก่ เป็นคนมีวินัย เป็นคนมีความซื่อสัตย์ รักการมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน สังคม และการเมือง และมีความสามารถในการพึ่งพาตนเองได้ (3) ด้านมนุษยสัมพันธ์ ได้แก่ เคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เป็นคนที่มีความรับผิดชอบ และเป็นคนมีจิตสาธารณะ ดังปรากฏในบทสัมภาษณ์

“...ทุกคนในชุมชนต้องมีความรักสามัคคี ต้องมีความกล้าหาญ กล้าตัดสินใจในการแก้ไขปัญหาของชุมชนร่วมกัน เราจะไม่ยอมให้คนในชุมชนของเราได้รับความเดือดร้อนเพียงคนเดียว ฝ่ายเดียวหากเป็นปัญหาของส่วนรวมผู้นำเองต้องแสดงความรับผิดชอบต่อปัญหาที่เกิดขึ้น พร้อมทั้งหาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน ผ่านทำประชาคมหมู่บ้าน คุณลักษณะของทรัพยากรมนุษย์ที่ผมคิดไว้คือ ต้องเป็นคนดี คนมีความรับผิดชอบ คนกล้าหาญ และเสียสละ...”

(ผู้นำชุมชน, 2561, สัมภาษณ์)

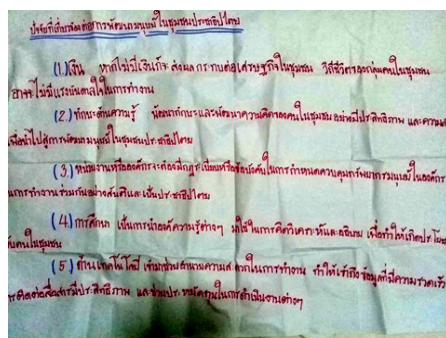
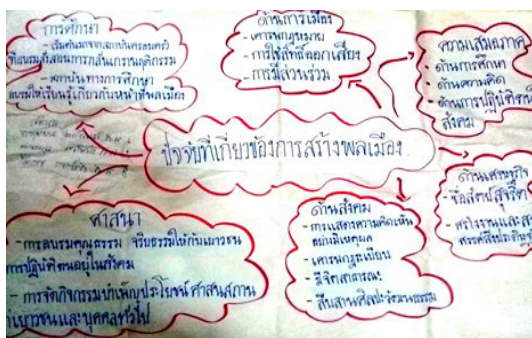
ภาพที่ 2 คุณลักษณะของทรัพยากรมนุษย์ที่พึงประสงค์ในชุมชนประชาธิปไตย

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในชุมชนประชาธิปไตย

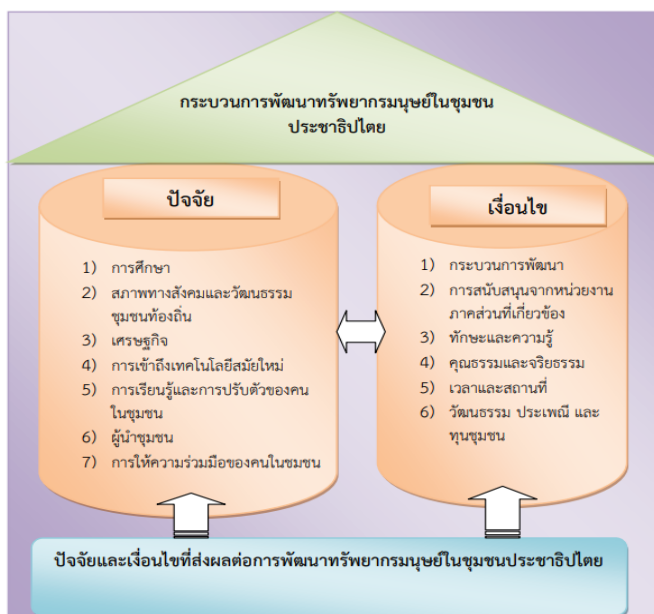
ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในชุมชนประชาธิปไตย พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในชุมชนประชาธิปไตยมี 7 ปัจจัย ดังนี้ (1) การศึกษาต้องเริ่มต้นจากการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้กับคนในครอบครัวเพื่อให้เติบโตไปเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่ดีของชุมชนและสังคม (2) สภาพทางสังคมและวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่น เนื่องจากวัฒนธรรมเป็นแบบแผนที่ประสานความสัมพันธ์ของคนในชุมชน (3) ระบบเศรษฐกิจ ประชาชนในชุมชนสามารถดำเนินชีวิตของตนเองได้อย่างมีความสุข สามารถหารายได้เลี้ยงดูตนเอง และครอบครัวได้อย่างเพียงพอสำหรับการพัฒนาคน ชุมชน รวมถึงพัฒนากิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมประชาธิปไตย (4) การเข้าถึงเทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อสะดวกต่อการเรียนรู้และการเข้าถึงข้อมูลที่มีความสะดวกและรวดเร็วมากขึ้น (5) การเรียนรู้และการปรับตัวของคนในชุมชนต้องสามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมทาง การเมือง สภาพแวดล้อมของชุมชนที่เปลี่ยนแปลงไปได้ (6) ผู้นำชุมชน ต้องให้ความเอาใจใส่ต่อการพัฒนาคนและประชาธิปไตยอย่างจริงจัง โดยการสนับสนุนให้สมาชิกของชุมชนได้มีโอกาสในการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่หน่วยงานภาคส่วนต่าง ๆ จัดขึ้นอยู่เป็นประจำ และ (7) การให้ความร่วมมือของทรัพยากรมนุษย์ในชุมชน ถือเป็นการสร้างการเรียนรู้ในหลักการประชาธิปไตย ดังปรากฏในบทสัมภาษณ์

“...ผมมองว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ต้องนำเอาเงื่อนไขสำคัญ ซึ่งผมมองว่าเป็นแก่นการพัฒนาช่วยจึงจะทำให้ชุมชนประชาธิปไตยมีคนที่มีคุณภาพ มีพลเมืองที่ดี เงื่อนไข ได้แก่ การศึกษา การรู้เท่าทันสถานการณ์การเมือง กระบวนการพัฒนา การต้องการเรียนรู้ และงบประมาณ...”
(ตัวแทนข้าราชการ, 2560, สัมภาษณ์)

ภาพที่ 3 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในชุมชนประชาธิปไตย

เงื่อนไขของกระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในชุมชนประชาธิปไตย พบว่า (1) กระบวนการพัฒนาการเรียนรู้ประชาธิปไตย จำเป็นต้องอาศัยเนื้อหา ความรู้ วิทยาการ ตลอดจนสื่อต่าง ๆ มาเป็นองค์ประกอบสำคัญ สำหรับเนื้อหาและประเด็นที่ต้องพัฒนานั้น จำเป็นต้องให้มีความสอดคล้องและมีความเหมาะสมกับเพศ อายุ การศึกษาของคนในชุมชนร่วมด้วย จึงจะทำให้กระบวนการพัฒนา มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (2) การสนับสนุนจากหน่วยงานภาคส่วนที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องอาศัยกลุ่มบุคคล หน่วยงาน และองค์กรภาคส่วนต่าง ๆ เข้ามาช่วยในการสนับสนุน โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องให้การสนับสนุนด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ ด้านสถานที่ ด้านความรู้ และด้านเครื่องมือสื่อสาร รวมถึงสื่อทัศนูปกรณ์ เพื่อให้การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์สามารถบรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ (3) ทักษะและความรู้ การพัฒนาทรัพยากรและการพัฒนาความคิดของคนในชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ย่อมนำไปสู่การพัฒนาคนในชุมชนประชาธิปไตยได้ (4) คุณธรรมและจริยธรรมต้องจุดประกายความคิด ความเชื่อให้กับเยาวชน ลูกหลานที่จะเติบโตไปในอนาคตได้เข้าใจและเข้าถึงวิถีความเป็นประชาธิปไตย (5) เวลาและสถานที่ ต้องเหมาะสมกับการจัดกิจกรรมอบรมความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตย จำเป็นต้องคำนึงถึงความสามารถในการเดินทางของผู้เข้าร่วมกิจกรรม ทั้งนี้เพื่อความสะดวกของผู้เข้าร่วมกิจกรรม เป็นต้น และ (6) วัฒนธรรม ประเพณีและทุนชุมชน ปรากฏอยู่ในชุมชนอยู่แล้ว ดังนั้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในชุมชนประชาธิปไตยจึงต้องอาศัยวัฒนธรรม ประเพณีและทุนชุมชนร่วมกันเพื่อเชื่อมประสานความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในชุมชนให้รู้จัก รักสามัคคี การแบ่งปัน และการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน นำมาสู่การเรียนรู้ตนเองและเรียนรู้ผู้อื่น

ภาพที่ 4 ปัจจัยและเงื่อนไขที่ส่งผลต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในชุมชนประชาธิปไตย

กระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในชุมชนประชาธิปไตย

แนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในชุมชนประชาธิปไตย พบว่า (1) การให้การศึกษาแก่เด็กเยาวชนรวมถึงประชาชนในชุมชนคือ ควรได้รับโอกาสทางการศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน ทั้งในระดับชุมชนเมือง ชุมชนกึ่งเมือง และชุมชนชนบท (2) การปลูกฝังค่านิยมเกี่ยวกับประชาธิปไตย คือ การปลูกฝังความคิด ความเชื่อ และอุดมการณ์ของความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยให้กับประชาชนในชุมชนให้รับรู้ เข้าใจ และเข้าถึงความเป็นประชาธิปไตยได้อย่างถูกต้อง (3) การพัฒนาความรู้และทักษะอาชีพให้กับคนในชุมชนคือ การมีความรู้และการมีทักษะอาชีพที่ดีจะช่วยให้ตนเองและชุมชนมีความสุข เพราะแต่ละคนล้วนมีอาชีพและสามารถพึ่งพาตนเองได้ ส่งเสริมให้เกิดการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่าง อบต. ชุมชน (4) ผู้นำชุมชนคือการประสานความร่วมมือกันแบบบูรณาการเพื่อช่วยให้เกิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในชุมชนอย่างครอบคลุมและรอบด้าน เนื่องจากการสร้างเครือข่ายจะช่วยให้การขับเคลื่อนชุมชนให้ก้าวไปสู่ความเป็นประชาธิปไตยที่มั่นคง แข็งแรง และยั่งยืนได้ (5) การสร้างวัฒนธรรมความเป็นพลเมืองให้กับประชาชนในชุมชนคือ การกำหนดแบบแผนและแนวปฏิบัติที่พึงปฏิบัติแก่ทรัพยากรมนุษย์ของชุมชน ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม การคิด การแก้ไขปัญหา ความต้องการรวมถึงการตัดสินใจ

ขั้นตอนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของชุมชนประชาธิปไตย พบว่า (1) การประเมินปัญหาและความต้องการของประชาชนในชุมชน เป็นการหาปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนว่า สิ่งที่เกิดขึ้นนั้นมีความสำคัญและจำเป็นที่จะต้องได้รับการพัฒนาระดับใด และสิ่งที่ชุมชนต้องการมีสิ่งใดบ้าง (2) การกำหนดวัตถุประสงค์ในการพัฒนา พร้อมทั้งกำหนดกลุ่มเป้าหมาย เป็นขั้นตอนที่ต้องคำนึงถึงปัจจัยและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในการพัฒนารวมถึงการกำหนดแผนงานไว้อย่างชัดเจน (3) กำหนดวิธีการพัฒนา เพื่อให้สอดคล้องและเหมาะสมกับกลุ่มบุคคลที่จะเข้ารับการพัฒนาคือ ความเข้าใจ โดยอาศัยการศึกษา การอบรม การศึกษาดูงาน และการเรียนรู้จากวัฒนธรรมชุมชน (4) ลงมือพัฒนาผ่านระบบกิจกรรมโครงการ ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนปฏิบัติ ผู้ทำหน้าที่ในการพัฒนาต้องมีเทคนิคในการดึงดูดความสนใจของผู้ร่วมกิจกรรมให้ได้ เพื่อให้การพัฒนาบรรลุเป้าประสงค์ที่วางไว้ และ (5) ประเมินผลสำเร็จ เป็นการประเมินเพื่อให้ทราบถึงความสำเร็จของกิจกรรมการพัฒนาที่จัดขึ้น โดยวิเคราะห์ถึงความคุ้มค่า จุดอ่อน ปัญหา อุปสรรค และโอกาสที่อาจจะเกิดขึ้น หากมีการจัดกิจกรรมหรือยกเลิกกิจกรรมการพัฒนาในอนาคต

หน่วยงานที่รับผิดชอบต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในชุมชนประชาธิปไตย พบว่า (1) ครอบคลุม กล่าวคือ ครอบคลุมเป็นหน่วยงานที่ต้องดูแลทั้งด้านสุขภาพ การศึกษา การฝึกอบรม เพื่อให้เขาเกิดความพอใจ กระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์สิ่งหนึ่งที่สำคัญ คือ การปลูกฝังวัฒนธรรมความรู้ ความเข้าใจในหลักประชาธิปไตย (2) สถานศึกษา กล่าวคือสถานศึกษาเป็นหน่วยงานหลักที่มีบทบาทในการให้ความรู้ การอบรมระเบียบวินัย การพัฒนาบุคลิกภาพของคนที่ให้มีคุณภาพ สถานศึกษาเป็นที่พึ่งของชุมชนในการอบรมและสอนหนังสือให้กับบุตรของเขาให้มีความรู้ความสามารถ และมีทักษะชีวิต ให้เขาเติบโตเป็นพลเมืองที่ดีในชุมชนและสังคมได้ (3) สถาบันศาสนา กล่าวคือทำหน้าที่ในการบำบัดทุกข์และสร้างสุขให้กับประชาชน สถาบันศาสนาจึงมีบทบาทหน้าที่

ในการอบรม กลุ่มเกลาและปลูกฝังค่านิยม ความดีงาม การปฏิบัติตนให้เป็นคนดี และการรักษา ศีลธรรมในการดำเนินชีวิต เมื่อทุกคนมีความสุข มีศีล ความเป็นชุมชนประชาธิปไตยก็เกิดขึ้น เพราะ สมาชิกในชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ไม่เบียดเบียนกันและกัน สถาบันศาสนา จึงเป็นอีกหนึ่งทางเลือกที่จะนำไปสู่การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในชุมชนประชาธิปไตย และ(4) องค์การชุมชน กล่าวคือ องค์การชุมชนเป็นกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ให้ชุมชนสามารถบริหารจัดการตนเองได้ เช่น การร่วมกันคิด การแก้ไขปัญหาาร่วมกัน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่าง เป็นต้น การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ในชุมชนประชาธิปไตยต้องอาศัยการมีส่วนร่วม จากหน่วยงานทุกภาคส่วนอย่างจริงจัง เพราะจะช่วย ในการพัฒนาความคิด พัฒนาจิต และพัฒนาความรู้สามารถนำไปประยุกต์ใช้จริง การที่จะทำให้สังคม มีความสงบสุขและมีความเป็นประชาธิปไตยได้

ผลการวิจัยข้างต้น สามารถสะท้อนได้จากเวทีการคืนข้อมูลเพื่อรับฟังความคิดเห็นและ ข้อเสนอแนะ ปรากฏดังตารางที่ 1

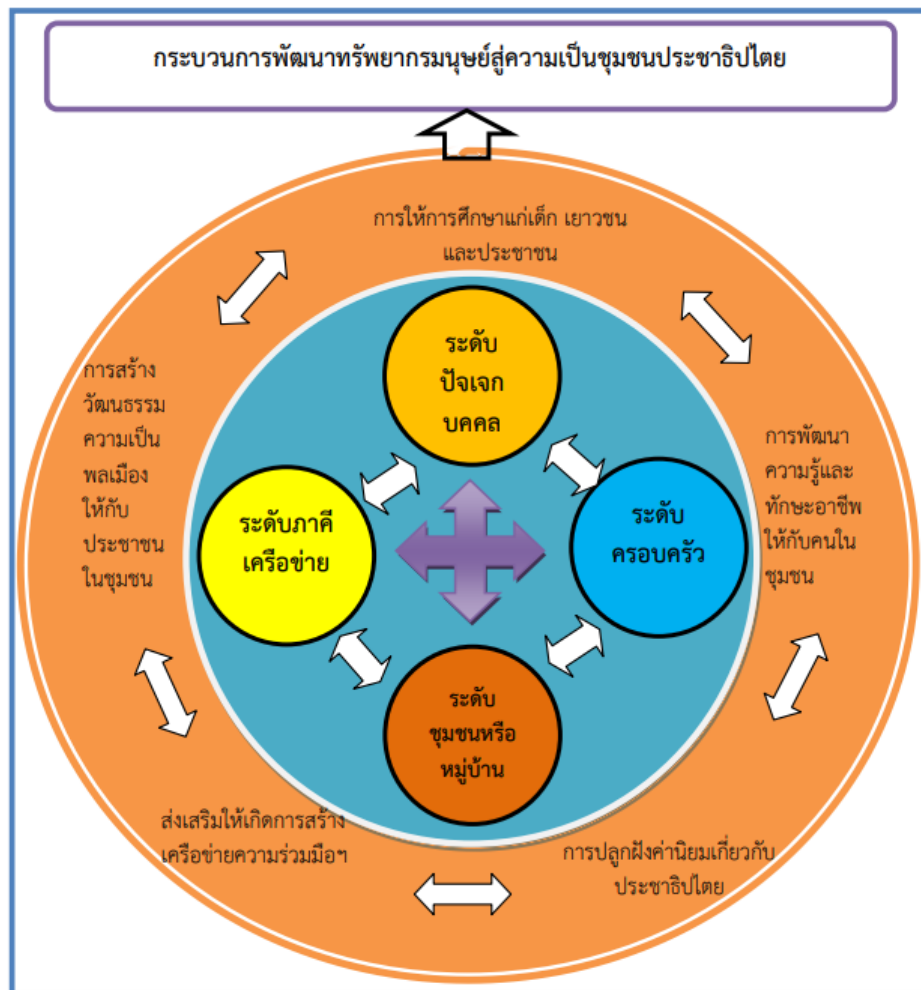
ตารางที่ 1 ผลการคืนข้อมูลเพื่อรับฟังความคิดเห็น เสียงสะท้อนจากเวที และข้อเสนอแนะ

ประเด็นการคืนข้อมูล	สรุปผลของการคืนข้อมูล	
	ความคิดเห็น	ข้อเสนอแนะ
ด้านคุณลักษณะของทรัพยากรมนุษย์ในชุมชนประชาธิปไตย	“...คุณลักษณะควรต้องประกอบด้วย ทรัพยากรมนุษย์ต้องมีความตื่นตัวทาง การเมือง, ความสนใจทางการเมือง,การมีส่วนร่วมทางการเมือง,ความตระหนัก และวางแผนสิทธิในการดูแลทรัพยากร ชุมชน,ความเป็นกลางทาง การเมือง และมีคุณธรรมจริยธรรม...”	“...เน้นการส่งเสริมการศึกษาตั้งแต่ ระดับครอบครัว สถานศึกษา เรื่อยไป จนถึงสภาพแวดล้อมทางสังคมที่ เกี่ยวข้องต้องประสานความร่วมมือกัน ในการขัดเกลาและพัฒนาคุณลักษณะ ของทรัพยากรมนุษย์ที่ดีและเป็นที่พึง ประสงค์ของชุมชนได้...”
ด้านปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในชุมชนประชาธิปไตย	“...การสะท้อนว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อการ พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในชุมชน ประชาธิปไตยนั้น สามารถจำแนกออก ได้เป็น 2 ปัจจัย กล่าวคือ ปัจจัยภายใน ชุมชน ได้แก่ ผู้นำชุมชน การปกครองใน ชุมชน วัฒนธรรมชุมชน และคนใน ชุมชน และปัจจัยภายนอก ได้แก่ สภาพ ทางเศรษฐกิจ สภาพทางสังคม สภาพ ทางการเมือง และเทคโนโลยี สมัยใหม่...”	“...ผู้ปกครองต้องเป็นแบบอย่างที่ดี และเป็นหลักสำคัญในการเลี้ยงดูและ กลุ่มเกลาบุตรหลานของตนเองให้เป็น คนดี สอนให้เขาคิดเองได้แต่หากไม่ ถูกต้องทั้งหมดต้องแลกเปลี่ยนความ คิดเห็นร่วมกันเพื่อหาทางออกร่วมกัน ดังนั้น ปัจจัยของชุมชนจึงมี 2 แบบ คือ ภายในและภายนอกชุมชน...”

ประเด็นการค้น ข้อมูล	สรุปผลของการค้นข้อมูล	
	ความคิดเห็น	ข้อเสนอแนะ
ด้านกระบวนการ พัฒนาทรัพยากร มนุษย์ในชุมชน ประชาธิปไตย	“...ผมมองกระบวนการพัฒนาทรัพยากร มนุษย์มีจุดสำคัญอย่างน้อย 4 กระบวนการ ได้แก่ การพัฒนาระดับ ปัจเจกบุคคล การพัฒนาจากครอบครัว การพัฒนาจากท้องถิ่น และพัฒนาโดย อาศัยเครือข่าย นอกจากนี้ กระบวนการพัฒนาต้องอาศัยกลุ่มบุคคล คนในชุมชน, การกำหนดวัตถุประสงค์ ของการพัฒนา, การกำหนดแนวทาง, การคำนึงถึงทรัพยากรที่จะนำมาใช้ และ การประเมินผลสำเร็จ...”	“...หน่วยงานภาคส่วนที่เกี่ยวข้องต้อง ประสานความร่วมมือกันในการ ขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์ในชุมชนประชาธิปไตย ให้ประสบผลสำเร็จ ไม่ว่าจะเป็น ครอบครัว สถาบันการศึกษา ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และ เครือข่ายภายในและภายนอกชุมชน...”

จากการประมวลองค์ความรู้และการสังเคราะห์กระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จากเวทีค้นข้อมูล พบว่า กระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในชุมชนประชาธิปไตยมี 4 ระดับ ได้แก่ (1) ระดับปัจเจกบุคคล การพัฒนาของแต่ละปัจเจกบุคคลมีความสนใจ มีความพร้อมและมีความต้องการในการพัฒนาที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งวัยเด็กอาจจะใช้รูปแบบการเรียนรู้ในสถาบันการศึกษา ใช้แนวทางการสอนเป็นสำคัญ แต่ในวัยผู้ใหญ่หรือวัยทำงานอาจใช้วิธีการเรียนรู้ด้วยตนเอง เรียนรู้จากประสบการณ์ หรือการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง การเรียนรู้ของผู้ใหญ่ อาจใช้รูปแบบการดำเนินกิจกรรมใช้รูปแบบ ในการอบรมหรือพัฒนา ส่วนในวัยเด็กใช้รูปแบบการเรียนรู้ในชั้นเรียน เพราะต้องอาศัยครูในการสอนและแนะนำแนวทางการเรียนรู้ (2) ระดับครอบครัวสมาชิกของครอบครัวต้องเปิดโอกาสให้ทุกคนในครอบครัว สามารถแสดงออกทางพฤติกรรม ความคิดและอารมณ์ได้อย่างอิสระ แต่ทั้งนี้การแสดงออกย่อมต้องไม่กระทบต่อบุคคลสิทธิและเสรีภาพของบุคคลในครอบครัว ดังนั้น ครอบครัวจึงเป็นเสมือนโรงเรียนฝึกหัดและบ่มเพาะความเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่า สมาชิกของครอบครัวต้องทำหน้าที่ในการเลี้ยงดู อบรม และสั่งสอนให้บุตรหลานสามารถเรียนรู้และปรับตัวให้เข้ากับชุมชนและสังคมได้อย่างมีความสุข (3) ระดับชุมชนหรือหมู่บ้าน เป็นสถานที่ในการประสานความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับสมาชิก สมาชิกกับสมาชิก ชุมชนกับเครือข่ายภายใน ชุมชนกับเครือข่ายภายนอกชุมชน โดยลักษณะความสัมพันธ์เป็นการเชื่อมโยงเครือข่ายเข้าด้วยกัน เพื่อให้กระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล และใช้ชุมชนสำหรับแนวทางการกับหลักการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ได้เพื่อช่วยให้เกิดการปรับเปลี่ยนทางพฤติกรรมของบุคคลทั้งทางด้านทัศนคติ (attitude) ทักษะ (skill) ความรู้ (knowledge) เป็นต้น และ(4) ระดับภาคีเครือข่าย การพัฒนาในระดับภาคีเครือข่ายสามารถทำได้ในหลายรูปแบบ เช่น จัดเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับประชาธิปไตยตามโอกาสและสถานการณ์ทางการเมือง ดังนั้น การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์สู่ความเป็นชุมชนประชาธิปไตยที่มีประสิทธิภาพ จำต้องสร้างรากฐานของชุมชนให้เข้มแข็ง โดยอาศัยความร่วมมือของภาคีเครือข่ายรูปแบบบูรณาการ (integration)

ภาพที่ 5 การสังเคราะห์กระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในชุมชนประชาธิปไตย

การอภิปรายผล

คุณลักษณะของทรัพยากรมนุษย์ในชุมชนประชาธิปไตย พบว่า มีคุณลักษณะสำคัญ 3 ด้าน และมีองค์ประกอบย่อย 12 ประการ รายละเอียด ดังนี้ **ด้านสติปัญญาและความรู้** ได้แก่ เป็นคนมีศีล มีเหตุผล มีไหวพริบวิจาร์ณอย่างสร้างสรรค์ มีความรู้ความเข้าใจในหลักการประชาธิปไตย อย่างถ่องแท้และเคารพกติกาและกฎหมาย เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะ บุคคลที่จะถือว่าเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ต้องเป็นผู้มีความพร้อมในด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการประชาธิปไตย ยอมรับในความแตกต่างทางความคิดเห็น การสร้างความรู้และความเข้าใจ สามารถสร้างขึ้นได้ ผ่านระบบการเรียนรู้ในระบบ นอกกระบบ และจากสิ่งแวดล้อมชุมชนได้ ดังนั้น คุณลักษณะด้านนี้จึงจำเป็นต้องมีการปรับวิธีคิดโดยการปลูกฝังค่านิยม ความคิด ความเชื่อ

ที่เป็นประชาธิปไตย ผู้มีบทบาทเกี่ยวข้องกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในชุมชนประชาธิปไตย จำเป็นต้องวางรากฐานของการพัฒนาไว้อย่างมั่นคงและยั่งยืน ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวคิดของทิพย์พพร ต้นตีสุนทร (2558) ที่ได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์สู่ความเป็นพลเมืองที่ดี จำเป็นต้องเริ่มต้นจากการปรับฐานความรู้ และวิธีคิดจากการให้การศึกษา เนื่องจาก เป็นการเตรียมความพร้อมที่ยั่งยืนโดยการปลูกฝังค่านิยม ความคิด ความรู้ ความเชื่อและแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมกับบริบทแห่งประชาธิปไตย การมีส่วนร่วมของประชาชนต้องวางอยู่บนพื้นฐานของการรับรู้ข้อมูล มีความรู้พอสำหรับการประทะ แลกเปลี่ยนประเด็นความคิดเห็นต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างมีเหตุผล โดยปราศจากการปิดกั้นทางความคิด การแสดงความคิดเห็นของพลเมือง จำต้องสามารถควบคุมอารมณ์ มีความอดทนอดกลั้นท่ามกลางความคิดเห็นที่แตกต่าง จึงจำเป็นที่จะต้องมีการฝึกฝนเพื่อให้เกิดทักษะและถือเป็นการวางรากฐานของชุมชนประชาธิปไตย (democratic community) โดยเริ่มฝึกตั้งแต่วัยเด็ก วัยเรียน จนถึงวัยผู้ใหญ่ เมื่อได้รับการฝึกฝนอย่างถูกต้องสังคมก็จะเกิดความสุขสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุขตลอดไป คุณลักษณะของความเป็นพลเมืองในบริบทของสังคมประชาธิปไตย นอกจากนั้นผลการวิจัยยังสอดคล้องกับแนวคิดของบุญทัน ดอกไธสง (2552) ที่ได้กล่าวว่า การพัฒนาความเป็นพลเมืองต้องมองลึกไปถึงรากหญ้า ซึ่งเป็นความหวังในการร่วมสร้างประชาธิปไตย ความเข้มแข็งของสังคมจำเป็นต้อง “ก่อเกิดวิญญาน ความเสียสละ” เป็นการรวมพลังความคิด พลังจิตที่มีความเข้มแข็ง พลเมืองต้องมีระเบียบ กล้าหาญ รักษาความปลอดภัย มีความสุข และสามารถสร้างภูมิคุ้มกันให้กับตัวเองได้ และพลเมืองสามารถตัดสินใจเกี่ยวกับผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อชีวิต และมีอำนาจในการตรวจสอบผู้กำหนดนโยบายได้ด้วย

ด้านพฤติกรรมและการปรับตัว ได้แก่ เป็นคนมีวินัย เป็นคนมีความซื่อสัตย์ รักการมีส่วนร่วม ในกิจกรรมชุมชน สังคม และการเมือง และมีความสามารถในการพึ่งพาตนเองได้ เหตุที่เป็นเช่นนี้ เพราะการที่มนุษย์จะอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุขนั้น จำเป็นต้องเกิดจากกระบวนการหล่อหลอมพฤติกรรมและการปรับตัวเพื่อให้เข้ากับสังคมและอยู่ร่วมกับบุคคลคนอื่นได้อย่างมีความสุข หรือที่เรียกว่า การกล่อมเกลாதาสังคม (socialization) เพื่อให้กระบวนการกล่อมเกลาทาสังคม เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลอย่างแท้จริง จึงต้องเกิดจากกระบวนการปลูกฝังความซื่อสัตย์ สร้างความรักสามัคคีในชุมชน รวมถึงสร้างวัฒนธรรมการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้น ทั้งนี้ก็เพื่อให้คน และชุมชนสามารถบริหารจัดการตนเองได้ สอดคล้องกับแนวคิดของสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร (2555, น.14-19) ที่ได้กล่าวว่า ความเป็นพลเมืองที่ดีต้องมีคุณลักษณะสำคัญ กล่าวคือ (1) รับผิดชอบตนเองและพึ่งพาตนเองได้ (2) เคารพความแตกต่างในสังคมนะบอบประชาธิปไตย ย่อมมีความแตกต่างหลากหลายของมนุษย์เป็นธรรมดา การที่จะทำให้ทุกคนหรือส่วนรวม มาเห็นพ้องกับคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งย่อมเป็นไปได้ยาก (3) เคารพสิทธิของผู้อื่นในระบบประชาธิปไตย มนุษย์ย่อมมีสิทธิเสรีภาพอย่างเต็มที่ (4) เคารพกติกาถือเป็นหลักการสำคัญ ที่จะนำไปสู่ความสุข ความอยู่ดีของประชาชนในประเทศสังคม ชุมชน หมู่บ้าน เพราะ การเคารพ กติกาหรือกฎหมายเป็นการปฏิบัติตนตามบรรทัดฐานทางสังคม (social norm) (5) รับผิดชอบต่อสังคมและส่วนรวม

ด้านมนุษยสัมพันธ์ ได้แก่ เคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เป็นคนที่มีความรับผิดชอบ และเป็นคนมีจิตสาธารณะ เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะชุมชนจะมีความเป็นประชาธิปไตยได้อย่างสมบูรณ์ แบบทรัพยากรมนุษย์ในชุมชนต้องรู้จักการให้เกียรติบุคคลอื่น ในปัจจุบันแม้ว่า สังคมจะอยู่ภายใต้ บริบทแห่งความหลากหลายทางพหุวัฒนธรรม (pluralism) การสร้างปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ๆ ย่อมส่งผลต่อการดำเนินชีวิต ทำให้เกิดการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันของสมาชิกในสังคม อย่างไรก็ตาม สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งคือ การพัฒนาในมนุษย์มีจิตอาสา หรือ ความสำนึกสาธารณะ ผลการวิจัย จึงสอดคล้อง Heywood (2004) ที่ได้กล่าวไว้ว่า ในสังคมย่อมมีความหลากหลายทางเชื้อชาติ ศาสนา และภาษา ดังนั้น การจะพัฒนาทรัพยากรมนุษย์สู่ความเป็นพลเมืองที่ดี จำต้องพัฒนา ให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมทางสังคม ในกระบวนการสร้างความเป็นพลเมืองต้องเริ่มต้นด้วย “การพัฒนาจิตให้มีความเป็น จิตสาธารณะ” โดยทุกคนต้องมีความตระหนักและเห็นคุณค่า ใน “ศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์” บนพื้นฐานของความรู้ ความเข้าใจในความเป็นมนุษย์ด้วยกัน ภายใต้เงื่อนไขของบริบททางสังคม และเงื่อนไขของบริบทแวดล้อมที่ต่างกัน มนุษย์ที่ได้รับการ พัฒนาจำต้องไม่ใช้มาตรฐานของตนเองมาเปรียบเทียบกับมาตรฐานของคนอื่นโดยเฉพาะ ในสิ่งที่ทำให้คนอื่นรู้สึกด้อยค่าหรือต่ำกว่า และที่สำคัญไม่ใช้มาตรฐานของตนเองในการตัดสินคนอื่น แต่สิ่งที่ควรกระทำคือ “การยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม” แสดงออกด้วยการมีน้ำใจ ในการช่วยเหลือ เมื่อบุคคลได้รับความเดือดร้อน ความแตกต่างของมนุษย์นั้นเกิดขึ้นได้หลายรูปแบบ อาทิเช่น ความแตกต่างทางวัฒนธรรม ภาษา เชื้อชาติ ศาสนา ที่อยู่อาศัย บุคลิกลักษณะหรือ แม้กระทั่งความคิดทางการเมืองที่แตกต่างกัน เป็นต้น

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในชุมชนประชาธิปไตย พบว่า เป็นปัจจัย ที่ส่งผลต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในชุมชนประชาธิปไตยทั้งหมด 7 ปัจจัย ได้แก่ การศึกษา การส่งเสริมประเพณีและวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่น งบประมาณ การเข้าถึงเทคโนโลยีสมัยใหม่ การเรียนรู้และการปรับตัวของคนในชุมชน ผู้นำชุมชน และการให้ความร่วมมือของคนในชุมชน ส่วนเงื่อนไขของการสนับสนุนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในชุมชนประชาธิปไตย พบว่ามีอยู่ 4 เงื่อนไข ได้แก่ กระบวนการพัฒนา การสนับสนุนจากหน่วยงานภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ทักษะและความรู้ คุณธรรมและจริยธรรม และเวลาและสถานที่ เหตุผลที่เป็นเช่นนี้เพราะ ปัจจัยสภาพแวดล้อม สามารถก่อให้เกิดการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของทรัพยากรมนุษย์ได้ผลการวิจัย จึงสอดคล้องกับแนวคิดปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาประชาธิปไตยของวิเชียร อินทะสี (2556) ที่กล่าวว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาประชาธิปไตย ประกอบด้วย 1) ปัจจัยด้านการเมือง 2) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ประชาธิปไตยมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาเศรษฐกิจ เพราะ เกิดการเกื้อหนุนกันและกัน (Diamond, 1992, p.485) และ 3) ปัจจัยทางด้านสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งเป็นขนบธรรมเนียม ประเพณี ทัศนคติและความเชื่อของประชาชนที่มีต่อการเมือง สามารถแสดงออกทางพฤติกรรมทางการเมือง (Pye, 1966)

แนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์สู่ความเป็นชุมชนประชาธิปไตย พบว่าการให้การศึกษาแก่เด็ก เยาวชน รวมถึงประชาชนในชุมชนคือ ควรได้รับโอกาสทางการศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน ทั้งในระดับชุมชนเมือง ชุมชนกึ่งเมือง และชุมชนชนบท การปลูกฝังค่านิยมเกี่ยวกับประชาธิปไตย คือ การปลูกฝังความคิด ความเชื่อ และอุดมการณ์ของความเป็นพลเมืองในระบบประชาธิปไตยให้กับประชาชนในชุมชนให้รับรู้ เข้าใจ และเข้าถึงความเป็นประชาธิปไตยได้อย่างถูกต้อง การพัฒนาความรู้และทักษะอาชีพให้กับคนในชุมชนคือ การมีความรู้และการมีทักษะอาชีพที่ดีจะช่วยให้ตนเองและชุมชนมีความสุข เพราะ แต่ละคนล้วนแต่มีอาชีพและสามารถพึ่งพาตนเองได้ การส่งเสริมให้เกิดการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่าง อบต. ชุมชน และผู้นำชุมชนคือ การประสานความร่วมมือกันแบบบูรณาการเพื่อช่วยให้เกิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ในชุมชนอย่างครอบคลุมและรอบด้าน เนื่องจาก การสร้างเครือข่ายจะช่วยให้การขับเคลื่อนชุมชน ให้ก้าวไปสู่ความเป็นประชาธิปไตยที่มั่นคง แข็งแรง และยั่งยืนได้ และการสร้างวัฒนธรรมความเป็นพลเมืองให้กับประชาชนในชุมชนคือ การกำหนดแบบแผนและแนวปฏิบัติที่ดีงามให้แก่ทรัพยากรมนุษย์ของชุมชน ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม การคิด การแก้ไขปัญหา ความต้องการ รวมถึงการตัดสินใจ ผลการศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของพรอัมรินทร์ พรหมเกิด (2555) ที่ผลการวิจัยพบว่า หากจะพัฒนาประชาธิปไตยแบบวัฒนธรรมพลเมืองในระดับชุมชนหมู่บ้าน ควรต้องให้ความสำคัญกับองค์ประกอบ 5 ด้าน ประกอบด้วย 1) การสร้างสำนึกแห่งการมีส่วนร่วมทางการเมือง 2) การสร้างสำนึกแห่งการรักษากฎหมายและเคารพกฎกติกาของสังคม 3) การมีจิตสาธารณะ การยึดหลักสันติวิธีและการประนีประนอม 4) การรู้จักใช้สิทธิของตน และ 5) รู้จักเคารพสิทธิเสรีภาพของคนอื่น

กระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในชุมชนประชาธิปไตย

1) ระดับปัจเจกบุคคล ต้องเข้าใจสิทธิ หน้าที่ และการปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ตลอดจนการส่งเสริมเพื่อให้เยาวชน บุคคล และผู้สนใจสามารถเรียนรู้เกี่ยวกับหลักการประชาธิปไตยได้อย่างอิสระ เหตุผลที่เป็นเช่นนี้เพราะ การพัฒนาของแต่ละปัจเจกบุคคลมีความสนใจ มีความพร้อม และมีความต้องการในการพัฒนาที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งวัยเด็กอาจจะใช้รูปแบบการเรียนในสถาบันการศึกษา ใช้แนวทางการสอนเป็นสำคัญ แต่ในวัยผู้ใหญ่หรือวัยทำงานอาจใช้วิธีการเรียนรู้ด้วยตนเอง เรียนรู้จากประสบการณ์ หรือการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Delahaye (2005, p.7) และ Wart, Cayer and Cook, (1993, p.31) ที่กล่าวไว้ในทำนองเดียวกันว่า การเรียนรู้ของผู้ใหญ่ (adult learning) หมายถึงรูปแบบการดำเนินกิจกรรมใช้ ในการอบรมหรือพัฒนา การเรียนรู้ระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่นั้นมีความแตกต่างกัน ดังนั้นการอบรมและพัฒนานอกจากจะแทรกเนื้อหาสาระที่ต้องการอบรมแล้วสิ่งสำคัญสำหรับการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ต้องใช้ศาสตร์และศิลป์ในการกระตุ้นให้เกิดการและแสดงความคิดเห็นและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เข้าร่วมโครงการ ทั้งนี้เพื่อเป็นการสร้างแรงจูงใจในการอบรมและพัฒนาเพื่อให้ประสบผลสำเร็จ การออกแบบกิจกรรมต้องใช้องค์ความรู้รวมถึงทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ เพื่อให้เข้าใจถึงวิธีการเรียนรู้

2) ระดับครอบครัว ต้องมีบทบาทหน้าที่ในการอบรม สั่งสอน บุตรหลานให้เข้าใจหลักการประชาธิปไตย การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในระดับครอบครัว จึงเปรียบเสมือนโรงเรียน ที่ทำการสอนหลักการประชาธิปไตยได้เป็นอย่างดี สมาชิกของครอบครัวต้องเปิดโอกาสให้ทุกคนในครอบครัว สามารถแสดงออกทางพฤติกรรม ความคิด และอารมณ์ได้อย่างอิสระ แต่ทั้งนี้ การแสดงออกย่อมต้องไม่กระทบต่อบุคคลสิทธิและเสรีภาพของบุคคลในครอบครัว เหตุผลที่ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้เพราะ ชุมชนประชาธิปไตยทั้ง 3 แห่ง มองว่าครอบครัวเป็นเสมือนโรงเรียนฝึกหัด และบ่มเพาะความเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่า สมาชิกของครอบครัวต้องทำหน้าที่ในการเลี้ยงดู อบรม และสั่งสอนให้บุตรหลานสามารถเรียนรู้และปรับตัวให้เข้ากับชุมชนและสังคมได้อย่างมีความสุข สมาชิกของครอบครัวทุกคนต้องเปิดโอกาสให้บุตรหลานสามารถแสดงออกทางพฤติกรรม ความคิดเห็นการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างอิสระและสร้างสรรค์ อันจะเป็นประโยชน์ทั้งต่อบุคคล ครอบครัวรวมถึงชุมชนในระยะสั้นและระยะยาว ผลการวิจัยจึงสอดคล้องกับแนวคิดของ Pace, Smith and Mills (1991 อ้างใน เกรียงไกรยศ พันธุ์ไทย, 2554, น.247) ที่กล่าวว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จะนำไปสู่ประโยชน์ส่วนรวมทั้งในระยะสั้นและระยะยาว

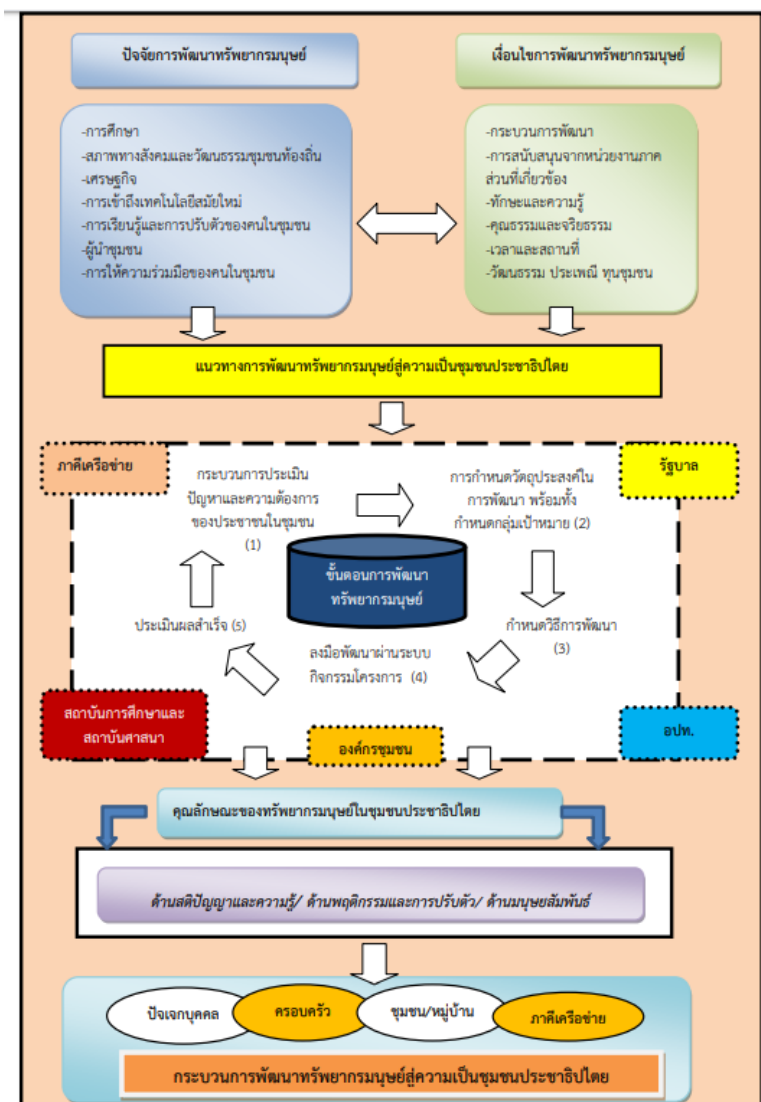
3) ระดับชุมชนหรือหมู่บ้าน สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนได้อย่างเท่าเทียมกันและเสมอภาค ชุมชนมีการพึ่งพาอาศัยกันและกันนำไปสู่ความเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในชุมชนประชาธิปไตย ชุมชนหรือหมู่บ้านต้องเป็นเวทีประชาธิปไตยที่แท้จริง ชาวบ้านหรือสมาชิกในชุมชนสามารถใช้ทรัพยากรชุมชนร่วมกันได้ เช่น ลานกิจกรรม สถานที่ออกกำลังกาย อาหารป่า เป็นต้น เหตุผลที่เป็นเช่นนี้เพราะ ชุมชนประชาธิปไตยทั้ง 3 แห่ง มองว่าชุมชนและบ้านเป็นสถานที่ในการประสานความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับสมาชิก สมาชิกกับสมาชิก ชุมชนกับเครือข่ายภายใน ชุมชนกับเครือข่ายภายนอกชุมชน เป็นต้น โดยลักษณะความสัมพันธ์ เป็นการเชื่อมโยงเครือข่ายเข้าด้วยกันเพื่อให้กระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีระบบของปรกรณ์ ปรียากร (2550) ที่มองว่า ทฤษฎีระบบ (system model) เป็นแนวทางหลักที่สามารถนำไปบูรณาการกับหลักการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ได้เพื่อช่วยให้เกิดการปรับเปลี่ยนทางพฤติกรรมของบุคคลทั้งทางด้านทัศนคติ (attitude) ทักษะ (skill) ความรู้ (knowledge) เป็นต้น

4) ระดับภาคีเครือข่าย ต้องประสานความร่วมมือในรูปแบบบูรณาการ เพื่อส่งเสริมและผลักดันชุมชนให้มีความเข้มแข็งตามวิถีแห่งความเป็นชุมชนประชาธิปไตย อันถือเป็นการวางรากฐานเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย การพัฒนาในระดับภาคีเครือข่ายสะท้อนให้เห็นถึงความเอาใจใส่ต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในชุมชนประชาธิปไตยอย่างจริงจัง ทั้งในรูปแบบของการส่งเสริมบทเรียน การศึกษาแหล่งความรู้ต้นแบบประชาธิปไตย การส่งสมาชิกของภาคีเครือข่ายไปศึกษาเรียนรู้ หลักการประชาธิปไตย ตลอดจนการพัฒนาในระดับนี้ อาจจัดเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับประชาธิปไตยตามโอกาสและสถานการณ์ทาง การเมือง เหตุที่ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้เพราะ ชุมชนประชาธิปไตยทั้ง 3 แห่ง มองว่าการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์สู่ความเป็นชุมชนประชาธิปไตยที่มีประสิทธิภาพ จำต้องสร้างรากฐานของชุมชนให้เข้มแข็งโดยอาศัยความร่วมมือของภาคีเครือข่ายรูปแบบบูรณาการ ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของรงค์ บุญสวยขวัญ (2557)

ที่ศึกษา ตัวชี้วัดการเมืองภาคพลเมืองในบริบทประชาธิปไตยไทย ผลการวิจัย พบว่า พลเมืองเป็นสถานภาพที่ผูกพันสัมพันธ์กับบริบทต่าง ๆ “บุคคลในรัฐประชาธิปไตยไทย” ที่มีลักษณะของ “รัฐแบบพหุนิยม” ซึ่งบุคคลเหล่านี้ให้ความสำคัญกับการรวมกลุ่ม การสังกัดกลุ่ม เพื่อสร้างคุณภาพชีวิตและคุณภาพทาง การเมืองที่ดี สมาชิกทุกคนจะมีความผูกพันกับกลุ่มและองค์ในฐานะเครื่องมือทางการเมือง ดังนั้น การเมืองภาคพลเมืองจึงเป็นการแสดงออกถึงสิทธิและอำนาจทางการเมืองของพลเมือง และการกระทำทางสังคมการเมืองของปัจเจกบุคคลผ่านกลุ่ม องค์กร ขบวนการทางสังคม เป็นกิจกรรมที่อาจจะมัลักษณะที่โต้ตอบอำนาจรัฐหรืออาจมีลักษณะให้การสนับสนุนและส่งเสริมอำนาจรัฐ

จากผลการวิจัย สามารถสรุปผลการสังเคราะห์กระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์สู่ความเป็นชุมชนประชาธิปไตย ดังภาพที่ 6

ภาพที่ 6 สังเคราะห์กระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์สู่ความเป็นชุมชนประชาธิปไตย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไป

ข้อค้นพบจากการใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ สามารถส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างคนในชุมชน ทำให้คนในชุมชนมีความเข้าใจและเห็นความสำคัญของการพัฒนาประชาธิปไตยในระดับฐานรากได้ดียิ่งขึ้น โดยกระบวนการพัฒนาประชาธิปไตย จำต้องอาศัยการพัฒนาตั้งแต่ระดับปัจเจกบุคคล ระดับครอบครัว ระดับชุมชน รวมถึงระดับเครือข่ายภายในและภายนอก ถือเป็นการเริ่มต้นที่ดี ในการวางรากฐานการพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็ง และสามารถบริหารจัดการตนเองภายในชุมชนได้ ในการวิจัยที่สอดแทรกกระบวนการวิจัย เข้าไปด้วยนั้น สามารถยกระดับคุณภาพการยอมรับความเป็นสมาชิกของชุมชนให้ได้ ดังนั้นชุมชน หน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาควิชาและสถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่ ควรมีการวิจัย และพัฒนาพื้นที่ชุมชนประชาธิปไตยทั้งสามชุมชนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้พื้นที่และกลุ่มเป้าหมาย ที่ผ่านกระบวนการวิจัยได้มีกระบวนการและแนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในชุมชนของตนเอง ได้อย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ ควรมีการขยายผลในเชิงกระบวนการสู่ชุมชนอื่น ๆ ที่อยู่ใกล้เคียง เพื่อส่งเสริมให้เกิดการวิจัยท้องถิ่นให้กว้างขวางมากขึ้น โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพกับการวิจัยเชิงปริมาณเพื่อตรวจสอบความถูกต้องในเชิงของปัจจัยที่เกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ หรืออีกกระบวนการหนึ่งใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมให้ชุมชนเป็นแกนหลัก โดยนักวิชาการ นักวิจัย และองค์กรภาครัฐทำหน้าที่ในการหนุนเสริมเพื่อสร้างความเชื่อมั่นทางวิชาการให้กับงานวิจัยท้องถิ่น เนื่องจาก กระบวนการวิจัยเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ของทุกคน การเรียนรู้ ตลอดชีวิตและการเรียนรู้เกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่ของตนเอง

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) การพัฒนาประชาธิปไตยให้มีความยั่งยืน และการพัฒนาคนในสังคมให้สามารถอยู่ร่วมกัน ได้อย่างมีความสุข องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำเป็นต้องวางรากฐานการพัฒนา ให้เกิดขึ้นกับคนทุกกลุ่ม ทุกเพศ ทุกวัย เพื่อให้เขาเกิดการเรียนรู้และเข้าใจความหมายของประชาธิปไตย ได้อย่างแท้จริง สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 หมวดที่ 4 หน้าที่ของรัฐ โดยรัฐมีหน้าที่ในการส่งเสริมและสนับสนุนประชาชนให้มีความอยู่ดี มีสุข ในด้านการศึกษา สุขภาพ ความปลอดภัย โครงสร้างพื้นฐาน ภูมิปัญญาชุมชน ประเพณีวัฒนธรรมรวมถึงการส่งเสริมรักษาความมั่นคงแห่งรัฐเอาไว้ ดังนั้น การพัฒนาประชาธิปไตย รัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จึงควรมีแนวนโยบายการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการพัฒนาชุมชนให้มีความชัดเจนสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560

2) นโยบายการพัฒนาชุมชนประชาธิปไตย ภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องวางยุทธศาสตร์ การพัฒนาท้องถิ่นในแผนพัฒนาไว้ให้ชัดเจนว่าจะพัฒนาด้านใดบ้าง เพื่อให้ ท้องถิ่น ชุมชน หมู่บ้านที่อยู่ภายใต้การปกครองได้รับประโยชน์สูงสุด สำหรับนโยบายด้านยุทธศาสตร์ การพัฒนาท้องถิ่นต้องเกิดจากกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในพื้นที่ เปิดโอกาสให้ทุกคนสามารถ เข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ตัดสินใจ และร่วมเสนอแนวทางการพัฒนาท้องถิ่น และชุมชนประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นได้อย่างเป็นรูปธรรม

บรรณานุกรม

- เกรียงไกรยศ พันธุ์ไทย. (2554). การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงบูรณาการ: กฎแห่งความเป็นเลิศ. *วารสารพัฒนบริหารศาสตร์*, 51(3), 239 - 257.
- เจษฎา นกน้อย. (2554). แนวคิดการบริหารทรัพยากรมนุษย์ร่วมสมัย. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2557). การเป็นสมัยใหม่กับแนวคิดชุมชน. กรุงเทพฯ: ด้านสุขภาพการพิมพ์.
- ทิพย์พาร ตันติสุนทร. (2558). การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: พี เพรส.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2554). การวิจัยเบื้องต้น (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- บุญทัน ดอกไธสง. (2552). ประชาธิปไตยรากหญ้า. กรุงเทพฯ: ปัญญาชน.
- ปรกรณ์ ปรียากร. (2550). การวางแผนกลยุทธ์: แนวคิดและแนวทางเชิงประยุกต์ (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: เสมาธรรม.
- ผ่องพรรณ ตรัยมงคลกุล และสุภาพ ฉัตรภรณ์. (2555). การออกแบบการวิจัย (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พรอัมรินทร์ พรหมเกิด. (2555). วัฒนธรรมทางการเมืองกับการพัฒนาประชาธิปไตยในเขตชนบทอีสาน: กรณีศึกษาประชาชนในเขตหมู่บ้านคำบงและหมู่บ้านสะอาด ตำบลสะอาด อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- รงค์ บุญสวยขวัญ. (2557). ตัวชี้วัดทางการเมืองภาคพลเมืองในบริบทประชาธิปไตยไทย (พิมพ์ครั้งที่ 2). นครศรีธรรมราช: เสือผินการพิมพ์.
- วรากรณ์ สามโกเศศ. (2554, 3 มีนาคม). การศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง. มติชน, หน้า 6.
- วิเชียร อินทะสี. (2556). พลวัตความเป็นประชาธิปไตยในเกาหลีใต้จากอำนาจนิยมสู่ความเป็นประชาธิปไตยที่มั่นคง. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วุฒิสาร ตันไชย. (2555). องค์ประกอบของส่วนท้องถิ่นในทศวรรษหน้า. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น.
- ศุภชัย คำขำ และวรวิริ ภูสสิน. (2559). การพัฒนาประชาธิปไตยโดยใช้การบริหารแบบมีส่วนร่วมและการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนขององค์ประกอบส่วนท้องถิ่น. สืบค้นจาก http://hs.pbru.ac.th/phocadownloadpap/hs_magazine/2_2559/5.pdf.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2555). พลเมืองในระบอบประชาธิปไตย. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- สุจิต ญุงการ. (2556). การพัฒนาประชาธิปไตยระหว่างไทยกับประเทศอินโดนีเซีย. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- เสกสรรค์ สนวา. (2562). กระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์สู่ความเป็นชุมชนประชาธิปไตย. (ปริญาปริญญาดุษฎีบัณฑิต การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และชุมชน). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- เอนก เหล่าธรรมทัศน์. (2556). การเมืองของพลเมืองสู่สหัสวรรษใหม่ (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: คบไฟ.

- Delahaye, B.L. (2005). *Human Resource Development: Adult Learning and Knowledge Management* (2nd ed). Qld: John Wiley and Sons Australia, Ltd.
- Diamond, L. (1992). Economic Development and Democracy Reconsidered. *American Behavioral Scientist*. 35(4/5), 450 – 499.
- Heywood, A. (2004). *Political theory: An introduction* (3rd ed). New York: Palgrave Macmillan.
- Pye, L.W. (1966). *Aspect of Political Development*. Boston: Little Brown and Company.
- Wart, V.M., N. Cayer, and S. Cook. (1993). *Handbook of Training and Development for the Public Sector*. San Francisco: Jossey-Bas.

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการนำนโยบายวิสาหกิจเริ่มต้นไปปฏิบัติ พื้นที่ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 4*

ปณณวิชญ์ นาคทอง**

ธนวิทย์ บุตรอุดม***

(วันรับบทความ: 21 กุมภาพันธ์ 2563/ วันแก้ไขบทความ: 26 มิถุนายน 2563/ วันตอบรับบทความ: 30 มิถุนายน 2563)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการนำนโยบายวิสาหกิจเริ่มต้นไปปฏิบัติ พื้นที่ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 4 และ 2) หาแนวทางในการพัฒนาการนำนโยบายวิสาหกิจเริ่มต้นไปปฏิบัติ พื้นที่ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 4 โดยใช้การวิจัยแบบผสมผสานระหว่างวิธีวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ผลวิจัยพบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการนำนโยบายวิสาหกิจเริ่มต้นไปปฏิบัติ พื้นที่ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 4 ได้แก่ ด้านสมรรถนะผู้ประกอบการ ด้านความพอเพียงของทรัพยากร ด้านการเอื้อประโยชน์ทางกฎหมาย และด้านทัศนคติผู้ประกอบการ ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 โดยตัวแปร ทั้ง 4 ด้าน สามารถพยากรณ์ประสิทธิภาพการนำนโยบายวิสาหกิจเริ่มต้นไปปฏิบัติพื้นที่ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 4 ได้ร้อยละ 71.60 ส่วนแนวทางและข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย ได้แก่ 1) ผู้ประกอบการควรมุ่งมั่นพัฒนานวัตกรรม การเขียนโมเดลธุรกิจและวิธีการนำเสนอแผนธุรกิจ เพื่อเข้าถึงแหล่งเงินทุน 2) ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 4 ควรได้รับการสนับสนุนงบประมาณ บุคลากร ผู้เชี่ยวชาญ เครื่องมืออุปกรณ์ นวัตกรรมและเทคโนโลยีอย่างเพียงพอ 3) ผู้ลงทุนและสถาบันการเงินควรมีบทบาทสนับสนุนเงินทุนให้เปล่าหรือลงทุนร่วมโดยยอมรับความเสี่ยงสูงแก่วิสาหกิจเริ่มต้น 4) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรศึกษาข้อกฎหมายที่เป็นอุปสรรคต่อการนำนโยบายวิสาหกิจเริ่มต้นไปปฏิบัติ 5) อบรรมและพัฒนาการสร้างทัศนคติเชิงบวกและทักษะความรู้ความสามารถในด้านการบริหารจัดการธุรกิจแบบวิสาหกิจเริ่มต้นให้กับเจ้าหน้าที่ผู้นำนโยบายไปปฏิบัติเพิ่มเติม 6) เพิ่มการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารโครงการ มาตรการส่งเสริมและพัฒนาวิสาหกิจเริ่มต้นให้มากขึ้น 7) เจ้าหน้าที่ผู้นำไปปฏิบัติควรศึกษาองค์ประกอบด้านสภาพแวดล้อมและข้อมูลบริบทในพื้นที่ก่อนที่จะนำนโยบายลงไปปฏิบัติ 8) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเพิ่มการส่งเสริมและพัฒนา กลุ่มอุตสาหกรรมใหม่เชิงสร้างสรรค์ พัฒนาระบบนิเวศให้เอื้อต่อวิสาหกิจเริ่มต้น พัฒนาศูนย์บ่มเพาะวิสาหกิจในมหาวิทยาลัยและสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานรัฐและผู้ประกอบการวิสาหกิจเริ่มต้นในการต่อยอดงานวิจัย

คำสำคัญ: วิสาหกิจเริ่มต้น/ การนำนโยบายไปปฏิบัติ/ ประสิทธิภาพ

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัย เรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการนำนโยบายวิสาหกิจเริ่มต้นไปปฏิบัติพื้นที่ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 4

** นักศึกษาลัทธิรัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

*** รองศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

Factors Influencing Effectiveness of Startup Policy Implementation in area of Industrial Promotion Center Region 4^{*}

Phannavich Nakhonsong^{**}

Thanawit Butrudom^{***}

(Received Date: February 21, 2020, Revised Date: June 26, 2020, Accepted Date: June 30, 2020)

Abstract

The objectives of this research were to 1) study the factors influencing the effectiveness of startup policy implementation in the Industrial Promotion Center Region 4 (IPC4), and 2) find ways to develop startup policy implementation in the area of IPC4. Mixed methods research determined four policy implementation factors that were good predictors of effectiveness as operator competency, sufficiency of resources, legal facilitation and workers' attitudes. All four factors were statistically significant at the 0.05 level and could explain 71.60 percent of the total variance of startup policies. The research guidelines and recommendations were; 1) Entrepreneurs should strive to develop innovative business model write-ups and present business plans to access funding. 2) IPC4 should be supported by budget, personnel, experts and equipment. 3) Investors and financial institutions should play supporting roles in granting funding or joint investments with high-risk startups. 4) Relevant agencies should study the laws that obstruct the implementation of startup policies. 5) Training to develop positive attitudes, skills and knowledge in startup management should be provided for policy leaders as additional actions. 6) Increased public relations should be developed to improve project information. 7) Officers should study the environmental components and context information, and 8) The relevant agencies should increase the promotion and development of new entrepreneurial creation groups. Ecosystems should be developed to facilitate startups through an enterprise incubator at the university to build cooperation with government agencies and startups to expand research.

Keywords: Startup/ Policy implementation/ Effectiveness

^{*} This article is a part of the research, the factors influencing effectiveness of Startup policies implementation in Industrial Promotion Center Region 4

^{**} Master degree Student in Department of Public Administration, Faculty of Humanities and Social Sciences, Udonthani Rajabhat University

^{***} Associate Professor Dr., Department of Public Administration, Faculty of Humanities and Social Sciences, Udonthani Rajabhat University

บทนำ

วิสาหกิจเริ่มต้น (startup) เป็นกิจการขนาดเล็ก หรือกิจการขนาดกลางที่มีระยะเวลาประกอบการตั้งแต่ 1 - 3 ปี ใช้เทคโนโลยีนวัตกรรมในการผลิตสินค้าและบริการรูปแบบใหม่ที่ต้องการใช้บริการเพื่อตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของผู้บริโภค มีการเติบโตแบบก้าวกระโดด ขยายธุรกิจอย่างรวดเร็ว และแหล่งเงินทุนมาจากการนำเสนอแผนธุรกิจให้กับสถาบันการเงิน นักลงทุนจากเอกชนและภาครัฐที่สนใจร่วมลงทุน (คณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาวิสาหกิจเริ่มต้น, 2561) วิสาหกิจเริ่มต้นได้รับความสนใจจากกลุ่มภาคธุรกิจ ประชาชน และภาครัฐ ในแง่การเติบโต และสร้างมูลค่าอย่างก้าวกระโดด กระจายฐานลูกค้าได้รวดเร็ว โดยประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของผู้บริโภค (กรมประชาสัมพันธ์, 2559) ด้านรัฐบาลได้กำหนดแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาวิสาหกิจเริ่มต้นไว้ในแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี โดยระบุในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (แผนฉบับปรับปรุงลงประกาศ วันที่ 18 เมษายน พ.ศ. 2562) กำหนดแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ (8) ในประเด็นผู้ประกอบการ และวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมยุคใหม่ ระบุว่าเพื่อสร้างความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทยในระยะ 20 ปี จะต้องสร้างและพัฒนาผู้ประกอบการไทยให้เป็น “ผู้ประกอบการยุคใหม่” มีกรอบแนวทางพัฒนาและส่งเสริม 4 แผนย่อย คือ การสร้างความเข้มแข็งผู้ประกอบการอัจฉริยะ การสร้างโอกาสการเข้าถึงบริการทางการเงิน การสร้างโอกาสเข้าถึงตลาด และการสร้างระบบนิเวศน์ที่เอื้อต่อการดำเนินธุรกิจของวิสาหกิจเริ่มต้นและวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมยุคใหม่ โดยกำหนดแต่งตั้งคณะทำงานร่วมกันหลายหน่วยงาน (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560)

ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 4 จังหวัดอุดรธานี กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม คือหน่วยงานที่มีภารกิจในการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาอุตสาหกรรมของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) วิสาหกิจชุมชนและวิสาหกิจเริ่มต้น รับผิดชอบพื้นที่ภาคอีสานตอนบน 1 รวม 5 จังหวัด ได้แก่ อุดรธานี หนองบัวลำภู เลย หนองคาย และบึงกาฬ โดยดำเนินการกิจผ่านโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ เช่น โครงการสร้างและพัฒนาผู้ประกอบการใหม่เชิงสร้างสรรค์และนวัตกรรม โครงการส่งเสริมนวัตกรรมอุตสาหกรรมเชิงสร้างสรรค์และเทคโนโลยี และโครงการพัฒนาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมแบบครบวงจรเพื่อก้าวสู่การทำธุรกิจแบบวิสาหกิจเริ่มต้น เป้าหมายเพื่อสร้างนักธุรกิจรุ่นใหม่ที่มีความสามารถในการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ โดยใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม มีความสามารถในการสร้างธุรกิจให้เป็นที่น่าสนใจจากนักลงทุน และมีความสามารถในการบริหารจัดการธุรกิจให้ประสบความสำเร็จ (ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 4, 2562) จากการรวบรวมข้อมูลของผู้วิจัยกับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานที่รับผิดชอบด้านการส่งเสริมวิสาหกิจเริ่มต้น และรายงานประจำปีของศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 4 พบว่า จำนวนวิสาหกิจเริ่มต้นในพื้นที่ได้รับการส่งเสริมและพัฒนาในระยะ 3 ปี (พ.ศ. 2559 - 2560) ในจำนวน 1,800 ราย แบ่งเป็นวิสาหกิจเริ่มต้นที่อยู่ในช่วงพัฒนาผลิตภัณฑ์ คิดเป็นร้อยละ 10 ช่วงวางแผนและทดลองสร้าง โมเดลของธุรกิจ คิดเป็นร้อยละ 90 และยังพบว่า ไม่มีวิสาหกิจเริ่มต้นที่ประสบความสำเร็จในระดับการระดมทุนจากนักลงทุน ความล้มเหลวดังกล่าวสาเหตุมาจากการขาดเงินทุนสนับสนุนจากแหล่งเงินทุน ไม่เข้าใจการดำเนินธุรกิจแบบวิสาหกิจเริ่มต้น

เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติไม่เข้าใจในธุรกิจวิสาหกิจเริ่มต้น เครื่องมืออุปกรณ์ไม่เอื้อต่อการปฏิบัติงาน และระบบนิเวศไม่เอื้อต่อการสร้างผู้ประกอบการวิสาหกิจเริ่มต้น (อดิสร ตาลน้อย, 2562) ด้านกลุ่มผู้ประกอบการวิสาหกิจเริ่มต้นในพื้นที่ยังพบว่ามีปัญหาการเข้าถึงการสนับสนุนด้านเงินทุน ผลิตรถยนต์ที่ไม่ตรงกับกลุ่มลูกค้าเป้าหมาย และไม่มีความเชี่ยวชาญในการบริหารจัดการธุรกิจ (กลุ่มผู้ประกอบการวิสาหกิจเริ่มต้นอีสานตอนบน 1, 2562) ด้านภาพรวมวิสาหกิจเริ่มต้นในประเทศไทย ยังขาดปัจจัยสนับสนุนอีกหลายประการ อาทิ ต้องการให้ภาครัฐให้ความช่วยเหลือ ในด้านการสนับสนุนแหล่งเงินทุน การร่วมลงทุน การแก้ไขกฎหมาย หลักเกณฑ์ ข้อบังคับ ในการประกอบธุรกิจ การเพิ่มมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนทางภาษี ความต้องการ รับการสนับสนุนจากภาคเอกชนในด้านการสร้างเครือข่าย การให้ความช่วยเหลือ การให้ความรู้ ด้านเทคโนโลยี และการอบรมสร้างความเข้าใจทางด้านธุรกิจ ซึ่งวิสาหกิจเริ่มต้นเหล่านี้ ร้อยละ 37.22 มีเป้าหมายการถือครองระยะยาว ร้อยละ 29.44 ต้องการระดมทุนโดยการขายหุ้น เพิ่มทุน และร้อยละ 13.89 ต้องการการขายกิจการและเปลี่ยนบทบาทเป็นนักลงทุน (สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ (สอวช.) และ สมาคมการค้าเพื่อส่งเสริมผู้ประกอบการเทคโนโลยีรายใหม่ (TTSA, 2561) จากข้อมูลดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า อัตราความล้มเหลวของวิสาหกิจเริ่มต้นมีแนวโน้มสูงขึ้น กลุ่มผู้ประกอบการ ยังต้องการปัจจัยสนับสนุนอีกหลายปัจจัย รวมถึงการส่งเสริมวิสาหกิจเริ่มต้นในพื้นที่ศูนย์ส่งเสริม อุตสาหกรรมภาคที่ 4 ยังไม่เกิดประสิทธิผลเท่าที่ควร สะท้อนให้เห็นว่าการนำนโยบายวิสาหกิจเริ่มต้น ไปปฏิบัติให้เกิดประสิทธิผลสูงสูดนั้น น่าจะมีปัจจัยหลายประการเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยกัน Van Meter and Horn (1975) ได้เสนอแนวคิดที่ว่า ประสิทธิภาพของการนำนโยบายไปปฏิบัติขึ้นอยู่กับปัจจัยหลัก 3 ประการ คือ ปัจจัยด้านการสื่อสารความ ปัจจัยด้านปัญหาสมรรถนะ และปัจจัยด้านคุณลักษณะ ผู้ปฏิบัติ กล่าวคือ ประสิทธิภาพของนโยบายมีความสัมพันธ์กับความรู้ความเข้าใจเนื้อหา นโยบาย ความชัดเจนของนโยบาย คุณภาพของบุคลากร ความร่วมมือของผู้ปฏิบัติ และความพอเพียง ของทรัพยากร ด้านแนวคิดของ สมบัติ อารังธัญวงศ์ (2549) ได้กล่าวถึงปัจจัยด้านทัศนคติ ของตัวผู้ปฏิบัติงาน เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของการนำนโยบายไปปฏิบัติด้วย เชื่อมโยงกับผลการศึกษาของ Aslam and Hasnu (2016) ที่พบว่า นโยบายระเบียบข้อบังคับ ของภาครัฐ และระบบนิเวศภายในประเทศ เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลโดยตรงต่อการดำเนินธุรกิจ วิสาหกิจเริ่มต้นของผู้ประกอบการในปากีสถาน ส่วนคณะกรรมการวิสาหกิจเริ่มต้นแห่งชาติ ได้ระบุปัจจัยที่ทำให้วิสาหกิจเริ่มต้นประกอบธุรกิจ ได้อย่างยั่งยืน คือ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การพัฒนาย่านนวัตกรรมและพัฒนา กลุ่มอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ ซึ่งจากที่มาและความสำคัญ ของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผล ในการนำนโยบายวิสาหกิจเริ่มต้นไปปฏิบัติ พื้นที่ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 4 ว่ามีองค์ประกอบหรือปัจจัยการนำนโยบายไปปฏิบัติที่แท้จริงประการใดบ้าง ที่เป็นตัวแปรสำคัญ ในการส่งเสริมวิสาหกิจเริ่มต้นให้มีประสิทธิผลสูงสูด นำไปสู่การพัฒนาและปรับปรุงนโยบาย วิสาหกิจเริ่มต้นให้เกิดความเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายมากที่สุด ส่งผลให้เกิดรายได้และการจ้างงานในส่วนภูมิภาค เศรษฐกิจประเทศเจริญเติบโตอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลในการนํานโยบายวิสาหกิจเริ่มต้นไปปฏิบัติ พื้นที่ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 4
2. เพื่อหาแนวทางพัฒนาการนํานโยบายวิสาหกิจเริ่มต้นไปปฏิบัติ พื้นที่ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 4

สมมติฐานการวิจัย

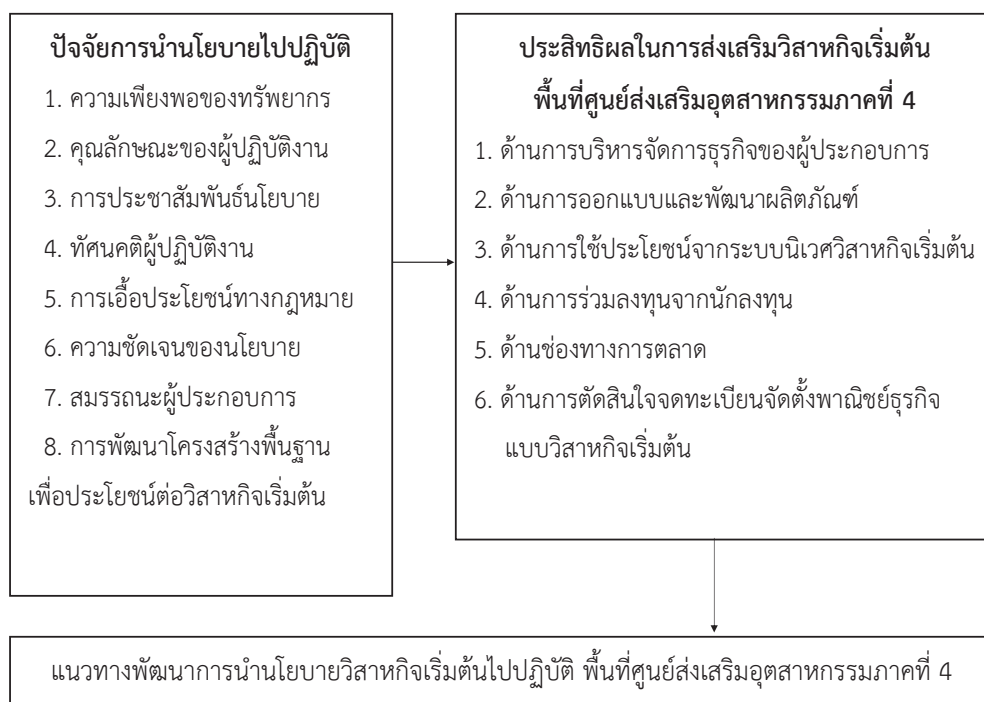
1. ปัจจัยด้านความพอเพียงของทรัพยากร มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลในการนํานโยบายวิสาหกิจเริ่มต้นไปปฏิบัติ พื้นที่ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 4
2. ปัจจัยด้านคุณลักษณะผู้ประกอบการ มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลในการนํานโยบายวิสาหกิจเริ่มต้นไปปฏิบัติ พื้นที่ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 4
3. ปัจจัยด้านการประชาสัมพันธ์นโยบาย มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลในการนํานโยบายวิสาหกิจเริ่มต้นไปปฏิบัติ พื้นที่ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 4
4. ปัจจัยด้านทัศนคติผู้ประกอบการ มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลในการนํานโยบายวิสาหกิจเริ่มต้นไปปฏิบัติ พื้นที่ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 4
5. ปัจจัยด้านการเอื้อประโยชน์ทางกฎหมาย มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลในการนํานโยบายวิสาหกิจเริ่มต้นไปปฏิบัติ พื้นที่ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 4
6. ปัจจัยด้านความชัดเจนของนโยบายมีอิทธิพลต่อประสิทธิผลในการนํานโยบายวิสาหกิจเริ่มต้นไปปฏิบัติ พื้นที่ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 4
7. ปัจจัยด้านสมรรถนะผู้ประกอบการ มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลในการนํานโยบายวิสาหกิจเริ่มต้นไปปฏิบัติ พื้นที่ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 4
8. ปัจจัยด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อประโยชน์วิสาหกิจเริ่มต้น มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลในการนํานโยบายวิสาหกิจเริ่มต้นไปปฏิบัติ พื้นที่ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 4

กรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้มาจากการศึกษาข้อมูล แนวคิด ทฤษฎี การทบทวนวรรณกรรมจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิสาหกิจเริ่มต้น การนํานโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการส่งเสริมวิสาหกิจเริ่มต้น การสัมภาษณ์ข้อมูลเบื้องต้นจากเจ้าหน้าที่ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 4 ในด้านภารกิจที่เกี่ยวข้องกับนโยบายวิสาหกิจเริ่มต้นและการนำไปปฏิบัติ และการสัมภาษณ์ข้อมูลจากกลุ่มผู้ประกอบการวิสาหกิจเริ่มต้นในด้านปัญหาและอุปสรรคในการประกอบธุรกิจและความต้องการรับการสนับสนุน โดยนำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาดำเนินการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และสรุปผลออกมาเป็นตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม ดังนั้นกรอบแนวคิดทฤษฎีในการวิจัยในครั้งนี้จึงครอบคลุมประเด็นเนื้อหาที่ศึกษาได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังต่อไปนี้

ตัวแปรอิสระ

ตัวแปรตาม

วิธีการวิจัย

ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน (mixed methods research) โดยผสมผสานวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) และเชิงคุณภาพ (qualitative research) ดังนี้

1. วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ประกอบการวิสาหกิจเริ่มต้นที่ลงทะเบียนขอรับการส่งเสริมและพัฒนาจากศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 4 ระหว่างปี พ.ศ. 2559 – 2562 จำนวน 1,800 คน แบ่งเป็น 5 จังหวัด (กลุ่มอีสานตอนบน 1) ประกอบด้วยอุดรธานี 680 คน หนองบัวลำภู 350 คน เลย 219 คน หนองคาย 425 คน และบึงกาฬ 125 คน (ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมที่ 4, 2562) ขนาดกลุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (stratified random sampling) คำนวณจากสูตร ทาโร ยามาเน่ (Yamane, 1973) กำหนดค่าความคลาดเคลื่อนที่ระดับ (α) .05 ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 327 คน จากนั้นนำจำนวนประชากรของแต่ละกลุ่มมาหาค่าสัดส่วน (ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2560) ได้กลุ่มตัวอย่างแต่ละจังหวัด แบ่งเป็น อุดรธานี 123 คน หนองบัวลำภู 64 คน เลย 40 คน หนองคาย 77 คน และหนองคาย 23 คน แล้วสุ่มแบบเจาะจงเครื่องมือวิจัยใช้แบบสอบถาม (questionnaire) แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลทั่วไป ส่วนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับสภาพและปัจจัยการนำนโยบายไปปฏิบัติ ส่วนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับประสิทธิผลการส่งเสริมวิสาหกิจเริ่มต้น พื้นที่ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 4 และส่วนที่ 4 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ ผู้วิจัยกำหนดการทดสอบคุณภาพเครื่องมือ 2 ด้าน คือ 1) การตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (content Validity) โดยใช้ดัชนีความสอดคล้อง

ระหว่างข้อคำถามกับนิยามหรือกรอบแนวคิดทฤษฎี (Content Validity Index: CVI) (สำนักการวิจัยแห่งชาติ (วช.), 2559) ได้คะแนนแบบสอบถามทั้งฉบับ $CVI = 0.87$ ซึ่งหมายถึงความสอดคล้องเชิงเนื้อหารายข้อระดับดี และ 2) การวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (reliability) แบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขเรียบร้อยแล้ว นำไปทดลองใช้ (Try out) เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นกับผู้ประกอบการวิสาหกิจเริ่มต้นที่ลงทะเบียนขอรับการส่งเสริมและพัฒนาให้เป็นวิสาหกิจเริ่มต้นจากศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 4 แต่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน จากนั้นคำนวณหาค่าความเชื่อมั่นโดยวิธีหาสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Alpha's coefficient- α) โดยกำหนดค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม ≥ 0.80 ได้ผลค่า $\alpha = 0.90$ จากนั้นนำแบบสอบถามไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลจริง ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Linear Analysis) แบบขั้นตอน (Stepwise) เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการนำนโยบายวิสาหกิจเริ่มต้นไปปฏิบัติ พื้นที่ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 4 กำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหารระดับสูง ผู้บริหารระดับหัวหน้ากลุ่มงาน และเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติงาน ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานกำหนดนโยบายและการนำนโยบายวิสาหกิจเริ่มต้นไปปฏิบัติ ระยะเวลาปฏิบัติหน้าที่ตั้งแต่ 6 เดือนขึ้นไป จำนวนทั้งสิ้น 9 คน เครื่องมือวิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบสนทนากลุ่ม (focus group) เลือกแบบเจาะจง (purposive selection) เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรคและกำหนดแนวทางในการนำนโยบายวิสาหกิจเริ่มต้นไปปฏิบัติ ในพื้นที่ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ ประเด็นสัมภาษณ์ คือ 1) สภาพการดำเนินงานปัญหาและอุปสรรคในการนำนโยบายวิสาหกิจเริ่มต้นไปปฏิบัติของศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 4 2) ความคิดเห็นของบุคลากรเจ้าหน้าที่ผู้นำนโยบายไปปฏิบัติต่อผลการศึกษาเชิงปริมาณของผู้วิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการนำนโยบายวิสาหกิจเริ่มต้นไปปฏิบัติ พื้นที่ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 4 และ 3) แนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานในการนำนโยบายวิสาหกิจเริ่มต้นไปปฏิบัติ พื้นที่ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 4 วิเคราะห์ข้อมูลโดยนำผลสรุปข้อมูลและไฟล์บันทึกเสียงคำสัมภาษณ์ มาตรวจสอบความถูกต้อง จำแนกประเด็น จัดระบบข้อมูล จากนั้นดำเนินการวิเคราะห์ สังเคราะห์และสรุปผล (content analysis) เพื่อกำหนดแนวทางพัฒนาการนำนโยบายวิสาหกิจเริ่มต้นไปปฏิบัติให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

ผลการวิจัย

1. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการนำนโยบายวิสาหกิจเริ่มต้นไปปฏิบัติพื้นที่ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 4

การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการนำนโยบายวิสาหกิจเริ่มต้นไปปฏิบัติพื้นที่ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 4 โดยใช้วิธีการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุ (Multiple Regression Analysis) แบบขั้นตอน (Stepwise) มีรายละเอียดผลการวิเคราะห์ในภาพรวมตามตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลในการนำนโยบาย
วิสาหกิจเริ่มต้นไปปฏิบัติ

ประสิทธิผลการนำนโยบาย วิสาหกิจเริ่มต้นไปปฏิบัติ (EOSP)	b	S.E.	Beta	t	Sig.
ค่าคงที่	13.077	2.558		5.112	.000***
ด้านความพอเพียงของทรัพยากร (RES)	.950	.113	.315	8.380	.000***
ด้านทัศนคติผู้ปฏิบัติงาน (ATTI)	.560	.264	.123	2.119	.035*
ด้านการเอื้อประโยชน์ทางกฎหมาย (REGAL)	.832	.279	.173	2.978	.003**
ด้านสมรรถนะผู้ประกอบการ (COMP)	1.380	.223	.359	5.917	.000***
N = 327, R = 0.848, R ² = .719, Adj. R ² = .716, F = 206.309					

*P < .05, **P < .01 *** P < .001

จากตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผล
ในการนำนโยบายวิสาหกิจเริ่มต้นไปปฏิบัติในภาพรวม สามารถสรุปการทดสอบสมมติฐาน ได้ดังนี้

สมมติฐาน ที่ 1 พบว่า ปัจจัยด้านความพอเพียงของทรัพยากร มีอิทธิพลต่อประสิทธิผล
ในการนำนโยบายวิสาหกิจเริ่มต้นไปปฏิบัติ เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐาน ที่ 2 พบว่า ปัจจัยด้านคุณลักษณะผู้ปฏิบัติงาน ไม่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผล
ในการนำนโยบายวิสาหกิจเริ่มต้นไปปฏิบัติ ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐาน ที่ 3 พบว่า ปัจจัยด้านการประชาสัมพันธ์นโยบาย ไม่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผล
ในการนำนโยบายวิสาหกิจเริ่มต้นไปปฏิบัติ ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐาน ที่ 4 พบว่า ปัจจัยด้านทัศนคติผู้ปฏิบัติงาน มีอิทธิพลต่อประสิทธิผล
ในการนำนโยบายวิสาหกิจเริ่มต้นไปปฏิบัติ เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐาน ที่ 5 พบว่า ปัจจัยด้านการเอื้อประโยชน์ทางกฎหมาย มีอิทธิพลต่อประสิทธิผล
ในการนำนโยบายวิสาหกิจเริ่มต้นไปปฏิบัติ เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐาน ที่ 6 พบว่า ปัจจัยด้านความชัดเจนของนโยบาย ไม่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผล
ในการนำนโยบายวิสาหกิจเริ่มต้นไปปฏิบัติ ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐาน ที่ 7 พบว่า ปัจจัยด้านสมรรถนะผู้ประกอบการ มีอิทธิพลต่อประสิทธิผล
ในการนำนโยบายวิสาหกิจเริ่มต้นไปปฏิบัติ เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐาน ที่ 8 พบว่า ปัจจัยด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อประโยชน์วิสาหกิจเริ่มต้น
ไม่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลในการนำนโยบายวิสาหกิจเริ่มต้นไปปฏิบัติ ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

จากข้อมูลข้างต้นอธิบายได้ว่า ผลการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุ (stepwise multiple analysis) แบบขั้นตอน (stepwise) เพื่อค้นหาปัจจัยการนำนโยบายไปปฏิบัติที่เป็นตัวพยากรณ์ที่ดีในการทำนายประสิทธิผลในการนำนโยบายวิสาหกิจเริ่มต้นไปปฏิบัติ พื้นที่ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 4 ผลการทดสอบสมมติฐานปัจจัยการนำนโยบายไปปฏิบัติ ทั้ง 8 ด้าน พบว่ามีปัจจัยเพียง 4 ด้าน ที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการนำนโยบายวิสาหกิจเริ่มต้นไปปฏิบัติ พื้นที่ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 4 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เรียงลำดับจากอิทธิพลมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านสมรรถนะผู้ประกอบการ ด้านความพอเพียงของทรัพยากร ด้านการเอื้อประโยชน์ทางกฎหมาย และด้านทัศนคติผู้ประกอบการ ตามลำดับ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ 0.848 ค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R^2) เท่ากับ 0.719 นั้นแสดงว่า ปัจจัยด้านสมรรถนะผู้ประกอบการ ด้านความพอเพียงของทรัพยากร ด้านการเอื้อประโยชน์ทางกฎหมาย และด้านทัศนคติผู้ประกอบการ ร่วมกันพยากรณ์ประสิทธิผลในการนำนโยบายวิสาหกิจเริ่มต้นไปปฏิบัติ พื้นที่ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 4 ได้ร้อยละ 71.60 สามารถสร้างเป็นสมการในรูปคะแนนดิบและคะแนนมาตรฐานได้ดังนี้

สมการในรูปคะแนนดิบ

$$EOSP = 13.077 + 1.380COMP + .950RES + .832REGAL + .560ATTI$$

สมการในรูปคะแนนมาตรฐาน

$$Z_{EOSP} = .359_{COMP} + .315_{RES} + .173_{REGAL} + .123_{ATTI}$$

สามารถอธิบายความหมายสมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบได้ว่า ถ้าตัวแปรด้านสมรรถนะผู้ประกอบการ ด้านความพอเพียงของทรัพยากร ด้านการเอื้อประโยชน์ทางกฎหมาย และด้านทัศนคติผู้ประกอบการ มีหน่วยเพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะทำให้ประสิทธิผลการนำนโยบายวิสาหกิจเริ่มต้นไปปฏิบัติ พื้นที่ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 4 เพิ่มขึ้น 1.380, 0.950, 0.832 และ 0.560 หน่วย ตามลำดับ โดยให้ตัวแปรอื่น ๆ มีค่าคงที่

ส่วนปัจจัยด้านคุณลักษณะผู้ประกอบการ ด้านการประชาสัมพันธ์ ด้านความชัดเจนของนโยบาย และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อประโยชน์ของวิสาหกิจเริ่มต้น ไม่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลในการนำนโยบายวิสาหกิจเริ่มต้นไปปฏิบัติ พื้นที่ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 4 ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 จึงไม่เป็นไปตามสมมติฐาน

2. แนวทางพัฒนาการนำนโยบายวิสาหกิจเริ่มต้นไปปฏิบัติพื้นที่ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 4

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลในการนำนโยบายวิสาหกิจเริ่มต้นไปปฏิบัติและการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่ม (focus group) ผู้วิจัยสรุปเป็นแนวทางพัฒนาการนำนโยบายวิสาหกิจเริ่มต้นไปปฏิบัติ พื้นที่ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 4 เพื่อให้เกิดประสิทธิผลสูงสุด ดังนี้

2.1 ด้านสมรรถนะผู้ประกอบการ แนวทางในการนำนโยบายวิสาหกิจเริ่มต้นไปปฏิบัติ ในด้านสมรรถนะผู้ประกอบการควรดำเนินการดังนี้ คือ กำหนดยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ที่ยกระดับ ศักยภาพของผู้ประกอบการวิสาหกิจเริ่มต้น ทั้งในกลุ่มอุตสาหกรรมเดิมและกลุ่มอุตสาหกรรมใหม่ โดยเฉพาะกลุ่มสาขาเทคโนโลยี สร้างหลักสูตรอบรมและพัฒนาผู้ประกอบการในด้านการวางแผน และสร้างโมเดลธุรกิจเชิงสร้างสรรค์ด้วยนวัตกรรม สร้างหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับการนำเสนอแผน ธุรกิจ โดยใช้แนวทางของ Business Model Canvas ส่งเสริมให้ผู้ประกอบการเกิดการตระหนักถึง การนำทรัพยากรที่มีอยู่จำนวนมากในพื้นที่ของตนเองมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ สร้างนวัตกรรม ใหม่ กระตุ้นให้เกิดการคิดนอกกรอบ รวมถึงการส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มผู้ประกอบการ เพื่อสร้าง ความเข้มแข็งให้มีความสามารถเจรจาต่อรองทางธุรกิจให้มากขึ้น ด้านการเพิ่มจำนวนผู้ประกอบการ วิสาหกิจเริ่มต้น คือ หน่วยงานเพาะผู้ประกอบการวิสาหกิจเริ่มต้นต้องมีกระบวนการสร้างหรือ บ่มเพาะที่เข้มข้นขึ้น โดยบ่มเพาะอย่างต่ำ 3 ปี บ่มเพาะให้สามารถค้นหาธุรกิจที่ถนัดและอยากทำจริง ๆ เช่น ถิ่นด้านอาหาร การเกษตร เทคโนโลยี การแพทย์ และด้านบันเทิง เป็นต้น จากนั้นค่อย สนับสนุนให้ออกมาประกอบกิจการอย่างเป็นรูปธรรม โดยใช้ศูนย์บ่มเพาะที่มีอยู่ในมหาวิทยาลัย ราชภัฏอุดรธานีซึ่งมีความพร้อมอยู่แล้ว ทำการบ่มเพาะกลุ่มนักเรียน นักศึกษา บุคคลทั่วไป รวมถึง บุคลากรของหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีความพร้อม มีคุณสมบัติและเห็นถึงโอกาสในการประกอบธุรกิจ

2.2 ด้านความพอเพียงของทรัพยากร แนวทางในการนำนโยบายวิสาหกิจเริ่มต้น ไปปฏิบัติในด้านความพอเพียงของทรัพยากร ควรดำเนินการดังนี้ คือ รัฐบาลกลางต้องให้ความสำคัญ ของกระทรวงด้านเศรษฐกิจของประเทศ รวมถึงกระทรวงอุตสาหกรรม โดยพิจารณาจัดสรร งบประมาณให้เพียงพอสำหรับโครงการที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจที่เสนอขออนุมัติ และควรพิจารณา อนุมัติงบประมาณที่เร่งด่วนก่อนเสมอ เพื่อให้ทันต่อความต้องการของหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติ รวมถึงจัดสรรบุคลากรที่มีศักยภาพในด้านการบริหารจัดการธุรกิจตามนโยบายวิสาหกิจเริ่มต้น ให้มาปฏิบัติหน้าที่ในพื้นที่ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 4 เพิ่มเติม เพื่อให้สอดคล้องกับจำนวน ผู้ประกอบการในพื้นที่ที่มีจำนวนมาก รวมทั้งเพิ่มจำนวนการจ้างผู้เชี่ยวชาญ โดยเลือกเฉพาะ ที่มีศักยภาพ ผลงานเป็นที่ประจักษ์และเป็นที่ยอมรับทั้งในและต่างประเทศ เพื่อให้คำปรึกษา แก่ผู้ประกอบการวิสาหกิจเริ่มต้นได้รับคำปรึกษา ความรู้และประสบการณ์ที่ตรงกับความต้องการ ในการพัฒนาธุรกิจโดยตรง นอกจากนั้นควรสร้างเครือข่ายความร่วมมือด้านกำลังคนในการ นำนโยบายไปปฏิบัติกับหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งในการส่งเสริมวิสาหกิจ เริ่มต้นในพื้นที่

2.3 ด้านการเอื้อผลประโยชน์ทางกฎหมาย แนวทางในการนำนโยบายวิสาหกิจเริ่มต้น ไปปฏิบัติในด้านการเอื้อผลประโยชน์ทางกฎหมาย ควรดำเนินการดังนี้ คือ ควรจัดตั้งกองทุนสำหรับ วิสาหกิจเริ่มต้นในพื้นที่ เพื่อช่วยเหลือด้านเงินทุนให้กับผู้ประกอบการในอัตราดอกเบี้ยต่ำ หรืออาจเป็นการร่วมลงทุนในกิจการวิสาหกิจเริ่มต้นโดยพิจารณาเงื่อนไขจากประเภทธุรกิจ และบริการที่เป็นนวัตกรรมใหม่ ๆ เพื่อกระตุ้นให้เกิดความคิดในการสร้างนวัตกรรมเฉพาะของ ตนเองด้านหน่วยงานที่มีส่วนในการกำหนดกฎหมายเพื่อวิสาหกิจเริ่มต้น ศึกษา ทบทวนและ พิจารณากฎหมายที่บัญญัติจากกระทรวงอื่น ๆ ที่ไม่เอื้อต่อการก่อตั้งและประกอบธุรกิจของ วิสาหกิจเริ่มต้น เพื่อให้ทราบถึงข้อจำกัด จากนั้นดำเนินการเสนอแนะเพื่อพิจารณาปรับปรุงแก้ไขให้เอื้อ

ต่อการนำนโยบายวิสาหกิจเริ่มต้นไปปฏิบัติ รวมถึงยืดหยุ่นและผ่อนปรนกฎหมายลิขสิทธิ์ เพื่อกระตุ้นให้วิสาหกิจเริ่มต้นเกิดความคิดสร้างสรรค์ มีอิสระทางความคิด ในการคิดค้น นวัตกรรมใหม่ ๆ ที่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคโดยตรง การผลักดันกฎหมาย ประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว เช่น พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจคนต่างด้าว พ.ศ. 2542 ซึ่งมีข้อจำกัดการถือหุ้นโดยบุคคลต่างด้าวสำหรับธุรกิจตามประเภทที่กำหนดและธุรกิจบริการ เพื่อให้คนต่างด้าวที่ขาดแรงจูงใจในการลงทุน สนใจเข้าร่วมลงทุนในธุรกิจวิสาหกิจเริ่มต้นมากขึ้น และควรมีการผลักดันการปรับลดอัตราภาษีสำหรับธุรกิจประเภทวิสาหกิจเริ่มต้น เพื่อให้เกิด แรงจูงใจในการจัดตั้งและประกอบธุรกิจแบบวิสาหกิจเริ่มต้นมากขึ้น อีกประเด็นหนึ่งคือ การผลักดัน ให้ผู้ประกอบการวิสาหกิจเริ่มต้นในพื้นที่สร้างมาตรฐานการดำเนินธุรกิจให้สอดคล้องกับกฎเกณฑ์ และเงื่อนไขของสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (Board of Investment: BOI) เพื่อขอรับการส่งเสริมด้านการลงทุน เนื่องจากเมื่อได้รับการส่งเสริมจาก BOI ผู้ประกอบการ จะได้สิทธิประโยชน์ที่เอื้อต่อการดำเนินธุรกิจหลายด้าน เช่น การยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคล 8 ปี ยกเว้นอากรวัตถุดิบเพื่อการวิจัยและพัฒนาและสามารถจ้างผู้เชี่ยวชาญต่างประเทศได้ ประเด็นสุดท้าย คือ รัฐบาลควรจัดการแบ่งเขตประเภทธุรกิจตามปริมาณ และคุณลักษณะเด่น ของทรัพยากรเพื่อสร้างผลิตภัณฑ์ที่มีลักษณะเฉพาะพื้นที่ หรือภูมิภาคนั้น ๆ (zoning) เพื่อกระตุ้น เศรษฐกิจในพื้นที่และป้องกันผลิตภัณฑ์หรือบริการล้นตลาด

2.4 ด้านทัศนคติผู้ประกอบการ แนวทางในการนำนโยบายวิสาหกิจเริ่มต้นไปปฏิบัติ ในด้านการเอื้อผลประโยชน์ทางกฎหมาย ควรดำเนินการดังนี้ คือ เพิ่มเติมหลักสูตรการอบรมที่ส่งผล ต่อทัศนคติในด้านบวกต่อนโยบายวิสาหกิจเริ่มต้นให้กับบุคลากรเจ้าหน้าที่ในด้านทักษะ ความรู้ ความสามารถในการประกอบธุรกิจ ด้านมนุษยสัมพันธ์ ด้านการชี้แจง อธิบาย ให้คำปรึกษาและ บริการแก่ผู้ประกอบการ เพื่อให้การนำนโยบายวิสาหกิจเริ่มต้นไปปฏิบัติเกิดประสิทธิผลมากขึ้น

อภิปรายผล

จากสรุปผลการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลในการนำนโยบายวิสาหกิจเริ่มต้น ไปปฏิบัติ พื้นที่ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 4 พบว่า ปัจจัยการนำนโยบายไปปฏิบัติ ได้แก่ สมรรถนะ ผู้ประกอบการ ความพอเพียงของทรัพยากร การเอื้อประโยชน์ทางกฎหมาย และทัศนคติผู้ประกอบการ ร่วมกันพยากรณ์ประสิทธิผลในการนำนโยบายวิสาหกิจเริ่มต้นไปปฏิบัติ ได้ร้อยละ 71.60 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ด้านสมรรถนะผู้ประกอบการ พบว่า เป็นปัจจัยการนำนโยบายไปปฏิบัติภายนอก หน่วยงานศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 4 ที่มีอิทธิพลทางบวก หรือมีอำนาจในการพยากรณ์ ประสิทธิผลในการนำนโยบายวิสาหกิจเริ่มต้นไปปฏิบัติ พื้นที่ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 4 ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่า ทักษะ ความรู้ ความสามารถในการบริหารจัดการธุรกิจ ของผู้ประกอบการในด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรม การทำธุรกิจแบบวิสาหกิจเริ่มต้น การเขียน โมเดลธุรกิจ การใช้เทคนิคและวิธีการนำเสนอแผนโครงการธุรกิจเพื่อเข้าถึงแหล่งเงินทุน ความสามารถในการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ และการสร้างกลยุทธ์ทางธุรกิจ มีอิทธิพล ในทางบวกต่อประสิทธิผลการนำนโยบายวิสาหกิจเริ่มต้นไปปฏิบัติ พื้นที่ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 4

ซึ่งสอดคล้องกับ ผลการศึกษาของ ธุรกิจ มหาธีรานนท์ และคณะ (2560) ได้ทำการศึกษาวิเคราะห์ ปัจจัยแห่งความสำเร็จของธุรกิจสตาร์ทอัพฟรีไฟแนนซ์แห่งหนึ่ง พบว่า ปัจจัยแห่งความสำเร็จของธุรกิจสตาร์ทอัพที่สำคัญที่สุด คือ ปัจจัยด้านความสามารถของตัวผู้ประกอบการในการบริหารจัดการ ตัวแปรด้านความสามารถในการบริการ คือ แพลตฟอร์มของธุรกิจ บริการที่ตรงกับความต้องการ ความเชื่อมั่นในธุรกิจสตาร์ทอัพ และบริการของธุรกิจสตาร์ทอัพฟรีไฟแนนซ์ และสอดคล้องกับ ผลการศึกษาของ ศพวภูมิ สังฆมาศ และคณะ (256) ได้ทำการศึกษา นวัตกรรมสร้างสรรค์ ทางธุรกิจเพื่อการส่งออกกับนโยบายไทยแลนด์ 4.0 ผลการศึกษาพบว่า ผู้ประกอบการควรมี ความสามารถในการบริหารความเสี่ยงความกระตือรือร้นและสนใจใฝ่รู้ ความกล้าพร้อมเผชิญ ความท้าทาย ความมุ่งมั่นต่อการฉกฉวยโอกาส มีความมุ่งมั่นต่อเป้าหมายกลยุทธ์ขององค์กร และตัวบุคลากรควรมีวิสัยทัศน์ความเป็นผู้ประกอบการ เน้นการทำงานร่วมกันเป็นทีม มีความรู้และ ทักษะที่เหมาะสมต่อการสร้างนวัตกรรม มีความคิดสร้างสรรค์ กล้าคิด กล้าแสดงออก กล้านำเสนอ ความคิด และมีคุณลักษณะของที่เอื้อต่อการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม

จากผลวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นว่า สมรรถนะผู้ประกอบการเป็นสิ่งสำคัญที่สุดที่จะทำให้ การนำนโยบายวิสาหกิจเริ่มต้นไปปฏิบัติเกิดประสิทธิผลสูงสุด การส่งเสริมของศูนย์ส่งเสริม อุตสาหกรรมภาคที่ 4 ควรมุ่งเน้นให้ผู้ประกอบการมีองค์ความรู้ในเรื่องการประกอบธุรกิจ เชิงสร้างสรรค์ด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล และคิดค้นนวัตกรรมใหม่ ๆ เป็นของตนเอง โดยประยุกต์ ใช้ทรัพยากรที่มีในพื้นที่ตนเองมาสร้างและพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์และบริการ หรือแสวงหาความ ต้องการของตลาดในช่วงเวลานั้น ๆ นำมาสร้างสินค้าให้ตอบโจทย์ความต้องการของลูกค้า ส่งเสริม ให้ผู้ประกอบการมีความเชี่ยวชาญในเรื่องการบริหารจัดการธุรกิจ การวางแผนช่องทางการตลาด และที่สำคัญคือการเขียนแผนธุรกิจเพื่อนำเสนอต่อแหล่งทุน เมื่อถามว่า ผู้ร่วมลงทุนต้องการลงทุน กับธุรกิจประเภทไหน ผู้วิจัยเชื่อว่า ผู้ร่วมลงทุนเหล่านั้นอยากลงทุนกับกิจการที่มีนวัตกรรมใหม่ ๆ เป็นของตัวเองแน่นอน ควรจะส่งเสริมในด้านนี้ให้มากที่สุด ด้านตัวผู้ประกอบการเองก็ควรจะมุ่งมั่น พัฒนาตนเองอยู่เสมอ ควรมีความกระตือรือร้นสนใจใฝ่รู้ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวิสาหกิจเริ่มต้นให้มาก และประการที่สำคัญคือ การฉกฉวยแสวงหาโอกาสอยู่เสมอ ทุกก้าวที่ผู้ประกอบการเดินไปข้างหน้า นั้นหมายถึงว่า คุณได้พัฒนาไปอีกขั้นโดยยึดมั่นเป้าหมายแห่งความสำเร็จเป็นที่ตั้งอย่างแข็งแกร่ง นโยบายวิสาหกิจเริ่มต้นจะประสบความสำเร็จได้ ผู้วิจัยจึงเห็นว่า คุณลักษณะ ความรู้ ความสามารถ ทักษะ ประสบการณ์และการแสวงหาโอกาสของตัวผู้ประกอบการเป็นสิ่งสำคัญที่สุดที่จะทำให้ การนำนโยบายวิสาหกิจเริ่มต้นไปปฏิบัติเกิดประสิทธิผลและประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน

2. ด้านความพอเพียงของทรัพยากร พบว่า เป็นปัจจัยการนำนโยบายไปปฏิบัติ ภายในหน่วยงานศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 4 ที่มีอิทธิพลทางบวก หรือมีอำนาจในการพยากรณ์ ประสิทธิภาพในการนำนโยบายวิสาหกิจเริ่มต้นไปปฏิบัติ พื้นที่ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 4 ในอันดับที่ 2 รองจากด้านสมรรถนะผู้ประกอบการ แสดงให้เห็นว่า ความเพียงพอของงบประมาณ สนับสนุน ความเพียงพอของบุคลากร เจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้เชี่ยวชาญ สถานที่ วัสดุอุปกรณ์และ เครื่องมือเครื่องใช้ เทคโนโลยีและนวัตกรรม และสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ มีอิทธิพลในทางบวก ต่อประสิทธิภาพการนำนโยบายวิสาหกิจเริ่มต้นไปปฏิบัติ พื้นที่ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 4 ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของวรเดช จันทรศร (2548) และ สมบัติ อารังธัญวงศ์ (2549) ที่เสนอแนวคิด

ปัจจัยที่ทำให้เกิดประสิทธิผลในการนำนโยบายไปปฏิบัติ คือ ความพอเพียงของทรัพยากร สอดคล้องกับ มงคล ชีระนันท์ (2559) ได้ทำการศึกษา การบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ของศูนย์บ่มเพาะวิสาหกิจในสถาบันอุดมศึกษาไทย ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาของหน่วยงานภาครัฐ คือ ไม่มีความพร้อมด้านสถานที่ บุคลากร เครื่องมืออุปกรณ์ที่มีผลต่อการพัฒนาผู้ประกอบการวิสาหกิจ ทำให้การดำเนินไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ และสอดคล้องกับนันทพร ดำรงพงศ์ (2561) ได้ทำการศึกษา ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสามารถในการดำเนินธุรกิจของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมเพื่อรองรับเศรษฐกิจยุคดิจิทัลในประเทศไทย ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสามารถในการดำเนินธุรกิจของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมเพื่อรองรับเศรษฐกิจยุคดิจิทัลในประเทศไทย คือ ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมสามารถเข้าถึงบริการของภาครัฐได้โดยมีระบบเทคโนโลยีช่วยบริหารจัดการ มีเงินทุนหมุนเวียนต้นทุนต่ำ จะช่วยให้ธุรกิจสามารถแข่งขันได้ทั่วโลกและยั่งยืนในยุคเศรษฐกิจดิจิทัล และยังสอดคล้องกับชินนทร เพ็ญสูตร (2561) ได้ทำการศึกษา สตาร์ทอัพไทยแลนด์: กรณีศึกษาสตาร์ทอัพในจังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า การพัฒนาเศรษฐกิจประเทศไทยด้วยนวัตกรรมและเทคโนโลยีภาครัฐต้องส่งเสริมและกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาสตาร์ทอัพชุมชน โดยใช้เทคโนโลยีแบบ Deep Tech เข้ามาช่วย เช่น การใช้ปัญญาประดิษฐ์กับการเกษตรการใช้เทคโนโลยีทางการเกษตรในการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรต่อคนต่อไร่

จากผลการวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นว่า ความเพียงพอของทรัพยากรเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้การนำนโยบายวิสาหกิจเริ่มต้นไปปฏิบัติเกิดประสิทธิผลสูงสุดเช่นเดียวกัน ซึ่งทรัพยากรของนโยบายเป็นสิ่งอำนวยความสะดวกต่อการบริหารนโยบาย ไม่ว่าจะเป็นด้านงบประมาณที่กำหนดไว้ในแผนงานและโครงการส่งเสริมวิสาหกิจเริ่มต้น ทรัพยากรบุคคลที่นำนโยบายไปปฏิบัติ ทรัพยากรด้านการบริหารจัดการนโยบาย ทรัพยากรด้านเครื่องจักร เครื่องมืออุปกรณ์ สถานที่ เทคโนโลยีที่ทันสมัย รวมถึงทรัพยากรเสริมในด้านอื่น ๆ เช่น ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านต้องมีเพียงพอและมีคุณภาพจริง ๆ การประสานความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมวิสาหกิจเริ่มต้น โดยเฉพาะการดึงหน่วยงานด้านการให้เงินลงทุนในกิจการเข้าร่วมพิจารณาความเป็นไปได้ในการร่วมลงทุน สิ่งเหล่านี้เป็นประเด็นสำคัญทั้งสิ้น ที่จะช่วยขับเคลื่อนนโยบายช่วยส่งเสริมให้เกิดความสะดวกต่อการเกิดประสิทธิผลในการนำนโยบายวิสาหกิจเริ่มต้นไปปฏิบัติในพื้นที่ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 4

3. ด้านการเอื้อประโยชน์ทางกฎหมาย พบว่า เป็นปัจจัยการนำนโยบายไปปฏิบัติภายในหน่วยงานศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 4 ที่มีอิทธิพลทางบวก หรือมีอำนาจในการพยากรณ์ประสิทธิผลในการนำนโยบายวิสาหกิจเริ่มต้นไปปฏิบัติ พื้นที่ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 4 ในอันดับที่ 3 รองจากด้านความพอเพียงของทรัพยากร แสดงให้เห็นว่า การแก้กฎหมายเพื่อเอื้อต่อการจัดตั้งและลงทุนในธุรกิจวิสาหกิจเริ่มต้น สิทธิประโยชน์ด้านภาษี กฎหมายการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว กฎหมายบริษัทจำกัด และเนื้อหาสาระของนโยบาย มาตรการต่าง ๆ ที่ส่งผลเชิงบวกต่อการดำเนินธุรกิจของวิสาหกิจเริ่มต้น มีอิทธิพลในทางบวกต่อประสิทธิผลการนำนโยบายวิสาหกิจเริ่มต้นไปปฏิบัติ พื้นที่ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 4 สอดคล้องกับ กระทรวงศึกษาธิการ (2561) ได้ทำการศึกษาวิจัย การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการ ผลการศึกษาพบว่า

การดำเนินการเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาผู้ประกอบการวิสาหกิจเริ่มต้นอย่างมีประสิทธิภาพ และยั่งยืน รัฐบาลควรปรับปรุงกฎ ระเบียบ และกฎหมายที่เป็นอุปสรรคในการดำเนินธุรกิจ ขั้นตอน มาตรการ กฎ ระเบียบและกฎหมายอาจเป็นอุปสรรคในการลงทุนและการดำเนินธุรกิจ อาทิ มาตรการทางภาษี สิทธิประโยชน์ต่าง ๆ เกณฑ์การจำแนกด้านทรัพย์สิน และเกณฑ์ด้าน จำนวนแรงงานและทุนจดทะเบียน การปรับโครงสร้างด้านกฎหมายจึงมีความจำเป็นเพื่อให้เกิด การประกอบการปฏิบัติที่ชัดเจนต่อวิสาหกิจรายย่อยเพื่อให้เกิดมาตรการและระบบการสนับสนุน และสอดคล้องกับ สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (2561) ได้ให้ข้อเสนอไว้ใน Thailand Towards Startup Nation ว่า ภาครัฐควรทบทวนกฎหมายเพื่อเอื้อต่อการลงทุน กฎหมายประกอบธุรกิจของ คนต่างด้าว กฎหมายบริษัทจำกัด เพื่อให้ผู้ประกอบการวิสาหกิจเริ่มต้นมีความสะดวกในการ ประกอบธุรกิจ ให้ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายของนโยบายวิสาหกิจเริ่มต้น

จากผลการวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นว่า ปัจจัยการนำนโยบายไปปฏิบัติในด้านการเอื้อผลประโยชน์ ทางกฎหมายเป็นสิ่งสำคัญอย่างมากที่จะทำให้ผู้ประกอบการวิสาหกิจเริ่มต้นดำเนินธุรกิจได้อย่าง ยั่งยืน เช่น ในด้านสิทธิประโยชน์ทางภาษี สามารถส่งผลโดยตรงต่อผลประโยชน์ในส่วนของการ ภาษีเงินได้ ในการประกอบกิจการชัดเจน ด้านกฎหมายการร่วมลงทุนก็เช่นกัน นักลงทุนในประเภทต่าง ๆ เมื่อพิจารณาถึงองค์ประกอบในผลประโยชน์ที่จะได้จากกิจการที่ร่วมลงทุนแล้ว กฎหมายที่เอื้อต่อ การลงทุนที่มีความชัดเจนก็เป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้เกิดการตัดสินใจร่วมลงทุน นอกจากนี้ ความสำเร็จของการนำนโยบายวิสาหกิจเริ่มต้นไปปฏิบัติยังเกี่ยวข้องกับ กฎหมายหรือ พระราชบัญญัติจากกระทรวง กรม หรือหน่วยงานอื่น ๆ อีกเช่นกัน เช่น การจดทะเบียนพาณิชย์ จัดตั้งธุรกิจวิสาหกิจเริ่มต้น เกี่ยวข้องกับ กฎหมายของเทศบาลและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กฎหมายการจดทะเบียนนิติบุคคลเกี่ยวข้องกับกรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์ กฎหมาย โรงงานก็เกี่ยวข้องกับสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัด เป็นต้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่า การประสานความร่วมมือ ระหว่างหน่วยงานกระทรวงอุตสาหกรรม กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม และศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรม ทั้ง 11 แห่ง ที่กระจายอยู่ทั่วประเทศ กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ เพื่อแก้ไขกฎหมายที่เป็นปัญหา และอุปสรรคในการส่งเสริมวิสาหกิจเริ่มต้นเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้ผลของการนำนโยบายไปปฏิบัติ มีประสิทธิภาพสูงสุด

4. ด้านทัศนคติผู้ปฏิบัติงาน พบว่า เป็นปัจจัยการนำนโยบายไปปฏิบัติภายในหน่วยงาน ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 4 ที่มีอิทธิพลทางบวก หรือมีอำนาจในการพยากรณ์ประสิทธิผล ในการนำนโยบายวิสาหกิจเริ่มต้นไปปฏิบัติ พื้นที่ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 4 ปัจจัยสุดท้าย ในอันดับที่ 4 รองจากด้านการเอื้อประโยชน์ทางกฎหมาย แสดงให้เห็นว่า ความเต็มใจหรือตั้งใจ ให้บริการ ความกระตือรือร้น การดูแลเอาใจใส่ การสร้างความไว้วางใจ การสร้างพลังบวก ของบุคลากรเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในนโยบายวิสาหกิจเริ่มต้นให้กับผู้ประกอบการ และความคิดเห็น ด้านบวกที่มีต่อวัตถุประสงค์ของนโยบาย มาตรฐานนโยบาย แผนงาน โครงการ และกระบวนการ ดำเนินนโยบาย มีความสัมพันธ์ต่อประสิทธิผลในการนำนโยบายวิสาหกิจเริ่มต้นไปปฏิบัติ พื้นที่ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 4 ซึ่งสอดคล้องกับ ญัตติฯ พลบุตร (2554) ได้ทำการศึกษา คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของเจ้าหน้าที่กลุ่มงานศูนย์ธุรกิจ ตามทัศนะของผู้จัดการธุรกิจธนาคาร

พัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมแห่งประเทศไทย ผลการศึกษาพบว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของเจ้าหน้าที่กลุ่มงานศูนย์ธุรกิจที่ทำให้องค์การประสบความสำเร็จ ประกอบด้วย ทักษะเชิงบวกต่อองค์กรและเพื่อนร่วมงาน ความรู้ในงานที่ตนรับผิดชอบอย่างดี สามารถทำงานเป็นทีมได้ เคารพผู้บังคับบัญชา สามารถถ่ายทอดงานให้กับผู้ร่วมงานได้ เข้าใจข้อจำกัดและปัญหาของงานในตำแหน่งงาน มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีจรรยาบรรณ และมีทักษะในการสร้างสังคมให้อยู่ดีมีสุข และสอดคล้องกับ ครอบครอง สมบูรณ์ และณัฐดนัย ประเทืองบริบูรณ์ (2560) ได้ทำการศึกษา การดำเนินนโยบายรัฐด้านการสร้างผู้ประกอบการใหม่เชิงสร้างสรรค์และนวัตกรรม ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยสำคัญที่ต้องพิจารณาในการดำเนินนโยบายรัฐด้านการสร้างผู้ประกอบการใหม่เชิงสร้างสรรค์และนวัตกรรมให้ประสบความสำเร็จ คือ ปัจจัยด้านจิตสำนึกของผู้นำนโยบาย ไปปฏิบัติมีพื้นฐานความคิดที่ดีต่อยุทธศาสตร์และเพื่อนร่วมงาน ความตั้งใจจริงที่จะปฏิบัติตามการทุ่มเทความสามารถและอุทิศเวลาในการปฏิบัติ มีส่วนทำให้การดำเนินนโยบายรัฐด้านการสร้างผู้ประกอบการใหม่เชิงสร้างสรรค์และนวัตกรรมมีประสิทธิภาพ

จากผลการวิจัยดังกล่าวสามารถอภิปรายได้ว่า ทักษะของผู้ปฏิบัติงานมีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าด้านอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานมีความตั้งใจที่จะให้บริการ ปฏิบัติต่อผู้ร่วมงานและผู้ประกอบการอย่างใจเย็น มีความเข้าใจถึงพฤติกรรมผู้ประกอบการและสามารถพัฒนาข้อดีของผู้ประกอบการได้ การแสดงออกถึงความกระตือรือร้นในการให้คำแนะนำแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่สำคัญต้องมีทัศนคติที่ดีต่อยุทธศาสตร์วิสาหกิจเริ่มต้น ซึ่งเป็นปัจจัยแรกเริ่มที่จะสามารถปฏิบัติงาน ได้อย่างมีความสุข การแสดงออกด้านลบใด ๆ ในการส่งเสริมวิสาหกิจเริ่มต้น ย่อมส่งผลเสียต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติอย่างแน่นอน อีกประการหนึ่ง คือการปรับปรุงมุมมองตนเองเพื่อหาจุดที่ดีการใช้เหตุและผลมากกว่าอารมณ์ในการทำงานและการคิดบวกอยู่เสมอ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า หากผู้นำนโยบายไปปฏิบัติมีทัศนคติที่ดีก็จะส่งผลต่อความคิดที่ดี และความคิดที่ดีก็จะนำไปสู่การกระทำที่ดี และเมื่อการกระทำดี ผลของการกระทำที่ดีก็มักจะดีไปด้วยเช่นกัน ประสิทธิภาพในการนำนโยบายวิสาหกิจเริ่มต้นไปปฏิบัติ พื้นที่ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 4 ก็จะเกิดขึ้นอย่างแน่นอน

ส่วนตัวแปรที่ไม่สามารถพยากรณ์ประสิทธิภาพในการนำนโยบายวิสาหกิจเริ่มต้นไปปฏิบัติ พื้นที่ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 4 สามารถอธิบายได้ดังนี้

1. ด้านคุณลักษณะของผู้ปฏิบัติงาน ผู้วิจัยเห็นว่า การส่งเสริมและสนับสนุนผู้ประกอบการวิสาหกิจเริ่มต้นในพื้นที่ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 4 บุคลากรเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานได้ดำเนินการตามภารกิจอย่างเต็มที่สุดความสามารถ แต่เนื่องจากนโยบายวิสาหกิจเริ่มต้นเป็นนโยบายใหม่ จึงอาจทำให้การดูแลให้คำปรึกษาต่าง ๆ แก่ผู้ประกอบการในพื้นที่ยังไม่ทั่วถึง และบุคลากรเจ้าหน้าที่ไม่ได้เป็นผู้ประกอบการที่มีความเชี่ยวชาญโดยตรงในการทำธุรกิจ ดังนั้นคุณลักษณะของผู้ปฏิบัติงานจึงส่งผลให้ความชัดเจนจากการให้คำปรึกษาต่าง ๆ ยังไม่ครอบคลุมประเด็นความต้องการและปัญหาของผู้ประกอบการอย่างแท้จริง ปัจจัยการนำนโยบายไปปฏิบัติในด้านคุณลักษณะผู้ปฏิบัติงานจึงยังไม่สามารถพยากรณ์ประสิทธิภาพในการนำนโยบายวิสาหกิจเริ่มต้นไปปฏิบัติได้ สอดคล้องกับ อติสร ตาลน้อย (2562) ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า ผลการดำเนินงานการนำนโยบายวิสาหกิจเริ่มต้นไปปฏิบัติของศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 4 ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2559 - 2562 พบว่า ยังไม่มีวิสาหกิจเริ่มต้นที่ประสบความสำเร็จ ส่วนวิสาหกิจเริ่มต้นที่กำลังพัฒนาผลิตภัณฑ์ด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ มีจำนวน ร้อยละ 10 วิสาหกิจเริ่มต้นที่ล้มเหลวร้อยละ 90

และยังพบว่า บุคลากร เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในการนำนโยบายการส่งเสริมและพัฒนาวิสาหกิจเริ่มต้นไปปฏิบัติของศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 4 ไม่ได้เป็นผู้ประกอบธุรกิจประเภทวิสาหกิจเริ่มต้น จึงต้องอาศัยการอบรมและพัฒนาคุณลักษณะของเจ้าหน้าที่เพิ่มเติมอย่างต่อเนื่อง

2. ด้านการประชาสัมพันธ์นโยบาย ผู้วิจัยเห็นว่า หากผู้ประกอบการไม่ได้รับทราบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการส่งเสริมวิสาหกิจเริ่มต้นและศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 4 ดำเนินการประชาสัมพันธ์ไม่ครอบคลุมทุกพื้นที่ที่รับผิดชอบ ก็อาจจะส่งผลให้ด้านการประชาสัมพันธ์นโยบายไม่มีส่วนต่อการทำนายประสิทธิผลของการนำนโยบายวิสาหกิจเริ่มต้นไปปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องกับ กฤติน โภยวิริยะกุล (2559) ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ความตั้งใจในการผันตัวเป็นผู้ประกอบการธุรกิจสตาร์ทอัพของนักพัฒนาซอฟต์แวร์ ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านนโยบายภาครัฐไม่มีความสัมพันธ์ต่อความตั้งใจในการผันตัวเป็นผู้ประกอบการธุรกิจสตาร์ทอัพในกลุ่มนักพัฒนาซอฟต์แวร์ เนื่องจากผู้ประกอบการไม่ทราบถึงนโยบายการสนับสนุนธุรกิจสตาร์ทอัพของภาครัฐ ซึ่งหมายความว่า การประชาสัมพันธ์ยังไม่ครอบคลุมกลุ่มผู้ที่ต้องการเริ่มธุรกิจแบบวิสาหกิจเริ่มต้นอย่างทั่วถึง

3. ด้านความชัดเจนของนโยบาย ผู้วิจัยเห็นว่า นโยบายวิสาหกิจเริ่มต้นเป็นนโยบายที่ประสบความสำเร็จยาก ต้องอาศัยปัจจัยหรือตัวแปรในด้านอื่น ๆ ประกอบกันหลายอย่าง ผู้ที่กำหนดนโยบายจะต้องมีความเข้าใจในพื้นฐานและค่านิยมของผู้ที่ต้องการเริ่มธุรกิจวิสาหกิจเริ่มต้นในประเทศไทย การกำหนดนโยบายตามกระแสต่างชาติ เพียงเพราะเห็นความสำเร็จจากตัวอย่างหรือต้นแบบเพียงไม่กี่ราย โดยไม่เข้าใจในบริบทของทรัพยากรในพื้นที่ ย่อมส่งผลให้ไม่สามารถประสบความสำเร็จในการนำนโยบายไปปฏิบัติ ซึ่งจากเหตุผลที่กล่าวมา ปัจจัยการนำนโยบายไปปฏิบัติ ด้านความชัดเจนของนโยบายจึงไม่สามารถพยากรณ์ประสิทธิผลในการนำนโยบายไปปฏิบัติในพื้นที่ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 4 ได้ สอดคล้องกับ บรรจง กาญจนานิล (2561) ที่ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทของรัฐในการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ: กรณีศึกษาเขตเศรษฐกิจพิเศษตราด ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานตามบทบาทของรัฐในการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษตราดด้านการกำหนดนโยบายและการวางแผนคือ ปัญหาที่เกิดจากการขาดความชัดเจนและไม่ต่อเนื่องของนโยบาย

4. ด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อประโยชน์ต่อวิสาหกิจเริ่มต้น ผู้วิจัยเห็นว่า ในพื้นที่ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 4 ทั้ง 5 จังหวัดได้แก่ อุดรธานี หนองบัวลำภู เลย หนองคาย และบึงกาฬ เป็นพื้นที่ภูมิภาคที่มีศักยภาพของทรัพยากรอยู่ในระดับน้อยและอยู่ห่างไกลจากกรุงเทพมหานครที่เป็นจุดศูนย์กลาง การลงทุน เทคโนโลยีทันสมัย ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านที่มีคุณภาพและการสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ ที่พัฒนาอย่างก้าวไกล ตอบโจทย์ความต้องการของผู้ประกอบการวิสาหกิจเริ่มต้นในพื้นที่กรุงเทพมหานคร และผู้ประกอบการเหล่านั้นสามารถใช้ประโยชน์จากโครงสร้างพื้นฐานเหล่านี้ได้อย่างเต็มที่ การประกอบธุรกิจจึงมีโอกาสประสบความสำเร็จมากกว่า ผู้ประกอบการวิสาหกิจเริ่มต้นในพื้นที่ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 4 ซึ่งผู้ประกอบการเหล่านั้นเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ ที่เอื้อต่อวิสาหกิจเริ่มต้นได้น้อยมากจากที่กล่าวมา จึงทำให้ปัจจัยการนำนโยบายไปปฏิบัติในด้านนี้ไม่สามารถพยากรณ์ประสิทธิผลในการนำนโยบายวิสาหกิจเริ่มต้นไปปฏิบัติ ในพื้นที่ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 4 ได้ ซึ่งสอดคล้องกับ

เกวลี เพชรสีชาติ (2560) ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง นโยบายสาธารณะว่าด้วยการพัฒนาเมือง ผลการศึกษาพบว่า ความไม่เท่าเทียมกันในเชิงพื้นที่ระหว่างเมืองสงขลาและเมืองสตูล คือ รัฐเลือกที่จะพัฒนาและลงทุนในเมืองที่มีทรัพยากรและมีศักยภาพมากให้เป็นศูนย์กลางการพัฒนา หากมองผ่านกรอบทฤษฎีทำเลที่ตั้ง (location theory) ในการกำหนดอาณาบริเวณหรือเลือกแหล่งที่ตั้งเพื่อการพัฒนาเมืองในภูมิภาค จะเห็นได้ว่า รัฐได้เข้าไปลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานและพัฒนาเมืองที่มีทรัพยากรมากอยู่แล้วอย่างเข้มข้น ทำให้เมืองสงขลาที่มีทรัพยากรมากอยู่แล้วยิ่งพัฒนามากขึ้นกว่าเมืองสตูลที่มีทรัพยากรและศักยภาพน้อยกว่า จึงทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำระหว่างพื้นที่ทั้งสองเมือง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. ผู้ประกอบการวิสาหกิจเริ่มต้น

ด้านสมรรถนะผู้ประกอบการ ผู้ประกอบการควรมุ่งมั่นพัฒนาความสามารถในด้านการเขียนโมเดลธุรกิจ การใช้เทคนิคและวิธีการนำเสนอแผนธุรกิจเพื่อเข้าถึงแหล่งเงินทุน รวมถึงด้านนวัตกรรมของตนเอง เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินธุรกิจให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งในมุมมองของนักลงทุนทั่วไป การพิจารณาร่วมลงทุนกับธุรกิจต่าง ๆ ในอันดับแรก คือ พิจารณาจากผู้ประกอบการที่สามารถสร้างและประยุกต์ใช้นวัตกรรมในการขับเคลื่อนธุรกิจของตนเองได้เป็นอย่างดี ซึ่งเป็นการกระตุ้นให้เกิดธุรกิจวิสาหกิจเริ่มต้น เพิ่มมากขึ้น

2. หน่วยงานและเจ้าหน้าที่ผู้ชำนาญนโยบายวิสาหกิจเริ่มต้นไปปฏิบัติ

2.1 ด้านความพอเพียงของทรัพยากร ผู้บริหารศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 4 ควรสนับสนุนการจัดสรรงบประมาณ บุคลากร ผู้เชี่ยวชาญด้านการทำธุรกิจวิสาหกิจเริ่มต้น เครื่องมืออุปกรณ์ นวัตกรรมและเทคโนโลยี สร้างพื้นที่ทำงานร่วมกัน (Co-working space) ให้เพียงพอต่อความต้องการของผู้ประกอบการวิสาหกิจเริ่มต้น รวมถึงผู้ลงทุนและสถาบันการเงิน ทั้งในและต่างประเทศ ควรมีบทบาทในการให้เงินทุนสนับสนุนแก่วิสาหกิจเริ่มต้นในการพัฒนาธุรกิจและขยายตลาด โดยเป็นการให้เปล่าไม่แสวงหาผลกำไร หรือเป็นการลงทุนโดยพิจารณายอมรับความเสี่ยงสูงเพื่อผลตอบแทนที่สูงมากในอนาคต

2.2 ด้านการเอื้อประโยชน์ทางกฎหมาย หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรศึกษาข้อกฎหมายที่เป็นอุปสรรคต่อการนำนโยบายวิสาหกิจเริ่มต้นไปปฏิบัติและการประกอบธุรกิจประเภทวิสาหกิจเริ่มต้น และดำเนินการเสนอแนะเพื่อแก้ไขปรับปรุงให้เอื้อต่อการส่งเสริมวิสาหกิจเริ่มต้น

2.3 ด้านทัศนคติผู้ปฏิบัติงาน ควรมีการอบรมเพิ่มเติมในการสร้างทัศนคติเชิงบวกในการนำนโยบายไปปฏิบัติของเจ้าหน้าที่และการสร้างความเชื่อมั่นในตัวเจ้าหน้าที่ให้ผู้ประกอบการได้มอบความไว้วางใจ ยินดีเปิดเผยข้อมูลปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินธุรกิจวิสาหกิจเริ่มต้นเพื่อให้เจ้าหน้าที่สามารถแก้ไขปัญหาการดำเนินธุรกิจได้ตรงประเด็นและรวดเร็วมากขึ้น

2.4 ด้านคุณลักษณะผู้ปฏิบัติงาน เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานควรเพิ่มเติมนโยบายและพัฒนาทักษะความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการธุรกิจแบบวิสาหกิจเริ่มต้น ศึกษาเรียนรู้แผนงาน และโครงการส่งเสริมและพัฒนาวิสาหกิจเริ่มต้นอย่างละเอียด เพื่อให้มีองค์ความรู้ในการนำนโยบายไปปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ

2.5 ด้านการประชาสัมพันธ์นโยบาย ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 4 ควรเพิ่มการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสาร โครงการ กิจกรรมหรือมาตรการการส่งเสริมและพัฒนาวิสาหกิจเริ่มต้นให้มากขึ้น เพื่อให้ประชาชนทั่วไป และผู้ที่สนใจทำธุรกิจวิสาหกิจเริ่มต้น ได้รับทราบถึงข้อมูลนโยบายวิสาหกิจเริ่มต้นและการส่งเสริมต่าง ๆ

2.6 ด้านความชัดเจนของนโยบาย นโยบายวิสาหกิจเริ่มต้นเป็นนโยบายที่สามารถนำไปปฏิบัติให้เกิดประสิทธิผลได้ แต่ต้องอาศัยความรู้ความเข้าใจของเจ้าหน้าที่ผู้นำไปปฏิบัติรวมถึงองค์ประกอบด้านสภาพแวดล้อมอื่น อีกหลายปัจจัย ดังนั้นการศึกษาข้อมูลบริบทในพื้นที่ก่อนที่จะนำนโยบายลงไปปฏิบัติจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้เป้าหมายของนโยบายนั้นสัมฤทธิ์ผล

2.7 ด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อประโยชน์วิสาหกิจเริ่มต้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรพัฒนาหรือส่งเสริมย่านนวัตกรรมในพื้นที่ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 4 เพิ่มประสิทธิภาพในการให้บริการในศูนย์เบ็ดเสร็จ ณ จุดเดียว เพิ่มการพัฒนากลุ่มอุตสาหกรรมใหม่ เชิงสร้างสรรค์ รวมถึงการพัฒนาระบบนิเวศน์เพื่อให้ผู้ประกอบการสามารถใช้ประโยชน์จากโครงสร้างพื้นฐานเหล่านี้ได้เต็มที่และเกิดประสิทธิผลสูงสุด ส่วนสถาบันการศึกษาควรเน้นการพัฒนา ศูนย์บ่มเพาะวิสาหกิจในมหาวิทยาลัยในเขตพื้นที่ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 4 เพื่อให้ผู้ประกอบการวิสาหกิจเริ่มต้นในพื้นที่ได้ใช้บริการขอคำปรึกษาด้านวิชาการในการดำเนินธุรกิจ และควรสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานรัฐและผู้ประกอบการวิสาหกิจเริ่มต้นในการต่อยอดงานวิจัย และทรัพย์สินทางปัญญา เพื่อให้สามารถนำไปใช้ในเชิงพาณิชย์และปลูกฝังความเป็นผู้ประกอบการ นวัตกรรมให้กับคนทุกช่วงวัย

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. การนำนโยบายวิสาหกิจเริ่มต้นไปปฏิบัติให้เกิดประสิทธิผลจำเป็นต้องอาศัยปัจจัยสำคัญหลายด้าน เพื่อสนับสนุนให้เกิดความสำเร็จตามเป้าหมายของนโยบาย ซึ่งงานวิจัยครั้งนี้ค้นพบปัจจัยสำคัญที่ทำให้การนำนโยบายวิสาหกิจเริ่มต้นไปปฏิบัติเกิดประสิทธิผลสูงสุด ได้แก่ ด้านสมรรถนะผู้ประกอบการ ด้านความพอเพียงของทรัพยากร ด้านการเอื้อประโยชน์ทางกฎหมาย และด้านทัศนคติผู้ปฏิบัติงาน ดังนั้นหน่วยงานผู้รับผิดชอบในการกำหนดนโยบาย การนำนโยบายไปปฏิบัติ และการประเมินผลของนโยบาย ควรพิจารณาผลการศึกษาจากงานวิจัยนี้ไปเป็นข้อมูลส่วนหนึ่งในการพัฒนาปรับปรุงนโยบายวิสาหกิจเริ่มต้นให้เกิดความเหมาะสมสอดคล้องกับผู้ประกอบการวิสาหกิจเริ่มต้น บริบทพื้นที่ สภาพสังคมและวัฒนธรรม สภาพเศรษฐกิจ เทคโนโลยี รวมถึงสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ อันจะก่อให้เกิดผลสำเร็จตามเป้าหมายของนโยบายวิสาหกิจเริ่มต้น เพื่อเป็นฐานรากในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศให้เติบโตอย่างยั่งยืนต่อไป

2. ควรจัดให้มีโครงการที่เฉพาะเจาะจง โดยแบ่งตามประเภทของวิสาหกิจเริ่มต้นหรือช่วงระยะการพัฒนา โดยวัตถุประสงค์ของโครงการต้องสอดคล้องกับภารกิจของศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 4 และสอดคล้องกับความต้องการของผู้ประกอบการวิสาหกิจเริ่มต้น ในแต่ละช่วงการพัฒนาผลิตภัณฑ์ มีความชัดเจน เป็นรูปธรรม สามารถวัดและประเมินผลงานได้ ทำให้บรรลุเป้าหมายได้ โดยใช้มาตรฐานการกำหนดโครงการเฉพาะเจาะจงที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานความต้องการและปัญหาการดำเนินธุรกิจจริง ๆ รวมถึงมีการกำหนดกรอบเวลาที่แน่นอน เพื่อให้วิสาหกิจเริ่มต้นมีความมั่นใจและพร้อมที่จะพัฒนาผลิตภัณฑ์อย่างเต็มที่โดยมีภาครัฐเป็นพี่เลี้ยงคอยช่วยเหลือให้การสนับสนุนและผลักดันให้ผู้ประกอบการประสบความสำเร็จในการทำธุรกิจ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการนำนโยบายวิสาหกิจเริ่มต้นไปปฏิบัติในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องพื้นที่ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคอื่น ๆ เพราะอิทธิพลสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกันอาจส่งผลกระทบต่อระดับความสัมพันธ์ของปัจจัยการนำนโยบายไปปฏิบัติที่แตกต่างกัน เพื่อจะได้นำข้อมูลมาใช้ในการกำหนดกลยุทธ์ในการนำนโยบายไปปฏิบัติให้เหมาะสมกับแต่ละพื้นที่และเกิดประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

2. ควรมีการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมเกี่ยวกับ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จของธุรกิจประเภทวิสาหกิจเริ่มต้น โดยศึกษาจากผู้ประกอบการวิสาหกิจเริ่มต้นที่ประสบความสำเร็จว่ามีปัจจัยใดบ้างที่ทำให้การดำเนินธุรกิจประสบความสำเร็จ เพื่อให้ผู้ประกอบการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบถึงปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับการดำเนินธุรกิจให้ประสบความสำเร็จว่ามีปัจจัยใดบ้างที่นอกเหนือจากการส่งเสริมจากภาครัฐและส่งผลต่อความสำเร็จซึ่งทำให้สามารถนำข้อมูลไปเป็นต้นแบบในการพัฒนาธุรกิจและการดำเนินนโยบายส่งเสริมและพัฒนาผู้ประกอบการวิสาหกิจเริ่มต้น

3. ควรมีการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมเกี่ยวกับ ศักยภาพผู้ประกอบการที่ส่งผลต่อความสำเร็จของธุรกิจประเภทวิสาหกิจเริ่มต้น เพื่อให้ทราบถึงสมรรถนะผู้ประกอบการที่แท้จริงที่นำไปสู่ความสำเร็จของการดำเนินธุรกิจประเภทวิสาหกิจเริ่มต้น ซึ่งจะส่งผลให้ผู้กำหนดนโยบายผู้สนับสนุนนโยบายไปปฏิบัติได้ดำเนินการพัฒนาสมรรถนะเหล่านี้ได้ตรงประเด็น

4. ควรมีการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมเกี่ยวกับ กฎหมายที่เป็นอุปสรรคและเอื้อต่อการประกอบธุรกิจวิสาหกิจเริ่มต้น โดยศึกษาว่ามีประเด็นเนื้อหา สาระ กฎระเบียบ ข้อบังคับใดบ้างที่สามารถปรับปรุงแก้ไขให้เอื้อต่อการทำธุรกิจวิสาหกิจเริ่มต้น ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการกระตุ้นความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบนโยบายวิสาหกิจเริ่มต้นกับหน่วยงานที่มีหน้าที่ออกกฎหมายด้านเศรษฐกิจเพื่อทำงานร่วมกัน โดยมีเป้าหมายคือพัฒนาเศรษฐกิจในประเทศอย่างยั่งยืน

5. ควรมีการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมเกี่ยวกับ สมรรถนะของเจ้าหน้าที่ผู้สนับสนุนนโยบายไปปฏิบัติที่ส่งผลต่อความสำเร็จของนโยบายวิสาหกิจเริ่มต้น โดยศึกษาวิจัยในประเด็น ทักษะ ความรู้ความสามารถ คุณลักษณะเฉพาะ และทัศนคติที่ส่งผลต่อการส่งเสริมวิสาหกิจเริ่มต้น ว่ามีลักษณะอย่างไรจึงจะทำให้นโยบายวิสาหกิจเริ่มต้นประสบความสำเร็จ ซึ่งเป็นข้อมูลให้หน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบนโยบายโดยตรง นำไปอบรม พัฒนาสมรรถนะของเจ้าหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้น

6. ควรมีการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมเกี่ยวกับ ผลกระทบของนโยบายวิสาหกิจเริ่มต้นต่อเศรษฐกิจไทย โดยศึกษาในประเด็น ผลกระทบที่เกิดขึ้นทั้งในด้านบวกและด้านลบของนโยบายวิสาหกิจเริ่มต้นต่อเศรษฐกิจประเทศไทยทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคตที่จะเกิดขึ้น ซึ่งจะเป็นข้อมูลประจักษ์ชัดให้หน่วยงานที่มีส่วนข้องในการกำหนดนโยบาย ได้รับทราบว่า นโยบายวิสาหกิจเริ่มต้นส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศอย่างไรและนำไปสู่การตัดสินใจว่า ควรจะยุติหรือดำเนินนโยบายต่อไป

7. ควรมีการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมเกี่ยวกับ กลยุทธ์ในการพัฒนาผู้ประกอบการวิสาหกิจเริ่มต้น ในศูนย์บ่มเพาะมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี โดยศึกษาทฤษฎีและแนวคิดในการกำหนดกลยุทธ์ เพื่อความสำเร็จในการบ่มเพาะผู้ประกอบการวิสาหกิจเริ่มต้น ทั้งปัจจัยภายในและภายนอก เพื่อเสนอแนะกลยุทธ์ที่มีความเหมาะสมในการบริหารจัดการศูนย์บ่มเพาะธุรกิจให้สามารถดำเนินงาน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

บรรณานุกรม

- กรมประชาสัมพันธ์. (2559). ธุรกิจสตาร์ทอัพ. *จดหมายข่าวรัฐบาลเพื่อประชาชน*, 2(27), 1-2.
- กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2561). *รายงานวิจัยการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการ*. กรุงเทพฯ: สำนักวิจัยและพัฒนาการศึกษา สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- กฤติน โภยวิริยะกุล. (2559). *ความตั้งใจในการผันตัวเป็นผู้ประกอบการธุรกิจสตาร์ทอัพของนักพัฒนาซอฟต์แวร์*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- กลุ่มผู้ประกอบการวิสาหกิจเริ่มต้น อีสานตอนบน 1. (2562, 29 เมษายน). *ปัญหานโยบายวิสาหกิจเริ่มต้นไปปฏิบัติของศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 4*. [บทสัมภาษณ์].
- เกวลี เพชรสีชาติ. (2560). *นโยบายสาธารณะว่าด้วยการพัฒนาเมือง*. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- คชาวุฒิ สังฆมาศ, เกรียงไกร โพธิ์มณี, และปริยากร เอี่ยมสำลี. (2561). นวัตกรรมสร้างสรรค์ทางธุรกิจเพื่อการส่งออกกับนโยบายไทยแลนด์ 4.0. *วารสารบัณฑิตศาสตร์*, 15(2), 124 - 132.
- คณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาวิสาหกิจเริ่มต้น. (2561). *พระราชบัญญัติการพัฒนาและส่งเสริมวิสาหกิจเริ่มต้น ฉบับปรับปรุงความคิดเห็น*. กรุงเทพมหานคร: สำนักนโยบายการออมและลงทุน ส่วนนโยบายระบบการลงทุน.
- ควรครอง สมบูรณ์, และณัฐดนัย ประเทืองบริบูรณ์. (2560). การดำเนินนโยบายรัฐด้านการสร้างผู้ประกอบการใหม่เชิงสร้างสรรค์และนวัตกรรม. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 4(1), 130 - 133.
- ชนินทร เพ็ญสูตร. (2561). สตาร์ทอัพไทยแลนด์: กรณีศึกษาสตาร์ทอัพในจังหวัดเชียงใหม่. *วารสารพัฒนศาสตร์*, 1(1), 258.
- ณัฐชุตตา พลบุตร. (2554). *คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของเจ้าหน้าที่กลุ่มงานศูนย์ธุรกิจตามทัศนะของผู้จัดการธุรกิจธนาคารพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมแห่งประเทศไทย*. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี, เพชรบุรี.
- ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2560). *การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS และ AMOS*. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนสามัญบิสซิเนสอาร์แอนด์ซี.

- ธุรกิจ มหาธีรานนท์, ภัทร วิทยปรีชากุล, และเกตุวดี สมบูรณ์ทวี. (2560). *วิเคราะห์ปัจจัยแห่งความสำเร็จของธุรกิจสตาร์ทอัพฟรีไฟแนนซ์แห่งหนึ่ง*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตเพชรบุรี, เพชรบุรี.
- นันทพร ดำรงพงศ์. (2561). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสามารถในการดำเนินธุรกิจของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมเพื่อรองรับเศรษฐกิจยุคดิจิทัลในประเทศไทย. *วารสารวิทยาการจัดการสมัยใหม่*, 11(1), 251.
- บรรจง กาญจนานิล. (2561). บทบาทของรัฐในการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ : กรณีศึกษาเขตเศรษฐกิจพิเศษตราด. *วารสารรัชต์ภาคย์*, 12(26), 86.
- มงคล อีระนันท์. (2559). *การบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ของศูนย์บ่มเพาะวิสาหกิจในสถาบันอุดมศึกษาไทย*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, กรุงเทพฯ.
- ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 4. (2562). [แผ่นพับ]. *อุดรธานี: ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 4*.
- สมบัติ อารังอุยวงศ์. (2549). *นโยบายสาธารณะ: แนวความคิดการวิเคราะห์และกระบวนการ*. กรุงเทพฯ: เสมาธรรม.
- สมาคมการค้าเพื่อส่งเสริมผู้ประกอบการเทคโนโลยีรายใหม่. (2561). *Startup ecosystem survey: Thailand 2018*. กรุงเทพฯ: สมาคมการค้าเพื่อส่งเสริมผู้ประกอบการเทคโนโลยีรายใหม่.
- สำนักงานวิจัยแห่งชาติ. (2559). *ตำราชุดฝึกอบรมหลักสูตร นักวิจัย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานวิจัยแห่งชาติ.
- สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ. (2561). *Thailand towards startup nation*. กรุงเทพฯ: สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ.
- สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ และสมาคมการค้าเพื่อส่งเสริมผู้ประกอบการเทคโนโลยีรายใหม่. (2561). *Startup ecosystem survey: Thailand 2018*. กรุงเทพฯ: สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560, 8 เมษายน). *แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (8) ประเด็น ผู้ประกอบการและวิสาหกิจ ขนาดกลางและขนาดย่อมยุคใหม่ (พ.ศ.2561-2580)*. สืบค้นจาก <http://nsr.nesdb.go.th/wp-content/uploads/2019/04/08>.
- อดิสร ตาลน้อย. (2562, 20 เมษายน). *ปัญหาการนำนโยบายวิสาหกิจเริ่มต้นไปปฏิบัติของศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 4*. นักวิชาการอุตสาหกรรมปฏิบัติการ. [บทสัมภาษณ์].
- Aslam, S., & Hasnu, S. A. F. (2016). Issues and constraints perceived by young entrepreneurs of Pakistan. *World Journal of Entrepreneurship Management and Sustainable Development*, 12(1), 50 - 65.
- Van Meter, D. S., & Van Horn, C. E. (1975). The policy implementation process: A conceptual framework. *Administration and Society*, 6(4), 446 - 484.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An introductory analysis*. NY: Harper and Row. 727 -728.

การจัดการภัยพิบัติเชิงบูรณาการ: วิเคราะห์บทบาท กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงมหาดไทย

ทศพล อัครพงษ์ไพบูลย์*

เพ็ญศรี ฉิรินัง*

อรุณ รักธรรม*

สมพร เพื่องจันทร์*

(วันรับบทความ: 9 กรกฎาคม 2563/ วันแก้ไขบทความ: 14 กันยายน 2563/ วันตอบรับบทความ: 21 กันยายน 2563)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พรรณนาการบูรณาการในการจัดการภัยพิบัติของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องภายใต้การประสานงานของกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย 2) ระบุวิธีการและเทคนิค ในการบูรณาการการจัดการภัยพิบัติของกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐและภาคประชาสังคม จำนวนทั้งสิ้น 13 คน และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย มีการบูรณาการในการจัดการภัยพิบัติกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจำนวน 3 ด้าน ได้แก่ การมีวิสัยทัศน์ร่วม การมียุทธศาสตร์ร่วม และการมีแผนงานร่วม และพบว่าไม่มีการบูรณาการในการจัดการภัยพิบัติกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ 1. ด้านการปฏิบัติงานร่วม 2. ด้านการมีฐานข้อมูลทรัพยากรร่วม 3. ด้านการประเมินผลร่วม 2) วิธีการเทคนิค ในการบูรณาการการจัดการภัยพิบัติของกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ประกอบด้วย 2.1) การเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับงานด้านภัยพิบัติ ให้แก่หน่วยงานภาครัฐและภาคประชาสังคม 2.2) การส่งเสริมให้ความรู้ แก่ประชาชนและหน่วยงานต่าง ๆ เกี่ยวกับวัฒนธรรมความปลอดภัยและมีส่วนร่วมในการจัดการภัยพิบัติ 2.3) การส่งเสริมให้หน่วยงานต่าง ๆ ร่วมกันจัดทำแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย 2.4) การปลูกฝังทัศนคติ และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการทำงาน 2.5) การจัดทำฐานข้อมูลด้านทรัพยากรร่วมกันระหว่างหน่วยงาน และ 2.6) การให้ตัวแทนจากหน่วยงานภาคประชาสังคม เข้ามามีส่วนร่วม ในการประเมินผล

คำสำคัญ: การจัดการเชิงบูรณาการ/ การจัดการภัยพิบัติ/ วิธีการและเทคนิคในการบูรณาการ

* วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์,

E-mail: tossapon.akk@rmutr.ac.th

Integrated Disaster Management: Role Analysis of the Department of Disaster Prevention and Mitigation, Ministry of the Interior

Tossapon Akkarapongpaiboon *

Pensri Chirinang *

Arun Raktham *

Somporn Fuangchan *

(Received Date: July 9, 2020, Revised Date: September 14, 2020, Accepted Date: September 21, 2020)

Abstract

The objectives of this research are to 1) describe the integration of disaster management for relevant agencies under the coordination of the Department of Disaster Prevention and Mitigation, and 2) identify the technical methods for the integration of disaster management by the Department of Disaster Prevention and Mitigation. This research uses a qualitative research method. Data were collected by using in-depth interviews with key informants from relevant agencies, both government and civil, totaling 13 people. The data collection was analyzed for content analysis. The major findings revealed: 1) the Department of Disaster Prevention and Mitigation integrates disaster management with relevant agencies in three areas, including shared vision, strategy, and plan. There is no integration for disaster management with relevant agencies concerning shared practices, common resource database, and evaluation; 2) techniques for disaster management by the Department of Disaster Prevention and Mitigation include 2.1) enhancing knowledge and understanding about disaster-related issues to government agencies and civil organizations, 2.2) the promotion of knowledge to people and various agencies regarding culture, safety and participation in disaster management, 2.3) encouraging agencies to jointly organize disaster prevention and mitigation plans, 2.4) instilling attitudes and changing behavior in work, 2.5) creating a database of resources among agencies, and 2.6) allowing representatives from civil organizations to participate in the evaluation.

Keywords: Integrated management/ Disaster management/ Methods and techniques for integration

* College of Innovative Management Rajamangala University of Technology Rattanakosin,
E-mail: tossapon.akk@rmutr.ac.th

บทนำ

ในปัจจุบันได้มีการเกิดภัยพิบัติบ่อยครั้งมากขึ้นและในแต่ละครั้งที่เกิดภัยนั้นได้ทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้นซึ่งภัยที่เกิดขึ้นนั้นมีทั้งเกิดขึ้นตามฤดูกาลและฉับพลันซึ่งการเกิดภัยแต่ละครั้งนั้นจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สิน สิ่งแวดล้อม และยังส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่และวิถีชีวิตของประชาชน รวมถึงเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศโดยรวมด้วย ประเทศไทยถือว่าไม่ได้เป็นประเทศที่จะต้องเผชิญภัยพิบัติอย่างรุนแรงเหมือนประเทศอื่น แต่ประเทศไทยมีภัยพิบัติที่เกิดขึ้นจากธรรมชาติตามฤดูกาล ซึ่งภัยพิบัตินั้นอยู่ในขอบเขตที่สามารถจัดการได้โดยการเกิดภัยพิบัติแต่ละครั้งนั้นประชาชนได้เรียนรู้โดยใช้ประสบการณ์และภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์รับมือกับภัยพิบัติ ส่งผลให้สามารถปรับตัวให้อยู่ร่วมกันกับความแปรปรวนของธรรมชาติตามฤดูกาลได้เป็นอย่างดี เช่น การปลูกบ้านใต้ถุนสูงในภาคกลาง การทำเกษตรโดยใช้พันธุ์พืชที่ทนต่อสภาพอากาศ ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นถึงการปรับตัวของประชาชนเมื่อเผชิญภัยพิบัติที่ไม่รุนแรง (ทิพชัย ทิพยุทธ์, 2557, น.2) ที่ผ่านมามีประเทศไทยต้องพบกับภัยพิบัติที่มีความรุนแรงมากขึ้นซึ่งการเกิดภัยพิบัติในแต่ละครั้งได้ส่งผลกระทบต่อชีวิต ทรัพย์สิน ระบบเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมและประชาชนโดยตรง เช่น การเกิดคลื่นยักษ์สึนามิเมื่อวันที่ 26 ธันวาคม พ.ศ. 2547 เนื่องจากเกิดแผ่นดินไหวใต้ทะเลขนาด 9.3 ตามมาตราริกเตอร์ บริเวณหมู่เกาะสุมาตรา ได้ส่งผลให้เกิดความเสียหายรุนแรงใน 11 ประเทศ โดยในประเทศไทยจังหวัดชายฝั่งทะเลอันดามันได้แก่ จังหวัดพังงา กระบี่ ระนอง ภูเก็ต ตรัง และ สตูล ได้รับผลกระทบโดยมีผู้เสียชีวิตและผู้สูญหายจำนวน 8,212 คน (กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย, 2548, น.1) มูลค่าความเสียหายในระบบเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมากกว่า 3 หมื่นล้านบาท (กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย, 2556, น.22)

ที่ผ่านมามีประเทศไทยได้เกิดเหตุภัยพิบัติ ครั้งใหญ่มาหลายครั้งถึงจะมีการกำหนดผู้รับผิดชอบในแต่ละภารกิจในระดับต่าง ๆ ไว้อย่างชัดเจนแล้วก็ตาม แต่การจัดการภัยพิบัติที่เกิดขึ้นในประเทศไทยก็ยังคงประสบปัญหาซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้ ด้านกลไกในการจัดการ ถึงแม้ว่าในประเทศไทยได้มีการมีกลไกและหน่วยงานที่รับผิดชอบในการบริหารจัดการภัยพิบัติในหลายระดับ ตั้งแต่ขั้นตอนการติดตามและประเมินโอกาสการเกิดภัยพิบัติ ขั้นตอนการแจ้งเตือนภัยพิบัติ การให้ความช่วยเหลือบรรเทาทุกข์และฟื้นฟูเมื่อเกิดภัยพิบัติ การฟื้นฟูผู้ประสบภัยและพื้นที่ภายหลังจากภัยพิบัติ ปัญหาที่เกิดขึ้นคือ ปัญหาการขาดเอกภาพในการปฏิบัติและการบริหารจัดการ เนื่องจากโครงสร้างการบริหารจัดการของประเทศไทย เป็นแบบศูนย์รวมอำนาจการบริหาร ทำให้หลายครั้งเกิดการทำหน้าที่ของแต่ละหน่วยงานมีการทับซ้อนกัน ซึ่งส่งผลให้การปฏิบัติงานของหลายหน่วยงานเป็นแบบ บนลงล่าง มีการทับซ้อนกันในพื้นที่และประชากร โดยผู้รับผิดชอบหลักไม่มีอำนาจซึ่งสามารถสั่งการได้ทุกหน่วยงาน ตั้งแต่ระดับท้องถิ่น ระดับจังหวัดไปจนถึงระดับประเทศ ส่งผลให้การประสานงานและการบูรณาการของหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ เอกชน กองทัพ ภาคประชาสังคม ฯลฯ เป็นไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร (กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย, 2560, น.15) การสนับสนุนงบประมาณจากรัฐบาล รัฐบาลยังไม่ลงทุนในด้านการบริหารจัดการเชิงป้องกันภัยพิบัติเพื่อการลดผลกระทบของความเสียหายจากภัยพิบัติ งบประมาณที่จัดสรรให้กับกรมป้องกันและ

บรรเทาสาธารณภัย โดยส่วนมากเน้นการจัดสรรงบประมาณเพื่อการช่วยเหลือและบรรเทาทุกข์แก่ผู้ประสบภัย ซึ่งเห็นได้จากการที่เกิดเหตุอุทกภัยเมื่อปี 2554 ที่เกิดขึ้นในประเทศไทยที่ผ่านมา ซึ่งเป็นการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ ไม่มีการประสานข้อมูลระหว่างหน่วยงานในการจัดทำระบบแผนที่เตือนภัยในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับท้องถิ่นจนถึงระดับประเทศ ขาดการสร้างความรู้ความเข้าใจกับประชาชนให้ตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาและผลกระทบที่เกิดจากภัยพิบัติ ประชาชนไม่มีส่วนร่วมวางแผนเพื่อลดความเสี่ยงของชุมชนตนเอง และประชาชนไม่ได้มีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผนดำเนินการในด้านต่าง ๆ ซึ่งรัฐเป็นผู้รับผิดชอบและสั่งการ ด้วยบุคลากรที่ร่วมวางแผนและปฏิบัติงาน ส่วนมากไม่ใช่คนพื้นที่ จึงขาดความรู้และความเข้าใจในสภาพภูมิประเทศของพื้นที่ ส่งผลให้เกิดความคลาดเคลื่อน ในการประเมินสถานการณ์และการเตรียมความพร้อม

จากการรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ข้างต้นปัญหาด้านการบริหารจัดการภัยพิบัติ ที่เกิดขึ้นอาจจำแนกได้ดังนี้ ปัญหาด้านการประสานงานร่วมกันของหน่วยงาน ปัญหาด้านการฟื้นฟูผู้ประสบภัย ปัญหาด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ผู้วิจัยเห็นว่าจะต้องศึกษาบทบาท ในการจัดการภัยพิบัติของกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยเนื่องจากเป็นหน่วยงานหลักในการจัดการภัยพิบัติของประเทศเพื่อให้ได้แนวทาง ในการจัดการภัยพิบัติที่เหมาะสมต่อไปว่า กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยควรจะปรับบทบาทของหน่วยงานหรือไม่เพื่อให้ความพร้อม ในการจัดการภัยพิบัติอย่างเหมาะสม ทันท่วงทีกับสถานการณ์ปัจจุบันได้อย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) พรรณนาการบูรณาการในการจัดการภัยพิบัติของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องภายใต้การประสานงานของกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
- 2) ระบุนวัตกรรมและเทคนิค ในการบูรณาการการจัดการภัยพิบัติของกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

ขอบเขตการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่องการจัดการภัยพิบัติเชิงบูรณาการ:วิเคราะห์บทบาทกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงมหาดไทย ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการศึกษาวิจัยไว้ดังนี้

1.4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยเรื่องการจัดการภัยพิบัติเชิงบูรณาการ:วิเคราะห์บทบาทกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงมหาดไทย ผู้วิจัยทำการศึกษาด้านการบูรณาการ โดยผู้วิจัยทำการศึกษาข้อมูลในการบูรณาการในการจัดการภัยพิบัติ ในด้าน การมีวิสัยทัศน์ร่วม การมียุทธศาสตร์ร่วม การมีแผนงานร่วม การปฏิบัติงานร่วม การมีฐานข้อมูลด้านทรัพยากรร่วม และการควบคุมและประเมินผลร่วม ภายใต้การประสานงานของกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

1.4.2 ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant)

ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่จะใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ จำนวน 13 คน แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

1. กลุ่มผู้ปฏิบัติงานด้านภัยพิบัติจากหน่วยงานภาครัฐที่ไม่ได้สังกัดกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย จำนวน 4 คน ได้แก่

- ผู้กำกับการกองแผนงานความมั่นคง สำนักงานยุทธศาสตร์ตำรวจ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ
- ผู้อำนวยการกองบรรเทาสาธารณภัย สำนักนโยบายและแผนกลาโหม กระทรวงกลาโหม
- เลขาธิการ สถาบันการแพทย์ฉุกเฉินแห่งชาติ
- ผู้อำนวยการส่วนส่งเสริมการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น

2. กลุ่มผู้ปฏิบัติงานด้านภัยพิบัติจากหน่วยงานภาคประชาสังคม จำนวน 3 คน ได้แก่

- หัวหน้างานกู้ภัย มูลนิธิร่วมกตัญญู
- หัวหน้างานกู้ภัย มูลนิธิป่อเต็กตึ๊ง
- เลขาธิการ อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน จำนวน 1 คน

3. กลุ่มหัวหน้าหน่วยงานของกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย จำนวน 6 คน ได้แก่

- ที่ปรึกษาอธิบดีกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ด้านการจัดการสาธารณภัยและการลดความเสี่ยงภัยพิบัติ

- อธิบดีกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
- รองอธิบดีกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ฝ่ายปฏิบัติการ
- ผู้อำนวยการศูนย์อำนวยการบรรเทาสาธารณภัย
- หัวหน้าชุดเผชิญสถานการณ์วิกฤต
- หัวหน้าศูนย์สื่อสารนิรภัย กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

1.4.3 ขอบเขตด้านพื้นที่

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ทำการศึกษาในพื้นที่รับผิดชอบของกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

1.4.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาการศึกษาวิจัย ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม 2561 – ตุลาคม 2562

วิธีการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องการจัดการภัยพิบัติวิเคราะห์บทบาทกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงมหาดไทย ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการวิจัยคือ เพื่อศึกษาการบูรณาการในการจัดการภัยพิบัติของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องภายใต้การประสานงานของกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย และเพื่อศึกษาวิธีการ เทคนิค ในการบูรณาการการจัดการภัยพิบัติของกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย โดยงานวิจัยนี้เริ่มจากการทบทวนวรรณกรรมบทความทางวิชาการ แนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ เกี่ยวกับภัยพิบัติ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภัยพิบัติ โดยนำข้อมูลที่ได้มาประมวลผลร่วมกับ

การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยจะทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้ปฏิบัติงานด้านภัยพิบัติทั้งระดับบริหารและระดับปฏิบัติการของกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยและหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง รวมถึงผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางที่สามารถวิเคราะห์ วิธีการ เทคนิค การบูรณาการที่เชื่อมโยงกับการจัดการภัยพิบัติ และนำผลการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ ร่วมกับแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ โดยผู้วิจัยจะนำข้อมูลเหล่านี้มากำหนดลำดับขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยต่อไป

ผู้วิจัยจึงนำทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการ ทฤษฎีเกี่ยวกับภัยพิบัติ เข้ามาร่วมศึกษาวิเคราะห์และสรุปผลการวิจัย รวมกับการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยผู้วิจัยสร้างแบบสัมภาษณ์จากแนวคิดในการวิจัยและนำไปใช้สัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยจะนำผลการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ตามกรอบแนวความคิดในการวิจัยร่วมกับแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญใช้วิธีการสัมภาษณ์ซึ่งเป็นการรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยใช้แบบสัมภาษณ์ การสร้างแบบสัมภาษณ์จากดัชนีของตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย แบบสัมภาษณ์จะสอดคล้องและสัมพันธ์กับกรอบแนวความคิดการวิจัย และข้อคำถามแบบสัมภาษณ์

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (content analysis) โดย ข้อความที่จัดบันทึกจากการสัมภาษณ์ เพื่อค้นหาแบบแผน (pattern) ประเด็นหลัก (theme) รวมถึงแก่นสาระ (core consistency) ในวัตถุประสงค์ที่ทำการศึกษา หลังจากผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งผู้ปฏิบัติงานด้านภัยพิบัติที่สังกัดกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยและผู้ปฏิบัติงานด้านภัยพิบัติที่ไม่ได้สังกัดกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางที่สามารถวิเคราะห์ วิธีการ เทคนิค การบูรณาการที่เชื่อมโยงกับการจัดการภัยพิบัติ โดยผู้วิจัยจะนำข้อมูลเหล่านี้มากำหนดลำดับขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยต่อไปผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มาวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกับแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ ในการจัดการภัยพิบัติที่ได้ทำการทบทวนวรรณกรรมมาแล้ว มาทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา เพื่อให้ทราบถึงบทบาทของกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยในการบูรณาการในการจัดการภัยพิบัติของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการภัยพิบัติภายใต้การประสานงานของกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย และวิธีการเทคนิคในการบูรณาการการจัดการภัยพิบัติของกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย โดยการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วยขั้นตอนการปฏิบัติดังนี้

ผู้วิจัยทำการถอดเทปข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์โดยละเอียด นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ โดยทำการสรุปข้อมูลดังกล่าวเป็นประเด็นต่าง ๆ ผู้วิจัยทำการจัดบันทึกข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลและนำข้อมูลเหล่านี้มาช่วยในการวิเคราะห์ข้อมูล ทำข้อสรุปชั่วคราวและทำการตัดทอนข้อมูล โดยการทำข้อสรุปชั่วคราวนั้นจะเป็นการลดขนาดข้อมูลและช่วยกำจัดข้อมูลที่ไม่จำเป็นออกไป นำข้อสรุปย่อมาเชื่อมโยงกันเพื่อทำการหาข้อสรุปและตอบปัญหาการวิจัยโดยการแบ่งประเภทของข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ระบุความสัมพันธ์ของเหตุการณ์ การเชื่อมโยงแนวคิด และทฤษฎีกับสิ่งที่ค้นพบเพื่อทำการประมวลและสรุปข้อเท็จจริงในการวิจัยต่อไป

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พรรณนาการบูรณาการในการจัดการภัยพิบัติของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องภายใต้การประสานงานของกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

จากการศึกษาการบูรณาการในการจัดการภัยพิบัติของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องภายใต้การประสานงานของกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พบว่า มีการบูรณาการในการจัดการภัยพิบัติด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วม ด้านการมียุทธศาสตร์ร่วม ด้านการมีแผนงานร่วม ในขณะที่การบูรณาการด้านการปฏิบัติงานร่วมมีเพียงการบูรณาการกันในหน่วยงานภาครัฐและอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนเท่านั้นไม่มีการบูรณาการในหน่วยงานภาคประชาสังคม ได้แก่ มูลนิธิปอเต็กตึ๊งและมูลนิธิร่วมกตัญญู ด้านการมีฐานข้อมูลทรัพยากรร่วม ไม่มีการบูรณาการทั้งในหน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานภาคประชาสังคม ด้านการประเมินผลร่วม มีการบูรณาการเฉพาะในหน่วยงานภาครัฐและอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน ในขณะที่หน่วยงานภาคประชาสังคมได้แก่มูลนิธิปอเต็กตึ๊งและมูลนิธิร่วมกตัญญูไม่มีการบูรณาการด้านการประเมินผลร่วม

ภาพ แสดงสรุปผลการบูรณาการในการจัดการภัยพิบัติของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องภายใต้การประสานงานของกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลวิธีการและเทคนิค ในการบูรณาการการจัดการภัยพิบัติของกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่องการจัดการเชิงบูรณาการภัยพิบัติวิเคราะห์บทบาทกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงมหาดไทย พบว่าวิธีการและเทคนิคในการบูรณาการการจัดการภัยพิบัติด้านการปฏิบัติงานร่วมกับภาคประชาสังคมคือการให้ความรู้แก่บุคลากรในองค์กรเกี่ยวกับการปฏิบัติตามแผนและการปฏิบัติงานร่วมกับหน่วยงานอื่น หัวหน้าหน่วยงานขององค์กรภาคประชาสังคมต้องมีการบัญชาการร่วมที่กองบัญชาการเหตุการณ์ แล้วต้องมีเอกภาพของการสั่งการด้านการมีฐานข้อมูลทรัพยากรร่วม ในหน่วยงานภาครัฐจะต้องมีการประสานงานในระดับนโยบายระหว่างกระทรวง และเสนอคณะรัฐมนตรีเพื่อนำเรียนนายกรัฐมนตรีพิจารณาสั่งการต่อไป หน่วยงานภาคประชาสังคม คือการประสานงานระหว่างหัวหน้าหน่วยงานของกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยและหน่วยงานภาคประชาสังคมดังกล่าว และลงนามความร่วมมือระหว่างองค์กรในการแลกเปลี่ยนข้อมูล เพื่อใช้ในฐานะข้อมูลทรัพยากรร่วมกันด้านการประเมินผลร่วมกับภาคประชาสังคม คือทำการประสานงานกับหัวหน้าหน่วยงานภาคประชาสังคม รายการลงนามความร่วมมือระหว่างองค์กรในการประเมินผลการปฏิบัติงานร่วมกันและนำผลการประเมินไปปรับปรุงแก้ไขแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยต่อไป

อภิปรายผล

การบูรณาการในการจัดการภัยพิบัติของกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย จากการศึกษาศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกสามารถสรุปผลการวิจัยได้โดยแบ่งออกเป็น 2 ตอนดังนี้

1. พรรณนาการบูรณาการในการจัดการภัยพิบัติของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องภายใต้การประสานงานของกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

ด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วมทุกหน่วยงานต่างมีเป้าหมายในการช่วยเหลือประชาชนผู้ประสบภัยพิบัติตามภารกิจของแต่ละหน่วยงาน ได้แก่ กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ทำหน้าที่เป็นหน่วยงานกลางของรัฐในการดำเนินการเกี่ยวกับการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยของประเทศ ตามมาตรา 11 แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ. 2550 รวมถึงการป้องกันและลดผลกระทบจากการเกิดภัยพิบัติ สอดคล้องกับแนวคิดการบูรณาการของ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ กล่าวว่าแนวคิดการบูรณาการคือระดมความคิดและวิสัยทัศน์มุ่งไปสู่เป้าหมายที่ตรงกัน มีวิสัยทัศน์การทำงานร่วมกัน และยังสอดคล้องกับ สำนักงาน ก.พ.ร. ได้กล่าวถึง “การบริหารแบบบูรณาการ” คือ การให้ความสำคัญกับการทำงานร่วมกัน มีวิสัยทัศน์ร่วมกัน มีภารกิจและยุทธศาสตร์ที่ชัดเจน รวมทั้งทักษะการบริหารจัดการความรับผิดชอบและความน่าเชื่อถือ เพื่อให้นโยบายของรัฐทั้งภายในประเทศและต่างประเทศสามารถนำไปปฏิบัติและบริหารอย่างเชื่อมโยงกัน ซึ่งเป็นการผนวกรูปแบบ inside - out และ outside - in โดยมีหัวใจของการบริหารที่ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง และยังสอดคล้องกับ กรมการพัฒนาชุมชนได้เสนอรายงานการบูรณาการการบริหารการทำงานของข้าราชการไทยในทศวรรษหน้า ได้กล่าวถึงการบริหารงานแบบบูรณาการ โดยการนำเทคนิคการบริหารแบบบูรณาการเพื่อใช้ในการบริหารราชการสู่ความเป็นเลิศและกำหนดแนวทางในการนำไปปฏิบัติจริง “การวางแผน คือ การวางแผนยุทธศาสตร์ หรือแผนกลยุทธ์กำหนดวิสัยทัศน์

และกลยุทธ์ของแผนทำตามแผนที่วางไว้เพื่อให้เกิดผลงานที่ตั้งไว้ตามเป้าหมาย การวางแผนนี้เป็นการระดมและบูรณาการทรัพยากรการบริหารจัดการเข้าด้วยกัน”

ด้านการมียุทธศาสตร์ร่วมในหน่วยงานภาครัฐมีการกำหนดยุทธศาสตร์ในการจัดการภัยพิบัติของหน่วยงานตนเองโดยกำหนดให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดแผนการดำเนินงานด้านภัยพิบัติในหน่วยงานภาคประชาสังคม มีการทำแผนนโยบายในการช่วยเหลือผู้ประสบภัยโดยการลดความเสี่ยงจากการเกิดภัยพิบัติ การช่วยเหลือผู้ประสบภัยและฟื้นฟูพื้นที่ประสบภัย มีการส่งเสริมให้ความรู้แก่ประชาชนในการป้องกันและระงับภัยเบื้องต้น โดยการกำหนดยุทธศาสตร์ด้านภัยพิบัติของ ทั้งหน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานภาคประชาสังคมต่างมีทิศทางเดียวกันกับยุทธศาสตร์ของกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย คือการสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชน เอกชน ชุมชน ท้องถิ่น อาสาสมัคร และเครือข่ายให้มีความรู้ ตระหนัก มีวัฒนธรรมความปลอดภัย และมีส่วนร่วมในการจัดการความเสี่ยงจากสาธารณภัย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการบูรณาการของ Cohen (1968) การบูรณาการการดำเนินงานด้านยุทธศาสตร์ระหว่างหน่วยงานภาครัฐต่าง ๆ หมายถึงการปรับกระบวนการทำงานใหม่ตามนโยบาย ที่มีการประสานงานเชื่อมโยงกัน โดยผสมผสานศักยภาพระหว่างหน่วยงาน องค์กร หรือกลุ่มต่าง ๆ เพื่อให้สามารถใช้ศักยภาพ หรือความถนัดในแต่ละด้านของแต่ละหน่วยงาน องค์กร หรือกลุ่มโดยมีเป้าหมายการดำเนินงานร่วมกัน

ด้านการมีแผนงานร่วม หน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานภาคประชาสังคมต่างมีการบูรณาการในการจัดการภัยพิบัติด้านการมีแผนงานร่วมโดยหน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานภาคประชาสังคม ได้มีการจัดทำแผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยของหน่วยงานตนเอง โดยหน่วยงานภาครัฐ ได้มีการจัดทำแผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยทั้งในระดับชาติและในระดับท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับ Cohen (1968) การบูรณาการการดำเนินงานด้านยุทธศาสตร์ระหว่างหน่วยงาน ภาครัฐต่าง ๆ หมายถึง การปรับกระบวนการทำงานใหม่ตามนโยบาย ที่มีการประสานงานเชื่อมโยงกัน โดยผสมผสานศักยภาพระหว่างหน่วยงาน องค์กร หรือกลุ่มต่าง ๆ เพื่อให้สามารถใช้ศักยภาพ หรือความถนัดในแต่ละด้านของแต่ละหน่วยงาน องค์กร หรือกลุ่ม โดยมีเป้าหมายการดำเนินงาน ร่วมกันโดยกระบวนการบูรณาการ

การปฏิบัติงานร่วม การปฏิบัติงานร่วมกันของหน่วยงานภาครัฐและอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนมีการบูรณาการในการปฏิบัติงาน โดยมีการปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐ และอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน ในการปฏิบัติงานเป็นไปตามแผนป้องกันและบรรเทา สาธารณภัยซึ่งหน่วยงานภาครัฐปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่ของแต่ละหน่วยงาน สอดคล้องกับ ทวีดา กมลเวช (2554) กล่าวว่า การบริหารจัดการภัยพิบัติที่มีประสิทธิภาพคือการจัดการ แบบบูรณาการในการจัดการเกี่ยวกับภัยและการสร้างการมีส่วนร่วมที่ระดับต่าง ๆ การบริหารจัดการ ระหว่างหน่วยงานที่มีการจัดชั้นลำดับการปฏิบัติงานที่สอดคล้อง จัดทำฐานข้อมูลด้านทรัพยากร เพื่อสนับสนุนการจัดการภัยพิบัติ การเรียนรู้ด้วยตัวเองหรือการสร้างความสามารถในการปรับตัว และการเสริมสร้างองค์ประกอบทางเทคนิคและสังคม การรวบรวมข้อมูลจำนวนความเสียหาย ของประชาชนและพื้นที่ร่วมกับกองอำนาจการเฉพาะกิจของอำเภอเพื่อส่งรายงานไปยังกองอำนาจการ

เฉพาะกิจจังหวัดเพื่อส่งไปยังกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย เพื่อขอเบิกงบกลางเพื่อบูรณะฟื้นฟูและงบประมาณจากเงินอุดหนุนราชการตามระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยเงินอุดหนุนราชการเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉิน พ.ศ. 2546 และแก้ไขเพิ่มเติม

การมีฐานข้อมูลทรัพยากรร่วมกัน ยังไม่มีการบูรณาการด้านการมีฐานข้อมูลทรัพยากรร่วมกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานภาคประชาสังคม โดยฐานข้อมูลทรัพยากรของแต่ละหน่วยงานจะมีการทำกันภายในหน่วยงานเท่านั้นซึ่งยังไม่มีมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลด้านทรัพยากรหรือมีการใช้ฐานข้อมูลทรัพยากรของแต่ละหน่วยงานร่วมกัน โดยข้อมูลด้านทรัพยากรที่กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยมีเป็นเพียงข้อมูลทรัพยากรของหน่วยงานอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน เนื่องจากกรมมีฐานะเป็นศูนย์อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนกลางจึงมีระบบสำหรับบันทึกข้อมูลของอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน และทรัพยากรหน่วยงานในสังกัดของกรมเอง ซึ่งไม่สอดคล้องกับ ทวีดา กมลเวช (2554) กล่าวว่า การบริหารจัดการภัยพิบัติที่มีประสิทธิภาพ คือการจัดการแบบบูรณาการในการจัดการเกี่ยวกับภัยและการสร้างการมีส่วนร่วมที่ระดับต่าง ๆ การบริหารจัดการระหว่างหน่วยงานที่มีการจัดชั้นลำดับการปฏิบัติงานที่สอดคล้องจัดทำฐานข้อมูลด้านทรัพยากรเพื่อสนับสนุนการจัดการภัยพิบัติ การเรียนรู้ด้วยตัวเองหรือการสร้างความสามารถในการปรับตัว และการเสริมสร้างองค์ประกอบทางเทคนิคและสังคม การรวบรวมข้อมูลจำนวนความเสียหายของประชาชนและพื้นที่ร่วมกับกองอำนวยการเฉพาะกิจของอำเภอเพื่อส่งรายงานไปยังกองอำนวยการเฉพาะกิจจังหวัดเพื่อส่งไปยังกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย เพื่อขอเบิกงบกลางเพื่อบูรณะฟื้นฟูและงบประมาณจากเงินอุดหนุนราชการตามระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยเงินอุดหนุนราชการเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉิน พ.ศ. 2546 และแก้ไขเพิ่มเติม

การประเมินผลร่วมมีการบูรณาการในการประเมินผลร่วมระหว่างหน่วยงานภาครัฐและอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน เนื่องจากหน่วยงานภาครัฐและอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน เป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่ตามส่วนปฏิบัติการการสนับสนุนการปฏิบัติงานในภาวะฉุกเฉินตามแผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ จึงมีการประเมินผลตามแผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติร่วมกัน ในขณะที่หน่วยงานมูลนิธิร่วมกตัญญูและมูลนิธิปอเต็กตึ๊งเป็นองค์กรภาคประชาสังคมซึ่งไม่ได้สังกัดหน่วยงานภาครัฐใด จึงไม่มีการประเมินผลร่วมกันกับกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย จึงทำให้ไม่ทราบปัญหาอุปสรรค ซึ่งสอดคล้องกับ Cohen (1968) การบูรณาการการดำเนินงานด้านยุทธศาสตร์ระหว่างหน่วยงานภาครัฐต่าง ๆ หมายถึง การปรับกระบวนการทำงานใหม่ตามนโยบาย ที่มีการประสานงานเชื่อมโยงกัน โดยผสมศักยภาพระหว่างหน่วยงาน องค์กร หรือกลุ่มต่าง ๆ เพื่อให้สามารถใช้ศักยภาพ หรือความถนัดในแต่ละด้านของแต่ละหน่วยงาน องค์กร หรือกลุ่ม โดยมีเป้าหมายการดำเนินงานร่วมกัน

2. วิธีการและเทคนิค ในการบูรณาการการจัดการภัยพิบัติของกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

ด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วมต้องเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับงานด้านภัยพิบัติให้แก่หน่วยงานภาครัฐและภาคประชาสังคม ให้มองการจัดการภัยพิบัติให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

ในการลดความเสี่ยง ป้องลดผลกระทบจากการเกิดภัยพิบัติ เพื่อเป็นการลดความสูญเสียและชีวิตของประชาชน การมียุทธศาสตร์ร่วมต้องส่งเสริมให้ความรู้แก่ประชาชนและหน่วยงานต่าง ๆ ในการสร้างความเข้มแข็งแก่ประชาชน ชุมชน อาสาสมัคร ท้องถิ่น ให้มีความรู้ ตระหนัก มีวัฒนธรรมความปลอดภัย และมีส่วนร่วมในการจัดการภัยพิบัติ การมีแผนงานร่วมต้องส่งเสริมให้มีการร่วมจัดทำแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยและการจัดทำแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยของหน่วยงานตนเองให้มีความสอดคล้องกับแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ โดยมีการร่วมมือกับผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน ด้านการปฏิบัติงานร่วมต้องปลูกฝังทัศนคติ และหลักการสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการทำงานให้มากขึ้น การจัดการความรู้ การถ่ายทอดความรู้ที่ถูกต้อง การจัดทำสื่อที่เหมาะสมแก่การสร้างความรู้ ใช้กระบวนการถ่ายทอดความรู้ที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับบริบททางสังคม วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ควบคู่ไปกับการประยุกต์ใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยควรมีการพัฒนากลไกอาสาสมัครภาคประชาสังคมให้ได้มาตรฐาน เพื่อสร้างคุณค่าให้กับงานอาสาสมัครสร้างแรงจูงใจให้เกิดการมีส่วนร่วมมากขึ้น ด้านการมีฐานข้อมูลทรัพยากรร่วมต้องทำการรวบรวมและประมวลผลข้อมูลต่าง ๆ จัดทำระดับชั้นของการเข้าถึงข้อมูล การแก้ไขระเบียบของหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้สามารถดำเนินการในการการหาฐานข้อมูลด้านทรัพยากรร่วมกันระหว่างหน่วยงานได้ ปรับเงื่อนไขและมาตรการในการกำหนดสภาพบังคับของกฎหมาย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการส่งข้อมูลรวมถึงการเปิดเผยข้อมูลต่าง ๆ ในการกำหนดไว้ในกฎหมายให้เป็นหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องส่งข้อมูล ในหน่วยงานภาคประชาสังคมให้มีการสร้างการรับรู้ และประโยชน์ของการมีฐานข้อมูลทรัพยากรร่วม เพื่อจัดทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือระหว่างหน่วยงานในการขอข้อมูล ด้านการประเมินผลร่วมจะต้องสร้างความตระหนักรู้ และถ่ายทอดความรู้ โดยตัวแทนจากหน่วยงานภาคประชาสังคมให้เข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินผล ภายหลังจากการปฏิบัติงานด้านภัยพิบัติ ควรส่งเสริมทัศนคติของหน่วยงานภาคประชาสังคม และประชาชนในพื้นที่ให้เกิดความเข้าใจในบทบาทของตนและเข้าร่วมในการจัดการภัยพิบัติ กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยต้องสร้างการรับรู้ในเรื่องของการจัดการภัยพิบัติ อย่างทั่วถึง การส่งเสริมให้ประชาชนและองค์กรภาคประชาสังคมมีศักยภาพในการจัดการภัยพิบัติด้วยตนเอง

ข้อเสนอแนะ

การบูรณาการการจัดการภัยพิบัติของกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยในด้าน การปฏิบัติงานร่วม การมีฐานข้อมูลทรัพยากรร่วม การประเมินผลร่วม จะต้องทำการปลูกฝังทัศนคติ หลักการสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการทำงาน การจัดการความรู้ การถ่ายทอดความรู้ จะทำสื่อที่เหมาะสมแก่การสร้างความรู้ ในกระบวนการถ่ายทอดความรู้ที่มีประสิทธิภาพ เหมาะสมกับบริบททางสังคม วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้ควบคู่ไปกับการประยุกต์ใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สร้างแรงจูงใจให้เกิดการมีส่วนร่วม พัฒนากลไกภาคประชาสังคมให้ได้มาตรฐาน สร้างคุณค่าให้กับงานอาสาสมัคร กำหนดสภาพบังคับของกฎหมาย โดยให้ทุกหน่วยงานปฏิบัติ สร้างการรับรู้เรื่องการจัดการภัยพิบัติอย่างทั่วถึง ส่งเสริมให้องค์กร

ภาคประชาคมมีศักยภาพในการจัดการภัยพิบัติด้วยตนเอง และจัดทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือระหว่างองค์กร เพื่อให้การปฏิบัติงานด้านภัยพิบัติมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นในการลดความสูญเสียชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนผู้ประสบภัย

ในการทำวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการทำวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อให้ทราบถึงผลรวมของการจัดการภัยพิบัติ ในพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศ ในด้านของการจัดการภัยพิบัติ ก่อนเกิดภัย ระหว่างเกิดภัย และหลังเกิดภัย ซึ่งสามารถนำมาศึกษาเพื่อค้นหาวิธีการและประสิทธิภาพในการบริหารจัดการภัยพิบัติในระดับท้องถิ่นต่อไป และควรจะทำการศึกษาเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาความรู้ในการจัดการภัยพิบัติ ของ หน่วยงานหน่วยงานภาครัฐ และหน่วยงานภาคประชาสังคม ในท้องถิ่น เพื่อจะสามารถทราบปัญหาในการปฏิบัติงานด้านภัยพิบัติในท้องถิ่นนั้น ๆ และเป็นการให้ความรู้ด้านการจัดการภัยพิบัติรวมถึงระบบบัญชาการเหตุการณ์แก่หน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคประชาสังคมที่ปฏิบัติงานด้านภัยพิบัติในท้องถิ่นนั้น

บรรณานุกรม

- กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย. (2548). รายงานเหตุสาธารณภัย วันที่ 5 กันยายน 2548. กรุงเทพฯ: กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย.
- _____. (2550). พระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ. 2550. กรุงเทพฯ: กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย.
- _____. (2556). สถานการณ์สาธารณภัยประจำปี 2555. กรุงเทพฯ: กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย.
- _____. (2560). สถานการณ์สาธารณภัยประจำปี 2559. กรุงเทพฯ: กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย.
- ทิพย์ ทิพย์ฤทธิ์. (2557). การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในการจัดการภัยพิบัติแห่งชาติของกระทรวงกลาโหม. (ดุสิตนิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์.
- หวิดา กมลเวช. (2554). คู่มือการจัดการภัยพิบัติท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร.

ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของกลุ่มครูในด้านการศึกษา กรณีศึกษากลุ่มครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

คงฤทธิ แข็งแรง*
ปิยลักษณ์ โพธิวรรณ**
วิยุทธ์ จำรัสพันธุ์***

(วันรับบทความ: 6 พฤศจิกายน 2562/ วันแก้ไขบทความ: 22 เมษายน 2563/ วันตอบรับบทความ: 23 เมษายน 2563)

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษากระบวนการรวมกลุ่มสร้างพื้นที่และเครือข่ายทางสังคมด้านการศึกษากลุ่มครู 2) เพื่อศึกษาวิเคราะห์ขบวนการเคลื่อนไหวของกลุ่มครูด้านโครงสร้างรูปแบบวิธีดำเนินการยุทธวิธีของขบวนการเคลื่อนไหวในด้านการศึกษา 3) เพื่อศึกษาผลกระทบจากขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของกลุ่มครูในด้านการศึกษา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มเป้าหมายที่ใช้สำหรับการวิจัยคือผู้นำกลุ่มครูในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือจำนวน 45 คน โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ผลการศึกษาพบว่า 1) ขบวนการเคลื่อนไหวของกลุ่มครูในกระบวนการรวมกลุ่มสร้างพื้นที่และเครือข่ายทางสังคมด้านการศึกษากลุ่มครูรวมกลุ่มสร้างพื้นที่และเครือข่ายทางสังคมในรูปแบบที่เป็นองค์กรครูที่มีกฎหมายรัฐธรรมนูญรองรับ มีพลวัตการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่องหลายทศวรรษ 2) โครงสร้างรูปแบบวิธีดำเนินการ ยุทธวิธีของขบวนการเคลื่อนไหวในด้านการศึกษาคือโครงสร้างรูปแบบของกลุ่มครูดำเนินงานในรูปขององค์กรใช้ชื่อเรียกเป็น สมาคมครู ชมรมครู สมาพันธ์ครู เป็นต้น มีคณะกรรมการบริหารดำเนินการ วิธีดำเนินการยุทธวิธีของขบวนการเคลื่อนไหวในรูปแบบองค์กรในระดับระดับอำเภอ ระดับเขตพื้นที่การศึกษา ระดับจังหวัด ระดับภาค และระดับประเทศโดยการดำเนินการเป็นขั้นตอนดังนี้ การประชุมหามติข้อสรุป ตั้งคณะกรรมการและประสานกับผู้มีอำนาจในรัฐบาล รณรงค์ให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาร่วมลงลายมือชื่อเสนอแก้ไขกฎหมายพร้อมทั้งร่วมลงลายมือชื่อเพื่อถวายฎีกา รณรงค์ให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาแสดงออกในเชิงสัญลักษณ์ และการชุมนุมประท้วง 3) ผลกระทบจากขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของกลุ่มครูในด้านการศึกษากลุ่มครูสามารถต่อรองกับผู้มีอำนาจรัฐในการเปลี่ยนแปลงนโยบาย กฎหมาย กฎกระทรวง ระเบียบข้อบังคับที่มีผลต่อความมั่นคงในวิชาชีพครูและด้านปฏิรูปการศึกษา และพบว่าในการเคลื่อนไหวทางสังคมของกลุ่มครูนั้น ครูมีทุนทางสังคมมีความชอบธรรมทางสังคม และยังพบระบบอุปถัมภ์ในระบบราชการ

คำสำคัญ: ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม/ กลุ่มครู/ ด้านการศึกษา

* นักศึกษาปริญญาเอก, รัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต, คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

** รองศาสตราจารย์, คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

*** ผู้ช่วยศาสตราจารย์, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

Social movement of teachers in education: A case study of teachers in the northeastern region

Khongrit Khangrang^{*}

Piyaluk Potiwan^{**}

Viyut Jamradphan^{***}

(Received Date: November 6, 2019, Revised Date: April 22, 2020, Accepted Date: April 23, 2020)

Abstract

The objectives of the qualitative research were (1) to carry out an analytical study of teachers, movement in the educational context for each period, (2) to conduct an analytical study of teachers, movement in terms of the operational structure and strategies of educational movement, and (3) to study the effects of social movement on teachers in education. The target group of the research comprised forty – five teachers in Northeastern Thailand. The instrument used for data collection was in – depth interviews. The findings of the research were as follows: 1) For the educational movement of teachers in each period, the teachers’ group comprised a gathering of teachers as an organization based on the country’s constitution. The movement was dynamic and continuous for several decades; 2) The model structure of the teachers’ group was operated as an organization, also called a teachers’ association, a teachers’ club, a teachers’ union, etc. It had an operational committee and members. The operational procedures and strategies of the movement were conducted as an organization at the district, educational area, provincial, regional, and national levels. The organization had procedures such as forming a conference to establish resolutions and conclusions, setting up an ad hoc committee to cooperate with influential individuals in the government, and campaigning among teachers as well as educational personnel to create symbolic expression and protest; 3) The effects from social movement of the teachers’ group in education included (1) the teachers’ group was able to bargain with the state power holders to change policies, laws, ministerial regulations, and rules, which were effective for the stability of the teaching profession as well as the evolution of education, and (2) the social movement of the teachers’ group as a result of the social capital of the teachers’ group, the social righteousness of the teachers’ group, and the patronage system in the bureaucracy.

Keywords: Social movement/ Teacher Group/ Education

^{*} Ph.D. students Doctor of Political Science, Faculty of Political Science and Public Administration Rajabhat Mahasarakham University

^{**} Associate Professor, Faculty of Political Science and Public Administration, Rajabhat Mahasarakham University, Major Advisor

^{***} Assistant professor, Faculty of Humanities and Social Sciences, Khon Kaen University, Co-advisor

บทนำ

จากคำกล่าวที่ว่า “การศึกษาสร้างคน คนสร้างชาติ” แสดงให้เห็นว่าการศึกษาคือเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาคนหรือทรัพยากรมนุษย์ของประเทศ ซึ่งหลายประเทศในโลกได้ใช้การศึกษาเป็นนโยบายหลักสำหรับการพัฒนาประเทศ การศึกษาได้รับความคาดหวังให้ทำหน้าที่ต่าง ๆ ในทางสังคมการเมืองและเศรษฐกิจมากมาย นับตั้งแต่การช่วยให้ประชาชนอ่านออกเขียนได้ และคิดเป็น เรียนรู้จริยธรรมและความเป็นพลเมือง ตลอดจนพัฒนาทักษะทางเศรษฐกิจ ซึ่งจะช่วยเพิ่มความเท่าเทียมในสังคมในระยะยาว จากบทบาทหน้าที่ที่สำคัญหลายประการดังกล่าว การศึกษาที่ไม่มีคุณภาพจึงก่อให้เกิดปัญหาที่ร้ายแรงต่อประเทศ การแก้ปัญหาคุณภาพการศึกษาไทยเป็นเรื่องที่ยากเย็นแสนเข็ญยิ่ง แม้จะมีความพยายามในการปฏิรูปการศึกษามากกว่า 20 ปี ตั้งแต่การปฏิรูปรอบแรกเมื่อปี พ.ศ. 2542 - 2551 จนมาถึงการปฏิรูปรอบที่สองเมื่อปี พ.ศ. 2552 - 2562 เราก็คงไม่สามารถทำให้คุณภาพการศึกษาของประเทศดีขึ้นได้อย่างเป็นรูปธรรม สาเหตุของปัญหาคุณภาพของการศึกษาที่มีผู้กล่าวถึงมีมากมายจนมองไม่เห็นหนทางว่าจะปฏิรูปกันอย่างไร หรือจะเริ่มแก้ไขปัญหาใดเป็นปัญหาแรก ซึ่งอาจทำให้การศึกษามีคุณภาพแย่ลงได้ (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2562, น.1)

การปฏิรูปการศึกษา จึงเป็นสิ่งจำเป็นและได้ยืนกันอยู่บ่อยครั้งในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา แนวคิดในการปฏิรูปการศึกษานั้นมิได้เพิ่งเกิดขึ้น ในความเป็นจริงเกิดขึ้นมานานแล้ว เริ่มจากสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 เป็นช่วงที่ประเทศไทยต้องเผชิญหน้ากับลัทธิจักรวรรดินิยมและความทันสมัยของประเทศตะวันตก พระองค์ทรงพยายามที่จะปรับตัวเข้าสู่ความทันสมัยแบบประเทศตะวันตกและเพื่อธำรงไว้ซึ่งความเป็นเอกราชของประเทศ การปรับตัวที่สำคัญประการหนึ่ง คือการปฏิรูปการศึกษา พระองค์ทรงปฏิรูปการศึกษาอย่างเป็นระบบแบบแผน และเป็นขั้นเป็นตอน นอกจากนี้ยังทรงจัดตั้งกรมศึกษาธิการขึ้นเพื่อรับผิดชอบในการบริหารจัดการด้านการศึกษาของประเทศ ต่อมายกฐานะเป็นกระทรวงธรรมการ และเปลี่ยนชื่อมาเป็นกระทรวงศึกษาธิการในปัจจุบัน การปฏิรูปการศึกษาของพระองค์ในครั้งนี้นับเป็นการวางรากฐานที่สำคัญของการศึกษาไทยจนทุกวันนี้

ครั้งที่ถือเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญในการปฏิรูปการศึกษาและเห็นเป็นรูปธรรมชัดเจนคือ เมื่อมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ซึ่งได้บัญญัติให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติเพื่อเป็นกฎหมายแม่บทในการบริหารจัดการการศึกษาเพื่อนำไปสู่การปฏิรูปการศึกษาอย่างจริงจัง และต่อมาได้มีการประกาศใช้ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เป็นกฎหมายแม่บทในการบริหารจัดการการศึกษาขึ้น จากพระราชบัญญัติดังกล่าวนำไปสู่การดำเนินการปฏิรูปการศึกษารอบแรกขึ้น ในระหว่างปี พ.ศ. 2542 - 2551 แต่ผลของการปฏิรูปนั้นกลับพบว่า ระบบการศึกษาของไทยยังไม่สามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพได้ตามที่ตั้งไว้ จนนำมาสู่การปฏิรูปการศึกษารอบสอง หรือที่เรียกว่า การปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง พ.ศ. 2552 - 2561 ซึ่งปัจจุบันได้ดำเนินการไปแล้ว แต่ปัญหาคุณภาพการศึกษาของไทยโดยรวม อาจกล่าวได้ว่ายังมีปัญหา โดยเฉพาะปัญหาด้านคุณภาพการศึกษาคุณภาพผู้เรียน ผลการเรียนรู้ของนักเรียนซึ่งเป็นตัวชี้วัดคุณภาพการศึกษาที่สำคัญกลับตกต่ำลงสวนทางกับทรัพยากร

การศึกษาของประเทศที่เพิ่มขึ้น ดังจะเห็นได้จากการประเมินสมรรถนะนักเรียนมาตรฐานสากล (Programme for International Student Assessment หรือ PISA) ที่ริเริ่มโดยองค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (Organisation for Economic Co-operation and Development หรือ OECD) มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินคุณภาพของระบบการศึกษาในการเตรียมความพร้อมให้เยาวชนมีศักยภาพหรือความสามารถพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในโลกที่มีการเปลี่ยนแปลง PISA ประเมินนักเรียนอายุ 15 ปี ซึ่งเป็นวัยที่สำเร็จการศึกษาภาคบังคับ โดยดำเนินการอย่างต่อเนื่องทุก ๆ 3 ปี

ผลการประเมิน PISA 2018 ของไทยนักเรียนไทยมีคะแนนเฉลี่ยทั้งสามด้าน (การอ่าน คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์) ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศสมาชิก OECD เมื่อเปรียบเทียบกับผลการประเมิน PISA 2015 กับ PISA 2018 พบว่า ด้านการอ่านมีคะแนนลดลงประมาณ 16 คะแนน ส่วนด้านคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์มีคะแนนเพิ่มขึ้นประมาณ 3 คะแนน และ 4 คะแนน ตามลำดับ ซึ่งในการทดสอบทางสถิติถือว่า ผลการประเมินด้านคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ของไทยไม่เปลี่ยนแปลง แต่ผลการประเมินด้านการอ่านมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2562, ออนไลน์) นอกจากนี้ด้านครูคณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา ด้านประสิทธิภาพของการบริหารจัดการศึกษา ด้านการเพิ่มและกระจายโอกาสทางการศึกษาที่ไม่ทั่วถึงเท่าเทียม และด้านการผลิตและพัฒนากำลังคนเพื่อเพิ่มศักยภาพการแข่งขันก็ยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประเทศได้

ในขณะเดียวกันกลับปรากฏข่าวในสื่อมวลชนว่า มีนักเรียนไทยจากโรงเรียนมีชื่อเสียงในกรุงเทพมหานคร สามารถสอบแข่งขันได้เหรียญรางวัลระดับโลกต่าง ๆ เช่น การแข่งขันโอลิมปิกวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์อย่างต่อเนื่องทุกปี ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำทางคุณภาพระหว่างโรงเรียนในพื้นที่ต่าง ๆ และชี้ว่าการพัฒนาคุณภาพของโรงเรียนไทยที่ผ่านมาเป็นไปอย่างไม่ทั่วถึง ข้อเสนอพื้นฐานดังกล่าวยังได้รับการยืนยันจากข้อเท็จจริงที่ว่าคะแนนสอบมาตรฐานของโรงเรียนสถิติในสังกัดมหาวิทยาลัยต่าง ๆ และโรงเรียนในกรุงเทพฯ สูงกว่าโรงเรียนสังกัดอื่น ๆ และโรงเรียนในภูมิภาคอื่น ๆ อย่างชัดเจน อย่างไรก็ตามการยกระดับคุณภาพการศึกษามีข้อเสนอแนะหลายประการที่ทำได้จริงในเวลาไม่เกิน 1 ทศวรรษ ดังตัวอย่างของประเทศต่าง ๆ เช่น ซิลิ ลัตเวียและประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลายเคยปฏิรูปสำเร็จมาแล้ว McKinsey & Company (2010) หากแต่ข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาที่ผ่านมาในประเทศไทยยังคงไม่มีความชัดเจน เนื่องจากผู้มีส่วนได้เสียทั้งหลายยังมีความเข้าใจต่อปัญหาในลักษณะที่แตกต่างกันมาก ซึ่งทำให้เกิดความสับสนว่าเราควรเริ่มแก้ไขปัญหาการศึกษาที่จุดใดก่อน

สำหรับการปฏิรูปการศึกษาของไทยในปัจจุบัน เป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 ซึ่งบัญญัติให้มี สถาปนาปฏิรูปแห่งชาติเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่ศึกษาและเสนอแนะให้เกิดการปฏิรูปในด้านต่าง ๆ 11 ด้าน ตามมาตรา 27 ได้แก่ ด้านการเมือง การบริหารราชการแผ่นดิน กฎหมายและกระบวนการยุติธรรม การปกครองท้องถิ่น การศึกษา เศรษฐกิจ พลังงาน สาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม สื่อสารมวลชน สังคม และด้านอื่น ๆ การศึกษาเป็นด้านหนึ่งที่ต้องปฏิรูปให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญดังกล่าวในรอบสองทศวรรษที่ผ่านมาได้มีการปฏิรูป

การศึกษาถึงสองครั้งแต่การศึกษาของประเทศยังประสบปัญหาหลายด้าน และยังไม่สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นให้เป็นรูปธรรมได้และยังส่งผลกระทบโดยตรงต่อสถานศึกษา ครู ผู้ปกครอง และนักเรียน จากสถานการณ์ที่เกิดขึ้น กลุ่มครู องค์กรครูได้มีการรวมตัวกันเคลื่อนไหวคัดค้านกันหลายประเด็นที่ปรากฏมีดังนี้

การเคลื่อนไหวคัดค้านการถ่ายโอนจัดการศึกษาให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) อันได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบล(อบต.) องค์การบริหารส่วนจังหวัด(อบจ.) “ไม่ไป ไม่ย้าย ไม่ถ่าย ไม่โอน” คือข้อความการคัดค้านการถ่ายโอนการศึกษาจากกระทรวงศึกษาธิการให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) สืบเนื่องจากได้มีการตราพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ขึ้นใช้บังคับ เพื่อวางหลักเกณฑ์และกำหนดแนวทาง ตลอดจนขั้นตอนการปฏิบัติในการถ่ายโอนอำนาจและการปฏิบัติงานในการจัดการบริหารสาธารณะทุกด้านที่รัฐดำเนินการอยู่ไปให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและจัดทำ "แผนปฏิบัติการกระจายอำนาจ" ตามสภาพของภารกิจของบริการสาธารณะด้านต่าง ๆ ซึ่งมีลักษณะเป็นแผนปฏิบัติเฉพาะเรื่อง เช่น ในด้านการสาธารณสุข ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านการศึกษาขึ้นในช่วงกลางปี 2543 เพื่อดำเนินงานในเรื่องดังกล่าว เดือนกันยายน 2543 นั้นเองที่กลุ่มองค์กรครูในสังกัดต่าง ๆ เริ่มแสดงความคิดเห็นและคัดค้านการกระจายอำนาจการศึกษาให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นเรื่องการโอนสถานศึกษาระดับประถมศึกษาให้แก่องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) โดยได้ยกเอาสถานการณ์ทำนองเดียวกันกับที่เคยเกิดขึ้นในระหว่างปี พ.ศ. 2509 - 2523 ซึ่งการศึกษาระดับประถมศึกษาตกอยู่ในความดูแลขององค์การบริหารส่วนจังหวัด อันเป็นประสบการณ์ที่เลวร้ายของข้าราชการครูขึ้นเป็นตัวอย่างเพื่อคัดค้านและต่อมาขอคัดค้านดังกล่าวก็ได้พัฒนาจากการไม่เห็นด้วยในการที่จะให้สถานศึกษาและบุคลากรไปสังกัด องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ซึ่งที่สุดกลายเป็นการคัดค้านการถ่ายโอนอำนาจการจัดการศึกษาทุกระดับ และนำไปสู่ข้อเสนอให้ตัดทอนอำนาจในการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามกฎหมายแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจไปสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในที่สุด

การคัดค้านการยุบควบรวมโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) จากกรณีที่กระทรวงศึกษาธิการ ประกาศยุทธศาสตร์ปฏิรูประบบการเงินการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยให้มีการยุบโรงเรียนขนาดเล็กประมาณ 7,000 แห่งจาก 15,000 แห่งภายในปี 2561 โดยอ้างว่าจำนวนเด็กนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็กมีจำนวนลดลง ทั้งจากปริมาณการเกิดของเด็กในชุมชนที่มีจำนวนลดลงทำให้มีปัญหในเรื่องการจัดสรรงบประมาณและบุคลากรโรงเรียนขนาดเล็กหมายถึงโรงเรียนประถมศึกษาที่มีนักเรียนต่ำกว่า 120 กระแสการคัดค้านการยุบโรงเรียนขนาดเล็กเกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง ผู้ได้รับผลกระทบและความเดือดร้อนจากการยุบควบ รวม โรงเรียนขนาดเล็ก ได้แก่ นักเรียน ผู้ปกครอง ผู้บริหารโรงเรียน ครู และคนในชุมชนจากวิกฤติการยุบโรงเรียนขนาดเล็ก ทำให้โรงเรียนขนาดเล็กหลาย แห่งได้รวมตัวกันเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนด้วยการปฏิรูปการจัดการศึกษาแนวใหม่ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเชื่อมโยง ผู้รู้ ครูภูมิปัญญาของท้องถิ่น ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้

การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น วัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิต การศึกษาเรียนรู้ ที่สามารถสร้างงานสร้างอาชีพได้ด้วยตนเอง อีกทั้งยังมีความรู้ที่กว้างขวาง เชื่อมโยงกับสังคมและเท่าทันสังคมโลกที่เปลี่ยนไป

อาจกล่าวได้ว่าการศึกษาไทยเป็นการศึกษาที่ผูกขาดจากส่วนกลาง ด้วยการบังคับให้เรียนตามมาตรฐานเดียว หลักสูตรเดียวจากส่วนกลาง ที่ส่งผลทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา ทั้งปัญหาการจัดสรรงบประมาณการศึกษา ทั้ง ๆ ที่ประเทศไทยใช้งบประมาณด้านการศึกษามากที่สุดของงบประมาณแผ่นดิน แต่กลับมีงบประมาณเด็กเพียง 10 % เท่านั้น และงบประมาณดังกล่าวก็ไม่อาจเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างเท่าเทียมและเป็นธรรม เพราะการจัดสรรงบประมาณรายหัวเด็กนั้นไม่สมดุลกับสภาพความเป็นจริง ซึ่งต้นทุนของเด็กแต่ละคนต่างกันตามสภาพพื้นที่ แต่ไม่ว่าจะเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก (โรงเรียนด้อยโอกาส เล็ก กลาง ใหญ่) กลับได้รับงบประมาณอุดหนุนรายหัวเด็กเท่ากัน ดังนั้นโรงเรียนที่ด้อยโอกาสอยู่แล้วจึงไม่มีงบประมาณเพียงพอที่จะพัฒนาโรงเรียน ขาดครูขาดอุปกรณ์การเรียนการสอน จนนำไปสู่การเกิดความเหลื่อมล้ำของคุณภาพและศักยภาพทางการศึกษาตามมา

การเกิดการรัฐประหารโดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) เมื่อวันที่ 22 เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2557 ได้ส่งผลกระทบต่อวงการการเคลื่อนไหวกลุ่มต่าง ๆ การประกาศใช้กฎหมายการศึกษา ท้าราชอาณาจักร ประกาศห้ามบุคคลออกนอกเคหสถานในเวลาที่กำหนด การให้คณะรัฐมนตรีรักษาการสิ้นสุดการปฏิบัติหน้าที่ โดยให้อำนาจหน้าที่ของนายกรัฐมนตรีเป็นอำนาจหน้าที่ของหัวหน้า คสช. และให้วุฒิสภาสิ้นสุดลงเช่นกัน และการประกาศห้ามการชุมนุมเกิน 5 คนขึ้นไป แม้ คสช. จะบังคับใช้กฎหมายห้ามการชุมนุม แต่ก็ยัง ปรากฏว่ามีการแสดงออกถึงการต่อต้านรัฐประหารในเชิงสัญลักษณ์ เช่น การจุดเทียนต้านรัฐประหาร ของกลุ่มอาจารย์และนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ การชุมนุมนี้ยังเป็นสัญลักษณ์ที่ปรากฏใน ภาพยนตร์เรื่อง “เดอะฮังเกอร์เกมส์” เพื่อสื่อถึงการอารยะขัดขืนและการกดขี่ข่มเหง ซึ่งปรากฏว่า การชุมนุมนี้ได้รับความนิยมโดยเฉพาะในเครือข่ายทางสังคม (social network) นอกจากนั้นยังมีการแสดงออกถึงสัญลักษณ์ที่มีสีสันมากขึ้น เช่น การนัดกินแซนด์วิช การอ่านหนังสือเรื่อง 1984 หรือ การเปิดเพลงชาติฝรั่งเศส เป็นต้น (ข่าวสด, 2558, ออนไลน์) ท่ามกลางการเคลื่อนไหวในเชิงสัญลักษณ์ที่ปรากฏขึ้นเป็นระลอก คสช. ได้บังคับใช้กฎหมายที่ส่งผลกระทบต่อการเคลื่อนไหวของกลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมืองและสังคม เช่นการบุกค้นที่อยู่อาศัยของประชาชนผู้เห็นต่างทางการเมือง การควบคุมตัวผู้ที่ออกมาเคลื่อนไหวต่อต้าน หรือวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลรวมไปถึงการประกาศใช้มาตรา 44 ซึ่งมีใจความสำคัญ คือการให้อำนาจแก่หัวหน้า คสช. ในการระงับยับยั้ง หรือ กระทำการใด ๆ ได้ไม่ว่าการกระทำนั้นจะมีผลบังคับในทางนิติบัญญัติ บริหาร หรือตุลาการ ภายใต้อำนาจนี้ที่หัวหน้า คสช. เห็นว่าจำเป็นในการปฏิรูปการส่งเสริมความสามัคคีและความสมานฉันท์ของประชาชนในชาติ หรือเพื่อป้องกัน ระวังหรือปราบปรามการกระทำความผิดอันเป็นการบ่อนทำลายความสงบเรียบร้อย หรือความมั่นคงของชาติราชบัลลังก์ เศรษฐกิจของประเทศ หรือราชการแผ่นดิน (ยอดพล เทพสิทธิ์า, 2557, ออนไลน์) ทั้งนี้การประกาศใช้มาตรา 44 รวมถึงการเรียกรายงานตัวเพื่อปรับทัศนคติยังส่งผลให้นักกิจกรรมและขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กลุ่มครูต้องเผชิญกับปัญหาอุปสรรคข้อจำกัดในการเคลื่อนไหว

การประกาศใช้มาตรา 44 ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 ซึ่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) มีคำสั่งออกมาหลายฉบับที่เกี่ยวกับกระทรวงศึกษาธิการและที่สำคัญคือ คำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ 19/2560 เรื่อง การปฏิรูปการศึกษาในภูมิภาคของกระทรวงศึกษาธิการ เป็นการปรับโครงสร้างการบริหารระดับภูมิภาคของกระทรวงศึกษาธิการ เกิดปัญหาการทำงานและเสียงสะท้อนระหว่างการมีศึกษาธิการจังหวัด (ศธจ.) ศึกษาธิการภาค (ศธภ.) และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา (สพท.) ว่าเป็นการทำงานที่เกิดปัญหาระหว่าง 2 หน่วยงานในพื้นที่เป็นการทำงานที่ทับซ้อนกัน เป็นเหตุให้ชมรมผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษาออกมาเคลื่อนไหวแสดงการคัดค้านไม่เห็นด้วยและขอให้ทบทวนคำสั่งดังกล่าว

และเมื่อ 5 มีนาคม 2562 ศ.นพ.จรัส สุวรรณเวลา ประธานคณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษา เปิดเผยผลการประชุมคณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษา กอปศ. ว่า รศ.นพ.จิรุตม์ ศรีรัตนบัลล์ กรรมการในคณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษาได้รายงานวาทกรรมการกฤษฎีกาได้พิจารณา ร่างพ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ ฉบับ ... เสร็จสิ้นแล้ว ล่าสุดมี 101 มาตราเท่าเดิมตามที่ กอปศ.เสนอไป และทางคณะกรรมการกฤษฎีกามีหนังสือถามมายัง กอปศ. ซึ่งที่ประชุม กอปศ.จะมีหนังสือยืนยันกลับไปว่าเห็นด้วยตามที่คณะกรรมการกฤษฎีกาพิจารณา มีสาระสำคัญ 29 ประเด็น รวมถึงหลักการสำคัญเกี่ยวกับครูและความเป็นครู ให้ครูการศึกษาขั้นพื้นฐานยกเว้นอาชีวะ ต้องมีใบรับรองความเป็นครู ให้มี ครูใหญ่ ทำหน้าที่บริหารสถานศึกษา สามารถแต่งตั้งผู้ช่วยครูใหญ่ ได้ตามความจำเป็นและไม่ต้องเป็นครู (ผู้จัดการออนไลน์, 2562, ออนไลน์) เป็นประเด็นซึ่งทำให้องค์กรครูออกมาเคลื่อนไหวแสดงการคัดค้านไม่เห็นด้วยอีกครั้ง

จากสถานการณ์ดังกล่าวข้างต้น พบว่ากลุ่มครูมีพลวัตการเคลื่อนไหวทางสังคมอย่างต่อเนื่อง มีการรวมกลุ่มสร้างพื้นที่สร้างเครือข่ายเป็นชมรมครู สมาคมครู สมาพันธ์ครู สหภาพครู และสหพันธ์เครือข่ายครู ทั้งในระดับชาติ ระดับภูมิภาค ระดับจังหวัด ระดับกลุ่มย่อยในเขตพื้นที่การศึกษา และระดับอำเภอ มีวิธีการดำเนินการเคลื่อนไหวด้วยยุทธวิธีต่าง ๆ เป็นประเด็นข้อสงสัยที่ผู้วิจัยเพื่อจะหาคำตอบในการวิจัยครั้งนี้

คำถามการวิจัย

ในสถานการณ์ปัจจุบันกลุ่มครูได้มีการเคลื่อนไหวทางสังคมอย่างไร ท่ามกลางกระแสการปฏิรูปการศึกษา ครูได้มีกระบวนการรวมกลุ่มสร้างพื้นที่และสร้างเครือข่าย จัดการต่อสู้ต่อรองและทำความเข้าใจรวมถึงการปรับตัว และสร้างยุทธวิธีในการต่อสู้ต่อรองอย่างไร และผลจากการเคลื่อนไหวที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์เชิงอำนาจเป็นอย่างไร ปัญหาและอุปสรรคเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการรวมกลุ่มสร้างพื้นที่และเครือข่ายทางสังคมด้านการศึกษากลุ่มครู
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ขบวนการเคลื่อนไหวของกลุ่มครูด้านโครงสร้างรูปแบบ วิธีดำเนินการ ยุทธวิธีของขบวนการเคลื่อนไหวในด้านการศึกษา
3. เพื่อศึกษาผลกระทบจากขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของกลุ่มครูในด้านการศึกษา

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) กลุ่มเป้าหมาย (target groups) ที่ใช้สำหรับการวิจัยคือกลุ่มครู ได้แก่ ข้าราชการครู สมาคมครู สมาพันธ์ครูและสมาชิกเครือข่ายครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ขอบเขตด้านพื้นที่ในการศึกษา โดยเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ขอบเขตด้านเนื้อหาการวิจัย ศึกษาปรากฏการณ์การเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงเวลา ศึกษาวิเคราะห์รูปแบบ วิธีดำเนินการ ยุทธวิธีการเคลื่อนไหวของกลุ่มครู และผลสะท้อนที่เกิดจากขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของกลุ่มครูในด้านการศึกษา ช่วงเวลาดังตั้งปี พ.ศ. 2540 จนถึงปี พ.ศ. 2562

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของกลุ่มครูในด้านการศึกษานี้ เป็นการศึกษาที่มุ่งทำความเข้าใจในการรวมกลุ่มการสร้างเครือข่ายขบวนการเคลื่อนไหวในการผลักดันข้อเสนอข้อคัดค้านนโยบายทางด้านการศึกษารวมถึงผลของการเคลื่อนไหว ปัญหาและอุปสรรค เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เหมาะสมและครอบคลุมในงานศึกษาวิจัย ผู้วิจัยมีแนวทางการศึกษาวิจัยโดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) เป็นการศึกษาด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (in - depth interview) เพื่อศึกษาลักษณะความรู้ที่เป็นทั้งเชิงเทคนิค และเชิงปฏิบัติการ โดยได้กำหนดขั้นตอนการศึกษาดังนี้

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการวิจัย

กลุ่มครูที่ทำการศึกษาวิจัย ประกอบด้วย ข้าราชการครู สมาคมครู สมาพันธ์ครู สหภาพครู และสมาชิกเครือข่ายครู ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีบทบาทพร้อมในการเคลื่อนไหว ผู้วิจัยจะทำการคัดเลือกโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) จากครูที่เป็นแกนนำทั้งเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการเคลื่อนไหว ได้แก่

1. ประธานชมรมครูประชาบาลภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 1 คน
2. นายกสมาคมครู 20 จังหวัด ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 20 คน
3. กรรมการสมาคมครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 20 คน
4. ประธานชมรมผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแห่งประเทศไทย จำนวน 1 คน

5. ประธานชมรมรองผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษา จำนวน 1 คน
6. ประธานสหพันธ์ครูแห่งประเทศไทย จำนวน 1 คน
7. นายกสมาคมผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาแห่งประเทศไทย จำนวน 1 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูล และนำมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล กล่าวคือ ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์ตามประเด็นเนื้อหาเชิงลึกที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามระเบียบวิธีการวิจัยและให้ครอบคลุมถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยทุก ๆ ด้าน ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-depth interview) การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจาก 2 แหล่ง ได้แก่

1. ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสาร (data collection) และการวิจัยเอกสาร (documentary research) เป็นการทบทวนวรรณกรรม รวบรวมข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยค้นคว้าจาก หนังสือ ตำรา เอกสารทางวิชาการและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม (Social Movement) รวมถึงขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ (new social movement) แนวคิดด้านการศึกษา (Education)

2. ขั้นตอนการรวบรวมข้อมูลวิจัยภาคสนาม (field research) เป็นการศึกษาวิจัยภาคสนามลงพื้นที่เก็บข้อมูล โดยใช้วิธีการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (participant observation) การสัมภาษณ์ (interview method) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) เพื่อบันทึกภาคสนาม ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาตรวจสอบรายละเอียดความถูกต้องต่าง ๆ โดยใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (triangulation) ซึ่งในแต่ละครั้งหลังจากการสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้มีการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลหลายครั้ง เป็นการตรวจสอบจากผู้ให้ข้อมูลที่ต่างกัน และยังเป็นการถามคำถามเดิมในเวลาที่แตกต่างกันด้วยและต้องให้ครอบคลุมถึงกลุ่มครูที่ศึกษาซึ่งเป็นการตรวจสอบข้อมูลในเบื้องต้นอีกด้วย นอกจากนี้บางกรณียังมีการปรับคำถามเพื่อให้สอดคล้องกับผู้ให้สัมภาษณ์เพื่อสอบถามความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลให้ได้มากที่สุด

3. การสนทนากลุ่ม (focus group discussion) โดยทำการสนทนากลุ่มร่วมกับผู้แทนผู้ให้ข้อมูล ตามแนวคำถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากการเก็บรวบรวมข้อมูลแล้ว ผู้ศึกษาวิจัยใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (descriptive analysis) และการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (content analysis) โดยนำข้อมูลที่ได้นำมาจัดหมวดหมู่เพื่อสามารถตอบปัญหาการวิจัยได้ตรงตามวัตถุประสงค์ โดยนำข้อมูลที่ได้นำมาจัดวิเคราะห์ตามกลุ่มเนื้อหาสามารถเชื่อมโยงกับแนวคิดและงานวิจัยอื่น ๆ ที่ได้มีการทบทวนได้เบื้องต้น การวิเคราะห์ข้อมูลผู้ศึกษาวิจัยอาศัยการตีความ สรุปความที่ได้จากการเคลื่อนไหว พร้อมทั้งรวบรวมวิธีการและประเด็นต่าง ๆ โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 กระบวนการในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ เป็นกระบวนการที่ไม่ได้แยกส่วนออกมาจากกระบวนการเก็บข้อมูล โดยผู้ศึกษาวิจัยได้มีการบันทึกข้อมูลจากการจัดเก็บอย่างเป็นระบบ นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามานำบันทึกในรูปแบบของการบันทึกจากภาคสนาม (field note) และนำไปแยกแยะตามหมวดหมู่และจัดแบ่งหัวข้อ รวมไปถึงนำไปใช้ในการตรวจสอบและตั้งข้อสังเกตกับฐานข้อมูล เพื่อให้เกิดความเชื่อถือและอธิบายถึงความสัมพันธ์กับปรากฏการณ์ที่เกี่ยวข้อง

ส่วนที่ 2 การจำแนกและการจัดระบบข้อมูลเชิงคุณภาพ เพื่อค้นหาความหลากหลายของปรากฏการณ์ แยกแยะองค์ประกอบของปรากฏการณ์และบริบทที่เกิดขึ้น ซึ่งผู้ศึกษาวิจัยได้ทำการจำแนกและจัดหมวดหมู่ข้อมูลทั้งข้อมูลบริบทและข้อมูลเอกสาร ที่มีความสลับซับซ้อนไว้อย่างเป็นระบบให้สามารถเข้าใจง่าย และมีความสัมพันธ์เชิงเหตุผล

สรุปผลการวิจัย

ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง และจากการสัมภาษณ์ประชากรเป้าหมายทั้งหมด เมื่อนำมาวิเคราะห์แล้ว ได้ผลการศึกษาที่สรุปได้ ดังนี้

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 แบ่งได้เป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การก่อเกิดกลุ่มครูในรูปแบบขององค์กร

การก่อเกิดองค์กรครูเป็นการรวมกลุ่มสมาชิกครูผู้มีอุดมการณ์ในการพัฒนาด้านศึกษาในแต่ละจังหวัดจัดตั้งเป็นชมรมครูขึ้น ต่อมาในปี พ.ศ. 2540 ได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับปี พ.ศ. 2540 ภายใต้บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ในหมวดสิทธิเสรีภาพของชนชาวไทย มาตรา 45 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการรวมกันเป็น สมาคม สหกรณ์ สหภาพ องค์กร ชุมชนหรือหมู่คณะอื่น กลุ่มครูจึงได้ขอจดทะเบียนจัดตั้งสมาคม มีข้อบังคับของสมาคมต้องประกอบด้วย

1. ชื่อของสมาคม จะต้องมีความว่า “สมาคม” ประกอบชื่อด้วย
2. วัตถุประสงค์ของสมาคม
3. ที่ตั้งสำนักงานใหญ่ของสมาคม
4. วิธีรับสมาชิก และการขาดจากสมาชิกภาพ
5. อัตราค่าบำรุงของผู้ที่จะเป็นสมาชิก
6. ข้อกำหนดเกี่ยวกับคณะกรรมการของสมาคม คือจำนวนกรรมการ การตั้งกรรมการ วาระการดำรงตำแหน่ง การพ้นจากตำแหน่ง และการประชุมคณะกรรมการ
7. ข้อกำหนดเกี่ยวกับการจัดสมาคม การบัญชี การทรัพย์สินของสมาคม
8. ข้อกำหนดเกี่ยวกับการประชุมใหญ่

ตอนที่ 2 พลวัตการเคลื่อนไหวทางสังคมของกลุ่มครู

กลุ่มครูเป็นองค์กรอิสระภายใต้บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 45 เป็นองค์กรของผู้ประกอบวิชาชีพครู และบุคลากรทางการศึกษาทุกคนที่มีจิตวิญญาณ

ของความเสียสละ และอุทิศตนเพื่อวิชาชีพ และสังคม ซึ่งหลายปีที่ผ่านมาองค์กรครู ได้ก้าวอย่างและเติบโตมีพัฒนาการด้านวุฒิภาวะที่เข้มแข็ง ได้ทำหน้าที่ปกป้อง ค้ำครองเกียรติและศักดิ์ศรีแห่งวิชาชีพได้อย่างองอาจกล้าหาญ ได้แก่

พ.ศ. 2541 ร่างพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ฉบับสมบูรณ์ครบถ้วนครบถ้วนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เสนอต่อรัฐบาล

พ.ศ. 2542 ผู้นำกลุ่มครู 4 ภูมิภาค เข้าพบคณะกรรมการการเงินการคลัง สภาผู้แทนราษฎร เมื่อ 23 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2542 ยื่นข้อเรียกร้องให้รัฐบาลนำกฎหมาย พระราชบัญญัติกองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ มาบังคับใช้อย่างจริงจัง

พ.ศ. 2543 ร่วมคัดค้านการถ่ายโอนอำนาจการจัดการศึกษาให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยจัดประชุมแสดงพลังพร้อมกันทั่วประเทศ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่จังหวัดนครราชสีมา จำนวนร่วมชุมนุมเกือบหมื่นคน พร้อมกับส่งสมาชิกเข้าร่วมชุมนุมคัดค้าน ณ ห้องประชุมครูสภา ร่วมกับองค์กรครูทั่วประเทศ

พ.ศ. 2544 เดือนพฤศจิกายน พ.ศ.2544 ผู้นำองค์กรเครือข่ายปฏิรูปการศึกษา ได้จัดการประชุม ในหัวข้อเหลียวหลังแลหน้าปฏิรูปการศึกษา: ใครได้อะไร โดยมีผู้นำองค์กรครู เครือข่ายจากทั่วประเทศ

พ.ศ. 2545-2549 ชมรมครูประชาบาลภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้ดำเนินกิจกรรมรวมพลังสร้างสรรค์ พัฒนาวิชาชีพ พัฒนาสังคม โดยร่วมกับองค์กรครู 4 ภูมิภาค ดำกิจกรรมต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ ร่วมร่างพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ร่วมร่างพระราชบัญญัติเงินเดือน เงินวิทยฐานะ และเงินประจำตำแหน่งคัดค้านการถ่ายโอนการศึกษาสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ร่วมเรียกร้องความเป็นธรรมให้กับกลุ่มผู้จัดทำผลงานอาจารย์ 3 เชิงประจักษ์และมุ่งมั่นสืบสานอุดมการณ์ปฏิรูปการเมือง ปฏิรูปการศึกษา

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ยุทธวิธีในการเคลื่อนไหว

1. การเคลื่อนไหวในช่องทางปกติระบบราชการ (Bureaucracy) เป็นรูปแบบโครงสร้างของการจัดองค์การขนาดใหญ่ที่สามารถนำไปใช้เป็นวิธีการในการจัดองค์การได้ทั้งในภาครัฐและเอกชน ไม่ใช่ระบบการบริหารที่ใช้ในองค์การภาครัฐเท่านั้น แต่ในองค์การภาคเอกชนขนาดใหญ่ก็นำไปใช้ด้วย Bureaucracy จึงเป็นระบบการบริหารระบบหนึ่งที่นิยมนำไปใช้ในองค์การขนาดใหญ่ที่มีคนจำนวนมาก มีภารกิจที่ต้องทำมาก

ระบบราชการ (bureaucracy) จะทำหน้าที่เป็นกลไกการบริหารของกลุ่มชน โดยผู้นำจะใช้อำนาจที่มีอยู่ตามกฎหมายปกครอง บังคับบัญชาโดยผ่านระบบราชการ การนำเสนอข้อมูลผ่านระบบราชการปกติ จากองค์กรครูนำเสนอไปยังเขตพื้นที่การศึกษา สำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐานและเสนอไปยังกระทรวงศึกษาธิการ

- การประชุม มีมติข้อสรุป เสนอตามขั้นตอนปกติตามระบบราชการ
- การตั้งกรรมการประสานงานกับผู้มีอำนาจในรัฐบาลและนำข้อเสนอแนะ ข้อคัดค้าน นำจดหมายเปิดผนึกถึงผู้มีอำนาจในรัฐบาล

2. การเคลื่อนไหวในช่องทางไม่ปกติ ซึ่งไม่ใช่ทางในระบบราชการ

- การรณรงค์ แสดงออกในเชิงสัญลักษณ์ เข้าชื่อถวายฎีกา
- การทำอารยะขัดขืน (กรณีความขัดแย้งระหว่าง ผอ.สพท. กับ ศธจ.)
- การชุมนุมประท้วง(กรณีการถ่ายโอนการศึกษา)

3. การเคลื่อนไหวทางสังคมผ่านสื่อ (สื่อกระแสหลัก ผ่านทางสื่อมวลชน หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ และสื่อสังคมออนไลน์ Social next work) Facebook แอปพลิเคชัน Line เว็บไซต์ ครูบ้านนอก (www.krubannok.com) ครูไทย(www.kruthai.info) ครูวินดี้ (www.kruwandee.com)

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 แบ่งออกได้เป็น 5 ประเด็น ดังนี้คือ การประชุม การตั้งคณะทำงานและประสานกับผู้มีอำนาจในรัฐบาล การรณรงค์ให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาร่วมลงลายมือชื่อเสนอแก้ไขกฎหมายพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 พร้อมทั้งร่วมลงลายมือชื่อเพื่อถวายฎีกา การรณรงค์ให้ครูและบุคลากรทางการศึกษา สวมเสื้อสีเหลืองในทุกวันทำงานราชการจนกว่าเหตุการณ์จะคลี่คลายไปในทางออกที่ดี และการชุมนุมประท้วง

ในประเด็นแรก พบว่าการประชุมมีทั้งที่เป็นการประชุมระหว่างสมาชิกองค์กรครูด้วยกัน และการประชุมระหว่างสมาชิกองค์กรครู กับผู้ปกครองและผู้นำท้องถิ่นโดยการประชุมระหว่างสมาชิกองค์กรครูด้วยกัน มีทั้งการประชุมในระดับอำเภอ ระดับเขตพื้นที่การศึกษา ระดับจังหวัด ระดับภาค และระดับประเทศ โดยการประชุมสามารถแบ่งได้เป็น 2 ช่วง

1. จะเป็นการปรึกษาหารือกันในระดับอำเภอ เกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นคือ เรื่องการถ่ายโอนการจัดการศึกษา เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจกับผู้บริหารและครู ถึงประเด็นปัญหา มีการชี้แจง พร้อมทั้งเปรียบเทียบข้อดี ข้อเสีย และเพื่อเปิดโอกาสให้ที่ประชุมแสดงความคิดเห็น หาข้อสรุป พร้อมทั้งลงมติ ดังนั้นเมื่อสมาชิกได้มีทิศทางที่ชัดเจนแล้ว จึงได้มีการประชุมในระดับเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อแสดงเจตจำนงของแต่ละอำเภอ โดยในแต่ละเขตพื้นที่การศึกษาก็ได้แสดงความคิดเห็นและทิศทางที่ชัดเจนในเรื่อง และนำมติของที่ประชุมไปเสนอต่อในระดับจังหวัด เพื่อให้จังหวัดได้รับทราบมติที่ประชุมและทิศทางที่ชัดเจน เพื่อที่จะได้วางแผนทางในการคัดค้านร่วมกับระดับภาค และระดับประเทศต่อไป

2. จะเป็นการประชุมเพื่อรับแนวทางและความคืบหน้าในการคัดค้าน จากองค์กรระดับประเทศ คือ สมาพันธ์สมาคมครูแห่งประเทศไทย มาประสานกับระดับรองลงมาตามลำดับขั้น คือ ระดับภาค ระดับจังหวัด ระดับเขตพื้นที่การศึกษา และระดับอำเภอ เพื่อนำข้อมูลจากการที่ได้เข้าร่วมประชุมในระดับภาคและระดับประเทศ มาประสานและชี้แจง ส่วนการประชุมระหว่างสมาชิกองค์กรครู กับผู้ปกครองและผู้นำท้องถิ่น ได้มีการจัดทำเอกสารชี้แจงต่อผู้ประกอบวิชาชีพครู

และบุคลากรทางการศึกษา ผู้ปกครองและผู้นำท้องถิ่นตลอดจนสังคมทุกภาคส่วน เพื่อชี้แจงถึงเหตุผลในการคัดค้าน และเหตุผลในการร่วมกันคัดค้านกับองค์กรเครือข่าย เป็นต้น

โดยการประชุมระหว่างสมาชิกองค์กรครูด้วยกันนั้น มีนัยสำคัญทางการเมืองเพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจให้กับสมาชิก ทั้งนี้เพราะต้องการสร้างความเป็นเอกภาพในการต่อสู้ให้สมาชิกองค์กรครูทั้ง 4 ภาค มีการเคลื่อนไหวทางการเมืองที่เป็นระบบ มีแบบแผนเดียวกันทั่วทั้งประเทศ

ประเด็นที่สอง พบว่า ได้มีการตั้งคณะทำงานขึ้น เพื่อศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อให้สามารถเข้าไฉนัยของกฎหมายที่กำหนดให้มีการกระจายอำนาจ ซึ่งก็คือ กรณีสร่างแผนปฏิบัติการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่ได้ส่งผลให้การศึกษาต้องถ่ายโอนไปให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดูแล และเพื่อที่จะได้หาแนวทางในการแก้ไขกฎหมายต่าง ๆ เหล่านี้ โดยได้มีการประสานกับพรรคไทยรักไทย ในเรื่องของการแก้ไขข้อความในพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 และที่สำคัญการศึกษากฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเหล่านี้ ก็เพื่อใช้ประกอบในการเคลื่อนไหวด้วย โดยได้ตั้งคณะทำงานขึ้นมาเพื่อศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องและร่วมเจรจาทกลงกับพรรคไทยรักไทย เพื่อร่างแก้ไขพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และนำเสนอต่อสภาผู้แทนราษฎร เป็นอีกช่องทางหนึ่งในการเข้าไปมีอิทธิพลของกลุ่มผลประโยชน์ต่อผู้มีอำนาจในการตัดสินใจ ซึ่งเป็นการใช้ช่องทางโดยผ่านพรรคการเมืองเพื่อให้พรรคการเมืองนำร่างแก้ไขพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้าสู่ระบบการเมืองต่อไป

ประเด็นที่สาม พบว่ามีการรณรงค์ให้ครูและบุคลากรทางการศึกษา ร่วมลงลายมือชื่อเพื่อดำเนินการถวายฎีกาต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พร้อมกับลงลายมือชื่อเพื่อเสนอให้มีการแก้ไขในกรณีของพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ปี พ.ศ. 2542 โดยมีการล่ายมือชื่อของครูและบุคลากรทางการศึกษาทั่วประเทศซึ่งการเข้ายื่นหนังสือเพื่อถวายฎีกาต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อขอพระราชทานให้รัฐบาลยุติการถ่ายโอนการศึกษาสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นอกจากนี้การล่ายมือชื่อครูและบุคลากรทางการศึกษา ก็เพื่อเสนอต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาให้มีการแก้ไขโดยการยื่นถวายฎีกาต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้น มีนัยสำคัญทางการเมืองเพื่อต้องการแสดงให้รัฐบาลเห็นว่า กระบวนการต่อรองและถ่วงดุลขององค์กรครู เพื่อเรียกร้องให้มีการยกเลิกการถ่ายโอนการศึกษานั้น ไม่ได้รับความเป็นธรรมจากรัฐบาล ถึงแม้ว่าจะมีการเรียกร้องและเคลื่อนไหวทางการเมืองต่าง ๆ แล้วก็ตามดังนั้นเมื่อกระบวนการถ่วงดุลและต่อรอง ตามระบอบประชาธิปไตยไม่เป็นผลสำเร็จ ท้ายที่สุดกระบวนการที่จะถ่วงดุลอำนาจรัฐที่เข้มแข็งเช่นนี้ได้ คือสถาบันกษัตริย์ นั่นก็คือการถวายฎีกา

ประเด็นที่สี่ พบว่า ได้มีการรณรงค์ให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาแสดงออกเชิงสัญลักษณ์สวมเสื้อสีดำ สวมเสื้อสีเหลืองในทุกวันราชการ และในการชุมนุม ดังนั้นในทุกครั้งที่กลุ่มองค์กรครูทั่วประเทศ มีการชุมนุมตามสถานที่ต่าง ๆ เราจะเห็นสีเหลืองเต็มไปหมด อันเนื่องมาจากวาระแห่งการครองสิริราชสมบัติมาจน 60 ปี ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และต่อเนื่องไปถึงวาระที่พระองค์

มีพระชนมายุครบ 80 พรรษาในปี 2550 ด้วยเหตุนี้องค์กรเครือข่ายคัดค้านการถ่ายโอนการศึกษา จึงได้มีการรณรงค์ให้สมาชิกสวมเสื้อสีเหลืองทุกครั้งในการชุมนุมโดยการสวมเสื้อสีเหลืองนี้ มีนัยสำคัญทางการเมือง ในเรื่องของการต่อรองอำนาจรัฐที่เข้มแข็ง ซึ่งต้องใช้ศูนย์รวมอำนาจ ที่เข้มแข็งกว่า นั่นก็คือ สถาบันกษัตริย์ นอกจากนี้เหตุเพราะสถาบันกษัตริย์ เป็นสถาบันศูนย์รวม จิตใจของปวงชนชาวไทย ซึ่งทางกลุ่มครูต้องการแสดงออกถึงความจงรักภักดีต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เพื่อแสดงถึงความสมัครสมานสามัคคีรวมเป็นหนึ่งเดียวกัน ความเป็นเอกภาพ ความเป็นสิริมงคลในการต่อสู้ ในการที่จะคัดค้านนโยบายการถ่ายโอนการศึกษา และต้องการแสดง ให้เห็นว่า ที่ทางการองค์กรได้มีการทำกิจกรรมเคลื่อนไหวต่าง ๆ เพื่อคัดค้านการถ่ายโอนการศึกษา สู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น ก็เพื่อพระเจ้าแผ่นดินของเรา เพื่อแผ่นดินไทยของเรา และเพื่อปวงชนชาวไทยทุกคนในแผ่นดินไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อเด็กและเยาวชนชาวไทย ที่เป็นอนาคตของชาติ เหมือนกับที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่พระองค์ทรงเสียสละเพื่อปวงชน ชาวไทย และการขึ้นป้ายคัดค้านพร้อมทั้งสวมเสื้อสีดำในการคัดค้านเป็นการแสดงความไว้อาลัย ต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

ประการสุดท้าย องค์กรครูได้มีการจัดชุมนุมและเข้าร่วมชุมนุมที่ทางองค์กรสมาชิก ทั่วประเทศจัดตามสถานที่ต่าง ๆ พร้อมทั้งจัดให้มีเวทีปราศรัย เพื่อแสดงถึงเหตุผลในการคัดค้าน การถ่ายโอนสถานศึกษาให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และในทุกครั้งที่มีการชุมนุมขององค์กรครู ก็จะมีการลงข่าวตามหน้าหนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ วิทยุ สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่อออนไลน์

การชุมนุมประท้วง เป็นอีกช่องทางหนึ่งที่ทางองค์กรเครือข่ายคัดค้านใช้เพื่อสร้างแรงกดดัน ต่อรัฐบาล ซึ่งเป็นยุทธวิธีประท้วงในสังคมระบอบประชาธิปไตย อาจถือเป็นความพยายามที่จะสร้าง หรือระดมแรงสนับสนุนจากมวลชนให้เข้าร่วมกลุ่ม และออกมาเคลื่อนไหวร่วมด้วย

ข้อค้นพบในงานวิจัยเรื่อง ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของกลุ่มครูในด้านการศึกษามีข้อค้นพบ ในเรื่องทุนทางสังคมของครู ความชอบธรรมทางสังคมของกลุ่มครู และระบบอุปถัมภ์ ในระบบราชการ พร้อมทั้งจุดแข็ง จุดอ่อนของการเคลื่อนไหวของกลุ่มครู ดังจะอธิบายต่อไปนี้

1. ทุนทางสังคมของครู การมีทุนทางสังคมของครู ได้ทำให้กระบวนการถ่วงดุลและต่อรอง อำนาจรัฐในทางการเมือง โดยผ่านการทำกิจกรรมเคลื่อนไหวต่าง ๆ ได้แก่ การประชุม การตั้ง คณะทำงานและประสานกับผู้ที่มีอำนาจในรัฐบาล การรณรงค์ให้ครูและบุคลากรทางการศึกษา ร่วมลงลายมือชื่อเสนอแก้ไขกฎหมายพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจ ให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 พร้อมทั้งร่วมลงลายมือชื่อเพื่อถวายฎีกา การรณรงค์ ให้ครูและบุคลากรทางการศึกษา สวมเสื้อสีเหลืองในทุกวันจนกว่าเหตุการณ์จะคลี่คลายไปในทางออกที่ดี และการชุมนุมประท้วง ซึ่งเป็นกระบวนการต่อรอง และถ่วงดุล โดยผ่านการใช้ช่องทางการเมืองต่าง ๆ ทั้งช่องทางการใช้การสื่อสารต่าง ๆ (Mass Media) ซึ่งทุกครั้งที่มีการเคลื่อนไหวทางสังคมกลุ่มครู สมาคมครูและสมาพันธ์ครูทั่วประเทศ ก็จะมีการลงข่าวตามสื่อต่าง ๆ และข่าวหนึ่งนั้นก็คือ ข่าวการชุมนุมประท้วงตามสถานที่ต่าง ๆ ซึ่งก็คืออีกหนึ่งช่องทางที่เรียกว่า Protest Demonstrations

นอกจากนี้กลุ่มองค์กรครู ยังใช้ช่องทาง Political Parties ซึ่งเป็นการใช้ช่องทางโดยผ่านผู้มีอำนาจรัฐ โดยทางกลุ่มองค์กรครู ได้มีการเสนอข้อเรียกร้องเพื่อให้มีการแก้ไขพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ปัญหาการทับซ้อนของ "องค์กรภายในจังหวัด" ให้มีการยุติความซ้ำซ้อนระหว่าง ศธภ./ศจ. และเขตพื้นที่การศึกษา การเคลื่อนไหวคัดค้านการยุบควบรวมโรงเรียนขนาดเล็ก การแก้ไขพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ฉบับ.... คณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษา (อปปส.) ที่มีนายแพทย์จรัส สุวรรณเวลา เป็นประธานกรรมการ เป็นต้น

โดยทุนทางสังคมนี้ หมายถึง ทักษะทางสังคมของบุคคล สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับการเกี่ยวข้องกับผู้อื่น หรือแม้แต่ความสามารถพิเศษ อันรวมถึงความเป็นที่นิยม (ฉวีวรรณ สายบัว, 2546, น.6) ซึ่งทุนทางสังคมนี้เป็นการสะสมภาพลักษณ์ตั้งแต่ในอดีตของแต่ละคน จากการรับรู้ของคนในสังคมทั่วไป และจะสะท้อนออกมากลายเป็นภาพลักษณ์ของเจ้าตัวในที่สุด

โดยภาพลักษณ์ของครู คือ ผู้อบรมสั่งสอน ผู้ถ่ายทอดความรู้ ผู้สร้างสรรค์ ภูมิปัญญาและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพื่อนำไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองของสังคมและประเทศชาติ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการกล่าวกันอีกว่า ครูคือแม่พิมพ์ของชาติ เป็นผู้ให้แสงสว่างในชีวิต ครูเป็นผู้มีบุญคุณอย่างมากแล่น ด้วยเหตุนี้จึงมีการกำหนดวันสำหรับให้บรรดาลูกศิษย์ทั้งหลายได้แสดงความเคารพสักการะต่อบรรดาครูผู้มีพระคุณทั้งหลาย ซึ่งก็คือวันที่ 16 มกราคม ของทุกปี สิ่งต่าง ๆ ที่นิยมหรือแสดงถึงภาพลักษณ์ในความเป็นครูนี้ ได้ส่งผลให้ในกระบวนการถ่วงดุลและต่อรองอำนาจรัฐ ในทางการเมืองของครูได้รับความชอบธรรม นั่นก็คือความถูกต้องบนพื้นฐานความคิดของคนทั่วไป โดยจากการสัมภาษณ์ประชาชนเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวทางสังคมของกลุ่มครูพบว่า ส่วนใหญ่เห็นด้วยกับครู เพราะเป็นห่วงเรื่องในด้านการจัดการศึกษา

ผู้ศึกษามีความเห็นว่าทุนทางสังคมของครูดังกล่าวนี้ นอกจากจะเป็นการสร้าง ความชอบธรรม ให้แก่ครู ในการเคลื่อนไหวทางสังคมของกลุ่มครูยังเป็นการเพิ่มพลังในการต่อรองและถ่วงดุลอำนาจรัฐ ในทางการเมืองให้แก่กลุ่มอีกด้วย โดยการดึงมวลชนและเครือข่ายให้เข้ามารวมกลุ่มและเคลื่อนไหวร่วมกับกลุ่มด้วยการใช้วิธีการต่าง ๆ ทั้งการประชุมครูร่วมกับภาคประชาชน ซึ่งมีการชี้แจงพร้อมทั้งเปรียบเทียบข้อดี ข้อเสียในข้อเรียกร้องในการเคลื่อนไหวของแต่ละเรื่อง มีการชุมนุมประท้วงโดยจัดให้มีเวทีการปราศรัยเพื่อแสดงถึงเหตุผลของข้อเรียกร้องและคัดค้าน เป็นต้น

2. ความชอบธรรมทางสังคม ความชอบธรรม เป็นเรื่องของความเชื่อในสิ่งที่ถูกต้อง หรือ กฎเกณฑ์ในการที่จะกำหนดว่าสิ่งใดเป็นสิ่งที่ดีงาม มีความยุติธรรม และประการสำคัญต้องเป็นสิ่งที่ยอมรับกันโดยทั่วไป (สรพล สุริยาสาคร, 2540, น.7)

โดยจากการที่ผู้ศึกษาได้ทำการสอบถามความคิดเห็นของประชาชน ทำให้พบว่าจากการที่กลุ่มครูได้มีการเคลื่อนไหวทางสังคมเพื่อเรียกร้องและคัดค้านในด้านการศึกษา ซึ่งเป็นการเคลื่อนไหวที่มีความชอบธรรม โดยเหตุผลที่มีความชอบธรรมเนื่องมาจากการที่กลุ่มครู ได้ให้ความช่วยเหลือประชาชนในท้องถิ่น เมื่อเกิดความเดือดร้อนในเรื่องต่าง ๆ รวมถึงความไม่เป็นธรรมที่เกิดขึ้นในท้องถิ่น โดยมีการประชุมเจรจา เพื่อแก้ไขในเรื่องต่าง ๆ ร่วมกัน พร้อมทั้งเป็นผู้วางยุทธศาสตร์

ในการแก้ไขและเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องความเป็นธรรมด้วย และหลายครั้งที่การเคลื่อนไหวเรียกร้องร่วมกันระหว่างครูและประชาชนในท้องถิ่นประสบผลสำเร็จ

ด้วยเหตุผลนี้ จึงส่งผลให้การเคลื่อนไหวทางสังคมของกลุ่มครู เพื่อเรียกร้องและคัดค้าน ในด้านการศึกษาที่มีความชอบธรรม ซึ่งสามารถเรียกได้ว่าความชอบธรรมทางสังคม เพราะประชาชน ก็ต่างเห็นด้วยกับเรื่องที่กลุ่มองค์กรครูเรียกร้องและคัดค้าน กล่าวโดยสรุป ความชอบธรรมทางสังคม เพื่อเรียกร้องและคัดค้านในด้านการศึกษาการถ่ายโอนการศึกษาสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การยุบควบรวมโรงเรียนขนาดเล็กเป็นความเดือดร้อนของประชาชนในท้องถิ่น เป็นความเดือดร้อน ของประชาชนเองและมีการต่อสู้ร่วมกันเป็นผลสำเร็จหลายครั้ง ประกอบกับการที่ครูมีทุนทางสังคม ดังที่กล่าวมาแล้วซึ่งเหตุผลดังกล่าวเป็นการต่อรองและถ่วงดุลอำนาจรัฐในทางการเมือง โดยการดึงมวลชนให้เข้าร่วมกลุ่มและเคลื่อนไหวร่วมกับกลุ่ม เป็นต้น

3. ระบบอุปถัมภ์ในระบบราชการ ระบบอุปถัมภ์ในความหมายโดยทั่วไป คือ การค้าจุน การค้าชู การสนับสนุน การเลี้ยงดู ในทางการเมืองซึ่งใช้คำว่า ระบบอุปถัมภ์ หมายถึง การได้รับ สิทธิพิเศษจากผู้ใหญ่หรือญาติมิตรของตน เป็นระบบที่ตรงกันข้ามกับระบบความชอบธรรมซึ่งนิยม ใช้เป็นหลักในปัจจุบัน

ระบบอุปถัมภ์ (patronage system) เป็นรูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคมในยุโรป ช่วงศตวรรษที่ 5 – 16 และในสังคมไทยจะมีรูปแบบที่คล้ายคลึงกันในสมัยพระบรมไตรโลกนาถจนถึง รัชกาลที่ 5 แห่งรัตนโกสินทร์ คำว่า “ผู้อุปถัมภ์” (patron) เป็นคำที่มาจากภาษาละติน คือ Patronus หมายถึง บุคคลผู้มีอำนาจให้ความยินยอมหรือรับรอง (sanction) โดยคนเหล่านี้ต้องเข้ามาเกี่ยวข้องกับ สัมพันธ์กับผู้ที่มีอำนาจต่อยกกว่าหรือเป็น “ผู้รับอุปถัมภ์” (client) ที่ต้องการความช่วยเหลือ หรือป้องกัน โดยผู้อุปถัมภ์จะให้ประโยชน์กับผู้รับอุปถัมภ์โดยหวังจะได้ประโยชน์ตอบแทนกลับมา ในรูปแบบของสินค้า ความจงรักภักดี การสนับสนุนทางการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ ความสัมพันธ์ ในเชิงตอบแทนซึ่งกันและกัน (reciprocal relationships) โดยทั่วไปความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล สองฝ่ายนี้ ฝ่ายผู้รับอุปถัมภ์มักจะเป็นผู้เสียเปรียบเพราะโดยคำจำกัดความว่าเป็นผู้ที่อ่อนแอกว่า ทั้งในด้านเศรษฐกิจและการเมือง (Kurian, 2011, pp.1199 - 1200)

เจมส์ ซี สกอตต์ (James C. Scott, 2539, pp.47 - 53) ได้นิยามความสัมพันธ์ระหว่าง ผู้อุปถัมภ์และผู้รับอุปถัมภ์ไว้ว่า เป็นกรณีของความสัมพันธ์คู่ ที่เป็นกลไกของความสัมพันธ์ (instrumental relationship) ในลักษณะที่บุคคลหนึ่งจะมีสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ ในระดับสูงจะเป็นผู้อุปถัมภ์ ที่จะใช้อิทธิพลและทรัพยากรของตนในการช่วยปกป้องคุ้มครองหรือ ให้ผลประโยชน์หรือทั้งสองอย่างแก่บุคคลที่มีสถานภาพต่ำกว่าคือผู้รับอุปถัมภ์ ผู้ซึ่งจะต้องตอบแทน โดยการให้การสนับสนุนและให้ความช่วยเหลือ ตลอดจนให้บริการแก่ผู้อุปถัมภ์ ผู้อุปถัมภ์อาจจะ สามารถใช้อำนาจในทางเห็นชอบ (Sanction) หรือการใช้อำนาจบังคับอย่างแท้จริง (pure coercive)

นอกจากนี้ ในบริบทปัจจุบัน คำว่าระบบอุปถัมภ์ มักใช้ในสังคมประเทศโลกที่สามหรือ ประเทศที่กำลังพัฒนา ความสัมพันธ์ระหว่างผู้อุปถัมภ์และผู้รับอุปถัมภ์สามารถเชื่อมโยงบุคคล ที่มีสถานภาพต่ำไปจนถึงบุคคลระดับชาติโดยไม่จำเป็นต้องผูกติดกับระบบราชการที่เข้มงวด

ในทางการเมืองการปกครองผู้อุปถัมภ์อาจจะสามารถช่วยเหลือผู้รับอุปถัมภ์ของตน ในการติดต่อกับระบบราชการ เช่น การช่วยประกันตัว การช่วยฝากลูกเข้าโรงเรียนของรัฐ เป็นต้น อีกทั้งเครือข่ายของระบบอุปถัมภ์ได้กลายมาเป็นวิธีการที่พรรคการเมืองใช้ในการหาคะแนนเสียง ในชนบท เช่น การซื้อเสียง การสัญญาว่าจะให้ เป็นต้น หากมองโดยปราศจากอคติ สังคมอุปถัมภ์เป็นสังคมที่มีต้นทุนทางสังคมโดยรวมสูง การใช้ระบบอุปถัมภ์อาจเป็นภาพสะท้อนของการสร้างเครือข่ายทางสังคมเพื่อลดความเสี่ยงในการดำรงชีวิตในสังคมที่มีความเหลื่อมล้ำสูง ในสังคมไทย มักมองว่าระบบอุปถัมภ์เป็นวิถีของคนในชนบท

ในการการเคลื่อนไหวทางสังคมของกลุ่มครูมีการช่วยเหลือกันเป็นเครือข่าย ตั้งแต่ระดับโรงเรียน ระดับอำเภอ ระดับเขตพื้นที่การศึกษา ระดับจังหวัด ระดับภูมิภาค และระดับประเทศ ดังนี้

3.1 การประชุม การประชุมมีทั้งการประชุมระหว่างสมาชิกของสมาคมด้วยกัน และการประชุมระหว่างสมาชิกองค์กรครู กับผู้ปกครองและผู้นำชุมชน

3.2 มีการตั้งคณะทำงาน และประสานกับผู้มีอำนาจในรัฐบาล

3.3 รณรงค์ให้ครูและบุคลากรทางการศึกษา ร่วมลงลายมือชื่อเสนอแก้ไขกฎหมายพร้อมทั้งร่วมลงลายมือชื่อเพื่อถวายฎีกา

3.4 รณรงค์ให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาแสดงสัญลักษณ์ขึ้นป้ายในการคัดค้านทุกโรงเรียนจนกว่าเหตุการณ์จะคลี่คลายไปในทางออกที่ดี

3.5 การชุมนุมประท้วง เป็นอีกช่องทางหนึ่งที่ทางองค์กรเครือข่ายครู ใช้เพื่อสร้างแรงกดดันต่อรัฐบาล ซึ่งเป็นยุทธวิธีประท้วงในสังคมระบอบประชาธิปไตย

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 แบ่งออกได้เป็น 4 ประเด็น ดังนี้คือ

ประเด็นแรกผลกระทบจากการคัดค้านการถ่ายโอนสถานศึกษาไปยังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) พบว่า ในปี พ.ศ. 2543 รัฐบาลได้มีการยุติการถ่ายโอนการจัดการศึกษาสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไว้ก่อน และกำหนดให้มีการตกลงหาแนวทางการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 โดยกำหนดให้การโอนสถานศึกษาไปสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จะต้องได้รับการประเมินความพร้อมอย่างน้อย 2 ประการ คือ 1) กระทรวงศึกษาธิการจะเป็นผู้ประเมินความพร้อมของท้องถิ่นที่จะรับโอนโดยกำหนดเป็นกฎกระทรวง 2) โรงเรียนและผู้ปกครองต้องมีความพร้อมที่จะโอนโรงเรียนไปสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ในปี พ.ศ. 2544 - 2546 ได้ส่งผลทำให้รัฐบาลต้องยุติการถ่ายโอนการจัดการศึกษาสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไว้ก่อนและได้มีการกำหนดแนวทางในการถ่ายโอนการจัดการศึกษาสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ในปี พ.ศ. 2547 รัฐบาลได้ประกาศกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการประเมินความพร้อมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2547 และประกาศกระทรวงศึกษาธิการเรื่องหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข ตัวชี้วัด และระดับคุณภาพในการประเมินความพร้อมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2547

ในปี พ.ศ. 2548 มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 15 สิงหาคม พ.ศ. 2548 ทางคณะรัฐมนตรีมีมติให้ยกเลิกมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 14 ธันวาคม พ.ศ. 2547 ได้มีการกำหนดให้ดำเนินการถ่ายโอนภารกิจจัดการศึกษาสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อไป ทั้งนี้เนื่องมาจากองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยด่าง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร ได้ฟ้องต่อศาลปกครองจังหวัดพิษณุโลก และศาลได้มีคำพิพากษาว่า มติชะลอการถ่ายโอนภารกิจการศึกษาของคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 14 ธันวาคม พ.ศ. 2547 ไม่ชอบด้วยกฎหมาย

มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 30 สิงหาคม พ.ศ. 2548 คณะรัฐมนตรีได้มีมติให้ดำเนินการถ่ายโอนการศึกษาต่อไป ข้อสรุปคือ ให้พิจารณาถ่ายโอนสถานศึกษาให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดแห่งละ 5 โรงเรียน เทศบาลที่มีสถานศึกษาในสังกัด 3 โรงเรียน และเทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบลที่ไม่มีสถานศึกษาสังกัด แห่งละ 1 โรงเรียน

มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2548 คณะรัฐมนตรีเห็นชอบในหลักการแนวทางการถ่ายโอนภารกิจด้านการศึกษาให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามที่นายวิษณุ เครืองาม รองนายกรัฐมนตรี ในฐานะประธานกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเสนอ ซึ่งเป็นไปตามมติของที่ประชุมคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ครั้งที่ 9/2548 เมื่อวันที่ 3 พฤศจิกายน พ.ศ. 2548 ทั้งนี้ การดำเนินการถ่ายโอนให้เป็นไปตามหลักความสมัครใจของทั้งสองฝ่าย

มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน พ.ศ. 2548 คณะรัฐมนตรีมีมติให้กระทรวงศึกษาธิการแก้ไขเพิ่มเติมกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการประเมินความพร้อม ในการจัดการการศึกษาขั้นพื้นฐานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2547 โดยสาระสำคัญของร่างกฎกระทรวงดังกล่าวคือ การถ่ายโอนจะต้องมีการระบุชื่อโรงเรียนที่ชัดเจน และต้องเป็นไปด้วยความสมัครใจ

วันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2548 ที่ประชุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคไทยรักไทย มีมติให้เสนอแก้ไขพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 วันที่ 30 พฤศจิกายน พ.ศ. 2548 ที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรได้มีมติรับหลักการร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ฉบับที่ ... พ.ศ. ...

วันที่ 7 ธันวาคม พ.ศ. 2548 ที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรมีมติเห็นชอบ ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ฉบับที่... พ.ศ.... ให้ดำเนินการตามความสมัครใจและความพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามขอบเขตที่คณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกำหนด และตามความสมัครใจของครูและบุคลากรทางการศึกษาผู้บริหารสถานศึกษา และคณะกรรมการสถานศึกษา ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

วันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ. 2548 ที่ประชุมวุฒิสภามีมติรับหลักการร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ฉบับที่... ที่สภาผู้แทนราษฎรเสนอมา

จากมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน พ.ศ. 2548 ที่ทางคณะรัฐมนตรีมีมติให้กระทรวงศึกษาธิการแก้ไขเพิ่มเติมกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการประเมินความพร้อมในการจัดการการศึกษาขั้นพื้นฐานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2547 และออกกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการประเมินความพร้อมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2549 ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 11 มกราคม พ.ศ. 2549 โดยเหตุผลในการประกาศใช้กฎกระทรวงฉบับนี้ คือ กำหนดเรื่องความสนใจของผู้บริหารสถานศึกษา ครูและบุคลากรทางการศึกษาและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่จะให้โอนสถานศึกษาแห่งนั้นไปสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วย

ประเด็นที่สองผลกระทบจากการคัดค้านยุบควบรวมโรงเรียนขนาดเล็กที่มีนักเรียนต่ำกว่า 120 คน พบว่า การควบรวมโรงเรียนขนาดเล็ก นายอำนาจ วิชยานุวัติ เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหนังสือด่วนที่สุด ลงวันที่ 19 พ.ย. 2562 ถึง ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาและมัธยมศึกษาทุกเขต ให้เร่งดำเนินการควบรวมโรงเรียนขนาดเล็กภายในตำบลที่มีระยะทางน้อยกว่า 6 กิโลเมตร ให้เกิดผลเป็นรูปธรรม การส่งหนังสือไปยังสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาของเลขาธิการ สพฐ. เป็นการกำชับให้ โรงเรียนในสังกัดที่มีนักเรียนน้อยกว่า 120 คน ซึ่งมียุกว่า 15,000 แห่ง เร่งดำเนินการตามมติ คณะรัฐมนตรีในคราวประชุมเมื่อวันที่ 7 ต.ค. 2562 เห็นชอบตามมติคณะกรรมการการกำหนดเป้าหมายและนโยบายกำลังคนภาครัฐ ในการประชุมครั้งที่ 2/2562 เมื่อวันที่ 20 มีนาคม พ.ศ. 2562 เกี่ยวกับการควบรวมโรงเรียนขนาดเล็กในสังกัด สพฐ. โดยกระทรวงศึกษาธิการ ได้แจ้งให้ สำนักงานศึกษาธิการจังหวัด ร่วมมือกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา และภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องในการจัดทำแผนบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็กโดยเน้นตำบลเป็นฐาน ให้แล้วเสร็จภายใน 6 สัปดาห์ (ภายในวันที่ 31 ต.ค. 2562) และจะดำเนินการกับโรงเรียนที่มีเด็กต่ำกว่า 40 คนก่อน จำนวนทั้งหมดกว่า 2,000 แห่ง ยกเว้นโรงเรียนบนที่ราบสูงและบนเกาะแก่ง และยืนยันว่า เด็กและผู้ปกครองจะไม่ได้รับผลกระทบจากการควบรวมโรงเรียนขนาดเล็กในตำบลที่อยู่ในรัศมี 6 กิโลเมตร แต่ถ้าระยะทางเกินไปกว่านี้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สพฐ. ก็มีแผนและงบประมาณรองรับไว้แล้ว

การควบรวมเด็กและครูไปอยู่ที่โรงเรียนแม่เหล็กประจำตำบล จะทำให้การลงทุนโครงสร้างพื้นฐาน การปรับปรุงสภาพแวดล้อม และเติมเต็มเทคโนโลยี เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษามีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งตอนนี้ยังไม่ได้บังคับ แต่ต้องการสร้างโรงเรียนต้นแบบที่มีความพร้อมเพื่อแสดงให้เห็นผลของการโดยแต่ละจังหวัด จะมีคณะทำงานบูรณาการ ที่มีภาครัฐ เอกชน และประชาชน เป็นกลไกในการขับเคลื่อนแผนบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็กในระดับจังหวัด และแต่ละจังหวัดยังสามารถแต่งตั้งคณะทำงานเพื่อจัดทำแผนระดับอำเภอได้อีกด้วย

ประเด็นที่สามผลกระทบจากการปรับโครงสร้างการบริหารระดับภูมิภาคของกระทรวงศึกษาธิการ พบว่า นายณัฏฐพล ทีปสุวรรณ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ลงนามในคำสั่งกระทรวงศึกษาธิการ ที่ สป 995/2562 สั่ง ณ วันที่ 9 ตุลาคม พ.ศ. 2562 เรื่องแต่งตั้งคณะกรรมการปรับปรุงโครงสร้างกระทรวงศึกษาธิการทั้งนี้ เป็นการดำเนินการตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 258 จ. ด้านการศึกษา (4) บัญญัติให้กระทรวงศึกษาธิการ (ศธ.) ปรับปรุงโครงสร้างของหน่วยงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนทุกระดับ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนได้ตามความถนัด ประกอบกับคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 19/2560 เรื่องการปฏิรูปการศึกษาในภูมิภาคของกระทรวงศึกษาธิการ สั่ง ณ วันที่ 3 เมษายน พ.ศ. 2560 ดังนั้น เพื่อให้การปฏิรูปการศึกษาบรรลุตามเป้าหมาย มีโครงสร้างขององค์กรที่เอื้อต่อการบริหารจัดการและการจัดการศึกษา จึงแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อทำหน้าที่ศึกษาวิเคราะห์พิจารณาปรับปรุงโครงสร้างกระทรวงศึกษาธิการ จำนวน 32 คน ประกอบด้วย นายวรวิษ กัญญา ณ อุทยา ที่ปรึกษา รมว.ศธ. เป็นประธานคณะที่ปรึกษา นายณรงค์ ดุติง และนายกมล รอดคล้าย ที่ปรึกษา รมช.ศธ. เป็นที่ปรึกษา ปลัด ศธ.เป็นประธาน โดยผู้อำนวยการกลุ่มพัฒนาระบบบริหาร (ก.พ.ร.) สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ เป็นเลขานุการ และผู้อำนวยการ ก.พ.ร. อีก 3 องค์กรหลัก เป็นกรรมการและเลขานุการร่วม

หน้าที่ของคณะกรรมการดังกล่าว คือ ศึกษาวิเคราะห์ทบทวนภารกิจและการจัดโครงสร้างกระทรวงศึกษาธิการ ตามแนวทางการวิเคราะห์ภารกิจภาครัฐ ให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ กฎหมาย รองรับบริบทการเปลี่ยนแปลงการบริหารราชการแผ่นดิน จัดทำข้อมูลและข้อเสนอการทบทวนบทบาท ภารกิจ การจัดโครงสร้างของส่วนราชการในสังกัด สำหรับใช้เป็นข้อมูลในการพิจารณาเพื่อจัดโครงสร้างของกระทรวงศึกษาธิการ แต่งตั้งคณะทำงานสนับสนุนการปฏิบัติงานการปรับปรุงโครงสร้าง และปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่ได้รับมอบหมาย

สาระสำคัญของการปรับปรุงโครงสร้าง ศธ. เน้นดำเนินการเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาแล้วยังช่วยลดความซ้ำซ้อนการปฏิบัติงานของหน่วยงาน มีการปฏิบัติงานในลักษณะสอดประสานและบูรณาการ ทั้งนี้เพื่อการบริหารจัดการการศึกษาที่เป็นเอกภาพ เกิดความคล่องตัวในการดำเนินงาน โดยให้สำนักงานศึกษาธิการจังหวัด (ศธจ.) เป็นตัวแทนกระทรวงศึกษาธิการในระดับพื้นที่ และเป็นหน่วยงานหลักในการขับเคลื่อนและประสานงานการจัดการศึกษาในระดับจังหวัด จำเป็นต้องบริหารจัดการการศึกษาร่วมกับหน่วยงานในระดับพื้นที่ ทั้งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา/มัธยมศึกษา อาชีวศึกษาจังหวัด กศน.จังหวัด ซึ่งจำเป็นต้องมีการกระจายอำนาจ และมอบอำนาจด้านการบริหารงานบุคคล และงบประมาณให้จังหวัดเป็นผู้ดำเนินการซึ่งการของงบประมาณในการจัดการศึกษาต้องเป็นภาพรวมของจังหวัดในทุกสังกัดและทุกระดับไม่ยุบเลิกส่วนราชการ แต่เพื่อลดความซ้ำซ้อนต้องมีการวิเคราะห์ภารกิจของแต่ละหน่วยงานเพื่อลดความซ้ำซ้อนในการปฏิบัติงานระหว่าง ศธจ.และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา (สพท.) รวมทั้งหน่วยงานการศึกษาที่เกี่ยวข้อง

ประเด็นที่ส่งผลกระทบจากการคัดค้านพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ฉบับ... พบว่าผลกระทบเกี่ยวกับการเปลี่ยนตำแหน่งผู้อำนวยการเป็นครูใหญ่และการเปลี่ยน “ใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครู” เป็น “ใบรับรองความเป็นครู” นั้น เป็นการกระทำที่มีผลกระทบโดยตรงต่อสิทธิประโยชน์ของครูและผู้บริหารโรงเรียน ตามที่คณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษา (กอปศ.) โดยนายแพทย์จรัส สุวรรณเวลา เป็นประธาน ได้ร่างพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ และได้มีการคัดค้านจากองค์กรครูต่าง ๆ มีประเด็นที่อาจกระทบสิทธิของครู ซึ่งวิชาชีพครูเป็นวิชาชีพที่ให้บริการแก่สังคม ใช้วิธีการแห่งปัญญาในการให้บริการ ครูได้รับการอบรมให้มีความรู้กว้างขวางลึกซึ้ง โดยใช้ระยะเวลายาวนานพอสมควร มีเสรีภาพ ในการใช้วิชาชีพตามมาตรฐานของวิชาชีพมีจรรยาบรรณควบคุม มีสถาบันวิชาชีพเป็นแหล่งกลางในการ สร้างสรรค์ จรรยามาตรฐานของวิชาชีพ ซึ่งคุณลักษณะดังกล่าวเป็นคุณลักษณะของวิชาชีพชั้นสูง ดังนั้นวิชาชีพครูจึงเป็นวิชาชีพชั้นสูง นอกจากนี้ มาตรา 52 แห่ง พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม บัญญัติไว้ว่า “ให้กระทรวงส่งเสริมให้มีระบบ กระบวนการผลิต การพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา ให้มีคุณภาพและมีมาตรฐาน ที่เหมาะสมกับการเป็นวิชาชีพชั้นสูง” คณะที่จัดทำและร่าง พ.ร.บ. การศึกษา แห่งชาติ คณะนี้ได้ตัดความสำคัญว่า “วิชาชีพครูเป็นวิชาชีพชั้นสูง” ออกจากร่าง พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ จึงเป็นการลดคุณค่าแห่งวิชาชีพครูโดยไม่มีเหตุผลแต่อย่างใด

4. ปัญหาและอุปสรรคของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของกลุ่มครูในด้านการศึกษา

4.1 การดำเนินกิจกรรมเคลื่อนไหวทางสังคมในบางกิจกรรม อาทิเช่น การประชุม และการชุมนุมประท้วง เป็นเพียงการส่งตัวแทนเข้าร่วมกิจกรรมเท่านั้น เพราะถ้าหากสมาชิกทุกคนเข้าร่วม ก็จะมีผลกระทบต่อการเรียนการสอน คือ อาจต้องมีการหยุดสอน ดังนั้นจะเห็นว่าการดำเนินกิจกรรมเคลื่อนไหวทางสังคมในบางกิจกรรม เป็นเพียงการเคลื่อนไหวเฉพาะผู้นำขององค์กรครูเท่านั้น

4.2 ยังมีประชาชนบางส่วนที่มองว่า การดำเนินกิจกรรมเคลื่อนไหวทางสังคมของกลุ่มครูเป็นการเรียกร้องเพื่อผลประโยชน์ของตนเองเป็นหลัก มากกว่าการเรียกร้องเพื่อผลประโยชน์ของการศึกษา และเพื่อเด็กนักเรียน แสดงให้เห็นว่าองค์กรครูยังขาดการสร้างความรู้ ความเข้าใจกับประชาชนอย่างทั่วถึง

4.3 การดำเนินกิจกรรมการเคลื่อนไหวทางสังคมของกลุ่มครูในบางกิจกรรม เช่นการชุมนุมประท้วงตามสถานที่ต่าง ๆ อาจทำให้ภาพลักษณ์ของครู ถูกมองในแง่ลบ เหตุเพราะมีความเป็นห่วงว่าจะกระทบต่อการเรียนการสอน เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

ในการวิจัยครั้งนี้ขอแยกประเด็นในการเสนอแนะ ดังนี้ คือ ประการแรกกรณีการถ่ายโอนสถานศึกษาขึ้นพื้นฐานจากสังกัดกระทรวงศึกษาธิการไปสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประการที่สองกรณีการยุบควบรวมโรงเรียนขนาดเล็ก

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ควรให้มีการถ่ายโอนการจัดการศึกษาสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นบางแผนการยุบโรงเรียน โดยเฉพาะโรงเรียนขนาดเล็ก ทั้งนี้เพราะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นองค์กรที่อยู่ในท้องถิ่น และมีความใกล้ชิดกับประชาชนในท้องถิ่น ดังนั้นจึงสามารถรับรู้ปัญหา และสามารถแลกเปลี่ยนข้อมูลกับประชาชนในท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็น ปัญหาที่เกี่ยวกับการศึกษาหรือปัญหาอื่นใดก็ตาม ย่อมจะต้องหาทางแก้ไขได้เป็นอย่างดี แต่ทั้งนี้ การโอนการศึกษาให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น ไม่ควรกำหนดระยะเวลาให้เป็นเงื่อนไข ที่เร่งรัด ควรรอความพร้อมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ดังนั้นเพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความพร้อม จึงควรมีการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นอย่างเต็มระบบ เพื่อที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จะได้บริหารจัดการตามนโยบายสาธารณะได้อย่างเต็มรูปแบบและมีความเป็นเอกภาพ

1.2 ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ไม่ควรยุบโรงเรียนทั้งนี้เพราะโรงเรียนเป็นสถาบันการศึกษา ที่เป็นหน่วยงานทางราชการอยู่ใกล้ชิดชุมชน ที่ผ่านมามีการเรียกร้องให้คัดค้านการยุบโรงเรียนขนาดเล็ก โดยเหมารวมโรงเรียนขนาดเล็กทั้งหมด ทั้งที่ความจริงแล้ว ภาพรวมของแนวการบริหารจัดการปัญหา โรงเรียนขนาดเล็กมากกว่า 15,000 โรงเรียน ที่ควรจะทำเป็นอันดับแรก คือการควบรวมโรงเรียน ที่อยู่ในพื้นที่ใกล้เคียง เพื่อจัดสรรทรัพยากรการศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น และมีเพียงส่วนน้อยมาก ที่จำเป็นต้องดำเนินการยุบเฉพาะโรงเรียนที่ไม่มีนักเรียนเลยแต่เป็นโรงเรียนที่มีโรงเรียนอื่นสอน ในระดับชั้นเดียวกันอยู่ภายในระยะทางใกล้เคียง โดยคำนึงถึงประโยชน์ของนักเรียนเป็นสำคัญ พร้อมกันนี้ ผู้วิจัยขอเสนอแนวทางการบริหารจัดการที่มีการกำกับดูแลธรรมาภิบาล (good governance) โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรับผิดชอบ (accountability) เพื่อมากำกับเป้าหมายทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะต้องกำหนดให้มีความรับผิดชอบต่อตัวชี้วัดเรื่องผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา จึงจะสามารถวัดได้ว่าผู้บริหารสามารถพัฒนาระบบการศึกษาได้ให้นักเรียนได้มีการเรียนรู้ ที่มีคุณภาพเพิ่มขึ้น

2. ข้อเสนอแนะเพื่อทำการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของกลุ่มครูในด้านอื่น ๆ เช่น การเคลื่อนไหวในการแก้ไขปัญหาหนี้สินของข้าราชการครู การเคลื่อนไหวขององค์กรครูทางด้านการเมือง

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของกลุ่มครูในภูมิภาคต่าง ๆ เช่น กลุ่มองค์กรครูภาคเหนือ กลุ่มองค์กรครูภาคกลาง กลุ่มองค์กรครูภาคใต้ ซึ่งในบริบทของแต่ละภูมิภาค ย่อมมีปัญหาแตกต่างกัน

บรรณานุกรม

- ข่าวสด. (2558, 2 กุมภาพันธ์). จันท.รพบหนุ่มกินแซนวิชอ่านหนังสือ1984 เปิดเพลงชาติฝรั่งเศส หน้าห้องดัง. [ออนไลน์]. สืบค้นจาก https://www.khaosod.co.th/view_newsonline.php?newsid
- คำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 19/2560 เรื่อง การปฏิรูปการศึกษาในภูมิภาคของกระทรวงศึกษาธิการ. (2560, 3 เมษายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 134 ตอนพิเศษ 69 ง. 1-9.
- เจมส์ ซี, สกอตต์. (2539). การเมืองในระบบผู้อุปถัมภ์กับผู้รับอุปถัมภ์ และการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้. *ระบบอุปถัมภ์*. (ปรีชา คุวินทร์พันธุ์, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ฉวีวรรณ สายบัว. (2546, 25 สิงหาคม). คอลัมน์ เศรษฐกิจระบบสารสนเทศ. *ประชาชาติธุรกิจ*, น. 6
- ประภาส ปิ่นตบแต่ง. (2552). *กรอบการวิเคราะห์การเมืองแบบทฤษฎีขบวนการทางสังคม*. เชียงใหม่: มีดีไซน์เชียงใหม่.
- ยอดพล เทพสิทธิธา. (2557, 15 สิงหาคม). *ผลกระทบต่อการเมือง การปกครองท้องถิ่น และมุมมองต่ออนาคตของการมีส่วนร่วมของประชาชน และประชาธิปไตยของส่วนท้องถิ่น หลังมีประกาศ คสช.ทั้งสองฉบับ*. คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร. [บทสัมภาษณ์พิเศษ]. สืบค้นจาก <https://www.tcijthai.com/news/2014/08/channel/4748>
- สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2562, 15 กุมภาพันธ์). *การปฏิรูปการศึกษารอบใหม่: ผู้การศึกษาที่มีคุณภาพอย่างแท้จริง*. สืบค้นจาก <https://tdri.or.th/>
- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2562, 3 ธันวาคม). *ผลการประเมิน PISA 2518*. กระทรวงศึกษาธิการ. สืบค้นจาก <http://www.ipst.ac.th/index.php>
- สรพล สุริยาสาคร.(2545). *แนวความคิดเรื่องความชอบธรรมในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- Kurian, George Thomas. (2011). *The encyclopedia of political science*. Washington: CQ Press.
- Mckinsey & Company. (2010). *How the World's Most Improved Systems Keep Getting Better*. Retrieved from <http://mckinseysociety.com/how-the-worlds-most-improvedschool-systems-keep-getting-better/>

การพัฒนาสมรรถนะของอาจารย์หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิตของมหาวิทยาลัยราชภัฏ กลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ประเทศไทย 4.0

รชต อุบลเลิศ*

ปิยากร หวังมหารพ**

(วันรับบทความ: 3 มกราคม 2563/ วันแก้ไขบทความ: 20 เมษายน 2563/ วันตอบรับบทความ: 22 เมษายน 2563)

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสมรรถนะที่เป็นจริงและที่พึงประสงค์ของอาจารย์ 2) เปรียบเทียบความแตกต่างของสมรรถนะที่เป็นจริงกับสมรรถนะที่พึงประสงค์ของอาจารย์ 3) ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสมรรถนะที่เป็นจริงของอาจารย์ และ 4) ศึกษาสภาพปัญหา และแนวทางการพัฒนาสมรรถนะที่เป็นจริงของอาจารย์หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อเตรียมความพร้อมสู่ประเทศไทย 4.0 กลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณ ได้แก่ อาจารย์หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 142 ตัวอย่าง เครื่องมือได้แก่ แบบสอบถามแบบมาตรส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.99 และสถิติที่ใช้ ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน t-test สหสัมพันธ์ และการถดถอยพหุคูณเชิงเส้นตรง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเชิงคุณภาพ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้บริหารหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต รวม 25 คน เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก ผลการวิจัยพบว่าสมรรถนะโดยรวมอยู่ในระดับมาก ผลการเปรียบเทียบ พบว่า สมรรถนะที่เป็นจริงและที่พึงประสงค์แตกต่างกัน โดยสมรรถนะที่เป็นจริงต่ำกว่าสมรรถนะที่พึงประสงค์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ส่วนปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสมรรถนะที่เป็นจริงฯ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้แก่ ปัจจัยการส่งเสริมทางวิชาการ และปัจจัยค่าจ้าง สามารถอธิบายเปลี่ยนแปลงสมรรถนะที่เป็นจริงฯ ได้ร้อยละ 60 ($R^2 = 0.60$) สภาพปัญหาในการพัฒนาสมรรถนะฯ ได้แก่ ขาดความรู้ความสามารถ ภารกิจงานวิชาการไม่ชัดเจน ไม่ต้องการพัฒนาตนเอง สถาบันไม่เห็นความสำคัญของการพัฒนา และงานวิชาการไม่สอดคล้องกับความต้องการ โดยแนวทางการพัฒนาสมรรถนะเพื่อเข้าสู่ประเทศไทย 4.0 ได้แก่ เน้นการใช้เทคโนโลยี มีฝ่ายสนับสนุนภารกิจอาจารย์ มีบรรยากาศสร้างงานวิชาการ และมีการร่วมมือกันทั้งภายในและภายนอกองค์กร

คำสำคัญ: การพัฒนา/ สมรรถนะ/ อาจารย์/ ราชภัฏ/ นโยบาย 4.0

* นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, วิทยาลัยบัณฑิตศึกษาด้านการจัดการ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

** รองศาสตราจารย์ ดร., วิทยาลัยบัณฑิตศึกษาด้านการจัดการ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

Development of Lecturer's Competencies in Public Administration Curriculum of Northeast Rajabhat Universities Readiness to Thailand 4.0

Rachata Ubollert^{*}

Piyakorn Whangmahaporn^{**}

(Received Date : January 3, 2020, Revised Date : April 20, 2020, Accepted Date : April 22, 2020)

Abstract

This mixed method research included the following objectives relating to Thailand's northeastern group of Rajabhat universities: (1) to study lecturers' actual and desired competency levels, (2) to compare the differences between lecturers' actual and desired competency levels, (3) to study the influence of motivation, hygiene, and academic promotion factors of lecturers' actual competencies, and (5) to study the problems and solutions in developing a Public Administration curriculum for lecturers' actual competencies in readiness for Thailand's 4.0 (an economic model that aims to unlock the country from several economic challenges resulting from past economic development models). Quantitative samples (142) comprised Public Administration curriculum lecturers from 11 Rajabhat universities in northeastern Thailand. The research instrument was a 5-point rating scale questionnaire with a 0.99 reliability value. Statistics employed included: frequency, percentage, mean, standard deviation, T-test (Paired Samples), correlation, and multiple linear regression analysis. Qualitative informants were 25 experts and curriculum administrators, and the research instrument was a semi-structured interview which content was analyzed. The results of the research found that the lecturers' overall competencies were at a high level. The actual and desired competency differences = comparison was statistically significant at 0.01, where the actual competency level was found to be lower than the desired level of competency. Factors that significantly affected actual competency at 0.05 were academic promotion and hygiene factors, with a 60% corrective prediction ($R^2 = .60$). Problem conditions in developing lecturers' competencies were identified as a lack of experience, unclear academic tasks, unwanted development, institutional neglect of the importance of development, and unconnected work and needs. Recommended competency development solutions were to emphasize technology, establish a support department, create an academic atmosphere, and promote faculty collaboration.

Keywords: Develop/ Competency/ Lecturer/ Rajabhat/ Thailand 4.0

^{*} Student of Doctor, Graduate College of Management, Sripatum University

^{**} Associate Professor, Dr., Graduate College of Management, Sripatum University

บทนำ

ปัจจุบันแนวนโยบายหรือยุทธศาสตร์ภาครัฐ ได้มีการมุ่งเน้นที่จะพัฒนาคนให้มีศักยภาพมากขึ้น ซึ่งจะเห็นได้จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 ที่ได้เน้นให้คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา โดยในระบบการบริหารจัดการ เนื่องจากเป็นทรัพยากรสำคัญที่สุดที่ต้องดูแลรักษาและพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดประโยชน์มากที่สุดกับองค์กร โดยสถาบันอุดมศึกษานั้น ถือว่าเป็นองค์กรการศึกษาที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในการผลิตกำลังคนและองค์ความรู้ซึ่งเป็นทรัพยากรเข้าสู่ตลาดแรงงานที่มีคุณค่าและมูลค่ามากที่สุดในการพัฒนาประเทศเนื่องจากอุดมศึกษาเป็นรอยต่อระหว่างการเปลี่ยนผ่านคนในช่วงวัยเด็กและเยาวชน เพื่อเตรียมพร้อมผู้เรียนให้มีสมรรถนะที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ประเทศไทย 4.0 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560)

ซึ่งจากบทบาทและความสำคัญของสถาบันอุดมศึกษาดังกล่าว กระทรวงศึกษาธิการจึงได้จัดทำแผนพัฒนาอุดมศึกษาระยะยาว พ.ศ. 2560 - 2575 ให้สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี โดยมีเป้าหมายด้านคุณภาพของอาจารย์ ซึ่งนอกจากจะพิจารณาจากคุณวุฒิการศึกษา การดำรงตำแหน่งวิชาการและการมีผลงานวิชาการให้เป็นที่ยอมรับแล้ว ยังรวมถึงสมรรถนะหลัก และสมรรถนะประจำสายงานซึ่งเป็นความสามารถ ทักษะ รวมทั้งคุณลักษณะอื่น ๆ ของบุคคล (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) เนื่องจากอาจารย์มีความสำคัญที่สุดในการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษา เพราะอาจารย์เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการเรียนรู้ และพัฒนาทุกด้านของผู้เรียน อีกทั้งเป็นผู้ให้บริการด้านวิชาความรู้แก่สังคม จึงควรได้รับการพัฒนาสมรรถนะทั้งในด้านวิชาชีพและวิชาการ สมรรถนะของอาจารย์จึงมีความจำเป็น (competency) ต่อการปฏิบัติงานในตำแหน่งอาจารย์ให้ประสบผลสำเร็จ (Klein & Richey, 2005)

มหาวิทยาลัยราชภัฏในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งประกอบด้วย 11 สถาบัน ได้มีการเปิดการเรียนการสอนหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต ซึ่งเป็นหลักสูตรที่มีแนวคิดการบริหารงานภาครัฐ แต่สถานภาพของหลักสูตรยังไม่สามารถเป็นหลักในเชิงนโยบายทางสังคม เศรษฐกิจและการเมืองได้ เนื่องจากในปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมรวมถึงการแข่งขันระหว่างสถาบันอุดมศึกษาทั้งด้านคุณภาพและปริมาณ ประกอบกับระเบียบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ จากหน่วยงานที่กำกับดูแลสถาบันอุดมศึกษาไทย ส่งผลให้อาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีภาระหน้าที่รับผิดชอบมากขึ้น ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ในกระบวนการเรียนการสอน และคุณภาพในการผลิตบัณฑิตเพื่อเข้าสู่ตลาดแรงงาน รวมถึงงานวิจัยไม่สามารถแก้ไขหรือป้องกันในสังคมหรือชุมชนให้เกิดประโยชน์ตามแนวนโยบายรัฐบาล ได้อย่างเป็นรูปธรรม อันเป็นผลมาจากการที่อาจารย์หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิตของมหาวิทยาลัยราชภัฏในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือขาดการพัฒนาสมรรถนะที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงาน (อัมพร อารงลักษณ์, ยุทธพร อิสระชัย, และวรารักษ์ เฉลิพันธุศักดิ์, 2559) ดังนั้น จึงเป็นการจำเป็นและสำคัญอย่างยิ่งที่จะต้องมีการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาสมรรถนะที่เป็นจริงและที่พึงประสงค์ของอาจารย์โดยผลการวิจัยจะเป็นแนวทางหรือเป็นกรอบให้มีการพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติงานตามภารกิจของมหาวิทยาลัยในการผลิตผลงานวิชาการ และงานวิจัยที่มีคุณภาพในการเรียนการสอนและการพัฒนาสังคมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับสมรรถนะที่เป็นจริงและที่พึงประสงค์ของอาจารย์หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพื่อเข้าสู่ประเทศไทย 4.0
2. เพื่อเปรียบเทียบสมรรถนะที่เป็นจริงและที่พึงประสงค์ของอาจารย์หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพื่อเข้าสู่ประเทศไทย 4.0
3. เพื่อศึกษาปัจจัยแรงจูงใจ ปัจจัยค้ำจุน และปัจจัยการส่งเสริมวิชาการที่มีอิทธิพลต่อสมรรถนะที่เป็นจริงของอาจารย์หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิตของมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อเตรียมความพร้อมสู่ประเทศไทย 4.0
4. เพื่อศึกษาสภาพปัญหา และแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะของอาจารย์หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิตของมหาวิทยาลัยราชภัฏ กลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อเตรียมความพร้อมสู่ประเทศไทย 4.0

สมมติฐานของการวิจัย

1. สมรรถนะที่เป็นจริงและที่พึงประสงค์ของอาจารย์หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพื่อเข้าสู่ประเทศไทย 4.0 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05
2. ปัจจัยแรงจูงใจ ปัจจัยค้ำจุน และปัจจัยการส่งเสริมวิชาการ เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสมรรถนะที่เป็นจริงของอาจารย์หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อเตรียมความพร้อมสู่ประเทศไทย 4.0 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา และตัวแปรในการศึกษา

1.1 การวิจัยเชิงปริมาณ

ผู้วิจัยมุ่งศึกษาระดับสมรรถนะที่เป็นจริงและที่พึงประสงค์ของอาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิตกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ประเทศไทย 4.0 ซึ่งผู้วิจัยได้สังเคราะห์จากแนวคิดสมรรถนะของ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2560) สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (2555) และสำนักพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2554) ประกอบด้วยดังนี้ กรอบแนวคิดจากสมรรถนะหลัก จำนวน 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ 2) ด้านการบริการที่ดี 3) ด้านการส่งเสริมความเชี่ยวชาญในงานอาชีพ 4) ด้านการทำงานเป็นทีม และ 5) ด้านจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพอาจารย์ และกรอบแนวคิดสมรรถนะประจำสายงานจำนวน 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ 2) ด้านการพัฒนาผู้เรียน 3) ด้านด้านการบริหารจัดการชั้นเรียน 4) ด้านการวิเคราะห์สังเคราะห์ และการวิจัยเพื่อพัฒนานักศึกษา 5) ด้านภาวะผู้นำอาจารย์ และ 6) ด้านการสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนเพื่อการจัดการเรียนรู้

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังมุ่งศึกษาปัจจัยแรงจูงใจ ปัจจัยค้ำจุน และปัจจัยการส่งเสริมวิชาการ ที่มีอิทธิพลต่อสมรรถนะที่เป็นจริงของอาจารย์หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิตมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อเตรียมความพร้อมสู่ประเทศไทย 4.0 ซึ่งผู้วิจัยได้สังเคราะห์จากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Herzberg, 1959; เมธัส วันแอมเลาะ, 2550; ประทวน มูลหล้า, 2552; จุฬาลักษณ์ ชัยนารด, 2552) ดังนี้ ซึ่งประกอบด้วยตัวแปรอิสระจำนวน 3 ตัวแปร ได้แก่ ปัจจัยจูงใจ (X_1) ปัจจัยค้ำจุน (X_2) และปัจจัยส่งเสริมวิชาการ (X_3)

1.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยมุ่งศึกษาสภาพปัญหา และแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะของอาจารย์หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิตของมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อเตรียมความพร้อมสู่ประเทศไทย 4.0

2. ขอบเขตด้านประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ขอบเขตด้านประชากร และกลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ บุคลากร ซึ่งมีตำแหน่งเป็นข้าราชการ และพนักงานมหาวิทยาลัยที่ปฏิบัติหน้าที่อาจารย์ผู้สอนหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิตในมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 11 แห่ง

2.2 ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ สามารถแบ่งออกได้ 2 กลุ่ม ดังนี้ 1) กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิทางรัฐประศาสนศาสตร์ และ 2) กลุ่มผู้บริหารงานหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต ในมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 11 แห่ง

3. ขอบเขตด้านพื้นที่ และระยะเวลา

ขอบเขตพื้นที่ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 11 แห่ง ประกอบด้วย มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี และมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี โดยใช้ระยะเวลาในการวิจัยระหว่างเดือน มิถุนายน 2562-ธันวาคม 2562 รวม 6 เดือน

กรอบแนวคิดของการวิจัย

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยสามารถสรุปกรอบแนวคิดของการวิจัยครั้งนี้ได้ดังภาพประกอบ 1 ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัยการพัฒนาสมรรถนะอาจารย์หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิตมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อเตรียมความพร้อมสู่ประเทศไทย 4.0

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) มีรายละเอียด ดังนี้

1. **ขอบเขตด้านประชากร และกลุ่มตัวอย่าง** ได้แก่ บุคลากรซึ่งมีตำแหน่งเป็นข้าราชการ และพนักงานมหาวิทยาลัยที่ปฏิบัติหน้าที่อาจารย์ผู้สอนหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต ในมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 11 แห่ง จำนวนทั้งสิ้น 142 ตัวอย่าง ซึ่งได้มาโดยใช้การเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling)

2. **เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย** ได้แก่ แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (5-Rating Scale Questionnaire) ตามแนวคิดของ Likert (1967) ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ 2) ด้านการบริการที่ดี 3) ด้านการส่งเสริมความเชี่ยวชาญในงานอาชีพ 4) ด้านการทำงานเป็นทีม และ 5) ด้านจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพอาจารย์ ซึ่งได้รับการพิจารณาค่าความสอดคล้องจากผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน และได้ผ่านการทดลองใช้เพื่อหาคุณภาพจากประชากรซึ่งมีใช้กลุ่มตัวอย่างของการวิจัยจำนวน 30 คน โดยมีค่าความสอดคล้องของวัตถุประสงก์กับข้อคำถาม (Item of Objective Congruence: IOC) ตั้งแต่ 0.80 - 1.00 ขึ้นไปทุกข้อ และมีค่าความเชื่อมั่นแบบสัมประสิทธิ์อัลฟาทั้งฉบับเท่ากับ 0.96 และมากกว่า 0.20 ขึ้นไป ในทุกรายข้อ (Cronbach, 1970)

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่ออธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง โดยการใช้ค่าความถี่ ค่าร้อยละ การทดสอบแบบ t-test (Paired Samples) สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และการถดถอยพหุคูณเชิงเส้นตรงแบบเป็นขั้นตอน

3.2 ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่ออธิบายถึงระดับสมรรถนะที่เป็นจริงและที่พึงประสงค์ โดยการใช้ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

3.3 ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเปรียบเทียบสมรรถนะที่เป็นจริงและที่พึงประสงค์ของอาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิตฯ โดยใช้การวิเคราะห์ t-test (paired samples) ซึ่งกำหนดนัยสำคัญทางสถิติของการทดสอบที่ระดับ 0.05

3.4 ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสมรรถนะที่เป็นจริงของอาจารย์หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิตฯ โดยใช้การวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และการถดถอยพหุคูณเชิงเส้นตรงแบบเป็นขั้นตอน ซึ่งกำหนดนัยสำคัญทางสถิติของการทดสอบที่ระดับ 0.05

ขั้นตอนที่ 2 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research)) มีรายละเอียด ดังนี้

1. **กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ** ได้แก่ 1) กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิทางรัฐประศาสนศาสตร์ จำนวน 5 ท่าน และ 2) กลุ่มผู้บริหารงานหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต ในมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 11 แห่ง จำนวน 20 คน รวมจำนวนผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งสิ้น 25 คน ซึ่งได้มาโดยใช้การเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การวิจัยระยะขั้นตอนที่ 2 นี้ ใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview Form) เกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะของอาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิตกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 5 ข้อ ได้แก่ 1) ด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ 2) ด้านการบริการที่ดี 3) ด้านการส่งเสริมความเชี่ยวชาญในงานอาชีพ 4) ด้านการทำงานเป็นทีม และ 5) ด้านจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพอาจารย์ ซึ่งได้ผ่านความสอดคล้องของเนื้อหา (Item of Objective Congruence: IOC) ระหว่างวัตถุประสงค์กับข้อความถามของเครื่องมือจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่านเป็นที่เรียบร้อยแล้ว โดยแบบสัมภาษณ์นี้มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.80 - 1.00 ขึ้นไปทุกข้อความถาม

3. การวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัยระยะนี้ ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) จากการบันทึกข้อสนทนาในแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi - Structured Interview Form) โดยใช้การถอดข้อความและข้อสนทนา (interpreting) การแบ่งหมวดหมู่ และจัดกลุ่มข้อสนทนาที่ได้รับ (Grouping) จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ทั้ง 25 คน เกี่ยวกับสภาพปัญหา อุปสรรค และแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะของอาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิตกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อเตรียมความพร้อมสู่ประเทศไทย 4.0

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยเชิงปริมาณ

1.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับสมรรถนะที่เป็นจริงของอาจารย์หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏ กลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อเตรียมความพร้อมสู่ประเทศไทย 4.0 สามารถสรุปได้ว่า ระดับสมรรถนะที่เป็นจริงฯ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.34 ($\bar{X} = 4.34$, S.D. = 0.48) เมื่อจำแนกเป็นรายมิติ พบว่า ระดับสมรรถนะที่เป็นจริงอยู่ในระดับมากที่สุดจำนวน 1 มิติ ได้แก่ มิติสมรรถนะหลัก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.56 ($\bar{X} = 4.56$, S.D. = 0.49) และระดับมากจำนวน 1 มิติ ได้แก่ มิติสมรรถนะประจำสายงานโดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.16 ($\bar{X} = 4.16$, S.D. = 0.53) ทั้งนี้เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มิติสมรรถนะหลักพบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด จำนวนทั้ง 5 ด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ ด้านจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพอาจารย์มีค่าเฉลี่ยมากเป็นลำดับแรก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.74 ($\bar{X} = 4.74$, S.D. = 0.51) รองลงมาได้แก่ ด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.62 ($\bar{X} = 4.62$, S.D. = 0.55) รองลงมาได้แก่ ระดับสมรรถนะที่เป็นจริงในด้านการบริการที่ดี โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.55 ($\bar{X} = 4.55$, S.D. = 0.56) รองลงมาได้แก่ ด้านการทำงานเป็นทีม โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.47 ($\bar{X} = 4.47$, S.D. = 0.66) และด้านการส่งเสริมความเชี่ยวชาญในงานอาชีพ โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.42 ($\bar{X} = 4.42$, S.D. = 0.59) และเมื่อพิจารณาในมิติสมรรถนะประจำสายงานพบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 3 ด้าน และมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก จำนวน 3 ด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ ด้านการพัฒนาผู้เรียน มีค่าเฉลี่ยมากเป็นลำดับแรก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.52 ($\bar{X} = 4.52$, S.D. = 0.58) รองลงมาได้แก่ ด้านการบริหารหลักสูตรและ

การจัดการการเรียนรู้ โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.29 ($\bar{X} = 4.29$, S.D. = 0.63) รองลงมาได้แก่ ด้านการบริหารจัดการชั้นเรียน โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.28 ($\bar{X} = 4.28$, S.D. = 0.65) รองลงมาได้แก่ ด้านภาวะผู้นำ โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.15 ($\bar{X} = 4.15$, S.D. = 0.70) รองลงมา ด้านการวิเคราะห์ สังเคราะห์และวิจัยเพื่อพัฒนานักศึกษา โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.98 ($\bar{X} = 3.98$, S.D. = 0.72) และด้านการสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชน โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.72 ($\bar{X} = 3.72$, S.D. = 0.77) ดังตาราง 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ระดับสมรรถนะที่เป็นจริงของอาจารย์ฯ เพื่อเตรียมความพร้อมสู่นโยบายประเทศไทย 4.0

สมรรถนะของอาจารย์หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์	4.62	0.55	มากที่สุด
2. ด้านการบริการที่ดี	4.55	0.56	มากที่สุด
3. ด้านการส่งเสริมความเชี่ยวชาญในงานอาชีพ	4.42	0.59	มากที่สุด
4. ด้านการทำงานเป็นทีม	4.47	0.66	มากที่สุด
5. ด้านจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพอาจารย์	4.74	0.51	มากที่สุด
มิติสมรรถนะหลัก	4.56	0.49	มากที่สุด
6. ด้านการบริหารหลักสูตรและการจัดการการเรียนรู้	4.29	0.63	มากที่สุด
7. ด้านการพัฒนาผู้เรียน	4.52	0.58	มากที่สุด
8. ด้านการบริหารจัดการชั้นเรียน	4.28	0.65	มากที่สุด
9. ด้านการวิเคราะห์ สังเคราะห์และวิจัยเพื่อพัฒนานักศึกษา	3.98	0.72	มาก
10. ด้านภาวะผู้นำอาจารย์	4.15	0.70	มาก
11. ด้านการสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชน	3.72	0.77	มาก
มิติสมรรถนะประจำสายงาน	4.16	0.53	มาก
รวม	4.34	0.48	มากที่สุด

1.2 ผลการเปรียบเทียบระดับสมรรถนะที่เป็นจริงกับระดับสมรรถนะที่พึงประสงค์ของอาจารย์หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิตฯ ทั้งโดยรวม และในรายด้าน สามารถสรุปได้ว่าระดับสมรรถนะที่เป็นจริง และระดับสมรรถนะที่พึงประสงค์ของอาจารย์ฯ โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีค่าเฉลี่ยระดับสมรรถนะที่พึงประสงค์ของอาจารย์ฯ โดยรวม ($\bar{X} = 4.83$, S.D. = .29) สูงกว่าระดับสมรรถนะที่เป็นจริงของอาจารย์ฯ โดยรวม ($\bar{X} = 4.34$, S.D. = .48) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยเมื่อพิจารณาในรายด้าน พบว่ารายด้านของระดับสมรรถนะที่เป็นจริงกับรายด้านของที่พึงประสงค์ของอาจารย์ฯ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ในทุกรายด้าน โดยอาจารย์หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิตฯ มีระดับสมรรถนะที่เป็นจริงต่ำกว่าที่พึงประสงค์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ทั้ง 11 ด้าน ดังตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบระดับสมรรถนะที่เป็นจริงและที่พึงประสงค์ของอาจารย์ฯ
มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อเตรียมความพร้อมสู่ประเทศไทย 4.0
t-test (Paired Samples)

ระดับสมรรถนะของอาจารย์ฯ	S.E.	95%		t	df	Sig.
		Lower	Upper			
สมรรถนะจริงด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์	0.04	-0.33	-0.17	-6.06	141.00	0.00**
สมรรถนะพึงประสงค์ด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์						
สมรรถนะจริงด้านการบริการที่ดี	0.04	-0.39	-0.23	-7.47	141.00	0.00**
สมรรถนะพึงประสงค์ด้านการบริการที่ดี						
สมรรถนะจริงด้านการส่งเสริมความเชี่ยวชาญในอาชีพ	0.05	-0.51	-0.32	-8.92	141.00	0.00**
สมรรถนะพึงประสงค์ด้านการส่งเสริมความเชี่ยวชาญอาชีพ						
สมรรถนะจริงด้านการทำงานเป็นทีม	0.05	-0.45	-0.27	-7.71	141.00	0.00**
สมรรถนะพึงประสงค์ด้านการทำงานเป็นทีม						
สมรรถนะจริงด้านจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพ	0.04	-0.22	-0.06	-3.55	141.00	0.00**
สมรรถนะพึงประสงค์ด้านจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพอาจารย์						
สมรรถนะจริงด้านการบริหารหลักสูตรและการจัดการการเรียนรู้	0.05	-0.63	-0.44	11.3	141.00	0.00**
สมรรถนะพึงประสงค์ด้านการบริหารหลักสูตรและการจัดการการเรียนรู้				0		
สมรรถนะจริงด้านการพัฒนาผู้เรียน	0.04	-0.36	-0.19	-6.42	141.00	0.00**
สมรรถนะพึงประสงค์ด้านการพัฒนาผู้เรียน						
สมรรถนะจริงด้านการบริหารจัดการชั้นเรียน	0.05	-0.67	-0.48	12.1	141.00	0.00**
สมรรถนะพึงประสงค์ด้านการบริหารจัดการชั้นเรียน				9		
สมรรถนะจริงด้านการวิเคราะห์สังเคราะห์และวิจัยเพื่อพัฒนานักศึกษา	0.06	-0.91	-0.68	13.7	141.00	0.00**
สมรรถนะพึงประสงค์ด้านการวิเคราะห์สังเคราะห์และวิจัยเพื่อพัฒนานักศึกษา				3		
สมรรถนะจริงด้านภาวะผู้นำ	0.06	-0.76	-0.53	10.6	141.00	0.00**
สมรรถนะพึงประสงค์ด้านภาวะผู้นำ				8		
สมรรถนะจริงด้านการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน	0.07	-1.19	-0.93	15.9	141.00	0.00**
สมรรถนะพึงประสงค์ด้านการสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชน				5		

1.3 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสมรรถนะที่เป็นจริงของอาจารย์หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิตฯ โดยรวม ($\hat{Y}$) อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 มีจำนวน 2 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยการส่งเสริมทางวิชาการ (X_3 Beta = 0.51) และ ปัจจัยค่าจูน (X_2 Beta = 0.31) ซึ่งสามารถสร้างสมการถดถอยเชิงเส้นตรงในรูปคะแนนดิบ (Unstandardized) ได้ดังนี้ $\hat{Y} = 1.90 + (0.25X_2) + (0.34X_3)$ และสามารถสร้างสมการถดถอยเชิงเส้นตรงในรูปคะแนนมาตรฐาน (standardized) ได้ดังนี้ $\hat{Z} = 0.31Z_2 + 0.51Z_3$ ดังตาราง 3

ตาราง 3 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสมรรถนะที่เป็นจริงของอาจารย์ฯ โดยรวม ($\hat{Y}$)

		Coefficients ^a							
Method: Stepwise		Unstandardized b	S.E.	Standardized Beta	t	Sig.	R	R ²	R ² Adj.
Model 1	(Constant)	2.33	0.15	-	15.11	0.00**	0.75 ^a	0.56	0.56
	X_3	0.50	0.04	0.75	13.29	0.00**			
Model 2	(Constant)	1.90	0.19	-	10.20	0.00**	0.77 ^b	0.60	0.59
	X_3	0.34	0.06	0.51	6.01	0.00**			
	X_2	0.25	0.07	0.31	3.69	0.00**			

Dependent: สมรรถนะที่เป็นจริงของอาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดยรวม

a. Predictors: (Constant), X_3 b. Predictors: (Constant), X_3 , X_2 ** = มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

2. ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ

2.1 สภาพปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาสมรรถนะของอาจารย์หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิตของมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อเตรียมความพร้อมสู่ประเทศไทย 4.0

1) การขาดประสบการณ์ ความรู้และความสามารถ โดยอาจารย์ที่เข้ามาทำงานใหม่ ยังขาดประสบการณ์ทางด้านการถ่ายทอดความรู้ และการประกอบอาชีพอาจารย์มีทักษะงานเฉพาะหลายอย่างที่ไม่ได้สอนในสถาบันการศึกษา จึงเป็นสาเหตุให้อาจารย์ใหม่ที่เพิ่งสำเร็จการศึกษา มีความรู้ไม่เพียงพอในการประกอบอาชีพอาจารย์

2) เกณฑ์ในการกำหนดภารกิจด้านงานวิชาการไม่ชัดเจน โดยอาจารย์มักจะทำให้ความสำคัญและเอาใจใส่ในภารกิจไม่เท่ากัน โดยพบว่าให้ความสนใจต่อการปฏิบัติงานการสอน มากที่สุด และรองลงมาคือการวิจัย ส่งผลให้ภารกิจด้านบริการชุมชนและการทำนุบำรุงศิลปะนั้นอาจารย์ยังไม่ได้ให้ความสำคัญเท่าที่ควร ซึ่งสาเหตุหนึ่งนั้นเป็นเพราะงานทั้งสองด้านนี้ยังไม่มี การกำหนดให้ชัดเจนว่าอาจารย์จะต้องทำอย่างไรบ้างจึงจะบรรลุภารกิจดังกล่าว และมองข้ามภารกิจดังกล่าว

3) อาจารย์ไม่ต้องการพัฒนาตนเอง เนื่องจากคิดว่าไม่มีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาตนเอง หรือไม่ทราบข้อบกพร่องของตนเองคิดว่าตนเองสอนได้ดีแล้ว หรือบางสถาบันกำหนดให้อาจารย์ทำงานด้านบริหารควบคู่กับการทำงานด้านวิชาการด้วย ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้อาจารย์ไม่มีเวลาพอที่จะพัฒนาตนเองทั้งสิ้น

4) สถาบันอุดมศึกษาไม่เห็นความสำคัญของการพัฒนาอาจารย์ ซึ่งเห็นได้จากการไม่มีนโยบายการพัฒนาอาจารย์อย่างชัดเจน การพัฒนาอาจารย์จึงไม่เป็นรูปเป็นร่างตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ อีกทั้งบางแห่งมีกฎระเบียบข้อบังคับสำหรับอาจารย์ที่มีความเข้มงวดมากเกินไป ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการส่งเสริมการพัฒนาอาจารย์ยังไม่ได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารอย่างเต็มที่

5) งานวิชาการไม่สอดคล้องกับความต้องการในปัจจุบัน และไม่สอดคล้องกับความต้องการของประเทศอย่างแท้จริง โดยเห็นได้จากการเรียนการสอนและการให้บริการชุมชน มีการแบ่งแยกกันกลุ่มอาจารย์ผู้ให้บริการชุมชนและกลุ่มอาจารย์ผู้สอนเป็นคนละกลุ่มกัน กิจกรรมก็เป็นคนละชนิดกัน ทำให้งานวิชาการนั้นไม่สอดคล้องกับความต้องการของสังคม ทั้งจากเนื้อหา ที่นำมาใช้ในการเรียนการสอนที่รับมาจากต่างประเทศ รวมถึงวิธีการสอนที่ไม่เน้นให้ผู้เรียนเกิดการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ได้ จึงไม่ทำให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาขึ้นอย่างแท้จริง

2.2 แนวทางในการพัฒนาสมรรถนะของอาจารย์หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิตของมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อเตรียมความพร้อมสู่ประเทศไทย 4.0

1) เน้นการนำเทคโนโลยีมาใช้ จากสภาพปัญหาดังกล่าว การพัฒนาศักยภาพและประสิทธิภาพของการถ่ายทอดความรู้ที่ดีในปัจจุบันนี้คณาจารย์ต้องสามารถทำให้นิสิตนักศึกษาสามารถค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมได้จากระบบเครือข่ายนานาชาติ คณาจารย์จึงควรได้รับการพัฒนาในเรื่องการใช้เทคโนโลยี เพื่อที่จะได้นำความรู้ความสามารถดังกล่าว มาถ่ายทอดให้แก่ นักศึกษาของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงควรฝึกอบรมทางด้านการใช้เทคโนโลยีที่เอื้ออำนวยความสะดวกในการศึกษาให้แก่อาจารย์ทุกคน โดยคำนึงถึงภารกิจด้านงานวิชาการที่อาจารย์จะต้องปฏิบัติและระดับความรู้พื้นฐานทางเทคโนโลยีที่อาจารย์แต่ละคนก็มีความชำนาญแตกต่างกัน

2) มีฝ่ายสนับสนุนภารกิจอาจารย์ที่ชัดเจน โดยการจัดบริการต่าง ๆ อำนวยความสะดวกให้แก่คณาจารย์ ได้แก่ วัสดุ อุปกรณ์ พาหนะเดินทางและที่พัก เพื่อให้คณาจารย์สามารถ ใช้เวลาในการทำงานได้อย่างเต็มที่โดยไม่ต้องกังวล และได้รับการพัฒนาที่สอดคล้องกับภารกิจหลักของอาจารย์ด้วย จึงควรจัดเตรียมความพร้อมทั้งด้านปริมาณ/คุณภาพเพื่อสนับสนุนภารกิจของอาจารย์

3) มีบรรยากาศในการสร้างงานวิชาการ สำหรับการเพิ่มศักยภาพและประสิทธิภาพของคณาจารย์ในการพัฒนาองค์ความรู้ที่ เช่น จัดให้มีการสัมมนาผลงานวิจัยประจำปี สนับสนุนการไปประชุมเพื่อเสนอผลงานวิจัยต่อที่ประชุมต่างประเทศ สนับสนุนการตีพิมพ์บทความลงในวารสารวิชาการต่างประเทศที่เป็นที่ยอมรับกันในวงการวิชาการนั้น ๆ ตลอดจนการประกวดบทความวิจัยในแต่ละสาขาวิชาการ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้สามารถจัดเป็นโครงการหรือกิจกรรมที่เป็นรูปธรรม เป็นส่วนหนึ่งของแผนการพัฒนาอาจารย์ได้

4) ส่งเสริมความร่วมมือกันระหว่างคณาจารย์ทั้งภายในและภายนอก ในปัจจุบันมีการเปิดเสรีทางการศึกษาขึ้น ทำให้สถาบันอุดมศึกษาจากต่างประเทศสามารถเข้ามาจัดการเรียนการสอนในประเทศได้ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่สถาบันอุดมศึกษาภายในประเทศควรจัดให้มีกิจกรรมความร่วมมือทางด้านวิชาการเพื่อการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ทั้งภายในสถาบันอุดมศึกษา และสถาบันอุดมศึกษาอื่นภายในประเทศ เพื่อสร้างความเข้มแข็งทางงานวิชาการในสถาบันอุดมศึกษาไทย

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการเปรียบเทียบระดับสมรรถนะที่เป็นจริงกับที่พึงประสงค์ของอาจารย์หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่าระดับสมรรถนะที่เป็นจริง และระดับสมรรถนะที่พึงประสงค์ของอาจารย์ฯ โดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ทั้งนี้เป็นเพราะอาจารย์ยังคงขาดสมรรถนะที่เป็นจริงเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ประเทศไทย 4.0 ทั้งโดยรวม และในรายด้าน อีกทั้งมีความต้องการที่จะพัฒนาสมรรถนะของตน โดยเห็นว่าสมรรถนะที่เป็นจริงนั้น ยังคงต่ำกว่าสมรรถนะที่พึงประสงค์ในการปฏิบัติงานเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ประเทศไทย 4.0 โดยผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับผลการวิจัยของ อัจฉรา หล่อตระกูล (2557, น. 226 - 232) ที่ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาสมรรถนะพนักงานมหาวิทยาลัยของรัฐ โดยผลการวิจัยพบว่า อาจารย์มหาวิทยาลัยยังคงสมรรถนะที่เป็นจริงต่ำกว่าระดับสมรรถนะที่พึงประสงค์ในการปฏิบัติงาน

2. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสมรรถนะที่เป็นจริงของอาจารย์หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อเตรียมความพร้อมสู่ประเทศไทย 4.0 อย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

2.1 ตัวแปรปัจจัยการส่งเสริมทางวิชาการ มีอิทธิพลต่อสมรรถนะที่เป็นจริงของอาจารย์ฯ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ทั้งนี้เป็นเพราะปัจจัยการส่งเสริมทางวิชาการเป็นการรับรู้เกี่ยวกับความเพียงพอ ความเหมาะสม หรือความครบถ้วนของสิ่งต่าง ๆ ภายในโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิชาการ ซึ่งมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมในการปฏิบัติงาน โดยเป็นการรับรู้ทั้งทางตรงและทางอ้อม ประกอบด้วย การรับรู้เกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้ปฏิบัติงานในสถานศึกษาตั้งแต่ผู้สอนและผู้ปฏิบัติงานสนับสนุน การรับรู้เกี่ยวกับการอำนวยความสะดวก และการจัดสรรเงินเพื่อการปฏิบัติงานด้านวิชาการสำหรับผู้สอนผู้สอนและการร่วมกิจกรรมของผู้เรียนทั้งในและนอกโรงเรียน การรับรู้เกี่ยวกับการวางแผน และการกำหนดแนวทางการปฏิบัติงานประจำปีการศึกษาของสถานศึกษาที่ปรากฏเป็นเอกสารแผนงานหรือโครงการอย่างเป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งเป็นลักษณะของสิ่งแวดล้อมด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการการศึกษาในทุกด้าน โดยผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ประทวน มูลหล้า (2552) ที่ได้วิจัยถึงปัจจัยที่สัมพันธ์กับสมรรถนะการบริหารจัดการชั้นเรียนของครูระดับมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 3 ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพฯ เขต 1 โดยผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยการส่งเสริมทางวิชาการเป็นปัจจัยที่สร้างบรรยากาศในการทำงานทางด้านวิชาการ และมีความสัมพันธ์กับสมรรถนะการบริหารจัดการชั้นเรียนของครูอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2.2 ตัวแปรปัจจัยคำจูน มีอิทธิพลต่อสมรรถนะที่เป็นจริงของอาจารย์ฯ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 สอดคล้องกับสมมติฐานของการวิจัยที่ตั้งไว้ ทั้งนี้เป็นเพราะปัจจัยคำจูนนั้นเป็นปัจจัยที่สร้างความพอใจ (satisfactory factor) เป็นแหล่งที่มาของการทำให้เกิดความพอใจในการทำงาน ส่วนใหญ่เกิดจากเนื้อหางานซึ่งไม่ใช่สิ่งจูงใจ แต่เป็นสิ่งจำเป็นเพราะถ้าไม่มีปัจจัยเหล่านี้หรือมีในลักษณะที่ไม่สอดคล้องกับบุคลากรในหน่วยงาน ก็จะทำให้บุคลากรในหน่วยงานเกิดความไม่พึงพอใจในการปฏิบัติงานนั้น โดยผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับผลการวิจัยของเพลินพิศ จุฬพันธ์ทอง (2557) ที่ได้ศึกษาการพัฒนากลยุทธ์การบริการวิชาการแก่สังคมของมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคเหนือตอนล่าง โดยผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาค่าตอบแทนและรางวัลที่พึงพอใจแก่ผู้ปฏิบัติงานได้อย่างเหมาะสม เป็นแนวทางหนึ่งซึ่งจะสามารถส่งผลกระทบต่อบุคลากรผู้ปฏิบัติงานบริการวิชาการแก่สังคมของมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคเหนือตอนล่างได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

มหาวิทยาลัยควรให้อาจารย์มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของทุกฝ่ายอย่างแท้จริง และควรสร้างระบบเสริมกำลังใจในการทำงานแก่อาจารย์ เช่น การสรรหานักวิจัยดีเด่น ให้รางวัลอาจารย์ผู้สอนดีเด่น เป็นต้น นอกจากนี้ มหาวิทยาลัยควรมีศูนย์ข้อมูลในสาขาต่าง ๆ เพื่อทำหน้าที่คำปรึกษาเกี่ยวกับการเรียนการสอนแก่อาจารย์โดยเฉพาะ และให้บริการทั่วถึง และควรสนับสนุนให้มีความร่วมมือในด้านการวิจัยกับสถาบันอุดมศึกษาอื่น ๆ และกำหนดให้อาจารย์เพิ่มพูนความรู้ทางวิชาการในเชิงสร้างสรรค์ต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ เพลินพิศ จุฬพันธ์ทอง (2557) ที่ได้ศึกษาการพัฒนากลยุทธ์การบริการวิชาการแก่สังคมของมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคเหนือตอนล่าง โดยผลการวิจัยพบว่า การมีระบบเสริมกำลังใจในการทำงานเป็นแนวทางหนึ่งซึ่งส่งผลกระทบต่อบุคลากรผู้ปฏิบัติงานบริการวิชาการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรสนับสนุนให้มีการศึกษาวิจัยเพื่อติดตามผลการนำแนวทางการพัฒนาสมรรถนะฯ ไปใช้ของมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อหาประสิทธิผลของการดำเนินงานในการพัฒนาสมรรถนะที่เป็นจริงของอาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และควรสนับสนุนให้มีการศึกษาวิจัยเพื่อเปรียบเทียบระดับสมรรถนะที่เป็นจริงกับพึงประสงค์ของอาจารย์ในหลักสูตรอื่น ๆ

บรรณานุกรม

- จุฬาลักษณ์ ชัยนารถ. (2552). *การศึกษาโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของครูในจังหวัดนครราชสีมา*. (ปริญญานิพนธ์มหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.
- ประทวน มูลหล้า. (2552). *ปัจจัยที่สัมพันธ์กับสมรรถนะการบริหารจัดการชั้นเรียนของครู ระดับมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 3 ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากทม. เขต 1*. (ปริญญานิพนธ์มหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.
- เพลินพิศ จุฬพันธ์ทอง. (2557). *การพัฒนากลยุทธ์การบริการวิชาการแก่สังคมของมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคเหนือตอนล่าง*. (วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร, กำแพงเพชร.
- เมธัส วันแอะละ. (2550). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อสมรรถนะของครูโรงเรียนสอนศาสนาอิสลามระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน เขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล*. *ศรีปทุมปริทัศน์*, 7(2), 88-101.
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2555). *คู่มือพจนานุกรมสมรรถนะสำหรับข้าราชการของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสอง*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ*. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- อัจฉรา หล่อตระกูล. (2557). *การพัฒนาสมรรถนะพนักงานมหาวิทยาลัยของรัฐ*. (พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- อัมพร อารังลักษณ์, ยุทธพร อิศระชัย, และวรากร เถลิงพันธุ์ศักดิ์. (2559). *สถานภาพของวิชารัฐประศาสนศาสตร์ในประเทศไทย*. *วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย*, 8(1), 40 - 62.
- Cronbach, L. (1970). *Essentials of Psychological Testing*. New York: Harper & Row.
- Herzberg, F. (1959). *The Motivation to work*. New York: John Wiley and Sons.
- Klein, J. D. and Richey, R. C. (2005). *Performance Improvement*. The case for intonational standards. New York: John Wiley & Sons.
- Likert, R. (1967). *The Method of Constructing and Attitude Scale*. New York: McGraw-Hill.

ลักษณะบุคลิกภาพนักการเมืองท้องถิ่นที่มีอิทธิพล
ต่อรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มคนเจนเนอเรชั่น X และ Y
วีระศักดิ์ จินารัตน์ *

(วันรับบทความ: 29 เมษายน 2564/ วันแก้ไขบทความ: 24 พฤษภาคม 2564/ วันตอบรับบทความ: 25 พฤษภาคม 2564)

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาลักษณะบุคลิกภาพนักการเมืองท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มคนรุ่น Generation X และ Y 2) เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยจำแนกตามอายุ 3) เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลที่มีผลต่อลักษณะบุคลิกภาพนักการเมืองท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมทางการเมือง และ 4) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์เชิงเหตุผลขององค์ประกอบลักษณะบุคลิกภาพนักการเมืองท้องถิ่น ที่มีต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยผู้วิจัยพัฒนาแบบสอบถามจำนวน 66 ข้อโดยการทบทวนวรรณกรรมแล้วนำไปทดสอบความตรงกับความเชื่อมั่น ได้ KMO .94 และ Alpha .98 ก่อนนำไปเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นประชาชนจำนวน 384 คน จากผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตเทศบาลนครและเทศบาลเมืองในจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ อำนาจเจริญ กาฬสินธุ์ และยโสธร สถิติที่ใช้วิเคราะห์ ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน t-test, ANOVA, MANOVA Pearson Correlation และ Multi Regression Analysis ผลวิจัยพบว่า 1) ลักษณะบุคลิกภาพนักการเมือง และการมีส่วนร่วมทางการเมืองทั้งสองแบบมีค่าเฉลี่ยระดับมากทั้งตัวแปรหลักและองค์ประกอบ 2) ค่าเฉลี่ยลักษณะบุคลิกภาพนักการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำแนกตามอายุ 3) การจำแนกปัจจัยส่วนบุคคลออกไปตามกลุ่มอายุ ระดับการศึกษา การประกอบอาชีพ และรายได้ ส่งผลต่อลักษณะบุคลิกภาพนักการเมืองท้องถิ่นที่ระดับความเป็นไปได้มากถึงร้อยละ 87 และเป็นไปได้ร้อยละ 93 จะมีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง และ 4) องค์ประกอบลักษณะสิ่งสนใจภายนอก การแสดงความต้องการและการมีอารมณ์ที่มั่นคง มีสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ร่วมกันต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบเดิมที่ $R^2 = .72$ ในขณะที่ สิ่งสนใจภายนอก เปิดใจกว้าง และการแสดงออกทางอารมณ์ ส่งผลร่วมกันต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบ Digital ที่ $R^2 = .64$ เพราะฉะนั้น ลักษณะบุคลิกภาพของนักการเมืองท้องถิ่นที่กลุ่มประชากร Generation X และ Y สนใจได้แก่การแสดงออกทางอารมณ์ การเปิดใจกว้างและลักษณะความสนใจสิ่งภายนอก รวมถึงการนำเอาไปใช้ในการปรับด้านการพัฒนาบุคลิกภาพของนักการเมืองในท้องถิ่นในสังกัดของตน เพื่อการกระตุ้นการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มคนรุ่น Generation X และ Y

คำสำคัญ: ลักษณะบุคลิกภาพนักการเมือง/ รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมือง/ Generation X และ Y

* มหาวิทยาลัยการจัดการและเทคโนโลยีอีสเทิร์น

Personality Traits of Local Politicians Affecting the Political Participation of Generation X and Y

Veerasak Jinarat*

(Received Date: April 29, 2021, Revised Date: May 24, 2021, Accepted Date: May 25, 2021)

Abstract

The objectives of this research were to (1) study the personality traits of local politicians and the political participation of Generation X and Y, (2) compare the average by age range, (3) investigate the personal factors affecting the personality traits of local politicians and political participation, and (4) examine the causal relationship of the personality traits of local politicians towards political participation. A questionnaire with 66 questions was created after the literature review and validated the reliability, which showed that KMO was .94 and Alpha was .98. The questionnaire was used to collect data from 384 samples who were eligible for voting in municipal areas and city municipal areas in Amnat Charoen, Kalasin, Si Sa Ket, Ubon Ratchathani, and Yasothon provinces, Thailand. The statistics included frequency, percentage, mean, standard deviation (SD), t-test, ANOVA, MANOVA, Pearson correlation, and multi regression analysis. The results showed that the average of the independent variables and components of the personality traits of the politicians and political participation was at a high level. Moreover, the average of the personality traits of the politicians and political participation was different with a statistical significance of .05 when classified by the age range. The personal factors classified by age range, education, occupation, and income affected the personality traits of the local politicians by 87% of possibility, which had an impact on the political participation by 93% of possibility. Furthermore, the external interest, expression of justice, and emotional stability had the coefficient of prediction on the traditional political participation, where $R^2 = .72$. Simultaneously, the external incentives, an open mind, and emotional expression had the coefficient of prediction on the digital political participation, where $R^2 = .64$. Therefore, the personality traits of local politicians that interested Generation X and Y were emotional expression, an open mind and external interest. Thus, this could be applied to the personality traits adjustment of the local politicians to encourage the political participation of Generation X and Y.

Keywords: Personality Traits of Politicians/ Political Participation/ Generation X and Y

* The Eastern University of Management and Technology

บทนำ

การเข้าร่วมทางการเมือง (political engagement) เป็นลักษณะสำคัญของสังคมที่มีความเป็นปึกแผ่นทางประชาธิปไตยการมีส่วนร่วม (political participations) ของคนทุกคน ไม่ว่าจะเป็นเยาวชน (youths) หรือกลุ่มชนชาติ (ethnic groups) ก็เป็นส่วนสำคัญของหน้าที่ในสังคมประชาธิปไตย (functionary of democratic) (Kaldur et al, 2012) การแสดงออกของเยาวชนในทางการเมืองจึงเป็นประติมากรรมใหม่ (new sculpture) ของการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่เป็นการแสดงตัวตนไม่มีรูปแบบ (informal) (Genova, 2018) ถึงจะเห็นได้จากการชุมนุมประท้วงของกลุ่มราษฎรในประเทศไทยและการประท้วงต่อต้านรัฐบาลทหารในประเทศพม่า (มติชน, 2564)

สิ่งสำคัญคือ กลุ่มประชาชน (generation) เป็นกลุ่มของคนที่มีลักษณะเหมือนกันที่มีความสัมพันธ์ต่อการเกิดในช่วงเวลาเดียวกันและมีความคิดเห็นเหมือนกันในเรื่องของคุณค่า (values) พฤติกรรม (behavior) ทักษะ (attitude) และประสบการณ์ปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ทำให้แต่ละคนประชากรมีความสร้างสรรค์วัฒนธรรม เศรษฐกิจและทัศนคติทางการเมือง (political attitude) เกี่ยวกับสังคมในช่วงเวลาของแต่ละกลุ่มซึ่งนักสังคมวิทยาได้ชี้ให้เห็นว่ากลุ่มประชากรที่แตกต่างกันที่มีทัศนะ (perspective) ที่แตกต่างกัน (Kertzer, 1983; Johnson & Johnson, 2010) และ Guillot-Soulez & Soule, 2014) รวมไปถึงการสื่อสารของมนุษย์ซึ่งโดยฐานรากแล้ว (platform) เต็มไปด้วยเทคโนโลยีจิตวิทยาและกระบวนการในด้านการส่งผ่าน (transmit) ข้อมูลระหว่างกลุ่มประชากร (generation cohort) ตามวิธีการดิจิทัล (digital approach) หรือโซเชียลมีเดีย เน็ตเวิร์คกิ้งไซด์ (Social Media Networking Sites: SNS) ความแตกต่างของกลุ่มคนจะมีความแตกต่างด้านการสื่อสารเพราะ Generation X มีการชื่นชอบการสื่อสารแบบซึ่งหน้าในขณะที่ Generation Y ชอบการสื่อสารแบบดิจิทัล (digital communication) (Hamzah et al, 2020) และด้วยเหตุนี้การศึกษาความแตกต่างของการสื่อสารและการรับสารถึงนักการเมืองท้องถิ่นที่มีถึงกลุ่มคน Generation X และ Y การศึกษาความแตกต่างจึงเป็นความเข้าใจ (understanding) ของกลุ่มคน เพราะแต่ละกลุ่มคนมีประสบการณ์และลักษณะที่เปลี่ยนเป็นความเชื่อ (belief) เหมือนกัน คุณลักษณะ (personality) และบารมีของตัวบุคคลเป็นภาพลักษณ์ (image) ของนักการเมืองที่มีมากกว่าภาวะผู้นำทางการเมือง (political leadership) (มติชน, 2564) ดังนั้น การศึกษาวิจัยนี้จึงเป็นการวัดการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองของกลุ่มประชาชน (generation cohort) โดยมุ่งเน้นเฉพาะ Generation X และ Y รวมถึงบทบาทของนักการเมืองท้องถิ่น (local politician) ที่แสดงออกในรูปแบบต่าง ๆ ในการเลือกตั้งของท้องถิ่นระดับองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นเฉพาะในส่วนที่เป็นการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีนครและนายกเทศมนตรีเมืองในเขตจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่จังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ อำนาจเจริญ กาฬสินธุ์ และยโสธร

ส่วนเหตุผลสำคัญที่ทำให้จำเป็นต้องศึกษาคือความเป็น Generation X และ Y เท่านั้น เพราะ Generation X เกิดในช่วงที่มีวิกฤติเศรษฐกิจเลยปี 1980 ถึง 1990 การหย่าร้างสูงและการแพร่ระบาดของโรคทางเดินหายใจเฉียบพลันรุนแรง (Acute Respiratory Distress: ARD) การทำงานหนักของพ่อแม่ทำให้คน Generation X เป็นคนอิสระเพราะพ่อแม่ไม่มีเวลาแนะนำ ขาดทักษะทางสังคมแต่มีความสามารถทางเทคโนโลยี เพราะเกิดทางเทคโนโลยีและอินเทอร์เน็ต จึงมีลักษณะสำคัญของความเป็นอิสระ พึ่งพาตนเองและไม่เชื่อใครง่ายๆ (Gursoy et al 2008,

Crumpacker & Crumpacker, 2007) ขณะที่ Generation Y เกิดมาท่ามกลางการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจด้วยเทคโนโลยี ที่ก้าวหน้าถึงอินเทอร์เน็ตโซเซียลมีเดีย Generation Y จึงจะมีลักษณะตรงข้าม Generation X ในด้านความเชื่อมั่นในตนเอง มีความคาดหวังสูงทำงานได้หลายทางชอบใช้ชีวิตทางสังคมกิจกรรมทางพลเมืองชอบใช้โซเซียลมีเดีย (Bilgihan, 2016 & Bennett et al, 2006)

ทั้งนี้ Strauss และ Howe (1991) ได้เคยอธิบายเกี่ยวกับกลุ่มประชากรแต่ละรุ่น มักจะมีสิ่งที่เหมือนกันในแต่ละ Generation เช่น แนวคิด (concept) คุณค่า (values) ทักษะ (attitude) และความเชื่อ (belief) ขณะที่ Reichert (2016) อธิบายว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองของเยาวชน (political participation of youth) เป็นเพราะอิทธิพลของความรอบรู้ทางการเมือง (political literacy) และความรู้ภาคพลเมือง (civic knowledge) ทั้งสองปัจจัยนี้เป็นผลให้นักศึกษาได้ออกมาแสดงกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองเพราะนักศึกษามีความเชื่อมั่น (confidence) ทักษะ (skill) และความตั้งใจ (willingness) ในทางการเมืองจึงจะเห็นจากการแสดงออกของนักศึกษา ในประเทศไทยในนามเยาวชนปลดแอกหรือ “Redem” ในเดือนกุมภาพันธ์ 2564 (มติชน, 2564)

ส่วนสภาพปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบันเป็นเหตุให้กลุ่มคน Generation X และ Y หรือเรียกว่า กลุ่มหนุ่มสาว (young group) ที่ต้องเผชิญหน้ากับการอยู่อาศัยยิสรจากบิตามารดา การแต่งงาน การเรียนที่สูงขึ้น สิ่งที่สำคัญก็คือ การเปลี่ยนทัศนคติ (change in attitude) และความชอบ (preferences) ที่เกิดขึ้นจากข้อมูล (information) และเทคโนโลยีการสื่อสาร (communication technology) (Le et al, 2020) รวมไปถึง ความเห็นของ รมิดา มนต์คลัง (2559) ที่ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำท้องถิ่น (local leadership) ก็ต้องมีลักษณะด้านเศรษฐกิจสังคม การเมืองด้านการพัฒนาชุมชนวัฒนธรรมและประเพณี รวมถึงการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นเป็นภารกิจของผู้นำชุมชนท้องถิ่นที่ได้รับการเลือกตั้งจากประชาชน นักการเมืองท้องถิ่นจึงต้องพัฒนาชุมชนท้องถิ่นให้พึ่งพาตนเอง (self - reliant) ได้โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน (people-participation) ตั้งแต่การวางแผน การปฏิบัติและการประเมินผลโดยต้องคำนึงถึงความต้องการของประชาชน (สมชาย ศรีวิรัตน์, 2557 และอรทัย ก๊กผล, 2552)

เพราะฉะนั้น เทศบาลซึ่งเป็นรูปแบบการปกครองท้องถิ่นที่มีการแบ่งลักษณะการปกครองตามความเฉพาะตัวและพื้นที่การปกครองแต่ก็ยังมีพื้นที่เหลื่อมล้ำระหว่างการปกครองขององค์กรบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) ในทางพื้นที่เป็นลักษณะผสม นอกจากนี้รูปแบบการปกครองและการบริหารจึงมีลักษณะอันประกอบด้วย 1) เทศบาลนครมีในนายกเทศมนตรีเป็นผู้จัดการเมืองและสมาชิกเทศบาลนครอีก 24 คน ที่ได้รับการเลือกตั้งจากประชาชนในพื้นที่เทศบาลนครจึงเป็นความสัมพันธ์ทางการเมืองการปกครองที่เป็นความสัมพันธ์ของอำนาจในระดับท้องถิ่น ประเด็นปัญหาจึงขึ้นอยู่กับขั้นบันไดนักการเมืองประสานประโยชน์กับประชาชนผู้ออกเสียงเลือกตั้งอย่างไร 2) การเลือกตั้งท้องถิ่นโดยเฉพาะในเขตเทศบาลเมืองและเทศบาลนครเป็นการสร้างความเข้าใจกับองค์กรความรู้ ภาวะผู้นำทางการเมือง (political leadership) และความสามารถในการเป็นผู้ประกอบการ (entrepreneurial) ของผู้นำทางการเมือง รวมถึงการประสานความร่วมมือกับระบอบการเมืองส่วนกลาง (พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์, 2564)

ดังนั้นประเด็นสำคัญจึงอยู่ที่ นักวิชาการหลายคนได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการเลือกตั้งว่า นักการเมืองที่ได้รับการเลือกตั้ง (election politician) ได้รับความคาดหวังจากผู้เลือกตั้ง (voter) ว่าจะแสดงเป้าหมายที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมและแนวทางการจัดการจึงเป็นความสนใจของนักวิชาการมากมายที่ต้องทำการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมของนักการเมือง (politician behavior) โดยเฉพาะด้านบุคลิกภาพ (personality) เพราะมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง (political participation) ของประชาชน (Vecchione et al, 2011) ส่วนการเลือกตั้งทั้งในระดับชาติ และการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นในประเทศไทยมีความแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง เพราะผู้มีอิทธิพลในระดับชาติมีฐานคะแนนและความสัมพันธ์ส่วนบุคคลในท้องถิ่นอย่างแน่นหนา ขณะที่คนหนุ่มสาวที่ได้ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งให้แก่พรรคการเมืองใหม่อย่างท่วมท้นเมื่อการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในเดือนมีนาคม 2562 การตื่นตัวของคนรุ่นใหม่จะมีผลต่อการเลือกตั้งท้องถิ่นหรือไม่ (มติชน, 2564) นอกจากนี้ ยังมีการแสดงออกของเยาวชนในนาม “เยาวชนปลดแอก” โดยใช้แพลตฟอร์ม “REDEM” ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม 2564 จนถึง 28 กุมภาพันธ์ 2564 เป็นการแสดงออกทางการเมืองที่สรุปบทเรียนของคนหนุ่มสาวที่ยังคงเคลื่อนไหวในหลายพื้นที่ ในกรุงเทพมหานครโดยไม่มีพื้นที่ชัดเจน ไม่มีรูปแบบหรือผู้นำการเคลื่อนไหวว่าเป็นประเด็นที่น่าสนใจในทางการเมืองเป็นการเคลื่อนไหวโดยใช้สื่อสมัยที่เรียกว่าโซเชียลมีเดียและคนหนุ่มสาว (youth) ที่สร้างเนื้อหา (content) ด้วยตนเองและส่งต่อแพร่กระจายโดยเฉพาะแพลตฟอร์ม Twitter ซึ่งเป็นการแสดงออกทางบุคลิกภาพ (personality) ของการมีส่วนร่วมทางการเมือง (มติชน, 2564)

วัตถุประสงค์วิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะบุคลิกภาพนักการเมืองท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามความเห็นของกลุ่มคนรุ่น X และ Y ในเขตจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ ยโสธรอำนาจเจริญ และมุกดาหาร
2. เพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของลักษณะบุคลิกภาพนักการเมืองท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมทางการเมือง จำแนกตามอายุ
3. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อลักษณะบุคลิกภาพนักการเมืองท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมทางการเมือง
4. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์เชิงเหตุผลขององค์ประกอบลักษณะบุคลิกภาพนักการเมืองท้องถิ่นที่มีต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) ที่มีขอบเขตด้านเนื้อหา (content limitation) เป็นการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มประชากร (generation cohort) โดยเน้นที่ลักษณะของกลุ่มคน Generation X และ Y รวมทั้งรูปแบบลักษณะบุคลิกภาพนักการเมืองท้องถิ่น (local politician's personality trait) และการมีส่วนร่วมทางการเมือง (political participation) และมีขอบเขตด้านประชากร - กลุ่มตัวอย่าง (population and sample limitation) ดังนี้

ก) กลุ่มประชากร ได้แก่ ผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งเฉพาะในเขตเทศบาลนครและเทศบาลเมืองในจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ อำนาจเจริญกาฬสินธุ์ และยโสธร ในการเลือกตั้งท้องถิ่นในวันที่ 28 มีนาคม 2564 ซึ่งไม่ทราบจำนวนที่แน่นอน เนื่องจากประชากรย้ายถิ่นฐานเพื่อการทำงาน และการประกอบอาชีพ รวมไปถึงอยู่ในช่วงแพร่ระบาดของโรค Covid-19 ตลอดจนจนถึงการไม่มีช่วงวันหยุดก่อนการเลือกตั้งท้องถิ่นที่มากพอสำหรับการกลับมาใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นของตน

ข) ขนาดกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยกำหนดขนาดตัวอย่างตามสูตรของ Cochran ที่ระดับความเชื่อมั่นไม่น้อยกว่าร้อยละ 95 และความคลาดเคลื่อนไม่เกินร้อยละ 5 ซึ่งได้ขนาดตัวอย่างจำนวน 384 คน รวมไปถึงเลือกวิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างง่ายจากทุกกลุ่มประชากร

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเป็นแบบสอบถาม (questionnaire) จำนวน 66 ข้อ แบ่งเป็นข้อคำถามเกี่ยวกับ ก) บุคลิกภาพนักการเมือง จำนวน 27 ข้อ ข) การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบดั้งเดิม จำนวน 15 ข้อ ค) การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบดิจิทัล จำนวน 24 ข้อ นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้กำหนดใช้มาตรวัดชนิด 5 ระดับ (Likert Scale) (Likert, 1967) โดยมีตัวเลข 1, 2, 3, 4 และ 5 ในการบอกความหมายว่า น้อยที่สุด น้อย ปานกลาง มาก และมากที่สุด

การทดสอบเครื่องมือ (instrument test) พบว่า ตัวแปรทั้งสอง ได้แก่ การมีส่วนร่วมทางการเมืองและลักษณะบุคลิกภาพนักการเมือง มีความตรง (validity) ตามเกณฑ์ทดสอบ โดยมีค่า KMO มากกว่า 0.80 (0.94, 0.94) และแบบสอบถามจำนวนทั้งหมด 66 ข้อมีความเชื่อมั่นตามเกณฑ์ที่ได้กำหนดขึ้น โดยมีค่า Alpha = 0.98 และมีค่าความสัมพันธ์ของแต่ละข้อกับทั้งชุดคำถาม (corrected items) มากกว่า 0.30 ขึ้นไป (0.32-0.81) (วีระศักดิ์ จินารัตน์, 2564)

การทบทวนวรรณกรรม

1. กลุ่มประชากร

Enochs (2016) และ Colvin (2016) คาดว่าในปี 2025 กลุ่มประชากร Generation Y จะมีจำนวนมากที่สุดในกลุ่มทำงานถึง 75% ทั่วโลกการทำงานของพวกเขจะแตกต่างจาก Generation X และ Baby Boomer ในด้านทักษะ (perspective) คุณค่า (values) และประสบการณ์ (experience) โดย Generation Y มักจะมีลักษณะติดตัวเองเป็นศูนย์กลาง (self-centered) ไม่มีแรงจูงใจ (unmotivation) ไม่มีความเคารพผู้อื่น (disrespected) ไม่จงรักภักดี (disloyal) และมักจะตั้งคำถามในการทำงานเพื่อให้ประสบความสำเร็จ (Myers & Sadaghiani, 2010) ในขณะที่ Generation X ยังคงให้ความเคารพผู้อาวุโส (Nahavandi, 2006)

Meredith & Schewe (1994) และ Schewe & Meredith (2000) ให้ความหมายของกลุ่มประชากร (cohort) ว่าเป็นกลุ่มของบุคคลที่เกิดขึ้นในเวลาเดียวกันมีประสบการณ์ต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ ตั้งแต่เยาว์วัยจนถึงเป็นผู้ใหญ่ (adult) ต่อมา Williams et al (2010) อธิบายกลุ่มประชากร (cohort) ที่มีการแบ่งปันความรู้ทางสังคมเทคโนโลยีและสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจที่มีอิทธิพลต่อคุณค่า (values) ทศนคติ (attitude) ความเชื่อ (beliefs) ดังนั้นกลุ่มประชากร (cohort) จึงมีการให้นิยามตามเหตุการณ์ภายนอก (external events) ที่เกิดขึ้นในทุกๆ ที่มีผลสะท้อนเกี่ยวกับคุณค่า ทศนคติและความเชื่อ (Duh & Struwig, 2015)

ลักษณะของกลุ่มประชากร Generation X เป็นผู้ที่เกิดระหว่าง ปี ค.ศ. 1961 - 1979 อยู่ในช่วงอายุ 40 ถึง 55 ปีในปัจจุบันเกิดมาต่างเวลาวิกฤตเศรษฐกิจที่มีอัตราเงินเฟ้อสูงการเพิ่มขึ้นของการว่างงาน ทศนคติ (attitude) และความเชื่อ (belief) ถูกกดดันโดยเศรษฐกิจตกต่ำ การแพร่ระบาดของ HIV ความไม่แน่นอน ครอบครัวและเพื่อนจึงมีความสำคัญสำหรับกลุ่มคน Generation X (Zabel et al, 2017) นอกจากนี้ Generation X มีลักษณะโดยทั่วไปเช่น มีความผูกพันต่อองค์กร (corporate commitment) อ่อนไหวทางสังคม (socially sensitive) มีแรงจูงใจในการทำงานหนักและเคารพผู้มีอำนาจหน้าที่ (Akdemir et al, 2013) และ Jackson et al (2011) อธิบายเพิ่มเติมว่า คนกลุ่ม Generation X เป็นกลุ่มคนที่ได้รับการศึกษาสูง เป็นคนที่ชื่นชอบเทคโนโลยีและการสื่อสาร เป็นคนระวาง สงสัยและชอบปฏิบัติ (pragmatism) ดังนั้นจะสังเกตได้ว่า Generation X เป็นกลุ่มคนที่มีอำนาจมากที่สุดกลุ่มแรงงานขององค์กรที่ต้องการพัฒนาตนเองมากกว่าพัฒนาองค์กรและพร้อมที่จะออกจากองค์กรถึงเกิดความไม่พึงพอใจ (Hatfield, 2020)

Naidoo et al (2015) ได้ให้ลักษณะสำคัญของกลุ่มคน Generation Y หรือ Millennials ว่ามีลักษณะอิสระทะเยอทะยาน, สร้างสรรค์, นวัตกรรมพัฒนา, ตระหนักในปัญหาสังคม การใช้ข้อมูล (information) และเทคโนโลยีการสื่อสาร (communication technology) จึงเป็นสิ่งสำคัญที่สุดของคนกลุ่มนี้คนกลุ่ม generation x จึงมีลักษณะเป็นอิสระ (independent) และตระหนักในตนเอง (self-realization) การค้นหาข้อมูลด้วยตนเองของกลุ่มคน Generation Y ขึ้นอยู่กับอินเทอร์เน็ตและโซเชียลมีเดีย มีการศึกษาการเมืองสร้างสรรค์ความต้องการสำเร็จแต่ขาดทักษะด้านการสื่อสาร (communication) และการแก้ไขปัญหา (problem solving) (Chou, 2012)

อย่างไรก็ตาม Kopperschmidt (2020) และ Real et al (2010) ได้สรุปลักษณะของกลุ่มคน (generation) ว่าสามารถแยกกลุ่ม (group) ของคนตามช่วงเวลาและการพัฒนาคนที่มีลักษณะกลุ่มคนเหมือนกันในเรื่องของคุณค่า (values) ความเชื่อ (belief) และพฤติกรรม

ผู้วิจัยได้สรุปลักษณะกลุ่มคน Generation X และ Y ตามตารางข้างล่างนี้

ตารางที่ 1 ลักษณะกลุ่มคน Generation X และ Y

นักวิชาการ (Authors)	ระยะเวลาที่เกิดของกลุ่มคน X และ Y (Birth Period of Generation X & Y)	ลักษณะ (Characteristic)
Reilly (2012), Gardiner et al (2013), Bencsik et al (2016)	X ระยะเวลาที่เกิด (1960 - 1979)	ยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง (self-centered), ทำงานหนัก (hard work) เปิดเผย (openness), เคารพในความแตกต่าง (respect the difference), ปฏิบัติตามกฎระเบียบ (rule-abiding), ความรู้สึกสัมพันธ์ (sense of reflationary), ต้องการพิสูจน์ตนเอง (need to prove the selves)
Gardiner et al (2013), Shacklock (2015), Bencsik et al (2016)	Y ระยะเวลาที่เกิด (1980 - 1994)	เป็นการอวดดี (egotistical), แข่งขันเพื่อเป็นหัวหน้า (rivalry for leader), ยึดหยุ่น (resilient), สร้างสรรค์ (creativity), มีความเป็นอิสระทางข้อมูล (perform of information) ชื่นชอบความเป็นอิสระ (delighted for independent), ชอบสังคม (socialization), หยิ่งผยอง (arrogant), ทำงานที่บ้าน (home work office), ไม่เคารพประเพณี (no respect tradition)

2. บุคลิกภาพนักการเมือง

ในการหาเสียงเลือกตั้ง (political campaign) ของนักการเมืองจะมีการใช้โซเชียลมีเดียเป็นช่องทางสื่อสารถึงประชาชนหรือผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง (voter) หนึ่งในจำนวนแผนการเลือกตั้งซึ่งก็คือ การแสดงอารมณ์ (emotion appeals) ที่ในแต่ละสถานการณ์ เช่น อารมณ์ที่เป็นรูปแบบของความตึงตัน (form of humored) หรือการแสดงความคิดเห็นที่แตกต่าง (Borah, 2016) การใช้ช่องทาง Twitter หรือโทรศัพท์เคลื่อนที่ของการหาเสียงเลือกตั้งของประธานาธิบดี Barak Obama โดยการเชื่อมต่อกับผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งโดยตรง ก็ถือว่าเป็นการแสดงออกของนักการเมืองเช่นกัน (Gerodimous & Justinussen, 2015)

ในการศึกษาวิจัยนี้ได้สรุปคำนิยามและองค์ประกอบหรือตัวแปรที่เป็นตัวชี้วัดลักษณะบุคลิกภาพนักการเมืองท้องถิ่น (local politician personality) ที่นักการเมืองได้แสดงออกในที่สาธารณะโดยใช้ทฤษฎี five factor model ที่ประกอบด้วย 1) การเปิดรับ (openness) 2) การแสดงความถูกต้อง (conscientiousness) 3) ลักษณะสนใจสิ่งภายนอก (extroversion) 4) ความยินยอมเห็นใจ (agreeableness) 5) การมีอารมณ์ไม่มั่นคง (neuroticism) (McCrae & Costa, 1999; KBerton&Hogam, 2015; Weinschenk, 2017; Caci et al, 2019; John & Srivastava, 1999; Gorling et al, 2003)

ผู้วิจัยได้สรุปตัวแปรของบุคลิกภาพนักการเมืองตาม Five Factor Model ตามตารางข้างล่างนี้

ตารางที่ 2 ตัวแปรและตัวแปรย่อยของบุคลิกภาพนักการเมืองตาม Five Factor Model
(Politician Personality: Five Factors Model)

นักวิชาการ (Authors)	ตัวแปร (Variables)	ตัวแปรย่อย (Sub-Variables)
Goldberb (1990) McCrae & Costa (1999) John & Srivastava (1999) Schna & Srivastowas (1999) Gorling et al (2003) Geker et al (2011) Weinschenk (2013) KBerton & Hogam (2015)	1. การเปิดรับ (Openness)	มีความสงสัย (curious), รู้จักโลกกว้าง (worldly), จิตสำนึกและประสบการณ์ชีวิตที่กว้าง ลึก และมีความซับซ้อน (individual mental and experience life – breadth depth, original complexing), เป็นผู้ที่มีจินตนาการ (imaginative), ตั้งใจในประสบการณ์ใหม่และแปลก (willingness to novel experiences), มีทัศนคติเสรีเกี่ยวกับเศรษฐกิจสังคมการเมือง (liberal views on economics and social political issues), สนับสนุนแนวคิดใหม่เชิงบวก (get offended to positive point of view), เปิดรับการให้ข้อมูล (tendency to be informed)

นักวิชาการ (Authors)	ตัวแปร (Variables)	ตัวแปรย่อย (Sub-Variables)
John & Srivastava (1999) Gorling et al (2003) Bono & Judge (2004) Simpson (2008) Mondak & Halpein (2008) Ha et al (2013) Silvester et al (2014) KBerton & Hogam (2015), Caci et al (2019)	2. การแสดงความถูกต้อง (Conscientiousness)	มีกฎระเบียบ (rule), มีการกำกับโดยตรง (good-directed), เป็นคนที่มีความเชื่อมั่น (reliable), ทำงานหนัก (hard-working), มีแนวโน้มที่เป็นผู้ระเบียบวินัยในตนเอง (tendency to be self disciplined), ทำงานในหน้าที่อย่างเต็มที่ (act dutifully), เป็นคนมุ่งความสำเร็จ (achievement oriented), มีแรงจูงใจตนเอง (self-motivated), มีความสามารถในการควบคุมฝ่ายตรงข้าม (persistent to overcome opposition)
Goldberb (1990) John & Srivastava (1999) McCrae & Costa (1999) Gorling et al (2003) Costa & McCrac (2006) KBerton & Hogam (2015) Weinschenk (2017) Caci et al (2019)	3. ลักษณะสนใจสิ่งภายนอก (Extroversion)	ชอบท่องเที่ยว (outgoing), การแสดงออก (assertiveness), ชอบออกงานสังคม (sociable), ชักชวน (persuasive), มีพลัง (energetic), กิจกรรมสาธารณะ (public engagement activity), ชอบสนทนา (talkativeness), มีอารมณ์เชิงบวก (positive emotionally), มีความกระตือรือร้น (enthusiastic), ไม่เป็นคนถือตน (inconsequential), กระหายที่จะอุทิศตน (eager to advocate)
Goldberb (1990) John & Srivastava (1999) McCrae & Costa (1999) Gorling et al (2003) Weinschenk (2007) Ha et al (2013) Mondak et al (2014) KBerton & Hogam (2015) Caci et al (2019)	4. ความยินยอมเห็นใจ (agreeableness)	ลักษณะเป็นที่ชื่นชอบของผู้อื่น (congenial), ให้ความร่วมมือ (cooperative), เป็นห่วงความรู้สึกของผู้อื่น (altruism), ไว้วางใจได้และเป็นกลาง (trust and modesty), มีความอบอุ่น (warm), สนใจเกี่ยวกับความเป็นอยู่ที่ดีของผู้อื่น (care about wellbeing of people), หลีกเลี่ยงความขัดแย้ง (conflict avoidance), แสดงความเห็นอกเห็นใจ (compassionate)

นักวิชาการ (Authors)	ตัวแปร (Variables)	ตัวแปรย่อย (Sub-Variables)
Goldberb (1990) Silvester & Dykes (2007)	5. การมีอารมณ์ไม่มั่นคง (neuroticism)	มีความขัดแย้งสูง (high level of conflict) ต่อฝ่ายตรงข้าม, มีความท้าทายส่วนตัว (interpersonal challenge), มีการตัดสินใจภายใต้แรงกดดัน (making-decision under stress), มีความกังวลบ่อยๆ (mostly tanse), อารมณ์ไม่ปกติ (moody), กระวนกระวาย (anxious), มีระดับความขัดแย้งกับฝ่ายตรงข้ามสูง (high level of conflict opposition)

3. การมีส่วนร่วมทางการเมือง

Ortensi & Riniolo (2021) อธิบายเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง (political participations) ของกลุ่มคนเยาวชน (youths generation) นั้นหมายถึง Generation X และ Y โดยการนำคำนิยามการมีส่วนร่วมทางการเมืองของ Verba & Nie (1972) มาอธิบายอาจไม่ครอบคลุมเพราะกลุ่มคนส่วนใหญ่มักจะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบไม่ใช่ดั้งเดิม (non-conventional form) (Batsleer et al 2017) และการศึกษาของ Eurofound (2018) ยังได้แสดงให้เห็นว่าคนรุ่นใหม่เข้าร่วมทางการเมืองมากกว่าคนรุ่นเก่า รวมถึงการไปออกเสียงเลือกตั้งมากกว่าคนรุ่นเก่า

Pritzker (2016) แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองว่าโดยทั่วไปแล้วเป็นรูปแบบ (form) ของการเข้าร่วมทางการเมือง (civic engagement) ซึ่งบุคคลหรือกลุ่มบุคคลต้องการเข้าร่วมให้มีผลต่อการตัดสินใจทางการเมือง (political decision making) การมีส่วนร่วมทางการเมืองมี 2 แบบได้แก่ 1) รูปแบบที่ชัดเจน (manifest) เช่น การเข้าร่วมสังเกตการณ์ (obscure) หรือ การตั้งใจเข้าไปมีอิทธิพลโดยตรงกับสถาบันการเมือง ได้แก่การออกเสียงเลือกตั้ง การติดต่อเจ้าหน้าที่สาธารณะ การทำงานให้พรรคการเมือง การซื้อสินค้าของพรรคการเมือง การประท้วง การเปิดอภิปรายชุมชนและ 2) รูปแบบที่ไม่แสดง (latent forms) เป็นการแสดงออกเพื่อให้ผู้อิทธิพลต่อการเมืองในอนาคตเช่นการติดตามเนื้อหาทางสังคมการเมือง

วีระศักดิ์ จินารัตน์ (2563) ไดสรุปคำนิยามและโครงสร้างของการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ตามตารางที่ 3

ตารางที่ 3 คำนิยามและโครงสร้างของการมีส่วนร่วมทางการเมือง
(definition and construction of political participation)

นักวิชาการ (Author)	คำนิยาม (Definition)	โครงสร้าง (Construction)
Milbraith & Goel (1971)	กิจกรรมของการมีส่วนร่วมทางการเมือง ได้แก่ 1. ลงนามสนับสนุน 2. การต่อต้านหรือไม่ปฏิบัติตามเพื่อผลลัพธ์ทางการเมือง 3. เหตุผลเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมหรือจริยธรรม 4. เข้าไปมีส่วนร่วมในการประท้วง 5. เข้าร่วมการพบปะหรือการประชุมทางการเมือง 6. ติดต่อสื่อสารหรือเข้าร่วมเพื่อมีการสื่อสารกับข้าราชการพลเรือนหรือทางการเมืองเพื่อแสดงความเห็น 7. บริจาคเงินหรือระดมทุนสำหรับกิจกรรมทางการเมืองหรือสังคม 8. เข้าร่วมหรือออกสื่อเพื่อแสดงความคิดเห็น 9. เข้าร่วมเวทีการเมืองทางอินเทอร์เน็ตหรือกลุ่มอภิปรายทางการเมือง	ลงนามสนับสนุน, การต่อต้านหรือไม่ปฏิบัติตามเพื่อผลลัพธ์ทางการเมือง, เข้าไปมีส่วนร่วมในการประท้วง, เข้าร่วมการพบปะหรือการประชุมทางการเมือง, ติดต่อสื่อสารหรือเข้าร่วมเพื่อมีการสื่อสารกับข้าราชการพลเรือนหรือทางการเมืองเพื่อแสดงความเห็น, บริจาคเงินหรือระดมทุน, เข้าร่วมหรือออกสื่อเพื่อแสดงความคิดเห็น, เข้าร่วมเวทีการเมืองทางอินเทอร์เน็ตหรือกลุ่มอภิปรายทางการเมือง
Dolton (2013)	ได้จัดแบ่งการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่มีการใช้อินเทอร์เน็ตเป็นช่องทางสื่อสารเป็น 6 ประเภท คือ การเลือกตั้ง (Voting) กิจกรรมประชาสัมพันธหาเสียง (Campaign Activities) การติดต่อเป็นทางการโดยตรง (Contacting Official Directly) การเข้าร่วมกับชุมชน การต่อต้านหรือประท้วง (Protest) การเมืองแบบโต้แย้ง (Contentious Politics) และนักกิจกรรมทางอินเทอร์เน็ต (Internet Activism)	การเลือกตั้ง (voting), กิจกรรมประชาสัมพันธหาเสียง (campaign activities), การติดต่อเป็นทางการโดยตรง (contacting official directly), การเข้าร่วมกับชุมชน, การต่อต้านหรือประท้วง (protest), การเมืองแบบโต้แย้ง (contentious politics), นักกิจกรรมทางอินเทอร์เน็ต (internet activism)

นักวิชาการ (Author)	คำนิยาม (Definition)	โครงสร้าง (Construction)
Bennett & Segeberberg (2013)	รูปแบบดั้งเดิมของการมีส่วนร่วมทางการเมืองซึ่งมีอยู่ 7 กิจกรรม ดังนี้ 1. การเข้าร่วมเวทีทางการเมือง 2. การลงคะแนนเสียงในการเลือกตั้งครั้งล่าสุด 3. การติดต่อสื่อสารกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ 4. การทำงานเพื่อพรรคการเมือง 5. การเผยแพร่เอกสารขอความร่วมมือสนับสนุน 6. การเรียกผู้อื่นในการระดมทุนเพื่อพรรค 7. การเขียนจดหมายถึงบรรณาธิการ	การเข้าร่วมเวทีทางการเมือง, การลงคะแนนเสียงในการเลือกตั้งครั้งล่าสุด, การติดต่อสื่อสารกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ, การทำงานเพื่อพรรคการเมือง, การเผยแพร่เอกสารขอความร่วมมือสนับสนุน, การเรียกผู้อื่นในการระดมทุนเพื่อพรรค, การเขียนจดหมายถึงบรรณาธิการ
Bode & Kajsa (2014)	กรอบแนวคิดของการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ 1. การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบไม่เชื่อมต่อกับอินเทอร์เน็ต (Offline Political Participation) 2. การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบเชื่อมต่อกับอินเทอร์เน็ต (online political participation) ก) การใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อติดต่อสื่อสาร ข) การมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือหรือเซ็นชื่อเข้าร่วมเพื่อทำตามนักการเมือง ค) การอาสาสมัครเพื่อพรรคหรือผลประโยชน์ ง) การส่งข้อความทางการเมืองทางอีเมล จ) การเขียนจดหมายถึงบรรณาธิการ	การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบไม่เชื่อมต่อกับอินเทอร์เน็ต (offline political participation), การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบเชื่อมต่อกับอินเทอร์เน็ต (online political participation)
Copeland & Bimber (2015)	การมีส่วนร่วมทางการเมืองได้แก่ การบริจาคเงิน, การชวนคนอื่นไปเลือกตั้ง, การทำงานช่วยเหลือเลือกตั้ง, การเข้าร่วมประชุมพรรคการเมืองหรือเหตุการณ์ทางการเมือง	การบริจาคเงิน, การชวนคนอื่นไปเลือกตั้ง, การทำงานช่วยเหลือเลือกตั้ง, การเข้าร่วมประชุมพรรคการเมือง

งานวิจัยของ Pilati (2018) แสดงให้เห็นว่าสถานภาพทางสังคมเศรษฐกิจ (socio - economic condition) เป็นกุญแจสำคัญถึงระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของบุคคล เช่น การศึกษาระดับความไว้วางใจทางสังคม ความรู้สึกเป็นเจ้าของ การสร้างแรงโดยครอบครัว กลุ่มเพื่อนและโซเชียลมีเดีย มีอิทธิพลเชิงบวกกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของเยาวชน

นักวิชาการหลายคนได้อธิบายการมีส่วนร่วมทางการเมือง (political participation) ของเยาวชน (youth) ในประเทศสหรัฐอเมริกาเช่น Laurison (2015) ได้ศึกษาและพบว่า เยาวชนที่มีรายได้ต่ำและสืฝวิจะขาดทักษะ (skill) และความรอบรู้ทางการเมือง (political efficacy) เป็นความไม่สมบูรณ์ผ้าทางการเมืองและไม่สามารถเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่ง Gaby (2016) ก็ได้พบว่ากลุ่มคนทั้งที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคม (socioeconomic status) ที่มีทรัพยากรมาก มีกลุ่มชุมนุมมักจะมีใจในการเข้าร่วมทางการเมืองสูง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Reichert (2016) ที่ได้พบว่าเยาวชนที่มีความรู้ภาคการเมืองและความรอบรู้ทางการเมือง (political efficacy) จะตั้งใจเข้าร่วมทางการเมืองโดยเฉพาะในด้านการเลือกตั้ง (voting) และกิจกรรมหาเสียงเลือกตั้ง (election campaign) (Ileda et al, 2008)

ดังนั้นจึงพอสรุปได้ว่า

ก) การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบดั้งเดิม (traditional political participation) เช่น การเลือกตั้ง (voting) กิจกรรมประชาสัมพันธ์หาเสียง (campaign activities) การติดต่อเป็นทางการโดยตรง (contacting official directly) การต่อต้านหรือประท้วง (protest) การเข้าร่วมเวทีทางการเมือง การติดต่อสื่อสารกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ การทำงานเพื่อพรรคการเมือง การเรียกผู้อื่นในการระดมทุนเพื่อพรรค (Dolton, 2013; Bennett & Segerberg, 2013)

ข) การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบดิจิทัล (digital political participation) ได้แก่การส่งต่อข้อความทางการเมือง (sending political message) การแสดงความเห็นทางการเมือง (political discussion) การสืบค้นข้อมูลทางการเมือง (searching political information) การผลิตเนื้อหาทางการเมือง (production of political online content) การประสานกิจกรรมทางการเมือง (coordination of political activity online) การสร้างกลุ่มชุมชนทางการเมือง (political community) (Dolton, 2013; Bode & Kajsas, 2014; Copeland & Bimber, 2015)

นอกจากนี้ ยังมีการศึกษาเกี่ยวกับลักษณะบุคลิกภาพของนักการเมืองเพราะมีความสัมพันธ์ผู้มีสิทธิ์เลือกตั้ง (voter) เช่น Nai & Maier (2018) ได้แสดงให้เห็นว่า โดนต์ล์ ทรัมป์มีบุคลิกภาพที่มีสิ่งสนใจภายนอก (extraversions) สูงและมีความแสดงความถูกต้องต่ำ (conscientiousness) ความยินยอมเห็นใจ (agreeableness) และอารมณ์ไม่มั่นคง (neuroticism) ต่ำ ขณะที่อีลลารี คลินตัน มีการแสดงความถูกต้องและอารมณ์มั่นคงสูง

กรอบแนวคิดวิจัย

สรุปผลวิจัย

ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า

1) กลุ่มคนรุ่น Generation X ซึ่งหมายถึงกลุ่มคนที่มีอายุตั้งแต่ 36 ปีขึ้นไปกับกลุ่มอายุตั้งแต่ 56 ปีขึ้นไป มีความเห็นเกี่ยวกับบุคลิกภาพนักการเมืองท้องถิ่นอยู่ในระดับมากที่สุดตัวแปรหลักและองค์ประกอบ ยกเว้นองค์ประกอบเกี่ยวกับการแสดงอารมณ์ที่มั่นคงมีค่าเฉลี่ยมากที่สุดเท่ากับ 4.61 รองลงมาเป็นองค์ประกอบการยินยอมเห็นใจมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.52 ถัดมาเป็นองค์ประกอบ การแสดงความถูกต้องมีค่าเฉลี่ย 4.51 ซึ่งแสดงให้เห็นได้ชัดว่า บุคลิกภาพของนักการเมืองท้องถิ่นตามความเห็นของกลุ่มคนรุ่น Generation X อายุมากกว่า 56 ปีขึ้นไปนั้น ให้ความสำคัญกับองค์ประกอบทั้งสามด้าน

ส่วนกลุ่มคนรุ่น Generation Y ที่มีอายุน้อยกว่า 35 ปีลงมาให้ความสำคัญกับบุคลิกภาพของนักการเมืองท้องถิ่นด้านการแสดงออกทางอารมณ์ การยินยอมเห็นใจ และการแสดงความถูกต้องอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยที่ 3.72, 3.68 และ 3.63 และนั้นสามารถแปลผลได้ว่า บุคลิกภาพของนักการเมืองท้องถิ่นทั้งสามด้านนี้ มีผลต่อความเห็นของกลุ่มคนรุ่น Generation X และกลุ่มคนรุ่น Generation Y มาก และมากที่สุดต่างกัน

ดังนั้นจึงสรุปได้ชัดว่า บุคลิกภาพของนักการเมืองท้องถิ่นตามความเห็นของคนทั้งสองรุ่น ไม่แตกต่างกัน หากแต่มีส่วนประกอบของบุคลิกภาพด้าน การแสดงอารมณ์ที่มั่นคง การยินยอมเห็นใจ และการแสดงความถูกต้องไม่เท่ากัน คือกลุ่มคนรุ่น Generation X ให้ความสำคัญมากกว่ากลุ่มคนรุ่น Generation Y แต่อย่างไรก็ตาม ยังพอสรุปได้ว่า บุคลิกภาพของนักการเมืองท้องถิ่นตามความเห็นของกลุ่มคนรุ่น Generation X มีค่าเฉลี่ยมากกว่ากลุ่มคนรุ่น Generation Y

กลุ่มคนรุ่น Generation X มีส่วนร่วมทางการเมืองแบบเดิมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยที่ 4.54 ขณะที่กลุ่มคนรุ่นอายุต่ำกว่า 35 ปีลงมามีความเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบเดิมระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ย 3.63 แต่อย่างไรก็ตามกลุ่มคนทั้งสองรุ่น คือรุ่น Generation X กับ Generation Y ต่างมีความเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบ Digital อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยของกลุ่มคนอายุน้อยกว่า 35 ปีที่ 3.65 หากแต่สำหรับกลุ่มคนรุ่นอายุมากกว่า 36 ปีขึ้นไป มีค่าเฉลี่ยที่ 4.14 ขณะที่กลุ่มคนอายุมากกว่า 57 ปีขึ้นไปมีค่าเฉลี่ย 4.01 และเมื่อพิจารณาลงไปลึกถึงระดับของค่าเฉลี่ยในแต่ละองค์ประกอบกลับพบว่า กลุ่มคนรุ่นอายุมาก หรือกลุ่มคนรุ่น Generation X ให้ความสำคัญกับการประสานกิจกรรมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยที่ 3.34 และมีความเห็นเกี่ยวกับการสืบค้นข้อมูลทางการเมืองจาก Social Media และการสร้างกลุ่มการเมืองอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยที่ 4.03 และ 3.55 ขณะที่การส่งข้อความ และการแสดงความเห็นหรือการอภิปราย กลับมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดเท่ากับ 4.57 และ 4.59 ซึ่งนั้นแสดงชัดว่า กลุ่มคนรุ่น Generation X ให้ความสำคัญกับการส่งข้อความ และการแสดงความเห็นทางการเมืองด้วย Social Media

เมื่อพิจารณาความเห็นของกลุ่มคนรุ่น Y หรือที่ยังมีอายุน้อยกว่า 36 ปีลงมานั้น กลับไปให้ความสำคัญต่อ การสร้างกลุ่มการเมืองมากกว่าองค์ประกอบอื่น กล่าวคือมีค่าเฉลี่ยที่ 3.71 รองลงมา เป็นการแสดงความเห็นและการสืบค้นข้อมูลทางการเมืองด้วย Social Media ที่ 3.68 เท่ากับ และที่มีค่าเฉลี่ยเป็นอันดับสุดท้ายคือ การส่งข้อความทางการเมือง ซึ่งจากข้อค้นพบดังกล่าวนี้ สามารถสรุปได้ว่า

กลุ่มคนรุ่น Generation X ที่มีอายุมากกว่า 36 ปีขึ้นไปให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบเดิมมากกว่าแบบ Digital โดยเฉพาะการประสานกิจกรรมทางการเมือง และการสร้างกลุ่มการเมือง ในขณะที่กลุ่มคนรุ่น Y หรือที่มีอายุน้อยกว่า 35 ปีลงมาให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองทั้งสองแบบไม่ต่างกันมากนัก หากแต่กลับให้ความสำคัญกับ การสร้างกลุ่มการเมือง การแสดงความเห็น การสืบค้นข้อมูลทางการเมืองผ่านสื่อสังคม online กับการประสานกิจกรรม มากกว่าการส่งข้อความ

2) ค่าเฉลี่ยบุคลิกภาพนักการเมือง และการมีส่วนร่วมทางการเมืองทั้งสองแบบ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จากการแบ่งกลุ่มตัวอย่างไปตามอายุจำนวนสองกลุ่มคือ กลุ่มอายุระหว่าง 18-35 ปี ถือว่าเป็นคนรุ่น Y กับกลุ่มอายุตั้งแต่ 36 ปีขึ้นไป เป็นประชาชนรุ่น Generation X นั้นมีความเห็นต่างกัน โดยประชาชนรุ่น X มีค่าเฉลี่ยความเห็นมากกว่าประชาชนรุ่น Y โดยเฉพาะความเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมแบบเดิมของคนรุ่น X มากกว่าคนรุ่น Generation Y ถึง -.53 เช่น การสนทนาแลกเปลี่ยนความรู้เกี่ยวกับพฤติกรรม หรือนโยบายของนักการเมืองในการแก้ไขปัญหาประชาชน หรือการให้ข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นแก่นักการเมืองในการแก้ไขปัญหาประชาชน หรือการร่วมกิจกรรมส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตย เช่นการแสดงความเห็นทางการเมือง และการวิจารณ์การทำงานของนักการเมือง พรรคการเมือง ซึ่งคนรุ่นใหม่ไปใช้สื่อ Social Media เป็นช่องทางมากกว่าคนรุ่นเก่า

3) มีความเป็นไปได้ถึงร้อยละ 63 ที่กลุ่มคนต่างอายุ ต่างอาชีพ และต่างรายได้ จะสามารถพยากรณ์ระดับการแสดงความต้องการของนักการเมืองท้องถิ่นได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ .43 (Sig. 035) เช่น การยึดถือกฎระเบียบความถูกต้องในการปฏิบัติงาน หรือ ความรับผิดชอบต่อหน้าที่สูง และมีความเป็นไปได้มากถึงร้อยละ 87 ที่คนต่างอายุ ต่างระดับการศึกษา มาบวกเข้ากับความต่างกันเกี่ยวกับรายได้ ทำนายผลเกี่ยวกับการควบคุมอารมณ์ของนักการเมืองท้องถิ่นได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีผลทดสอบเท่ากับ .35 (Sig. 003) เช่น การแสดงความไม่มีเหตุผลเสมอ และการมีความขัดแย้งสูง (High level of conflict) ต่อฝ่ายตรงข้าม

อีกทั้งยังมีความเป็นไปได้ถึงร้อยละ 93 ที่กลุ่มคนต่างอายุ ต่างการศึกษา และต่างรายได้ จะสามารถทำนายผลการทำกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบ ประสานความร่วมมือทำกิจกรรมได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ .37 (Sig. 001) เช่น การชักชวนเพื่อนหรือญาติสนิทให้ออกไปใช้สิทธิของตนเอง หรือการระบุสถานที่ ช่วงเวลาที่มีกิจกรรมทางการเมือง

นอกจากนี้แล้ว ยังพบว่ามีความเป็นไปได้ร้อยละ 98 ที่กลุ่มคนต่างอายุ ต่างการศึกษา และต่างรายได้ จะสามารถทำนายผลการทำกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบ สร้างกลุ่มชุมชนทางการเมือง ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีอำนาจพยากรณ์ที่ .36 (Sig. 000) เช่น การก่อตั้งกลุ่มสนใจทางการเมือง หรือการร่วมแสดงความคิดเห็นต่อด้านอิทธิพล ครอบงำทางการเมืองแบบเก่าและการร่วมวิจารณ์ความไม่เอาไหนทางการเมืองแบบเดิม

ในขณะที่พบว่า มีความเป็นไปได้ร้อยละ 61 ที่กลุ่มคนต่างอายุ ต่างการศึกษา และต่างรายได้ จะสามารถทำนายผลการทำกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบ Digital ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีอำนาจพยากรณ์ที่ .35 (Sig. 000) ตั้งแต่การแสดงความเห็นทางการเมือง ไปจนถึงการสืบค้นข้อมูลทางการเมือง และการผลิตเนื้อหาทางการเมือง เช่น การรายงานข้อมูล กิจกรรม หรือการกระทำใดใดทางการเมืองที่พบเห็นออกไปตามช่องทางของ Social Media หรือ การนำเอาแนวคิด นโยบาย หรือกิจกรรมการเมืองกระจายไปตามช่องทาง Social Media

เพราะฉะนั้นสิ่งที่ค้นพบของงานวิจัยนี้ คืออิทธิพล หรือความแปรปรวนร่วมกันของความแตกต่างด้านอายุ ระดับการศึกษา และรายได้ ที่มีผลต่อการทำนายทั้งบุคลิกภาพนักการเมือง และการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบ Digital ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

4) องค์ประกอบที่สามารถทำนายผลร่วมกันต่อการมีส่วนร่วมแบบเดิมได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นั้นประกอบด้วย ลักษณะสนใจสิ่งภายนอก (Beta .52, Sig. 000) รวมเข้ากับการแสดงความถูกต้อง (Beta .28, Sig. 000) และการมีอารมณ์ไม่มั่นคง (Beta .10, Sig. 007) ทั้งนี้มีอำนาจต่อการพยากรณ์ร้อยละ 55 รวมถึงมีสัมประสิทธิ์ร่วมกันที่ค่า R^2 .72 (Sig. 000)

และลักษณะสิ่งสนใจภายนอก การเปิดกว้าง และการแสดงออกทางอารมณ์ของนักการเมือง จะสามารถอธิบายผลร่วมกันต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบ Digital ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีคะแนนมาตรฐานเท่ากับ .51 (Sig. 000) , .20 (Sig. 001) และ .14 (Sig. 003) รวมถึงมีสัมประสิทธิ์พยากรณ์ที่ .64 และมีความเป็นไปได้ของอำนาจพยากรณ์นี้ที่ร้อยละ 51

ดังนั้นสรุปได้ชัดเจนว่า ลักษณะสนใจสิ่งภายนอก ลักษณะสนใจสิ่งภายใน และการมีอารมณ์ไม่มั่นคง รวมถึงการเปิดกว้างของบุคลิกภาพนักการเมืองนั้น มีผลต่อการพยากรณ์การมีส่วนร่วมทางการเมืองได้ทั้งสองแบบ

อภิปรายผล

จากสิ่งที่ค้นพบได้พิสูจน์แล้วว่าลักษณะบุคลิกภาพของนักการเมืองท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมทางการเมืองทั้งแบบเดิม และแบบ Digital ตามความเห็นของคนทั้งสองรุ่น คือกลุ่มคนรุ่น Generation X ที่มีอายุมากกว่า 36 ปีขึ้นไปกับกลุ่มคนรุ่น Generation Y ที่ยังมีอายุน้อยกว่า 35 ปี ลงมานั้นอยู่ในระดับมาก ซึ่งหมายความว่า บุคลิกภาพของนักการเมืองท้องถิ่นตามความต้องการของประชาชนนั้น ให้ความสำคัญกับความมั่นคงทางอารมณ์มาก่อนบุคลิกภาพด้านอื่น เช่น การมีอารมณ์แปรปรวนไปมาอยู่อยู่เสมอ หรือความขัดแย้งสูง (High level of conflict) ต่อฝ่ายตรงข้าม หรือ ความกระวนกระวายเมื่อต้องตัดสินใจภายใต้แรงกดดัน หรือแสดงความกังวลออกมาให้เห็นอยู่บ่อย ๆ และนักการเมืองท้องถิ่นมักแสดงออกว่าไม่มีเหตุผลเสมอ ซึ่งด้วยเหตุดังกล่าวนี้นี้ ผู้สมัครรับการเลือกตั้งท้องถิ่น

อาจนำเอาไปปรับปรุงแก้ไขไปในทิศทางตรงข้าม อันเป็นความต้องการของประชาชน เช่น การรักษาความสงบของอารมณ์ แม้ในยามที่ต้องเผชิญกับปัญหา เช่น การตอบข้อคำถาม หรือข้อสงสัยของประชาชน รวมไปถึงอาจปรับปรุงแก้ไขวิธีการสื่อสาร หรือการสนทนาที่ต้องตั้งอยู่บนเหตุผลและความจริงอยู่เสมอ ทั้งนี้เพื่อปรับภาพลักษณ์อันบุคลิกภาพในเชิงลบของนักการเมืองแบบเก่าให้หมดไป นอกจากนี้แล้วประชาชนยังคงต้องการนักการเมืองที่ช่วยแก้ไขปัญหา แต่ไม่ต้องการนักการเมืองท้องถิ่นที่เข้ามาเพิ่มปัญหา เช่น การสร้างความขัดแย้ง หรือเป็นคู่กรณีกันแล้วส่งผลให้ไม่สามารถปฏิบัติงานเพื่อรักษาไว้ซึ่งประโยชน์ของประชาชน ซึ่งหากปรับบุคลิกภาพนักการเมืองดังกล่าวนี้ได้ อาจส่งผลให้ประชาชนอีกร้อยละ 50 ออกไปใช้สิทธิลงคะแนนเลือกนักการเมืองท้องถิ่นแบบใหม่ ที่ให้ความสำคัญกับประชาชนมากกว่าสิ่งอื่นในสังคม

บุคลิกภาพของนักการเมืองท้องถิ่นตามความเห็นของคนทั้งสองรุ่นไม่แตกต่างกัน หากแต่มีส่วนประกอบของบุคลิกภาพด้าน การแสดงอารมณ์ที่มั่นคง การยินยอมเห็นใจ และการแสดงความถูกต้องไม่เท่ากัน คือกลุ่มคนรุ่น Generation X ให้ความสำคัญมากกว่า กลุ่มคนรุ่น Generation Y แต่อย่างไรก็ตาม ยังพอสรุปได้ว่าบุคลิกภาพของนักการเมืองท้องถิ่นตามความเห็นของกลุ่มคนรุ่น Generation X มีค่าเฉลี่ยมากกว่ากลุ่มคนรุ่น Y ซึ่งสอดคล้องกับผลวิจัยของ Jones (2019) ที่ค้นพบว่า เป็นสิ่งที่ต้องให้ความเคารพในความแตกต่างเป็นรายบุคคล ทั้งนี้เพราะจะกลายเป็นกลุ่มเสียงที่มีจำนวนมากขึ้น และยังส่งผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมทำกิจกรรมทางการเมืองของประชาชนเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้เขายังได้สรุปว่า การไม่ไปออกเสียงของกลุ่มคนรุ่น Generation Y ที่ยังมีอายุน้อย ทำให้การเมืองตกอยู่ในสภาพที่อ่อนแรงลง แล้วยังเป็นตัวกระตุ้นให้กลุ่มคนรุ่น Generation X เคารพในเสียงของกลุ่มคนรุ่น Generation Y มากขึ้นอีกประการหนึ่งด้วย และด้วยเหตุของสิ่งที่ค้นพบสอดคล้องกันนี้ สามารถนำไปใช้เป็นข้อสรุปเกี่ยวกับ การพัฒนาบุคลิกภาพของนักการเมืองท้องถิ่นได้ว่า ต้องเปิดใจกว้าง และให้การยอมรับในสิ่งที่ต่างไปจากความเห็นของตนเอง รวมไปถึงการแสดงความต้องการทางการเมืองที่ชัดเจนเพิ่มมากขึ้น เช่น ไม่ทุจริตในการเลือกตั้งของตนเอง และการนำเอาประโยชน์ของประชาชนมาเป็นตัวตั้ง

ในขณะที่ผลของการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยและพบว่า ค่าเฉลี่ยบุคลิกภาพนักการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองทั้งสองแบบ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จากการแบ่งกลุ่มตัวอย่างไปตามอายุจำนวนสองกลุ่มคือ กลุ่มอายุระหว่าง 18-35 ปี ถือว่าเป็นคนรุ่น Generation Y กับกลุ่มอายุตั้งแต่ 36 ปีขึ้นไป เป็นประชาชนรุ่น Generation X นั้นมีความเห็นต่างกัน โดยประชาชนรุ่น Generation X มีค่าเฉลี่ยความเห็นมากกว่า ประชาชนรุ่น Generation Y โดยเฉพาะความเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมแบบเดิมของคนรุ่น Generation X มากกว่าคนรุ่น Generation Y เช่น การสนทนาแลกเปลี่ยนความรู้เกี่ยวกับพฤติกรรม หรือนโยบายของนักการเมืองในการแก้ไขปัญหาประชาชน หรือการให้ข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นแก่นักการเมือง ในการแก้ไขปัญหาประชาชน หรือการร่วมกิจกรรมส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตย ซึ่งแสดงให้เห็นได้ชัดถึงความแตกต่างทั้งในด้านความเชื่อ และพฤติกรรมทางการเมืองที่แสดงออกมา โดยเฉพาะการประสานกิจกรรม และการสร้างกลุ่มการเมืองของคนรุ่น Generation Y ที่มีทำได้ง่ายกว่ากลุ่มคนรุ่น Generation X ทั้งนี้เนื่องจากเหตุผลอย่างน้อยสองประการคือ 1) ความทันสมัยของเทคโนโลยีเพื่อการสื่อสารที่ช่วยให้สืบค้นข้อมูล และการทำงานร่วมกันได้รวดเร็วเพิ่มมากขึ้น

ประกอบกับข้อที่ 2) คือความเป็นกลุ่มคนอายุน้อย ที่มักแสดงเหตุผล และพฤติกรรมของตนเองไปตามความคิดเห็น มากกว่าการเก็บเอาไว้มองของคนรุ่นเดิม หรือกลุ่มคนรุ่น Generation X และจากผลวิจัยในลักษณะนี้ ได้มีผลวิจัยเดิมของ Glover (2018) ที่สรุปถึงข้อค้นพบสำคัญของตนเองว่า การเพิ่มขึ้นของกลุ่มคนรุ่น Generation Y ในขณะที่กลุ่มคนรุ่น Generation X มีจำนวนลดลง รวมถึงการเข้าไปไม่ถึงบุคลิกภาพของนักการเมืองรุ่นใหม่ ที่ให้ความสำคัญกับการรณรงค์หาเสียงด้วยสื่อสังคม online และการเข้าไปมีส่วนร่วมทำกิจกรรมการเมืองได้หลากหลายเพิ่มมากขึ้นด้วย Social Media ของทั้งนักการเมืองและกลุ่มคนรุ่นใหม่ กลุ่มคนรุ่น Generation Y

จากผลของการค้นพบว่า ความเป็นอิสระต่อกันของค่าแปรปรวนบุคลิกภาพนักการเมือง และการมีส่วนร่วมทางการเมืองทั้งสองแบบนี้ ขึ้นอยู่กับอิทธิพลร่วมกันของปัจจัยด้านอายุ ระดับการศึกษาและรายได้ ซึ่งด้วยเหตุนี้ทำให้ผู้เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งการเมืองท้องถิ่นที่จะเกิดขึ้นในเร็วๆ นี้ อาจนำไปดำเนินการได้โดย 1) การแพร่กระจายข้อมูลข่าวสารหลายช่องทาง ทั้งแบบเก่า และแบบ Digital 2) จัดพื้นที่อิสระ และปลอดภัยในโลกของสังคม online เพื่อรับฟังความเห็นของประชาชนทุกกลุ่ม 3) การปรับทัศนคติของคำว่าประชาธิปไตยกับการเลือกตั้งให้ชัดเจนของประชาชนทุกกลุ่ม หากไม่ตรงกัน หรือมีความสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกันได้น้อย จำเป็นต้องจัดให้มีพื้นที่สนทนา แล้วนำไปสู่การสรุปหาข้อยุติที่เป็นไปได้ด้วยสันติวิธี จากการมีหน่วยงานรัฐ หรือเจ้าหน้าที่รัฐผู้ปฏิบัติโดยชอบ นอกจากนี้แล้วเราอาจพบว่า การมีอิทธิพลร่วมกันของคนต่างอายุ ต่างการศึกษา และต่างรายได้ สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางสำหรับการพัฒนาการเลือกตั้งท้องถิ่นได้ตั้งแต่การพัฒนาบุคลิกภาพของนักการเมืองท้องถิ่น ที่กลุ่มตัวอย่างให้ความสนใจกับการแสดงความต้องการ และความสามารถในการควบคุมอารมณ์ของนักการเมืองเอง ขณะเดียวกันกลุ่มตัวอย่างยังให้ความสำคัญกับการทำกิจกรรมการประสานความร่วมมือ เช่น การจัดตั้งกลุ่มสนใจทางการเมืองเดียวกัน หรือ การสร้างกลุ่มเครือข่ายทางการเมืองในโลก online ซึ่งช่วยให้สมาชิกในกลุ่มได้รับรู้ข้อมูล และข่าวสารทางการเมืองไปตามความจริง

สิ่งที่ค้นพบของงานวิจัยนี้ คืออิทธิพล หรือความแปรปรวนร่วมกันของความแตกต่างด้านอายุ ระดับการศึกษา และรายได้ ที่มีผลต่อการทำนายทั้งบุคลิกภาพนักการเมือง และการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบ Digital ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนที่จะนำไปปรับใช้นั้น อาจนำไปดำเนินการได้เช่น 1) การจัดตั้งกลุ่มสนใจทางการเมือง และ 2) การสร้างเครือข่ายทางการเมืองในโลก Digital ดังเช่นผลวิจัยของ Mengu et al (2015) ที่สนับสนุนข้อค้นพบเกี่ยวกับกลุ่มคนรุ่น Generation Y ที่มีอายุน้อย ประกอบกับการมีความสามารถในการใช้สื่อ Social Media ในการแสดงออกซึ่งสิทธิ และเสรีภาพส่วนบุคคลได้ชัดเจนกว่ากลุ่มคนรุ่น Generation X ที่มีอายุมากกว่า แต่ยังไม่ได้รับการพัฒนาทางการเมือง ซึ่งด้วยเหตุผลนี้ ความสามารถในการตอบสนองต่อความแตกต่างของแต่ละบุคคลได้นั้น กลายเป็นสิ่งสำคัญที่รัฐบาลท้องถิ่นต้องคำนึงถึง แล้วนำไปใช้ในการสร้างโอกาส จัดหา และการมีข้อมูลไว้ใช้ในการตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน

ดังนั้น การค้นพบบุคลิกภาพของนักการเมืองที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมแบบเดิม แบบที่ประชาชนต้องเดินเข้าไปหา หรือร่วมในการรณรงค์การออกไปเลือกตั้ง หรือแม้แต่ต้องเรียนรู้ และทำความเข้าใจด้วยตนเองมากกว่าการได้ความรู้ทางการเมืองจากนักการเมืองทั้งในระดับท้องถิ่น และในระดับชาติก็ตาม โดยมีสิ่งจูงใจให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมแบบเดิมนี้นี้ประกอบด้วยลักษณะสนใจสิ่งภายนอก เช่น การทำกิจกรรมสาธารณะ หรือการรับฟังความเห็นของประชาชน

ซึ่งนอกจากจำเป็นต้องมีส่วนร่วมกันกับการแสดงได้อย่างถูกต้อง คือการปฏิบัติตามข้อกฎหมาย และการเคารพกฎของสังคม ที่สำคัญคือมีการแสดงออกทางอารมณ์ของนักการเมืองผู้นั้น ทั้งที่เกี่ยวกับความขัดแย้งกับฝ่ายตรงข้าม หรือการแสดงความรู้สึกในช่วงที่กดดันให้ต้องตัดสินใจ ดังนั้นการนำเอาผลนี้ไปปรับใช้ในทางปฏิบัตินั้น นักการเมืองทุกระดับจำเป็นต้องพัฒนาบุคลิกภาพภายนอก เช่น การแสดงออกและการทำกิจกรรมเพื่อประโยชน์สาธารณะ ที่สำคัญคือทำให้ความรู้ และการทำความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองที่ประชาชนควรรู้ เช่น การใช้สิทธิ และเสรีภาพในฐานะพลเมืองของประเทศ รวมไปถึงจำเป็นต้องระมัดระวังในการควบคุมอารมณ์ของตนเองให้มันคงอยู่เสมอ โดยเฉพาะการแสดงความคิดเห็นกับการเมืองฝ่ายประชาธิปไตย และการแสดงอาการสงบนิ่งได้ทุกครั้งที่กำลังเผชิญอยู่กับปัญหา หรือวิกฤติทางการเมือง ทั้งนี้เพื่อ 1) แสดงทางออกให้กับประเทศได้อย่างมีเหตุผล และ 2) สร้างความมั่นใจให้กับประชาชนในการดำรงชีวิตอยู่ได้ในระบอบประชาธิปไตยอย่างปลอดภัย รวมไปถึงการพบว่า การมีส่วนร่วมแบบใหม่ แบบ Digital ของคนรุ่นใหม่อายุน้อยกว่า 35 ปีลงมา และยังประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไปซึ่งไม่ค่อยมีความมั่นคงกับการดำรงชีวิตมากเท่าใดนัก จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น หรือแม้แต่การส่งภาพ และข้อความที่สนใจผ่านสื่อ online ชนิดใดชนิดหนึ่งได้นั้น อาจขึ้นอยู่กับลักษณะภายนอกของนักการเมืองที่กำลังเป็นที่สนใจ เช่น การทำกิจกรรมสาธารณะ การเรียกร้อง หรือกำลังทวงคืนอำนาจของประชาชน การเรียกร้องให้รัฐบาล และเจ้าหน้าที่รัฐหันมาเอาใจใส่แก้ไขปัญหาให้กับประชาชน โดยเฉพาะการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนในการดำรงชีวิต ทั้งจากการประกอบอาชีพ และสภาพแวดล้อมที่ไม่ปลอดภัย

ทั้งนี้เพราะการกระทำดังกล่าวของนักการเมือง เป็นกิริยาที่พึงกระทำของนักการเมืองในระบอบประชาธิปไตย รวมไปถึงเป็นการแสดงออกที่มองเห็นคุณค่า และความสำคัญของประชาชน นอกจากนั้นแล้ว การเปิดใจกว้างยังมีผลต่อการตัดสินใจในการเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นทางการเมือง หรือการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งผ่านสื่อ online ในการเข้าร่วมทางการเมือง เช่น การแสดงวิสัยทัศน์เชิงสร้างสรรค์ต่อการพัฒนาท้องถิ่น หรือชุมชน รวมไปถึงการประกอบธุรกิจ และเศรษฐกิจบนพื้นฐานความเท่าเทียมกัน ทั้งนี้เพราะการแสดงออกถึงความเห็นของนักการเมืองฝ่ายเสรี หรือความเป็นเสรีชน ช่วยรับประกันความปลอดภัยในการดำรงชีวิตของประชาชนได้ในระดับหนึ่ง นอกจากนั้นแล้ว การเปิดใจกว้างยอมรับรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงในระดับประชาคมโลก ส่งผลให้คนรุ่นใหม่อายุต่ำกว่า 35 ปีที่ประสบปัญหาการทำงาน และการดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพหันมาให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านสื่อ online หรือ digital หากแต่อาจมีความเป็นไปได้น้อยกว่าแบบเดิม ทั้งนี้เนื่องจากประชาชนจำนวนมากกว่าร้อยละ 50 ยังคงมีพฤติกรรมทางการเมืองแบบเดิมมากกว่า ล้วนแต่แสดงผลวิจัยคล้ายกับผลวิจัยของ Haryadi & Ralhman (2019) ที่ได้สรุปถึงสิ่งที่เปลี่ยนไปของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่มีอายุน้อยนั้น มีความสัมพันธ์กับความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีเพื่อการสื่อสาร แล้วพวกเขาได้นำเอาความทันสมัยนี้ไปใช้ประโยชน์ต่อการค้นหาความสมบูรณ์ของทุกภาพทางการเมือง รวมไปถึงการสร้างแรงบันดาลใจทางการเมืองให้กับกับกลุ่มของตน นอกจากนี้แล้ว เขายังพบว่า ความสามารถในการใช้สื่อ social online ของกลุ่มคนรุ่นใหม่ช่วยให้การเมืองมีความแข็งแกร่งเพิ่มมากขึ้น อีกทั้งยังสามารถแพร่กระจายความรู้ และความคิดเห็นทางการเมืองได้รวดเร็วมากกว่า การเมืองของกลุ่มคนรุ่นเดิม

แต่อย่างไรก็ตาม Kartini et al (2017) ได้พบข้อสนับสนุนเกี่ยวกับประเด็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มคนรุ่นใหม่ ที่มักมีความเกี่ยวข้องกับการใช้สื่อสังคม online มาใช้ในการเสาะหาความรู้ และข้อมูลทางการเมืองที่สงสัย แล้วนำไปใช้เป็นตัวตัดสินใจในการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะการสืบค้นข้อมูลและรวบรวมเป็นความรู้สำหรับนำไปแพร่กระจายเป็นข่าวสารทางการเมืองภายในกลุ่มของตน นอกจากนั้นแล้วเขายังสรุปว่าเป็นกลุ่มการเมืองที่ได้เปรียบกลุ่มคนรุ่นเดิม

สรุปได้ว่า ลักษณะบุคลิกภาพของนักการเมืองท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมทางการเมืองทั้งแบบเดิม และแบบ Digital ตามความเห็นของคนต่างรุ่น คือกลุ่มคนรุ่น Generation X และกลุ่มคนรุ่น Generation Y แม้จะมีลักษณะส่วนใหญ่คล้ายกันก็ตาม หากแต่ส่วนประกอบย่อยหลายส่วนมีความแตกต่างกัน และยิ่งกลายเป็นตัวทำให้เกิดความได้เปรียบต่างกันของแต่ละกลุ่มตามไปด้วย โดยเฉพาะการสืบค้นข้อมูลและความรู้ทางการเมืองของกลุ่มคนรุ่น Generation Y ที่สามารถช่วยให้เกิดการตัดสินใจเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองชัดเจนมากกว่า กลุ่มคนรุ่น Generation X

ดังนั้นการนำเอาผลวิจัยนี้ไปใช้ประโยชน์ได้จริงนั้นมีแต่เพียงการให้ความสำคัญทางการเมืองกับคนรุ่น Generation Y ชัดเจนเพิ่มมากขึ้น เช่น การรับฟังเสียงสะท้อนของกลุ่มคนรุ่น Generation Y นี้เพื่อนำเอาไปใช้ในการแผนการทำงานด้านการเมืองของทั้งพรรคการเมือง หรือสถาบันการเมืองอื่นให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาทางการเมืองทั้งในระดับท้องถิ่น และการเมืองในระดับชาติ

บรรณานุกรม

- พิชญ พงษ์สวัสดิ์. (2564). การเมืองและการเลือกตั้งเทศบาล ในมุมมองด้านการเมืองนคร. หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน. วันที่ 23 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2564.
- มติชน. (2564). จังหวะการเมืองของเยาวชน ปลดแอก เส้นทาง REDEM. หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน. วันที่ 1 มีนาคม พ.ศ. 2564.
- _____. (2564). ทิศทางท้องถิ่น 2564 งบประมาณ-กระจายอำนาจไม่คืบ. หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน. วันที่ 2 มกราคม พ.ศ. 2564.
- รณิดา มนต์ขลัง, และคณะ. (2559). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จของการนำนโยบายการจัดบริการสุขภาพผู้สูงอายุไปสู่การปฏิบัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. วารสารวิชาการแพรวา ภาพลัทธิมหาวิทยาลัยภาพลัทธิ, 3(2).
- วีระศักดิ์ จินารัตน์. (2563). Social Media และแนวโน้มการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบ Digital ของผู้มีสิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรครั้งแรกใน ปีพ.ศ. 2562: กรณีศึกษานักศึกษา มหาวิทยาลัยทั่วประเทศไทย. มหาวิทยาลัยการจัดการและเทคโนโลยีอีสเทิร์น.
- _____. (2564). ระเบียบวิธีวิจัยสมัยใหม่ (Modern Research Methodology). อุบลราชธานี: สำนักพิมพ์ยงสวัสดิ์อินเตอร์กรุ๊ป.
- สมชาย ศรีวิรัตน์. (2556). การพัฒนาชุมชนท้องถิ่น: แนวคิด หลักการพัฒนา และการดำเนินงาน พัฒนาชุมชน. doi. <https://www.gotoknow.org/posts/549133>

อรรถัย กักพล. (2552). *คู่มือคู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชนสำหรับนักบริหารท้องถิ่นกรุงเทพฯ: จริยสนิเทศการพิมพ์*.

Akdemir, A., Konakay, G., Demirkaya, H., Noyan, A., Demir, B., Ag, C, Pehlivan, C. Özdemir, E. Akduman, G. Eregez, H. ,Öztürk, İ. & Balcı. O. (2014). The investigation of relationship between organizational an investigation of expectations of career perception and change, and leadership style of generation y MuğlaSıtkıKoçman University, *Journal of Economics and Management Research*, 2(2), 11 - 42.

Batsleer, J., Ehrensperger, K., Lüküslü, F., Osmanoglu, B., Pais, A.,& Reutlinger, C. (2017). Claiming spaces and struggling for recognition. *Comparative Case Study Report PARTISPACE Deliverable*, 4, 3.

Bencsik, A., Horváth-Csikós, G., Juhász, T. (2016). Y and Z generations at workplaces. *Journal of Competitiveness*, 8(3), 90 –106.

Bennett, G., Sagas, M., & Dees, W. (2006). Media preferences of action sports consumers: differences between generation X and Y, *Sport Market. Q.* 15(1).

Bilgihan, A. (2016). Gen Y customer loyalty in online shopping: an integrated model of trust, user experience and branding, *Computer Human Behavior*, 61(2016), 103 - 113.

Borah, P. (2016). Political Facebook use: campaign strategies used in 2008 and 2012 presidential elections. *Journal information technology & politics*, 13(4), 326 - 338.

Chou. (2012). Millennials in the Workplace: A Conceptual Analysis of Millennials' Leadership and Followership Styles. *International Journal of Human Resource Studies*. 2(2).

Crumpacker, M., Crumpacker, J.M. (2007). Succession planning and generational stereotypes: should HR consider age-based values and attitudes a relevant factor or a passing fad?. *Publ. Person. Manag*, 36(4), 349 - 369.

Duh, H. Struwig, M. (2015). Justification of generational cohort segmentation in South Africa. *International Journal of Emerging Markets*. 10(1), 89 - 101.

Enochs, K. (2016). *A boss's guide to managing bratty Millennials*, *Lifetzette*, Retrieved from <http://www.lifetzette.com/momzette/a-bosss-guide-to-managing-wussy-Millennials/>

Eurofound, K. (2018). *Social cohesion and well-being in Europe*. Luxembourg: Publications office of the European Union.

- Gerodimos, R. & Justinussen, J. (2015). Obama's 2012 Facebook campaign: political communication in the age of the like button. *Journal of information technology & politics*, 12(2), 113 - 132.
- Genova, C. (2018). Social practices and lifestyles in Italian youth cultures. *Journal of Modern Italian Studies*, 23(1), 75 – 92.
- Glover, E. (2018). *The role of social media in millennial voting and voter registration* (Doctoral dissertation of Walden University).
- Gursoy, D., Maier, T.A., & Chi, C.G. (2008). Generational differences: an examination of work values and generational gaps in the hospitality workforce, *International Journal Hospital Management*, 27(3), 448 - 458.
- Guillot-Soulez, C., & Soulez, S. (2014). On the heterogeneity of Generation Y job preferences. *Employee Relations*, 36(4), 319 - 332.
- Hamzah Z. A. Z., Kamarudin K., Hajimaming P. T., Yaakob N. A. (2020). Digital Technology And The Impact On Communication Language And Mastery Of Generation X And Y For Correspondence Language. *Palarch's Journal of Archaeology of Egypt / Egyptology*, 17(9).
- Haryadi & Ralhman. (2019). Political participation of generation z group of beginners and the use of social media in Jambi province, *Proceeding International Conference on Social Science*, 5-6 November, 155 - 163.
- Hatfield, S.L. (2002). Understanding the four generations to enhance workplace management. *AFP Exchange*, 22(4), 72 - 74.
- Ikeda, K., Kobayashi, T., & Hoshimoto, M. (2008). Does political participation make a difference? The relationship between political choice, civic engagement and political efficacy. *Electoral Studies*, 27(1), 77 - 88.
- Jackson V, Stoel L, & Brantley A. (2011) Mall attributes and shopping value: differences by gender and generational cohort. *Journal of Retailing and Consumer Services*, 18(1), 1 - 9.
- Johnson, M., & Johnson, L. (2010). *Generations*. Inc. New York: AMACOM.
- Jones, B. (2019). *Are they young, or are they different? a comparative study of voting millennials and baby booms*. (Doctoral dissertation of Westover Hovers College).
- Kaldur, K., Fangen, K. & Sarin, T. (2012). *Political inclusion and participation*. Policy brief EUMARGIN no. 6. Retrieved from https://www.ibs.ee/wp-content/uploads/6th_policy_brief_political_participation

- Kartini, D.S., Muradi, & Yuningsih, N. Y. (2017). Participation of y generation in 2018 general elections. *ASSEHR*, 163, 7 - 11.
- Kertzer, D. (1983). *Generation as a sociological problem*. Annual Review of Sociology. Retrieved from <https://doi.org/10.1146/annurev.so.09.080183.001013> 9, pp.125-149.
- Kupperschmidt, B. R. (2000). Multigeneration employees: Strategies for effective management. *The Health Care Manager*, 19(1), 65 - 76.
- Laurison, D. (2015). The willingness to state an opinion: Inequality, don't know responses, and political participation. *Sociological Forum*, 30(4), 925 - 948.
- Likert, R. (1967). "The Method of Constructing and Attitude Scale", Reading in *Attitude Theory and Measurement*. P.90-95. Fishbein, Martin, Ed. New York: Wiley & Son.
- Mengu, S.C., Guçdemir, Y., Ertürk, D., & Canan, S. (2015). Political preferences of generation y university student with regards to governance and social media; a study on March 2014 local elections, *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 174, 791 - 797.
- Meredith, G.E., & Schewe, C.D. (1994). The power of cohorts. *American Demographics*, 16(12), 22 - 29.
- Myers, K.K., & Sadaghiani, K. (2010). Millennials in the workplace: A communication perspective on Millennials' organizational relationships and performance. *J. Bus. Psychol.*, 25(2), 225 - 238.
- Nahavandi, A. (2006). *The Art and Science of Leadership* (4th ed). Upper Saddle River, NJ, USA: Pearson Education.
- Naidoo, P., Ramseook-Munhurrun, P., Seebaluck, N.V., Janvier, S. (2015). Investigating the Motivation of Baby Boomers for Adventure Tourism. *Soc. Behav. Sci.*, 175, 244 - 251.
- Ortensi, L., & Riniolo, V. (2020). Do migrants get involved in politics? Level, forms and drivers of migrant political participation in Italy. *Journal of International Migration and Integration*, 21(1), 133 - 153.
- Pilati, K. (2018). Gaps in protest activities between natives and individuals of migrant origin in Europe. *Acta Sociologica*, 61(2), 105 - 125.
- Pritzker S., & Richards-Schuster, K. (2016). Promoting young people's participation: Exploring social work's contribution to the literature. *Social Work*, 61(3), 217 - 226.
- Real, K., Mitnick, A. D., Maloney, W. F. (2010). More similar than different: Millennials in the U. S. building trades. *Journal of Business and Psychology*, 25(2), 303 - 313.

- Reichert, F. (2016). How internal political efficacy translates political knowledge into political participation: Evidence from Germany. *Europe's Journal of Psychology*, 12(2), 221 - 241.
- Schewe, C.D., Meredith, G.E., & Noble, S. (2000). Defining moments: segmenting by cohorts. *Marketing Management*. 9(3), 48 - 53.
- Shacklock, K. (2015). *The impact of generations working together: 2015 a significant year*. Griffith Business School.
- Strauss, W., & Howe, N. (1991). *Generations: the History of America's Future*, 1584 to 2069, 1991 (New York).
- Vecchione, M., Schoen, H., Castro, J. L. G. , Cieciuch, J., Pavlopoulos, V., and Caprara, G. V. (2011). *Personality correlates of party preference: the Big Five in five big European countries*. *Pers. Individ. Dif.* 51, 737-742. doi: 10.1016/j.paid.2011.06.015
- Verba, S., & Nie, N. H. (1972). *Participation in America: Political democracy and social equality*. New York, NY: Harper and row.
- Williams, K.C., Page, R.A., & Petrosky, A.R. (2010). HERNANDEZ, E.H. Multi generational marketing: descriptions, characteristics, lifestyles, and attitudes. *Journal of Applied Business and Economics*. 11(2), 21 - 36.
- Zabel, K.L., Benjamin, B.J., Biermeier-Hanson, B.B., Baltes, B.B., Early, B.J. & Shepard, A. (2017). Generational Differences in Work Ethic: Fact or Fiction?. *J. Bus. Psychol. Sci.*, 32, 301 - 315.

สถานการณ์การเล่นการพนันของเยาวชนในพื้นที่ชายแดนแม่สอด - เมียวดี

วสันต์ ปวนปิ่นวงศ์*

(วันรับบทความ: 25 มกราคม 2563/ วันแก้ไขบทความ: 25 มิถุนายน 2563/ วันตอบรับบทความ: 30 มิถุนายน 2563)

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้ คือ ผลการวิจัยส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง “มาตรการป้องกันปัญหาการเล่นพนันของเยาวชนไทยในพื้นที่ชายแดนแม่สอด-เมียวดี”¹ โดยผู้เขียนต้องการนำเสนอประเด็นเรื่องสถานการณ์การเล่นการพนันในเด็กและเยาวชนในพื้นที่ชายแดนแม่สอด-เมียวดี ผู้วิจัยเลือกใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ผลการวิจัยพบว่า พื้นที่ชายแดนแม่สอด - เมียวดีมีเยาวชนเดินทางข้ามฝั่งไปเล่นการพนันในบ่อนการพนันของประเทศเพื่อนบ้านจริง แต่ลักษณะการเล่นดังกล่าวเป็นเพียงการเล่นแบบครั้งคราวไม่ได้มีการเล่นเป็นอาชีพ ในการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์การเล่นการพนันของเยาวชนในพื้นที่ชายแดนแม่สอด - เมียวดี ปรากฏข้อมูลได้แก่ ความเห็นเกี่ยวกับเยาวชนต่อการพนันในพื้นที่ชายแดนปรากฏว่าเยาวชนส่วนใหญ่มีความเห็นไม่แน่ใจต่อประเด็นเรื่องการพนัน ในประเด็นเกี่ยวกับประสบการณ์การเล่นการพนันของเยาวชนส่วนใหญ่เริ่มเล่นจากเล่นการพนันประเภทน้ำเต้าปูปลา/ ไฮโล ในประเด็นเหตุผลที่ทำให้เยาวชนเข้าสู่วิถีแห่งการพนัน คือ คือ อายากล่อง/เสียงโชค โดยเยาวชนในพื้นที่เริ่มเข้าสู่บ่อนการพนันอายุต่ำสุด 5 ปี จนถึง 18 ปี ทั้งนี้ผลวิจัยยังปรากฏให้เห็นภาพว่านอกจากในบ่อนคาลิโนแล้ว เยาวชนยังมีการเล่นการพนันในบริเวณบ้านและชุมชนมากไปกว่านั้นเยาวชนจำนวนหนึ่งเข้าสู่การเล่นการพนันแบบออนไลน์ สำหรับประเด็นเรื่องเงินที่ใช้เล่นการพนันพบว่าเยาวชนส่วนใหญ่ใช้เงินเก็บตนเองและเงินที่ผู้ปกครองให้ ท้ายสุดปัญหาที่เยาวชนต้องเผชิญหลังจากเข้าสู่วิถีแห่งการพนัน คือ การเสียการเรียน การลักทรัพย์ ปัญหายาเสพติด และพฤติกรรมที่ก้าวร้าว เป็นต้น ข้อเสนอแนะในงานวิจัย 1. การแก้ไขปัญหาคือสถานการณ์การพนันของเยาวชนในพื้นที่ชายแดนแม่สอด - เมียวดี ควรเริ่มจากสถาบันครอบครัวต้องให้คำปรึกษาและอบรม ชัดเจน ต่อเยาวชน รวมถึงไม่สร้างวัฒนธรรมแบบอย่างของการเล่นการพนัน 2. ในระดับชุมชนมีการปรึกษารื้อกับสถาบันการศึกษาในพื้นที่ในการสร้างหลักสูตรเสริมในประเด็นเรื่องการพนันเพื่อที่จะถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับเยาวชนและชาวบ้านในอำเภอแม่สอด 3. การบูรณาการหน่วยงานภาครัฐต้องเป็นกลไกสำคัญในการประสานความร่วมมือกับทุกภาคส่วน อันได้แก่ ประชาสังคม ผู้ประกอบการชาวบ้าน ในการสร้างคณะกรรมการติดตามและเฝ้าระวังสถานการณ์และจะต้องมีการสำรวจปัญหาการเก็บข้อมูลเชิงสถิติ และข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพนัน

คำสำคัญ: การพนัน/ เยาวชน/ ชายแดนแม่สอด - เมียวดี

* อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยการจัดการและพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

¹ วสันต์ ปวนปิ่นวงศ์ (หัวหน้าโครงการวิจัย) โครงการวิจัยเรื่อง มาตรการป้องกันปัญหาการเล่นพนันของเยาวชนไทยในพื้นที่ชายแดนแม่สอด - เมียวดี เป็นโครงการวิจัยภายใต้ศูนย์ศึกษาปัญหาการพนัน | CENTER FOR GAMBLING STUDIES, คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยได้รับทุนสนับสนุนวิจัยจาก สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

Gambling by Thai youths at the Mae Sod - Myawaddy border

Wasan Pounpunwong^{*}

(Received Date : January 25, 2020, Revised Date : June 25, 2020, Accepted Date : June 30, 2020)

Abstract

This article forms part of the research project - 'Preventive measures to combat the gambling problem of Thai youths at the Mae Sod - Myawaddy border'. The gambling situation of Thai youths is presented at the border, and 'mixed methodology research' is used to analyze the results. Findings revealed that Thai youths cross the Mae Sod - Myawaddy border to gamble. Most of the youths are not aware of the dangers of becoming addicted to gambling. They begin their gambling journey by playing 'Fish Prawn Crab' or 'Sicbo' to gain experience. One reason that leads them down the gambling route is the excitement of taking risks. Some youths are as young as 5 years old. Results also revealed that the youths join casinos and gambling dens in nearby homes within the community, while others participate in online gambling. Most of the youths waste their own money on gambling as savings and money given to them by their parents. Youths who join the gambling route have no time to study. Many take to stealing and become drug addicts with aggressive behavior. Some suggestions to resolve these problems include 1. Resolving the youth gambling situation at the Mae Sod - Myawaddy border must begin with support from their families. The children require guidance and discipline to avoid taking their first steps on the slippery path to gambling addiction. 2. People in the community should discuss this situation with local education institutions. Additional courses should be instigated to educate the youth and people in Mae Sod district about the dangers of gambling through information dissemination, and 3. Government sector units are key to integrating cooperation with other sectors such as civil society, entrepreneurs and local people. A committee should be established to monitor the situation, explore the problem and collect statistical data related to these gambling issues.

Keywords: Gambling/ Youth/ Mae Sod - Myawaddy border

^{*} Lecturer, Political Science, College of Local Management and Development Pibulsongkram Rajabhat University.

บทนำ

พื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนแม่สอด - เมียวดีเป็นพื้นที่เอื้อต่อการเติบโตของบ่อนการพนันเนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวมีลักษณะพิเศษ คือ เป็นพื้นที่ผ่อนปรนและการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษภายใต้กฎหมายการลงทุนส่งผลให้บ่อนการพนันและคาสิโนตลอดแนวชายแดนไทย - เมียนมากลายเป็นสิ่งที่ถูกกฎหมาย และอนุญาตให้เกิดการตั้งบ่อนอย่างครบวงจร ปัจจุบันประการหนึ่งที่ทำให้คาสิโนบริเวณชายแดนไทย - เมียนมาเติบโต คือ รัฐสนับสนุนให้เกิดการสัมปทานเพื่อให้คาสิโนเป็นเป้าหมายในการดึงดูดนักท่องเที่ยว เครือข่ายผู้ประกอบการธุรกิจคาสิโนมีทั้งชาวเมียนมา ไทย จีน และออสเตรเลีย และมีกลุ่มคนที่หลากหลาย เช่น ข้าราชการ ผู้มีอิทธิพล และนักการเมือง เนื่องจากผลประโยชน์และการขยายตัวอย่างรวดเร็วของธุรกิจเป็นสิ่งที่ดึงดูดและจูงใจให้กลุ่มคนต่าง ๆ เกิดความอยากเข้ามาจับบทบาทในธุรกิจดังกล่าว ทั้งนี้กลุ่มนักลงทุนในธุรกิจคาสิโนในฝั่งเมียวดีบริเวณแม่น้ำเมยเป็นกลุ่มผู้มีอิทธิพลที่มีเครือข่ายระดับชาติและมีประสบการณ์ในการทำบ่อนจากชายแดนอื่น ๆ ซึ่งเป็นกลุ่มเครือข่ายที่มีความสัมพันธ์ทางอำนาจกับรัฐบาลตั้งแต่ก่อนการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษแม่สอดและเมียวดี (วศิน ปัญญาวุธตระกูล, 2560, น.79-100) ทั้งนี้รวมถึงนโยบายเขตเศรษฐกิจพิเศษของรัฐที่มีการจัดระเบียบคาสิโนชายแดนของรัฐ เพื่อนำกฎหมายพิเศษเข้ามาควบคุมและจัดการในการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจให้แก่ชายทุน (วสันต์ ปัญญาแก้ว, 2561, น.11-12)

ภายหลังการประกาศจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษแม่สอดและเมียวดี รัฐบาลเมียนมาได้นำกฎระเบียบด้านการลงทุนมาใช้เป็นเครื่องมือสำหรับเปิดโอกาสให้นักธุรกิจและนักลงทุนจากต่างชาติเข้ามาลงทุนในลักษณะสัมปทานในธุรกิจต่าง ๆ ถึง 42 โครงการเพื่อเอื้อให้เกิดการดึงดูดนักลงทุนมาใช้บริการคาสิโน เช่น ธุรกิจโรงแรมและธุรกิจการบริการอย่างเป็นทางการ เป้าหมายเพื่อสร้างความสมบูรณ์แบบให้แก่ คาสิโนในรูปแบบสถานบริการครบวงจรหรือคอมเพล็กซ์ (complex) ที่มุ่งเน้นความสะดวกสบายให้แก่ผู้ใช้บริการ จากสถานการณ์นี้ชี้ให้เห็นถึงการสนับสนุนธุรกิจคาสิโนของรัฐโดยใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือ (วศิน ปัญญาวุธตระกูล, 2560, น.79-100) ปัจจุบันในพื้นที่เขตเศรษฐกิจแม่สอด - เมียวดี มีบ่อนคาสิโนหลัก ๆ ได้แก่ เมียวดีคอมเพล็กซ์และสตาร์คอมเพล็กซ์ ซึ่งเป็นคาสิโนครบวงจร ตั้งอยู่บริเวณริบแม่น้ำเมย อย่างไรก็ตาม ยังมีคาสิโนเปิดเพิ่มขึ้นมาอีก 6 แห่ง ได้แก่ กาแลกซี่ วินซ์ โลออน คอมเพล็กซ์ ชัน ซิตี แจ็ค ดราagoon ไนท์ และสตาร์ คอมเพล็กซ์ ซึ่งตั้งอยู่ในย่านที่มีกองกำลังพิทักษ์ชายแดนควบคุมดูแล (รัตพงษ์ สอนสุภาพ, 2561, น.11-52) กล่าวได้ว่า ปัจจุบันแห่งการเติบโตขึ้นของบ่อนคาสิโนสองฟากฝั่งแม่น้ำเมยเกิดจากการสนับสนุนและผลักดันโดยรัฐอย่างเป็นทางการ

จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลของผู้วิจัยพบว่าสถานการณ์การเล่นการพนันในเด็กและเยาวชนในพื้นที่ชายแดนแม่สอด - เมียวดี เกิดขึ้นจากหลายปัจจัย หนึ่งในปัจจัยหลักที่สำคัญ คือ องค์ประกอบในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของรัฐไทยและรัฐกระเหรี่ยง (Karan State) ในประเทศเมียนมา ที่มุ่งหวังให้บ่อนการพนันหรือคาสิโนเป็นธุรกิจในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจในพื้นที่ชายแดน โดยรัฐได้เอื้อประโยชน์ให้กับนายทุนอย่างมหาศาลส่งผลต่อการขยายตัวของบ่อนการพนันและนำไปสู่สาเหตุของเด็กและเยาวชนเข้าไปพัวพันกับการเล่นการพนันได้ทั้งตั้งใจและไม่ตั้งใจ รวมถึงการเล่นการพนันที่เป็นกรณีชั่วคราวจนนำไปสู่การติดการพนัน และในส่วนนี้จะกล่าวถึงบริบททางพื้นที่แม่สอด - เมียวดี ในด้านเศรษฐกิจที่ผลักดันโดยรัฐอันส่งผลให้เกิดการขยายตัวของบ่อนการพนันในพื้นที่ชายแดน รวมถึงพฤติกรรมการเล่นการพนันในเด็กและเยาวชนในพื้นที่ชายแดน

ทั้งนี้ ปรากฏการณ์ว่าด้วยเรื่องการเล่นการพนันในพื้นที่ชายแดนเริ่มเห็นภาพขึ้นมาอย่างชัดเจนภายใต้กระแสโลกในยุคโลกาภิวัตน์ (globalization) โดยความเป็นโลกาภิวัตน์ดังกล่าวได้ทำให้การเล่นการพนันถูกนิยามและตีความความหมายใหม่ ซึ่งเป็นลักษณะของกิจกรรมที่มีการเคลื่อนไหวของทุน แรงงาน เงินตรา และความบันเทิง ดังนั้น การเล่นการพนันจึงไม่ใช่เป็นกิจกรรมที่หยุดนิ่งอยู่กับที่ แต่เป็นถือว่าเป็นกิจกรรมหนึ่งมีความเป็นพลวัต (dynamic) สูงและพร้อมที่จะล้นไหลไปในกระแสของโลกาภิวัตน์ภายใต้การบังคับบัญชาของระบบเศรษฐกิจแบบเสรีทุนนิยม ผลของการนิยามการเล่นการพนันในยุคโลกาภิวัตน์นี้ ทำให้บ่อนการพนันกลายเป็นพื้นที่ที่มีความทันสมัยครบเครื่องไปด้วยกิจกรรมเพื่อความบันเทิงและความผ่อนคลายนอกเหนือจากการเล่นการพนัน อาทิ โรงแรม รีสอร์ท ผับ ร้านค้าปลอดภาษี และร้านอาหารเป็นต้น สำหรับในประเด็นเรื่องสถานการณ์การเล่นพนันของเยาวชนในพื้นที่ชายแดนแม่สอด - เมียวดี กำลังจะสะท้อนให้เห็นภาพว่าพื้นที่ชายแดนถือว่ามีสำคัญอย่างยิ่งในการทำให้บ่อนการพนันขยายตัวขึ้นอย่างรวดเร็ว ทั้งนี้พื้นที่ชายแดนเป็นพื้นที่ของมิติทางด้านเศรษฐกิจสีเทาและสีดำประกอบไปด้วย การค้าสินค้าหนีภาษี การค้ายาเสพติด การค้ามนุษย์ การค้าประเวณี และการค้าของผิดกฎหมายต่าง ๆ การเกิดขึ้นของบ่อนการพนันเป็นผลทำให้กิจกรรมเหล่านี้สามารถสอดแทรกได้อย่างสะดวกและง่ายมากขึ้น (วสันต์ ปัญญาแก้ว, 2561, น.7) ด้วยเหตุนี้บ่อนการพนันที่เกิดขึ้นจึงกลายเป็นจุดขายของการดึงดูดนักท่องเที่ยว รวมทั้งผลักดันให้เกิดการพัฒนาพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตากให้กลายเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนซึ่งประกอบไปด้วยบ่อนการพนันในระดับใหญ่และระดับเล็กตลอดพื้นที่ชายแดนจังหวัดตาก

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาสถานการณ์การเล่นการพนันในเด็กและเยาวชนในพื้นที่ชายแดนแม่สอด - เมียวดี

วิธีการวิจัย

บทความวิจัยฉบับนี้ในการนำเสนอประเด็น “สถานการณ์การเล่นการพนันในเด็กและเยาวชนในพื้นที่ชายแดนแม่สอด - เมียวดี” ผู้วิจัยเลือกใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสมวิธี (mixed methods research) โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. วิธีวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research)

1.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณ

ประชากร คือ เยาวชนในพื้นที่ศึกษาอยู่ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายและอาชีวศึกษา จำนวนทั้งหมด 4 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนสรรพวิทยาคม วิทยาลัยเทคนิคแม่สอด โรงเรียนเทศบาลเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (โรงเรียนเทศบาล 5) และโรงเรียนภัทรวิทยา (เอกชน) รวมทั้งสิ้น 3,746 คน (จัดเก็บข้อมูลวันที่ 3 มกราคม 2562 จากทั้งหมด 4 โรงเรียน)

กลุ่มตัวอย่าง คือ กลุ่มเยาวชนในพื้นที่อายุ 15 ปี - 24 ปีและศึกษาอยู่ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายและอาชีวศึกษา จำนวนทั้งหมด 4 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนสรรพวิทยาคม

วิทยาลัยเทคนิคแม่สอด โรงเรียนเทศบาลเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (โรงเรียนเทศบาล 5) และโรงเรียนภัทรวิทยา (เอกชน) โดยผู้วิจัยแบ่งกลุ่มตัวอย่างตามแบบโควตา (quota sampling) ซึ่งหมายถึงกำหนดโควตาของจำนวนของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดไว้ 400 คน โรงเรียนละ 100 คน

1.2 เครื่องมือวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือคือแบบสอบถามเชิงสำรวจความคิดเห็น (survey questionnaire sample) จำนวน 400 ชุด ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นโดยทำการศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และตั้งอยู่บนฐานของวัตถุประสงค์ของงานวิจัยฉบับนี้โดยแบ่งเป็น 4 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการพนัน ตอนที่ 3 การรับรู้ต่อมาตรการป้องกันปัญหาการพนัน ตอนที่ 4 ประสพการณ์และผลกระทบจากการเล่นพนัน ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการ pre test เยาวชนในพื้นที่จำนวน 30 คน แล้วแก้ไขปรับปรุงจนได้แบบสอบถาม โดยมีรายละเอียดดังนี้ การทดสอบค่าความเชื่อมั่น (reliability) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามจำนวน 30 ชุด ทดลองกับเยาวชนไทยในพื้นที่ชายแดนแม่สอด – เมียวดี 1 คน ต่อ 1 แบบสอบถาม และนำมาวิเคราะห์เพื่อหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยใช้วิธีสัมประสิทธิ์อัลฟา (alpha coefficient) ของครอนบาค (cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่น คือ 0.881 (วัลลภ รัฐฉัตรานนท์, 2557, น.58)

1.3 การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างแบบสอบถามเชิงสำรวจความคิดเห็น (survey questionnaire sample) ดังต่อไปนี้ 1. กำหนดเนื้อหาขอบเขตของแบบสอบถามโดยให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัย 2. สังเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร ทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงข้อมูลเชิงพื้นที่นำมาเป็นแนวทางในการกำหนดเนื้อหาแบบสอบถาม 3. นำข้อมูลที่ได้จากการสังเคราะห์จากเอกสาร ทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงข้อมูลเชิงพื้นที่ ทำเป็นแบบสอบถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1.4 การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ 1. ผู้วิจัยได้ทำหนังสือขออนุญาตโรงเรียนทั้ง 4 แห่งเพื่อประสานในการเก็บข้อมูลในโรงเรียน โดยใช้วิธีการการเก็บข้อมูลแบบกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (accidental sampling) ภายหลังจากชั่วโมงเรียนวิชาแนะแนว และช่วงเวลาพักรับประทานอาหารกลางวัน 2. แจกแบบสอบถามกลุ่มเยาวชนในพื้นที่อายุ 15 - 24 ปีและศึกษาอยู่ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายและอาชีวศึกษา จำนวนทั้งหมด 4 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนสรรพวิทยาคม วิทยาลัยเทคนิคแม่สอด โรงเรียนเทศบาลเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (โรงเรียนเทศบาล 5) และโรงเรียนภัทรวิทยา (เอกชน) จำนวน 400 ชุดโดยแบ่งเป็น โรงเรียนละ 100 ชุด

1.5 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ภายหลังจากการเก็บข้อมูลแล้วเสร็จผู้วิจัยนำข้อมูลทำการวิเคราะห์ผ่านโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS (Statistical Package for Social Science) โดยแจกแจงความถี่ (frequency) การหาจำนวนร้อยละ (percentage) ของแต่ละคำตอบ ทั้งนี้รวมถึงการใช้ค่าสถิติพรรณนา (descriptive statistics) ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) เพื่อใช้แสดงการกระจายข้อมูล

2. ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research)

2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างเชิงคุณภาพ

ประชากร คือ เยาวชนที่มีประสบการณ์เล่นการพนันในพื้นที่แม่สอด - เมียวดี เจ้าหน้าที่ภาครัฐ ภาคประชาสังคมและภาคเอกชน

กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) คือ 1. เยาวชนที่มีประสบการณ์เล่นการพนันในพื้นที่ 3 คน ซึ่งหมายถึงเยาวชนที่ตอบแบบสอบถามที่มีความน่าสนใจในประเด็นที่ศึกษา อาทิ เคยเข้าไปเล่นการพนันในประเทศเพื่อนบ้าน เคยทำงานอยู่ในบ่อนการพนัน เคยเล่นการพนันจนนำมาสู่ปัญหาด้านต่าง ๆ เป็นต้น 2. เจ้าหน้าที่ภาครัฐ ได้แก่ ผู้ว่าราชการจังหวัดตาก นายอำเภอแม่สอด เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองอำเภอแม่สอด นายกเทศมนตรีแม่สอด และนายกองค์การบริหารส่วนตำบลท่าสายลวด อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก 3. ภาคประชาสังคมและภาคเอกชน (ธุรกิจ) จำนวน 2 คน ครูโรงเรียน 4 คน ผู้นำชุมชน 5 คน ผู้ปกครอง จำนวน 5 คน

2.2 เครื่องมือวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ โดยแยกการสัมภาษณ์ออกเป็น 2 รูปแบบคือ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interview) และ การสนทนากลุ่มย่อย (focus group discussion)

2.3 การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ดังนี้ 1. กำหนดเนื้อหาขอบเขตของแบบสัมภาษณ์โดยให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัยและสอดคล้องกับหน่วยงานที่ต้องการสัมภาษณ์ 2. นำข้อมูลที่ได้จากการสังเคราะห์จากเอกสาร ทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงข้อมูลเชิงพื้นเพกำหนดรายละเอียดด้านเนื้อหาของแบบสัมภาษณ์

2.4 การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ 1. การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interview) จากเยาวชนที่มีประสบการณ์เล่นการพนันในพื้นที่ 3 คน 2. การสนทนากลุ่มย่อย (focus group discussion) เจ้าหน้าที่ภาครัฐ อาทิ ผู้ว่าราชการจังหวัดตาก นายอำเภอแม่สอด เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองอำเภอแม่สอด นายกเทศมนตรี นายกองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นต้น จำนวน 1 ครั้ง โดยใช้ประเด็น คือ 2.1) ประเด็นการนำเสนอข้อมูลเกี่ยวสถานการณ์การเล่นการพนันของเยาวชนซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลในพื้นที่จากแบบสอบถาม 2.2) ปรัชญาหรือในการกำหนดแนวทางและมาตรการในการป้องกันเยาวชนในการเล่นการพนันในพื้นที่ 3. การสนทนากลุ่มย่อย (focus group discussion) ภาคประชาสังคมและภาคเอกชน (ธุรกิจ) จำนวน 2 คน ครูโรงเรียน 4 คน ผู้นำชุมชน 5 คน ผู้ปกครอง จำนวน 5 คน ทำการการสนทนากลุ่มย่อยทั้งหมด 1 ครั้ง โดยใช้ประเด็น คือ 3.1) นำเสนอข้อมูลเกี่ยวสถานการณ์การเล่นการพนันของเยาวชนซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลในพื้นที่จากแบบสอบถาม 3.2) ปรัชญาหรือในการสร้างภาคีเครือข่ายภาคประชาสังคม ในการค้นหามาตรการในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเยาวชนในการเล่นการพนัน 4. การใช้วิธีการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (non - participation observation) เพื่อสังเกตการณ์ทางเข้าไปฝั่งบ่อนการพนันของประเทศเพื่อนบ้านว่ามีเยาวชนเข้าไปยังบ่อนการพนันดังกล่าวหรือไม่

2.5. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) นำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาตรวจสอบร่วมกันเพื่อที่จะจัดหมวดหมู่ข้อมูลและคัดเลือกข้อมูลที่ตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยไปวิเคราะห์ จากนั้นนำสู่การนำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนา (descriptive) ซึ่งเป็นการเขียนอธิบายและให้ความละเอียดของเนื้อหาและสิ่งที่ได้ค้นพบในงานวิจัย จนนำไปสู่การอภิปรายผลในส่วนสุดท้ายของงานวิจัยฉบับนี้ ทั้งนี้การเขียนนำเสนอข้อมูลในงานวิจัยฉบับนี้ผู้วิจัยจะอ้างอิงบนฐานของวัตถุประสงค์ในการวิจัยของงานชิ้นนี้เป็นสำคัญ

ผลการวิจัย

การนำเสนอข้อมูลในประเด็นเรื่องสถานการณ์การเล่นการพนันในเยาวชนในพื้นที่ชายแดนแม่สอด - เมียวดี ดังนี้

1. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการพนันของเยาวชนในพื้นที่ชายแดนแม่สอด-เมียวดี

คำถามเกี่ยวกับความคิดเห็นเกี่ยวกับการพนัน ผู้วิจัยได้กำหนดให้มีมาตราส่วนประมาณค่า 3 ระดับ (Rating scale) ได้แก่ เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย (บุญชม ศรีสะอาด, 2546, น.162) ซึ่งมีให้เลือกตอบได้เพียงคำตอบเดียว มีการกำหนดเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

ระดับ (ความคิดเห็น)	คะแนน
เห็นด้วย	1
ไม่แน่ใจ	2
ไม่เห็นด้วย	3

วิธีการแปลผลแบบสอบถามส่วนนี้ได้ใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ตามเกณฑ์คะแนนของแบบสอบถาม

$$\frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}} \\ = \frac{3 - 1}{3} = 0.66$$

ระดับคะแนน	ค่าเฉลี่ย	ความหมาย
ระดับ 1	ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.66	เห็นด้วย
ระดับ 2	ค่าเฉลี่ย 1.67 - 2.32	ไม่แน่ใจ
ระดับ 3	ค่าเฉลี่ย 2.33 - 3.00	ไม่เห็นด้วย

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ในข้อความเยาวชนเห็นด้วยหรือไม่กับความต่อไปนี้

ข้อความ	($\bar{X}$)	(S.D.)	ระดับ ความ คิดเห็น
1. การเล่นเกมเป็นเรื่องปกติ ใคร ๆ ก็เล่น	2.51	0.704	ไม่เห็นด้วย
2. การพนันเป็นเรื่องใกล้ตัว	1.58	0.685	เห็นด้วย
3. การเล่นเกมทำให้เข้ากลุ่มกับเพื่อนได้ง่าย	2.38	0.718	ไม่เห็นด้วย
4. การเล่นเกมทำให้รู้สึกตื่นเต้น สนุกสนาน คลายเครียด	2.19	0.762	ไม่แน่ใจ
5. การเล่นเกมเป็นวิธีการหาเงินได้ง่ายๆ	2.39	0.751	ไม่เห็นด้วย
6. การพนันออนไลน์ทำให้เยาวชนเล่นเกมพนันมากขึ้น	1.76	0.830	เห็นด้วย
7. คนเสียพนันอาจก่อปัญหาสังคมอื่น ๆ เช่น ลักเล็กขโมยน้อย ค้าประเวณี	1.40	0.690	เห็นด้วย
8. บ่อนการพนันตามชายแดนทำให้รู้สึกอยากเล่นเกมพนัน	2.35	0.699	ไม่เห็นด้วย
9. การเล่นเกมพนันทำให้ถูกยอมรับทางสังคม	2.70	0.526	ไม่เห็นด้วย
10. การเล่นเกมพนันคือการทำงานอย่างหนึ่ง	2.52	0.678	ไม่เห็นด้วย
สรุปค่าเฉลี่ย	2.18	0.704	ไม่แน่ใจ

จากตารางที่ 1 พบว่า ในประเด็นเยาวชนเห็นด้วยหรือไม่กับข้อความต่อไปนี้ เยาวชนผู้ตอบแบบสอบถาม โดยมีค่าเฉลี่ยทั้งหมด 2.18 หมายถึง **ไม่แน่ใจ** คำถามที่มีค่าเฉลี่ยในประเด็นท่านเห็นด้วยหรือไม่กับข้อความต่อไปนี้มากที่สุด ได้แก่ การเล่นเกมพนันทำให้ถูกยอมรับทางสังคม (ค่าเฉลี่ย 2.70) หมายถึง ไม่เห็นด้วย, การเล่นเกมพนันคือการทำงานอย่างหนึ่ง (ค่าเฉลี่ย 2.52) หมายถึง ไม่เห็นด้วย, การเล่นเกมเป็นเรื่องปกติ ใคร ๆ ก็เล่น (ค่าเฉลี่ย 2.51) หมายถึง ไม่เห็นด้วย, การเล่นเกมเป็นวิธีการหาเงินได้ง่ายๆ (ค่าเฉลี่ย 2.39) หมายถึง ไม่เห็นด้วย, การเล่นเกมทำให้เข้ากลุ่มกับเพื่อนได้ง่าย (ค่าเฉลี่ย 2.38) หมายถึง ไม่เห็นด้วย, บ่อนการพนันตามชายแดนทำให้รู้สึกอยากเล่นเกมพนัน (ค่าเฉลี่ย 2.35) หมายถึง ไม่เห็นด้วย, การเล่นเกมทำให้รู้สึกตื่นเต้น สนุกสนาน คลายเครียด (ค่าเฉลี่ย 2.19) หมายถึง ไม่แน่ใจ, การพนันออนไลน์ทำให้เยาวชนเล่นเกมพนันมากขึ้น (ค่าเฉลี่ย 1.76) หมายถึง เห็นด้วย, การพนันเป็นเรื่องใกล้ตัว (ค่าเฉลี่ย 1.58) หมายถึง เห็นด้วย และคนเสียพนันอาจก่อปัญหาสังคมอื่น ๆ เช่น ลักเล็กขโมยน้อย ค้าประเวณี (ค่าเฉลี่ย 1.40) หมายถึง เห็นด้วย

2. ประสิทธิภาพและผลกระทบจากการเล่นพนันของเยาวชนในพื้นที่ชายแดนแม่สอด - เมียวดี
ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าร้อยละของประสิทธิภาพการเล่นการพนันเยาวชนผู้ตอบ
แบบสอบถามโดยสามารถตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

ข้อความ	จำนวน	ร้อยละ
ลอตเตอรี่	98 คน	13.1
หวยใต้ดิน	60 คน	8.0
ไพ่เสือ-มังกร	50 คน	6.7
พนันไพ่อื่น ๆ	79 คน	10.6
เกมยิงปลา	52 คน	7.0
เครื่องสล็อต	31 คน	4.2
พนันฟุตบอล	50 คน	6.7
มวยตู	13 คน	1.7
น้ำเต้าปูปลา/ไฮโล	98 คน	13.1
วัวชน	13 คน	1.7
อื่น ๆ	7 คน	0.9
ไม่เคยเล่นการพนัน	195 คน	26.1
รวม	400 คน	100.0

จากตารางที่ 2 พบว่า เยาวชนผู้ตอบแบบสอบถามไม่เคยเล่นการพนันมากที่สุด
จำนวน 195 คน คิดเป็นร้อยละ 26.1, รองลงมาตามลำดับ คือ เล่นการพนันประเภทน้ำเต้าปูปลา/ ไฮโล
จำนวน 98 คน คิดเป็นร้อยละ 13.1, เล่นการพนันประเภทลอตเตอรี่ จำนวน 98 คน คิดเป็นร้อยละ
13.1, เล่นการพนันประเภทพนันไพ่อื่น ๆ จำนวน 79 คน คิดเป็นร้อยละ 10.6, เล่นการพนัน
ประเภทเกมยิงปลา จำนวน 52 คน คิดเป็นร้อยละ 7.0, , เล่นการพนันประเภทไพ่เสือ - มังกร
จำนวน 50 คน คิดเป็นร้อยละ 6.7, เล่นการพนันประเภทพนันฟุตบอล จำนวน 50 คน คิดเป็นร้อยละ
6.7, เล่นการพนันประเภทเครื่องสล็อต จำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 4.2, เล่นการพนันประเภทมวยตู
จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 1.7, เล่นการพนันประเภทวัวชน จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 1.7
และเล่นการพนันประเภทอื่น ๆ จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 0.9

ตารางที่ 3 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าร้อยละของประเด็นประเภทการพนันที่เยาวชนผู้ตอบแบบสอบถามชอบเล่นมากที่สุด

ข้อความ	จำนวน	ร้อยละ
ไพ่	40 คน	10.0
พนันบอล	25 คน	6.3
ไฮโล	22 คน	5.5
เครื่องสล็อต	12 คน	3.0
เกมยิงปลา	15 คน	3.8
ไก่ชน	4 คน	1.0
น้ำเต้าปูปลา	1 คน	0.3
ห่วยใต้ดิน	9 คน	2.3
ลอตเตอรี่	36 คน	9.0
ผู้ไม่ตอบข้อคำถาม	236 คน	59.0
รวม	400 คน	100.0

จากตารางที่ 3 พบว่า เยาวชนผู้ตอบแบบสอบถามไม่ตอบข้อคำถาม จำนวน 236 คน คิดเป็นร้อยละ 68.0, ประเภทการพนันที่เยาวชนชอบมากที่สุด คือ ไพ่ จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 10.0, รองลงมาตามลำดับได้แก่ ลอตเตอรี่ จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 9.0, พนันบอล จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 6.3, ไฮโล จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 5.5, เกมยิงปลา จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 3.8, เครื่องสล็อต จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 3.0, ห่วยใต้ดิน จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 2.3 และไก่ชน จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 1.0²

ตารางที่ 4 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าร้อยละของเหตุผลที่สำคัญที่สุดที่ทำให้เยาวชนเล่นการพนัน

ข้อความ	จำนวน	ร้อยละ
ความสนุก/คลายเครียด	81 คน	20
ท้าทาย/เทห์	29 คน	7
เข้ากลุ่มกับเพื่อน	7 คน	2
อยากลอง/เสี่ยงโชค	86 คน	22
อยากได้เงิน	65 คน	16
มีแหล่งที่เล่นอยู่ใกล้ๆ/เข้าถึงง่าย	7 คน	2
คิดว่าจะมีโอกาสชนะมาก	35 คน	9
สื่อโฆษณาจูงใจ	13 คน	3
มีคนชักชวน	52 คน	13
ไม่ตอบคำถาม	25 คน	6
รวม	400 คน	100

จากตารางที่ 4 พบว่า เหตุผลที่สำคัญที่สุดที่ทำให้เยาวชนเล่นการพนัน คือ อยากลอง/ เสี่ยงโชค จำนวน 86 คน คิดเป็นร้อยละ 22, รองลงมาตามลำดับได้แก่ ความสนุก/คลายเครียด จำนวน 81 คน คิดเป็นร้อยละ 20, อยากได้เงิน จำนวน 65 คน คิดเป็นร้อยละ 16, มีคนชักชวน จำนวน 52 คน คิดเป็นร้อยละ 13, คิดว่าจะมีโอกาสชนะมาก จำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 9, ทำหาย/เทห์ จำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 7, สื่อโฆษณาจูงใจ จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 3, มีแหล่งที่เล่นอยู่ใกล้ ๆ/ เข้าถึงง่าย จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 2, เข้ากลุ่มกับเพื่อน จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 2 และ ผู้ไม่ตอบข้อคำถาม จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 6³

ตารางที่ 5 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าร้อยละของเยาวชนเริ่มเล่นการพนันครั้งแรกตอนอายุกี่ปี

ข้อความ	จำนวน	ร้อยละ
5 ปี	2 คน	0.5
6 ปี	4 คน	1.0
8 ปี	3 คน	0.8
9 ปี	2 คน	0.5
10 ปี	19 คน	4.8
11 ปี	2 คน	0.5
12 ปี	7 คน	1.8
13 ปี	7 คน	1.8
14 ปี	16 คน	4.0
15 ปี	44 คน	11.0
16 ปี	22 คน	5.5
17 ปี	4 คน	1.0
18 ปี	8 คน	2.0
20 ปี	2 คน	0.5
ผู้ไม่ตอบข้อคำถาม	258 คน	64.5
รวม	400 คน	100.0

² **ข้อสังเกต** ในประเด็นคำถามประเภทการพนันที่เยาวชนผู้ตอบแบบสอบถามชอบเล่นมากที่สุด ปรากฏว่ามีผู้ไม่ตอบแบบสอบถามข้อนี้จำนวน 236 คน จากกลุ่มสัมภาษณ์เยาวชนบางส่วนพบว่าการไม่ตอบคำถามในข้อนี้ส่วนใหญ่ไม่ยอมตอบเพราะกลัวคนอื่นรู้ว่าเคยเล่นการพนัน เพราะเยาวชนพื้นที่ไปเล่นการพนันเป็นครั้งคราวไม่ได้เล่นเป็นประจำ ฉะนั้นเมื่อกรอกข้อมูลให้ผู้วิจัยเยาวชนจึงมีข้อกังวลตรงประเด็นนี้ ทั้งนี้รวมถึงเยาวชนเคยเล่นการพนันแต่ไม่กล้าระบุข้อมูลก็เนื่องจากว่าตอนทำแบบสอบถามอยู่ในพื้นที่โรงเรียน เยาวชนจึงกังวลเรื่องการคร่ำครวญหรือลงโทษและแจ้งเรื่องไปยังผู้ปกครอง ซึ่งข้อกังวลนี้ผู้วิจัยได้พยายามบอกกับเยาวชนว่าคำถามเหล่านี้ปกปิดเป็นความลับ แต่อย่างไรก็ตามเยาวชนบางส่วนจึงเลือกที่จะให้ข้อมูลไม่ตรงกับตนเอง

³ **ข้อสังเกต** ประเด็นประสบการณ์และผลกระทบจากการเล่นการพนันมีผู้ไม่ตอบคำถาม 25 คน จากการสัมภาษณ์เยาวชนไม่ตอบคำถามข้อนี้พบว่าการเล่นเป็นเรื่องไกลตัวและไม่ได้สนใจเรื่องการเล่น

จากตารางที่ 5 พบว่า เยาวชนเริ่มเล่นการพนันมากที่สุดครั้งแรกตอนอายุ 15 ปี จำนวน 44 คน คิดเป็นร้อยละ 11, ลำดับรองลงมาได้แก่ อายุ 16 ปี จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 5.5, อายุ 10 ปี จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 4.8, อายุ 14 ปี จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 4.0, อายุ 18 ปี จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 2, อายุ 12 ปี จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 1.8, อายุ 13 ปี จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 1.8, อายุ 17 ปี จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 1.0, อายุ 6 ปี จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 1.0, อายุ 8 ปี จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 0.8, อายุ 5 ปี จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 0.5, อายุ 9 ปี จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 0.5, อายุ 11 ปี จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 0.5, อายุ 20 ปี จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 0.5, และผู้ไม่ตอบข้อความ จำนวน 258 คน คิดเป็นร้อยละ 64.5⁴

ตารางที่ 6 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าร้อยละของเยาวชนเล่นการพนันบ่อยแค่ไหน

ข้อความ	จำนวน	ร้อยละ
นาน ๆ ที่ ตามโอกาส	202 คน	50.5
2 – 3 เดือนครั้ง	18 คน	4.5
เดือนละ 1-2 ครั้ง	1 คน	0.3
สัปดาห์ละ 1-2 ครั้ง	3 คน	0.8
เล่นทุกวัน/เกือบทุกวัน	3 คน	0.8
ผู้ไม่ตอบแบบสอบถาม	173 คน	43.3
รวม	400 คน	100.0

จากตารางที่ 6 พบว่า เยาวชนผู้ตอบแบบสอบถามตอบว่า นาน ๆ ที่ตามโอกาส จำนวน 202 คน คิดเป็นร้อยละ 50.5 ลำดับรองลงมาได้แก่ 2 – 3 เดือนครั้ง จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 4.5, สัปดาห์ละ 1-2 ครั้ง จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 0.8, เล่นทุกวัน/ เกือบทุกวัน จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 0.8, เดือนละ 1-2 ครั้ง จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.3 และผู้ไม่ตอบแบบสอบถาม จำนวน 173 คน คิดเป็นร้อยละ 43.3⁵

⁴ **ข้อสังเกต** ประเด็นเยาวชนเริ่มเล่นการพนันครั้งแรกตอนอายุที่ผู้ไม่ตอบคำถาม 258 คน จากการสุ่มสัมภาษณ์เยาวชนไม่ตอบคำถามข้อนี้พบว่าการพนันเป็นเรื่องไกลตัวและไม่ได้เล่นการพนันจริง และบางส่วนก็ไม่แน่ใจเลยเลือกจะไม่เลือกตอบข้อนี้ ทั้งนี้ เยาวชนยังกังวลเรื่องการคร่ำหวอดหรือการลงโทษการโทษจากผู้ปกครอง

⁵ **ข้อสังเกต** ประเด็นเล่นการพนันบ่อยแค่ไหนผู้ไม่ตอบคำถาม 173 คน จากการสุ่มสัมภาษณ์เยาวชนไม่ตอบคำถามข้อนี้พบว่าไม่แน่ใจเลยเลือกจะไม่เลือกตอบข้อนี้

ตารางที่ 7 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าร้อยละของเยาวชนเอาเงินจากไหนเล่นการพนัน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

ข้อความ	จำนวน	ร้อยละ
เงินไปโรงเรียนที่ได้จากผู้ปกครอง	64 คน	21.9
เงินเก็บตัวเอง	121 คน	41.4
เงินที่ยืมจากคนอื่น	13 คน	4.5
เงินที่ได้จากการพนันที่ผ่านมา	36 คน	12.3
หยิบฉวย แอบเอาเงินผู้ปกครอง	8 คน	2.7
เงินจากการทำงานพิเศษ	25 คน	8.6
อื่น ๆ	25 คน	8.6
รวม	400 คน	100.0

จากตารางที่ 7 พบว่า เยาวชนผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ตอบว่า เงินเก็บตัวเอง จำนวน 121 คน คิดเป็นร้อยละ 41.4, เงินไปโรงเรียนที่ได้จากผู้ปกครอง จำนวน 64 คน คิดเป็นร้อยละ 21.9, เงินที่ได้จากการพนันที่ผ่านมา จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 12.3, เงินจากการทำงานพิเศษ จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 8.6, อื่น ๆ จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 8.6, เงินที่ยืมจากคนอื่น จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 4.5 และผู้หยิบฉวย แอบเอาเงินผู้ปกครอง จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 2.7

ตารางที่ 8 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าร้อยละของสถานที่ในการเล่นการพนัน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

ข้อความ	จำนวน	ร้อยละ
บ้าน	57 คน	19.5
โรงเรียน	52 คน	17.7
บ่อนในพื้นที่ชุมชน	34 คน	11.6
ข้ามฝั่งไปประเทศเพื่อนบ้าน	32 คน	10.9
เล่นออนไลน์	77 คน	26.3
อื่น ๆ	41 คน	14.0
รวม	400 คน	100.0

จากตารางที่ 8 พบว่า เยาวชนผู้ตอบเล่นออนไลน์มากที่สุด จำนวน 77 คน คิดเป็นร้อยละ 26.3, รองลงมาตามลำดับได้แก่ บ้าน จำนวน 57 คน คิดเป็นร้อยละ 19.5, โรงเรียน จำนวน 52 คน คิดเป็นร้อยละ 17.7, อื่น ๆ จำนวน 41 คน คิดเป็นร้อยละ 14.0, บ่อนในพื้นที่ชุมชน จำนวน 34 คน คิดเป็นร้อยละ 11.6, และข้ามฝั่งไปประเทศเพื่อนบ้าน จำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 10.9

ตารางที่ 9 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าร้อยละของผลกระทบจากการเล่นพนันอะไรบ้าง
(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

ข้อความ	จำนวน	ร้อยละ
เสียการเรียน	50 คน	15.2
ทะเลาะวิวาทกับคู่พนัน	32 คน	9.7
ถูกขู่/ทำร้ายร่างกายจากเจ้าหนี้	7 คน	2.1
พ่อแม่ผู้ปกครองดุตำ/ลงโทษ	40 คน	12.2
ครูอาจารย์ดุตำ/ลงโทษ	46 คน	14.0
มีความเครียดมาก	35 คน	10.6
ถูกโกง/ไม่จ่าย/จ่ายไม่ครบ	45 คน	13.7
เป็นหนี้พนัน	21 คน	6.4
อื่น ๆ	53 คน	16.1
รวม	400 คน	100.0

จากตารางที่ 9 พบว่าผลกระทบจากการเล่นการพนันตามลำดับดังนี้ คือ เยาวชนผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ตอบอื่น ๆ จำนวน 53 คน คิดเป็นร้อยละ 16.1, เสียการเรียน จำนวน 50 คน คิดเป็นร้อยละ 15.2, ครูอาจารย์ดุตำ/ลงโทษ จำนวน 46 คน คิดเป็นร้อยละ 14.0 , ถูกโกง/ ไม่จ่าย/จ่ายไม่ครบ จำนวน 45 คน คิดเป็นร้อยละ 13.7, พ่อแม่ผู้ปกครองดุตำ/ลงโทษ จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 12.2, ความเครียดมาก จำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 10.6, ทะเลาะวิวาทกับคู่พนัน จำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 9.7, เป็นหนี้พนัน จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 6.4, และถูกขู่/ทำร้ายร่างกายจากเจ้าหนี้ จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 2.1

ตารางที่ 10 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าร้อยละของการรับรู้ปัญหาจากการพนันในพื้นที่แม่สอด-เมียวดี
(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

ข้อความ	จำนวน	ร้อยละ
ติดยาเสพติด	118 คน	15.0
ลักขโมย/ชิงทรัพย์	149 คน	19.0
ค้าประเวณี	70 คน	8.9
ค้าของเถื่อน	60 คน	7.6
ค้ายาเสพติด	93 คน	11.8
ฆ่าตัวตาย	66 คน	8.4
การใช้ความรุนแรงในครอบครัว	91 คน	11.6
พฤติกรรมก้าวร้าว	104 คน	13.2
อื่น ๆ	35 คน	4.5
รวม	400 คน	100.0

จากตารางที่ 10 พบว่า การรับรู้ปัญหาจากการพนันในพื้นที่แม่สอด - เมียวดี ได้แก่ ลักขโมย/ ชิงทรัพย์ จำนวน 149 คน คิดเป็นร้อยละ 19.0, ดิยาเสพติด จำนวน 118 คน คิดเป็นร้อยละ 15.0, พฤติกรรมก้าวร้าว จำนวน 104 คน คิดเป็นร้อยละ 13.2 , ค้ายาเสพติด จำนวน 93 คน คิดเป็นร้อยละ 11.8, การใช้ความรุนแรงในครอบครัวจำนวน 91 คน คิดเป็นร้อยละ 11.6, ค่าประเวณี จำนวน 70 คน คิดเป็นร้อยละ 8.9, ฆ่าตัวตาย จำนวน 66 คน คิดเป็นร้อยละ 8.4, ค่าของเดือน จำนวน 60 คน คิดเป็นร้อยละ 7.6, และอื่น ๆ จำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 4.5

นอกจากการนำเสนอผลการวิจัยในส่วนของข้อมูลเชิงปริมาณข้างต้น ในการลงพื้นที่เก็บข้อมูลผู้วิจัยยังได้ทำการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Indebt interview) จากเยาวชนซึ่งเป็นนักเรียนในพื้นที่ ซึ่งมีการให้ข้อมูลที่นำเสนอ โดยรวมสะท้อนให้เห็นถึงสถานการณ์การเล่นการพนันของเยาวชนซึ่งปรากฏอยู่ในพื้นที่ในลักษณะที่ไม่เป็นทางการ การเล่นการพนันของเยาวชนเป็นการเล่นที่มีลักษณะเป็นครั้งคราวตามโอกาส ไม่ได้มีลักษณะของการเล่นเป็นอาชีพ และส่วนใหญ่ไม่เล่นในพื้นที่แม่สอด แต่จะเข้าไปเล่นในฝั่งเมียวดี โดยจากการสัมภาษณ์เยาวชนหญิงชื่อ A (นามสมมุติ) ในประเด็นคำถามเกี่ยวกับการเล่นการพนัน จากบทสนทนา เยาวชนหญิงชื่อ A (นามสมมุติ) เล่าให้ฟัง คือ

“น้องเป็นคนหนึ่งที่เคยเล่นการพนันและปัจจุบันก็ยังคงเล่นอยู่ การเล่นการพนันในกลุ่มเพื่อน ๆ มักจะเรียกกันว่าเข้าไปบ่อน ซึ่งในที่นี้ก็แล้วแต่ว่าเข้าไปแล้วใครจะเล่นอะไร ชอบอะไรก็เล่นอันนั้น ไปกันประมาณ 3 – 4 ช่วงวันหยุด หรือ เสาร์ - อาทิตย์ เนื่องจากบ่อนเปิดตลอด ส่วนใหญ่ก็จะเลือกเล่นไพ่ เพราะว่าใช้เวลาไม่นาน เช่น ป็อกเต็ง เลื่อนมังกร เงินที่ใช้เล่นประมาณ 100 – 200 บาท ซึ่งเอาเข้าจริง ๆ ก็ไม่ได้เงินทุกครั้งที่ได้เข้าไปเล่นบางครั้งก็เสีย เวลาเสียแล้วก็กลับ การไปเล่นที่บ่อนส่วนใหญ่จะเล่นในเมียวดีคอมเพล็กซ์ เพราะไปง่ายมีเรือข้ามตลอดและไม่เสียค่าใช้จ่าย ทั้งนี้รวมถึง ดูแล้วมันมีความปลอดภัยดี” (สัมภาษณ์เยาวชนหญิงชื่อ A (นามสมมุติ) เมื่อวันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2562)

จากบทสัมภาษณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าในพื้นที่แม่สอด-เมียวดี ปรากฏว่ามีเยาวชนเข้าสู่วิธีการพนันโดยการเล่นการพนันดังกล่าวเป็นการเข้าไปเล่นในบ่อนประเทศเพื่อนบ้าน อันได้แก่ เมียวดีคอมเพล็กซ์ ที่ตั้งอยู่ใกล้กับท่าข้ามบ้านท่าอาจ ในพื้นที่ตำบลท่าสายลวด อำเภอแม่สอด ลักษณะการเล่นการพนันที่เกิดขึ้นในกรณีสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างข้างต้นเป็นการเล่นการพนันที่ไม่ได้เล่นเป็นอาชีพและใช้ชีวิตส่วนใหญ่ในบ่อนการพนัน แต่เป็นลักษณะเล่นตามโอกาสการชักชวนของกลุ่มเพื่อน ลักษณะการเข้าไปเล่นประมาณ 3 - 4 คนใช้เงินเล่นประมาณ 100 – 200 บาท ทั้งนี้ผู้วิจัยยังได้ทำการสัมภาษณ์เยาวชนชาย ชื่อ B (นามสมมุติ) ในประเด็นว่าเคยเล่นการพนันหรือไม่ และปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลต่อการเล่นการพนัน B (นามสมมุติ) เล่าให้ฟังดังนี้

“เคยเล่นการเล่นการพนัน โดยเริ่มจากแต่ก่อนก็ไม่ว่าสิ่งที่กำลังเล่นอยู่คือการพนัน เพราะว่าแต่ก่อนก็ตามพ่อกับแม่เข้าไปในบ่อนเป็นประจำเพราะว่าอยู่บ้านไม่มีใครดูแล พ่อแม่จึงพาไปอยู่ในบ่อนด้วย ซึ่งก็อยู่ในบ่อนตลอดจนรู้สึกว่าการพนันทำงาน จนกระทั่งโตพอที่จะรู้ความจริงเข้าใจว่าที่ในบ่อนนี้เขาเรียกกันว่าการเล่น แต่ก็ไม่ได้สนใจอะไร ปัจจุบันก็เล่นบ้างแต่ก็ไม่ใช่ว่าจะเล่นได้หมดทุกอย่างเพราะเครื่องเล่นบางอย่างเหมาะกับผู้เล่นมากกว่า ส่วนผมกับเพื่อนก็มักจะเล่นอะไรง่าย ๆ เช่นเครื่องสล๊อต กับไพ่ป็อกเต็ง ส่วนสาเหตุการเล่นการพนันก็เล่นเพื่อความบันเทิง ไม่ได้หวังมาก เพราะวันธรรมดาที่เรียนหนังสือเหมือนกับคนอื่นทั่วไป อีกอย่างหนึ่งมันสนุกดีและ

ในฝั่งแม่สอดเล่นไม่ได้เพราะไม่มี หรือถ้าจะแอบเล่นก็กลัวตำรวจจับเพราะผิดกฎหมาย ดังนั้นจึงชวนเพื่อนมาเล่นฝั่งนี้ซึ่งเขาก็ให้เข้า” (สัมภาษณ์เยาวชนชาย ชื่อ B (นามสมมุติ) เมื่อวันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2562)

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้ทำการสัมภาษณ์เพิ่มเติมว่าในประเด็นเยาวชนบ่อนการพนัน ให้เข้าได้หรือไม่ จากการสัมภาษณ์พบว่า ถึงแม้ว่าบ่อนทุกบ่อนจะมีการเขียนป้ายห้ามเยาวชนที่มีอายุต่ำกว่า 18 บริบูรณ์ เข้าใช้บริการและมีสัญลักษณ์รูปภาพห้ามในรูปแบบต่าง ๆ แต่ในสถานการณ์ความเป็นจริงไม่ได้มีการรักษากฎระเบียบที่เป็นทางการมากนัก เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวไม่ได้อยู่ภายใต้กฎหมายที่เป็นอำนาจอธิปไตยของไทย แต่เป็นกฎหมายพิเศษที่บังคับใช้ในรัฐกระเหรี่ยงของเมียนมา ฉะนั้นการมีป้ายหรือสัญลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับการห้ามเยาวชนที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี เข้าจึงเป็นลักษณะการขอความร่วมมือระหว่างรัฐไทยกับรัฐกระเหรี่ยงเท่านั้น ทั้งนี้จากการสัมภาษณ์ อาจารย์ในวิทยาลัยเทคนิคแม่สอด ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่าลักษณะของการเข้มงวดเรื่องการห้ามเยาวชนไทยที่มีอายุต่ำกว่า 18 บริบูรณ์ เข้าบ่อนการพนัน เริ่มมีผลบังคับใช้อย่างจริงจังประมาณ 2 ปีนี้เอง เนื่องจากการจัดระเบียบชายแดนของรัฐบาลคณะรักษาความสงบแห่งชาติ หรือ คสช. ซึ่งก่อนหน้านี้จะมีการเข้มงวดเรื่องนี้ประชาชนสองฝั่งน้ำเมยก็ข้ามไปมากันปกติ โดยเฉพาะการข้ามไปเล่นการพนันถึงแม้ว่าจะมีจำนวนลดลงเมื่อเทียบกับช่วงที่บ่อนเปิดใหม่ แต่ก็มีการข้ามไปกันตลอดเวลา จนกระทั่งมีการเข้มงวดภายใต้รัฐบาลดังกล่าวจึงมีการจัดช่วงเวลาในการข้ามฝั่ง คือ ไม่สามารถข้ามออกไปยังฝั่งเมียวดีได้หลังเวลา 20.00 น.

จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างดังกล่าวผู้วิจัยต้องการสะท้อนให้เห็นบริบทของสถานการณ์การเล่นการพนันของเยาวชนในพื้นที่ชายแดนแม่สอด-เมียวดี โดยจากผลการวิจัยทั้งในส่วนการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณที่ใช้แบบสอบถามในการสำรวจ (questionnaire) และการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (indepth interview) ซึ่งการค้นพบของผลการวิจัยปรากฏข้อมูลยืนยันว่ามีเยาวชนเล่นการพนันอยู่จริงในพื้นที่ชายแดนแม่สอด-เมียวดี นอกจากนี้เพื่อนำเสนอข้อมูลว่าการข้ามไปเล่นการพนันในฝั่งเมียวดีนั้นปรากฏว่ามีเยาวชนข้ามไปมาอย่างง่ายดายซึ่งผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมสถิติในการนับจำนวนเยาวชนที่มีการข้ามไปบ่อนการพนันในฝั่งเมียวดี โดยกำหนดจุดนับจำนวนเยาวชนที่มีการข้ามฝั่งไปยังบ่อนการพนันไว้ 2 จุดข้ามได้แก่ พื้นที่หมู่บ้านท่าอาจ ซึ่งเป็นท่าตรงข้ามกับบ่อนการพนันเมียวดีคอมเพล็กซ์ และท่าข้ามตรงหมู่บ้านวังตะเคียนซึ่งตรงข้ามกับบ่อนการพนันสตาร์คอมเพล็กซ์ ทั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดวันในการเก็บข้อมูลรวมทั้งหมดที่ละ 7 วัน ในช่วงเวลา 8.30 น. ถึง 16.00 น. โดยปรากฏข้อมูลจำนวนเยาวชนทั้งชายและหญิงเดินทางข้ามไปยังคาสีโนทั้งเมียวดีคอมเพล็กซ์ (Myawaddy Complex) และสตาร์คอมเพล็กซ์ จำนวน 104 คน (ข้อมูลจากคุณพิสุทธิ ไม่ปรากฏนามสกุล ผู้ทำการเก็บข้อมูล ณ วันที่ 8 - 25 กรกฎาคม 2562)

“การเก็บสถิติดังกล่าวผู้วิจัยไม่ได้อนุมานว่าจำนวนเยาวชนที่ข้ามไปยังบ่อนการพนันจะต้องเล่นการพนันทุกคน แต่เพียงว่าผู้วิจัยต้องการสะท้อนให้เห็นถึงบรรยากาศของความเป็นชายแดนที่มีการล้นไหลของคนในลักษณะของการข้ามแดนอยู่ตลอดเวลา ซึ่งในตรรกะแบบเดียวกันการเล่นการพนันก็อาศัยฐานคิดของความล้นไหลในพื้นที่ชายแดนในส่งผลให้เยาวชนเข้าสู่วิธีการพนันทั้งในแบบที่ตั้งใจที่จะเข้าไปเล่นการพนันและในรูปแบบของการเข้าไปเป็นพนักงานของบ่อนการพนัน”

ภาพที่ 1 ลักษณะการข้ามฝั่งไปยังบ่อนการพนันในเมียวดีโดยทางเรือที่ทางบ่อนการพนันเตรียมไว้ให้
(ที่มา: ผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูล วันที่ 11 พฤษภาคม 2562)

ภาพที่ 2 เมียวติคอมเพล็กซ์
(ที่มา: ผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูล วันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2562)

อภิปรายผล

“เยาวชนกับบริบทของการพนันชายแดนในพื้นที่แม่สอด-เมียวติ”

การอภิปรายผลการวิจัยในประเด็นนี้ผู้วิจัยได้นำแนวคิดเกี่ยวกับการพนันเข้ามาวิเคราะห์ อันได้แก่ความหมายของการพนันซึ่งจิต เศรษฐบุตร ให้คำนิยามว่า “การพนันเป็นเอกเทศสัญญา ที่คู่สัญญาได้ให้คำมั่นซึ่งกันและกัน (จิต เศรษฐบุตร, 2540, น.18-32) ทั้งนี้ รุ่งโรจน์ รื่นเรืองศรี นิยามว่า “การพนัน คือ สัญญาที่ก่อให้เกิดการเสียเงินหรือทรัพย์สิน โดยคู่สัญญาถือเอาผลแห่งเหตุการณ์ ในอนาคตอันไม่แน่นอน (รุ่งโรจน์ รื่นเรืองศรี, 2524, น.75-93) ส่วนกิตติธัช อินทเกษตร ยังหมายถึง การที่ต้องมีการได้เสียเงินทองหรือทรัพย์สิน ถ้าไม่ได้เอาทรัพย์สินเงินทองก็ไม่ผิด (กิตติธัช อินทเกษตร, 2553, น.40) การให้ความหมายดังกล่าวหากกล่าวโดยสรุปก็คือ การพนันคือการเสี่ยงโชคและ ก่อให้เกิดความเสียหายต่อทรัพย์สิน ซึ่งในความหมายดังกล่าวผลของการวิจัยฉบับนี้ชี้ให้เห็นว่า สถานการณ์ของการเล่นการพนันในพื้นที่ชายแดนของเยาวชนยังคงมีการรับรู้ที่น้อยเกี่ยวกับ ความหมายของการพนันตามหลักการดังกล่าวซึ่งข้อมูลจากผลการวิจัยในเชิงปริมาณสะท้อนออกมา ดังนี้ คำถามที่มีค่าเฉลี่ยในประเด็น “ความคิดเห็นเกี่ยวกับการพนันของเยาวชนในพื้นที่ชายแดน แม่สอด-เมียวติ” ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับข้อความต่อไปนี้มากที่สุด ได้แก่ การเล่นการพนันทำให้ ถูกยอมรับทางสังคม (ค่าเฉลี่ย 2.70), การเล่นการพนันคือการทำงานอย่างหนึ่ง (ค่าเฉลี่ย 2.52), การเล่นพนันเป็นเรื่องปกติ ใคร ๆ ก็เล่น (ค่าเฉลี่ย 2.51), การเล่นพนันเป็นวิธีการหาเงินได้ง่าย ๆ (ค่าเฉลี่ย 2.39), การเล่นพนันทำให้เข้ากลุ่มกับเพื่อนได้ง่าย (ค่าเฉลี่ย 2.38), บ่อนการพนัน ตามชายแดนทำให้รู้สึกอยากเล่นการพนัน (ค่าเฉลี่ย 2.35), การเล่นพนันทำให้รู้สึกตื่นเต้น สนุกสนาน

คลายเครียด (ค่าเฉลี่ย 2.19), การพนันออนไลน์ทำให้เยาวชนเล่นการพนันมากขึ้น (ค่าเฉลี่ย 1.76), การพนันเป็นเรื่องใกล้ตัว (ค่าเฉลี่ย 1.58) และคนเสียพนันอาจก่อปัญหาสังคมอื่น ๆ เช่น ลักเล็กขโมยน้อย ค่าประเวณี (ค่าเฉลี่ย 1.40) ข้อมูลเชิงตัวเลขดังกล่าว “สะท้อนให้เห็นฐานคิดของเยาวชนในพื้นที่แม่สอด - เมียวดีว่าในนัยความหมายเชิงทฤษฎีแล้วเยาวชนยังรับรู้ความหมายที่แท้จริงของการเล่นการพนัน ทั้งนี้จึงส่งผลต่อพฤติกรรมนำไปสู่ช่องทางการเข้าสู่วิถีแห่งการพนัน”

ส่วนสาเหตุการเล่นการพนันผู้วิจัยได้สรุปจากการทบทวนแนวคิดเรื่องการเล่นการพนัน โดยสังเคราะห์สาเหตุที่ทำให้คนเล่นการพนันไว้ อาทิ ความโลภ ความโก้ ค่านิยมของสังคมบางกลุ่ม ความท้าทาย ความภูมิใจ และความเชื่อในโชคนักพนัน เป็นต้น จากผลการการศึกษาในวิจัยฉบับนี้ ในประเด็นเรื่อง “เหตุผลที่สำคัญที่สุดที่ทำให้น้องเล่นการพนัน” พบว่า เยาวชนผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ตอบว่า อยากลอง/เสี่ยงโชค จำนวน 86 คน คิดเป็นร้อยละ 22.9, สนุก/ คลายเครียด จำนวน 81 คน คิดเป็นร้อยละ 21.6, อยากได้เงิน จำนวน 65 คน คิดเป็นร้อยละ 17.3, มีคนชักชวน จำนวน 52 คน คิดเป็นร้อยละ 13.9, คิดว่าจะมีโอกาสชนะมาก จำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 9.3, ทำหาย/เทห์ จำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 7.7, สื่อโฆษณาจูงใจ จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 3.5, มีแหล่งที่เล่นอยู่ใกล้ๆ/เข้าถึงง่าย จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 1.9, และ เข้ากลุ่มกับเพื่อน จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 1.9 จากข้อมูลเชิงตัวเลขข้างต้นได้สะท้อนให้เห็นว่า “สาเหตุหรือเหตุผลส่วนใหญ่ของการเข้าสู่วงการพนันของเยาวชนเป็นไปตามกรอบแนวคิดที่ว่า ด้วยเรื่องสาเหตุการเล่นการพนัน คือ การเสี่ยงโชคและการอยากลอง” ทั้งนี้ผลการวิจัยยังสอดคล้องงานศึกษาของ เสริน ปุณณะหิตานนท์ ได้ทำการศึกษาวิจัย “แนวความคิดและพฤติกรรมเกี่ยวกับการพนันของเยาวชน” โดยกล่าวถึงพฤติกรรมความเสี่ยงโชคของเยาวชน” (เสริน ปุณณะหิตานนท์, 2527, น.15)และ งานของ Amati ที่ทำการวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมการเล่นการพนันโดยศึกษาการใช้เวลาว่างของเด็กวัยรุ่น อายุ 7 - 16 ปี พบว่าการเล่นการพนันเกิดจากกิจกรรมกระทำในเวลาว่างและเป็นปรากฏการณ์ปกติในยามพักผ่อน (จรรยา กล่าวสุนทร, 2540, น.15) ทั้งนี้รวมถึงสมาคมจิตแพทย์อเมริกัน (American Psychiatric Association, 2007) และศุภศักดิ์ ตระการรัตน์กุล กล่าวถึงสาเหตุการเล่นการพนันภายใต้แรงจูงใจต่าง ๆ อาทิ มีคนชักชวนความเทห์ และความท้าทาย เป็นต้น (ศุภศักดิ์ ตระการรัตน์กุล, 2550, น.15)

สำหรับประเด็นเรื่อง “ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการพนัน” จากแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการพนันระบุว่า เป็นผลกระทบทั้งด้านบวกและด้านลบจากการเล่นการพนันในทรรศนะของ อนันต์ เกตุวงศ์ธั่น หาพิพัฒน์ และชูพงศ์ จารุดำรงศักดิ์ อธิบายเพิ่มเติมว่าผลกระทบของการพนันนำมาซึ่งผลกระทบที่เกี่ยวกับอาชญากรรม เป็นต้นแบบแห่งความแตกแยก (อนันต์ เกตุวงศ์, 2541, น.26-27) การทะเลาะวิวาทและการประทุษร้ายต่อร่างกาย (ชูพงศ์ จารุดำรงศักดิ์, 2545, น.25) สอดคล้องกับสายสุรี จุติกุล ที่ระบุว่าข้อเสียของการพนัน คือ ถ้าการเล่นการพนันได้ประพฤติดิตจนเป็นนิสัยแล้ว จะส่งผลให้บุคคลนั้นเป็นคนที่ขาดความรับผิดชอบต่อตนเองต่อครอบครัวและสังคม (สายสุรี จุติกุล, 2531, น.227) และ จากผลการวิจัยในประเด็น “เยาวชนในพื้นที่แม่สอด-เมียวดีได้รับผลกระทบจากการเล่นพนันอะไรบ้าง” พบว่าเยาวชนผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ตอบว่า อื่น ๆ จำนวน 53 คน คิดเป็นร้อยละ 16.1, เสียการเรียน จำนวน 50 คน คิดเป็นร้อยละ 15.2,

คิดเป็นร้อยละ 14.0, ถูกโกง/ไม่จ่าย/จ่ายไม่ครบ จำนวน 45 คน คิดเป็นร้อยละ 13.7, พ่อแม่ผู้ปกครองดุด่า/ลงโทษ จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 12.2, ความเครียดมาก จำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 10.6, ทะเลาะวิวาทกับคู่พัวพัน จำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 19.7, เป็นหนี้พัวพัน จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 6.4, และถูกขู่/ทำร้ายร่างกายจากเจ้าหน้าที่ จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 2.1 “สำหรับประเด็นนี้ในบางข้อคำถามมีความสอดคล้องกับกรอบแนวคิดเรื่องผลกระทบการพัวพันข้างต้นในข้อที่ว่า การพัวพันนำไปสู่การทะเลาะวิวาทและการขู่ทำร้าย”

นอกจากนี้ผลการศึกษาที่เป็นข้อมูลการสัมภาษณ์ “สะท้อนให้เห็นถึงพฤติกรรมของเยาวชนที่มีการเล่นการพนันในพื้นที่กล่าวคือ ได้มีการเล่นการพนันและปัจจุบันก็ยังคงเล่นอยู่” ส่วนใหญ่จะไปเป็นกลุ่มเพื่อนและก็จะเลือกเล่นไพ่เป็นหลัก เยาวชนเข้าสู่วิถีการพนันโดยการเล่นการพนันดังกล่าวเป็นการเข้าไปเล่นในบ่อนประเทศเพื่อนบ้าน อันได้แก่ เมียวติคอมเพล็กซ์ที่ตั้งอยู่ใกล้ท่าข้ามบ้านท่าอาจ ในพื้นที่ตำบลท่าสายลวด อำเภอแม่สอด ลักษณะการเล่นการพนันที่เกิดขึ้นในกรณีสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างข้างต้น “การเล่นการพนันที่ไม่ได้เล่นเป็นอาชีพและใช้ชีวิตส่วนใหญ่ในบ่อนการพนัน แต่เป็นลักษณะเล่นตามโอกาสการชักชวนของกลุ่มเพื่อน ลักษณะการเข้าไปเล่นประมาณ 3 - 4 คน ใช้เงินเล่นประมาณ 100 - 200 บาท” สำหรับข้อมูลในงานในประเด็นนี้ในเรื่องการเล่นเป็นอาชีพเนื่องจากเยาวชนในพื้นที่ไม่ได้มีการเล่นเป็นอาชีพเพียงแต่เล่นเป็นบางครั้งเมื่อมีโอกาสเมื่อเปรียบเทียบกับงานวิจัยของ สุภาวดี ขุนทองจันทร์ ที่ได้อธิบายให้พฤติกรรมการเล่นการพนันนั้นคือพฤติกรรมหนึ่งของการการใช้เงินของกลุ่มเยาวชน โดยงานศึกษาเรื่องพฤติกรรมการเล่นการพนันของวัยรุ่นในบริบทของสังคมไทยภาคอีสานพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานีและมุกดาหาร (สุภาวดี ขุนทองจันทร์, 2557, น.10-12) และงานวิจัยฉบับนี้ยังแตกต่างกับงานวิจัยของ กฤษฎา พรประภา ที่พยายามอธิบายถึงพฤติกรรมของกลุ่มเยาวชนในการเข้าถึงบ่อนการพนันได้โดยง่ายผ่านงานวิจัยเรื่องพฤติกรรมการเล่นการพนันและความคิดเห็นของประชาชนในประเทศไทยที่มีต่อสถานบันเทิงครบวงจร รีสอร์ทคาสิโนในประเทศไทย กล่าวคือพฤติกรรมการเล่นการพนันของประชาชนในเขตประเทศไทย พบว่า กลุ่มประชาชนในทุกระดับการศึกษา ทุกอาชีพ โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนยังคงเล่นการพนันอยู่อย่างสม่ำเสมอ (กฤษฎา พรประภา, 2560) แต่ในข้อพบงานวิจัยฉบับนี้ชี้ให้เห็นว่าถึงแม้ว่าการเข้าถึงบ่อนการพนันจะเข้าได้โดยง่ายแต่ก็เชื่อว่าเยาวชนสามารถมีเงินเล่นการพนันได้ซึ่งการเล่นอาจเกิดจากการอยากลองไม่ได้เป็นการเล่นแบบมีอาชีพ

สรุป

สถานการณ์การเล่นการพนันของเยาวชนในพื้นที่ชายแดนแม่สอด-เมียวติ นำเสนอบริบทของพื้นที่ชายแดนแม่สอด - เมียวติในฐานะพื้นที่ที่มีสถานประกอบการคาสิโนเปิดให้บริการ การสถาปนาขึ้นของวงจรการพนันและคาสิโน ส่งผลต่อปัจจัยที่ทำให้เยาวชนไทยเข้าไปเล่นในบ่อนการพนันในจังหวัดเมียวติ โดยพฤติกรรมนั้นได้สะท้อนให้เห็นว่าการเล่นการพนันดังกล่าวไม่ใช่เป็นรูปแบบเดียวกับการเล่นการพนันทั่วไป แต่มีนัยเชิงพื้นที่ของอำนาจรัฐคอยกำกับดูแลถึงแม้จะได้ผลบ้างหรือไม่ได้ผลบ้างแต่ก็ยังถือว่าเกี่ยวพันกับอำนาจรัฐในการข้ามเขตแดน อย่างไรนั้นเนื่องด้วยธรรมชาติของเขตเศรษฐกิจพิเศษที่เป็นนโยบายของรัฐในการสนับสนุนระบบการค้าแบบทุนนิยมที่สร้างโอกาสให้เกิดการเคลื่อนไหลทางด้านทุน ทรัพยากร สินค้า และผู้คน ด้วยเหตุนี้บริบทของเศรษฐกิจ

แบบทุนนิยมร่วมกับบริบทรัฐชาติสมัยใหม่ได้ส่งเสริมให้การเล่นการพนันในพื้นที่ชายแดนเพิ่มมากขึ้น จากจำนวนบ่อนคาสิโนที่เพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ สะท้อนถึงความต้องการของผู้คนต่อการเล่นการพนัน ในบ่อนคาสิโน และสะท้อนให้เห็นว่ารัฐเอื้อให้เกิดการดำเนินธุรกิจดังกล่าว โดยไม่ให้ความสำคัญ กับเส้นเขตแดน หรือความมั่นคงทางการเมืองมากไปกว่าการพัฒนาเศรษฐกิจ

จากบริบทดังกล่าวว่าด้วยการสิ้นไหลของเงินในพื้นที่ชายแดนแม่สอด - เมียวดี จึงทำให้ อิทธิพลของการแสวงหาโชคลาภภายใต้รูปแบบการเล่นการพนันเป็นสิ่งแปลกใหม่ในพื้นที่และ ชวนน่าลึกลับ ดังนั้นสถานการณ์ดังกล่าวจึงส่งผลต่อเยาวชนในพื้นที่ในการเข้าสู่วิถีแห่งการพนัน ทั้งในรูปแบบที่ตั้งใจและไม่ตั้งใจ อย่างไรก็ตามบทความวิจัยฉบับนี้ยังคงนำเสนอจุดยืนต่อข้อมูล เชิงประจักษ์ที่ได้จากการลงพื้นที่ทั้งในส่วนข้อมูลที่เป็นเชิงปริมาณและข้อมูลที่เป็นเชิงคุณภาพ โดยมองว่าพื้นที่ชายแดนแม่สอด - เมียวดีมีเยาวชนเดินทางข้ามฝั่งไปเล่นการพนันในบ่อนการพนัน ของประเทศเพื่อนบ้านจริง แต่ลักษณะการเล่นดังกล่าวเป็นเพียงการเล่นแบบครั้งคราวไม่ได้ มีการเล่นเป็นอาชีพ ในการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์การเล่นการพนันของเยาวชนในพื้นที่ ชายแดนแม่สอด - เมียวดี ปรากฏข้อมูลได้แก่ ความเห็นเกี่ยวกับเยาวชนต่อการพนันในพื้นที่ ชายแดนปรากฏว่าเยาวชนส่วนใหญ่มีความเห็นไม่แน่ใจต่อประเด็นเรื่องการพนัน ในประเด็นเกี่ยวกับ ประสิทธิภาพการเล่นการพนันของเยาวชนส่วนใหญ่เริ่มเล่นจากเล่นการพนันประเภทน้ำเต้าปูปลา/ ไฮโล ในประเด็นเหตุผลที่ทำให้เยาวชนเข้าสู่วิถีแห่งการพนัน คือ คือ อยากลอง/ เสี่ยงโชค โดยเยาวชน ในพื้นที่เริ่มเข้าสู่บ่อนการพนันอายุต่ำสุด 5 ปี จนถึง 18 ปี ทั้งนี้ผลวิจัยยังปรากฏให้เห็นภาพว่า นอกจากในบ่อนคาสิโนแล้วเยาวชนยังมีการเล่นการพนันในบริเวณบ้านและชุมชนมากกว่านั้น เยาวชนจำนวนหนึ่งเข้าสู่การเล่นการพนันแบบออนไลน์ สำหรับประเด็นเรื่องเงินที่ใช้เล่นการพนัน พบว่าเยาวชนส่วนใหญ่ใช้เงินเก็บตนเองและเงินที่ผู้ปกครองให้ ท้ายสุดปัญหาที่เยาวชนต้องเผชิญ หลังจากเข้าสู่วิถีแห่งการพนัน คือ การเสียการเรียน การลักทรัพย์ ปัญหายาเสพติด และพฤติกรรม ที่ก้าวร้าว เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาของงานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยขอเสนอข้อเสนอแนะเชิงนโยบายโดยอ้างอิง จากข้อเท็จจริงของผลการวิจัยโดยการแก้ปัญหาการเล่นการพนันของเยาวชนในพื้นที่ชายแดน แม่สอด - เมียวดี ดังนี้

1. การแก้ไขปัญหาต่อสถานการณ์การพนันของเยาวชนในพื้นที่ชายแดนแม่สอด - เมียวดี ควรเริ่มจากสถาบันครอบครัวต้องให้คำปรึกษาและอบรม ชัดเจน เยาวชน ว่าโดยเนื้อแท้ของ การพนันนำมาสู่ปัญหาอย่างไรบ้าง โดยการให้ข้อมูลที่ถูกต้องอย่างตรงไปตรงมา เพื่อให้เยาวชน ตระหนักถึงแล้วเสี่ยงที่จะไปทำกิจกรรมอื่นแทนที่จะมุ่งไปสู่การเล่นการพนัน
2. การแก้ไขปัญหาต่อสถานการณ์การพนันของเยาวชนในพื้นที่ชายแดนแม่สอด - เมียวดี สถาบันครอบครัวจะต้องไม่สร้างวัฒนธรรมการเล่นการพนันไม่ว่าจะเป็นการเล่นในเชิงประเพณี เทศกาล หรือการเข้าบ่อนในเมียวดี

3. ในระดับชุมชนต่อการรับมือกับแก้ปัญหาการเล่นการพนันของเยาวชนในพื้นที่ชายแดนแม่สอด - เมียวดี ชุมชนมีการปรึกษาหารือกับสถาบันการศึกษาในพื้นที่ในการสร้างหลักสูตรเสริมในประเด็นเรื่องการพนันเพื่อที่จะถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับเยาวชนและชาวบ้านในอำเภอแม่สอด ซึ่งในประเด็นนี้ถือว่าการเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาที่ต้องอาศัยความร่วมมือกันในแต่ละภาคส่วนงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้หลักสูตรดังกล่าวครอบคลุมถึงทุกมิติของปัญหา และท้ายที่สุดจะเชื่อว่าจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้

4. ในระดับปฏิบัติการชุมชนร่วมกันสร้างแนวทางในการแก้ไขปัญหาในเรื่องเยาวชนกับปัญหาการเล่นการพนัน คือ การจัดตั้งคณะกรรมการขึ้นมาชุดหนึ่งในชุมชนโดยการพบปะพูดคุยเกี่ยวกับเยาวชนและการพนัน นำไปสู่การออกแบบการตรวจเยี่ยมและเฝ้าระวังเยาวชนที่เป็นกลุ่มเสี่ยงในการเข้าสู่วิถีการพนัน

5. การรับมือปัญหาในระดับรัฐ หน่วยงานภาครัฐจะต้องมีความรู้ความเข้าใจอย่างทอ่งแท้และยอมรับข้อเท็จจริงในพื้นที่ที่มีจำนวนเด็กและเยาวชนเล่นการพนัน ทั้งในพื้นที่แม่สอดและการข้ามไปเล่นในฝั่งเมียวดี เนื่องจากการยอมรับข้อเท็จจริงดังกล่าวจะนำไปสู่การหาทางออกให้แก่สถานการณ์ได้อย่างถูกต้อง ซึ่งหน่วยงานภาครัฐในทุกระดับจะต้องมีการสำรวจปัญหา การเก็บข้อมูลเชิงสถิติและข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพนัน ด้วยเหตุนี้จึงจะเป็นแนวทางที่นำไปสู่การแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างตรงจุดและมีความชัดเจน

6. การบูรณาการหน่วยงานภาครัฐต้องเป็นกลไกสำคัญในการประสานความร่วมมือกับทุกภาคส่วน อันได้แก่ ประชาสังคม ผู้ประกอบการ ชาวบ้าน ในการสร้างคณะกรรมการติดตามและเฝ้าระวังสถานการณ์ ในรูปแบบคล้ายกับกลุ่มอาสาสมัคร

บรรณานุกรม

- กิตติธัช อินทเพชร. (2553). *พฤติกรรมการเล่นพนันฟุตบอล: กรณีศึกษานักศึกษาระดับอุดมศึกษาแห่งหนึ่งในภาคตะวันออก*. (ปัญหาพิเศษรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน, วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- กฤษฎา พรประภา. (2560). *พฤติกรรมการเล่นการพนันและความคิดเห็นของประชาชนในประเทศไทยที่มีต่อสถาบันเทววิทยารัฐบาล ริสอร์ทเทคโนโลยีในประเทศไทย*. Veridian E-Journal, Silpakorn University.
- จีต เศรษฐบุตร. (2540). *หลักกฎหมายแพ่งลักษณะหนี้*. กรุงเทพฯ: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- จรรยา กล่าสุนทร. (2540). *การศึกษาตัวแปรและพฤติกรรมการเล่นการพนันของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ตามทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.
- ชูพงษ์ จารุดำรงศักดิ์. (2545). *ผลกระทบที่มีต่อสังคมและครอบครัวจากการเล่นพนันฟุตบอล*. (ปัญหาพิเศษรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). สาขาวิชานโยบายสาธารณะ, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยบูรพา.

- บุญชม ศรีสะอาด. (2546). *การพัฒนาหลักสูตรและการวิจัยเกี่ยวกับหลักสูตร*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- รัตพงษ์ สอนสุภาพ. (2561). *รัฐและทุนคาสโน: การลงทุนในพื้นที่ชายแดนไทยและเพื่อนบ้าน*.
กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษาปัญหาการพนันคณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วสิน ปัญญาอุตรตระกูล. (2561). *คาสีและเครือข่ายธุรกิจ ในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษ แม่สอด-เมียวดี*.
กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษาปัญหาการพนันคณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2560). *เครือข่ายธุรกิจและผลกระทบของการเปิดบ่อนคาสีโนตามชายแดนไทย-พม่า: กรณีศึกษาเขตเศรษฐกิจพิเศษแม่สอด จังหวัดตาก*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษาปัญหาการพนัน คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วสันต์ ปัญญาแก้ว. (2561). *การพนัน รัฐพัฒนา คาสีโนชายแดน*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษาปัญหา การพนันคณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วัลลภ รัฐฉัตรานนท์. 2557. *เทคนิควิจัยสังคมศาสตร์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ศุภศักดิ์ ตระการรัตนกุล. (2550). *การเสนอเนื้อหาเรื่องฟุตบอลต่างประเทศในหนังสือพิมพ์กีฬา กับปัญหาการพนันฟุตบอล*. (สารนิพนธ์วารสารศาสตรบัณฑิต). สาขาวารสารศาสตร์ และสื่อสารมวลชน, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สายสุรี จุติกุล. (2531). *การศึกษาแนวความคิดและพฤติกรรมเกี่ยวกับพนันของเด็กและเยาวชน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี.
- เสริม ปุณณะหิตานนท์. (2527). *การกระทำผิดในสังคม: สังคมวิทยาอาชญาและพฤติกรรมเบี่ยงเบน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อนันต์ เกตุวงศ์. (2541). *หลักและเทคนิคการวางแผน (พิมพ์ครั้งที่ 8)*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

American Psychiatric Association. (2007). Retrieved from <https://www.psychiatry.org/>

สัมภาษณ์

A (นามสมมุติ), เยาวชนหญิง. (17 กุมภาพันธ์ 2562). [บทสัมภาษณ์].

B (นามสมมุติ), เยาวชนชาย. (17 กุมภาพันธ์ 2562). [บทสัมภาษณ์].

การจัดการขยะในชุมชนเมือง: อำนาจและการมีส่วนร่วมของประชาชน

อรอุมา รัตนพล^{*}
 ทัชวัฒน์ เหล่าสุวรรณ^{**}
 ปิยลักษณ์ โพธิ์วรรณ^{***}

(วันรับบทความ: 21 กันยายน 2562/ วันแก้ไขบทความ: 23 ธันวาคม 2562/ วันตอบรับบทความ: 7 มกราคม 2563)

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดการขยะในชุมชนเมืองอีสาน ในมิติอำนาจและการมีส่วนร่วมของประชาชนและเพื่อเปรียบเทียบการจัดการขยะในชุมชนเมืองและชุมชนชนเมือง ในมิติอำนาจและการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพเก็บรวบรวมข้อมูลกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน คณะกรรมการชุมชนและประชาชนผู้ร่วมในกิจกรรมการจัดการขยะในชุมชนซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก (key informants) จำนวน 35 คน แบ่งเป็นตัวแทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน คณะกรรมการชุมชน และประชาชน โดยสัมภาษณ์เชิงลึกและสนทนากลุ่ม ผลการวิจัยพบว่า จัดการขยะในชุมชนเมืองอีสาน ในมิติอำนาจและการมีส่วนร่วมของประชาชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีการกำหนดนโยบายการกระจายอำนาจให้กับชุมชน ตลอดทั้งการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการชุมชน ผู้นำชุมชนซึ่งเป็นผู้ขับเคลื่อนในการจัดการชุมชน โดยมีการสร้างความเข้าใจและอาศัยความร่วมมือจากเครือข่ายชุมชน ประชาชน เพื่อให้ชุมชนตระหนักถึงการจัดการขยะโดยชุมชน โดยเฉพาะมีความเข้าใจในการคัดแยกขยะในครัวเรือน การปลูกจิตสำนึกให้กับเยาวชน โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน นอกจากนั้นเมื่อเปรียบเทียบการจัดการขยะในชุมชนเมืองและชุมชนชนเมือง ในมิติอำนาจและการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้แก่ ชุมชนโนนหนองวัด 1 ในเขตเทศบาลนครขอนแก่น และพื้นที่ชนเมือง ได้แก่ ชุมชนหัวถนน ในเขตเทศบาลตำบลพระลับ พบว่า เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพในการจัดการขยะโดยผู้นำชุมชนและคณะกรรมการชุมชนได้มีบทบาทในการจัดการชุมชนเกิดเครือข่ายในชุมชน จากการศึกษาวิจัยในบริบทสภาพทั่วไปในเขตเมืองย่อมมีความหลากหลายทางนิเวศวิทยา ประชากรที่เข้ามาพักอาศัยในเขตเมืองย่อมมีความแออัดมากกว่าเขตชนเมือง การปฏิสัมพันธ์ของคนในเมืองก็ย่อมน้อยกว่าในเขตชนเมือง

คำสำคัญ: การจัดการขยะ/ ชุมชนเมือง/ อำนาจของประชาชน/ การมีส่วนร่วมของประชาชน

^{*} นักศึกษาปริญญาเอก สาขารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

^{**} อาจารย์ ดร., คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

^{***} รองศาสตราจารย์ ประจำคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

Waste Management in Urban Isan Communities: Power and People Participation

Ornuma Ratanapon^{*}

Tachawat Laosuwan^{**}

Piyalak Photiwan^{***}

(Received Date : September 21, 2019, Revised Date : December 23, 2019, Accepted Date: January 7, 2020)

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study waste management in the urban communities of Northeastern Thailand, focusing on the dimensions of power and participation, and 2) to compare waste management of urban communities with that of suburban communities, particularly in regard to the dimensions of power and participation. The data for this qualitative study was collected through in-depth interviews and focus group discussions with thirty-five key informants, comprised of employees in local administrative organizations, community leaders, community committee members, and people who participate in community waste management activities. There are two main findings of this research as follows: 1) waste management in urban Isaan communities follow a decentralization policy as set by the local administrative organizations (LAOs), in which community leaders were assigned responsibility, participation was promoted, community coordination was enhanced through household waste separation and collection, and youth awareness was strengthened; and 2) comparing an urban community (Non Nong Wat 1 in Khon Kaen) to a suburban community (Hua Thanon in Phra Lab) demonstrated that the community leaders and committees participated in waste management, eventually forming a network of communities. While the urban area was very ecologically diverse, it was also more densely populated than the suburban area and had less interaction between community members.

Keywords: Waste Management/ Urban Community/ People Power/ People Participation

^{*} Ph.D. students Political Science Program Faculty of Political Science, Rajabhat Maha Sarakham University

^{**} Lecturer, Faculty of Education Rajabhat Maha Sarakham University, Thesis Major Adviser

^{***} Associate professor Dr. , Rajabhat Maha Sarakham University, Thesis Co - Adviser

บทนำ

ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาที่ทุกประเทศได้เร่งหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา เพื่อให้โลกไม่ถูกทำลายไปมากกว่านี้ ซึ่งการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมได้มีการส่งเสริมกันอยู่หลายด้าน เช่น การรณรงค์ปลูกต้นไม้เพื่อเพิ่มออกซิเจนให้กับชั้นบรรยากาศ การรณรงค์ให้หยุดเผาทำลายป่า การรักษาแหล่งน้ำ นอกจากนั้นการแก้ปัญหาที่ขณะนี้ไม่ว่าประเทศใด ๆ รวมทั้งประเทศไทยได้เห็นความสำคัญในการที่จะรีบเร่งแก้ปัญหา โดยกำหนดให้เป็นวาระแห่งชาติ คือ การแก้ปัญหาขยะ ซึ่งเป็นปัญหาที่คู่กับสังคมไทยมายาวนานและนับวันยังมีแนวโน้มทวีความรุนแรงมากขึ้น สาเหตุเนื่องมาจากการเพิ่มขึ้นของปริมาณขยะมูลฝอยตามอัตราการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร การขยายตัวทางเศรษฐกิจ พฤติกรรมในการอุปโภคบริโภคของประชาชน ในขณะเดียวกันปริมาณขยะมูลฝอยที่มีการจัดการอย่างถูกต้องยังเป็นปัญหาที่ทุกหน่วยงานร่วมกันหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาให้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากการสำรวจปริมาณมูลฝอยที่เกิดขึ้นในพื้นที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั่วประเทศ ในปี พ.ศ. 2559 พบว่า มีปริมาณมูลฝอย จำนวน 27.04 ล้านตัน เก็บขนไปกำจัดอย่างถูกวิธี จำนวน 7.46 ล้านตัน (27 %) สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ 5.15 ล้านตัน (19 %) และที่เหลือเป็นการกำจัดที่ไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการ 14.2 ล้านตัน (54 %) และผลการสำรวจปริมาณขยะมูลฝอย ในปี พ.ศ. 2557 พบว่า มีปริมาณมูลฝอยตกค้างสะสม ประมาณ 30.8 ล้านตัน และขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นใหม่ ประมาณ 26.19 ล้านตัน (คู่มือปฏิบัติงานด้านการจัดการขยะมูลฝอย ในเขตพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, 2560)

ในปี 2561 มีปริมาณขยะมูลฝอยเกิดขึ้น จำนวน 27.8 ล้านตัน เมื่อเปรียบเทียบกับปี 2560 มีปริมาณเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.64 เนื่องจากการขยายตัวของชุมชนเมือง และการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตจากสังคมเกษตรกรรมสู่สังคมเมือง การเพิ่มขึ้นของประชากร การส่งเสริมการท่องเที่ยว การบริโภคที่เพิ่มมากขึ้นส่งผลให้ปริมาณขยะมูลฝอยในหลายพื้นที่เพิ่มมากขึ้น (กรมควบคุมมลพิษ, 2562)

นอกจากนั้นกระทรวงมหาดไทยในฐานะที่เป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่บำบัดทุกข์บำรุงสุขให้แก่ประชาชนในพื้นที่จังหวัดและมีอำนาจหน้าที่ในการกำกับดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นหน่วยงานบริการสาธารณะให้แก่ประชาชน ประกอบด้วยองค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล กรุงเทพมหานครและเมืองพัทยา ซึ่งเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งนี้ กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทยมีอำนาจหน้าที่ในการดูแล ส่งเสริม และสนับสนุนการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั่วประเทศ ทั้งหมด 7,851 แห่ง นอกจากนั้น เมื่อวันที่ 26 สิงหาคม 2557 คณะรักษาความสงบแห่งชาติ ได้มีมติเห็นชอบ แนวทางการจัดการขยะมูลฝอย และของเสียอันตรายตามที่กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสนอโดยมีกรอบแนวความคิดที่สำคัญคือกำจัดขยะมูลฝอยตกค้างสะสมในสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยในพื้นที่วิกฤติ สร้างรูปแบบการกำจัดขยะมูลฝอยและของเสียอันตรายที่เหมาะสม เน้นการลดและการคัดแยกขยะมูลฝอยตั้งแต่ต้นทาง การจัดการขยะมูลฝอยแบบศูนย์รวม การแปรรูปเป็นพลังงานหรือทำให้เกิดประโยชน์สูงสุด และวางระเบียบ มาตรการการจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตราย โดยเน้นการสร้างวินัยในชาติ มุ่งสู่การจัดการอย่างยั่งยืน และการบังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มงวด โดยกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น

กระทรวงมหาดไทยได้จัดทำแนวทางการแก้ไขปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในภาพรวมของประเทศ โดยยึดหลักการที่ว่า “ขยะเกิดในพื้นที่ใด ควรเป็นความรับผิดชอบ ในการกำจัด โดยพื้นที่นั้น” (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2560) ในการดำเนินการแก้ไขปัญห ขยะมูลฝอยชุมชนที่ผ่านมา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินการ ภายใต้นโยบายรัฐบาล ทั้งนี้ พบว่า ปัญหาสำคัญในการดำเนินการแก้ไขปัญหขยะมูลฝอยที่ผ่านมา ได้แก่ ข้อจำกัดด้านงบประมาณ ข้อจำกัดในด้านสมรรถนะองค์กร ปัญหาด้านการผลักดันนโยบายสู่การปฏิบัติ ปัญหาข้อจำกัดด้านสถานที่ ปัญหาด้านการประชาสัมพันธ์ ถึงแม้ว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้มีการส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงานจัดการขยะ อาทิเช่น โครงการการรณรงค์การคัดแยกขยะตามหลัก 3 Rs โครงการแม่บ้านมหาดไทยแยกขยะ การจัดตั้งองค์กรอาสาสมัครรักโลก (อถล.) การรณรงค์การกำจัดขยะเปียก โครงการลดปริมาณขยะและอีกหลาย ๆ โครงการที่ทุกกระทรวง กรม ได้มีการประสานงานไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละแห่ง ยังได้มีการตั้งงบประมาณและดำเนินการในการกำจัดขยะมูลฝอย เพื่อรองรับการกำจัดขยะมูลฝอยของแต่ละท้องถิ่นเอง เช่น การจัดซื้อรถขยะเพื่อทำการเก็บขนไปทิ้งในสถานที่ทิ้งขยะ ซึ่งปัจจุบันยังเกิดปัญหาที่ทิ้งขยะมีการจัดการขยะไม่ถูกสุขลักษณะเท่าที่ควร ปัญหาบ่อขยะที่สะสมมาเป็นเวลานานทำให้บ่อขยะเต็มไม่สามารถรองรับขยะที่มีปริมาณมากได้ เกิดมลภาวะเป็นพิษ ก่อให้เกิดความเดือดร้อนให้กับประชาชนในพื้นที่อีกด้วย ทำให้เห็นได้ว่าการแก้ปัญหการจัดการขยะที่ผ่านมายังไม่ประสบความสำเร็จหรือสามารถกำจัดขยะให้หมดสิ้นไปได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งขยะในเมืองใหญ่ยังเป็นปัญหาที่เรื้อรัง และสะสมเป็นเวลากว่าหลายสิบปีพบว่า มีขยะตกค้าง ขยะที่เกิดขึ้นใหม่ที่ยังเป็นปัญหาที่ทุกหน่วยงานเร่งแก้ปัญหาพร้อมกัน

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเห็นว่า การที่จะแก้ปัญหขยะให้เป็นรูปธรรม ประสบผลสำเร็จได้นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของหน่วยงานหลัก คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่มีอำนาจหน้าที่โดยตรงที่จะต้องดำเนินงานให้สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนโดยการประสานระหว่างองค์กรและชุมชน สร้างความตระหนักให้เกิดขึ้นกับประชาชนโดยการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อให้เล็งเห็นความสำคัญของปัญหาการจัดการขยะและสามารถแก้ปัญหาได้อย่างยั่งยืน ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้วิจัยการจัดการขยะในชุมชนเมืองพื้นที่จังหวัดขอนแก่น เนื่องจากเป็นชุมชนขนาดใหญ่ที่มีปัญหาการจัดการขยะเช่นเดียวกับชุมชนเมืองใหญ่อีกหลายชุมชน แต่ในชุมชนซึ่งเป็นพื้นที่ที่วิจัยสามารถจัดการขยะได้เป็นผลสำเร็จ โดยความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับชุมชน อีกทั้งการจัดการขยะชุมชนโดยประชาชนในชุมชนที่มีส่วนร่วม ในทุกขั้นตอน ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า เป็นแนวทางการจัดการขยะในชุมชนเมืองหรือในทุกชุมชนที่จะก่อให้เกิดเป็นผลสำเร็จ โดยการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้พื้นที่ในเขตเมือง ได้แก่ ชุมชนโนนหนองวัด 1 ตำบลในเมือง จังหวัดขอนแก่น ซึ่งเป็นชุมชนที่มีประชากรแฝง หรือประชากรต่างพื้นที่มาพำนักอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก และเป็นย่านธุรกิจ ร้านค้า มีการเติบโตของเมือง ซึ่งถือได้ว่าจะต้องอาศัยการมีส่วนร่วมและความเข้มแข็งของผู้นำในการดำเนินการจัดการขยะ จึงจะก่อให้เกิดการดำเนินงานที่เป็นรูปธรรม และประสบผลสำเร็จภายใต้ต้นนโยบายการจัดการขยะของเทศบาลนครขอนแก่น ที่เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานหลักในการจัดการขยะ และผู้วิจัยได้ใช้พื้นที่ชุมชนชานเมือง ได้แก่ชุมชนหัวถนน ในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลพระลับ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ซึ่งชุมชนดังกล่าว

เป็นระหว่างชุมชนในเมืองกับชุมชนชนบทที่กำลังมีการขยายตัวของเมือง มีกลุ่มธุรกิจนายทุนที่เริ่มมีการขยายพื้นที่ความเจริญ นอกจากนั้นคนในชุมชนยังเป็นผู้คนที่หลากหลายอาชีพ ต่างพื้นที่เข้ามาพัวพันอาศัยอีกด้วย การดำเนินงานจัดการขยะจึงเป็นโจทย์สำคัญที่จะต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน รวมทั้งการผลักดันนโยบายไปสู่การปฏิบัติให้เป็นรูปธรรมเช่นเดียวกัน อีกทั้งผู้วิจัยได้มีความสนใจที่จะวิจัย การจัดการขยะในชุมชนเมืองอีสาน: อำนาจและการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อได้ทราบถึงการจัดการขยะของชุมชนเมืองที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน การผลักดันนโยบายไปสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมของผู้นำชุมชน ภายใต้การส่งเสริมสนับสนุนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เป็นหน่วยงานตามภารกิจหลัก ในมิติของความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างหน่วยงานต่อชุมชน ชุมชนต่อชุมชน ที่ก่อให้เกิดชุมชนเข้มแข็งอันเกิดจากการมีส่วนร่วมของชุมชน อันจะนำไปสู่การจัดการขยะที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน นอกจากนั้นผู้วิจัยเห็นว่าการศึกษารูปแบบการจัดการขยะ มีผู้วิจัยได้ศึกษาไว้หลายท่าน อาทิเช่น การวิจัยรูปแบบการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในแหล่งท่องเที่ยวมรดกโลก เทศบาลตำบลเมืองเก่า จังหวัดสุโขทัย ของ วสมน เทียมถนอม ซึ่งรูปแบบการจัดการขยะโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่วิจัยใช้เทคนิคสามเหลี่ยม เชื้อออนภูเขาและเทคนิคการสร้างพลังชุมชน เป็นกลไกในการขับเคลื่อนกระบวนการมีส่วนร่วมของ ภาคประชาชนในพื้นที่ภาครัฐ ซึ่งเป็นเทศบาลฯ และภาควิชาการ โดยร่วมกันจัดทำแผนยุทธศาสตร์ของชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และหลักการสิ่งแวดล้อมศึกษา คือ UCAN Model โดยมีกระบวนการดังนี้

1. Understanding, U หมายถึง การให้ความรู้ ความเข้าใจในการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมในพื้นที่มรดกโลก ประกอบด้วย กิจกรรมการมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาขยะ และการจัดการขยะในชุมชนฯ เรียนรู้วิกฤตสิ่งแวดล้อมชุมชน และการให้ความรู้ สิ่งแวดล้อมศึกษา

2. Change, C หมายถึง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันกับหน่วยงาน และชุมชนอื่นที่ประสบความสำเร็จ เพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ในระดับชุมชนเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาขยะ ด้วยกระบวนการจัดการขยะแบบผสมผสาน เพื่อให้เกิดความตระหนัก และเจตคติในเรื่องสิ่งแวดล้อมศึกษา

3. Action, A หมายถึง การฝึกปฏิบัติ เสริมสร้างทักษะ การคัดแยกขยะ การทำปุ๋ยน้ำชีวภาพจากขยะ อินทรีย์ในครัวเรือน การทำปุ๋ยหมักแบบเติมอากาศจากเศษกิ่งไม้ และวัชพืชการเลี้ยงไส้เดือนกำจัดขยะอินทรีย์ การทำเกษตรอินทรีย์ ตลอดจนการรณรงค์ปริมาณขยะในชุมชน ฯ ในรูปแบบต่าง ๆ และความสามารถในการประเมินผล

4. Network, N หมายถึง การขยายเครือข่าย กลุ่มอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ชุมชนอื่น ฯ ในแหล่งท่องเที่ยวมรดกโลก และยังมีงานวิจัยของ สมคิด ทับทิม ได้ศึกษาถึงการจัดการขยะด้วยการมีส่วนร่วมของคนเก็บขยะในเขตเมืองของประเทศไทย ด้านการพัฒนาารูปแบบการจัดการขยะด้วยการมีส่วนร่วมของคนเก็บขยะในเขตเมืองพบว่า ทุนทางสังคมในพื้นที่ผู้นำชุมชนอุปสงค์ และอุปทานที่เกิดขึ้นในระบบรับซื้อของเก่าขีดความสามารถในการรวมกลุ่มของคนเก็บขยะ ผู้บริหารส่วนราชการในพื้นที่สภาพที่อยู่อาศัยภาวะเปราะบางข้อบังคับการส่งเสริมและสนับสนุนด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะเครื่องมือที่จำเป็นและงบประมาณสภาพสังคมและวัฒนธรรม

และการศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมและพบว่าชุมชนชนเมืองมีความเป็นไปได้ในการพัฒนารูปแบบการจัดการขยะด้วยการมีส่วนร่วม โดยใช้รูปแบบที่เป็นทางการหรือกึ่งเป็นทางการกับแกนนำชุมชนเป็นแนวทางในการขับเคลื่อนชุมชนและใช้แนวทางความไม่เป็นการวัฒนธรรมชุมชนหรือรูปแบบท้องถิ่นนิยมขับเคลื่อนกระบวนการมีส่วนร่วมในกลุ่มคนเก็บขยะซึ่งรูปแบบที่เหมาะสมและได้รับการยอมรับจากผู้มีส่วนได้เสีย ทุกฝ่ายคือ การจัดการขยะโดยชุมชนด้วยการมีส่วนร่วมของคนเก็บขยะด้วยการให้คำปรึกษาและร่วมพิจารณาอย่างรอบคอบจากหน่วยงานภาครัฐและผู้ที่เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องซึ่งจากการทดลองใช้พบว่า การดำเนินการตามรูปแบบดังกล่าวนี้สามารถกระทำได้ แต่ยังคงจำเป็นต้องอาศัยปัจจัยและเวลาและพัฒนาการในการแก้ไขปัญหาอุปสรรคการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมและกระบวนการจัดการขยะที่มีอยู่เดิมในระยะยาวซึ่งยังเป็นข้อจำกัดของกระบวนการวิจัยในการศึกษาอย่างไรก็ตามด้วย กระบวนการวิจัยที่หลากหลายและได้รับการตรวจสอบมาโดยลำดับรูปแบบดังกล่าวนี้จึงสามารถนำไปปรับใช้ซึ่งจะส่งผลดีกับทุกฝ่ายตลอดไป

แต่การวิจัยในเรื่อง การจัดการขยะในชุมชนเมืองอีสาน และเปรียบเทียบกับชุมชนชนเมืองในมิติอำนาจและการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นยังไม่พบผู้ที่มีการวิจัยในเรื่องดังกล่าว ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจ เรื่อง การจัดการขยะในชุมชนเมืองอีสาน ในมิติอำนาจและการมีส่วนร่วมของประชาชน และเปรียบเทียบการจัดการขยะในชุมชนเมืองและชุมชนชนเมือง ในมิติอำนาจและการมีส่วนร่วมของประชาชนเช่นกัน นอกจากนี้ผู้วิจัยยังเห็นว่า หากมีการจัดการขยะเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยใช้หลักการมีส่วนร่วมของชุมชนแล้ว ไม่เพียงแต่จะสามารถทำให้ชุมชนปลอดขยะ ยังทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งประสานความร่วมมือได้ในทุกกิจกรรม เกิดความรักความสามัคคีในชุมชน และเกิดเป็นพลังชุมชนในการพัฒนาชุมชนของตนได้อีกด้วย

ดังนั้นบทความวิจัยนี้จึงตั้งคำถามว่า การจัดการขยะในชุมชนเมืองอีสานและชุมชนชนเมืองอีสาน ในมิติอำนาจและการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นอย่างไรและการจัดการขยะในชุมชนเมืองเปรียบเทียบกับชุมชนชนเมือง ในมิติอำนาจและการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการจัดการขยะในชุมชนเมืองอีสาน ในมิติอำนาจและการมีส่วนร่วมของประชาชน
2. เพื่อเปรียบเทียบการจัดการขยะในชุมชนเมืองและชุมชนชนเมือง ในมิติอำนาจและการมีส่วนร่วมของประชาชน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงปรากฏการณ์ทางสังคม (social phenomena) ที่เกิดขึ้นและดำรงอยู่อย่างมีแบบแผนตามหลักสากล (ชาย โพธิสิตา, 2556) ซึ่งจะทำให้ได้ข้อมูลทั่วไปของพื้นที่การศึกษา ทั้งสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและการเมือง และสามารถตอบวัตถุประสงค์การวิจัยได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์และถูกต้อง โดยการวิจัยถึง การจัดการขยะในชุมชนเมืองอีสาน ในมิติของการความสัมพันธ์เชิงอำนาจ

และการมีส่วนร่วมของประชาชน และเปรียบเทียบการจัดการขยะในชุมชนเมืองและชุมชนชนบท ในมิติของการความสัมพันธ์เชิงอำนาจและการมีส่วนร่วมของประชาชนเช่นกัน โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มเป้าหมายหรือผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญและการจัดสนทนากลุ่ม (focus group)

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) โดยพรรณนา (descriptive) ตามสภาพความเป็นจริงจากการตีความ การให้ความหมาย ในประเด็นตามวัตถุประสงค์การวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูล เป็นกระบวนการสรุปข้อมูลที่ได้ จากการสัมภาษณ์ การสังเกต สัมภาษณ์ การจดบันทึก การถอดเทปที่ได้นำมาวิเคราะห์ ซึ่งหลังจากเก็บรวบรวมข้อมูลแล้วเสร็จในแต่ละวัน ผู้วิจัยได้นำข้อมูลเหล่านั้น มาวิเคราะห์ โดยการตีความ และตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาอย่างตรงไปตรงมา ตามความเป็นจริง ซึ่งในการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล (data validity) ผู้วิจัยใช้กระบวนการตรวจสอบแบบสามเส้า (triangulation) โดยมีกระบวนการดังนี้ 1) การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า ด้านบุคคล (data triangulation) เพื่อต้องการทราบว่าข้อมูลที่ได้อาจแตกต่างกัน มีความเหมือนกันหรือแตกต่างกันอย่างไร ถ้าข้อมูลที่ได้อาจมีความเหมือนกัน แสดงว่าข้อมูลที่ได้มา มีความถูกต้อง โดยผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ทั้งในระดับเชิงลึก ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์ระดับปัจเจกบุคคล และข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่ม มาเปรียบเทียบในประเด็นเดียวกันว่าข้อมูลที่ได้มีความสอดคล้องกัน หรือแตกต่างกันหรือไม่อย่างไร 2) การตรวจสอบแบบสามเส้าด้านผู้วิจัย (research triangulation) เพื่อให้สามารถเก็บรวบรวมข้อมูล ได้ครบถ้วนสมบูรณ์ นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาเปรียบเทียบกับงานวิจัยของคนอื่น ในประเด็นเดียวกัน เพื่อตรวจสอบว่าข้อมูลที่ได้เหมือนกัน หรือแตกต่างกันอย่างไร 3) การตรวจสอบแบบสามเส้าด้านทฤษฎี (theory triangulation) โดยใช้ทฤษฎีที่มีความแตกต่างกัน ซึ่งผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้มาทำการพรรณนาตามแนวคิดการจัดการขยะ แนวคิดนิเวศวิทยาทางการเมือง แนวคิดความสัมพันธ์เชิงอำนาจและแนวคิดการมีส่วนร่วม ภายหลังจากการตรวจสอบข้อมูลทั้งสามด้านแล้ว ถ้าพบว่าข้อมูลที่ได้มีความเหมือนกันหรือเป็นไปในทิศทางเดียวกัน แสดงว่าข้อมูลที่ได้มีความถูกต้อง หลังจากตรวจสอบความถูกต้องแล้วเสร็จ ผู้วิจัยจึงได้เขียนเป็นรายงานนำเสนอในรูปแบบต่าง ๆ ภายหลังจากที่ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลแล้วเสร็จ ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูล โดยการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (analytic descriptive) เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยต่อไป

สรุปผลการวิจัย

1. จากการวิจัย “เพื่อศึกษาการจัดการขยะในชุมชนเมืองอีสาน ในมิติอำนาจและการมีส่วนร่วมของประชาชน” สรุปผลการวิจัย ดังนี้

1.1 ชุมชนในเขตเมือง ได้แก่ ชุมชนโนนหนองวัด 1 ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ซึ่งพื้นที่ส่วนใหญ่จะเป็นชุมชนพื้นที่ธุรกิจ ห้างร้าน หอพัก และเป็นแหล่งชุมชนแออัดมีประชากรท้องถิ่นเดิมและประชากรแฝงอยู่ในชุมชนเป็นจำนวนมากเนื่องจากเป็นเขตเมือง มีผู้คนอพยพเข้ามาอยู่อาศัยเพื่อมาประกอบอาชีพหลากหลายอาชีพ จึงจะเห็นได้ว่า เป็นวิถีชีวิตของคนเมือง การปฏิสัมพันธ์ค่อนข้างมีน้อย แต่กระนั้นการจัดการขยะยังเห็นได้ชัดว่า มีการจัดการขยะที่เป็นรูปธรรม โดยผู้นำชุมชนและแกนนำชุมชน อีกทั้งยังมีเครือข่ายอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.)

และกลุ่มต่าง ๆ ที่เป็นส่วนส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงาน โดยการจัดการขยะจะใช้หลัก 3R คือ ใช้น้อย ใช้ซ้ำ นำกลับมาใช้ใหม่ การคัดแยกขยะอินทรีย์หรือขยะเปียก จะมีการนำเศษอาหาร ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นเศษอาหารจากร้านอาหาร โดยผู้นำชุมชนจะขอความร่วมมือในการทิ้งเศษอาหาร ไว้ในถังภาชนะที่ทางชุมชนจัดเตรียมไว้ โดยผู้นำชุมชนหรือตัวแทน จะไปเก็บเศษอาหารทุกเช้าเย็น ส่วนทางชุมชนจะนำเศษอาหารหรือขยะอินทรีย์ที่ได้นั้น ไปทำน้ำหมักชีวภาพ ปุ๋ยชีวภาพ เลี้ยงไส้เดือนเพื่อทำปุ๋ย รวมทั้งเลี้ยงสัตว์ เช่น หมูหลุม เป็นต้น จะมีพื้นที่ที่เป็นศูนย์เรียนรู้ของชุมชน แยกเป็นฐานการเรียนรู้ มีบ้านตัวอย่างที่เป็นบ้านต้นแบบการจัดการขยะ การรณรงค์การคัดแยกขยะ รีไซเคิล เช่น ขวด พลาสติก มาบริจาคเพื่อเป็นทุนใช้เพื่อการกุศล เช่น ทุนการศึกษา ค่าน้ำค่าไฟ ทางวัด เป็นต้น มีการลดการใช้ถุงพลาสติก โฟม โดยร่วมมือกับร้านค้าที่จำหน่าย จะลดราคาสำหรับ ลูกค้าที่มีภาชนะมาใส่เอง อีกทั้งภาชนะใส่อาหารมีการใช้ชานอ้อยซึ่งเป็นวัสดุธรรมชาติ แทนการใช้โฟมใส่อาหาร มีการจัดตั้งเครือข่ายชมรมฅาปนกิจจากกองทุนขยะ โดยนอกจากนั้น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่เป็นหน่วยงานหลักในการบริการสาธารณะมีหน้าที่ในการจัดการ ขยะมูลฝอย โดยชุมชนโนนหนองวัด 1 เป็นเขตพื้นที่ของเทศบาลนครขอนแก่นได้มีนโยบายส่งเสริม การกระจายอำนาจให้กับชุมชนภายใต้ แนวคิดเทศบาลเล็กในเทศบาลใหญ่ โดยได้กระจายอำนาจ ในหลายภารกิจที่ชุมชนได้เริ่มดำเนินการด้วยตัวเอง การเก็บขนขยะเดิมเป็นหน้าที่ของเทศบาล ที่จัดรถและพนักงานในการเข้าบริการเก็บขนขยะตามชุมชน ถนนและสถานที่ต่าง ๆ แต่ปัญหา ยังไม่สามารถจัดการได้อย่างสมบูรณ์ ยังมีปัญหาขยะตกค้าง ปัญหาการเก็บไม่ตรงตามเวลา ดังนั้นถ้าชุมชนได้มีการดำเนินการเอง น่าจะสามารถจัดการปัญหาได้ตรงตามความต้องการ ของชุมชน ซึ่งชุมชนโนนหนองวัด 1 ได้ร่วมโครงการและดำเนินการเก็บขนขยะด้วยตนเอง โดยจะมี รถเก็บขนขยะให้ชุมชนบริหารจัดการเองทั้งพนักงานเก็บขยะและการจัดการขยะโดยจะเก็บขยะ ทุกวันเช้าและเย็น นำไปทิ้งยังสถานีขนถ่ายขยะเทศบาลนครขอนแก่น ที่บ้านโนนทัน ซึ่งส่วนใหญ่ จะเป็นขยะทั่วไปที่ทางชุมชนแยกไว้ โดยในภาพรวมจากการศึกษาในครั้งนี้ จะเป็นความร่วมมือกัน ทั้งจากองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีนโยบายการกระจายอำนาจและส่งเสริมการมีส่วนร่วม ของประชาชน โดยการขับเคลื่อนนโยบายจากผู้นำชุมชน แกนนำชุมชน เครือข่ายร้านค้า หอพัก รวมทั้งประชาชนในการสร้างความเข้าใจร่วมกันในการจัดการขยะโดยชุมชนเอง

1.2 ชุมชนขอนแก่น ได้แก่ ชุมชนหัวถนน หมู่ที่ 5 ตำบลพระลับ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ซึ่งชุมชนดังกล่าวเป็นชุมชนที่เป็นตะเข็บรอยต่อระหว่างชุมชนเขตเมืองและชนบทโดยเป็นพื้นที่ ที่เริ่มมีการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ขยายเมือง จะเห็นได้จากเกิดธุรกิจต่าง ๆ เพิ่มขึ้น ร้านค้า หอพัก หรือแม้กระทั่งเริ่มมีหมู่บ้านจัดสรร ธุรกิจโรงแรม จึงทำให้พบปัญหาการจัดการขยะเช่นกัน ซึ่งชุมชน หัวถนนได้มีการจัดการขยะโดยชุมชนที่ประสบผลสำเร็จเกิดขึ้นอย่างชัดเจน โดยรูปแบบการจัดการขยะ จะคล้ายคลึงกันกับชุมชนโนนหนองวัด 1 โดยการจัดการขยะจะใช้หลัก 3R คือ ใช้น้อย ใช้ซ้ำ นำกลับมาใช้ใหม่ การคัดแยกขยะอินทรีย์หรือขยะเปียก จะนำไปทำน้ำหมักชีวภาพ ปุ๋ยชีวภาพ เลี้ยงไส้เดือนเพื่อทำปุ๋ย รวมทั้งเลี้ยงสัตว์ เช่น เป็ด ไก่ เป็นต้น จะมีพื้นที่ที่เป็นศูนย์เรียนรู้ของชุมชน แยกเป็นฐานการเรียนรู้ มีบ้านตัวอย่างที่เป็นบ้านต้นแบบการจัดการขยะการรณรงค์การคัดแยก ขยะรีไซเคิล เช่น ขวด พลาสติก มาบริจาคเพื่อเป็นทุนใช้เพื่อการกุศล เช่น ทุนการศึกษา ค่าน้ำ ค่าไฟทางวัด เป็นต้น มีการลดการใช้ถุงพลาสติก โฟม โดยร่วมมือกับร้านค้าที่จำหน่ายจะลดราคาสำหรับ

ลูกค้าที่มีภาระมาใส่เอง มีกองทุนขยะใช้ในการบริหารจัดการ เช่น จัดซื้อแก๊ว น้ำ ถังน้ำ ให้ประชาชนยืม เมื่อมีงานศพ งานแต่ง เพื่อลดการใช้น้ำขวดพลาสติก การรณรงค์ลดการใช้พวงหรีดโดยทำความร่วมมือกับร้านขายต้นไม้ เช่น กระถางกล้วยไม้ ไม้ประดับ ใช้แทนพวงหรีดดอกไม้สด หลังจากพิธีศพก็นำต้นไม้ต่าง ๆ นั้น ปลุกในบริเวณวัดเป็นการสร้างสิ่งแวดล้อมในชุมชน การรณรงค์การปลูกพืชผักสวนครัวโดยใช้ปุ๋ยอินทรีย์ที่ได้จาก ขยะเปียก ขยะอินทรีย์ อีกทั้งยังมีการใช้วัสดุจากเหลือใช้จากเศษผ้า มาประดิษฐ์เป็นของใช้ ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น กระเป๋าผ้า หมอนรองคอ กระเป๋า รณรงค์ในการใช้แทนถุงพลาสติก ซึ่งถือว่าเป็นนวัตกรรมชุมชน เป็นการสร้างรายได้ให้กับชุมชน โดยมีผู้นำชุมชน ร่วมกับคณะกรรมการหมู่บ้าน เครือข่ายองค์กรในชุมชนทุกกลุ่ม โดยเฉพาะชุมชนหัวถนนได้เน้นในกลุ่มเยาวชนให้เข้าร่วมเพื่อปลูกจิตสำนึกให้กับเยาวชนอีกด้วย นอกจากนี้ยังมีโครงการปลูกป่าชุมชน โดยมีการเพาะเมล็ดพันธุ์กล้าไม้ โดยใช้ปุ๋ยอินทรีย์ เพื่อเพิ่มพื้นที่สีเขียวในชุมชน เป็นการสร้างชุมชนรักษ์สิ่งแวดล้อม ส่วนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นหน่วยงานรับผิดชอบที่เป็นภารกิจหลัก ยังมีการดำเนินการเก็บขยะโดยรถขยะเทศบาลและพนักงาน ซึ่งชุมชนหัวถนนเป็นเขตพื้นที่เทศบาล ตำบลพระลับ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ดังนั้นในภาพรวมของการจัดการขยะโดยชุมชนหัวถนน จะเป็นการจัดการขยะในชุมชนโดยผู้นำชุมชน คณะกรรมการ เครือข่ายร้านค้า หอพัก โรงแรม องค์กรต่าง ๆ ในชุมชน ร่วมกับประชาชน ในการจัดการขยะในครัวเรือน โดยมีการคัดแยกขยะครัวเรือน ขยะทั่วไป ขยะรีไซเคิล ขยะเปียก ขยะอันตราย รวมทั้งมีโครงการ กิจกรรมต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ปลูกจิตสำนึกในการจัดการสิ่งแวดล้อม ซึ่งถือว่าเป็นชุมชนตัวอย่างในการจัดการขยะที่นักศึกษาวิจัยเป็นอย่างมาก

กล่าวโดยสรุป การจัดการขยะทั้งในเขตเมืองและชนเมืองนั้น ยังเป็นความรับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เป็นองค์กรหลักในการจัดบริการสาธารณะ การดูแลรักษาความสะอาด รวมทั้งการกำจัดขยะและสิ่งปฏิกูล ซึ่งนโยบายการจัดการในแต่ละพื้นที่อาจมีความแตกต่างกัน แต่กระนั้นการจัดการขยะที่จะประสบผลสำเร็จย่อมต้องอาศัยความร่วมมือจากชุมชนเป็นหลักตามหลักการจัดการขยะที่ต้นทางหรือครัวเรือน หากว่าแต่ละครัวเรือนมีการจัดการขยะที่ถูกต้องแล้วก็จะได้รับความร่วมมือจากการมีส่วนร่วมในชุมชนก็จะก่อให้เกิดผลสำเร็จอย่างยั่งยืน

2. จากการวิจัย “เพื่อเปรียบเทียบการจัดการขยะในชุมชนเมือง: อำนาจและการมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตเมืองและเขตชนเมืองอีสาน” สรุปผลวิจัย ได้ดังนี้

2.1 ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ

(1) ข้อเหมือน

(1.1) การขยายตัวทางเศรษฐกิจก่อให้เกิดช่องว่างในมิติของความสัมพันธ์ ทางสังคม ความห่างเหินต่อการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน จึงเป็นเรื่องของแนวทางที่ทวนกระแส การพัฒนาประชากรที่อาศัยอยู่ในชุมชนเมืองแทบจะเต็มไปด้วยประชากรแฝงที่เข้ามาพำนักอาศัยในชุมชน ส่วนใหญ่จะเป็นการพักอาศัยเพียงชั่วคราวและสลับเปลี่ยนหมุนเวียนกันเข้ามาอาศัย

(1.2) ปัญหาขยะโดยเฉพาะในชุมชนเมืองใหญ่ เป็นปัญหาที่เรื้อรังมานานการจัดการขยะถูกมองว่าเป็นเรื่องของเทศบาล ของคนเก็บขยะ คนกวาดถนน ที่ทางเทศบาล เป็นหน่วยงานรับผิดชอบ แต่ปัญหาขยะก็ไม่หมดไปยังคงอยู่คู่สังคมไทยมาช้านาน ทั้งขยะที่ค้างเก่าสะสมมานานหลายสิบปี ขยะใหม่ก็เกิดขึ้นทุกวันพฤติกรรมการอุปโภคบริโภคแบบฟาสต์ฟู้ดก็ยังคงเป็นค่านิยมของคนไทยมาเช่นเดิม เมื่อขยะเกิดขึ้นที่ใดหากไม่ได้รับการแก้ไขก็จะเป็นปัญหาเดือดร้อนเกิดขึ้นกับประชาชนบางแห่งนำไปสู่ความขัดแย้งหากไม่ได้รับการแก้ไขอย่างทันท่วงที หรือบางคนมองว่าไม่ใช่หน้าที่ที่จะต้องมาจัดการขยะ ก็นำไปสู่ความเพิกเฉย ฉะนั้น การสร้างความเข้าใจจึงเป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่ง โดยเฉพาะการจัดการสิ่งแวดล้อม จะต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายเช่นเดียวกับการแก้ปัญหาในชุมชนโนนหนองวัด 1 และชุมชนหัวถนน ที่อาศัยความร่วมมือ และสร้างความเข้าใจการมีส่วนร่วมในชุมชนเพื่อแก้ปัญหา

(1.3) ผลสะท้อนจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม โดยเฉพาะสังคมชนบทกลายเป็นสังคมเมือง การขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจคนในท้องถิ่นถูกกลืนไปตามวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไป แต่ทว่าการอยู่ในระบอบรัฐราชการก็ยังสามารถควบคุมประชาชนให้อยู่ในกฎเกณฑ์ทางสังคมได้ ความเชื่อ ความศรัทธาในผู้นำชุมชนต่างพึ่งพาอาศัย ซึ่งเห็นว่าระบบราชการยังคงมีอิทธิพลต่อความนึกคิดของประชาชนอยู่เช่นเดิม เช่นเดียวกับที่ผู้นำชุมชนทั้งสองแห่ง มีภาวะผู้นำ จึงสามารถบริหารจัดการชุมชนได้

(1.4) การดำเนินงานชุมชนจะเป็นลักษณะรูปแบบของคณะกรรมการชุมชน มีเครือข่าย อสม. กลุ่มอาชีพ กลุ่มเยาวชน กลุ่มผู้สูงอายุ โดยผู้นำชุมชนจะเป็นผู้ขับเคลื่อนชุมชนเพื่อให้เกิดพลังชุมชน ทั้งสองแห่งมีผู้นำที่เข้มแข็ง เอาจริงเอาจัง และเสียสละ มุ่งมั่นทุ่มเทเป็นตัวอย่างให้กับคนในชุมชน

(1.5) ความสัมพันธ์ในชุมชนส่วนใหญ่การจัดการขยะจะเป็นลักษณะขอความร่วมมือ และส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วม

(1.6) มีวัดเป็นศูนย์รวมความศรัทธา ซึ่งวัดได้เข้าร่วมในการจัดการขยะชุมชนเช่นกัน

(2) ข้อแตกต่าง

(2.1) บริบททางด้านสิ่งแวดล้อมธรรมชาติของชุมชนบ้านเมืองยังมีให้พบเห็นส่วนในชุมชนเมืองเต็มไปด้วยตึกรามบ้านช่อง การจัดการสิ่งแวดล้อมยังเป็นปัญหาของชุมชนเมืองด้วยเหตุองค์ประกอบบริบทของการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม

(2.2) ความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนเมืองมีความสัมพันธ์กันค่อนข้างน้อยเนื่องจากส่วนใหญ่ผู้ที่เข้ามาพำนักอาศัยจะเป็นคนต่างถิ่น จึงไม่ได้มีการปฏิสัมพันธ์กันในชุมชนมากนัก การสร้างความเข้าใจจะเป็นในเชิงสัญลักษณ์ เช่น ป้ายประกาศ การณรงค์ในชุมชน เป็นต้น

(2.3) ชุมชนบ้านเมืองที่อยู่ระหว่างตะเข็บชายแดนระหว่างชุมชนเมืองและชุมชนชนบทยังมีความสัมพันธ์ในชุมชนที่ค่อนข้างใกล้ชิดกว่า โดยทางชุมชนจะมอบหมายหน้าที่ให้กับ อสม. ในการเข้าถึงครัวเรือน อสม. 1 คน รับผิดชอบ 15 ครัวเรือน จึงทำให้ชุมชนมีความใกล้ชิดกันอยู่เสมอ

2.2 การมีส่วนร่วม

(1) ข้อเหมือน

(1.1) กระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของทั้งสองชุมชนให้กระบวนการสร้างความร่วมมือจากมติชุมชนร่วมกัน การร่วมทำกิจกรรม การได้รับประโยชน์ และร่วมติดตามผล ในการเป็นชุมชนปลอดภัย

(1.2) ปัจจัยในการเข้าร่วมการจัดการขยะเกิดจากสภาพปัญหาการจัดการขยะที่เกิดขึ้น จึงได้ร่วมกันหาแนวทางในการจัดการขยะร่วมกัน

(1.3) องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นจะมีการจัดทำข้อตกลงหรือ MOU ในการจัดการขยะอันตรายร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกแห่งในเขตจังหวัด และส่งเสริมให้ความรู้ในด้านการจัดการขยะ

(1.4) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ เทศบาลยังมีอำนาจหน้าที่ในการจัดการขยะตามกฎหมาย ดังนั้นเทศบาลจึงยังเป็นหน่วยงานดูแล จัดบริการสาธารณะให้กับชุมชนเช่นกัน

(2) ข้อแตกต่าง

(2.1) การมีส่วนร่วมในชุมชนระหว่างชุมชนเมืองจะมีส่วนร่วมน้อยกว่าชุมชนชนบท จะเห็นได้จากบริบทชุมชน ที่มีความหนาแน่นของประชากรในเมืองมีความหนาแน่นมากกว่า แต่มีการปฏิสัมพันธ์ในชุมชนจะน้อยกว่า เนื่องจากวิถีชีวิตความเป็นอยู่ในชุมชนเมืองมีผู้คนที่หลากหลายอาชีพ หลายพื้นที่เข้ามาพักอาศัย

(2.2) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะมีส่วนร่วมในชุมชนที่แตกต่างกัน โดยในเรื่องการจัดการขยะที่เทศบาลนครจะมีการแต่งตั้งผู้รับผิดชอบโครงการในการประสานงานโดยตรง ส่วนการจัดการขยะของชุมชนหัวถนน ทางชุมชนจะเป็นหน่วยบริหารจัดการเองโดยศูนย์เรียนรู้ชุมชนจะเป็นการจัดการของชุมชน

(2.3) หน่วยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะส่งเสริมการจัดการท้องถิ่นที่แตกต่างกัน โดยชุมชนในเมือง ได้แก่ ชุมชนโนนหนองวัด1 ที่อยู่ในความรับผิดชอบของเทศบาลนคร จะเข้าร่วมโครงการของเทศบาลที่มีการกระจายอำนาจให้กับชุมชน โดยจะส่งมอบขยะให้ชุมชนได้บริหารจัดการเองในเขตชุมชน เพื่อให้เป็นชุมชนเป็นชุมชนจัดการตนเอง ส่วนชุมชนชานเมือง ได้แก่ ชุมชนหัวถนน ที่อยู่ในเขตความรับผิดชอบของเทศบาลตำบลพระลับ การเก็บขนขยะทั่วไปยังเป็นขยะของเทศบาลมาเก็บขน อันอาจเกิดจากนโยบายของผู้บริหารและงบประมาณของแต่ละท้องถิ่นนั้น

อภิปรายผลการวิจัย

1. การวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อ 1 “การจัดการขยะในชุมชนเมือง: อำนาจและการมีส่วนร่วมของประชาชน” นำมาอภิปรายผล ได้ดังนี้

การจัดการขยะชุมชนในเขตเมือง ในมิติอำนาจและการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น จากการศึกษาพบว่า บริบททั่วไปของการจัดการขยะนั้นยังคงเป็นทิศทางการจัดการภายใต้นโยบายของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะอย่างยิ่งอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายที่ต้องดำเนินนโยบายให้สอดคล้อง

กับปัญหาและความต้องการของประชาชนในชุมชน แต่อย่างไรก็ดีปัญหาและความต้องการในชุมชนเองนั้น ประชาชนในชุมชนจะรับทราบปัญหา ความต้องการที่แท้จริง การส่งเสริมสนับสนุนหรือ การเสริมสร้างพลังชุมชน จึงเป็นกระบวนการที่หลายฝ่ายมุ่งหาแนวทางให้ชุมชนหรือประชาชนเกิดความตระหนักรู้ เช่นเดียวกับการจัดการขยะชุมชนที่เกิดขึ้น ภายใต้แนวคิด “ขยะเกิดขึ้นที่ใด ย่อมเป็นความรับผิดชอบของพื้นที่นั้น” ดังนั้น การที่จะดำเนินงานในการจัดการขยะที่จะเกิดผลสำเร็จย่อมเกิดจากการที่ประชาชนตระหนักรู้รับผิดชอบด้วยตนเองในการร่วมกันจัดการขยะ โดยเกิดองค์ความรู้โดยเฉพาะผลเสียภัยที่เกิดปัญหาขยะล้นเมือง ปัญหาขยะพลาสติกและโคมไฟที่ไม่สามารถย่อยสลายได้ ต้องตระหนักถึงการลดปริมาณขยะ การคัดแยกขยะ หรือแม้กระทั่ง การแปรรูปขยะ อาจทำให้เกิดเป็นมูลค่าเพิ่มมากขึ้น หากว่าประชาชนในชุมชนเกิดความตระหนักรู้ รับผิดชอบและร่วมกันจัดการขยะในชุมชนก็จะเกิดเป็นพลังชุมชนในการดำเนินกิจกรรมใด ๆ ย่อมเกิดผลสำเร็จสิ่งที่ตามมาจะสะท้อนให้เห็นถึงอำนาจชุมชนที่ส่งผลให้ภายนอกชุมชนได้รับรู้รับทราบถึงพลังชุมชน ในการจัดการชุมชนด้วยความสามัคคีความเข้าใจบริบทปัญหา ความต้องการที่เกิดขึ้นในชุมชน ก็จะสามารถกำหนดทิศทางแก้ไขปัญหาและความต้องการได้ตรงจุดและเกิดประสิทธิภาพ นอกจากนั้นภาคีเครือข่ายยังมีความสำคัญต่อการจัดการชุมชน การยอมรับหรือได้รับความร่วมมือ ชุมชนมีอำนาจในการต่อรองผลประโยชน์ในรูปแบบต่าง ๆ ได้ ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่า ภายในชุมชน หากมีการสร้างความเข้าใจส่งเสริมการมีส่วนร่วมในชุมชนสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน การร่วมกัน ดำเนินกิจกรรมใด ๆ เป็นเพียงอาศัยความร่วมมือโดยให้ชุมชนยอมรับ ก็จะทำให้กิจการนั้น ๆ ดำเนินไปเป็นผลสำเร็จ โดยไม่ต้องใช้มาตรการใด ๆ ในการบีบบังคับ แต่ทางตรงกันข้ามหากรัฐ ใช้เพียงอำนาจฝ่ายเดียวในการกำหนดนโยบายลงสู่ชุมชน ก็ย่อมไม่เกิดผลสำเร็จเป็นเพียงนามธรรม ไม่สามารถขับเคลื่อนการดำเนินงานให้ประสบผลสำเร็จได้

2. การวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อ 2 “เพื่อเปรียบเทียบการจัดการขยะในชุมชนเมือง: อำนาจ และการมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตเมืองและเขตชานเมืองอีสาน” นำมาอภิปรายผล ได้ดังนี้

จากการวิจัยการจัดการขยะในชุมชนเมืองและชุมชนชานเมือง โดยเลือกพื้นที่ชุมชนเมือง ได้แก่ ชุมชนโนนหนองวัด 1 ในเขตเทศบาลนครขอนแก่น และพื้นที่ชานเมือง ได้แก่ ชุมชนหัวถนน ในเขตเทศบาลตำบลพระลับ ซึ่งจากการศึกษาพื้นที่ทั้งสองแห่ง พบว่า เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพ ในการจัดการขยะโดยผู้นำชุมชนและคณะกรรมการชุมชนได้มีบทบาทในการจัดการชุมชน โดยการดำเนินงานจะเป็นในลักษณะเครือข่ายในชุมชน การดึงกลุ่มพลังมวลชนเข้ามาร่วม ในการบริหารจัดการ อาทิเช่น กลุ่ม อสม. กลุ่มเยาวชน กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มอาชีพ และกลุ่มอื่น ๆ เพื่อร่วมกันขับเคลื่อนการจัดการชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการจัดการขยะ โดยโครงสร้าง ชุมชนแล้วทุกชุมชนมีโครงสร้างทางสังคมเหมือนกัน แต่สภาวะการเป็นผู้นำในแต่ละชุมชนแตกต่างกัน ดังจะเห็นได้จากความสำเร็จของการจัดการขยะของทั้งสองพื้นที่เกี่ยวเนื่องจาก ผู้นำชุมชนมีสภาวะ ในการเป็นผู้นำสูง มีความเสียสละให้แก่ชุมชน การช่วยเหลือเกื้อกูลความเอาใจใส่ก่อให้เกิด ความศรัทธาต่อคนในชุมชน การมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันในชุมชน จึงทำให้การมีส่วนร่วมในชุมชน เกิดขึ้นได้ง่าย แต่อย่างไรก็ดีจากการศึกษาวิจัยในบริบทสภาพทั่วไปในเขตเมือง ย่อมมีความหลากหลาย ทางนิเวศวิทยา ประชากรที่เข้ามาพำนักอาศัยในเขตเมืองย่อมมีความแออัด มากกว่าเขตชานเมือง

การปฏิสัมพันธ์ของคนในเมืองย่อมน้อยกว่าในเขตชานเมือง ผู้คนที่หลากหลายอาชีพ ส่วนใหญ่เป็นเพียงผู้มาอาศัยชั่วคราว ดังนั้นการเชิญชวนหรือการส่งเสริมให้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมจึงค่อนข้างเป็นไปได้ยาก ดังนั้น ถ้าจะมองถึงอำนาจชุมชนหรือพลังชุมชน ในเขตชุมชนชานเมืองคือในพื้นที่ชุมชนหัวถนน มีพลังชุมชนมากกว่า จากการศึกษา ทำให้ค้นพบว่า ชุมชนขนาดเล็กจะสามารถขับเคลื่อนการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ได้มากกว่าชุมชนขนาดใหญ่ ดังนั้น การดำเนินกิจกรรมใด ๆ ก็ตาม ควรมีการส่งเสริมการดำเนินงานให้เกิดขึ้นเองในชุมชน โดยดูได้จากนโยบายการบริหารงานของเทศบาลนครขอนแก่น ได้กำหนดนโยบายการกระจายอำนาจสู่ชุมชน โดยจัดโครงการเทศบาลเล็กในเทศบาลใหญ่ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน จนทำให้เกิดชุมชนจัดการตนเองขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการวิจัย ชุมชนจัดการตนเองเพื่อให้ทราบถึงการเสริมสร้างศักยภาพชุมชนเกิดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชนจนเกิดเป็นชุมชนเข้มแข็งและสามารถพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน
2. การจัดการขยะในชุมชนเมืองในมิติอำนาจและการมีส่วนร่วมของประชาชน ก่อให้เกิดองค์ความรู้ในการจัดการสิ่งแวดล้อมโดยชุมชน หากว่าชุมชนเห็นความสำคัญของการจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชนก็จะเกิดความตระหนักรู้ในการรักษาสภาพแวดล้อม และร่วมกันไม่สร้างมลพิษที่เกิดขึ้น อีกทั้งกระบวนการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนจะทำให้เกิดอำนาจชุมชนในการต่อรองผลประโยชน์ เมื่อชุมชนเข้มแข็งมีความรักความสามัคคี การดำเนินงานต่าง ๆ ย่อมเกิดผลสำเร็จ
3. การดำเนินกิจกรรมจะเป็นในเชิงสร้างสรรค์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งชุมชนหัวถนนที่มุ่งเน้นการจัดการขยะรีไซเคิล โดยการส่งเสริมการใช้ผลิตภัณฑ์จากผ้าจากเศษผ้ากลายเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนที่เป็นอัตลักษณ์ก่อให้เกิดรายได้ในชุมชน การส่งเสริมให้ใช้กระถางต้นไม้ เช่น กระถางดอกกล้วยไม้ กระถางไม้ประดับอื่น แทนพวงหรีดดอกไม้สด หลังจากพิธีเผาศพก็จะนำดอกไม้ ต้นไม้ไปปลูกในบริเวณวัดช่วยกันดูแลรักษากลายเป็นป่าไม้ชุมชนในเมือง หรือการรณรงค์การทำปุ๋ยหมักอินทรีย์จากขยะอินทรีย์และเศษอาหารเพื่อนำมาเป็นปุ๋ยบำรุงพืชผัก กลายเป็นชุมชนพืชผักปลอดสารพิษมีการจำหน่ายเป็นสินค้าชุมชน และนอกจากนั้นชุมชนยังร่วมกันเพาะพันธุ์กล้าไม้เพื่อร่วมกันปลูกต้นไม้ในชุมชนให้กลายเป็นชุมชนสีเขียว ซึ่งจะเห็นได้ว่า ชุมชนจัดการตนเองจะสามารถพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ภายใต้แนวคิด “ชุมชนเข้มแข็ง” ได้ ดังนั้น ภาครัฐโดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงควรมุ่งเน้นกระบวนการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนอันจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

บรรณานุกรม

- กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2562). รายงานสรุปสถานการณ์มลพิษประเทศไทย 2561. สืบค้นจาก <https://www.pcd.go.th/publication/3657/>
- กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย. (2560). คู่มือปฏิบัติงานด้านการจัดการขยะมูลฝอยในเขตพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น.
- กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม. (2557). 1 ทศวรรษ LA21 ก้าวสู่สังคมสีเขียว. สืบค้นจาก <https://pubhtml5.com/uyipw/wixe/basic>
- ชาย โพธิ์สิตา. (2556). ศาสตร์และศิลป์การวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาฯ
- ไชยณรงค์ เศรษฐเชื้อ. (2543). นิเวศวิทยาของการสร้างเขื่อนขนาดใหญ่ในประเทศไทย: กรณีศึกษาโครงการเขื่อนแก่งเสือเต้น. ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พรอัมรินทร์ พรหมเกิด. (2556). สังคมวิทยาการเมือง. ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ขอนแก่น: โรงพิมพ์คลังนานา
- ไพบูลย์ โพธิ์สุวรรณ. (2552). มิติใหม่ชุมชนไร้ถัง. วิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น. สถาบันพระปกเกล้า
- ทัชชววัฒน์ เหล่าสุวรรณ. (2554). ปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจในการจัดการป่าชุมชน: มิติโครงสร้างและผู้กระทำการ. ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิตบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- เรืองฤทธิ์ คงอยู่. (2560). ความสัมพันธ์เชิงอำนาจของผู้นำทางการเมืองท้องถิ่นกับประชาชน. รัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- สุพิชญ์ ปัญญา. (2557). นิเวศวิทยาการเมืองว่าด้วยการสร้างเขื่อนดอนสะโฮงแขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. วารสารสังคมลุ่มน้ำโขง, 10(2). พฤษภาคม-สิงหาคม.
- สุศักดิ์ เมืองพรหม. (2551). การพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมการจัดการมูลฝอยในชุมชนบท จังหวัดร้อยเอ็ด. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาคุณภาพชีวิต
ของกลุ่มผู้สูงอายุบนพื้นฐานทุนทางวัฒนธรรมในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้:
กรณีศึกษาเทศบาลตำบลโยะ จังหวัดยะลา*

สุปรียา นุ่นเกลี้ยง**
ศิริลักษณ์ คัมภีรานนท์***

(วันรับบทความ: 3 มีนาคม 2563/ วันแก้ไขบทความ: 16 กรกฎาคม 2563/ วันตอบรับบทความ: 4 สิงหาคม 2563)

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อ 1) ศึกษาระดับศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของกลุ่มผู้สูงอายุบนพื้นฐานทุนทางวัฒนธรรมในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ และ 2) หาข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มผู้สูงอายุบนพื้นฐานทุนทางวัฒนธรรมในจังหวัดชายแดนใต้ เป็นวิจัยเชิงปริมาณ ใช้การสำรวจกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 177 คน วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน คือการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งกลุ่ม และการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้การเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า ระดับศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มผู้สูงอายุบนพื้นฐานทุนทางวัฒนธรรมในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ภาพรวมอยู่ระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.33$, S.D. = 0.81) โดยเฉพาะด้านผู้นำและนโยบายมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = 3.38$, S.D. = 0.84) รองลงมาคือ ด้านการบริหารจัดการ ($\bar{X} = 3.33$, S.D. = 0.82) และด้านความร่วมมือเชิงเครือข่ายและชุมชน ($\bar{X} = 3.33$, S.D. = 1.00) ส่วนแนวทางการพัฒนาศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มผู้สูงอายุบนพื้นฐานทุนทางวัฒนธรรมในจังหวัดชายแดนใต้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.80$, S.D. = 0.78) โดยเฉพาะประเด็นที่มีค่ามากที่สุด คือ ต้องสนับสนุนให้ชมรมผู้สูงอายุและชุมชนเป็นตัวหลักในการดูแลผู้สูงอายุบนพื้นฐานความต้องการของผู้สูงอายุ ($\bar{X} = 3.92$, S.D. = 0.92)

คำสำคัญ: ศักยภาพ/ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น/ การพัฒนาคุณภาพชีวิต/ ผู้สูงอายุ/
ทุนทางวัฒนธรรม/ จังหวัดชายแดนใต้

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง ศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มผู้สูงอายุบนพื้นฐานทุนทางวัฒนธรรมในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้: ศึกษากรณี เทศบาลตำบลโยะ อำเภอเมือง จังหวัดยะลา ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา งบประมาณปี พ.ศ. 2562

** อาจารย์สาขารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

*** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

Potential of Local Administration Organizations in the Quality of Life
Development for Elderly People Based on the Southern Border Provinces
Cultural Capital: A Case Study of Yupo Subdistrict Municipality, Yala Province^{*}

Supreeya Nunkliang^{**}

Siriluk Khumphiranont^{***}

(Received Date: March 3, 2020, Revised Date: July 16, 2020, Accepted Date: August 4, 2021)

Abstract

This research had the following objectives: (1) To study the potential capacity of local government in the quality of life development of elderly people living in Southern border provinces based on the principles of cultural capital, and (2) to present recommendations for improving the capacity of local government in the quality of life development of elderly people living in Southern border provinces based on the principles of cultural capital. The study comprised a sample of 177 persons selected by group classification and simple random sampling. Data were collected using a structured questionnaire and analyzed using descriptive statistics. This study found that the capacity of local administrative organizations to improve the quality of life of the elderly based on cultural capital was at a moderate level ($\bar{X} = 3.33$; S.D. = 0.81). Capacity in terms of leadership and policy formulation scored the highest ($\bar{X} = 3.38$; S.D. = 0.84), followed by management ability ($\bar{X} = 3.33$; S.D. = 0.82), and collaboration in the form of networking and community linkages ($\bar{X} = 3.33$; S.D. = 1.00). Based on the findings from this study, in order to build the capacity of local government to improve the quality of life development for senior citizens, there was a high level of potential ($\bar{X} = 3.80$; S.D. = 0.78), and the most promising area was support for senior citizens' clubs; moreover, support for the elderly must be community-based, which would reflect the expressed needs of the elderly themselves ($\bar{X} = 3.92$; S.D. = 0.92).

Keywords: Capacity Potential/ Local Administrative Organizations/ Quality of Life
Development/ the Elderly/ Cultural Capital/ Southern Border Provinces

^{*} This article is a part of research, entitled *Potential of Local Administration Organizations in Quality of Life Development for Elderly People Based on Southern Border Provinces Cultural Capital: A Case Study of Yupo Subdistrict Municipality, Yala Province*.

^{**} Lecturer of Public Administration, Faculty of Humanities and Social Sciences, Yala Rajabhat University

^{***} Asst.Prof., Faculty of Humanities and Social Sciences, Yala Rajabhat University

บทนำ

ตามคำนิยามขององค์การสหประชาชาติ กล่าวว่าประเทศใดมีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป มากกว่า 10 % ของประชากรทั้งประเทศ ถือว่าก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ และจะเป็นสังคมสูงอายุอย่างสมบูรณ์ เมื่อมีสัดส่วนประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป สูงขึ้นถึงร้อยละ 20 โดยในปี พ.ศ. 2560 ประเทศไทย มีประชากรผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไป 11 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 17 ของประชากรทั้งหมด 65.5 ล้านคน ทั้งนี้สภาพการณ์ของประชากรที่มีสัดส่วนผู้สูงอายุสูงขึ้น หมายถึงภาระของรัฐ ชุมชน และครอบครัว ในการดูแลสุขภาพ ค่าใช้จ่ายในการยังชีพและการดูแลเกี่ยวกับการอยู่อาศัยที่เหมาะสมจะต้องสูงขึ้น ตามไปด้วย และต้องเตรียมพร้อมด้วยการระดมทรัพยากร สร้างบุคลากร ปรับบทบาทหน้าที่ และเพิ่มการประสานงานขององค์กร แก่ไขและปรับปรุงกฎระเบียบพัฒนารูปแบบและระบบ การให้บริการด้านสุขภาพอย่างเท่าเทียมกันแก่ผู้สูงอายุที่จะเพิ่มจำนวนขึ้นในอนาคต แต่ปัจจุบัน ศักยภาพและความพร้อมของกลุ่มคนและพื้นที่ชุมชนมีความแตกต่างกันไม่เท่ากัน มีกลุ่มเปราะบาง ในสังคมไทยที่เป็นผู้สูงอายุมีปริมาณสูงขึ้น ซึ่งผู้สูงอายุส่วนใหญ่มักประสบภาวะการณที่ผู้สูงอายุ มีอายุยืนยาวขึ้น แต่เจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังและพิการ มีปัญหาค่าใช้จ่ายด้านการรักษาพยาบาล มีการใช้ชีวิตอยู่ตามลำพัง ขาดหลักประกันทางเศรษฐกิจ สภาพสังคมมีประชากรวัยทำงานสัดส่วนน้อย มีการมองคุณค่าของผู้สูงอายุในด้านลบ ซึ่งกลุ่มผู้สูงอายุมีประสบการณ์การใช้ชีวิต มีทักษะ องค์ความรู้หรือภูมิปัญญาที่จะใช้ฐานของการเรียนรู้ที่จะอยู่ในสังคมผู้สูงวัยแบบรู้เท่าทัน ก็มีความต่างกัน และการทำงานของหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งรัฐและไม่ใชรัฐยังไม่มีระบบกลไกที่ชัดเจน ดังนั้นการเตรียมความพร้อมของระบบกลไกการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การส่งเสริมและพัฒนา คุณภาพชีวิตของกลุ่มผู้สูงอายุ ต้องใช้องค์ความรู้และนวัตกรรมเสริมสิ่งที่เป็นทุนทางสังคมและ วัฒนธรรมในพื้นที่ชุมชนนั้น

สำหรับพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้มีบริบทของเหตุการณ์ความไม่สงบส่งผลให้เกิดปัญหา ทางเศรษฐกิจและสังคม ภาคธุรกิจเอกชนไม่มีความมั่นใจในการลงทุนและประกอบธุรกิจในพื้นที่ ประชาชนได้รับความเดือดร้อนในการใช้ชีวิตเกิดปัญหาการว่างงานและรายได้ไม่พอเพียง ต่อการดำเนินชีวิต แม้ว่ารัฐจะมีโครงการให้การช่วยเหลือและสนับสนุนประชาชนในพื้นที่ แต่มักไม่ต่อเนื่องและไม่ยั่งยืน ดังนั้นการแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ในพื้นที่ชายแดนใต้จึงมุ่งให้มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจที่เน้นคุณค่า (value - based ecosystem) เชื่อมโยงกับรากฐานทางวัฒนธรรมที่อยู่บนฐานของความหลากหลายทางชีวภาพ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่ท้าทายสำหรับท้องถิ่น

จากแนวคิดการกระจายอำนาจสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพระราชบัญญัติกำหนดแผน และขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดบริการสาธารณะหลายด้าน โดยเฉพาะด้านการสังคมสงเคราะห์ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก สตรี คนชรา และผู้ด้อยโอกาสไว้ในหมวด 2 มาตรา 16 (10) ให้เทศบาล เมืองพัทยาและองค์การบริหารส่วนตำบล ให้การสังคมสงเคราะห์และพัฒนาคุณภาพชีวิต เด็ก สตรี คนชรา และผู้ด้อยโอกาส ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีการทำงานที่ใกล้ชิดและรู้ความต้องการ ของผู้สูงอายุ ผู้บริหารท้องถิ่นมีที่มาจากกาเลือกตั้งของคนในท้องถิ่นและแนวโน้มผู้สูงอายุมีจำนวน เพิ่มสูงขึ้น มีการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ และการสนับสนุนดูแลของครอบครัวไม่เพียงพอ

ดังนั้น หน่วยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องวางแผนสร้างความพร้อมในการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ต้องเตรียมมาตรการการออกมารองรับและพร้อมที่จะก้าวทันสถานการณ์ของผู้สูงอายุ และปรับกระบวนการทัศน์เดิมจากที่มองผู้สูงอายุว่าเป็นภาระของสังคมให้ปรับเปลี่ยนเป็นผู้ใช้ประโยชน์ที่สะสมมายาวนานให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานที่มีภารกิจหน้าที่ในการดูแลผู้สูงอายุ ทั้งด้านการส่งเสริมคุณภาพชีวิต เบี่ยงชีพกองทุนสวัสดิการชุมชน แต่ที่ผ่านมาภารกิจในการดูแลผู้สูงอายุอาจอยู่ในลำดับท้าย ๆ ของการดำเนินงาน (ประสพโชค ต้นสาโรจน์, 2559) รวมทั้ง มีข้อจำกัดด้านงบประมาณ และขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก

การทำวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นคือเทศบาลตำบลยุโป อำเภอเมือง จังหวัดยะลา ซึ่งเป็นชุมชนเข้มแข็ง มีจุดแข็งด้านการเกษตร และเป็นพื้นที่ที่พหุวัฒนธรรมที่มีทั้งชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน ส่วนบริบทของพื้นที่และการประกอบอาชีพจะเป็นพื้นที่ทำสวนยาง ทำเกษตร ทำสวนผลไม้ ทำนา และเลี้ยงสัตว์ ซึ่งคณะผู้วิจัยสนใจค้นหาคำตอบการวิจัย “ศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มผู้สูงอายุบนพื้นฐานทุนทางวัฒนธรรมในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้: กรณีศึกษา เทศบาลตำบลยุโป อำเภอเมือง จังหวัดยะลา” เพราะการขับเคลื่อนสังคมผู้สูงอายุเป็นงานท้าทายในอนาคต ในมิติการส่งมอบบริการสาธารณะแนวใหม่ที่ต้องอาศัยองค์ความรู้หลายศาสตร์ทั้ง เชิงการตลาด วัฒนธรรม การตลาดสุขภาพ การจัดการเครือข่าย และการบริหารเชิงบูรณาการระดับพื้นที่

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของกลุ่มผู้สูงอายุบนพื้นฐานทุนทางวัฒนธรรมในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้: กรณีศึกษา เทศบาลตำบลยุโป อำเภอเมือง จังหวัดยะลา
2. เพื่อหาข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มผู้สูงอายุบนพื้นฐานทุนทางวัฒนธรรมในจังหวัดชายแดนใต้: กรณีศึกษาเทศบาลตำบลยุโป อำเภอเมือง จังหวัดยะลา

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา คือ ระดับศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาคุณภาพชีวิต

ของกลุ่มผู้สูงอายุบนพื้นฐานทุนทางวัฒนธรรม ฯลฯ ครอบคลุมประเด็นด้านผู้นำและนโยบายด้านการบริหารจัดการ ด้านความร่วมมือเชิงเครือข่ายและชุมชนและด้านการเมือง และจัดการความขัดแย้ง โดยมีขอบข่ายการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านเศรษฐกิจคือ การมีงานทำ มีรายได้และพึ่งตนเองได้ และด้านสังคมหมายถึงการจัดหาระบบสวัสดิการ การมีหลักการประกัน การช่วยเหลือสังคมหรือจิตอาสาบำเพ็ญประโยชน์ และมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนและสังคมที่อยู่บนของฐานทุนทางวัฒนธรรม และส่วนข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาศักยภาพของท้องถิ่น ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มผู้สูงอายุบนพื้นฐานทุนทางวัฒนธรรม ฯลฯ จะมุ่งด้าน องค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการจัดการ ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มผู้สูงอายุบนพื้นฐานทุนทางวัฒนธรรม

2. ขอบเขตด้านพื้นที่ คือ กำหนดพื้นที่ในเขตเทศบาลตำบลโย อำเภอมือง จังหวัดยะลา เนื่องจากเป็นหน่วยงานท้องถิ่นที่มีศักยภาพด้านการบริหารจัดการที่ดี โดยผ่านเกณฑ์ประเมินจากสำนักงานท้องถิ่นจังหวัด และในพื้นที่ตำบลโย มีกลุ่มชมรมผู้สูงอายุที่เข้มแข็ง และคนในชุมชนมีทั้ง 2 ศาสนา

3. ขอบเขตด้านประชากร ครอบคลุม 2 กลุ่ม คือกลุ่มที่ 1 กลุ่มที่ทำงานเทศบาลตำบลโย ในฐานะมีบทบาทหน้าที่ของเทศบาลตำบล และกลุ่มที่ 2 ผู้สูงอายุและกลุ่มคนในหน่วยงานหรือองค์กรต่าง ๆ ทั้งที่เป็นรัฐและไม่ใชรัฐที่ทำงานสนับสนุนดูแลช่วยเหลือ และส่งเสริมพัฒนาผู้สูงอายุในด้านเศรษฐกิจและด้านสังคมในระดับชุมชน และพื้นที่

การวิจัยนี้ คณะผู้วิจัยมีข้อจำกัดในการวิจัยจากบริบทเหตุการณ์ความไม่สงบ ดังนั้นการเลือกพื้นที่ศึกษาในการวิจัยนี้เป็นตำบลโย เนื่องจากตำบลโยมีกลุ่มผู้สูงอายุที่เข้มแข็ง เป็นชุมชนพหุวัฒนธรรม มีสองศาสนา และเป็นพื้นที่ปลอดภัยไม่ค่อยมีการก่อเหตุความรุนแรง ระยะทางไม่ไกลอยู่ในเขตเมือง คณะผู้วิจัยสามารถลงพื้นที่ภาคสนามได้ ซึ่งช่วยลดความเสี่ยง และลดข้อจำกัดด้านเวลาและงบประมาณ

กรอบแนวคิดและทฤษฎีในการวิจัย

ผู้วิจัยได้สำรวจแนวคิด ทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเรื่องนี้ พิจารณาสรุปรสาระสำคัญ ดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีศักยภาพ

แนวคิดศักยภาพของตัวบุคคล มีองค์ประกอบ 2 ส่วน คือส่วนที่มองเห็นได้ชัดพัฒนาด้วยการศึกษาค้นคว้า มีองค์ประกอบความรู้ และทักษะ และส่วนที่สองคือส่วนที่ซ่อนเร้นอยู่ในแต่ละบุคคล จะมีองค์ประกอบทัศนคติ ค่านิยมและความเห็นเกี่ยวกับภาพลักษณ์ของตนเอง บุคลิกลักษณะประจำตัวของแต่ละบุคคล และแรงจูงใจหรือแรงขับภายใน

2. แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มผู้สูงอายุ

Lawton (1985 อ้างถึงใน ลลิลญา ลอยลม, 2545) กล่าวว่าผู้สูงอายุที่มีคุณภาพชีวิตที่ดีต้องประกอบด้วย 4 ด้าน คือ

(1) ความผาสุกด้านจิตใจ หมายถึงการที่บุคคลสามารถประเมินได้ว่า ประสบการณ์ในชีวิตที่ผ่านมาคุณภาพ โดยประเมินได้จาก ผลกระทบระดับความสุขที่ได้รับและความสำเร็จที่ได้บรรลุตามความต้องการ หรือเป้าหมายที่ตั้งไว้

(2) ความสามารถในการแสดงพฤติกรรม หมายถึงความสามารถในการทำหน้าที่ของบุคคล ซึ่งรวมถึงการทำหน้าที่ของร่างกาย การมีสุขภาพที่ดี การรับรู้ที่ถูกต้อง และการมีพฤติกรรมทางสังคมที่ถูกต้อง

(3) สิ่งแวดล้อมของบุคคล หมายถึง สิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ประกอบด้วย 5 ส่วน ได้แก่ 1) สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ลักษณะภูมิประเทศ ภูมิอากาศ และที่อยู่อาศัย 2) บุคคลที่มีความสำคัญต่อผู้สูงอายุ เช่น สมาชิกในครอบครัว เพื่อน 3) บุคคลอื่นทั่วไปที่มีปฏิสัมพันธ์กับผู้สูงอายุ 4) สถานภาพทางสังคม อายุ เชื้อชาติและเศรษฐกิจ และ 5) สภาพสังคมและวัฒนธรรมภายในชุมชนที่มีผู้สูงอายุอาศัยอยู่

(4) การรับรู้คุณภาพชีวิต หมายถึง การมีบุคคลมีการประเมินตนเอง เกี่ยวกับความผาสุกทางด้านจิตใจ ความสามารถในการทำหน้าที่ ตลอดจน สิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อบุคคล

3. แนวคิดและทฤษฎีทุนทางวัฒนธรรม

ทุนทางวัฒนธรรมหมายถึงสิ่งที่มีคุณค่าและมีมูลค่าที่สั่งสมมาในอดีต ทั้งเป็นสิ่งที่จับต้องได้ และจับต้องไม่ได้ โดยนำเอาวัฒนธรรมและภูมิปัญญาเหล่านั้นมาแปลงเป็นสิ่งที่มีคุณค่าและมีมูลค่าที่ส่งผลให้เกิดประโยชน์ต่อวิถีชีวิตและสังคม

ทุนทางวัฒนธรรมมีความสำคัญหลายด้าน เช่น

1) ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ สามารถนำวัฒนธรรมไทยและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเสริมสร้างการผลิตสินค้าและบริการได้ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ

2) ด้านการพัฒนาสังคม สามารถนำวัฒนธรรมเรื่องระบบคุณค่า ค่านิยม ความเชื่อจารีตประเพณีที่ดีงาม ซึ่งจะทำให้สังคมมีความจริงและสงบสุข

3) ด้านการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สามารถนำวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นการใช้ชีวิตที่สอดคล้องกับสภาพธรรมชาติมาใช้ในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้อยู่ในสภาพเดิม หรือมีความสมบูรณ์ได้มากขึ้น

จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎีต่าง ๆ ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยนำมาออกแบบกรอบแนวคิดการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือกลุ่มคนที่มีหน้าที่และสัมพันธ์กับผู้สูงอายุในเทศบาลตำบลยุโป ได้แก่ บุคลากรท้องถิ่น นักการเมืองท้องถิ่น กลุ่มผู้สูงอายุและสมาชิกในครอบครัวของผู้สูงอายุ ชมรมผู้สูงอายุ กลุ่ม อสม. และเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ตลอดจนตัวแทนกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ในเขตเทศบาลตำบลยุโป ซึ่งไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน และเนื่องจาก มีข้อจำกัดด้านสถานการณ์ความไม่สงบ และช่วงเวลาการลงภาคสนาม คณะผู้วิจัยได้สำรวจกลุ่มตัวอย่างโดยให้เทศบาลตำบลยุโปประสานกลุ่มต่าง ๆ ที่เป็นกลุ่มเป้าหมายและเต็มใจให้ความร่วมมือกับการเก็บข้อมูล ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 177 คน วิธีการสุ่มตัวอย่างหลายขั้นตอน คือขั้นที่ 1 สุ่มตัวอย่างแบบแบ่งกลุ่ม จำแนกตามกลุ่มประเภทสังกัดที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ และขั้นที่ 2 สุ่มตัวอย่างอย่างง่าย โดยคำนึงถึงความหลากหลายของตัวแทนกลุ่มต่าง ๆ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม มีคำถาม 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 คำถามข้อมูลทั่วไป มีคำถาม 10 ข้อ เกี่ยวกับ เพศ อายุ ศาสนา ระดับการศึกษา ขั้นสูงสุด สถานะสมรส รายได้รวมของทันท่อเดือน การประกอบอาชีพหลัก การเป็นสมาชิกกลุ่ม/องค์กรใดในชุมชนตำบลยุโป ความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับผู้สูงอายุในตำบลยุโป และความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับเทศบาลตำบลยุโป

ส่วนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มผู้สูงอายุบนพื้นฐานทุนทางวัฒนธรรมฯ แยกเป็น 4 ด้าน คือ ด้านผู้นำและนโยบาย ด้านความร่วมมือเชิงเครือข่ายและชุมชน และด้านการเมืองและจัดการความขัดแย้ง รวมคำถาม 17 ข้อ เป็นคำถามปลายปิด แบบ rating scale

ส่วนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาศักยภาพของท้องถิ่นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มผู้สูงอายุบนพื้นฐานทุนทางวัฒนธรรมในระดับชายแดนใต้ รวมคำถาม 17 ข้อ เป็นคำถามปลายปิดแบบ rating scale

ทั้งนี้ ส่วนที่ 2 และ 3 มีคำตอบให้เลือก 5 คำตอบ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด และมีการกำหนดเกณฑ์การให้คะแนน และพิจารณาค่าเฉลี่ยจำแนกเป็น 5 ระดับ คือ

คะแนนเฉลี่ย

แปลความหมาย

ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายความว่า ความเห็นอยู่ระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายความว่า ความเห็นอยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายความว่า ความเห็นอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายความว่า ความเห็นอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50 หมายความว่า ความเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ คือใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป ส่วนสถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อ 1 และข้อ 2 คือ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

ส่วนที่ 1 ลักษณะทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 177 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุมากกว่า 60 ปีขึ้นไป นับถือศาสนาพุทธ การศึกษาสูงสุดเป็นประถมศึกษา มีสถานะสมรส มีรายได้รวมต่อเดือนต่ำกว่า 5,000 บาทต่อเดือน อาชีพหลักทำการเกษตร/ทำนา/ประมง เป็นสมาชิกกลุ่ม/ องค์กรในชุมชนคือชมรมผู้สูงอายุ และเป็นผู้สูงอายุที่ไม่มีคนในครอบครัวหรือญาติทำงานในเทศบาลตำบลโย

ส่วนที่ 2 ศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มผู้สูงอายุบนพื้นฐานทุนทางวัฒนธรรมในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและแปลผลของศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มผู้สูงอายุบนพื้นฐานทุนทางวัฒนธรรมในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้

ประเด็นคำถาม		ระดับศักยภาพ		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ด้านผู้นำและนโยบาย				
1	ผู้บริหารท้องถิ่นมีความรู้และเข้าใจในหลักการจัดสวัสดิการที่สอดคล้องกับหลักศาสนาของผู้สูงอายุในชุมชน	3.51	0.84	มาก
2	เทศบาลตำบลมีนโยบายช่วยเหลือสงเคราะห์และดูแลชีวิตความเป็นอยู่แก่ผู้สูงอายุที่ขาดแคลนหรือยากไร้บนพื้นฐานความสามารถของชุมชน	3.41	0.91	ปานกลาง
3	ผู้บริหารท้องถิ่นมีการวางแผนพัฒนาชีวิตของกลุ่มผู้สูงอายุตามศักยภาพของแต่ละคนในชุมชนที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่	3.36	1.00	ปานกลาง
4	มีการส่งเสริมหลักประกันชีวิตของผู้สูงอายุอย่างเหมาะสมกับอัตลักษณ์ของชุมชน และสามารถตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุ	3.26	1.05	ปานกลาง
ภาพรวมด้านผู้นำและนโยบาย		3.38	0.84	ปานกลาง
ด้านการบริหารจัดการ				
5	วางแผนจัดกิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุได้ครอบคลุมประเภทต่าง ๆ ของผู้สูงอายุ และหลากหลายทักษะความรู้ โดยคำนึงถึงวัฒนธรรมแต่ละกลุ่ม	3.49	1.00	ปานกลาง
6	สนับสนุนงบประมาณสร้างอาชีพให้แก่ผู้สูงอายุอย่างทั่วถึงทุกประเภทของผู้สูงอายุในแต่ละชุมชน	3.12	1.02	ปานกลาง

ประเด็นคำถาม		ระดับศักยภาพ		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ด้านการบริหารจัดการ				
7	มีความพร้อมด้านสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ในการดำเนินโครงการส่งเสริมอาชีพที่สอดคล้องกับพื้นที่แก่ผู้สูงอายุที่ต้องการหารายได้และพึ่งตนเอง	3.27	0.99	ปานกลาง
8	สามารถประสานบุคคลภายนอกมารับผิดชอบร่วมทำกิจกรรมพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุแบบบูรณาการโดยคำนึงถึงความเป็นอยู่ของชุมชน	3.38	0.90	ปานกลาง
9	สามารถรวมกลุ่มผู้สูงอายุที่มีพลังให้มาเป็นจิตอาสาร่วมพัฒนาชุมชนตำบลโดยผ่านการร่วมกิจกรรมเชิงประเพณีวัฒนธรรม	3.37	0.97	ปานกลาง
10	มีความพร้อมด้านข้อมูลศักยภาพ ปัญหา ความต้องการของผู้สูงอายุในตำบล เพื่อนำมาวางแผนทำโครงการโดยคำนึงถึงอัตลักษณ์ชุมชน	3.32	0.96	ปานกลาง
ภาพรวมด้านการบริหารจัดการ		3.33	0.82	ปานกลาง
ด้านความร่วมมือเชิงเครือข่ายและชุมชน				
11	สามารถทำข้อตกลง หรือประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกทั้งภาครัฐและไม่ใช่ภาครัฐให้มาช่วยจัดกิจกรรมพัฒนาผู้สูงอายุตามความต้องการของชุมชนที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมของคนในพื้นที่	3.31	1.03	ปานกลาง
12	สามารถทำงานเป็นเครือข่ายโดยใช้ภูมิปัญญาที่มีของกลุ่มชมรมผู้สูงอายุ/กลุ่มโรงเรียน/และองค์กรต่าง ๆ เพื่อจัดกิจกรรมพัฒนาผู้สูงอายุ ชมรมผู้สูงอายุ/กลุ่มโรงเรียน/และองค์กรต่าง ๆ เพื่อจัดกิจกรรมพัฒนาผู้สูงอายุ	3.33	1.00	ปานกลาง
13	สามารถผลักดันคนในชุมชนมาร่วมเป็นอาสาสมัครทำงานเป็นเครือข่าย ในการดูแลสร้างเสริมสุขภาพแก่ผู้สูงอายุที่คำนึงถึงวัฒนธรรมและศาสนา	3.36	0.93	ปานกลาง
14	มีความพร้อมในการสนับสนุนการรวมกลุ่มอาชีพของชมรมผู้สูงอายุ/โรงเรียนผู้สูงอายุในการเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์ชุมชนของกลุ่มผู้สูงอายุโดยเน้นการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น	3.31	0.99	ปานกลาง
ภาพรวมด้านความร่วมมือเชิงเครือข่ายและชุมชน		3.33	0.86	ปานกลาง

ประเด็นคำถาม		ระดับศักยภาพ		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ด้านการเมืองและการจัดการความขัดแย้ง				
15	สามารถหาวิธีช่วยเหลือและแก้ปัญหาผู้สูงอายุแต่ละรายอย่างเหมาะสม ตรงกับสภาพความเป็นจริง	3.24	0.98	ปานกลาง
16	สามารถออกแบบกิจกรรมสนับสนุนแก่กลุ่มผู้สูงอายุที่มีพื้นฐานความเชื่อหรือค่านิยมแตกต่างกัน	3.29	0.94	ปานกลาง
17	เทศบาลตำบลมีความสามารถตอบสนองความต้องการที่หลากหลายของกลุ่มต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุ เช่น สมาชิกครอบครัวของผู้สูงอายุ	3.29	1.06	ปานกลาง
ภาพรวมด้านการเมืองและการจัดการความขัดแย้ง		3.28	0.92	ปานกลาง
ศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยภาพรวมทุกด้าน		3.33	0.81	ปานกลาง

จากตารางที่ 1 ศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มผู้สูงอายุบนพื้นฐานทุนทางวัฒนธรรมในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ ภาพรวมทุกด้านมีค่าเฉลี่ยระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.33$, S.D. = 0.81) แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านผู้นำและนโยบาย ($\bar{X} = 3.38$, S.D. = 0.84) มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือด้านการบริหารจัดการนโยบาย และด้านความร่วมมือเชิงเครือข่ายและชุมชน มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน ($\bar{X} = 3.33$, S.D.=0.82,0.86) เรียงตามลำดับ หากพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านมีค่าเฉลี่ยระดับปานกลาง มีรายละเอียด คือ

ด้านผู้นำและนโยบาย โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.38$, S.D. = 0.84) โดยเฉพาะประเด็นผู้บริหารท้องถิ่นมีความรู้และเข้าใจในหลักการจัดสวัสดิการที่สอดคล้องกับหลักศาสนาของผู้สูงอายุในชุมชนมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 3.51$, S.D. = 0.84)

ด้านการบริหารจัดการนโยบาย โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.33$, S.D. = 0.82) โดยเฉพาะประเด็นวางแผนจัดกิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุได้ครอบคลุมประเภทต่าง ๆ ของผู้สูงอายุ และหลากหลายทักษะความรู้ โดยคำนึงถึงวัฒนธรรมแต่ละกลุ่มมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 3.49$, S.D. = 1.00)

ด้านความร่วมมือเชิงเครือข่ายและชุมชน โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.33$, S.D. = 0.86) โดยเฉพาะประเด็นสามารถผลักดันคนในชุมชนมาร่วมเป็นอาสาสมัครทำงานเป็นเครือข่ายในการดูแลสร้างเสริมสุขภาพแก่ผู้สูงอายุที่คำนึงถึงวัฒนธรรมและศาสนา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 3.36$, S.D. = 0.93)

ด้านการเมืองและการจัดการความขัดแย้ง โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.28$, S.D. = 0.92) โดยเฉพาะประเด็นสามารถออกแบบกิจกรรมสนับสนุนแก่กลุ่มผู้สูงอายุที่มีพื้นฐานความเชื่อหรือค่านิยมแตกต่างกัน และเทศบาลตำบลมีความสามารถตอบสนองความต้องการที่หลากหลายของกลุ่มต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุ เช่น สมาชิกครอบครัวของผู้สูงอายุมีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากัน ($\bar{X} = 3.29$, (S.D. = 0.94, 1.06)) เรียงตามลำดับ

ส่วนที่ 3 แนวทางการพัฒนาศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มผู้สูงอายุบนพื้นฐานทุนทางวัฒนธรรมในจังหวัดชายแดนใต้

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและแปลผลของแนวทางการพัฒนาศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มผู้สูงอายุบนพื้นฐานทุนทางวัฒนธรรมในจังหวัดชายแดนใต้

ประเด็นคำถาม		ระดับศักยภาพ		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1	เทศบาลตำบลโย ไคร้ส่งเสริมความสัมพันธ์แบบเครือญาติของ คนในชุมชนมาสร้างกลไกการดูแลผู้สูงอายุ เช่น การเอาใจใส่ดูแล พาไปหาหมอยามจำเป็น และแวะมาเยี่ยมเยียน	3.75	1.05	มาก
2	ควรสร้างเครือข่ายส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุเพื่อรองรับงาน ในชุมชน เช่น การติดต่อพูดคุยและการไปเยี่ยมบ้าน รวมถึง กระตุ้นแสดงความคิดเห็นในเวทีชุมชนต่าง ๆ	3.77	0.94	มาก
3	ควรกระตุ้นให้คนที่มีจิตอาสาในชุมชนมาร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม องค์กร ชมรมและเครือข่ายด้านอาสาสมัครผู้สูงอายุในชุมชน เพื่อสนับสนุนการทำงานดูแลผู้สูงอายุให้ทั่วถึง	3.68	0.94	มาก
4	ควรพัฒนาสุขภาพผู้สูงอายุในรูปแบบสวัสดิการสังคมและ บริการสังคมของรัฐและเอกชนให้หลากหลาย เช่น ผลักดันให้นา กองทุนหลักประกันสุขภาพระดับท้องถิ่นมาสนับสนุนกิจกรรม พัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุบนพื้นฐานอัตลักษณ์ชุมชน	3.73	0.94	มาก
5	เทศบาลตำบลโยไคร้ควรปลูกฝังเจ้าหน้าที่ให้มีความสัมพันธ์ที่ดีกับ ผู้สูงอายุโดยปฏิบัติหน้าที่ออกเยี่ยม ให้คำแนะนำช่วยเหลือคลายทุกข์	3.81	0.97	มาก
6	เทศบาลตำบลโยไคร้ควรใช้งานเทศบาลประเพณีมาสร้างกิจกรรม ที่ส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุเช่น พบปะ เยี่ยมเยียนและสังสรรค์ ในช่วงเทศกาลประเพณีต่าง ๆ	3.82	0.98	มาก
7	เทศบาลตำบลโย ไคร้ต้องส่งเสริมความรู้ที่จำเป็นสำหรับการใช้ชีวิต อย่างมีคุณภาพ และมีคุณค่าแก่ผู้สูงอายุ	3.78	0.92	มาก
8	ควรส่งเสริมการนำความรู้ ประสบการณ์และภูมิปัญญาของ ผู้สูงอายุมาถ่ายทอดเผยแพร่ สืบสานวัฒนธรรม เพื่อประโยชน์ สร้างสรรค์ชุมชนสังคม	3.83	0.91	มาก
9	ควรนำบรรทัดฐานทางสังคมมาหล่อหลอมพฤติกรรมของคน ในชุมชนที่มีต่อผู้สูงอายุ เช่น ความเชื่อถือ และความศรัทธา ที่มีต่อผู้สูงอายุ	3.64	0.92	มาก
10	ควรส่งเสริมการทำงานสร้างรายได้กับผู้สูงอายุโดยใช้พื้นฐาน ภูมิปัญญาท้องถิ่น	3.69	0.95	มาก
11	ควรส่งเสริมการรวมกลุ่มของผู้สูงอายุที่มีความพร้อมและมีพลัง ให้มาร่วมทำกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์และกิจกรรมเพื่อสังคม	3.75	0.95	มาก

ประเด็นคำถาม		ระดับศักยภาพ		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
12	เทศบาลตำบลโป่งจะต้องค้นหาผู้สูงอายุที่เป็นผู้รู้และมีความเชี่ยวชาญในภูมิปัญญาด้านการเกษตรและวัฒนธรรมท้องถิ่น มาวางแผนส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุให้หลากหลาย	3.89	0.97	มาก
13	ต้องสนับสนุนให้ชมรมผู้สูงอายุ และชุมชนเป็นตัวหลักในการดูแลผู้สูงอายุบนพื้นฐานความต้องการของผู้สูงอายุ	3.92	0.92	มาก
14	องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรตั้งงบประมาณเพิ่มเติมเพื่อสนับสนุนการให้เงิน เบี้ยยังชีพแก่ผู้สูงอายุให้มากขึ้น	3.91	0.94	มาก
15	ควรสนับสนุนให้สมาชิกในครอบครัวของผู้สูงอายุได้นำภูมิปัญญาของผู้สูงอายุ มาสร้างผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยใช้นวัตกรรมเพื่อเพิ่มมูลค่าต่อยอด เพื่อสร้างคุณค่าให้กับสังคมท้องถิ่น	3.82	0.97	มาก
16	ควรตั้งกรอบเจ้าหน้าที่หรือบุคลากรนักรายภาพและนักบริหารสำหรับผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	3.91	0.93	มาก
17	ควรส่งเสริมแนวคิดวิสาหกิจเพื่อช่วยเหลือสังคม โดยรวมกลุ่มอาชีพของผู้สูงอายุตามความเหมาะสมของพื้นที่	3.91	1.01	มาก
18	แนวทางการพัฒนาศักยภาพของท้องถิ่นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มผู้สูงอายุโดยรวม	3.80	0.78	มาก

จากตารางที่ 2 แนวทางการพัฒนาศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มผู้สูงอายุบนพื้นฐานทุนทางวัฒนธรรมในจังหวัดชายแดนใต้ โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยระดับมาก ($\bar{X}=3.80$, S.D. =0.78) โดยเฉพาะประเด็นย่อยว่าต้องสนับสนุนให้ชมรมผู้สูงอายุ และชุมชนเป็นตัวหลักในการดูแลผู้สูงอายุบนพื้นฐานความต้องการของผู้สูงอายุ ($\bar{X}=3.92$, S.D. =0.92) มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรตั้งงบประมาณเพิ่มเติมเพื่อสนับสนุนการให้เงินเบิยยังชีพแก่ผู้สูงอายุให้มากขึ้น ประเด็นว่าควรตั้งกรอบเจ้าหน้าที่หรือบุคลากรนักรายภาพและนักบริหารสำหรับผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และประเด็นว่าควรส่งเสริมแนวคิดวิสาหกิจเพื่อช่วยเหลือสังคม โดยรวมกลุ่มอาชีพของผู้สูงอายุตามความเหมาะสมของพื้นที่ มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน ($\bar{X}=3.91$, S.D. =0.94 , 0.93 และ 1.01) เรียงตามลำดับ

อภิปรายผล

1. ระดับศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มผู้สูงอายุ บนพื้นฐานทุนทางวัฒนธรรมในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้

จากผลวิจัยศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มผู้สูงอายุบนพื้นฐานทุนทางวัฒนธรรมในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ มีประเด็นที่น่าสนใจมาอภิปรายผลวิจัยดังนี้

ด้านผู้นำและนโยบายในประเด็นย่อยว่าผู้บริหารท้องถิ่นมีความรู้และเข้าใจหลักการจัดสวัสดิการ ที่สอดคล้องกับหลักศาสนาของผู้สูงอายุในชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของเศรษฐวัฒน์ โชควรรกุล (2555) ที่อธิบายว่าภาวะผู้นำเป็นอีกปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการนำนโยบายการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไปปฏิบัติ เหตุที่เป็นเช่นนี้ เพราะผู้นำท้องถิ่นอยู่ในชุมชนจึงให้ความสำคัญอย่างมากกับทุนทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับหลักความเชื่อศาสนา โดยมองว่าการพึ่งพาช่วยเหลือของคน ในชุมชนมีพื้นฐานจากระบบความคิด และพื้นฐานการใช้ชีวิต ที่ผูกพันกับความเชื่อ และวิถีวัฒนธรรม

ประเด็นด้านการบริหารจัดการนโยบาย ในประเด็นย่อยคือวางแผนจัดกิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุได้ครอบคลุมประเภทต่าง ๆ ของผู้สูงอายุ และหลากหลายทักษะความรู้ โดยคำนึงถึงวัฒนธรรมแต่ละกลุ่ม ซึ่งที่เป็นเช่นนี้ เป็นเพราะว่างานดูแลผู้สูงอายุมีขอบข่ายสลับซับซ้อนที่สัมพันธ์กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยการข้ามสังกัด ข้ามประเภท และข้ามพื้นที่ และยังสอดคล้องกับการใช้หลักศาสนานำสุขภาพในกลุ่มผู้สูงอายุ มีการ บูรณาการความรู้เรื่องศาสนาให้สอดคล้องกับพฤติกรรมสุขภาพที่ถูกต้อง เช่น กิจกรรมนันทนาการและศิลปวัฒนธรรมในโรงเรียนผู้สูงอายุก็มีการพิจารณาข้อจำกัดทางด้านศาสนาด้วย ซึ่งก็สอดคล้องกับงานวิจัยของจิราพร ทองดี, ดารารวรรณ รองเมือง, และฉันทนา นาคฉัตรีย์ (2557) ที่ว่าควรมีการวางแผนจัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ และป้องกันการเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังที่เหมาะสมกับบริบทของวัฒนธรรมท้องถิ่น เหตุผล ที่เป็นเช่นนี้ เพราะว่าการดำเนินไป มีผู้สูงอายุที่นับถือศาสนาอิสลามและศาสนาพุทธ การจัดกิจกรรมจึงต้องพิจารณาถึงความเหมาะสม การยอมรับ การจัดกิจกรรมอย่างละเอียดและถี่ถ้วน เช่น กิจกรรมทางศาสนา ในโรงเรียนผู้สูงอายุ

ประเด็นด้านความร่วมมือเชิงเครือข่ายและชุมชนในประเด็นย่อยคือผลักดันคนในชุมชนมาร่วมเป็นอาสาสมัครทำงานเป็นเครือข่ายในการดูแลสร้างเสริมสุขภาพแก่ผู้สูงอายุที่คำนึงถึงวัฒนธรรมและศาสนา สอดคล้องกับไพบุลย์ พงษ์แสงพันธ์ และอนัฐมา ปิ่นแก้ว (2558) กล่าวว่า การสร้างเครือข่ายเกื้อหนุนผู้สูงอายุในชุมชนมีส่วนช่วยให้ผู้สูงอายุได้รับความช่วยเหลือ เป็นช่องทางในการสร้างสัมพันธ์ภายในสังคม ผู้สูงอายุจะได้รับบริการข้อมูลข่าวสาร แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพในรูปแบบของการรวมกลุ่มกัน จากความร่วมมือของครอบครัว ญาติ เพื่อน เพื่อนบ้าน ชุมชนและนักวิชาชีพทางสุขภาพเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้สูงอายุในชุมชน ในทำนองเดียวกับงานวิจัยของภูมิวัฒน์ พรวนสุข (2558) พบว่า ควรมีกลุ่มอาสาสมัครออกเยี่ยมที่บ้านพร้อมรับฟังปัญหาและแนะนำแนวทาง พร้อมทั้ง ควรจัดกิจกรรมส่งเสริมให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมดูแล และให้เกิดความสัมพันธ์กับผู้สูงอายุและควรจัดสวัสดิการแจกสิ่งของที่จำเป็นแก่ผู้สูงอายุ รวมทั้งในงานวิจัยของพรรณธิดา เอี่ยมศิริปริดา, อัจศรา ประเสริฐสิน, และนริศรา พึ่งโพธิ์ส (2560) มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมการทำงานอาสาสมัครในผู้สูงอายุและการบริหารจัดการงานอาสาสมัครสำหรับผู้สูงอายุอย่างมีประสิทธิภาพ

2. แนวทางการพัฒนาศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มผู้สูงอายุบนพื้นฐานทุนทางวัฒนธรรมในจังหวัดชายแดนใต้

จากผลวิจัยแนวทางการพัฒนาศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มผู้สูงอายุบนพื้นฐานทุนทางวัฒนธรรมในจังหวัดชายแดนใต้ มีประเด็นสามารถนำมาอภิปรายผลวิจัย คือ

ประเด็นต้องสนับสนุนให้ชมรมผู้สูงอายุ และชุมชนเป็นตัวหลักในการดูแลผู้สูงอายุบนพื้นฐานความต้องการของผู้สูงอายุ เหตุผลที่เป็นเช่นนี้ เพราะว่าการกลุ่มคนในชุมชนจะรู้จักและเข้าใจสภาพปัญหาความต้องการและบริบทแวดล้อมของผู้สูงอายุในชุมชนของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุวิณี วิวัฒน์วานิช, จิราพร เกศพิชญวัฒนา, และรัชพันธุ์ เขยจิตร (2551) ที่กล่าวว่ารัฐควรมีการเตรียมความพร้อมเข้าสู่ผู้สูงอายุที่มีคุณภาพชีวิต ควรเน้นการเตรียมในทุกมิติ ทั้งด้านสุขภาพ เศรษฐฐานะ ความเป็นอยู่การได้รับการยอมรับ/เคารพการมีส่วนร่วมในสังคม ซึ่งการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุควรเริ่มต้นจากชมรมผู้สูงอายุที่มีการจัดตั้งอยู่แล้วในพื้นที่มาเป็นฐานในการพัฒนา รวมทั้ง รัฐควรกระตุ้น ส่งเสริมให้ชุมชน/สังคมเห็นความสำคัญของการนำภูมิปัญญาผู้สูงอายุมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ และรัฐควรสนับสนุนหรือกำหนดเป็นนโยบายให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหาร ส่วนตำบล โรงพยาบาลชุมชน ให้มีการร่วมมือประสานกับชมรมผู้สูงอายุในพื้นที่เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

ประเด็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรตั้งงบประมาณเพิ่มเติม เพื่อสนับสนุนการให้เงินเบี้ยยังชีพแก่ผู้สูงอายุให้มากขึ้น ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่าสภาพเศรษฐกิจและค่าครองชีพสูงขึ้นจึงเป็นผลกระทบด้านภาระค่าใช้จ่ายของเงินเบี้ยยังชีพแก่ผู้สูงอายุให้มากขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ ช.ยรินทร์ เพ็ชโชไพศิษฐ์ (2543) ที่กล่าวว่าหน่วยงานรัฐควรเน้นถึงการแก้ไขปัญหาการจัดสรรและการใช้งบประมาณให้เพียงพอ กำหนดนโยบายในการจัดสวัสดิการแก่ผู้สูงอายุในทิศทางที่ชัดเจนให้เกิดความหลากหลายและเหมาะสมแก่ผู้สูงอายุ ที่มีพื้นฐานที่แตกต่างกันในแต่ละกลุ่มและงานวิจัยของเศรษฐวัฒน์ โชควรรกุล (2555) ก็ให้ความเห็นว่าควรปรับปรุงการนำนโยบายไปปฏิบัติหลายด้านได้แก่งานด้านงบประมาณ การบริหารบุคลากร การจัดทำฐานข้อมูลอย่างบูรณาการและการจัดให้มีเครือข่ายความร่วมมือที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้ง งานวิจัยของภูมิวัฒน์ พรวนสุข (2558) ให้แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุคือ ตั้งงบประมาณไว้รองรับผู้สูงอายุในอนาคตและงานวิจัยของวิไลลักษณ์ พรหมแสน และอัจฉริยา ครุฑาโรจน์ (2560) ให้ความเห็นว่าปัจจัยและเงื่อนไขหลักในการส่งเสริมการดำเนินงานก็คืองบประมาณสำหรับแนวทางการพัฒนาศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ (1) สร้างความรู้ ความเข้าใจและมอบหมายภาระงานเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุด้านการมีงานทำและการสร้างรายได้ให้แก่บุคลากรอย่างชัดเจน และควรมีการจัดทำฐานข้อมูลศักยภาพผู้สูงอายุให้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง (2) ประสานความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วนโดยบูรณาการด้านงบประมาณ บุคลากร หรือการทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาเพื่อพัฒนาศักยภาพขององค์กรให้บรรลุผล

ประเด็นควรตั้งกรอบเจ้าหน้าที่หรือบุคลากรนักกายภาพและนักบริบาลสำหรับผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของสมสมัย พิลาแดง, ยุทธพล ทะชาลี, และกตัญญู แก้วหานาม (2557) ที่ให้ความเห็นว่าควรมีการจัดเจ้าหน้าที่ให้คำแนะนำในการออกกำลังกายที่ถูกต้องเหมาะสมกับผู้สูงอายุ และควรมีการจัดเจ้าหน้าที่ออกให้บริการแพทย์แผนไทยให้กับผู้สูงอายุ ที่เป็นเช่นนี้ เป็นเพราะว่าชอบขยับงานสุขภาพต้องเน้นเชิงพื้นที่ที่ต้องปฏิบัติงานเชิงรุก ซึ่งมีความสอดคล้องกับทิศทางการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้านสุขภาพ

ประเด็นควรส่งเสริมแนวคิดวิสาหกิจเพื่อช่วยเหลือสังคม โดยรวมกลุ่มอาชีพของผู้สูงอายุตามความเหมาะสมของพื้นที่ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า กลุ่มผู้สูงอายุในชุมชนยังมีพลังและมืองค์ความรู้ดั้งเดิมที่สามารถนำมาประยุกต์ต่อยอดให้สามารถเพิ่มมูลค่าสร้างความมั่นคงให้ตนเองและกลุ่ม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของภูมิวัฒน์ พรวนสุข (2558) ที่เสนอว่าควรสนับสนุนในด้านอาชีพการหารายได้อย่างเหมาะสมตามความถนัดของผู้สูงอายุ และให้มีส่วนร่วมปฏิบัติทุกขั้นตอน พร้อมทั้งสนับสนุนงบประมาณเพื่อจัดอบรมเพิ่มความรู้และทักษะด้านอาชีพและมีการบริการจัดการนำผลิตภัณฑ์กลุ่มออกจำหน่าย และจัดตั้งกองทุนและสวัสดิการกลุ่ม รวมทั้งสอดคล้องกับงานวิจัยของภาวดี ทะไกรราช และคณะ (2558) ที่มีข้อเสนอให้การสนับสนุนและส่งเสริมกิจกรรมสำหรับการสร้างอาชีพรายได้เพื่อเพิ่มรายได้ให้กับผู้สูงอายุในชุมชน และการส่งเสริมด้านการสร้างทักษะความรู้เกี่ยวกับอาชีพให้กับผู้สูงอายุในชุมชน เพื่อให้เกิดการนำองค์ความรู้และภูมิปัญญาในการสร้างอาชีพมาดำเนินการทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างผู้สูงอายุและคนในชุมชน การสนับสนุนการเสริมสร้างกิจกรรมร่วมกันในชุมชนและท้องถิ่น รวมทั้งกิจกรรมและแผนงานระหว่างเครือข่ายผู้สูงอายุทั้งในระดับชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียง สนับสนุนกิจกรรมการถ่ายทอดองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นดั้งเดิมที่ได้สืบทอดมาจากบรรพบุรุษให้กับประชาชนคนรุ่นใหม่

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะการวิจัย

จากการวิจัย ผู้วิจัยค้นพบประเด็นสำคัญที่ควรนำมาเสนอแนะ ได้ดังนี้

- 1) ต้องส่งเสริมให้มีหลักประกันชีวิตของผู้สูงอายุอย่างเหมาะสมกับอัตลักษณ์ของชุมชนและตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุ
- 2) สนับสนุนงบประมาณสร้างอาชีพให้แก่ผู้สูงอายุครอบคลุมทุกประเภทของผู้สูงอายุในแต่ละชุมชน
- 3) ทำข้อตกลงหรือประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกทั้งภาครัฐและไม่ใช่ภาครัฐให้มาช่วยจัดกิจกรรมพัฒนาผู้สูงอายุตามความต้องการของชุมชนที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมในพื้นที่
- 4) สร้างความร่วมมือในการสนับสนุนการรวมกลุ่มอาชีพของชมรมผู้สูงอายุ/โรงเรียนผู้สูงอายุในการเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์ชุมชนของกลุ่มผู้สูงอายุโดยเน้นการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 5) หาวิธีช่วยเหลือและแก้ปัญหาผู้สูงอายุแต่ละรายอย่างเหมาะสมตรงกับสภาพความเป็นจริง
- 6) ต้องสนับสนุนให้ชมรมผู้สูงอายุ และชุมชนเป็นตัวหลักในการดูแลผู้สูงอายุ

7) ควรตั้งงบประมาณเพิ่มเติมและตั้งกรอบเจ้าหน้าที่หรือบุคลากรนักรายภาพและนักบริหารสำหรับผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

8) ควรส่งเสริมแนวคิดวิสาหกิจเพื่อช่วยเหลือสังคม โดยรวมกลุ่มอาชีพของผู้สูงอายุตามความเหมาะสมของพื้นที่

บรรณานุกรม

- จิราพร ทองดี, ดาราวรรณ ร่องเมือง, และฉันทนา นาคฉัตรีย์. (2557). ภาวะสุขภาพและคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดชายแดนภาคใต้. *วารสารพยาบาลกระทรวงสาธารณสุข*, 22(3), 88 - 99.
- ช.ชรินทร์ เพ็ชฌุไพศิษฐ์. (2543). แนวทางและมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับสวัสดิการผู้สูงอายุในประเทศไทย. *วารสาร มจร วิชาการ*. 4(7), 31 - 42.
- ประสพโชค ต้นสาโรจน์. (2559). บทบาทของเทศบาลเมืองกาญจนบุรีในการดูแลผู้สูงอายุ. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยศิลปากร, เพชรบุรี.
- พรรณธิดา เอี่ยมสิริปริดา, อัจศรา ประเสริฐสิน, และนริศรา พิงโพธิ์สม. (2560). การสร้างเสริมพลังในผู้สูงอายุผ่านการทำงานอาสาสมัคร. *วารสารวิชาการฟาร์อีสเทอร์น*. 11(2), 21 - 35.
- ไพบูลย์ พงษ์แสงพันธ์, และอนัฐมา ปิ่นแก้ว. (2558). ความสำคัญของเครือข่ายเกื้อหนุนผู้สูงอายุในชุมชน. *วารสารสาธารณสุข มหาวิทยาลัยบูรพา*, 10(2), 109 - 116.
- ภาวดี ทะไกรราช และคณะ. (2558). การพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างยั่งยืนในพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์*. 7(1), 39 - 61.
- ภูมิวัฒน์ พรวนสุข. (2558). แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดแพร่. *วารสารบัณฑิตวิทยาลัย พิษณุทัศน์*, 10(1), 77 - 87.
- ลลิตญา ลอยลม. (2545). การเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุของผู้สูงอายุในจังหวัดสมุทรปราการ. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ, สมุทรปราการ.
- วิไลลักษณ์ พรหมเสน, และอัจฉริยา ครุฑาโรจน์. (2560). บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดลำปางต่อการส่งเสริมการมีงานทำและการสร้างรายได้แก่ผู้สูงอายุ. *วารสารการบริหารท้องถิ่น*. 10(2), 70 - 91.
- เศรษฐวัฒน์ โชควรรกุล. (2555). นโยบายการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. *วารสารรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์*, 1(1), 145 - 165.
- สมสมัย พิลาแดง, ยุทธพล ทเวชาติ, และกตัญญู แก้วหานาม. (2557). ความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลดงพญา อำเภอดอนจาน จังหวัดกาฬสินธุ์. *วารสารการบริหารปกครอง*, 3(1), 133 - 148.
- สุวิณี วิวัฒน์วานิช, จิราพร เกศพิชญวัฒนา, และรัชพันธุ์ เขยจิตร. (2551). *โครงการสถานการณ์ความยากจนในผู้สูงอายุและรูปแบบการจัดการเพื่อส่งเสริมการมีคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาต้นแบบอาชีพสตรีมุสลิม หมู่บ้านปาตาบูดี ตำบลแหลมโพธิ์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี *

สุธีรุต ชูชื่น **

(วันรับบทความ: 18 พฤศจิกายน 2562/ วันแก้ไขบทความ: 20 มีนาคม 2563/ วันตอบรับบทความ: 25 มีนาคม 2563)

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาต้นแบบอาชีพสตรีมุสลิม หมู่บ้านปาตาบูดี ตำบลแหลมโพธิ์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ กระบวนการวิจัยแบ่งเป็น 3 ระยะ ได้แก่ 1) ระยะเตรียมการวิจัย 2) ระยะดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน (PDCA) คือ การวางแผน การดำเนินการ การตรวจสอบ และการประเมินผล เพื่อพัฒนา 3) ระยะหลังทำการวิจัย กลุ่มตัวอย่าง คือ สตรีมุสลิม จำนวน 20 คน คัดเลือกแบบ เฉพาะเจาะจง การเก็บข้อมูลด้วยหลายวิธี ได้แก่ การศึกษาเอกสาร สนทนากลุ่มการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกต การบันทึกภาคสนาม การอภิปรายกลุ่ม และแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดย สถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา และการตีความ ผลการวิจัย พบว่า 1) อาชีพที่สตรีมุสลิมหมู่บ้านปาตาบูดี ตำบลแหลมโพธิ์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานีต้องการมากที่สุด คือ การนวดเพื่อสุขภาพ คิดเป็นร้อยละ 90 รองลงมา คือ ค้าขาย คิดเป็นร้อยละ 10 ซึ่งสตรีมุสลิมได้รับประโยชน์โดยตรงจากการฝึกอบรม เชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมการนวดเพื่อสุขภาพ ทำให้มีอาชีพ สร้างรายได้โดยผลการประเมิน ความพึงพอใจต่อโครงการฯ พบว่ามีความพึงพอใจมากที่สุด คิดเป็น ร้อยละ 100 2) ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาต้นแบบอาชีพสตรีมุสลิม หมู่บ้านปาตาบูดี ตำบลแหลมโพธิ์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี มี 3 องค์ประกอบ คือ 1) การเชื่อมโยงภาคีเครือข่าย (Network Linking) และ 2) การทำงาน ตามกระบวนการที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ (Set Drive End) 3) การบูรณาการหลักศาสนาอิสลาม (Integrate Islam Discipline)

คำสำคัญ: ปัจจัย/ การพัฒนา/ ต้นแบบอาชีพ/ สตรีมุสลิม/ จังหวัดปัตตานี

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของรายงานวิจัย “โครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการต้นแบบอาชีพสตรีมุสลิม หมู่บ้านปาตาบูดี ตำบลแหลมโพธิ์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี” ภายใต้โครงการมอบทุนสนับสนุนวิจัย ปี 2561 สนับสนุนโดยฝ่ายพันธกิจสัมพันธ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์
สำนักวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ โดยได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

** DPA, อาจารย์ประจำงานวิจัยนโยบายสาธารณะ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

Factors for developing the prototype on Muslim Women career:
A study of Patabudee village, Lampho subdistrict, Yaring, Pattani*

Suthirus Choochuen**

(Received Date : November 18, 2019, Revised Date : March 20, 2020, Accepted Date : March 25, 2020)

Abstract

The objective of this research was to study the factors for developing the prototype on Muslim women career in Patabudee Village, Lampho Subdistrict, Yaring, Pattani. This research was mix methodology; quantitative and qualitative. There were three parts of the research 1) Preparation 2) During the research which has four processes (PDCA; Plan-Do-Check-Act) 3) Evaluation. The sample of this research were 20 Muslim women who were purposive selecting. There were many selecting methods such as documentary, group talk, in-depth interview, observing, note-taking, group discussion, and questionnaires. Quantitative analyzed by statistic percentage, mean, and sd. Qualitative analyzed by content analysis and interpretation. The finding showed that the most interested career of Muslim women in Patabudee Village, Lampho Subdistrict, Yaring, Pattani was “health massage” which was 90 percent and merchandise which was 10 percent. Muslim women got benefit from this participation research. They had not only a job but also a salary. The research evaluation showed that all of the Muslim women satisfied which was 100 percent. There were three factors for developing the prototype on Muslim women career in Patabudee Village, Lampho Subdistrict, Yaring, Pattani; 1) Network linking and 2) Set drive end process 3) Integrate Islam Discipline.

Keywords: Factors/ Development/ Prototype/ Muslim women/ Career Pattani

* This article is apart of the action research, entitled Factors for developing the prototype on Muslim Women career: A study of Patabudee village, Lampho subdistrict, Yaring, Pattani under the Strengthen Community Project in 2018 supported by Research and Development Office, Prince of Songkla University, HadYai Campus

** Doctor of Public Administration, Faculty of Political Science, Prince of Songkla University, Pattani Campus

บทนำ

พื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้มีความอุดมสมบูรณ์ในเชิงทรัพยากร อีกทั้งมีรากฐานวัฒนธรรมชุมชนที่แข็งแกร่งและเน้นการพึ่งพาตนเอง อย่างไรก็ตาม เหตุการณ์ความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่เกิดขึ้นมีความรุนแรงและขยายวงกว้างในช่วง 19 ปีที่ผ่านมาอย่างต่อเนื่อง (พ.ศ. 2543 - 2562) ส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในพื้นที่ ทั้งนี้ หน่วยงานภาครัฐได้ตระหนักถึงความสำคัญของการเสริมสร้างศักยภาพทางเศรษฐกิจ อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนและการลดช่องว่างทางสังคม ซึ่งจะช่วยบรรเทาความขัดแย้งได้อีกทางหนึ่ง

เลขาธิการสมาคมแพทยมุสลิม (บุหลัน ทองกลีบ, ม.ป.ป.) ระบุหลักศาสนาอิสลามไม่ได้จำกัดหน้าที่และบทบาทในการประกอบอาชีพของสตรี ขณะที่ปัจจุบันสตรีไทยมีบทบาทในสังคมเพิ่มมากขึ้น เปิดเผยว่าสังคมในปัจจุบันได้มีการพัฒนามากขึ้นซึ่งล้วนมีผลต่อการดำรงชีวิตความเป็นอยู่ของสตรีไทยมุสลิมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การแสดงสิทธิทางการเมืองเป็นการไต่หาความเสมอภาคในสังคม ดังนั้นเหตุผลทางการตื่นตัวของสตรีไทยมุสลิมทางการเมืองเป็นเครื่องชี้วัดตัวหนึ่งในการพัฒนาประเทศ นอกจากนั้นจะเห็นได้ว่าในปัจจุบันค่าครองชีพที่สูงขึ้นทำให้สตรีไทยมุสลิมออกไปประกอบอาชีพนอกบ้านได้มากขึ้น ซึ่งตามปกติแล้วสตรีไทยมุสลิมส่วนใหญ่ไม่นิยมที่จะออกไปประกอบอาชีพนอกบ้าน เนื่องจากความไม่สะดวกส่วนมากจะมีหน้าที่ดูแลครอบครัว แต่ศาสนาอิสลามไม่ได้จำกัดหน้าที่และบทบาทในการประกอบอาชีพของสตรี หากสตรีเหล่านั้น จะประกอบอาชีพต้องได้รับอนุญาตจากผู้ปกครองหรือสามีเสียก่อน และอิสลามก็ได้วางระบบหน้าที่ให้สตรีมีบทบาทในสังคม ในฐานะที่เป็นแม่บ้านและภรรยาเป็นสำคัญ

ในศาสนาอิสลามไม่มีบทบัญญัติใดเลยที่ห้ามมิให้สตรีประกอบอาชีพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาชีพที่ผูกกับลักษณะธรรมชาติของสตรี เช่น ครู พยาบาล เป็นต้น จะเห็นได้ว่าในปัจจุบันนี้เป็นที่ยอมรับกันแล้วว่าสตรีไทยได้มีบทบาทมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในด้านสังคมทั่วไปก็ให้ความสนใจเกี่ยวกับบทบาทของสตรีมากขึ้น เริ่มจากสถาบันครอบครัวจนถึงสถาบันการเมือง แม้โดยหลักการแล้วอิสลามมิได้สนับสนุนให้สตรีเป็นผู้นำ แต่อิสลามก็ยังให้ความสำคัญต่อสตรี โดยให้สตรีมีสิทธิเสรีภาพในด้านต่าง ๆ แม้กระทั่งการออกเสียงเลือกตั้งเพื่อความอยู่รอดของประเทศหรือสิทธิในชีวิตความเป็นอยู่ในการกำหนดรูปแบบกฎหมายใหม่ ๆ อันเป็นเรื่องเกี่ยวกับสตรี ซึ่งเป็นเรื่องที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ที่สตรีจะต้องชี้แนะเพื่อแสดงความคิดเห็น เพื่อหลีกเลี่ยงการเอารัดเอาเปรียบที่จะเกิดขึ้นในสังคมตามบรรทัดฐานของสตรีที่พึงมีได้

การพัฒนาอาชีพของกลุ่มสตรีในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ถือเป็นอีกแนวทางหนึ่งในการช่วยบรรเทาปัญหาพื้นที่ได้ เนื่องจากสตรีเป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบจากการสูญเสียหัวหน้าครอบครัวจากสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพราะสตรีมุสลิมส่วนใหญ่แต่งงานเมื่ออายุน้อย มีบุตรหลายคน อีกทั้งยังขาดโอกาสทางการศึกษาและทักษะในการประกอบอาชีพจากการสำรวจพบว่าสตรีในพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้มีศักยภาพที่ไม่อาจมองข้ามในการพัฒนาอาชีพ (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม, 2553) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาศักยภาพจะช่วยสร้างเสริม (synergistic paradigm) ทำให้สตรีรู้คุณค่าและความสามารถทั้งของตนเองและผู้อื่น มีโอกาสแสดงความคิดเห็น ความรู้สึก เรียนรู้การทำงานและใช้ทรัพยากรร่วมกัน ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม

และส่งผลให้มีคุณธรรมและจริยธรรม สามารถดึงศักยภาพที่มีในตนเองออกไปสู่การทำงานได้อย่างเต็มที่ (Gibson C. H., 1991) การขับเคลื่อนการพัฒนาศักยภาพทางเศรษฐกิจของสตรีในพื้นที่ จังหวัดชายแดนภาคใต้ นั้น หน่วยงานสำคัญที่เกี่ยวข้อง คือ สำนักงานกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี ซึ่งปัจจุบันได้จัดทำยุทธศาสตร์กองทุนพัฒนาบทบาทสตรี พ.ศ. 2560 - 2564 เพื่อใช้เป็นแนวทาง ในการดำเนินงานกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีให้บรรลุเป้าหมายสูงสุดภายใต้วิสัยทัศน์ “ เป็นแหล่งทุน ในการพัฒนาสตรีเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากเข้มแข็งและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ” โดยมีรายละเอียดการแสดงความเชื่อมโยงยุทธศาสตร์กองทุนพัฒนาบทบาทสตรีดังตารางต่อไปนี้ (กลุ่มนโยบายและยุทธศาสตร์, 2559)

ตารางที่ 1 สรุปสาระสำคัญที่เชื่อมโยงของยุทธศาสตร์กองทุนพัฒนาบทบาทสตรี

แผน	ประเด็นยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง/เชื่อมโยง
แผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี	ยุทธศาสตร์ ที่ 2 ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน ยุทธศาสตร์ ที่ 3 การพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพคน ยุทธศาสตร์ ที่ 4 ยุทธศาสตร์ ด้านการสร้างโอกาสความเสมอภาค และความเท่าเทียมกันทางสังคม
แผนพัฒนาสตรีในช่วง แผนพัฒนาเศรษฐกิจและ สังคมแห่งชาติฉบับที่12 (พ.ศ. 2560 - 2564)	ยุทธศาสตร์ ที่ 2 การสร้างความเป็นธรรมลดความเหลื่อมล้ำในสังคม เป้าหมายที่ 1 ลดปัญหาความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ของกลุ่มคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสังคมที่แตกต่างกัน และแก้ไขปัญหาความยากจน เป้าหมายที่ 2 เพิ่มศักยภาพชุมชนและเศรษฐกิจฐานรากให้มีความเข้มแข็ง เพื่อให้ชุมชนพึ่งพาตนเองและได้รับส่วนแบ่งผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ โดยมีประเด็นที่เกี่ยวข้องคือ 1. ปรับเปลี่ยนเจตคติของสังคมในประเด็นความเสมอภาคเท่าเทียมกันระหว่างหญิงชาย 2. เสริมพลังและเพิ่มอำนาจแก่สตรีไทยทุกกลุ่ม และทุกระดับ 3. สร้างความเข้มแข็งของกลไกและกระบวนการพัฒนาสตรี
ยุทธศาสตร์กรมพัฒนาชุมชน พ.ศ. 2560 - 2564	ยุทธศาสตร์ ที่ 1 สร้างสรรค์ ชุมชนให้พึ่งตนเองได้ ยุทธศาสตร์ ที่ 2 ส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากให้ขยายตัว ยุทธศาสตร์ ที่ 3 เสริมสร้างทุนชุมชนให้มีประสิทธิภาพและมีธรรมาภิบาล

ที่มา: กลุ่มนโยบายและยุทธศาสตร์. (2559). แผนยุทธศาสตร์กองทุนพัฒนาบทบาทสตรี พ.ศ. 2560-2564.

จากตารางที่ 1 พบว่า แผนพัฒนาทั้ง 2 แผนและอีก 1 ยุทธศาสตร์นั้น เน้นให้ความสำคัญในเรื่องเศรษฐกิจฐานราก ชุมชนพึ่งพาตนเองได้ ประกอบกับผลการรายงานโครงการวิจัยอบรมเชิงปฏิบัติการการใช้เครื่องมือประเมินชุมชนแบบมีส่วนร่วมเพื่อเป็นฐานในการพัฒนาโจทย์วิจัยร่วมกับชุมชน (วารุณี ณ นครและคณะ, 2560) ของคณะรัฐศาสตร์ มอ.ปัตตานี และผลการลงพื้นที่สำรวจของทีมผู้วิจัยในตำบลเดียวกัน คือ ตำบลแหลมโพธิ์ อำเภอยะหริ่ง จ.ปัตตานี พบว่าประชากรในวัยทำงานส่วนใหญ่ไปทำงานที่ประเทศมาเลเซีย ประชากรที่เหลืออยู่ในชุมชน คือ สตรีและเด็ก ทีมผู้วิจัยจึงสนใจปัจจัยที่จะทำให้เกิดการพัฒนาอาชีพให้กับสตรีมุสลิมในพื้นที่ ซึ่งสอดคล้องกับ นฤมล นิราทร (2543, น. 2) ที่กล่าวถึง การพัฒนาอาชีพงาน (Career Development) ว่าเป็นกิจกรรมที่บุคคลเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อปรับปรุงการทำงานทั้งในปัจจุบันและปรับปรุงคนให้เหมาะสมกับงานในอนาคต ทั้งยังเป็นกิจกรรมต่าง ๆ ที่องค์การจัดขึ้นเพื่อสนับสนุนให้แผนอาชีพงานของบุคคลบรรลุจุดหมายทั้งส่วนของบุคคลและส่วนขององค์การ โดยวัตถุประสงค์ของการพัฒนาอาชีพ (ณัฐพันธ์ เขจรนนท์, 2542, น. 176-178) ได้แก่ พัฒนาทรัพยากรบุคคลจากประสบการณ์, สนับสนุนบุคลากรที่มีความสามารถ ศักยภาพและความตั้งใจ, จัดทรัพยากรบุคคลให้เหมาะสมกับงาน, สร้างขวัญและกำลังใจ และเตรียมรับการเปลี่ยนแปลง ซึ่งทีมผู้วิจัยหวังจะพัฒนาต้นแบบการพัฒนาอาชีพสตรีมุสลิมในหมู่บ้านปาตาบูดี ตำบลแหลมโพธิ์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนด้วยการเรียนรู้จากประสบการณ์ร่วมกัน ร่วมคิด ร่วมทำตามความสามารถ ศักยภาพและความตั้งใจของสตรีมุสลิม ผ่านการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ซึ่งเป็นการวิจัยที่แก้ปัญหาโดยชุมชนร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมทำ ร่วมประเมิน และร่วมรับผลประโยชน์ และการปรับใช้แนวคิดบูรณาการเชิงระบบที่ต้องขับเคลื่อนแบบองค์รวมร่วมกันระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันทางการศึกษา และชุมชน โดยคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานีจะเป็นผู้นำการขับเคลื่อนแนวคิดนี้ร่วมกับชุมชน เพื่อให้เกิดการนำความรู้ ประกอบกับการฝึกอบรมอาชีพเชิงปฏิบัติการไปสู่พื้นที่ชุมชน เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และถ่ายทอดในลักษณะการวิจัยและบริการวิชาการที่เหมาะสมส่งผลต่อความสำเร็จของการบูรณาการองค์ความรู้กับการพัฒนาเชิงพื้นที่

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาต้นแบบอาชีพสตรีมุสลิม หมู่บ้านปาตาบูดี ตำบลแหลมโพธิ์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี

วิธีดำเนินการวิจัย

วิจัยนี้เป็นระเบียบวิธีวิจัยแบบผสม คือ เชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลหลากหลายวิธี ดังนี้ คือ แบบสอบถาม สทนากลุ่ม อภิปรายกลุ่ม สัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตอย่างไม่มีส่วนร่วม เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ และองค์ความรู้ใหม่ในการแก้ไขปัญหา

ที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยทีมผู้วิจัย ชุมชน ผู้นำท้องถิ่น และภาคีภาคเอกชน กล่าวคือ หน่วยงานการศึกษา (ทีมผู้วิจัย คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี และวิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม), ชุมชน (กลุ่มสตรีมุสลิมบ้านปาตาบูดี, ผู้ใหญ่บ้าน, ผู้นำศาสนา), หน่วยงานภาครัฐ (ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลแหลมโพธิ์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี, สมาคมแพทย์แผนไทย จังหวัดกรุงเทพมหานคร) และภาคีภาคเอกชน (วิทยากรผู้สอนการนวดเพื่อสุขภาพ จากบ้านรักษาสภาพ จังหวัดยะลา) บูรณาการการทำงานแบบมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาการว่างงานของกลุ่มสตรีมุสลิม โดยทีมผู้วิจัยดำเนินการในทุกขั้นตอน ตั้งแต่ร่วมคิดร่วมตัดสินใจ ร่วมทำ ร่วมตรวจสอบและร่วมรับประโยชน์ควบคู่ไปกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน โดยยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง (People - Centered Development) และแก้ปัญหาโดยใช้กระบวนการเรียนรู้ (Problem - Learning Process) เพื่อพัฒนาต้นแบบอาชีพสตรีมุสลิมที่สอดคล้องกับชุมชนมุสลิมในหมู่บ้านปาตาบูดี ตำบลแหลมโพธิ์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ในการวิจัยครั้งนี้ ทีมผู้วิจัยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกประชากรและกลุ่มตัวอย่างดังต่อไปนี้ คือ 1) ประชากร สตรีมุสลิมที่มีภูมิลำเนาหรือพักอาศัยในหมู่ที่ 3 บ้านปาตาบูดี ตำบลแหลมโพธิ์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี ตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป 2) กลุ่มตัวอย่าง โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้ คือ

1.1 ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ สตรีมุสลิมหมู่ที่ 3 บ้านปาตาบูดี ตำบลแหลมโพธิ์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี จำนวน 20 คน

1.2 ผู้ให้ข้อมูลรอง คือ ผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา ผู้นำท้องถิ่น และวิทยากรการฝึกอบรม จำนวน 5 คน โดยเกณฑ์และวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างมีดังนี้ 1.2.1 ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ 1) ที่ไม่มีอาชีพ ไม่มีรายได้ และต้องการอาชีพเสริม เพิ่มรายได้ 2) สตรีมุสลิมที่สามารถสื่อสารได้ทั้งภาษาไทยและภาษามลายู 3) สามารถให้ข้อมูลหรือแสดงความคิดเห็นได้ 4) เข้าร่วมโครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการด้วยความสมัครใจ ตลอดโครงการ และยินดีให้ข้อมูล และใช้วิธีการ Snowball Sampling จำนวน 20 คน (เนื่องจากเป็นโครงการนำร่องและข้อจำกัดของงบประมาณและระยะเวลา) 1.2.2 ผู้ให้ข้อมูลรอง คือ ผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา ผู้นำท้องถิ่น และวิทยากรการฝึกอบรม จำนวน 5 คน คัดเลือกจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการของกลุ่มสตรีมุสลิม

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ 1) แบบสอบถามเพื่อสำรวจอาชีพที่สตรีมุสลิมสนใจและต้องการได้รับการส่งเสริม 2) ข้อคำถามสำหรับการสนทนากลุ่ม อภิปรายกลุ่ม สัมภาษณ์เชิงลึก เกี่ยวกับต้นแบบอาชีพสตรีมุสลิมที่สอดคล้องกับพื้นที่

3. ขอบพิจารณาด้านจริยธรรม โครงการนี้ได้รับการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมในมนุษย์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี เลขที่โครงการ REC Number: psu.pn. 2-023/61

4. วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล วิธีที่หลากหลายเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริง มีความน่าเชื่อถือและถูกต้องที่สุด ได้แก่ การสังเกต การสนทนากลุ่ม การอภิปรายกลุ่ม การสัมภาษณ์เชิงลึก การศึกษาเอกสารและข้อมูลทุติยภูมิ และการทำแบบสอบถาม

5. การวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1) **เชิงคุณภาพ** ใช้ตอบวัตถุประสงค์ ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาต้นแบบอาชีพสตรีมุสลิม การวิเคราะห์ข้อมูลจากการเอกสาร สัมภาษณ์เชิงลึก สทนากลุ่ม การสังเกตอย่างไม่มีส่วนร่วม บันทึกภาคสนาม และอภิปรายกลุ่ม ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) และการตีความ (interpretation) และการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (triangular) เพื่อนำมาเชื่อมโยงสร้างเป็นข้อสรุปตอบตามวัตถุประสงค์ หลังจากนั้นนำข้อมูลที่ได้แต่ละประเภทมาหาจุดร่วมเพื่อหาลักษณะเฉพาะ (specific character) แล้วสรุปประเด็นเพื่อการสร้างพัฒนาและนำเสนอต้นแบบอาชีพสตรีมุสลิม

2) **เชิงปริมาณ** การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามใช้ตอบวัตถุประสงค์การศึกษา **ต้นแบบอาชีพสตรีมุสลิม** ดำเนินการโดยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามเกี่ยวกับการสำรวจอาชีพและรายได้ โดยสถิติพรรณนา การหาค่าร้อยละ การแจกแจงความถี่

ผลการวิจัย พบว่า

ข้อมูลทั่วไป

1. ข้อมูลทั่วไปของสตรีมุสลิม

สตรีมุสลิมเรียงลำดับอายุจากมากไปน้อยมีดังนี้ คือ อายุอยู่ในช่วง 50-56 ปี อายุอยู่ในช่วง 42-48 ปี อายุอยู่ในช่วง 30-39 ปี และอายุอยู่ในช่วง 27-28 ปี ตามลำดับ สตรีมุสลิม ประกอบอาชีพดังนี้ คือ อาชีพแม่บ้าน อาสาสมัคร (อสม.)/แม่บ้าน อาชีพถอนขนไก่ อาชีพค้าขาย/อสม. อาชีพนวดรับจ้าง อาชีพแพทย์ตำบล อาชีพรับจ้าง และอาชีพค้าขาย/(ร้านของชำ/อสม.) สตรีมุสลิมมีรายได้ 2 ประเภท คือ รายได้ของตนเอง อยู่ในช่วง 0-9,000 บาท/เดือน และรายได้ของครัวเรือนอยู่ในช่วง 0-30,000 บาท/เดือน

สตรีมุสลิมโดยส่วนใหญ่มีส่วนประกอบอาชีพ ดังต่อไปนี้ คือ ทำประมง(ประเทสมาเลเซีย) อาชีพรับจ้าง อาชีพประมง อาชีพข้าราชการ ไม่ประกอบอาชีพ (ป่วย) ไม่ทำงาน วางงาน หย่าร้าง และเสียชีวิต สตรีมุสลิมมีสมาชิกในครอบครัวดังต่อไปนี้ คือ สมาชิกในครอบครัว 2-12 คน และสตรีมุสลิมอาศัยอยู่บ้านตนเองมีจำนวน 20 คน และสัดส่วนการเข้าร่วมอบรมร้อยละ 80 มีจำนวน 17 คน และเข้าร่วมอบรมร้อยละ 100 มีจำนวน 3 คน

2. ข้อมูลปัญหาชุมชน

1) ข้อมูลปัญหาของชุมชน หมู่บ้านปาตาบูดี ตำบลแหลมโพธิ์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี ที่พบระดับมากที่สุด คือ ปัญหาสุขภาพ/เจ็บป่วย ระดับมาก คือ รายได้น้อยกว่ารายจ่าย และปัญหา รองลงมา คือ การว่างงาน ส่วนปัญหาเสพติดและปัญหาอื่น ๆ มีจำนวนน้อย

2) ข้อมูลความต้องการในการพัฒนาอาชีพของสตรี หมู่บ้านปาตาบูดี ตำบลแหลมโพธิ์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี พบว่า กลุ่มสตรีมุสลิมสนใจอาชีพอื่น ๆ ที่ไม่เคยได้รับการอบรมมาก่อน คือ การนวดเพื่อสุขภาพ ส่วนอาชีพแปรรูปอาหารรองลงมา และอาชีพที่สนใจลำดับถัดไป คือ อาชีพด้านหัตถกรรมและด้านการทำดูแลรักษาผลผลิตการเกษตร

3. เจื่อนไขของการฝึกอบรมอาชีพ

1. รูปแบบการฝึกอบรมอาชีพที่ต้องการของกลุ่มสตรีมุสลิม หมู่บ้านปาตาบูดี ตำบลแหลมโพธิ์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี คือ การฝึกอบรมอาชีพแบบการฝึกปฏิบัติมากที่สุด รองลงมา คือการฝึกอบรมอาชีพแบบการตลาด และการฝึกอบรมอาชีพแบบเทคนิคการประกอบอาชีพ ตามลำดับ

2. สถานที่ในการฝึกอบรม กลุ่มสตรีมุสลิมต้องการให้มีการฝึกอบรมอาชีพในชุมชนมากที่สุด และมีการฝึกอบรมอาชีพในสถานที่ใกล้เคียงรองลงมา

3. ระยะเวลาในการฝึกอบรมอาชีพ กลุ่มสตรีมุสลิมหมู่บ้านปาตาบูดี ตำบลแหลมโพธิ์ อำเภอยะหริ่ง ทั้งหมดเห็นตรงกัน คือ ช่วง มิถุนายน ถึง ธันวาคม พ.ศ. 2561

อาชีพที่สตรีมุสลิม หมู่บ้านปาตาบูดี ตำบลแหลมโพธิ์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานีต้องการมากที่สุดจากการสำรวจด้วยแบบสอบถาม ผลที่ได้ คือ การนวดเพื่อสุขภาพ คิดเป็นร้อยละ 90 รองลงมา คือ ค้าขาย คิดเป็นร้อยละ 10 โดยผลการประเมินความพึงพอใจต่อโครงการฯในครั้งนี้ พบว่ากลุ่มสตรีมุสลิมมีความพึงพอใจมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 100

ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาต้นแบบอาชีพสตรีมุสลิม หมู่บ้านปาตาบูดี ตำบลแหลมโพธิ์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี จากการสัมภาษณ์เชิงลึก อภิปรายกลุ่ม และสนทนากลุ่ม สามารถสรุปได้ว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาต้นแบบอาชีพสตรีมุสลิมมี 3 องค์ประกอบ คือ 1) การเชื่อมโยงภาคีเครือข่าย (Network Linking) เป็นการทำงานแบบจุดภาคี (4 ภาคี) คือ ภาครัฐ; อบต.แหลมโพธิ์ จ.ปัตตานี, ภาคเอกชน; บ้านรักษ์สุขภาพ จ.ยะลา, ภาควิชาการ; คณะรัฐศาสตร์ ม.อ.ปัตตานี และ ภาคประชาชน; กลุ่มสตรีมุสลิม 2) การทำงานตามกระบวนการที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ (Set Drive End) จากการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมในการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการนวดเพื่อสุขภาพ 150 ชั่วโมง และสัมภาษณ์เชิงลึกผู้นำท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ผู้นำสตรีมุสลิม ทำให้เห็นว่าสตรีมุสลิมทุกคนที่เข้าร่วม มีกระบวนการทำงานแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ โดยกลุ่มสตรีมุสลิมมีความมุ่งหวังประกาศนียบัตรจากสมาคมแพทย์แผนไทย เพื่อนำไปประกอบอาชีพ ส่วนภาคเครือข่ายมุ่งหวังอยากให้เกิดอาชีพที่สอดคล้องกับความต้องการและชุมชน 3) บูรณาการหลักศาสนาอิสลาม (Islam Discipline) จากการสัมภาษณ์เชิงลึก สนทนากลุ่ม และอภิปรายกลุ่ม กับผู้นำศาสนา ผู้นำสตรี ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำชุมชน พบว่าการนำหลักปฏิบัติตนของศาสนาอิสลามมาปรับใช้ในการฝึกอบรม ทำให้สตรีมุสลิม มีสติ มีสมาธิ และสามารถสอบผ่านการนวดเพื่อสุขภาพทั้งเชิงทฤษฎีและเชิงปฏิบัติ ดังแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาต้นแบบอาชีพสตรีมุสลิมหมู่บ้านปาตาบูดี
ตำบลแหลมโพธิ์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี

อภิปรายผล

ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาต้นแบบอาชีพสตรีมุสลิม หมู่บ้านปาตาบูดี ตำบลแหลมโพธิ์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี พบว่า

1. **อาชีพที่สตรีมุสลิม** คือ การนวดเพื่อสุขภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานของภู่อบรมนีย์ บิลล่าเต๊ะ (2018) ที่กล่าวถึง **หลักปฏิบัติของสตรีในสังคมมุสลิม** ว่าอิสลามอนุญาตให้สตรีทำงานนอกบ้านได้ภายใต้กฎเกณฑ์และเงื่อนไขที่เหมาะสมกับความเป็นสตรีเพศของนาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อตัวนางหรือครอบครัวของนางมีความจำเป็นต้องอาศัย น้ำพักน้ำแรงของนางหรือสังคมกำลังมีความต้องการการเสียสละของนาง เช่น ต้องการครูที่จะช่วยสอนนักเรียน หรือคนเจ็บต้องการพยาบาลดูแล เป็นต้น และสอดคล้องกับ ยศวิดี บุญยเกียรติและวัลลภา นีละไพจิตร (2017) ที่กล่าวถึงบทบาทสตรีสังคมมุสลิมว่า **สตรีมีสิทธิในการทำงาน หาเลี้ยงชีพ และการเป็นเจ้าของทรัพย์สิน** โดยสตรีในสังคมมุสลิมมีหน้าที่เท่าเทียมกับชาย ในสถานภาพทางครอบครัว ดังนั้น เธอจึงมีสิทธิที่จะได้รับผลตอบแทนจากการทำหน้าที่เหล่านั้นโดยการยอมรับถึงการเป็นอิสระในบุคลิกภาพ หรือการเป็นเอกบุคลที่มีความคิดและจิตวิญญาณเป็นของตนเอง

อิสลามมิได้ห้ามสตรีไม่ทำงาน แม้ว่าจะเน้นว่างานเบื้องต้นของสตรี คือ การดูแลครอบครัวและบ้าน มุสลิมหลายคนเชื่อว่าผู้หญิงควรจะทำงานก็ต่อเมื่องานนั้นไม่ขัดต่อคำสอนของศาสนา ซึ่งมีการแปลความว่าคือ งานที่ไม่ทำให้เธอเสื่อมเกียรติในฐานะสตรี ซึ่งในหลายสถานการณ์ก็ได้แปลความว่าจะต้องเป็นงานที่ไม่เกี่ยวข้องกับชายอื่นที่ไม่ใช่บุคคลในครอบครัว

ในบางสถานที่กฎหมายอิสลามอนุญาตให้สามีหรือบิดาห้ามผู้หญิงมิให้ทำงานได้ และหากเธอมีงานอาชีพของตนเองแล้ว ก็ไม่มีข้อบังคับแต่ประการใดว่าเธอจะต้องแบ่งปันรายได้ให้ครอบครัวหรือสามี แต่ในทางกลับกันแล้ว สามีมีหน้าที่ต้องเลี้ยงดูภรรยาด้วยรายได้ที่หามาได้

นอกจากสตรีจะมีสิทธิในการทำงานและหาเลี้ยงชีพแล้ว เรายังมีสิทธิที่จะเป็นเจ้าของทรัพย์สิน และเรามีสิทธิที่จะถือครองทรัพย์สินที่มีก่อนการแต่งงานโดยไม่ต้องแบ่งปันให้สามี ซึ่งในทางกลับกันทรัพย์สินใด ๆ ของสามีนั้นจะถูกใช้ในการเลี้ยงดูสมาชิกทุก ๆ คนในครอบครัว รวมทั้งเธอได้รับการยกเว้นจากความรับผิดชอบทางการเงินของครอบครัวด้วย

2. ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาต้นแบบอาชีพสตรีมุสลิมมี 3 องค์ประกอบ ดังนี้ คือ

1) การเชื่อมโยงภาคีเครือข่าย (Network Linking) กล่าวคือ การดำเนินการวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในชุมชน ทำให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเกิดการเรียนรู้ การพัฒนา ต่อยอดเชื่อมโยงเครือข่าย โดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย/ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายจำเป็นต้องเรียนรู้ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผลประโยชน์ ร่วมรับผิดชอบ ทำให้ เกิดการคิด ทบทวน ตัดสินใจและเลือกแนวทางในการดำเนินการพัฒนาอาชีพ สอดคล้องกับงานของ ฮามีเสาะ เจ๊ะเต็ง และชนิษฐา ชุสุข (2558, น.366) ที่ให้ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนากลุ่มอาชีพสตรีเครื่องแกงขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านโหนด อำเภอสะบ้าย้อย จังหวัดสงขลาว่า ปัจจัยการบูรณาการความร่วมมือทุกภาคส่วน เพื่อช่วยเหลือและพัฒนาคุณภาพชีวิตสตรีด้วยการพัฒนาสตรีให้มีอาชีพ มีรายได้ โดยการจัดตั้งกลุ่มอาชีพสตรีขึ้นในพื้นที่ตามแนวพระราชดำริสแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการใช้กลไกของการพัฒนาบุคคลเป็นพลังสำคัญในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานของ ปรียาพร สูงภักขและกอบกุล วิศิษฐ์สรรค์ (2559, บทคัดย่อ) ที่ศึกษาเรื่องรูปแบบการบริหารการพัฒนาชุมชนสตรีเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนจังหวัดเพชรบุรี กล่าวเกี่ยวกับวิธีการสร้างเชื่อมโยงเครือข่ายว่ากลุ่มสตรีควรมีการประชุมโดยนำเอาข้อมูลของชุมชนใช้ประโยชน์ในการวางแผนการดำเนินงาน เพื่อตอบสนองความต้องการชุมชน พิจารณาแบ่งงานตามหน้าที่และความถนัดของแต่ละคน ใช้การประสานการทำงานร่วมกันภายในกลุ่ม ร่วมกับขอความร่วมมือจากหน่วยงานทั้งในและนอกชุมชน เพื่อเป็นเครือข่ายในการทำงาน และสอดคล้องกับงานของ อิศริรัตน์ ราศิริและอาจินต์ สงทับ (2561, น.326) ที่ศึกษาเรื่องแนวทางการมีส่วนร่วมภาคีเครือข่ายในการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุเพื่อก้าวสู่ “ศตวรรษที่ 21” ที่กล่าวเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายว่าในการส่งเสริมสุขภาพจะ ประกอบด้วย 6 แนวทาง คือ 1) การสอนและการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้สูงอายุชุมชนและเจ้าหน้าที่ 2) กระบวนการหาความความต้องการของชุมชนโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม 5 ประการ คือ ร่วมวิเคราะห์ ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการร่วมรับประโยชน์และร่วมติดตามประเมินผล 3)การจัดกิจกรรมโดยเกิดจากความต้องการชุมชนและชุมชนร่วมกับเจ้าหน้าที่ 4)การสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชน 5) การประเมินผู้สูงอายุสุขภาพดี 6) การขยายแนวทางการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายไปยังชุมชนอื่น ๆ อีกทั้งสอดคล้องกับทฤษฎีแรงสนับสนุนทางสังคม (Social Support Theory) (House, 1981 อ้างถึงใน สรวงศ์ภรณ์ ดวงคำสวัสดิ์, 2539, น.29-35) ที่กล่าวโดยสรุปได้ว่า แรงสนับสนุนทางด้านสังคม คือ สิ่งที่ได้รับได้รับแรงสนับสนุนทางสังคมในด้านการให้ความช่วยเหลือด้านข้อมูล ข่าวสาร วัตถุสิ่งของ หรือการสนับสนุนทางด้านจิตใจจากผู้ให้การสนับสนุน ซึ่งอาจเป็นบุคคลหรือกลุ่มคน และเป็นผลให้ผู้ได้รับปฏิบัติหรือแสดงออกทางพฤติกรรมไปในทางที่ผู้รับต้องการ ในที่นี้หมายถึงการได้รับการส่งเสริมการมีเครือข่าย จะช่วยในการพัฒนาอาชีพของกลุ่มสตรีมุสลิมหมู่บ้านปาตาบูดี ตำบลแหลมโพธิ์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี ทำให้กลุ่มสตรีมุสลิมมีอาชีพ มีรายได้ให้ ทั้งกับตนเองและครอบครัว

2. การทำงานตามกระบวนการที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ (Set Drive End) โดยเริ่มตั้งแต่กำหนด โจทย์การวิจัยฯ และวิธีการดำเนินการโครงการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการการพัฒนาต้นแบบอาชีพสตรี มุสลิมบ้านปาตาบูดี ตำบลแหลมโพธิ์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี ที่ตอบสนองความต้องการและ ปัญหาของชุมชน โดยมีการกำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมาย วิธีการดำเนินงานแบบมีส่วนร่วม ของทุกภาคส่วน เน้นการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ ร่วมรับประโยชน์ มีการติดตาม ประเมินและ รายงานผลการดำเนินการ ซึ่งผลของการดำเนินการโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม การนัดเพื่อสุขภาพนี้ คือ กลุ่มสตรีมุสลิมร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ มีเป้าหมายคือการมีอาชีพ มีรายได้ และในที่สุดกลุ่มสตรีมุสลิมสอบผ่านทั้งทฤษฎีและปฏิบัติ ได้รับประกาศนียบัตรจากสมาคมแพทย์แผนไทย สามารถประกอบอาชีพได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพจนารถ พรเจริญวิโรจน์ (2561, บทคัดย่อ) ที่ศึกษาเรื่องการพัฒนาผู้บริหาร นักบริหารมุ่งผลสัมฤทธิ์เทศบาลในจังหวัดสงขลา ผลการวิจัย พบว่าการบริหารงานของเทศบาลในจังหวัดสงขลาเป็นแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ คือมีการกำหนด วัตถุประสงค์ กำหนดตัวชี้วัด กำหนดเป้าหมาย การติดตาม ประเมินผล และการรายงานผล โดยแนวทางการพัฒนานักบริหารมุ่งผลสัมฤทธิ์ของเทศบาลในจังหวัดสงขลา ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ (1) การกำหนดวัตถุประสงค์การพัฒนา (2) การกำหนดตัวชี้วัดการพัฒนา ได้แก่ ตัวชี้วัดด้าน ปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการพัฒนา ด้านผลผลิตการพัฒนา ด้านผลลัพธ์การพัฒนา และด้าน ผลกระทบจากการพัฒนา (3) การกำหนดเป้าหมายการพัฒนา (4) การติดตามและประเมินผลการพัฒนา และ (5) การจัดทำรายงานผลการพัฒนา และรูปแบบการพัฒนานักบริหารมุ่งผลสัมฤทธิ์สำหรับ เทศบาลในจังหวัดสงขลา ได้แก่ การสอนงาน การฝึกอบรมในขณะปฏิบัติงาน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การฝึกอบรมในห้องเรียน และการเรียนรู้จากการปฏิบัติ อีกทั้งยังสอดคล้องกับแนวคิดการบริหาร แบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ของ ทศพร ศิริสัมพันธ์ (2543, น.146) ที่กล่าวว่า การบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์นี้ เป็นการบริหารที่เน้นการวางแผน การกำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และกลยุทธ์การดำเนินงาน แบบมีส่วนร่วม ผู้บริหารในแต่ละระดับขององค์การต้องยอมรับและคำนึงถึงผลงาน รวมทั้งต้องให้ ความสำคัญกับการจัดวางระบบการตรวจสอบผลงานและการให้รางวัลตอบแทนผลงาน (Performance Related) และสอดคล้องกับแนวคิดของ Canadian International Development Agency (1999) ที่กล่าวว่า การบริหารงานแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์เป็นวิธีการในการปรับปรุงการบริหาร ให้เกิดประสิทธิผล (Effectiveness) และโปร่งใสสามารถตรวจสอบได้ (Accountability) โดยที่ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย ประเมินความเสี่ยง กำกับติดตาม กระบวนการดำเนินงานเพื่อการบรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ รวมถึงการมีส่วนร่วม ในการตัดสินใจทางบริหารและการรายงานผลการปฏิบัติงาน

3. หลักศาสนาอิสลาม (Islam Discipline) สำหรับต้นแบบอาชีพของสตรีมุสลิมหมู่บ้านปาตาบูดี ตำบลแหลมโพธิ์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี คือการนัดเพื่อสุขภาพ โดยหลักการสำคัญ ในการพัฒนาอาชีพนี้ที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ คือ ในการประกอบอาชีพ ต้องคำนึงถึงหลักศาสนาอิสลาม หลักการปฏิบัติตนของสตรีมุสลิม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จีราพร ทองดีและคณะ (2555, บทคัดย่อ) ศึกษาเกี่ยวกับภาวะสุขภาพและคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดแดนภาคใต้ โดยผลการศึกษา พบว่า คุณภาพชีวิตมีความสัมพันธ์ทางบวกกับระดับสูงกับภาวะสุขภาพ โดยงานนี้มีผลสรุปว่า “การบูรณาการความรู้เรื่องศาสนาให้สอดคล้องกับพฤติกรรมสุขภาพที่ถูกต้อง มีผลช่วยการส่งเสริม

ให้ผู้สูงอายุมีภาวะสุขภาพและคุณภาพชีวิตที่ดี” ซึ่งจะเห็นว่า การนำหลักศาสนา/กิจกรรมทางศาสนา มาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน จะมีส่วนช่วยในเรื่องของสุขภาพและคุณภาพชีวิตที่ดีได้

ข้อเสนอแนะ

1. เชนนโยบาย

1.1 ภาครัฐ ควรจัดให้มีการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการที่สอดคล้องกับหลักศาสนาเพื่อตอบสนองความต้องการและสามารถปฏิบัติได้จริง โดยต้องคำนึงถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นและการใช้ วัตถุดิบ/ ทรัพยากรในท้องถิ่น เพื่อเป็นการสร้างความเข้มแข็ง ยั่งยืนให้กับกลุ่มสตรีมุสลิม

1.2 ภาคเอกชน ควรกำหนดนโยบายเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคม/ชุมชน อาทิ โครงการ CSR ต่าง ๆ ควรจัดให้กับชุมชนใกล้เคียงอย่างต่อเนื่อง เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็ง ให้กับชุมชนอย่างแท้จริง

1.3 ภาควิชาการ ควรมียุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัยในการทำงานบูรณาการข้ามศาสตร์ นำองค์ความรู้ทั้งทางสังคมศาสตร์และวิทยาศาสตร์มาช่วยแก้ไขปัญหาสังคม และสร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ ให้กับวงการวิชาการ

1.4 ภาคประชาชน ควรกำหนดเรื่องการพัฒนาอาชีพสตรีมุสลิมในยุทธศาสตร์ 3 จังหวัด ชายแดนภาคใต้ เพื่อให้เกิดการตื่นตัวในการประกอบอาชีพ โดยเริ่มจากครอบครัว ชุมชน และขยาย ไปสู่สังคม สตรีเป็นพลังสำคัญในทุกครอบครัว และสามารถสร้างความเปลี่ยนแปลงได้

2. เชงปฏิบัติ

2.1 สตรีมุสลิมมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการนวดเพื่อสุขภาพน้อย หน่วยงานภาครัฐ อาทิ หน่วยงานท้องถิ่น สาธารณสุขอำเภอ เป็นต้น ควรมีการเผยแพร่ความรู้ในเรื่องนี้ เพื่อให้เกิด ความเข้าใจที่ถูกต้องและสามารถนำไปต่อยอดในการประกอบอาชีพได้

2.2 สตรีมุสลิมต้องการให้มีการจัดตั้งกลุ่มอย่างเป็นทางการ เพื่อให้มีการหาสถานที่และ มีการกำหนดกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ให้ชัดเจน

บรรณานุกรม

กลุ่มนโยบายและยุทธศาสตร์. (2559). *แผนยุทธศาสตร์กองทุนพัฒนาบทบาทสตรี พ.ศ. 2560 - 2564*.

กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี.

ภู่อบรณีย์ บิลละเต๊ะ. (2561). *สตรีในสังคมมุสลิม*. สืบค้นจาก <https://www.skthai.org/th/articles/112899-%E0%B8%AA%E0%B8%95%E0%B8%A3%E0%20%B8%B5%E0%B9%83%E0%B8%99%E0%B8%AA%E0%B8%B1%E0%B8%87%E0%B8%84%E0%B8%A1%E0%B8%A1%E0%B8%B8%E0%B8%AA%E0%B8%A5%E0%B8%B4%E0%B8%A1>

- จิราพร ทองดี, ดาราวรรณ ร่องเมือง, และฉันทนา นาคฉัตรีย์. (2555). ภาวะสุขภาพและคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดชายแดนภาคใต้. *วารสารพยาบาลกระทรวงสาธารณสุขวิทยาลัยพยาบาลราชชนนี*, 22(3), 88 - 99.
- ณัฐพันธ์ เขจรนันท์. (2542). *การจัดการทรัพยากรบุคคล*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อิทธิรัตน์ ราศิริ, และอาจินต์ สงทับ. (2561). แนวทางการมีส่วนร่วมภาคีเครือข่ายในการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุเพื่อก้าวสู่ “ศตวรรษที่ 21”. *วารสารเครือข่ายวิทยาลัยพยาบาลและการสาธารณสุขภาคใต้*, 5(1), 315 - 328.
- ทศพร ศิริสัมพันธ์. (2543). *การบริหารผลการดำเนินงานรวมบทความวิชาการ 100 ปี รัฐประศาสนศาสตร์ไทยภาควิชาการรัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นฤมล นิราทร. (2543). *การวางแผนอาชีพงานและการพัฒนาความก้าวหน้าในสายอาชีพ*. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.
- พจนารถ พรเจริญโรจน์. (2561). การพัฒนานักบริหาร นักบริหารมุ่งผลสัมฤทธิ์เทศบาลในจังหวัดสงขลา. *วารสารมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์และศิลปะ ฉบับภาษาไทย*, 11(3), 1838 - 1858.
- บุหพันธ์ ทองกลีบ. (ม.ป.ป.). *บทบาทสตรีมุสลิมในยุคโลกาภิวัตน์*. สืบค้นจาก <https://www.islammore.com/main/content.php?page=sub&category=4&id=2667>
- ปรียาพร สุปงกช, และกอบกุล วิศิษฐ์ศักดิ์. (2559). รูปแบบการบริหารการพัฒนากลุ่มสตรีเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน จังหวัดเพชรบุรี. *วารสารสาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์และศิลปะ ฉบับภาษาไทย*, 9(2), 2255 - 2267.
- ยศวดี บุญยเกียรติ, และวัลลภา นิละไพจิตร. (2560). *บทบาทสตรี*. สืบค้นจาก <https://www.fpps.or.th/news.php?detail=n1156800571.news>
- วารุณี ณ นคร, และคณะ. (2560). *โครงการอบรมเชิงปฏิบัติการการใช้เครื่องมือประเมินชุมชนแบบมีส่วนร่วมเพื่อเป็นฐานในการพัฒนาจิตยวิสัยร่วมกับชุมชน*. ปัตตานี: สงขลาครินทร์.
- สถาบันวิจัยประชากรและสังคม. (2553). *โครงการสำรวจคุณภาพชีวิตของประชาชนใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ. 2552*. นครปฐม: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- สรศักดิ์ภูณ ดวงคำสวัสดิ์. (2539). *การประยุกต์ กระบวนการกลุ่มและให้แรงสนับสนุนจากอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้เลือดออกของแม่บ้าน อำเภอมะนัง จังหวัดลำปาง*. (วิทยานิพนธ์). มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์, นครศรีธรรมราช.
- ฮามีเสาะ เจ๊ะเต็ง, และชนิษฐา ชุสุข. (2558, มิถุนายน). *แนวทางการพัฒนากลุ่มอาชีพสตรีเครื่องแกงขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านโนนด อำเภอสะบ้าย้อย จังหวัดสงขลา*. เอกสารการประชุมมหาดใหญ่วิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 6. มหาวิทยาลัยหาดใหญ่, สงขลา.

Canadian International Development Agency. (2001). *Results Based Management in CIDE: An Introductory Guide to Concept and Principles*. Retrieved from <https://www.acdi-cida.gc.ca/ind.nsf>

Gibson, C. H. (1991). A Concept Analysis of Empowerment. *Journal of Advanced Nursing*, 16, 354-361. Retrieved from <http://dx.doi.org/10.1111/j.1365-2648.1991.tb01660.x>

บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมอาชีพและสร้างรายได้แก่ผู้สูงอายุ: กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านฝาง อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม

กชกร เดชะคำภู*

คงฤทธิ กุลวงษ์**

กาญจนา ศาลปรีชา**

(วันรับบทความ: 21 มิถุนายน 2563/ วันแก้ไขบทความ: 3 กันยายน 2563/ วันตอบรับบทความ: 8 กันยายน 2563)

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้สูงอายุต่อบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านฝางในการส่งเสริมอาชีพและสร้างรายได้แก่ผู้สูงอายุ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย คือ ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในตำบลบ้านฝาง อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม จำนวน 331 คน ใช้วิธีการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างตามสูตรของเครื้อมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.88 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติทดสอบที (t-test) และสถิติทดสอบเอฟ (F-test) ผลการวิจัย พบว่า 1) ผู้สูงอายุมีความคิดเห็นต่อบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านฝางในการส่งเสริมอาชีพและสร้างรายได้แก่ผู้สูงอายุ โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีคะแนนสูงสุด คือ ด้านการส่งเสริมอาชีพ รองลงมา คือ ด้านการสร้างรายได้ 2) ผู้สูงอายุที่มีอายุและสถานภาพครอบครัวต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านฝางในการส่งเสริมอาชีพและสร้างรายได้แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จากผลการวิจัยดังกล่าวมีข้อเสนอแนะ 2 ประเด็น คือ 1) การพัฒนาทักษะการประกอบอาชีพฝึกอบรมผู้สูงอายุควรคำนึงถึงความต้องการ และสถานภาพครอบครัวของผู้สูงอายุ ถัดมาคือหางานให้ผู้สูงอายุไปทำที่บ้าน รวมทั้งมีการจ้างงานผู้สูงอายุ 2) การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นเพื่อให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นมีอาชีพและรายได้เลี้ยงดูตนเองและไม่เป็นภาระแก่บุตรหลาน ควรมีโครงการหรือกิจกรรมที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุแต่ละช่วงอายุ และให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุที่มีความเปราะบางเป็นอันดับแรก เช่น ผู้สูงอายุที่อยู่ลำพัง หรือ อยู่กับบุตรหลาน และผู้สูงอายุที่มีอายุมากเนื่องจากมีศักยภาพในการประกอบอาชีพและหารายได้ต่ำ

คำสำคัญ: องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านฝาง/ ผู้สูงอายุ/ การส่งเสริมอาชีพ/ การสร้างรายได้

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม

** อาจารย์ ประจำสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม

The Role of Local Government Organizations in Promoting Work and
Creating Income for the Elderly: A Case Study of Ban Phueng Subdistrict
Administrative Organization, Mueang District, Nakhon Phanom Province

Kotchakorn Dechakhamphu^{*}

Kongrit Kulawong^{**}

Kan Sanpreecha^{**}

(Received Date: June 21, 2020, Revised Date: September 3, 2020, Accepted Date: September 8, 2020)

Abstract

The purposes of this research were to study and compare opinions of the elderly towards the roles of Ban Phueng Subdistrict Administrative Organization in promoting work and creating income for the elderly, which was a quantitative research. The sample consisted of 331 elderly people living in Ban Phueng Subdistrict, Mueang District, Nakhon Phanom Province, by using the method of calculating the sample size according to the Taro Yamane formula. The instrument used for collecting data was a rating scale questionnaire with the entire reliability of 0.88. The statistics used in data analysis were Mean, Standard Deviation, and Independent Sample: T-test and F-test. The findings of the research were as follows: 1) The elderly had opinions towards the roles of Ban Phueng Subdistrict Administration Organization in promoting work and creating income for the elderly. Overall, each aspect was at a high level, in which the highest scores were promoting work, followed by creating income. 2) The elderly and those different of family status, there were differences in opinions towards roles of Ban Phueng Subdistrict Administrative Organization in promoting work and differences creating income were statistically significant at the level of 0.05. From the research findings, there were two suggestions: 1) The development of career skills, training for the elderly should consider the needs and family status of the elderly followed by finding work for the elderly to do at home, including the employment of the elderly. 2) The creation of a local development plan for the elderly to have a better quality of life with careers and self-support income and not being a burden to their children, there should be a project or suitable activities for the elderly in each age range and should give the priority to the elderly who were vulnerable first such as the elderly who were alone or with children and older people because of their low career potentiality and income.

Keywords: Ban Phueng Subdistrict Administration Organization/ The Elderly/
Promoting Work/ Creating Income

^{*} Assistant Professor Dr. of Public Administration Department, Faculty of Liberal Arts and Science, Nakhon Phanom University

^{**} Lecturer of Public Administration Department, Faculty of Liberal Arts and Science, Nakhon Phanom University

บทนำ

ประเทศไทยก้าวเข้าสู่สังคมสูงอายุนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2543 - 2544 ที่มีประชากรอายุ 60 คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 9.9 ของประชากรทั้งประเทศ และมีการคาดการณ์ในปี 2568 จะมีประชากรอายุ 60 ปี คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 23.1 ของประชากรทั้งหมด (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2563) การก้าวเข้าสู่สังคมสูงอายุทำให้การบริโภค การมีอำนาจซื้อลดลง ผลผลิตโดยรวมลดลงส่งผลให้รายได้ของประเทศลดลงเกิดปัญหาทางด้านเศรษฐกิจของประเทศผู้สูงอายุต้องเผชิญจากการงานไม่มีรายได้ต้องอาศัยรายได้จากเงินที่เก็บออมไว้ถ้าหากไม่มีเงินออมไว้มากพอก็จะส่งผลให้เกิดปัญหาในการดำรงชีพเป็นภาระแก่สังคมที่ต้องช่วยเหลือเกื้อกูลจัดสวัสดิการต่าง ๆ ให้เหมาะสมและเพียงพอทำให้ค่าใช้จ่ายงบประมาณในสังคมสูงอายุเพิ่มขึ้นทุกปีไม่ว่าจะเป็นด้านสุขภาพ เบี้ยยังชีพ ภาครัฐได้ตระหนักและเห็นถึงความสำคัญการก้าวเข้าสู่สังคมสูงอายุ จะต้องมีการเตรียมพร้อมเพื่อสามารถสร้างสังคมสูงอายุที่มีคุณภาพได้ สร้างหลักประกันรายได้ ส่งเสริมและขยายโอกาสทำงานจึงมีมาตรการด้านต่าง ๆ เพื่อตอบสนองต่อการเข้าสู่สังคมสูงอายุของประเทศอย่างต่อเนื่อง เช่น แผนผู้สูงอายุแห่งชาติพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 โดยมีการประกาศใช้พระบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 โดยกำหนดสิทธิที่ผู้สูงอายุจะต้องได้รับตามกฎหมายเช่น บริการทางการแพทย์ การบริการทางการศึกษา การประกอบอาชีพ รวมถึงการถ่ายโอนภารกิจด้านงานส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชน ในการจัดสวัสดิการสังคมและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็ก สตรี ผู้สูงอายุและผู้ด้อยโอกาสโดยพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 เป็นอีกหนึ่งแนวทางของรัฐเพื่อตอบสนองต่อการเข้าสู่สังคมสูงอายุซึ่งที่ผ่านมามององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้มีบทบาทในการร่วมมือกับสถานการณ์การเปลี่ยนผ่านทางด้านประชากรที่เกิดขึ้นจากการที่คนมีอายุยืนยาวขึ้น และคนในวัยเจริญพันธุ์มีบุตรน้อยลงซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีภารกิจและหน้าที่ที่ตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 และที่แก้ไขเพิ่มเติม กำหนดให้มีหน้าที่ส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุและผู้พิการ และพระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 และที่แก้ไขเพิ่มเติม กำหนดให้มีหน้าที่ส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุและผู้พิการ ประกอบกับพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ที่ให้เทศบาลมีอำนาจและหน้าที่ในการสังคมสงเคราะห์ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก สตรี คนชรา และ ผู้ด้อยโอกาสดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องให้ความสำคัญกับการ พัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่รับผิดชอบ

จากสถานการณ์ดังกล่าวองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านผึ้งจึงให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุโดยการส่งเสริมสุขภาพป้องกันการเจ็บป่วย และการดูแลตัวเองเบื้องต้น ส่งเสริมการรวมกลุ่ม ส่งเสริมอาชีพและสร้างรายได้ของผู้สูงอายุ เนื่องจากอาชีพถือเป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ก่อให้เกิดรายได้เลี้ยงตนเอง มีโอกาสใช้ความรู้ความสามารถที่มีอยู่ในการทำงานรวมทั้งมีความภาคภูมิใจในตนเองที่สามารถพึ่งตนเองได้ และยังทำประโยชน์แก่สังคมโดยรวมทั้งนี้ในพื้นที่ตำบลบ้านผึ้งผู้สูงอายุส่วนใหญ่ยังคงประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก ได้รับผลกระทบจากสภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ รวมทั้งข้อจำกัดด้านสุขภาพกายเสื่อมโทรม มีโรคภัยต่าง ๆ เบียดเบียน จึงไม่สามารถทำงานหนักได้เหมือนเดิม ดังนั้นการส่งเสริมอาชีพและสร้างรายได้ที่เหมาะสมกับ

ผู้สูงอายุแต่ละประเภทจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในพื้นที่ให้ชีวิตที่ดียิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญต่อการศึกษาสถานการณ์ เพื่อทราบความคิดเห็นของผู้สูงอายุต่อบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านฝางในการส่งเสริมอาชีพและสร้างรายได้แก่ผู้สูงอายุ ซึ่งผลการวิจัยองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านฝางสามารถใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานนำมาประกอบการวางแผน และกำหนดแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุให้ดีขึ้น เกิดการจ้างงาน และสร้างรายได้แก่ผู้สูงอายุ ลดความเสี่ยงจากโรคซึมเศร้าจากการอยู่บ้านนาน ๆ และไม่เป็นการะบุทรหลาน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้สูงอายุต่อบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านฝางในการส่งเสริมอาชีพและสร้างรายได้แก่ผู้สูงอายุ
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้สูงอายุต่อบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านฝางในการส่งเสริมอาชีพและสร้างรายได้แก่ผู้สูงอายุ

สมมติฐานการวิจัย

1. ผู้สูงอายุมีความคิดเห็นต่อบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านฝาง ในการส่งเสริมอาชีพและสร้างรายได้ อยู่ในระดับมาก
2. ผู้สูงอายุที่มีเพศ อายุ และสถานภาพครอบครัว ต่างกันมีความคิดเห็นต่อบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านฝางในการส่งเสริมอาชีพและสร้างรายได้ แตกต่างกัน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

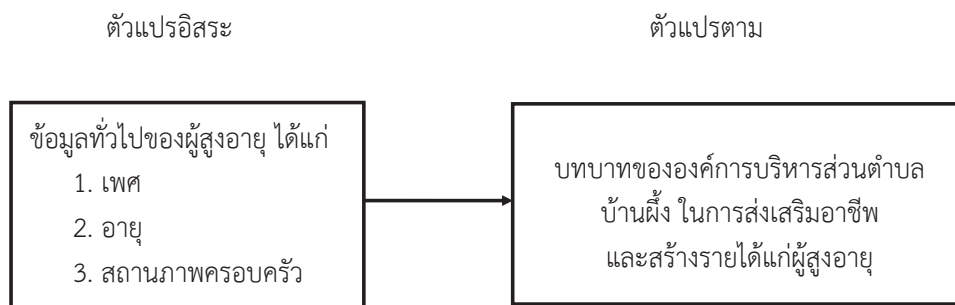
ทราบความคิดเห็นของผู้สูงอายุต่อบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านฝางในการส่งเสริมอาชีพและสร้างรายได้แก่ผู้สูงอายุ

กรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ที่เป็นแผนภาพเพื่อเชื่อมโยงระบบความคิดของการวิจัยว่าต้นเหตุที่จะนำไปสู่ความคิดเห็นของผู้สูงอายุต่อบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านฝางในการส่งเสริมอาชีพและสร้างรายได้แก่ผู้สูงอายุ โดยพิจารณาภารกิจและหน้าที่ด้านงานส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชนในการจัดสวัสดิการสังคมและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็ก สตรี ผู้สูงอายุและผู้ด้อยโอกาส โดยพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 และการประยุกต์ใช้กรอบมาตรฐานการส่งเสริมอาชีพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (2549, น.80-83) การพัฒนาทวนวรรณกรรมและงานวิจัย ของ พร สุคนธมาน และ ชันทาล แฮร์เบอไรท์ (2561, น.7) ที่พบว่าผู้สูงอายุที่อายุ 80 ปีขึ้นไป และผู้สูงอายุที่อายุ 70-79 ปี มีแนวโน้มที่จะไม่ทำงานเต็มเวลาเมื่อเทียบกับผู้สูงอายุที่อายุ 60-69ปี และงานวิจัยของ กานดา เตชะชั้นหมาก กาสัก เตชะชั้นหมาก และปัญญา อนันตชนาลัย (2559, น.187-202) ที่พบว่า ท้องถิ่นมีการดำเนินโครงการที่หลากหลาย

จนทำให้ผู้สูงอายุในจังหวัดลพบุรีมี คุณภาพชีวิตด้านเศรษฐกิจอยู่ในระดับมาก ประกอบอาชีพสุจริต มีมาตรฐานการดำรงชีพที่ดีและการ มีปัจจัย 4 เพียงพอต่อการดำรงชีพ และมีคุณภาพชีวิตการทำงานที่ดี ดังนี้

รูปที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัย เรื่อง บทบาทขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมอาชีพและสร้างรายได้แก่ผู้สูงอายุ: กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านผึ่ง อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม เป็นการศึกษาเชิงปริมาณ ประชากรในการวิจัย คือ ผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ในตำบลบ้านผึ่ง อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม จำนวน 1,891 คน กลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 331คน ได้มาโดยคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างของ ยามาเน่ (Yamane, 1973, p.727) จากนั้นทำการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (proportional stratified random sampling) ตามสัดส่วนขนาดประชากรแต่ละหมู่บ้านโดยกำหนดระดับค่าความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และระดับความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแบบสอบถามโดยการหาความเที่ยงตรง (validity) นำแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้าง นำแบบสอบถามมาทดสอบความเชื่อมั่น (reliability) โดยผู้วิจัยจะนำแบบสอบถามไปทำการทดสอบ (try - out) กับประชาชนในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านผึ่งจำนวน 30 คน โดยใช้สูตรของ Pearson product moment correlation coefficient และหาความเชื่อมั่นรวมด้วยวิธีการของ Cronbach's alpha ซึ่งผลการวิเคราะห์ความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ 0.88 ซึ่งเป็นค่าที่ยอมรับได้ แบบสอบถามประกอบด้วย 2 ส่วน ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้สูงอายุ ได้แก่ เพศ อายุ และสถานภาพครอบครัว ซึ่งผู้วิจัยกำหนดเป็นตัวแปรอิสระ (Independent Variables) ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นของผู้สูงอายุต่อบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านผึ่ง อำเภอเมือง จังหวัดนครพนมในการส่งเสริมอาชีพและการสร้างรายได้แก่ผู้สูงอายุ เป็นตัวแปรตาม (Dependent Variable) มีระดับการวัดเป็นแบบอันตรภาคชั้น

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของผู้สูงอายุต่อบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านผึ่งในการส่งเสริมอาชีพและสร้างรายได้แก่ผู้สูงอายุ ใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) นำเสนอข้อมูลในลักษณะการบรรยายแบบตาราง

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้สูงอายุต่อบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านผึ่งในการส่งเสริมอาชีพและสร้างรายได้แก่ผู้สูงอายุ จำแนกตามเพศ โดยการทดสอบที (independent sample: T-test)

3. การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้สูงอายุต่อบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านผึ่งในการส่งเสริมอาชีพและสร้างรายได้แก่ผู้สูงอายุ จำแนกตาม อายุ และสถานภาพครอบครัว โดยการทดสอบเอฟ (F-test) ด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (one way analysis of variance)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านผึ่งในการส่งเสริมอาชีพและสร้างรายได้แก่ผู้สูงอายุ สามารถสรุปได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาความคิดเห็นของผู้สูงอายุต่อบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านผึ่งในการส่งเสริมอาชีพและการสร้างรายได้แก่ผู้สูงอายุ

1.1 ผลการศึกษาความคิดเห็นของผู้สูงอายุต่อบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านผึ่งในการส่งเสริมอาชีพและสร้างรายได้แก่ผู้สูงอายุ โดยรวมและรายด้าน

ผลการวิจัย พบว่า ผู้สูงอายุมีความคิดเห็นต่อบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านผึ่งในการส่งเสริมอาชีพและสร้างรายได้ โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.33$) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ผู้สูงอายุมีความคิดเห็นต่อบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านผึ่งในการส่งเสริมอาชีพและสร้างรายได้ อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีคะแนนมากที่สุด คือ ด้านการสร้างรายได้ ($\bar{X} = 4.34$) และ ด้านการส่งเสริมอาชีพ ($\bar{X} = 4.31$) ตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของผู้สูงอายุต่อบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านผึ่งในการส่งเสริมอาชีพและสร้างรายได้แก่ผู้สูงอายุ โดยรวมและรายด้าน

บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านผึ่งในการส่งเสริมอาชีพและสร้างรายได้แก่ผู้สูงอายุ	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านการส่งเสริมอาชีพ	4.31	0.72	มาก
2. ด้านการสร้างรายได้	4.34	1.02	มาก
โดยรวม	4.33	0.87	มาก

1.2 ผลการศึกษาความคิดเห็นของผู้สูงอายุต่อบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านผึ้งในการส่งเสริมอาชีพและการสร้างรายได้แก่ผู้สูงอายุ จำแนกรายด้าน

1) ด้านการส่งเสริมอาชีพ

ผลการวิจัย พบว่า ผู้สูงอายุมีความคิดเห็นต่อบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านผึ้งในการส่งเสริมอาชีพและสร้างรายได้ ด้านการส่งเสริมอาชีพ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.31$) โดยประเด็นที่มีคะแนนสูงสุด คือ องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านผึ้งมีการพัฒนาทักษะอาชีพแบบครบวงจร ($\bar{X} = 4.32$) รองลงมา คือ องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านผึ้งจัดหางานที่สามารถทำอยู่บ้านให้แก่ผู้สูงอายุ ($\bar{X} = 4.29$) องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านผึ้งมีการจัดตั้งศูนย์ฝึกอาชีพ และพัฒนาอาชีพในชุมชน ($\bar{X} = 4.26$) และองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านผึ้งมีการจัดอบรมฝึกการประกอบอาชีพที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ ($\bar{X} = 4.24$) ตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของผู้สูงอายุต่อบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านผึ้งในการส่งเสริมอาชีพและสร้างรายได้แก่ผู้สูงอายุ ด้านการส่งเสริมอาชีพ

ด้านการส่งเสริมอาชีพ	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. องค์การบริหารส่วนตำบลมีมาตรการในการส่งเสริมการมีงานทำให้แก่ผู้สูงอายุมากน้อยเพียงใด	4.44	0.76	มาก
2. องค์การบริหารส่วนตำบลมีการจัดตั้งศูนย์ฝึกอาชีพและพัฒนาอาชีพในชุมชน	4.26	0.67	มาก
3. องค์การบริหารส่วนตำบลมีการจัดอบรมฝึกการประกอบอาชีพที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ	4.24	0.70	มาก
4. องค์การบริหารส่วนตำบลมีการพัฒนาทักษะอาชีพแบบครบวงจร	4.32	0.73	มาก
5. องค์การบริหารส่วนตำบลมีการจัดหางานที่สามารถทำอยู่บ้านให้แก่ผู้สูงอายุ	4.29	0.73	มาก
โดยรวม	4.31	0.72	มาก

2) ด้านการสร้างรายได้

ผลการวิจัย พบว่า ผู้สูงอายุมีความคิดเห็นต่อบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านผึ้งในการส่งเสริมอาชีพและการสร้างรายได้แก่ผู้สูงอายุ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.34$) โดยประเด็นที่มีคะแนนสูงสุด คือ องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านผึ้งมีการสนับสนุนแหล่งเงินทุนในการประกอบอาชีพ ($\bar{X} = 4.39$) รองลงมาคือ องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านผึ้งมีการสนับสนุนการสร้างช่องทางการตลาด

ให้แก่กลุ่มอาชีพผู้สูงอายุ ($\bar{X} = 4.35$) องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านฝาง มีการสนับสนุนเงินทุน ประกอบอาชีพให้แก่ผู้สูงอายุ ($\bar{X} = 4.33$) องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านฝาง ให้การสนับสนุน การจัดตั้งกลุ่มอาชีพผู้สูงอายุ ($\bar{X} = 4.32$) และองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านฝางสนับสนุน ให้มีการจ้างงานผู้สูงอายุ ($\bar{X} = 4.29$) ตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของผู้สูงอายุต่อบทบาทของ องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านฝางในการส่งเสริมอาชีพและการสร้างรายได้แก่ผู้สูงอายุ ด้านการสร้างรายได้

ด้านการสร้างรายได้	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. องค์การบริหารส่วนตำบลมีการสนับสนุนแหล่งเงินทุน ในการประกอบอาชีพ	4.39	0.66	มาก
2. องค์การบริหารส่วนตำบลมีการสนับสนุนเงินทุน ประกอบอาชีพให้แก่ผู้สูงอายุ	4.33	0.70	มาก
3. องค์การบริหารส่วนตำบลให้การสนับสนุน การจัดตั้งกลุ่มอาชีพผู้สูงอายุ	4.32	0.71	มาก
4. การสนับสนุนการสร้างช่องทางตลาดให้แก่กลุ่มอาชีพ ผู้สูงอายุ	4.35	0.78	มาก
5. องค์การบริหารส่วนตำบลมีการจ้างงานผู้สูงอายุ	4.29	0.81	มาก
โดยรวม	4.34	1.02	มาก

2. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้สูงอายุต่อบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านฝาง ในการส่งเสริมอาชีพและการสร้างรายได้แก่ผู้สูงอายุ

จากผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้สูงอายุต่อบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านฝาง ในการส่งเสริมอาชีพและสร้างรายได้แก่ผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุที่มีเพศต่างกันมีความคิดเห็น ต่อบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านฝางในการส่งเสริมอาชีพและสร้างรายได้แก่ผู้สูงอายุ โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ส่วนผู้สูงอายุที่มีอายุ และสถานภาพครอบครัวต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านฝางในการส่งเสริมอาชีพและสร้างรายได้ แก่ผู้สูงอายุ โดยรวมแตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ผู้สูงอายุมีความคิดเห็นแตกต่างกัน ในด้านการส่งเสริมอาชีพ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังแสดงในตารางที่ 4 ตารางที่ 5 และตารางที่ 6

ตารางที่ 4 ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้สูงอายุต่อบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านผึ้ง ในการส่งเสริมอาชีพและสร้างรายได้แก่ผู้สูงอายุ โดยรวมและรายด้าน จำแนกตามเพศ

บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านผึ้ง ในการส่งเสริมอาชีพและสร้างรายได้แก่ผู้สูงอายุ	F	Sig.
1. ด้านการส่งเสริมอาชีพ	0.800	0.43
2. ด้านการสร้างรายได้	0.426	0.71
โดยรวม	0.080	0.94

ตารางที่ 5 ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้สูงอายุต่อบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านผึ้ง ในการส่งเสริมอาชีพและสร้างรายได้แก่ผู้สูงอายุ โดยรวมและรายด้าน จำแนกตามอายุ

บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านผึ้ง ในการส่งเสริมอาชีพและสร้างรายได้แก่ผู้สูงอายุ	F	Sig.
1. ด้านการส่งเสริมอาชีพ	10.989	0.00*
2. ด้านการสร้างรายได้	0.548	0.70
โดยรวม	2.718	0.03*

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 6 ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้สูงอายุต่อบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านผึ้ง ในการส่งเสริมอาชีพและสร้างรายได้แก่ผู้สูงอายุ โดยรวมและรายด้าน จำแนกตามสถานภาพครอบครัว

บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านผึ้ง อำเภอเมือง จังหวัดนครพนมในการส่งเสริมอาชีพ และสร้างรายได้แก่ผู้สูงอายุ	F	Sig.
1. ด้านการส่งเสริมอาชีพ	4.117	0.00*
2. ด้านการสร้างรายได้	1.488	0.21
โดยรวม	3.374	0.01*

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

อภิปรายผล

การวิจัย เรื่องบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมอาชีพและสร้างรายได้แก่ผู้สูงอายุ: กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านฝาง อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม มีประเด็นที่น่าสนใจสามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านฝางในการส่งเสริมอาชีพและสร้างรายได้แก่ผู้สูงอายุ พบว่าผู้สูงอายุมีความคิดเห็นต่อบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านฝางในการส่งเสริมอาชีพและสร้างรายได้แก่ผู้สูงอายุ โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านฝาง อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม มีการสร้างศูนย์ดูแลผู้สูงอายุ รวมทั้งเปิดโรงเรียนผู้สูงอายุเพื่อดูแลผู้สูงอายุในพื้นที่โดยให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน นอกจากนี้ยังมีแผนงาน โครงการส่งเสริมอาชีพจากภูมิปัญญาท้องถิ่นผู้สูงอายุ โครงการอาชีพทางเลือกสำหรับประชาชน โครงการพัฒนาและส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ และโครงการสร้างงานสร้างรายได้ (แผนพัฒนาท้องถิ่น 2561-2565, น.130-157) ประกอบกับ พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจกำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 มาตรา 16 (16) กำหนดให้องค์การบริหารส่วนตำบลมีหน้าที่ ส่งเสริมการฝึก และการประกอบอาชีพ ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับการศึกษาของ ภูมิวัฒน์ พรวนสุข (2558, น.82) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตจังหวัดแพร่ พบว่า ในภาพรวมการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ด้านการเงินและการงานอยู่ในระดับมาก

2. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้สูงอายุต่อบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านฝางในการส่งเสริมอาชีพและสร้างรายได้แก่ผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุที่มีเพศต่างกันมีความคิดเห็นต่อบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านฝางในการส่งเสริมอาชีพและสร้างรายได้แก่ผู้สูงอายุ ไม่แตกต่างกัน เนื่องจากองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านฝางมีการส่งเสริมอาชีพและการสร้างรายได้ให้กับผู้สูงอายุโดยเปิดโอกาสให้ทุกคนได้รับการส่งเสริมอาชีพและสร้างรายได้ ส่วนผู้สูงอายุที่มีอายุ และสถานภาพครอบครัวต่างกันมีความคิดเห็นต่อบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านฝางในการส่งเสริมอาชีพและสร้างรายได้ โดยรวม และด้านการส่งเสริมอาชีพแตกต่างกัน สาเหตุอาจเนื่องมาจากกลุ่มผู้สูงอายุวัยต้น อายุ 60 - 69 ปี ยังคงมีสุขภาพแข็งแรง สามารถเข้าร่วมโครงการหรือกิจกรรมที่องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านฝางดำเนินการ ทั้งในรูปแบบการให้ความรู้ การฝึกอบรม การพัฒนาทักษะการประกอบอาชีพ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ปัทพร สุคนธมาน และชนทาล แฮร์เบอไรต์ (2561, น.7) ที่พบว่าผู้สูงอายุที่อายุ 80 ปีขึ้นไป และผู้สูงอายุที่อายุ 70 - 79 ปี มีแนวโน้มที่จะไม่ทำงานเต็มเวลาเมื่อเทียบกับผู้สูงอายุที่อายุ 60 - 69 ปี ซึ่งอาจเป็นเพราะสุขภาพไม่อำนวย และ ผู้สูงอายุที่อยู่ในครัวเรือนที่มีสมาชิกในครัวเรือน 4 คนขึ้นไป มีแนวโน้มที่จะไม่ทำงาน (ทั้งการทำงานเต็มเวลาและการทำงานไม่เต็มเวลา) เมื่อเทียบกับผู้สูงอายุที่อยู่คนเดียว ในขณะที่ผู้สูงอายุที่อยู่ในครัวเรือนที่มีสมาชิก 2 - 3 คน มีโอกาสที่จะทำงาน (ทั้งการทำงานเต็มเวลาและการทำงานไม่เต็มเวลา) ไม่แตกต่างจากผู้สูงอายุที่อยู่คนเดียว

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยแบบผสมด้วยวิธีวิจัยเชิงปริมาณ และวิธีวิจัยเชิงคุณภาพค้นหา รูปแบบและวิธีการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุที่ ด้านสุขภาพกาย ด้านสุขภาพจิต ด้านสภาพแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจ และด้านครอบครัวสังคมที่สอดคล้องกับทุนทางสังคมที่มีอยู่ในท้องถิ่น
2. ควรมีการศึกษาวิจัยบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคีเครือข่ายในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุหลังสถานการณ์แพร่ระบาดของไวรัส COVID-19

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ภาครัฐควรมีการทบทวนกฎหมาย นโยบาย การส่งเสริมอาชีพและสร้างรายได้แก่ผู้สูงอายุที่รองรับการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคม ในลักษณะการบูรณาการทำงานร่วมกันของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องและเชื่อมโยงกับภารกิจเพื่อลดความทับซ้อน
2. ภาครัฐควรมีการจัดทำและพัฒนาระบบฐานข้อมูลที่เกี่ยวข้องความต้องการพัฒนาอาชีพของผู้สูงและ และกลุ่มอาชีพ เพื่อเป็นประโยชน์ในการกำหนดแผนการส่งเสริมอาชีพและรายได้แก่ผู้สูงอายุทั้งในระสั้นและระยะยาว

บรรณานุกรม

- กรมกิจการผู้สูงอายุ. (ออนไลน์). สถิติผู้สูงอายุ สัดส่วนประชากร 60 ปีขึ้นไปในประเทศไทย
พ.ศ. 2543 - 2568. สืบค้นจาก <http://www.dop.go.th/th/know/side/1/1/46>
- กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย. (2545). พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอน
การกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พุทธศักราช 2542. กรุงเทพฯ.
กองราชการส่วนตำบล ส่วนพัฒนารายได้ท้องถิ่น สำนักบริหารราชการส่วนท้องถิ่น
กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น. (2549). แนวทางปฏิบัติตามมาตรฐานการส่งเสริม
อาชีพ: กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น. กรุงเทพฯ.
- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ. (2547).
พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546. กรุงเทพฯ: เจ เอส การพิมพ์.
- คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานผู้สูงอายุแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี. (2545).
แผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545 - 2564). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. (2553). เทคนิคการสร้างเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัย.
(พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: ศรีอนันต์การพิมพ์.
- ปัทมพร สุขธมมาน และชนทาล แฮร์เบอร์โฮลส์. (2561, 22-24 พฤศจิกายน). สถานภาพ
การทำงานผู้สูงอายุไทย. ฐานเศรษฐกิจ, น.7. สืบค้นจาก <https://www.thansettakij.com/content/350049>

- เพ็ญนภา เข้มตรง. (2561). สำนักงานสถิติแห่งชาติ เผยผลจากการสำรวจข้อมูลพบในปี 2564 ไทยจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์. สืบค้นจาก http://thainews.prd.go.th/th/website_th/news/print_news/TNECO6104100010010
- ภูมิวัฒน์ พรวนสุข. (2558). แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตจังหวัดแพร่. *วารสารบัณฑิตวิทยาลัย พิษณุพรรณ*, 10(1), 77-87.
- องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านผึ้ง. (ม.ป.ป.). *แผนพัฒนาท้องถิ่น 2561-2565*. สืบค้นจาก <http://www.banphung.go.th/index/>
- Yamane, T. Statistics. (1973). *An Introductory Analysis*. (2nd ed.). New York: Harper and Row.

โอกาสและความท้าทายของการพัฒนาหมู่บ้าน OTOP เพื่อการท่องเที่ยว อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย

มนตรี คำวัน *

(วันรับบทความ: 19 พฤศจิกายน 2562/ วันแก้ไขบทความ: 30 เมษายน 2563/ วันตอบรับบทความ: 30 เมษายน 2563)

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของการพัฒนาหมู่บ้าน OTOP เพื่อการท่องเที่ยว จำนวน 2 หมู่บ้านของอำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย และ 2) เพื่อนำเสนอยุทธศาสตร์การพัฒนาหมู่บ้าน OTOP เพื่อการท่องเที่ยว จำนวน 2 หมู่บ้านของอำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ พื้นที่และกลุ่มตัวอย่างคือผู้นำหมู่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน และประชาชนจาก 2 หมู่บ้าน ได้แก่บ้านปากห้วย ตำบลหนองผือ อำเภอท่าลี่ และบ้านอาฮี ตำบลอาฮี อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย ซึ่งเป็นพื้นที่ในการศึกษาวิจัย หมู่บ้านละ 20 คน โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาคือแบบสัมภาษณ์โดยการสนทนากลุ่ม ผลการวิจัยพบว่าหมู่บ้าน OTOP เพื่อการท่องเที่ยว จำนวน 2 หมู่บ้านในอำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย ได้แก่ บ้านปากห้วย อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย และบ้านอาฮี ตำบลอาฮี อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย มีจุดแข็ง (Strengths) สามารถแยกออกเป็น 5 ด้านคือ 1) ด้านสถานที่สำคัญทางศาสนาและโบราณสถาน 2) ด้านสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ 3) ด้านประเพณีพิธีกรรมและภูมิปัญญา 4) ด้านแหล่งการเรียนรู้ชุมชน และ 5) ด้านอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชน มีจุดอ่อน (Weaknesses) คือ ขาดการปรับปรุงภูมิทัศน์ตามสถานที่ท่องเที่ยวของหมู่บ้านให้มีความสะอาดน่าเที่ยวชม ขาดตลาดในการจำหน่ายสินค้า โอกาส (Opportunities) คือ มีพื้นที่ติดกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีเส้นทางเชื่อมสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดเลย ในช่วงฤดูหนาวมีอากาศหนาวเย็นและมีหมอกสวยงาม มีการอนุรักษ์และสืบทอดประเพณีพื้นบ้าน มีอุปสรรค (Threats) คือ งบประมาณสนับสนุนจากภาครัฐยังไม่เพียงพอ ไม่มีรถโดยสารประจำทางที่มาถึงหมู่บ้าน ขาดการประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวได้รับรู้ สรุปเป็นประเด็นยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาหมู่บ้าน OTOP เพื่อการท่องเที่ยว อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย 5 ประเด็นยุทธศาสตร์ประกอบด้วย ยุทธศาสตร์ที่ 1 ด้านพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว ยุทธศาสตร์ที่ 2 ด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว ยุทธศาสตร์ที่ 3 ด้าน การมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน ยุทธศาสตร์ที่ 4 ด้านการพัฒนาสินค้า OTOP เพื่อการท่องเที่ยว และยุทธศาสตร์ที่ 5 ด้านมาตรฐานการบริการการท่องเที่ยว

คำสำคัญ: ยุทธศาสตร์/ หมู่บ้าน OTOP/ การท่องเที่ยว

* อาจารย์, ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

The Opportunities and Challengings of OTOP Village Development for Tourism At Tha Li district in Loei Province

Montri Khamwan *

(Received Date : November 19, 2019, Revised Date : April 30, 2020, Accepted Date : April 30, 2020)

Abstract

The purpose of this research was 1) to analyze the strengths, weaknesses, opportunities and obstacles of the OTOP village development for tourism in two villages located in Tha Li district in Loei province, and 2) to propose the strategies for the OTOP village development for tourism in these two villages in Tha Li district, Loei Province using qualitative research. The population included the village leader, the village committee members and a sample of people from the two villages, which are Ban Pak Huai, Nong Phue sub-district, Tha Li district and Ban Ahi, Ahi sub-district, Tha Li district, Loei province, which is the area for the research. In each village, a total of 20 people participated in the study, and the tool used in the study was an interview form by group discussion. The findings showed that, regarding the OTOP villages for tourism, the two villages in Tha Li district, Loei province, including Ban Pak Huai, Tha Li district, Loei province and Ban Ahi, Loei district, Loei province, the strengths can be separated into five aspects of 1) the religious landmarks and archaeological sites, 2) the natural attractions, 3) the traditions and local wisdom, 4) the field of learning resources, and 5) the community food and products. The weaknesses include the lack of landscape improvement, the need for the villages' attractions to be clean and attractive, and the lack of a market to sell goods. The opportunities are to have an area next to the Lao People's Democratic Republic, where there is a major tourist route in Loei, and In winter, there is the conservation and succession of folk traditions. However, the barriers are the inadequate government funding budgets, there are no buses arriving at the village, and the lack of publicity for tourists to know about these villages. In conclusion, the villages are part of the strategic development for the OTOP tourism in Tha Li district, Loei province, which is composed of five points, namely 1) the development of tourism, 2) the cultural tourism development, 3) the participation of sustainable communities, 4) the OTOP product development for tourism, and 5) the standard tours.

Keywords: Strategic/ OTOP Village/ Tourism

* Lecturer, Department of Social Science Faculty of Humanities and Social Science, Loei Rajabhat University

บทนำ

รัฐบาลในปัจจุบันมีนโยบายลดความเหลื่อมล้ำของสังคม และการสร้างโอกาสเข้าถึงบริการของรัฐซึ่งเน้นการสร้างโอกาสอาชีพและการมีรายได้ที่มั่นคงโดยการกระตุ้นเศรษฐกิจท้องถิ่น (local economy) ให้เกิดความเข้มแข็งโดยการใช้ความหลากหลายใช้อัตลักษณ์ของท้องถิ่นมาสร้างมูลค่าและคุณค่า ผ่านการท่องเที่ยวโดยชุมชน ภายใต้การบูรณาการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่ดำเนินการด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชื่อมโยงระหว่างชุมชนจังหวัดหรือภาค โดยการพัฒนาหมู่บ้าน OTOP เพื่อการท่องเที่ยวบนเส้นทางตามเขตพัฒนาการท่องเที่ยว 8 เส้นทาง มุ่งเน้นการสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นประเพณีและวัฒนธรรมดั้งเดิม สร้างความโดดเด่น ของชุมชนเน้นการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชน ให้ดึงดูดใจนักท่องเที่ยว และมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ OTOP หรือผลิตภัณฑ์ชุมชนที่มีอัตลักษณ์โดดเด่น ยกกระดับให้เป็นสินค้าที่ระลึกเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชมและใช้จ่ายในหมู่บ้าน โดยนักท่องเที่ยวจะได้รับประสบการณ์ที่อบอุ่นประทับใจ ด้วยวิธีการเชื่อมโยงสินค้า OTOP ให้สอดคล้องกับท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมวิถีชีวิต แหล่งท่องเที่ยวและบริการโดยยึดกระบวนการการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในหมู่บ้าน การพัฒนาเส้นทาง การท่องเที่ยวเขตพัฒนาการท่องเที่ยว 8 เส้นทาง 31 จังหวัด 125 หมู่บ้าน จัดอยู่บนพื้นฐานของอัตลักษณ์และภูมิปัญญาพื้นถิ่น วัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมของคนในชุมชนตลอดจนทรัพยากรธรรมชาติที่สวยงาม และมีชื่อเสียงสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถดึงดูดใจนักท่องเที่ยวเข้าสู่ชุมชนได้เพื่อสร้างรายได้ให้กับประชาชน เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนอย่างยั่งยืน การเสริมสร้างอาชีพ และรายได้จากการแปรรูปผลิตภัณฑ์การเกษตร การผลิตสินค้าชุมชน การให้บริการลูกค้าในการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยเครือข่ายผู้ผลิต ชุมชนการให้บริการ จะมีโอกาสมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนกิจกรรม และที่สำคัญในการพัฒนาหมู่บ้าน OTOP เพื่อการท่องเที่ยว (OTOP Village) จำนวน 8 เส้นทาง 31 จังหวัด 125 หมู่บ้าน จำเป็นต้องสร้างความเป็นต้นแบบการพัฒนา และสร้างการเชื่อมโยงกิจกรรมการท่องเที่ยว (กรมพัฒนาชุมชน, 2561)

จังหวัดเลยเป็นหนึ่งในจังหวัดที่อยู่ในเส้นทางท่องเที่ยว 8 เส้นทางในเส้นทางที่ 7 “เส้นทางวิถีชีวิตริมแม่น้ำโขง” ซึ่งประกอบไปด้วย 7 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดเลย จังหวัดหนองคาย จังหวัดบึงกาฬ จังหวัดอุดรธานี จังหวัดอำนาจเจริญ จังหวัดนครพนม และจังหวัดมุกดาหาร (กรมการพัฒนาชุมชน, 2561) จังหวัดเลยมีจำนวน 5 หมู่บ้านต้นแบบ ในการเป็นหมู่บ้าน OTOP เพื่อการท่องเที่ยว (OTOP Village) ซึ่งประกอบไปด้วย 1) บ้านปากห้วย ตำบลหนองผือ อำเภอท่าลี่ 2) บ้านอาฮี ตำบลอาฮี อำเภอท่าลี่ 3) บ้านท่าดีหมี ตำบลปากคม อำเภอเชียงคาน 4) บ้านเชียงคาน ตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน และ 5) บ้านห้วยเหียม ตำบลหาดคัมภีร์ อำเภอปากชม (สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดเลย, 2561) โดยจังหวัดเลยถือเป็นจังหวัดที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติเนื่องจากเป็นจังหวัดที่มีความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยวไม่ว่าจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวทางโบราณสถาน มีภูมิอากาศความหนาวเย็นจึงเป็นสิ่งที่ดึงดูดใจของนักท่องเที่ยวเดินทางมาเป็นจำนวนมากในแต่ละปี ซึ่งทั้ง 5 หมู่บ้านที่ได้รับการคัดเลือกจากสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดเลย ให้เป็นหมู่บ้าน OTOP เพื่อการท่องเที่ยว ล้วนแล้วแต่เป็นหมู่บ้านที่มีความหลากหลายทางศิลปวัฒนธรรมประเพณีภูมิปัญญามีอาณาเขตติดต่อกันตามแนวแม่น้ำโขง ที่มีพื้นที่ติดต่อกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีความหลากหลายของสถานที่ท่องเที่ยว

ทางธรรมชาติ ตลอดจนมีผลิตภัณฑ์สินค้าชุมชนที่พัฒนาเป็นสินค้า OTOP และสามารถพัฒนาเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่จะเดินทางมาท่องเที่ยวภายในหมู่บ้านได้

การศึกษาวิจัยเรื่องโอกาสและความท้าทายของการพัฒนาหมู่บ้าน OTOP เพื่อการท่องเที่ยว อำเภอท่ง จังหวัดเลย จึงเป็นการศึกษาวิจัยที่มุ่งศึกษาวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกของ 2 หมู่บ้านที่ได้รับคัดเลือกให้เป็นหมู่บ้าน OTOP เพื่อการท่องเที่ยว อำเภอท่ง จังหวัดเลย ซึ่งประกอบด้วย บ้านอาฮี ตำบลอาฮี อำเภอท่ง จังหวัดเลย และบ้านปากห้วย ตำบลหนองผือ อำเภอท่ง จังหวัดเลย เพื่อทราบถึง จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของการพัฒนาหมู่บ้านให้สามารถพัฒนาให้เป็นหมู่บ้านเพื่อการท่องเที่ยวที่สามารถนำสินค้าและผลิตภัณฑ์ของชุมชนมาจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยวและสร้างแรงดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวในหมู่บ้าน นอกจากนี้ยังมุ่งประเด็นในการศึกษาข้อมูลเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอยุทธศาสตร์การพัฒนาหมู่บ้าน OTOP เพื่อการท่องเที่ยว (OTOP Village) อำเภอท่ง จังหวัดเลย โดยใช้เครื่องมือ SWOT Analysis และ SWOT เมทริกซ์ ในการจัดการเชิงกลยุทธ์ซึ่งเป็นการองค์ความรู้และเครื่องมือทางรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ในการพัฒนาให้เป็นหมู่บ้าน OTOP เพื่อการท่องเที่ยว (OTOP Village) ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความยั่งยืน และมีความเข้มแข็งในการสร้างรายได้ให้กับประชาชนในชุมชน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของการพัฒนาหมู่บ้าน OTOP เพื่อการท่องเที่ยว (OTOP Village) จำนวน 2 หมู่บ้านของอำเภอท่ง จังหวัดเลย
2. เพื่อนำเสนอยุทธศาสตร์การพัฒนาหมู่บ้าน OTOP เพื่อการท่องเที่ยว (OTOP Village) จำนวน 2 หมู่บ้านของอำเภอท่ง จังหวัดเลย

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

1.1 ศึกษาอัตลักษณ์ของบ้านอาฮี ตำบลอาฮี อำเภอท่ง จังหวัดเลย และบ้านปากห้วย ตำบลหนองผือ อำเภอท่ง จังหวัดเลย ในการพัฒนาหมู่บ้าน OTOP เพื่อการท่องเที่ยว

1.2 ศึกษาวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคบ้านอาฮี ตำบลอาฮี อำเภอท่ง จังหวัดเลย และบ้านปากห้วย ตำบลหนองผือ อำเภอท่ง จังหวัดเลย ในการพัฒนาหมู่บ้าน OTOP เพื่อการท่องเที่ยว

1.3 ศึกษาวิเคราะห์เพื่อนำเสนอยุทธศาสตร์การพัฒนาหมู่บ้าน OTOP เพื่อการท่องเที่ยว บ้านอาฮี ตำบลอาฮี อำเภอท่ง จังหวัดเลย และบ้านปากห้วย ตำบลหนองผือ อำเภอท่ง จังหวัดเลย

2. ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ของการวิจัยนี้คือผู้นำหมู่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน และประชาชนในหมู่บ้าน ซึ่งเป็นการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling Technique) โดยคำนึงถึงความหลากหลายของประชากรเป็นหลัก เพื่อจะได้กลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมที่สุดตรงตามความมุ่งหมายของการวิจัย

3. ขอบเขตด้านพื้นที่

1. บ้านปากห้วย ตำบลหนองผือ อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย
2. บ้านอาฮี ตำบลอาฮี อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย

4. ขอบเขตด้านระยะเวลา

เดือนธันวาคม 2561 – เดือนกันยายน 2562

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ของการวิจัยนี้คือผู้นำหมู่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน และประชาชนจาก 2 หมู่บ้าน ได้แก่บ้านปากห้วย ตำบลหนองผือ และบ้านอาฮี ตำบลอาฮี อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย ซึ่งเป็นพื้นที่ในการศึกษาวิจัย เป็นการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling Technique) เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมที่สุดตรงตามความมุ่งหมายของการวิจัย

2. วิธีการศึกษาวิจัย

1. ศึกษาปฐมภูมิ (primary data) ได้แก่ เอกสารราชการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง บทความ วารสาร และเว็บไซต์ต่าง ๆ

2. ศึกษาทุติยภูมิ (secondary data) ได้แก่ การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) โดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการศึกษาไว้ดังนี้

2.1 กำหนดแบบสัมภาษณ์ โดยได้มาจากการประมวลความรู้จากเอกสารราชการ งานวิจัย ที่เกี่ยวข้อง บทความ วารสาร และคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญ

2.2 การตั้งคำถามเป็นการตั้งคำถามให้มีความเหมาะสมกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลแต่ละกลุ่ม

2.3 การเก็บรวบรวมใช้การถอดความจากการจดบันทึก

3. การวิเคราะห์ SWOT Analysis

4. การวิเคราะห์ SWOT เมทริกซ์

5. การกำหนดยุทธศาสตร์และประเด็นกลยุทธ์

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วยสมุดบันทึก เครื่องบันทึกเสียง เครื่องบันทึกภาพ และแบบสัมภาษณ์ เป็นลักษณะคำถามปลายเปิด ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ด้าน ดังนี้

ด้านที่ 1 ด้านความร่วมมือและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว

ด้านที่ 2 ด้านความหลากหลายของรูปแบบการท่องเที่ยว

ด้านที่ 3 ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว

ด้านที่ 4 ด้านการบริการการท่องเที่ยว

ด้านที่ 5 ด้านการตลาดการท่องเที่ยว

4. การจัดกระทำข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์นำมาวิเคราะห์ โดยการใช้การวิเคราะห์เนื้อหา แล้วนำข้อมูลมาอธิบายเชื่อมโยงความสัมพันธ์กับทฤษฎีที่เกี่ยวข้องจากการสนทนากลุ่ม (Focus Group) จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์ SWOT Analysis เพื่อวิเคราะห์หา จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของการพัฒนาหมู่บ้าน OTOP เพื่อการท่องเที่ยว (OTOP Village) อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย หลังจากนั้นนำมาวิเคราะห์ SWOT Matrix นำมาวิเคราะห์หาจุดแข็งกับโอกาสเพื่อใช้ประโยชน์จากโอกาสโดยอาศัยจุดแข็งในการเสนอแนะเป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาหมู่บ้าน OTOP เพื่อการท่องเที่ยว (OTOP Village) อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย

ผลการวิจัย

1. จุดแข็ง (Strengths) จุดอ่อน (Weaknesses) โอกาส (Opportunities) และอุปสรรค (Threats) ของหมู่บ้าน OTOP เพื่อการท่องเที่ยว บ้านปากห้วย ตำบลหนองผือ อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย

1.1 จุดแข็ง (Strengths)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบสนทนากลุ่ม (Focus Group) ของกลุ่มตัวอย่างอันได้แก่ผู้นำหมู่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน และประชาชนของหมู่บ้าน OTOP เพื่อการท่องเที่ยว (OTOP Village) บ้านปากห้วย ตำบลหนองผือ อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย พบว่ามีจุดแข็ง (Strengths) ดังต่อไปนี้

ด้านสถานที่สำคัญทางศาสนาและโบราณสถาน มีดังนี้

- มีพระใหญ่ประจำหมู่บ้าน
- มีต้นโพธิ์ใหญ่อายุร้อยปี อยู่บริเวณภายในวัดประจำหมู่บ้าน
- มีศาลพระหลักธรรมประจำหมู่บ้าน มีดังนี้

ด้านสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ มีดังนี้

- มีแก่งโตน แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ
- มีแม่น้ำเหืองไหลผ่านตลอดหมู่บ้านและเชื่อมต่อกับแม่น้ำโขง
- ภูมิทัศน์โดยรอบของหมู่บ้านล้อมรอบด้วยภูเขาสวยงาม
- อากาศไม่ร้อนมากและในช่วงฤดูหนาวจะมีอากาศที่หนาวเย็นมีหมอกที่สวยงาม

ด้านประเพณีพิธีกรรมและภูมิปัญญา มีดังนี้

- มีกิจกรรมไหว้พระใหญ่และต้นโพธิ์ใหญ่
- มีการละเล่นบาสโลบ
- มีพิธีกรรมบายศรีสู่ขวัญ
- ไหว้ศาลหลักธรรมประจำหมู่บ้าน
- ภาษาท้องถิ่นภาษาไทเลยที่มีเอกลักษณ์ท้องถิ่นเฉพาะตน

ด้านแหล่งการเรียนรู้ชุมชน มีดังนี้

- มีศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง
- มีศาลาที่ทำการของหมู่บ้านที่เป็นจุดศูนย์กลางภายในหมู่บ้าน
- มีกลุ่มโฮมสเตย์

ด้านอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชน มีอาหารและผลิตภัณฑ์ มีดังนี้

- ตำเมี่ยงสมุนไพร แกงหน่อไม้ ไก่ทอดสมุนไพร ซุปผักรวมมิตร แจ่วดำนึ่งผัก
ลาบปลาน้ำเหือง อ่อมหอยขม ข้าวจี๋ ส้มตำน้ำผักสะทอน ก๋วยเตี๋ยวแตก ก๋วยเตี๋ยวตาก น้ำเมี่ยง
สมุนไพร ทรายขาวเชื่อมมัดฟาง เครื่องจักสาน ผลไม้ลอยแก้ว ผลไม้อบแห้ง ข้าวหั่วหอม ข้าวแตงกา
เป็นต้น

1.2 จุดอ่อน (Weaknesses)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบสนทนากลุ่ม (Focus Group) จากกลุ่ม
ตัวอย่างอันได้แก่ผู้นำหมู่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน และประชาชนของหมู่บ้าน OTOP
เพื่อการท่องเที่ยว บ้านปากห้วย ตำบลหนองผือ อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย พบว่ามีจุดอ่อน
(Weaknesses) ดังต่อไปนี้

- 1.2.1 ขาดการปรับปรุงภูมิทัศน์ตามสถานที่ท่องเที่ยวของหมู่บ้านให้มีความสะอาด น่าเที่ยวชม
- 1.2.2 ขาดตลาดในการจำหน่ายสินค้าและผลิตภัณฑ์ของหมู่บ้าน
- 1.2.3 วัตถุดิบที่ใช้ทำผลิตภัณฑ์มีจำนวนไม่เพียงพอ
- 1.2.4 ปัญหายาเสพติดของพื้นที่ชายแดนไทย - ลาว
- 1.2.5 หน่วยงานภาครัฐมาสนับสนุนไม่ต่อเนื่อง
- 1.2.6 การรวมกลุ่มของประชาชนไม่ต่อเนื่อง
- 1.2.7 ขาดองค์ความรู้ในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว สินค้าและบริการ
- 1.2.8 ขาดการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว

1.3 โอกาส (Opportunities)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบสนทนากลุ่ม (Focus Group) จากกลุ่มตัวอย่างอันได้แก่ผู้นำหมู่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน และประชาชนของหมู่บ้าน OTOP
เพื่อการท่องเที่ยว บ้านปากห้วย ตำบลหนองผือ อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย พบว่ามีโอกาส
(Opportunities) ดังต่อไปนี้

- 1.3.1 พื้นที่ติดกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีเส้นทางเชื่อมต่อได้สะดวก
และรวดเร็ว
- 1.3.2 มีเส้นทางเชื่อมกับอำเภอภูเรือ อำเภอด่านซ้าย และอำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย
ซึ่งเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดเลย
- 1.3.3 ในช่วงฤดูหนาวมีอากาศหนาวเย็นและมีหมอกสวยงาม
- 1.3.4 มีการอนุรักษ์และสืบทอดประเพณีพื้นบ้าน เช่น ประเพณีแห่ต้นดอกไม้ ฯลฯ
- 1.3.5 มีหน่วยงานภาครัฐมาให้ความรู้และส่งเสริมอยู่เป็นประจำ

1.4 อุปสรรค (Threats)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบสนทนากลุ่ม (Focus Group) จากกลุ่มตัวอย่างอันได้แก่ผู้นำหมู่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน และประชาชนของหมู่บ้าน OTOP เพื่อการท่องเที่ยว บ้านปากห้วย ตำบลหนองผือ อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย พบว่ามีอุปสรรค (Threats) ดังต่อไปนี้

- 1.4.1 งบประมาณสนับสนุนจากภาครัฐยังไม่เพียงพอ
- 1.4.2 ไม่มีรถโดยสารประจำทางที่มาถึงหมู่บ้าน
- 1.4.3 ในช่วงฤดูฝนอาจเกิดปัญหาน้ำหลากซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยว
- 1.4.4 ปัญหายาเสพติดของพื้นที่ชายแดน
- 1.4.5 ปัญหาการทิ้งขยะของคนในชุมชน
- 1.4.6 ขาดการประชาสัมพันธ์หมู่บ้านท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวได้รับรู้
- 1.4.7 การส่งเสริมของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังไม่ต่อเนื่อง
- 1.4.8 ขาดตลาดในการจำหน่ายสินค้าและผลิตภัณฑ์ของชุมชน

1.5 ยุทธศาสตร์การพัฒนาหมู่บ้าน OTOP เพื่อการท่องเที่ยว บ้านปากห้วย ตำบลหนองผือ อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ SWOT ประกอบด้วย จุดแข็ง (Strengths) จุดอ่อน (Weaknesses) โอกาส (Opportunities) และอุปสรรค (Threats) ของหมู่บ้าน OTOP เพื่อการท่องเที่ยว บ้านปากห้วย ตำบลหนองผือ อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย จากนั้นผู้วิจัยได้ระบุนโยบายจากการประเมินการวิเคราะห์ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกโดยการนำจุดแข็งและจุดอ่อนภายในมาเปรียบเทียบกับโอกาสและอุปสรรคภายนอก แบ่งออกเป็น 4 รูปแบบ เพื่อนำไปสู่การกำหนดเป็นกลยุทธ์ ยุทธศาสตร์ และวิสัยทัศน์ ในการพัฒนาหมู่บ้าน OTOP เพื่อการท่องเที่ยว บ้านปากห้วย ตำบลหนองผือ อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย ประกอบด้วย 1) จุดแข็ง-โอกาส SO (Strengths - Opportunities) เป็นกลยุทธ์ที่เกิดจากการนำจุดแข็งภายในเพื่อนำโอกาสจากภายนอกมาใช้สร้างให้เกิดประโยชน์อย่างเต็มที่เพื่อปกป้องจุดแข็งและนำโอกาสที่ดีจากภายนอก 2) จุดแข็ง-อุปสรรค ST (Strengths - Threats) การนำประโยชน์จากจุดแข็งภายในเพื่อลดทอนหรือหลีกเลี่ยงอุปสรรคจากภายนอก เป็นกลยุทธ์ที่เอาจุดแข็งมาจับคู่กับอุปสรรคจากภายนอกเพื่อต่อสู้หรือลดอุปสรรคจุดมุ่งหมายเพื่อเพิ่มความเข้มแข็ง 3) จุดอ่อน-โอกาส WO (Weaknesses - Opportunities) การลดจุดอ่อนจากภายในเพื่อนำโอกาสที่ดีจากภายนอกมาใช้ และ 4) จุดอ่อน-อุปสรรค WT (Weaknesses - Threats) การลดจุดอ่อนภายในเพื่อหลีกเลี่ยงอุปสรรคจากภายนอก ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการจับคู่สถานการณ์ของการประเมินและวิเคราะห์ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกเพื่อนำมาวิเคราะห์ SWOT เมทริกซ์ โดยจับคู่ความสัมพันธ์เพื่อกำหนดเป็นกลยุทธ์ ยุทธศาสตร์ และวิสัยทัศน์ในการพัฒนาหมู่บ้าน OTOP เพื่อการท่องเที่ยว ของบ้านปากห้วย ตำบลหนองผือ อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย ดังต่อไปนี้

กลยุทธ์ SO (Strengths - Opportunities)

1. หมู่บ้าน OTOP เพื่อการท่องเที่ยวทางธรรมชาติสัมผัสอากาศเย็นสบายและอากาศหนาวชมหมอก ชมวิถีธรรมชาติลุ่มน้ำเหืองเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับประเทศเพื่อนบ้าน
2. หมู่บ้าน OTOP เพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและธรรมะสักการะพระใหญ่ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำหมู่บ้านและสืบสานศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน
3. ปรับปรุงภูมิทัศน์ในแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของหมู่บ้านโดยเน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเพื่อสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยว

กลยุทธ์ ST (Strengths - Threats)

1. ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องในการถ่ายทอดความรู้เรื่องการท่องเที่ยวและการผลิตสินค้า OTOP เพื่อการท่องเที่ยว
2. รวมกลุ่มกันนำผลผลิตทางการเกษตรและวัตถุดิบในชุมชนมาผลิตเป็นสินค้า OTOP เพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชนโดยประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการถ่ายทอดองค์ความรู้

กลยุทธ์ WO (Weaknesses - Opportunities)

1. จัดให้มีศูนย์การเรียนรู้ชุมชนและจัดให้มีโฮมสเตย์เพื่อบริการนักท่องเที่ยว
2. จัดให้มีการบริการยานพาหนะสำหรับการบริการนักท่องเที่ยว เช่น รถจักรยาน รถมอเตอร์ไซด์ หรือ พาหนะที่เป็นเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่นในการท่องเที่ยวในหมู่บ้าน

กลยุทธ์ WT (Weaknesses - Threats)

1. เน้นการประชาสัมพันธ์ และแนะนำแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลายรูปแบบเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวและเป็นการสร้างตลาดจำหน่ายสินค้า OTOP ของชุมชน
2. เน้นการประชาสัมพันธ์ให้เข้าถึงกลุ่มนักท่องเที่ยวโดยเชื่อมโยงและสร้างแรงดึงดูดให้กับนักท่องเที่ยวจากเส้นทาง อำเภอด่านซ้าย อำเภอภูเรือ และอำเภอเชียงคาน ซึ่งเป็นเส้นทางท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงของจังหวัด

จากการวิเคราะห์ SWOT เมทริกซ์ และได้มาซึ่งกลยุทธ์ในการพัฒนาหมู่บ้าน OTOP เพื่อการท่องเที่ยว (OTOP Village) บ้านปากห้วย ตำบลหนองผือ อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย ดังข้างต้น ผู้วิจัยได้นำกลยุทธ์มากำหนดเป็นวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ และยุทธศาสตร์ในการพัฒนาหมู่บ้าน OTOP เพื่อการท่องเที่ยว (OTOP Village) บ้านปากห้วย ตำบลหนองผือ อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย โดยกำหนดเป็นยุทธศาสตร์ 5 ด้านตามกระบวนการ 5 P ของกรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ดังต่อไปนี้

วิสัยทัศน์

“ผลิตสินค้า OTOP จากพืชสมุนไพรวัตถุดิบพื้นบ้าน ผสมผสานเส้นทางท่องเที่ยวธรรมชาติ วัฒนธรรมประเพณีอนุรักษ์สืบสาน วิถีสุขสามัคคีอย่างยั่งยืน”

พันธกิจ

“มุ่งสู่การเป็นหมู่บ้าน OTOP เพื่อการท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายของรูปแบบการท่องเที่ยว เพื่อสร้างความสุข ความสามัคคี ของชุมชนอย่างยั่งยืน”

เป้าประสงค์

“เกิดรายได้จากหมู่บ้าน OTOP เพื่อการท่องเที่ยวโดยรักษาขนบธรรมเนียมประเพณี
บนวิถีอารยธรรมลุ่มน้ำเหือง-โขง”

ยุทธศาสตร์การพัฒนาหมู่บ้าน OTOP เพื่อการท่องเที่ยว บ้านปากห้วย ตำบลหนองผือ อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย

ยุทธศาสตร์ที่ 1 ด้านพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว

ยุทธศาสตร์ที่ 2 ด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว

ยุทธศาสตร์ที่ 3 ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน

ยุทธศาสตร์ที่ 4 ด้านการพัฒนาสินค้า OTOP เพื่อการท่องเที่ยว

ยุทธศาสตร์ที่ 5 ด้านมาตรฐานการบริการการท่องเที่ยว

ตารางที่ 1 ยุทธศาสตร์การพัฒนาหมู่บ้าน OTOP เพื่อการท่องเที่ยว บ้านปากห้วย ตำบลหนองผือ อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย

	กลยุทธ์
ยุทธศาสตร์ที่ 1 ด้านพัฒนาศักยภาพ แหล่งท่องเที่ยว	1. หมู่บ้าน OTOP เพื่อการท่องเที่ยวทางธรรมชาติสัมผัสอากาศเย็นสบาย และอากาศหนาวชมหมอก ชมวิถีธรรมชาติลุ่มน้ำเหืองเชื่อมโยง การท่องเที่ยวกับประเทศเพื่อนบ้าน 2. ปรับปรุงภูมิทัศน์ในแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของหมู่บ้านโดยเน้น การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเพื่อสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยว
ยุทธศาสตร์ที่ 2 ด้านอนุรักษ์ วัฒนธรรมเพื่อ พัฒนาการท่องเที่ยว	1. หมู่บ้าน OTOP เพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและธรรมะสักการะ พระใหญ่สิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำหมู่บ้านและสืบสานศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน
ยุทธศาสตร์ที่ 3 ด้านการมีส่วนร่วม ของชุมชน อย่างยั่งยืน	1. ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ในการถ่ายทอด ความรู้เรื่องการท่องเที่ยวและการผลิตสินค้า OTOP เพื่อการท่องเที่ยว

ตารางที่ 1 ยุทธศาสตร์การพัฒนาหมู่บ้าน OTOP เพื่อการท่องเที่ยว บ้านปากห้วย
ตำบลหนองผือ อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย (ต่อ)

	กลยุทธ์
ยุทธศาสตร์ที่ 4 ด้านการพัฒนาสินค้า OTOP เพื่อ การท่องเที่ยว	1. รวมกลุ่มกันนำผลผลิตทางการเกษตรและวัตถุดิบในชุมชนมาผลิตเป็นสินค้า OTOP เพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชนโดยประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการถ่ายทอดองค์ความรู้
ยุทธศาสตร์ที่ 5 ด้านมาตรฐาน การบริการ การท่องเที่ยว	1. จัดให้มีศูนย์การเรียนรู้ชุมชนและจัดให้มีโฮมสเตย์เพื่อบริการนักท่องเที่ยว 2. จัดให้มีการบริการยานพาหนะสำหรับการบริการนักท่องเที่ยว เช่น รถจักรยาน รถราง หรือ พาหนะที่เป็นเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่นในการท่องเที่ยวในหมู่บ้าน 3. เน้นการประชาสัมพันธ์ และแนะนำแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลายรูปแบบเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวและเป็นการสร้างตลาดจำหน่ายสินค้า OTOP ของชุมชน 4. เน้นการประชาสัมพันธ์ให้เข้าถึงกลุ่มนักท่องเที่ยวโดยเชื่อมโยงและสร้างแรงดึงดูดใจให้กับนักท่องเที่ยวจากเส้นทาง อำเภอด่านซ้าย อำเภอภูเรือ และอำเภอเชียงคาน

2. จุดแข็ง (Strengths) จุดอ่อน (Weaknesses) โอกาส (Opportunities) และอุปสรรค (Threats) ของหมู่บ้าน OTOP เพื่อการท่องเที่ยว บ้านอาฮี ตำบลอาฮี อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย

2.1 จุดแข็ง (Strengths)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบสนทนากลุ่ม (Focus Group) จากกลุ่มตัวอย่างอันได้แก่ผู้นำหมู่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน และประชาชนของหมู่บ้าน OTOP เพื่อการท่องเที่ยว บ้านอาฮี ตำบลอาฮี อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย พบว่ามีจุดแข็ง (Strengths) มีข้อมูลในแต่ละด้านดังต่อไปนี้

ด้านสถานที่สำคัญทางศาสนาและโบราณสถาน มีดังนี้

- มีพระธาตุมะนาวเดี่ยว โบราณสถานประจำหมู่บ้าน
- มีพระพุทธรูปปางนาคปรก (หลวงพ่อนาค)
- มีหลักศิลาแบ่งดินแดน
- มีวัดศิริมงคล วัดประจำหมู่บ้าน

- มีพระพุทธรูปหลวงพ่อเชียงยืน

- วัดป่าเมืองตุม วัดประจำหมู่บ้าน

ด้านสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ มีดังนี้

- มีแม่น้ำเหืองไหลผ่านโดยรอบหมู่บ้านและเชื่อมกับแม่น้ำโขง

- บริเวณโดยรอบหมู่บ้านมีทิวทัศน์ล้อมรอบด้วยภูเขา

ด้านประเพณีพิธีกรรมและภูมิปัญญา มีดังนี้

- ประเพณีแห่ต้นดอกไม้

- บุญเดือนหก (แห่พระเวส)

- ประเพณีเลี้ยงหอยเจ้าปู่

- พิธีสู่ขวัญกอง (บายศรีสู่ขวัญ)

- มีจุดผ่อนปรนประเพณี

ด้านแหล่งการเรียนรู้ชุมชน มีดังนี้

- มีศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง

- มีศูนย์การเรียนรู้บ้านมั่นคง

- มีศูนย์การเรียนรู้เสียมตุน

- มีศูนย์การเรียนรู้สวนมั่นคง

อาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชน มีอาหารและผลิตภัณฑ์ดังนี้

- เอาะไค (สำหรับน้ำจืด) แจ่วหน่อไม้ไล่เห็ดยาควัน แจ่วดำ แจ่วเมี่ยง ปามไข่ หมกปลาผ้น หมกกล้วยเต้ ส้มโคะเคะ ปลาน้ำเหือง น้ำข้าวกล้อง หน่อไม้แห้ง ชาผักหวานป่า เครื่องจักสาน แจ่วฮอดฮ้อ แหนมหน่อไม้ อ่อมผักกุ่ม ผลไม้แปรรูป (น้ำมัลเบอร์รี่ มะขามหวาน กล้วยตาก มะขามสามรส มะขามแช่อิ่ม) ผลไม้ตามฤดูกาล เป็นต้น

2.2 จุดอ่อน (Weaknesses)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบสนทนากลุ่ม (Focus Group) จากกลุ่มตัวอย่างอันได้แก่ผู้นำหมู่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน และประชาชนของหมู่บ้าน OTOP เพื่อการท่องเที่ยว บ้านอาฮี ตำบลอาฮี อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย พบว่ามีจุดอ่อน (Weaknesses) ดังต่อไปนี้

2.2.1 ผู้นำชุมชนยังให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวน้อย

2.2.2 ประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

2.2.3 มีนักท่องเที่ยวเฉพาะช่วงเทศกาลประจำปี

2.2.4 ขาดการประชาสัมพันธ์ในการส่งเสริมการท่องเที่ยว

2.2.5 ขาดความรู้ด้านการใช้เทคโนโลยี

2.2.6 ไม่มีที่พักให้บริการแก่นักท่องเที่ยว

2.2.7 ร้านจำหน่ายอาหารและการบริการอาหารยังไม่เพียงพอ

2.2.8 ป้ายแนะนำและป้ายบอกสถานที่ท่องเที่ยวในหมู่บ้านไม่เพียงพอ

2.2.9 ขาดความความร่วมมือของประชาชนและการรวมกลุ่มในชุมชนอย่างต่อเนื่อง

2.3 โอกาส (Opportunities)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบสนทนากลุ่ม (Focus Group) จากกลุ่มตัวอย่างอันได้แก่ผู้นำหมู่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน และประชาชนของหมู่บ้าน OTOP เพื่อการท่องเที่ยว บ้านอาฮี ตำบลอาฮี อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย พบว่ามีโอกาส (Opportunities) ดังต่อไปนี้

- 2.3.1 มีหน่วยงานภาครัฐเข้ามาส่งเสริมและให้ความสำคัญเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว
- 2.3.2 อยู่ติดกับแม่น้ำเหืองซึ่งอนาคตที่ติดกับชายแดน สปป.ลาว
- 2.3.3 อยู่ใกล้กับสะพานมิตรภาพไทย-ลาว (สะพานข้ามแม่น้ำเหือง เส้นทางเชื่อมประเทศเพื่อนบ้าน)
- 2.3.4 มีผลิตภัณฑ์ของชุมชนที่สามารถทำเป็นสินค้า OTOP
- 2.3.5 นักท่องเที่ยวมาชมมัสการพระธาตุสัจจะในตัวอำเภอท่าลี่แล้วสามารถมาท่องเที่ยวต่อได้
- 2.3.6 อธิปไตยไม่ตรี ภาษาไทยและวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่น
- 2.3.7 อาหารพื้นบ้านที่เป็นเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่น เช่น ไคโคเล แก้วเห็ด เอาะไค เอาะหลาม เป็นต้น

2.4 อุปสรรค (Threats)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบสนทนากลุ่ม (Focus Group) จากกลุ่มตัวอย่างอันได้แก่ผู้นำหมู่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน และประชาชนของหมู่บ้าน OTOP เพื่อการท่องเที่ยว บ้านอาฮี ตำบลอาฮี อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย พบว่ามีอุปสรรค (Threats) ดังต่อไปนี้

- 2.4.1 การคมนาคมโดยสารประจำทางที่ยังไม่ทั่วหมู่บ้าน
- 2.4.2 เป็นพื้นที่ชายแดน มีปัญหาการลักลอบขนยาเสพติด
- 2.4.3 ขาดความร่วมมือของประชาชนในชุมชน
- 2.4.4 ได้รับการสนับสนุนงบประมาณไม่เพียงพอ
- 2.4.5 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาให้ความรู้ไม่ต่อเนื่อง
- 2.4.6 ผู้นำชุมชนไม่ให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวที่ควร
- 2.4.7 ประชาชนในชุมชนขาดความรู้และจัดการท่องเที่ยว

2.5 ยุทธศาสตร์การพัฒนาหมู่บ้าน OTOP เพื่อการท่องเที่ยว บ้านอาฮี ตำบลอาฮี อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ SWOT ประกอบด้วย จุดแข็ง (Strengths) จุดอ่อน (Weaknesses) โอกาส (Opportunities) และอุปสรรค (Threats) ของหมู่บ้าน OTOP เพื่อการท่องเที่ยว บ้านอาฮี ตำบลอาฮี อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย จากนั้นผู้วิจัยได้ระบุสถานการณ์จากการประเมินการวิเคราะห์ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกโดยการนำจุดแข็งและจุดอ่อนภายในมาเปรียบเทียบกับโอกาสและอุปสรรคภายนอก แบ่งออกเป็น 4 รูปแบบ เพื่อนำไปสู่การกำหนดเป็นกลยุทธ์ ยุทธศาสตร์ และวิสัยทัศน์ ในการพัฒนาหมู่บ้าน OTOP เพื่อการท่องเที่ยว บ้านปากห้วย ตำบลหนองผือ อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย ซึ่งประกอบด้วย 1) จุดแข็ง-โอกาส SO (Strengths - Opportunities) เป็นกลยุทธ์ที่เกิดจากการนำจุดแข็งภายในเพื่อนำโอกาสจากภายนอกมาใช้สร้าง

ให้เกิดประโยชน์อย่างเต็มที่เพื่อปกป้องจุดแข็งและนำโอกาสที่ดีจากภายนอก 2) จุดแข็ง - อุปสรรค ST (Strengths - Threats) การนำประโยชน์จากจุดแข็งภายในเพื่อลดทอนหรือหลีกเลี่ยงอุปสรรคจากภายนอก เป็นกลยุทธ์ที่เอาจุดแข็งมาจับคู่กับอุปสรรคจากภายนอกเพื่อต่อสู้หรือลดอุปสรรคจุดมุ่งหมายเพื่อเพิ่มความเข้มแข็ง 3) จุดอ่อน - โอกาส WO (Weaknesses - Opportunities) การลดจุดอ่อนจากภายในเพื่อนำโอกาสที่ดีจากภายนอกมาใช้ และ 4) จุดอ่อน - อุปสรรค WT (Weaknesses - Threats) การลดจุดอ่อนภายในเพื่อหลีกเลี่ยงอุปสรรคจากภายนอก ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการจับคู่สถานการณ์ของการประเมินและวิเคราะห์ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกเพื่อนำมาวิเคราะห์ SWOT เมทริกซ์ โดยจับคู่ความสัมพันธ์เพื่อกำหนดเป็นกลยุทธ์ ยุทธศาสตร์ และวิสัยทัศน์ในการพัฒนาหมู่บ้าน OTOP เพื่อการท่องเที่ยว ของบ้านอาฮี ตำบลอาฮี อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย ดังต่อไปนี้

กลยุทธ์ SO (Strengths - Opportunities)

1. สร้างหมู่บ้านท่องเที่ยวธรรมชาติสองแม่น้ำสองแผ่นดิน
2. สร้างหมู่บ้านท่องเที่ยวสินค้า OTOP และศูนย์การเรียนรู้ชุมชนบ้านอาฮี
3. จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวชมธรรมชาติเชื่อมโยงสะพานมิตรภาพไทย - ลาว โดยมีป้ายบอกเส้นทางและรักษาความปลอดภัยเพื่อลดปัญหาอาชญากรรม

กลยุทธ์ ST (Strengths - Threats)

1. สร้างหมู่บ้านท่องเที่ยวทางอารยธรรมสองลุ่มน้ำเหือง-โขง
2. สร้างหมู่บ้านท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม “อาฮีดินแดนแห่งไมตรีจิต”
3. จัดกิจกรรมให้ความรู้เรื่องการจัดการหมู่บ้านท่องเที่ยวให้กับชุมชน โดยเน้นการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วนในหมู่บ้าน โดยการสนับสนุนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

กลยุทธ์ WO (Weaknesses - Opportunities)

1. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ความรู้กับประชาชนอย่างต่อเนื่อง
2. ส่งเสริมหมู่บ้าน OTOP เพื่อการท่องเที่ยว โดยนำผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรและอาหารพื้นบ้านเฉพาะถิ่นมาผลิตเป็นสินค้าและอาหารเพื่อบริการนักท่องเที่ยว

กลยุทธ์ WT (Weaknesses - Threats)

1. จัดทำป้ายประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว ป้ายบอกทาง และจัดให้มีการบริการที่พักให้กับนักท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมความร่วมมือของชุมชนอย่างยั่งยืน
2. เน้นการประชาสัมพันธ์ โดยใช้สื่อ Social Media ให้มากขึ้นเพื่อประชาสัมพันธ์เข้าถึงกลุ่มนักท่องเที่ยวและเพิ่มร้านอาหารและที่พักให้เพียงพอต่อนักท่องเที่ยว

จากการวิเคราะห์ SWOT เมทริกซ์ และได้มาซึ่งกลยุทธ์ในการพัฒนาหมู่บ้าน OTOP เพื่อการท่องเที่ยว (OTOP Village) บ้านอาฮี ตำบลอาฮี อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย ดังข้างต้น ผู้วิจัยได้นำกลยุทธ์มากำหนดเป็นวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ และยุทธศาสตร์ในการพัฒนาหมู่บ้าน OTOP เพื่อการท่องเที่ยว (OTOP Village) บ้านอาฮี ตำบลอาฮี อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย โดยกำหนดเป็นยุทธศาสตร์ 5 ด้านตามกระบวนการ 5 P ของกรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย (กรมพัฒนาชุมชน, 2561) ดังต่อไปนี้

วิสัยทัศน์

“หมู่บ้านท่องเที่ยวอารยธรรมสองลุ่มน้ำ งามธรรมชาติสองแผ่นดิน สินค้า OTOP ได้มาตรฐาน”

พันธกิจ

“เป็นหมู่บ้าน OTOP เพื่อการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพเชื่อมโยงอารยธรรมสองลุ่มน้ำเหือง-โขง”

เป้าประสงค์

“ผลิตสินค้า OTOP เพื่อการท่องเที่ยวส่งเสริมการมีรายได้ของชุมชนอย่างยั่งยืน”

ยุทธศาสตร์การพัฒนาหมู่บ้าน OTOP เพื่อการท่องเที่ยว บ้านอาฮี ตำบลอาฮี อำเภอดงหลวง จังหวัดเลย

- ยุทธศาสตร์ที่ 1 ด้านพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว
- ยุทธศาสตร์ที่ 2 ด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว
- ยุทธศาสตร์ที่ 3 ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน
- ยุทธศาสตร์ที่ 4 ด้านการพัฒนาสินค้า OTOP เพื่อการท่องเที่ยว
- ยุทธศาสตร์ที่ 5 ด้านมาตรฐานการบริการการท่องเที่ยว

ตารางที่ 2 ยุทธศาสตร์การพัฒนาหมู่บ้าน OTOP เพื่อการท่องเที่ยว บ้านอาฮี ตำบลอาฮี อำเภอดงหลวง จังหวัดเลย

	กลยุทธ์
ยุทธศาสตร์ที่ 1 ด้านพัฒนาศักยภาพ แหล่งท่องเที่ยว	1. สร้างหมู่บ้านท่องเที่ยวธรรมชาติสองแม่น้ำสองแผ่นดิน 2. สร้างหมู่บ้านท่องเที่ยวสินค้า OTOP และศูนย์การเรียนรู้ชุมชนบ้านอาฮี 3. จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติเชื่อมโยงสะพานมิตรภาพไทย - ลาว โดยมีป้ายบอกเส้นทางและรักษาความปลอดภัยเพื่อลดปัญหาเสพติด
ยุทธศาสตร์ที่ 2 ด้านอนุรักษ์ วัฒนธรรมเพื่อ พัฒนาการท่องเที่ยว	1. สร้างหมู่บ้านท่องเที่ยวทางอารยธรรมสองลุ่มน้ำเหือง - โขง 2. สร้างหมู่บ้านท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม “อาฮีดินแดนแห่งไมตรีจิต”
ยุทธศาสตร์ที่ 3 ด้านการมีส่วนร่วม ของชุมชน อย่างยั่งยืน	1. จัดกิจกรรมให้ความรู้เรื่องการจัดการหมู่บ้านท่องเที่ยวให้กับชุมชน โดยเน้นการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วนในหมู่บ้าน โดยการสนับสนุนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 2. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ความรู้กับประชาชนอย่างต่อเนื่อง

ตารางที่ 2 ยุทธศาสตร์การพัฒนาหมู่บ้าน OTOP เพื่อการท่องเที่ยว บ้านอาฮี ตำบลอาฮี อำเภอดงหลวง จังหวัดเลย (ต่อ)

ยุทธศาสตร์ที่ 4 ด้านการพัฒนาสินค้า OTOP เพื่อ การท่องเที่ยว	กลยุทธ์
	1. ส่งเสริมหมู่บ้าน OTOP เพื่อการท่องเที่ยว โดยนำผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรและอาหารพื้นบ้านเฉพาะถิ่นมาผลิตเป็นสินค้าและอาหารเพื่อบริการนักท่องเที่ยว
ยุทธศาสตร์ที่ 5 ด้านมาตรฐานการ บริการการท่องเที่ยว	1. จัดทำป้ายประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว ป้ายบอกทาง และจัดให้มีการบริการที่พักให้กับนักท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมความร่วมมือของชุมชนอย่างยั่งยืน 2. เน้นการประชาสัมพันธ์ โดยใช้สื่อ Social Media ให้มากขึ้นเพื่อประชาสัมพันธ์เข้าถึงกลุ่มนักท่องเที่ยวและเพิ่มร้านอาหารและที่พักให้เพียงพอต่อนักท่องเที่ยว

อภิปรายผล

หมู่บ้าน OTOP เพื่อการท่องเที่ยว (OTOP Village) จำนวน 2 หมู่บ้านในอำเภอดงหลวง จังหวัดเลย ได้แก่ บ้านปากห้วย อำเภอดงหลวง จังหวัดเลย และบ้านอาฮี ตำบลอาฮี อำเภอดงหลวง จังหวัดเลย มีจุดแข็ง (Strengths) สามารถแยกออกเป็น 5 ด้านคือ 1) ด้านสถานที่สำคัญทางศาสนาและโบราณสถาน 2) ด้านสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ 3) ด้านประเพณีพิธีกรรมและภูมิปัญญา 4) ด้านแหล่งการเรียนรู้ชุมชน และ 5) ด้านอาหารและผลิตภัณฑ์ของชุมชน สอดคล้องกับ อนุรัตน์ อินทร (2551, บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวจังหวัดเชียงรายเป็นศูนย์กลางเชื่อมโยงในอนุภูมิภาคกลุ่มน้ำโขงตอนบน พบว่า สภาพแวดล้อมของเชียงรายในด้านการท่องเที่ยวเพื่อเป็นศูนย์กลางการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวในอนุภูมิภาคกลุ่มน้ำโขงตอนบนมีค่าคะแนนถ่วงน้ำหนักสูงสุดอยู่ระหว่างจุดอ่อนกับโอกาสหมายถึงหน่วยงานมีปัจจัยภายในไม่ดีแต่มีปัจจัยภายนอกดีหรือภายในด้อยแต่ภายนอกเอื้อ ยุทธศาสตร์ที่กำหนดขึ้นเรียกว่ายุทธศาสตร์พลิกฟื้น โดยมีวิสัยทัศน์คือ ศูนย์กลางการท่องเที่ยวของกลุ่มประเทศในอนุภูมิภาคกลุ่มน้ำโขงตอนบน เป้าประสงค์คือใช้ศักยภาพและเพิ่มช่องทางการท่องเที่ยว เพิ่มมูลค่าโดยมุ่งให้มีการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวภายในประเทศ และกลุ่มประเทศเพื่อนบ้านในเขตอนุภูมิภาคกลุ่มน้ำโขงตอนบน กำหนดประเด็นยุทธศาสตร์คือใช้ศักยภาพและเพิ่มช่องทางการท่องเที่ยว พัฒนาให้เป็นศูนย์กลางเพื่ออำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยวภายในประเทศและประเทศเพื่อนบ้านในอนุภูมิภาคกลุ่มน้ำโขงตอนบน พัฒนามาตรฐานการบริการ และบุคลากรการท่องเที่ยวสู่สากล ส่งเสริมและพัฒนาการประชาสัมพันธ์ และการตลาดท่องเที่ยว และพัฒนาความร่วมมือภาครัฐและเอกชนของกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคกลุ่มน้ำโขงตอนบน กับจังหวัดเชียงราย

มีจุดอ่อน (Weaknesses) คือ ขาดการปรับปรุงภูมิทัศน์ตามสถานที่ท่องเที่ยวของหมู่บ้าน ให้มีความสะอาดน่าเที่ยวชม ขาดตลาดในการจำหน่ายสินค้าและผลิตภัณฑ์ของหมู่บ้าน วัตถุดิบที่ใช้ทำผลิตภัณฑ์มีจำนวนไม่เพียงพอ ปัญหาเสกติดของพื้นที่ชายแดนไทย – ลาว หน่วยงานภาครัฐมาสนับสนุนไม่ต่อเนื่อง การรวมกลุ่มของประชาชนไม่ต่อเนื่อง ขาดองค์ความรู้ในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว สินค้าและบริการ ขาดการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว ผู้นำชุมชนยังให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวน้อย มีนักท่องเที่ยวเฉพาะช่วงเทศกาลประจำปี ขาดความรู้ด้านการใช้เทคโนโลยี ไม่มีที่พักให้บริการแก่นักท่องเที่ยว และมีป้ายแนะนำและป้ายบอกสถานที่ท่องเที่ยวในหมู่บ้านไม่เพียงพอ สอดคล้องกับ ณัฐวัฒน์ เทพคำดี (2550, บทคัดย่อ) ศึกษาความคิดเห็นของบุคลากรการท่องเที่ยวที่มีต่อการสร้างสะพานข้ามแม่น้ำโขงแห่งที่ 2 กับการท่องเที่ยวในเขตเทศบาลเมืองมุกดาหาร พบว่าผู้ประกอบการธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวและเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานของรัฐเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตเทศบาลเมืองมุกดาหารเห็นด้วยอย่างยิ่งกับการสร้างสะพานข้ามแม่น้ำโขงแห่งที่ 2 ที่จังหวัดมุกดาหาร เพราะจะทำให้เมืองมุกดาหารมีโอกาสขยายตัวทางด้านการท่องเที่ยวมากขึ้น โดยเฉพาะการคมนาคม สิ่งอำนวยความสะดวก และปริมาณนักท่องเที่ยวส่วนรายได้ ด้านบุคคล และความเจริญอื่น ๆ ผู้ประกอบการเห็นด้วยในระดับปานกลาง ด้านการเตรียมการด้านบุคลากรทางการท่องเที่ยวเพื่อรองรับการขยายตัวดังกล่าวระดับของความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลางเช่นกัน ส่วนด้านปัญหาและอุปสรรคที่คาดว่าจะเกิดขึ้นตามมาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวและเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวคาดว่าจะมีปัญหาเกิดขึ้นจากการสร้างสะพานในด้านต่าง ๆ เช่น ปัญหาขยะมูลฝอยและมลพิษ ปัญหาการลักลอบเข้าเมืองของคนต่างชาติ และปัญหาการเสียภาษีเพิ่มขึ้นของผู้ประกอบการ โดยมีความเห็นด้วยระดับปานกลาง

มีโอกาส (Opportunities) คือ มีพื้นที่ติดกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีเส้นทางเชื่อมกับอำเภอภูเรือ อำเภอด่านซ้าย และอำเภอเชียงคาน ซึ่งเป็นเส้นทางท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดเลย ในช่วงฤดูหนาวมีอากาศหนาวเย็นและมีหมอกสวยงาม มีการอนุรักษ์และสืบทอดประเพณีพื้นบ้าน มีหน่วยงานภาครัฐมาให้ความรู้และส่งเสริมอยู่เป็นประจำ อยู่ใกล้กับสะพานมิตรภาพไทย-ลาว มีผลิตภัณฑ์ของชุมชนที่สามารถพัฒนาเป็นสินค้า OTOP อ้อยาคัยไมตรีภาษาไทเลยและวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่น และมีอาหารพื้นบ้านที่เป็นสูตรเฉพาะของท้องถิ่น สอดคล้องกับ สุวารี ศรีบุญ และคณะ (2548, บทคัดย่อ) ศึกษาการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการท่องเที่ยวชายแดนลุ่มน้ำเหือง-โขง กรณีศึกษา แก่งคุดคู้ อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย พบว่าแก่งคุดคู้มีแบบแผนการจัดการท่องเที่ยวโดยคณะกรรมการหมู่บ้าน ส่วนพื้นที่รอบนอกของแก่งอยู่ภายใต้ความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลและพื้นที่ทั้งหมดองค์การบริหารส่วนจังหวัดระบบการบริหารเป็นชั้น ๆ ทำให้เกิดความไม่ชัดเจนในหน้าที่รับผิดชอบเนื่องจากขาดผู้ประสานงานระหว่างองค์กร สภาพและคุณภาพการจัดการท่องเที่ยวที่ชี้วัดจากระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวโดยดัชนีชี้วัด 10 ข้อได้แก่ การประชาสัมพันธ์ สถานที่จอดรถ ป้าย สภาพแวดล้อม ร้านอาหาร สินค้าที่ระลึก สุขา ความปลอดภัย กิจกรรมการท่องเที่ยว และการท่องเที่ยวทางเรือ พบว่าส่วนใหญ่มีความพอใจระดับปานกลาง

มีอุปสรรค (Threats) คืองบประมาณสนับสนุนจากภาครัฐยังไม่เพียงพอ ไม่มีรถโดยสารประจำทางที่เข้ามาถึงหมู่บ้าน ในช่วงฤดูฝนอาจเกิดปัญหาน้ำหลากซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยว ปัญหาเสียดิตของพื้นที่ชายแดน ปัญหาการทิ้งขยะของคนในชุมชน ขาดการประชาสัมพันธ์หมู่บ้านท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวได้รับรู้ การส่งเสริมของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังไม่ต่อเนื่อง ขาดตลาดในการจำหน่ายสินค้าและผลิตภัณฑ์ของชุมชน ขาดความร่วมมือของประชาชนในชุมชนและประชาชนในชุมชนขาดความรู้และจัดการท่องเที่ยว สอดคล้องกับน้ำทิพย์ เมืองอินทร์ (2556, บทคัดย่อ) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อจำนวนนักท่องเที่ยวจากกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง ในประเทศไทย พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อจำนวนนักท่องเที่ยวจากกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงในประเทศไทย ได้แก่ ดัชนีราคา ผู้บริโภค ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศต่อหัว อัตราแลกเปลี่ยนทางการ เสถียรภาพทางการเมือง การไร้ความรุนแรง และหลักนิติธรรม ยกเว้นปริมาณการปล่อยคาร์บอนไดออกไซด์ ที่ไม่มีอิทธิพลต่อจำนวนนักท่องเที่ยวจากกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย

ส่วนประเด็นยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาหมู่บ้าน OTOP เพื่อการท่องเที่ยว อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย 5 ประเด็นยุทธศาสตร์ประกอบด้วย ยุทธศาสตร์ที่ 1 ด้านพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว ยุทธศาสตร์ที่ 2 ด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว ยุทธศาสตร์ที่ 3 ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน ยุทธศาสตร์ที่ 4 ด้านการพัฒนาสินค้า OTOP เพื่อการท่องเที่ยว ยุทธศาสตร์ที่ 5 ด้านมาตรฐานการบริการการท่องเที่ยว (Promotion) สอดคล้องกับ ศุภพร อานันทประภา (2551, บทคัดย่อ) ศึกษากลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดชลบุรี โดยศึกษาถึงสถานการณ์การท่องเที่ยวจังหวัดชลบุรีและสำรวจวิเคราะห์ถึงจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของการท่องเที่ยวจังหวัดชลบุรี โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ SWOT Analysis พบว่า สถานการณ์การท่องเที่ยวของจังหวัดชลบุรีมีจำนวนเพิ่มขึ้นเกิดการเดินทางทำให้ท้องถิ่นมีรายได้จากธุรกิจต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว และทำให้มีเงินตราต่างประเทศไหลเข้าสู่ประเทศไทยและส่งผลให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับจังหวัด และในระดับประเทศ และผลจากการวิเคราะห์ SWOT Analysis จากแบบสอบถาม 170 ชุด ผลการวิจัยพบว่าจังหวัดชลบุรีเป็นจังหวัดที่มีศักยภาพความพร้อมในทุกด้านเกี่ยวกับการท่องเที่ยว และนั่น การร่วมมือกันระหว่างภาครัฐกับเอกชนจะช่วยให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนในอนาคต

บรรณานุกรม

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2562). *ความหมายของการท่องเที่ยว*. สืบค้นจาก <https://www.tat.or.th/th>
- กรมพัฒนาชุมชน. (2561). *คู่มือบริหารโครงการหมู่บ้าน OTOP เพื่อการท่องเที่ยว (OTOP Village) 8 เส้นทาง*. กรุงเทพฯ: สำนักส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิสาหกิจชุมชน.
- กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น. (2550). *มาตรฐานการส่งเสริมการท่องเที่ยว*. กรุงเทพฯ: สำนักมาตรฐานการบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น.

- ไกรฤกษ์ ปิ่นแก้ว. (2556). การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม. สืบค้นจาก <http://tourism-dan1.blogspot.com>
- ณัฐวัฒน์ เทพคำดี. (2550). ความคิดเห็นของบุคลากรการท่องเที่ยวที่มีต่อการสร้างสะพานข้ามแม่น้ำโขงแห่งที่ 2 กับการท่องเที่ยวในเขตเทศบาลเมืองมุกดาหาร. (วิทยานิพนธ์ ศศ.ม.). มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- ทฤษฎีองค์การและการจัดการเชิงกลยุทธ์ขั้นสูง. (2555). *SWOT Analysis ด้าน Planning*. สืบค้นจาก <http://promruca-dba04.blogspot.com/2012/10/swot-analysis-swot-swot-humphrey-swot-2.html>
- น้ำทิพย์ เมืองอินทร์. (2556). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อจำนวนนักท่องเที่ยวจากกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงในประเทศไทย. (วิทยานิพนธ์ ศ.ม.). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2557). การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. กรุงเทพฯ: ธรรมสาร.
- มนิรัตน์ สุพร. (2558). กลยุทธ์การตลาด 7s กรอบแนวคิดของ McKinsey. สืบค้นจาก <https://www.im2market.com/2015/01/21/650>
- รำไพ กาแก้ว. (2541). ประวัติบ้านอาฮี. เลย: โรงเรียนบ้านอาฮี.
- โรงเรียนบ้านปากห้วย. (2552). ประวัติบ้านปากห้วย. เลย: โรงเรียนบ้านปากห้วย.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี, คณะวิทยาการจัดการ. (2562). การจัดการเชิงกลยุทธ์. สืบค้นจาก <https://www.mit.pbru.ac.th/upload/course/>
- วรรณ วังวานิช. (2546). ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศรีธัญญา สุรี. (2558). ชาวเวียดนามอพยพ: นายทุนยุค “ไทยใหม่” และการกลายเป็นชนชั้นนำเมืองชายแดน. เชียงใหม่: ศูนย์อาเซียนศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ศุสิทธิ์ อานันทประภา. (2551). กลยุทธ์การท่องเที่ยวจังหวัดชลบุรี. (วิทยานิพนธ์ ศ.ม.). มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สาระดีดี.คอม. (2559). การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable Tourism). สืบค้นจาก http://www.sara-dd.com/index.php?option=com_content&view=article&id=219
- สุวารี ศรีปุระ และคณะ. (2548). การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการท่องเที่ยวชายแดนลุ่มน้ำเหือง-โขง: กรณีศึกษาแก่งคุดคู้ อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย. มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดเลย. (2561). โครงการหมู่บ้าน OTOP เพื่อการท่องเที่ยว (OTOP Village) 8 เส้นทาง จังหวัดเลย. เลย: สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดเลย.
- อดิศักดิ์ ภูพิพัฒน์วงศ์. (2562). ความหมายและความสำคัญของการบริหารและการพัฒนา. สืบค้นจาก <https://sites.google.com/site/wongtham/document>
- อนรรตน์ อินทร. (2551). ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวจังหวัดเชียงรายเป็นศูนย์กลางเชื่อมโยงในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงตอนบน. (วิทยานิพนธ์ ปรัช.ด.). มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- อรนุช ศิลปมณีพันธ์. (2547). ลักษณะชายฝั่งทะเลที่พึงประสงค์ของนักท่องเที่ยวบริเวณชายฝั่งทะเลประเทศไทย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.

ปัญหาทางกฎหมายของกฏนิคกรรมตามกฎหมายว่าด้วยคณะสงฆ์ในมิติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา: ศึกษากรณีเขตปกครองคณะสงฆ์ในจังหวัดมหาสารคาม

วิศิษฐ์ เจนนานนท์*

(วันรับบทความ: 3 กันยายน 2563/ วันแก้ไขบทความ: 10 กันยายน 2563/ วันตอบรับบทความ: 14 กันยายน 2563)

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “ปัญหาทางกฎหมายของกฏนิคกรรมตามกฎหมายว่าด้วยคณะสงฆ์ในมิติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา: ศึกษากรณีเขตปกครองคณะสงฆ์ในจังหวัดมหาสารคาม” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบหลักการลงโทษผู้กระทำความผิดตามกฏนิคกรรมของมหาเถรสมาคม (ฉบับที่ 11) พ.ศ. 2521 กับหลักการดำเนินคดีแก่ผู้กระทำความผิดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกภาคสนามกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ รวม 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มพระสังฆาธิการชั้นต้นและคณิกาวิชาการทางด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 2 รูป และเจ้าหน้าที่สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดมหาสารคาม จำนวน 1 คน รวมจำนวน 3 คน ผลการศึกษาค้นคว้า พบว่า หลักการลงโทษผู้กระทำความผิดตามกฏนิคกรรมของมหาเถรสมาคม กับหลักการดำเนินคดีแก่ผู้กระทำความผิดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มีการบัญญัติถ้อยคำและมีหลักการแทบจะถอดแบบการดำเนินคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติแทบทุกเรื่อง เพียงแต่มีความแตกต่างจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในขั้นตอนของการไต่สวนมูลฟ้อง, การสาบานตนของพยาน, ในเรื่องการยื่นอุทธรณ์จะไม่มีข้อห้ามอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง การพิจารณาสั่งให้รับหรือไม่รับอุทธรณ์หรือในเรื่องสิทธิในการมีทนายความของโจทก์หรือจำเลย เป็นต้น ปัจจุบัน กฏนิคกรรมของมหาเถรสมาคมเป็นกฎที่สร้างขึ้นเลียนแบบการพิจารณาคดีอาญาของศาลยุติธรรมในฝ่ายอาญาจักร ซึ่งไม่เหมาะสมที่จะนำมาใช้กับพระภิกษุสงฆ์ เนื่องจากองค์คณะผู้พิจารณาชั้นต้น หรือชั้นอุทธรณ์หรือชั้นฎีกานั้น จะมีความรู้เฉพาะในด้านพระธรรมวินัยเท่านั้น แต่ไม่มีความเชี่ยวชาญทางด้านกฎหมายของฝ่ายอาญาจักร ทั้งในด้านเทคนิค ภาษา การประยุกต์ใช้กฎหมาย จึงทำให้ไม่สามารถที่จะนำมาใช้ในทางปฏิบัติได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ทำให้การพิจารณาไม่เป็นไปตามขั้นตอนของกฏนิคกรรมของมหาเถรสมาคม และไม่เป็นไปตามพระธรรมวินัย จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่พระสังฆาธิการที่มีตำแหน่งทางการปกครองคณะสงฆ์ทุกระดับ ตลอดจนพระภิกษุสามเณร และพุทธศาสนิกชนทั่วไป จะต้องศึกษา นิคกรรมในพระวินัยและกฎหมายมหาเถรสมาคม (ฉบับที่ 11) ว่าด้วยการลงนิคกรรม ให้มีความรู้ความเข้าใจ เพื่อจะได้ปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง

คำสำคัญ: กฏนิคกรรม/ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา/ เขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดมหาสารคาม

* ร้อยตำรวจเอก, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., ประจำภาควิชากฎหมายมหาชน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Legal Problems of the Suppression Law (Niggahakama) under the Sangha Law on the Code of Criminal Procedure: Study on Administrative Sangha of Mahasarakham Province

Visit Jennanont*

(Received Date: September 3, 2020, Revised Date: September 10, 2020, Accepted Date: September 14, 2020)

Abstract

The research entitled “Legal Problems of the Suppression Law (Niggahakama) under the Sangha Law on the Code of Criminal Procedure: Study on Administrative Sangha of Mahasarakham Province is aimed to (1) study the principles of punishment for criminal violating Buddhist ethics as defined by the Sangha Supreme Council of Thailand (2) conduct comparative study on the principles of punishment for criminal violating Buddhist ethics as defined by the Sangha Supreme Council of Thailand (no 11) B.E. 2521 and the principles of criminal procedure defined by the Code of Criminal Procedure. The research employed qualitative method with key informant in-depth interview. The interviewees comprised two groups including: the 2 key informants of Buddhist ecclesiastical official monk and Buddhism academics as well as one interviewee from the Administrative Sangha of Mahasarakham Province. The research revealed that the principles of punishment for criminal violating Buddhist ethics as defined by the Sangha Supreme Council of Thailand (no 11) B.E. 2521 and the principles of criminal procedure defined by the Code of Criminal Procedure, the research revealed that the criminal procedure as defined by the Suppression Law (Niggahakama) is as similar to the principles defined by the Code of Criminal Procedure, except, the principles of the Preliminary Examination, the Oath in litem, and the appealing, the expert witness, and the rights to counsel. Nowadays, Suppression Law (Niggahakama) Enforced by Mahathera Council are duplicate the criminal procedure of state which is not suitable for the monks. This is due to the procedure conducted based on the Suppression Law (Niggahakama) requires the specific skill, but with no legal knowledge defined by state. This becomes, as a result, impossible for the Suppression Law (Niggahakama) to be applied by monks. It is therefore necessary for monks to carefully study and to develop understanding about such the Suppression Law (Niggahakama) in order to perform correctly.

Keywords: the Suppression Law (Niggahakama)/ the Code of Criminal Procedure/
Administrative Sangha of Mahasarakham Province

* Police Captain, Ph.D., Assistant Professor at Department of Public Law, Faculty of Law, Mahasarakham University

บทนำ

ในทางพุทธศาสนาเมื่อมีความขัดแย้งเกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นในระดับใดก็ตาม พระพุทธเจ้ามิได้ทรงวางเฉยต่อปัญหาดังกล่าว แต่ทรงใช้หลักเหตุผลในการพิจารณาถึงความขัดแย้งที่เกิดขึ้น โดยให้ความสำคัญกับผู้กระทำความผิด ชุมชน และผู้เสียหาย และทรงวางระเบียบแบบแผนในการป้องกันเหตุที่จะทำให้เกิดการกระทำความผิดซ้ำโดยการบัญญัติเป็นธรรมวินัยหรือประมวลสิกขาบทขึ้น เพื่อใช้เป็นมาตรการควบคุมความประพฤติทางกายและวาจาของพระภิกษุที่ยังเป็นปุถุชนให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ถ้าภิกษุรูปใดประพฤติล่วงละเมิดก็จะได้รับโทษทั้งที่เป็นสถานหนักและเบาลดหลั่นกันตามลักษณะความผิดที่ได้ทำลงไป ถ้าเป็นโทษหนัก (ครุกาบัติ) ถึงขั้นอาบัติปาราชิกก็ต้องขาดจากความเป็นภิกษุ เหมือนต้องโทษประหารชีวิต ส่วนโทษสถานเบา คือการยอมรับสารภาพความผิดที่ได้กระทำลงไป จากนั้นให้กล่าวคำปฏิญาณยืนยันต่อหน้าภิกษุผู้บริสุทธิ์ว่าจะสำรวมระวัง ไม่ล่วงเกินพระวินัยอีกต่อไป (แสง อุตมศรี, 2559, น.33-34) ส่วนวิธีการทางพระวินัยที่ปรากฏในพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท จากการศึกษาพบว่าจะมีลักษณะเป็นการพิสูจน์ความจริงให้ปรากฏหากพบว่าถ้าคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีความผิดก็ต้องถูกลงโทษไปในคราวเดียวกัน และยังมีหลักแห่งการถ่วงดุลอำนาจ (Balance of power) คือตรวจสอบซึ่งกันและกันระหว่างฝ่ายโจทก์และจำเลยและฝ่ายภิกษุซึ่งเป็นผู้นิวินัยอธิกรณ์ ซึ่งมีความสอดคล้องกับวิธีการพิจารณาคดีของฝ่ายทางโลกหรือฝ่ายบ้านเมือง ดังความปรากฏในอรรถกถาหาปรินิพพานสูตรที่ได้กล่าวถึงขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมในการตัดสินคดีความของฝ่ายอาณาจักรในสมัยพุทธกาลที่เรียกว่า รัชชูปริทานิยธรรม (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539 เล่มที่ 10 ข้อ, น.79) กระบวนการยุติธรรมในพระวินัยปิฎก จึงจัดว่าเป็นกระบวนการทางฝ่ายศาสนจักร (พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต), 2539, น.10) หรือฝ่ายพุทธจักร (สนิท ศรีสำแดง, 2543, น.3) การกระทำลักษณะบางอย่างของพระภิกษุนั้นนอกจากจะเป็นการละเมิดพระธรรมวินัยแล้ว ยังเป็นความผิดทางโลกหรือเป็นความผิดตามกฎหมายของบ้านเมือง ซึ่งเรียกว่า “โลกวัชชะ” อีกด้วย ดังนั้นเมื่อการกระทำที่เป็นการละเมิดพระธรรมวินัยของพระภิกษุเป็นความผิดทางโลกแล้ว จึงมีความจำเป็นต้องบัญญัติกฎหมายเพื่อดำเนินการกับความผิดที่พระภิกษุรูปดังกล่าวได้กระทำขึ้นมาอีก โดยอาศัยสิกขาบทจากพระวินัยปิฎกในพระไตรปิฎกเป็นเกณฑ์ ซึ่งเรียกว่า พระราชบัญญัติ คณะสงฆ์ การบัญญัติพระวินัยและกฎหมาย นั้นมีวัตถุประสงค์เป็นอย่างเดียวกัน กล่าวคือ มุ่งหมายที่จะห้ามมิให้พระภิกษุกระทำในสิ่งที่สมณะเพศไม่ควรทำ แต่จะแตกต่างกันในเรื่องขอบเขต โดยพระวินัยนั้นไม่จำกัดขอบเขต เมื่อใดก็ตามพระภิกษุมีพฤติกรรมที่น่าตำหนิตนหรือที่เรียกว่า โลกวัชชะ หรือที่เกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณีของพระที่เรียกว่า “ปณณัติวัชชะ” ก็จะมีผลตามพระธรรมวินัยซึ่งมีเพียง 227 ข้อ เท่านั้น ส่วนในมุมของกฎหมายจะจำกัดขอบเขตของการบัญญัติเพียงเพื่อบังคับให้พระภิกษุประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัยเท่านั้น จะออกกฎหมายมาบังคับให้พระภิกษุมีหน้าที่ต้องทำการอย่างอื่นไม่ได้ ซึ่งถ้าฝ่าฝืนหลักการนี้แล้ว ถือได้ว่าเป็นการแทรกแซงกิจการของพระพุทธศาสนา (ปลื้ม โชติธัญญางกูร, 2559, น.22) ส่วนกรณีที่พระภิกษุประพฤติผิดพระธรรมวินัยแล้วไม่ยอมรับผิดหรือไม่ยอมเปลี่ยนแปลงความประพฤติปรับปรุงตัวเองเสียใหม่ พระพุทธเจ้าจึงทรงอนุญาตให้ลงนิคหกรรมแก่พระภิกษุผู้ประพฤติผิดพระธรรมวินัยเช่นนี้ ซึ่งความหมายโดยรวมแล้ว

“นิคหกรรม” แปลว่า การกดหรือตำหนิ จัดว่าเป็นสังฆกรรมประเภทหนึ่ง หรืออาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า เป็นพิธีกรรมทางพระวินัยที่พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้สงฆ์ใช้เป็นเครื่องมือในการข่มหรือลงโทษแก่พระภิกษุผู้ประพฤติผิดโดยกระทำลงละเมิดพระธรรมวินัยแล้วไม่ยอมรับและยังไม่ยอมแก้ไขปรับปรุงตัวเองให้ถูกต้อง โดยพระพุทธเจ้าทรงวางกฎเกณฑ์การลงโทษในรูปแบบต่าง ๆ ตามสมควรแก่ความผิดไว้ หรือเป็นมาตรการลงโทษหลังจากที่ปรับอาบัติพระภิกษุผู้ฝ่าฝืนละเมิดสิกขาบทหรือข้อห้ามอื่นใดตามสมควรแก่กรณีแล้วแต่พระภิกษุรูปนั้นไม่ยอมรับผิดและไม่ยอมแก้ไขให้ถูกต้องตามพระพระธรรมวินัยจึงต้องลงนิคหกรรมเป็นการลงโทษอีกตามสมควรแก่ความผิด แต่ในปัจจุบัน การลงโทษแก่พระภิกษุสงฆ์ผู้ที่ได้กระทำการอันเป็นการล่วงละเมิดพระธรรมวินัยนั้น จำต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมของคณะสงฆ์ กล่าวคือ ต้องปฏิบัติตามกระบวนการของการใช้กฎหมายตามที่กำหนดไว้ใน กฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 11(พ.ศ. 2521) ว่าด้วยการลงนิคหกรรม ซึ่งพระราชบัญญัติ คณะสงฆ์ พุทธศักราช 2505 ได้ให้อำนาจมหาเถรสมาคม ตรากฎหมายมหาเถรสมาคมขึ้น นอกจากนั้นมาตรา 24 แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าวได้บัญญัติไว้อีกว่า “พระภิกษุจะต้องรับนิคหกรรม ก็ต่อเมื่อกระทำการล่วงละเมิดพระธรรมวินัย และนิคหกรรมที่จะลงแก่พระภิกษุก็ต้องเป็นนิคหกรรมตามพระธรรมวินัย” ซึ่งนิคหกรรมตามความในมาตรา 24 นี้ มีความหมายว่า กรรมที่สงฆ์ ทำแก่พระภิกษุผู้ล่วงละเมิดพระธรรมวินัยเพื่อต้องการให้เข็ดหลาบหรือการลงโทษ หรือกล่าว อีกนัยหนึ่งก็คือ เมื่อมีพระภิกษุรูปใดกระทำการล่วงละเมิดพระธรรมวินัยอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง พระภิกษุรูปนั้นจะต้องถูกคณะสงฆ์ลงโทษตามที่พระธรรมวินัยได้กำหนดเอาไว้ ทั้งนี้เพื่อเป็นการข่มขู่หรือเป็นการปรามพระภิกษุผู้ล่วงละเมิดพระธรรมวินัยให้เกิดความเข็ดหลาบและยังเป็นการป้องปรามพระภิกษุรูปอื่น ๆ มิให้ล่วงละเมิดพระธรรมวินัยอีกด้วย ดังนั้น การลงนิคหกรรมแก่พระภิกษุผู้ล่วงละเมิดพระธรรมวินัยจึงเป็นอำนาจและหน้าที่ของคณะสงฆ์ โดยยึดถือหลักเกณฑ์และแนวทางปฏิบัติตามขั้นตอนและรายละเอียดที่กำหนดไว้ในกฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2521) (พระมหาอุดม สารเมธี (สารบรรณ), 2546, น.5) นอกจากนี้ความผิดบางอย่างนอกจากจะเป็นความผิดตามพระธรรมวินัยแล้วยังเป็นความผิดต่อกฎหมายของบ้านเมืองอีกด้วย พระภิกษุสงฆ์ของไทยทุกรูปนอกจากจะต้องประพฤติและปฏิบัติตามพระธรรมวินัยแล้ว ยังจะต้องไม่กระทำการที่เป็นการขัดหรือฝ่าฝืนต่อประมวลกฎหมายอาญาหรือพระราชบัญญัติที่มีโทษทางอาญาอีกด้วย และอยู่ภายใต้ขั้นตอนกระบวนการดำเนินคดีอาญาของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และกระบวนการลงนิคหกรรมของสังฆมณฑลตามกฎหมายมหาเถรสมาคมว่าด้วยการลงนิคหกรรม ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2521) ซึ่งออกตามพระราชบัญญัติ คณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 อีกด้วย ซึ่งหากพระภิกษุรูปใดได้กระทำความผิดอาญา ก็จะต้องถูกดำเนินคดีตามกฎหมายเฉกเช่นเดียวกับประชาชนทั่วไป กระบวนการพิจารณานิคหกรรมตามกฎหมายมหาเถรสมาคมนั้นมีปัญหาในเรื่องโครงสร้างการปกครองของคณะสงฆ์ไทย เพราะมีการใช้ตำแหน่งทางปกครองเข้ามาผูกติดกับการทำหน้าที่เป็นผู้พิจารณาตัดสิน ตั้งแต่เจ้าอาวาสจนถึงเจ้าคณะปกครองสงฆ์ตามลำดับชั้น เป็นการปิดกั้นวิธีพิจารณาตัดสินที่ถูกต้องและขาดหลักประกันความยุติธรรมที่จะได้รับจากผู้พิจารณาตัดสิน และปัญหาที่สำคัญประการต่อไปก็คือ เมื่อกระบวนการพิจารณานิคหกรรมตามกฎหมายมหาเถรสมาคม ได้นำเอากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาใช้ พระสังฆาธิการที่ทำหน้าที่ปกครองสงฆ์ในระดับต้น ๆ ขาดความรู้ความชำนาญในการพิจารณา ประกอบกับเป้าหมาย

ของนิคกรรมตามพระธรรมวินัยต่างจากเป้าหมายของกฎหมายในเรื่องวิธีการลงโทษ จึงเป็นเหตุให้แนวทางปฏิบัติของพระผู้พิจารณานิคกรรมกับการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ฝ่ายบ้านเมืองเกิดการไม่สัมพันธ์กัน เพราะเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่มีความรู้ทางพระวินัยและขอบเขตของ พ.ร.บ. คณะสงฆ์ และกฎหมายเถรสมาคม จึงเป็นผลให้การพิจารณานิคกรรมเกิดความล่าช้า เพราะกระบวนการพิจารณานิคกรรมเป็นวิธีพิจารณาการกระทำของพระภิกษุซึ่งล่วงละเมิดพระธรรมวินัย (ศีล 227 ข้อ) และถูกกล่าวหา ในขณะที่เดียวกันทางฝ่ายบ้านเมืองหรือฝ่ายอาณาจักร ก็มีพระราชบัญญัติ คณะสงฆ์ คอยควบคุมพฤติกรรมของสงฆ์อีกทีหนึ่ง อีกทั้งในปัจจุบันมหาเถรสมาคมก็ใช้กฎหมายเถรสมาคม ซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาเป็นเครื่องมือในการพิจารณา อธิกรณ์แก่พระภิกษุที่ถูกกล่าวหาว่า ล่วงละเมิดพระธรรมวินัยอยู่แล้ว ซึ่งโดยหลักที่ถูกต้อง คณะผู้พิจารณานิคกรรมควรต้องยึดพระธรรมวินัยเป็นหลักในการพิจารณา แต่ในเรื่องวิธีพิจารณานั้นให้อนุโลมนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติ ซึ่งหากพระภิกษุผู้ล่วงละเมิดพระธรรมวินัยไม่ยอมรับผลการพิจารณานิคกรรม จึงค่อนนำ พระราชบัญญัติ คณะสงฆ์ มาควบคุมอีกชั้นหนึ่งโดยเป็นการใช้มาตรการบังคับแก่พระภิกษุผู้ถูกตัดสินที่ต้องอธิกรณ์ชั้นร้ายแรงให้ขาดจากการเป็นพระภิกษุ ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาวิจัยเชิงเปรียบเทียบโดยการบูรณาการข้ามศาสตร์โดยการนำเอาแนวคิดของพุทธศาสตร์ตามหลักในพระไตรปิฎกของพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทและแนวคิดของนิติศาสตร์มาผสมผสานเข้าด้วยกัน

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาหลักการลงโทษผู้กระทำความผิดในพระพุทธศาสนาตามกฎหมายเถรสมาคม (ฉบับที่ 11) พ.ศ. 2521 ว่าด้วยการลงนิคกรรมตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535
2. เพื่อศึกษากระบวนการดำเนินคดีแก่ผู้กระทำความผิดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
3. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบหลักการลงโทษผู้กระทำความผิดตามกฎหมายนิคกรรมของมหาเถรสมาคม (ฉบับที่ 11) พ.ศ. 2521 กับหลักการดำเนินคดีแก่ผู้กระทำความผิดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
4. เพื่อเป็นการสร้างองค์ความรู้และบริการวิชาการให้แก่เขตปกครองคณะสงฆ์ หนตะวันออก ภาค 9 จังหวัดมหาสารคาม และสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดมหาสารคาม

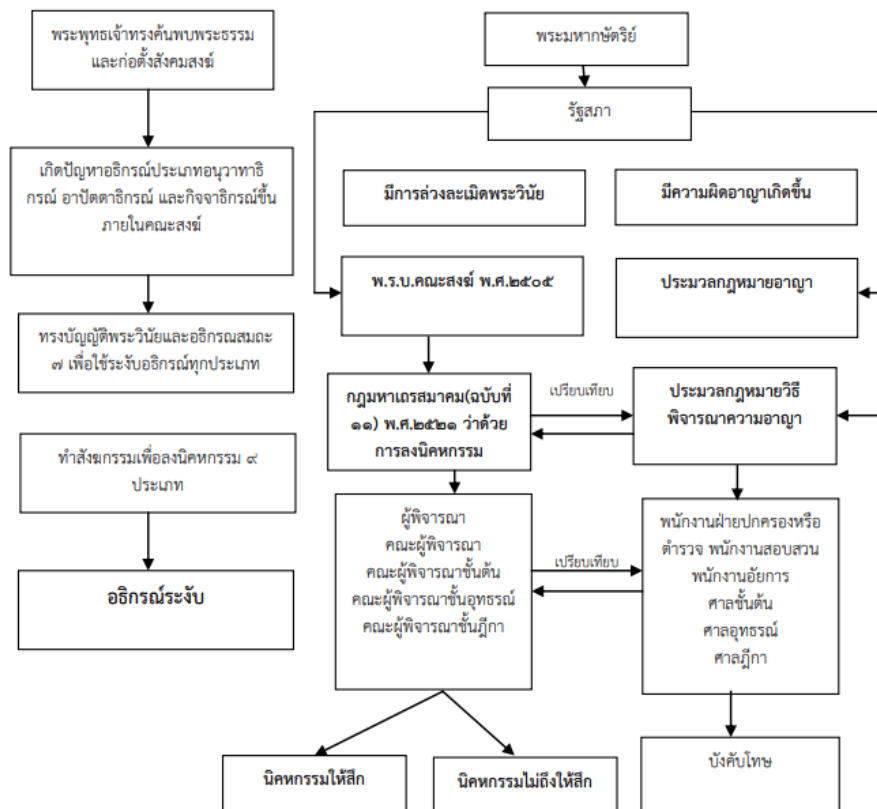
กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการตรวจสอบเอกสาร ทบทวนวรรณกรรมที่ ผู้วิจัยสามารถกำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยในการศึกษาและสามารถอธิบายโดยสรุปเป็นประเด็นในกรอบความคิดได้ ดังนี้ความขัดแย้งในแง่ของพระธรรมวินัยนั้น ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท เรียกว่า “อธิกรณ์” ซึ่งหมายถึง ปัญหา ข้อพิพาท และเรื่องที่ต้องอภิปราย ซึ่งข้อพิพาทหรือปัญหาความขัดแย้งนี้หมายถึง เฉพาะที่เป็นคดีหรือปัญหาข้อพิพาทที่เกิดขึ้นแก่เฉพาะในหมู่พระภิกษุสงฆ์เท่านั้น ในคัมภีร์พระไตรปิฎกนั้น ได้จัดหมวดหมู่ของอธิกรณ์ให้ตรงต่อปัญหาที่เกิดขึ้นเพื่อนำไปสู่กระบวนการ

ระงับอธิกรณ์ โดยได้จัดแบ่งประเภทของอธิกรณ์ออกไว้เป็น 4 ประเภท กล่าวคือ 1) วิวาทาธิกรณ์ (หมวดการทะเลาะวิวาท) 2) อนุวาทาธิกรณ์ (หมวดการฟ้องร้องกล่าวหา) 3) อาปัติาธิกรณ์ (หมวดการละเมิดอาบัติ) และ 4) กิจจาธิกรณ์ (หมวดกิจที่สงฆ์พึงต้องทำ) ซึ่งในงานวิจัยชิ้นนี้จะเกี่ยวข้องกับเฉพาะอธิกรณ์ 3 ประเภทเท่านั้น คือ อนุวาทาธิกรณ์ อาปัติาธิกรณ์ และกิจจาธิกรณ์ ซึ่งกิจที่สงฆ์พึงต้องทำนี้ ได้รวมไปถึงการลงนิคหกรรมหรือการลงโทษตามพระธรรมวินัยด้วย สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงบัญญัติพระวินัยที่ชัดเจนที่สามารถระงับข้อพิพาทหรือความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในหมู่พระภิกษุสงฆ์ทั้ง 4 ประเภทข้างต้น ซึ่งเรียกว่า “อธิกรณ์สมณะ 7” ซึ่งหมายถึง ธรรมที่เป็นเครื่องระงับอธิกรณ์ หรือวิธีดำเนินเพื่อระงับอธิกรณ์ โดยมี 7 วิธีการ อันได้แก่ 1) สัมมุขาวินัย คือ วิธีตัดสินที่พึงทำในที่พร้อมหน้าสงฆ์ ธรรมและวัตถุ 2) สติวินัย คือ วิธีตัดสินที่ยกสติขึ้นเป็นหลัก 3) อมูหวินัย คือ วิธีตัดสินที่ให้แก่ภิกษุ ผู้หายเป็นบ้าแล้ว 4) ปฎิญาตถรรณะ คือ วิธีตัดสินโดยปรับโทษตามคำสารภาพ 5) ตัสสาปายสิกา คือ วิธีตัดสินโดยปรับโทษแก่ผู้ทำความผิดที่ไม่ยอมรับผิด 6) เญยยสิกา คือ วิธีตัดสินโดยอาศัยเสียงข้างมาก และ 7) ติมัตถารกะ คือ วิธีตัดสินโดยวิธีประนีประนอมยอมความ ที่พระพุทธเจ้าได้ทรงวางมาตรการที่ชัดเจนเพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหาข้อพิพาทความขัดแย้งให้ระงับยุติลง อันถือว่าเป็นส่วนหนึ่งและเป็นอำนาจของพระธรรมวินัย ทั้งนี้เพื่อให้พระภิกษุได้ยึดถือปฏิบัติอันเป็นไปในแนวทางเดียวกันและเกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรมที่เน้นความสงบระงับอันเกิดจากตัวบุคคลรวมไปถึงสังคมโดยรวม และ จากการศึกษาค้นคว้าในคัมภีร์พระไตรปิฎกและทบทวนวรรณกรรม ผู้วิจัยพบว่าการระงับอธิกรณ์ประเภทกิจจาธิกรณ์นั้นคือ กระบวนการที่สงฆ์จะต้องจัดการหรือเป็นกิจธุระที่สงฆ์พึงต้องกระทำ ซึ่งกิจจาธิกรณ์นี้สามารถระงับได้ด้วยอธิกรณ์สมณะวิธีประเภทสัมมุขาวินัยเพียงวิธีการเดียวเท่านั้น การลงโทษในพระวินัย นอกจากผู้กระทำที่ล่วงละเมิดสิกขาบทในพระวินัยจะต้องถูกปรับอาบัติตามที่กล่าวมาแล้วในอธิกรณ์ประเภท อาปัติาธิกรณ์ บางกรณียังมีการลงโทษอีกรูปแบบหนึ่ง คือการลงโทษโดยวิธีสังฆกรรม นั่นคือ วิธีการลงนิคหกรรม อธิกรณ์ประเภทนี้ต้องจัดการโดยสงฆ์ที่เรียกว่า การทำ “สังฆกรรม” การลงนิคหกรรมในพระไตรปิฎกได้กล่าวไว้ มี 9 ประเภท โดยแบ่งเป็นนิคหกรรมทั่วไปซึ่งมี 9 ประการ อันได้แก่ ตัชฌนียกรรม นิสยกรรม ปัพพาชนียกรรม ปฏิสารถนียกรรม อุกเขปนียกรรม ตัสสาปายสิกากรรม ปกาสนียกรรม ปัตตนิกุชฌนกรรม และพรหมทัณฑกรรม โดยอธิกรณ์และวิธีระงับอธิกรณ์ เป็นวิธีปฏิบัติอันเกี่ยวกับการแก้ไขความขัดแย้งในแง่ของพระวินัย และเป็นการระงับความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคมของคณะสงฆ์ในสมัยพุทธกาล ส่วนการระงับความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคมคณะสงฆ์ในปัจจุบันนั้น คือการใช้กฎหมายอาญา มาตรา 11 (พ.ศ. 2521) ว่าด้วยการลงนิคหกรรมตามพระราชบัญญัติ คณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ในปัจจุบัน พ.ร.บ. คณะสงฆ์ฯ ได้ให้อำนาจมหาเถรสมาคมในการตรากฎหมายอาญา ออกข้อบังคับ วางระเบียบ ออกคำสั่ง มีมติ หรือ ออกประกาศโดยไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมายและพระธรรมวินัย ออกใช้บังคับได้ และจะมอบให้พระภิกษุรูปใดหรือคณะกรรมกรหรือคณะอนุกรรมการเป็นผู้ใช้อำนาจหน้าที่นี้ก็ได้ ซึ่งปัจจุบันมหาเถรสมาคมได้ตรากฎหมายอาญา มาตรา 11 (พ.ศ. 2521) ว่าด้วยการลงนิคหกรรมขึ้น นิคหกรรมจึงเป็นวิธีการลงโทษพระภิกษุผู้ล่วงละเมิดพระวินัย ซึ่งนอกจากพระภิกษุผู้ประพฤติล่วงละเมิดพระธรรมวินัยจะต้องอาบัติ

ตามการละเมิดสิทธิขาทแล้ว ยังต้องถูกลงโทษตามความเหมาะสมอีกชั้นหนึ่งด้วย และเมื่อพิจารณาความในกฎหมายธรรมนูญ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2521) ว่าด้วยการลงโทษนิโทษกรรมแล้ว พบว่าได้บัญญัติถึงการลงโทษนิโทษกรรมไว้ 2 ประเภท คือ นิโทษกรรมที่พระภิกษุต้องสึก กับนิโทษกรรมที่พระภิกษุไม่ต้องสึก และจากการศึกษาทบทวนวรรณกรรม ผู้วิจัยพบว่ากฎหมายธรรมนูญ ฉบับที่ 11(พ.ศ. 2521) ว่าด้วยการลงโทษนิโทษกรรมตาม พ.ร.บ. คณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และที่แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 นั้นเป็นการถอดแบบมาจาก ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาซึ่งเป็นกฎหมายของฝ่ายอาณาจักร เป็นกฎที่สร้างขึ้นเลียนแบบการพิจารณาคดีอาญาของศาลยุติธรรมซึ่งไม่เหมาะสมที่จะนำมาใช้กับพระภิกษุสงฆ์ เนื่องจากการพิจารณาคดีนั้น ผู้ทำหน้าที่เป็นตุลาการของคณะสงฆ์คือพระวินัยธร จะมีความรู้เฉพาะในพระธรรมวินัยเท่านั้น แต่ไม่มีความเชี่ยวชาญทางด้านกฎหมายของฝ่ายอาณาจักรทั้งในด้านเทคนิค ภาษาการประยุกต์ใช้เลย จึงทำให้ไม่สามารถที่จะนำมาใช้ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ทำให้การพิจารณาอธิกรณ์มีความล่าช้า ซับซ้อนและไม่เป็นไปตามพระธรรมวินัย นอกจากนั้นการกำหนดโทษในพระธรรมวินัยกับในทางคดีอาญาก็ไม่มีความสอดคล้องกัน ส่วนที่เป็นอุปสรรคและปัญหาที่คล้ายกันเกี่ยวเนื่องมาจากผู้ที่มีอำนาจในการพิจารณาวินิจฉัยการลงโทษนิโทษกรรมยังขาดความรู้และความเข้าใจในพระธรรมวินัยและตัวบทกฎหมายของฝ่ายอาณาจักรและปัญหาการถูกแทรกแซงโดยอำนาจรัฐ และผู้ที่ล่วงละเมิดพระธรรมวินัย ไม่เคารพมติของสงฆ์ ซึ่งสามารถกำหนดกรอบแนวคิดของการวิจัยได้ ตามกรอบแนวคิดด้านล่าง

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

สมมติฐาน

รูปแบบในการดำเนินการลงนิคกรรม ตาม กฎมหาเถรสมาคม (ฉบับที่ 11) พ.ศ. 2521 ว่าด้วยการลงนิคกรรม ตามพระราชบัญญัติ คณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ของคณะสงฆ์ ทุกขั้นตอนมีหลักการและลักษณะคล้ายคลึงกับรูปแบบและขั้นตอน ในการดำเนินคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของฝ่ายบ้านเมือง

วิธีการศึกษา

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และภาคสนาม (Qualitative and field Research) มีการสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยขั้นตอนแรกของกระบวนการศึกษา ผู้วิจัย เก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) จากพระไตรปิฎก อรรถกถาชาดกต่าง ๆ และ แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) โดยการทบทวนองค์ความรู้ เอกสาร แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก จากการสัมภาษณ์ถึงข้อมูลกระบวนการพิจารณาดำเนินการลงนิคกรรมตามที่ปรากฏในพระธรรมวินัย และตามกฎมหาเถรสมาคม (ฉบับที่ 11) พ.ศ. 2521 แล้วผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ คำสัมภาษณ์จากการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพและการเก็บข้อมูลภาคสนาม เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูล ที่สามารถนำมาสนับสนุนข้อมูลจากการศึกษาทบทวนเอกสาร และงานวิจัย โดยมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ในการวิจัยเชิงคุณภาพจำนวน 2 กลุ่ม คือ 1)กลุ่มพระสงฆ์ฆราวาสผู้ขึ้นต้นและเป็นนักวิชาการทางด้าน พระพุทธศาสนา ในเขตปกครองสงฆ์ ภาค ๙ อำเภอมือง จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 2 รูป และ 2) เจ้าหน้าที่สำนักงานพระพุทธศาสนาประจำจังหวัดมหาสารคามที่เคยมีประสบการณ์ เกี่ยวข้องหรือมีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับเรื่องการพิจารณานิคกรรมของคณะสงฆ์ในจังหวัดมหาสารคาม จำนวน 1 คน รวมจำนวนทั้งหมด 3 คน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึก (In - depth Interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลความคิดเห็น จากประสบการณ์ของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในเรื่องกระบวนการพิจารณาดำเนินการลงนิคกรรมตามที่ ปรากฏในพระธรรมวินัยและตามกฎมหาเถรสมาคม (ฉบับที่ 11) พ.ศ. 2521 โดยแนวคำถาม ในการสัมภาษณ์เชิงลึก ประกอบด้วยแนวคำถามในประเด็นเกี่ยวกับ การลงนิคกรรมตามหลักของ พระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท ขั้นตอนการปฏิบัติของการลงนิคกรรมตามกฎมหาเถรสมาคม (ฉบับที่ 11) พ.ศ. 2521 ความเหมือนหรือความแตกต่างของกฎมหาเถรสมาคม (ฉบับที่ 11) กับประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และปัญหาข้อขัดข้องในทางปฏิบัติของการลงนิคกรรม ตามกฎมหาเถรสมาคม และรูปแบบที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหาคณะสงฆ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ผู้วิจัยทำการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์ด้วยการตรวจสอบแบบสามเส้า ด้านข้อมูล (Data Triangulation) โดยพิจารณาและเปรียบเทียบข้อมูลจากบุคคลผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ในแต่ละกลุ่มที่มีความเชี่ยวชาญและประสบการณ์เฉพาะด้านต่างกัน และเมื่อทำการตรวจสอบข้อมูล แบบสามเส้าแล้ว ข้อมูลที่ไม่ต้องการจะถูกกำจัดออกไปไม่ถูกนำมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล อาจมีการแบ่งประเภทตามเนื้อหาของกรอบแนวคิดทฤษฎีหรือตอบปัญหาของการวิจัยที่กำหนดไว้ และเปรียบเทียบเนื้อหาข้อมูลต่าง ๆ แยกเป็นประเด็นๆ ไป

ผลการศึกษาวิจัย

จากวัตถุประสงค์ของการวิจัยในข้อแรกที่ว่า เพื่อศึกษาหลักการลงโทษผู้กระทำความผิดในพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทนั้น ผู้วิจัยพบว่า การลงนิคหกรรมตามหลักของพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท ต้องมี อธิกรณ์ หรือ มีคดีหรือปัญหาข้อพิพาทที่เกิดขึ้นแก่เฉพาะในหมู่พระภิกษุสงฆ์ ก่อนการลงนิคหกรรมเป็นการลงโทษโดยวิธีสังฆกรรม จัดว่าเป็นอธิกรณ์ประเภทกิจจาธิกรณ์ วิธีการลงนิคหกรรมตามที่กล่าวไว้ในพระไตรปิฎก มี 9 ประเภท อันได้แก่ ตัชฌนียกรรม นิสยกรรม ปัพพาชนียกรรม ปฏิสารถนียกรรม อุกเขปนียกรรม ตัสสาปาปิยสิกากรรม ปากาสนียกรรม ปัตตนิกุชฌนกรรม และพรหมทัตตกรรม แล้วแต่คณะสงฆ์จะเลือกใช้วิธีการลงนิคหกรรมที่เหมาะสมเพื่อแก้ปัญหาในเรื่องนั้น ๆ ซึ่งพระภิกษุจะต้องรับนิคหกรรมก็ต่อเมื่อกระทำการล่วงละเมิดพระธรรมวินัย และนิคหกรรมที่จะลงนั้นต้องเป็นนิคหกรรมตามพระวินัยเท่านั้น ส่วนขั้นตอนการปฏิบัติของการลงนิคหกรรมตามกฎหมายเถรสมาคม (ฉบับที่ 11) พ.ศ. 2521 และผู้วิจัยพบว่า ในเขตปกครองสงฆ์จังหวัดมหาสารคามบางแห่งนั้นเป็นไปตามความใน ข้อ 23 ข้อ 24 ข้อ 25 และข้อ 26 แห่งกฎหมายเถรสมาคม (ฉบับที่ 11) พ.ศ. 2521 ที่กำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะผู้พิจารณาแต่ละชั้น แต่ในพื้นที่บางแห่งของเขตปกครองสงฆ์จังหวัดมหาสารคาม ส่วนมากจะไม่มีเรื่องร้องเรียนหรือกล่าวหาในเรื่องที่เกี่ยวกับพระภิกษุกระทำความผิดพระธรรมวินัยเลย ซึ่งถ้าหากมีปัญหาข้อพิพาทส่วนใหญ่ที่เกิดขึ้นในพื้นที่จะอยู่ในขั้นตอนของการเจรจาไกล่เกลี่ยทั้งสิ้น แต่ที่จะเป็นขั้นตอนกระบวนการลงนิคหกรรมตามกฎหมายเถรสมาคมนั้น เท่าที่ผ่านมาแทบจะไม่มีให้เห็นปรากฏเลย เพราะหากเป็นกรณีที่รุนแรงหรือว่าเกิดเหตุในทันทีทันใด เจ้าคณะผู้ปกครองสงฆ์จังหวัดมหาสารคามได้วางนโยบายไว้ว่า ถ้าเหตุเกิดขึ้นในพื้นที่ไหนให้ระงับในพื้นที่นั้นเลย แต่ถ้าเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นภายในวัด จะใช้หลักการให้เจรจาไกล่เกลี่ยกันก่อน ส่วนวัตถุประสงค์ของการวิจัยในข้อที่สาม ที่ต้องการศึกษาเปรียบเทียบหลักการลงโทษผู้กระทำความผิดตามกฎหมายเถรสมาคมกับหลักการดำเนินคดีแก่ผู้กระทำความผิดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้น ผู้วิจัยพบว่าขั้นตอนส่วนใหญ่ในการลงนิคหกรรมตามกฎหมายเถรสมาคม (ฉบับที่ 11) พ.ศ. 2521 นั้น ลอกเลียนและจำลองแบบมาจากกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาซึ่งเป็นกฎหมายของทางฝ่ายบ้านเมืองแทบทุกขั้นตอน เพียงแต่มีความแตกต่างจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในขั้นตอนของการไต่สวนมูลฟ้อง, การสอบสวนตนของพยาน, ในเรื่องการยื่นอุทธรณ์จะไม่มีข้อห้ามอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง การพิจารณาสั่งให้รับหรือไม่รับอุทธรณ์หรือในเรื่องระยะเวลาการส่งความเห็นเป็นหนังสือของพยานผู้เชี่ยวชาญ และสิทธิในการมีทนายความของโจทก์หรือจำเลยเท่านั้น และจากการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยพบว่าปัญหาข้อขัดข้องในทางปฏิบัติของกฎหมายเถรสมาคมฉบับนี้ คือ พระสังฆาธิการที่ทำหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ในระดับต้นๆ ในเขตปกครองสงฆ์จังหวัดมหาสารคาม ยังขาดความรู้ทางด้านกฎหมาย ไม่เข้าใจบริบทของกฎหมายจะมีความรู้เฉพาะในด้านพระธรรมวินัยเท่านั้น แต่ไม่มีความเชี่ยวชาญทางด้านกฎหมายของฝ่ายอาณาจักรทั้งในด้านเทคนิค ภาษาการประยุกต์ใช้ จึงทำให้ไม่สามารถที่จะนำมาใช้ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ทำให้การพิจารณาอธิกรณ์มีความล่าช้า ซ้ำซ้อน ไม่เป็นไปตามขั้นตอนของนิคหกรรมหรือปฏิบัติผิดไปจากกฎหมายซึ่งไม่เป็นไปตามพระธรรมวินัย และปัญหาการถูกแทรกแซงโดยอำนาจรัฐ ดังนั้น ควรมีการปรับปรุงในเรื่องโครงสร้างการจัดระบบการศึกษาของคณะสงฆ์เสียใหม่ให้มี

ความสอดคล้องกับพระธรรมวินัย วางกรอบการศึกษาให้สอดคล้องกับพระธรรมวินัยโดยให้พระสงฆ์ โดยเฉพาะพระสังฆาธิการได้เรียนรู้และเข้าใจในระบบการศึกษาของสงฆ์โดยเน้นให้ศึกษา 3 เรื่อง กล่าวคือ 1) เรื่องพระธรรมวินัย ที่กล่าวถึง หลักคำสอนของพระพุทธศาสนาและสิกขาบทข้อห้ามที่ใช้สำหรับเป็นเกณฑ์ในการตรวจสอบพฤติกรรมของสมาชิกในสังคมสงฆ์ 2) เรื่องรูปแบบและกระบวนการวิธีแก้ไขปัญหของคณะสงฆ์รูปแบบต่าง ๆ คือ อภิธรรมสมณะวิธี และ 3) กฎหมายหรือศาสตร์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลสำคัญส่วนใหญ่ เห็นว่าการลงนิคหกรรมตามหลักของพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท นั้น ต้องมี อภิธรรม หรือ มีคติหรือปัญหาข้อพิพาทที่เกิดขึ้นแก่เฉพาะในหมู่พระภิกษุสงฆ์ ก่อน ซึ่งในคัมภีร์พระไตรปิฎกของพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทนั้น ได้จัดหมวดหมู่ของอภิธรรม เพื่อให้ตรงต่อปัญหาที่เกิดขึ้นอันจะนำไปสู่กระบวนการระงับอภิธรรม และการลงนิคหกรรม ใน พ.ร.บ. คณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มาตรา 24 ระบุไว้ชัดเจนว่า พระภิกษุจะต้องรับนิคหกรรมก็ต่อเมื่อกระทำการล่วงละเมิดพระธรรมวินัย นิคหกรรมที่จะลงนั้นต้องเป็นนิคหกรรมตามพระวินัยเท่านั้น กฎมหาเถรสมาคม (ฉบับที่ 11) พ.ศ. 2521 ที่ออกตามความในมาตรา 25 แห่ง พ.ร.บ. คณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 จึงต้องกำหนดขั้นตอนและวิธีการลงนิคหกรรมให้ชัดเจนและสอดคล้องกับพระธรรมวินัย โดยมากปัญหาที่จะนำเข้ามาสู่การพิจารณาตามมหาเถรสมาคมว่าด้วยการลงนิคหกรรมนั้น จะมีเฉพาะปัญหาการล่วงละเมิดที่เป็นอาบัติหนักคือ อาบัติปาราชิกเท่านั้น ส่วนปัญหาการละเมิดอาบัติเบา ไม่ค่อยปรากฏว่าได้มีการนำวิธีการของการลงนิคหกรรมตามมหาเถรสมาคมมาบังคับใช้เท่าใดนัก แต่ปรากฏว่า ใน พ.ร.บ. คณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 กลับมีการระบุถึงลักษณะความผิดที่จะต้องลงนิคหกรรมไว้อย่างครบถ้วน ทั้งนิคหกรรมให้สึกถ้าต้องอาบัติหนัก และนิคหกรรมไม่ถึงให้สึกถ้าต้องอาบัติเบา กฎมหาเถรสมาคมว่าด้วยการลงนิคหกรรม จึงไม่ใช่วิธีการของพระธรรมวินัย โดยตรงแต่เป็นการแก้ไขปัญหโดยใช้วิธีการทางกฎหมายตามขบวนการพิจารณาคดีของรัฐ ดังนั้นโครงสร้าง รูปแบบและกระบวนการจึงไม่ใช่โครงสร้างของอภิธรรมสมณะวิธี ที่เป็นการแก้ไขหรือระงับปัญหาอภิธรรมตามพระธรรมวินัย แต่มีกรอบในการใช้อำนาจที่มาจากรัฐ สาเหตุเพราะคณะสงฆ์และพระวินัยไม่มีอำนาจลงโทษพระภิกษุผู้กระทำความผิดพระวินัยขั้นร้ายแรงและไม่ยอมสละสมณะเพศได้ ด้วยเหตุนี้ คณะสงฆ์จึงมีความจำเป็นต้องพึ่งพาอำนาจรัฐเพื่อเป็นการสร้างความศักดิ์สิทธิ์ให้กับพระธรรมวินัย (อิทธิเทพ ผาทา, 2549, น.154) และที่สำคัญเป็นการยากที่จะนำอภิธรรมสมณะซึ่งเป็นพุทธวิธีระงับอภิธรรมในคัมภีร์พุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทมาใช้ครอบคลุมต่อการแก้ปัญหาทุกกรณีได้ คณะสงฆ์จึงจำเป็นต้องใช้อำนาจของรัฐมาเป็นหลักในการแก้ไขปัญห โดยจะใช้อำนาจของรัฐผ่านทางตำแหน่งทางการปกครองตามโครงสร้างของคณะสงฆ์ไปตามลำดับชั้น ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เห็นว่า สาเหตุที่ฝ่ายศาสนจักรต้องไปอิงกับกฎหมายของฝ่ายอาณาจักรนั้น เป็นเช่นนี้มาตั้งแต่ครั้งพุทธกาลแล้ว กล่าวคือ พระนักบวชต้องอาศัยบ้านเมืองอยู่ เมื่อไปอาศัยบ้านเมืองใดก็ต้องปฏิบัติตามธรรมเนียมตามกฎของบ้านเมืองฝ่ายนั้นด้วย ซึ่งภาษาบาลีใช้คำว่า “ราชานํ อนุวตติตุง” คือว่าให้อนุวรรตน์ตามพระราชหรือประเทศ ดังนั้นจะไปขัดกับประเทศไม่ได้เพราะพระเจ้าแผ่นดินให้ความคุ้มครองพระศาสนาอยู่ ฉะนั้นเมื่อศาสนจักรอยู่ในราชอาณาจักรจึงยากที่จะแยกกันออกได้

ในการดำเนินคดีทางพระวินัย (การลงนิคหกรรม) นั้นจะใช้ระบบการพิจารณาคดีแบบระบบไต่สวนผสมกับระบบกล่าวหา และผู้วิจัยพบว่า กฎมหาเถรสมาคมฯ มีการบัญญัติถ้อยคำและมีหลักการแทบจะถอดแบบการดำเนินคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติแทบทุกเรื่อง เพียงแต่มีความแตกต่างในขั้นตอนของการไต่สวนมูลฟ้อง, การสอบานตนของพยาน, ในเรื่องการยื่นอุทธรณ์จะไม่มีข้อห้ามอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง การพิจารณาสั่งให้รับหรือไม่รับอุทธรณ์หรือฎีกา ในเรื่องระยะเวลาการส่งความเห็นเป็นหนังสือของพยานผู้เชี่ยวชาญ และในเรื่องสิทธิในการมีทนายความของโจทก์หรือจำเลย ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า สิทธิในการมีทนายความนี้ถือว่าเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่จะได้รับความคุ้มครองจากรัฐ ซึ่งเรียกว่า หลักนิติธรรม อันเป็นรากฐานของการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนโดยทั่วไป ที่ช่วยส่งเสริมให้ประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานที่เท่าเทียมกันตามกฎหมาย การให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยในระหว่างการดำเนินคดีอาญา โดยการมีทนายความนั้น เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยได้พิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนเอง เนื่องจากบุคคลทุกคนย่อมมีความเสมอภาคและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน อีกทั้ง ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ก็ได้บัญญัติรับรองถึงสิทธิดังกล่าวไว้ในมาตรา 27 ว่า “บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน” ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่า โจทก์หรือจำเลยไม่ว่าจะเป็นคดีพลหรือพระภิกษุ ก็ควรมีทนายความอยู่ร่วมด้วย ในกระบวนการพิจารณาวินิจฉัยการลงนิคหกรรมทุกขั้นตอนและทุกชั้นไม่ว่าจะเป็นชั้นต้นชั้นอุทธรณ์ หรือชั้นฎีกา

ปัญหาข้อขัดข้องในทางปฏิบัติของกฎมหาเถรสมาคมฉบับนี้ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญต่างให้ความเห็นพ้องตรงกันว่า พระสังฆาธิการที่ทำหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ในระดับต้นๆ ในเขตปกครองสงฆ์ จังหวัดมหาสารคาม ยังขาดความรู้ทางด้านกฎหมาย ไม่เข้าใจบริบทของกฎหมาย เหตุผลเพราะกฎนิคหกรรมของมหาเถรสมาคมเป็นกฎที่สร้างขึ้นเลียนแบบการพิจารณาคดีอาญาของศาลยุติธรรม ในฝ่ายอาณาจักร ซึ่งไม่เหมาะสมที่จะนำมาใช้กับพระภิกษุสงฆ์ เนื่องจากการพิจารณาวินิจฉัยลงนิคหกรรมไม่ว่าจะเป็นองค์คณะผู้พิจารณาชั้นต้น หรือชั้นอุทธรณ์หรือชั้นฎีกานั้น จะมีความรู้เฉพาะในด้านพระธรรมวินัยเท่านั้น แต่ไม่มีความเชี่ยวชาญทางด้านกฎหมายของฝ่ายอาณาจักรทั้งในด้านเทคนิค ภาษาการประยุกต์ใช้เลย จึงทำให้ไม่สามารถที่จะนำมาใช้ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ทำให้การพิจารณาอิกรณมีความล่าช้า ซ้ำซ้อน ไม่เป็นไปตามขั้นตอนของนิคหกรรมหรือปฏิบัติผิดไปจากกฎนิคหกรรมซึ่งไม่เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎในการลงนิคหกรรมของมหาเถรสมาคมจึงมีความหมายแค่เพียง เป็นเกณฑ์หรือเครื่องมือที่คณะสงฆ์ใช้เพื่อเป็นวิธีการในการสืบสวนสอบสวนหาตัวผู้กระทำความผิดและอำนวยความสะดวกแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องในอิกรณที่เกิดขึ้นในแวดวงพระพุทธศาสนาในปัจจุบัน ซึ่งเป็นไปตามกรอบหรือข้อกำหนดของกฎหมายคณะสงฆ์เท่านั้น อันได้แก่ พ.ร.บ. คณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ดังนั้นความหมายของ นิคหกรรม ในปัจจุบัน จึงเป็นวิธีการลงโทษพระภิกษุผู้ล่วงละเมิดพระวินัย ซึ่งนอกจากพระภิกษุผู้ประพฤติล่วงละเมิดพระธรรมวินัยจะต้องอาบัติตามการละเมิดสิกขาบทแล้ว ยังต้องถูกลงโทษตามความเหมาะสมของกฎหมายบ้านเมืองอีกชั้นหนึ่งด้วย ซึ่งความจริงแล้ว นิคหกรรม เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับพระธรรมวินัยโดยตรงและไม่มีความเกี่ยวข้องกับกฎหมายของฝ่ายบ้านเมืองแต่อย่างใดเลย

ข้อจำกัด

1. ข้อจำกัดด้านการเก็บข้อมูลวิจัย

ในช่วงเวลาที่ผู้วิจัยเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์นี้ เป็นช่วงเวลาที่เกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ (COVID-19) ผู้วิจัยจึงไม่สามารถกำหนดจำนวนกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญให้มากกว่านี้ได้ เนื่องจากในการสัมภาษณ์เก็บข้อมูลนั้นต้องมีการเว้นระยะห่างทางสังคม (Social Distancing) ระหว่าง 2 กลุ่มและมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวนเพียง 3 คนเท่านั้น ประกอบกับเนื้อหาในพระไตรปิฎกภาษาผู้วิจัยและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อลดการแพร่ระบาดของไวรัส ผู้วิจัยจึงกำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้เพียงเพียง 2 กลุ่มและมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวนเพียง 3 คนเท่านั้น ประกอบกับเนื้อหาในพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาฯ ที่มีเนื้อหาปริมาณมากถึง 33 เล่ม อีกทั้งมีความละเอียดอ่อน ตลอดจนสำนวนภาษาที่ใช้นั้น ยากยิ่งต่อการทำความเข้าใจและ ผู้วิจัยต้องศึกษาข้อความในกฎหมายมหาชน (ฉบับที่ 11) พ.ศ. 2521 แต่ละข้อเพื่อตีความหลักกฎหมายและทำการเปรียบเทียบกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความในแต่ละเรื่อง ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงต้องใช้เวลาในการศึกษาวิเคราะห์ปัญหาและเรียบเรียงขั้นตอนทั้งหมดมากขึ้น เพื่อให้งานวิจัยเล่มนี้สมบูรณ์ที่สุด

2. ข้อจำกัดด้านแหล่งค้นคว้า

แม้พระไตรปิฎกตลอดจนอรรถกถาต่าง ๆ ซึ่งเป็นเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) ในงานวิจัยเล่มนี้ จะเป็นคัมภีร์สำคัญทางพุทธศาสนา แต่ก็ได้มีการแพร่หลายสู่สาธารณชนมาก นักแหล่งในการค้นคว้าหาข้อมูลในเอกสารชั้นปฐมภูมินี้ จึงมีจำกัดแต่เพียงในวัดและห้องสมุดขนาดใหญ่เท่านั้น ทั้งนี้เพื่อเป็นการป้องกันความเสียหายอันจะเกิดขึ้นแก่หนังสือ ส่วนใหญ่วัดและห้องสมุดจะไม่อนุญาตให้นำพระไตรปิฎกออกไปภายนอก คงอนุญาตให้ใช้อ่านค้นคว้าได้เฉพาะแต่ในบริเวณวัดหรือห้องสมุดเท่านั้น ผู้วิจัยจึงต้องหาเวลาเดินทางไปค้นคว้าหาข้อมูลในพระไตรปิฎกที่ห้องสมุด ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น และมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์มหาสารคามในการทำวิจัยเล่มนี้ ทั้งนี้การเดินทางไปค้นคว้าหาข้อมูลในพระไตรปิฎกยังทำให้ผู้วิจัยได้มีโอกาสพบปะกับผู้ทรงความรู้ในพระไตรปิฎกที่ได้แนะนำข้อมูลที่มีประโยชน์ต่อการวิจัย ทำให้ได้ทั้งกัลยาณมิตร ที่ปรึกษาด้านงานวิจัย และที่ปรึกษาทางธรรมกลับมาอีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากผลวิจัย

ปัญหาใหญ่ที่ทำให้ กฎหมายมหาชน(ฉบับที่ 11) พ.ศ. 2521 ว่าด้วยการลงนิคมกรรมไม่ค่อยมีผลในทางปฏิบัติในเขตปกครองสงฆ์จังหวัดมหาสารคาม ก็คือ พระสังฆาธิการชั้นต้นไม่มีความรู้ในเรื่องกฎหมาย ดังนั้น ควรมีการปรับปรุงในเรื่องโครงสร้างการจัดระบบการศึกษาของคณะสงฆ์เสียใหม่ให้มีความสอดคล้องกับพระธรรมวินัย วางกรอบการศึกษาให้สอดคล้องกับพระธรรมวินัยโดยให้พระสงฆ์โดยเฉพาะพระสังฆาธิการได้เรียนรู้และเข้าใจในระบบการศึกษาของสงฆ์โดยเน้นให้ศึกษา 3 เรื่อง กล่าวคือ 1) เรื่องพระธรรมวินัย ที่กล่าวถึง หลักคำสอนของพระพุทธศาสนา

และสิทธิขาดข้อห้ามที่ใช้สำหรับเป็นเกณฑ์ในการตรวจสอบพฤติกรรมของสมาชิกในสังคมสงฆ์

2) เรื่องรูปแบบและกระบวนการวิธีแก้ไขปัญหาของคณะสงฆ์รูปแบบต่าง ๆ คือ อธิการสมณะวิธี และ 3) กฎหมายหรือศาสตร์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยต้องให้พระสังฆาธิการได้มีความรู้ความเข้าใจในพระธรรมวินัยเป็นอันดับแรกก่อน จากนั้นจึงค่อยขยายความรู้ไปสู่ศาสตร์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง กับพระธรรมวินัยและจะมีประโยชน์ต่อการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในหมู่คณะสงฆ์ในอนาคตได้

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ในการทำวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะได้มุ่งเน้นไปที่การศึกษาเชิงคุณภาพ ทั้งการวิจัยเชิงเอกสาร และเชิงภาคสนาม กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญซึ่งเป็นพระสังฆาธิการชั้นต้นที่เป็นองค์คณะผู้พิจารณาชั้นต้นเท่านั้น ควรมีการศึกษาวิเคราะห์บทบาทของพระสังฆาธิการซึ่งทำหน้าที่เป็นองค์คณะผู้พิจารณาชั้นอุทธรณ์หรือในระดับมหาเถรสมาคมซึ่งเป็นองค์คณะผู้พิจารณาชั้นฎีกาต่อไปว่า จะมีความรู้ความเข้าใจขั้นตอนการปฏิบัติตามกฎหมายมหาเถรสมาคม (ฉบับที่ 11) พ.ศ. 2521 ว่าด้วยการลงนิคหกรรม หรือไม่ อย่างไร

2. การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่สี่คือ เพื่อเป็นการสร้างองค์ความรู้ และบริการวิชาการให้แก่เขตปกครองคณะสงฆ์ หนตะวันออก ภาค 9 จังหวัดมหาสารคาม และสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดมหาสารคาม โดยศึกษาเฉพาะในพื้นที่อำเภอเมืองจังหวัดมหาสารคามเท่านั้น ในการทำวิจัยในครั้งต่อไปจึงควรจะมีการศึกษาในพื้นที่อำเภออื่นหรือจังหวัดอื่นที่อยู่ในเขตปกครองของคณะสงฆ์ หนตะวันออก ภาค 9 ต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

ขอกราบนมัสการและกราบขอบพระคุณ พระครูสารกิจประยุต (กาบ ฐานทดโต) ดร. เจ้าอาวาสวัดขุนพรหมคำรี (วัดอุปราช) ตำบลท่าสองคอนและรองเจ้าคณะอำเภอเมืองมหาสารคามและพระมหาโยธิน โยธโก,รศ.ดร. ผู้อำนวยการสำนักวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น และพระมหาอรุณพงษ์ สิริโสภณ ปธ.9 เลขานุการรองเจ้าคณะจังหวัดมหาสารคาม และรักษาการรองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ วิทยาลัยสงฆ์มหาสารคาม รองศาสตราจารย์ ดร.สุเทพ พรหมเลิศ อาจารย์ประจำภาควิชาพระพุทธศาสนา คณะพุทธศาสตร์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อีกทั้ง เจ้าหน้าที่ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดมหาสารคาม ที่อำนวยความสะดวกในการเก็บข้อมูลในครั้งนี้ ทำให้งานวิจัยได้มีข้อมูลครบถ้วนและทรงคุณค่า อันจะเป็นประโยชน์ต่อการอำนวยความสะดวกยุติธรรมของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในสังคมไทยและในสังคมของคณะสงฆ์และประเทศชาติสืบต่อไปในภายภาคหน้าต่อไป

บรรณานุกรม

- ปลื้ม โชติขจร. (2559). *คำบรรยายกฎหมายคณะสงฆ์* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2539). *ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพมหานคร: บริษัทสหธรรมิก จำกัด.
- พระมหาอุดม สารเมธี (สารบรรณ). (2546). *การศึกษาเปรียบเทียบกระบวนการยุติธรรมในพระพุทธศาสนา: ศึกษาเฉพาะกรณีนิติกรรมในพระวินัยปิฎกกับกฎหมายนิติกรรมของมหาเถรสมาคม*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- แสง อุดมศรี. (2559). *การปกครองคณะสงฆ์ไทย*. กรุงเทพฯ: นิติธรรมการพิมพ์.
- สนิท ศรีสำแดง. (2543). *นิติกรสงฆ์ เล่ม 1*. กรุงเทพมหานคร: บริษัท คอมแพคพริ้นท์ จำกัด.
- อติเทพ ผาหา. (2549). *การศึกษารูปแบบและกระบวนการแก้ปัญหาในพระพุทธศาสนาเถรวาท: ศึกษาเฉพาะกรณีอธิกธรมสเถระ 7 และกฎหมายนิติกรรมของมหาเถรสมาคมในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต). สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

การโคลนนิ่งมนุษย์กับมุมมองทางชีวจริยธรรม

พระวิมาน คัมภีร์ปัญญา^{*}

ธนโชติ สิงห์คำป้อม^{**}

ภาณุวัฒน์ สิงห์คำป้อม^{**}

(วันรับบทความ: 27 กรกฎาคม 2562/ วันแก้ไขบทความ: 6 มกราคม 2563/ วันตอบรับบทความ: 7 มกราคม 2563)

บทคัดย่อ

การโคลนนิ่งมนุษย์ควรมีการพิจารณาในเชิงชีวจริยธรรม 7 ด้าน ได้แก่ 1) ชีวจริยธรรมว่าด้วยการกำเนิดมนุษย์โคลนนิ่ง ซึ่งสารพันธุกรรมจะต้องได้รับความยินยอมจากเจ้าของโดยชอบธรรม กระบวนการสร้างตัวอ่อนจะต้องมีมาตรฐานความปลอดภัยและไม่ทำลายตัวอ่อน 2) ชีวจริยธรรมว่าด้วยส่วนประกอบของชีวิตมนุษย์โคลนนิ่ง เพื่อไม่ให้มีการทำลายหรือทำให้ส่วนประกอบของมนุษย์โคลนนิ่งบกพร่องหรือเสียหาย 3) ชีวจริยธรรมว่าด้วยเสรีภาพในการเลือกทางเดินของชีวิต โดยไม่จำกัดเสรีภาพในการเลือกทางเดินชีวิตของมนุษย์โคลนนิ่ง 4) จริยธรรมว่าด้วยการลดทอนศักยภาพของชีวิตมนุษย์ โดยจะต้องไม่ลดทอนศักยภาพในการดำเนินชีวิตและการพัฒนาชีวิตของมนุษย์โคลนนิ่ง 5) ชีวจริยธรรมว่าด้วยศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยจะต้องเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกันและปฏิบัติต่อกันในฐานะมนุษย์เพื่อนมนุษย์ 6) ชีวจริยธรรมมนุษย์โคลนนิ่งเชิงสังคมวิทยา โดยมนุษย์โคลนนิ่งและมนุษย์ทั่วไปสมควรได้รับการปฏิบัติต่อกันอย่างเท่าเทียมในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคม 7) ชีวจริยธรรมว่าด้วยการป้องกันการค้ามนุษย์ โดยไม่ใช้มนุษย์โคลนนิ่งเป็นสินค้าหรือวัตถุทางการค้า ดังนั้น ชีวจริยธรรมจึงเป็นตัวควบคุมการโคลนนิ่งมนุษย์ให้เป็นไปอย่างสร้างสรรค์และเพื่อป้องกันปัญหาหรือผลกระทบต่อมนุษยชาติ

คำสำคัญ: การโคลนนิ่งมนุษย์/ มุมมองทางชีวจริยธรรม

^{*} อาจารย์, ดร., ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด

^{**} นักวิชาการอิสระ

Human Cloning and Bioethical Perspectives

Phra Wiman Khampeerapanyo^{*}

Thanachot Singkumpon^{**}

Panuvat Singkumpong^{**}

(Received Date: July 27, 2019, Revised Date: January 6, 2020, Accepted Date: January 7, 2020)

Abstract

In human cloning, 7 perspectives on bioethics should be taken into consideration
1) In bioethics on the birth of cloned humans, genetic materials must be consented by rightful owners, and the process of creating embryo must comply with safety requirements and must not cause any harm to the embryo. 2) Bioethics regarding the body of the cloned humans must be taken into consideration in order to prevent any harm resulting in defects and damages in the body of the cloned humans. 3) Bioethics on a freedom to choose path of life involves no restriction on the personal freedom of the clone humans. 4) Bioethics on minimization of the potential of every human life relates to no minimization of potential in living and improving life of the cloned humans. 5) In bioethics regarding human dignity, equality of human must be respected, and humans themselves must treat each other as fellowmen. 6) Sociological bioethics of human cloning where both cloned and real men deserve an equal treat as members in society. 7) Bioethics regarding prevention of human trafficking involves that the cloned humans are not permitted to be used as merchandise or commercial objects. Therefore, bioethics becomes the control of the human cloning to keep track of creativity and to prevent any impacts upon humankind.

Keywords: Human cloning/ Bioethical perspectives

^{*} Lecturer, PhD, Masters of Arts Program in Buddhist Studies, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Roi Et Buddhist College

^{**} Independent Scholar

บทนำ

การโคลนนิ่งเป็นวิทยาการสร้างชีวิตใหม่ให้เหมือนกับต้นแบบ โดยใช้สารพันธุกรรมเพื่อสร้างตัวอ่อนขึ้นมา ซึ่งเป็นข่าวครึกโครมต่อเนื่องในหลายปีที่ผ่านมา และยังทำให้เกิดความหวาดหวั่นว่าจะมีการนำวิทยาการโคลนนิ่งมาใช้กับมนุษย์ โดยฝ่ายที่สนับสนุนเห็นว่าการโคลนนิ่งมนุษย์เป็นความเจริญทางพันธุวิศวกรรมมนุษย์และเป็นสิทธิเสรีภาพในการเจริญพันธุ์ แต่ฝ่ายที่คัดค้านเห็นว่าการโคลนนิ่งมีปัญหาด้านความปลอดภัย และขัดต่อหลักจริยธรรม เพราะใช้มนุษย์เป็นเครื่องทดลอง ทั้งยังทำให้ขาดอัตลักษณ์ทางพันธุกรรมและผิดเพี้ยนไปจากธรรมชาติ ซึ่งจะกระทบต่อเผ่าพันธุ์ของมนุษย์หลายด้าน ทำให้มีกลุ่มจารีตนิยมและกลุ่มที่เคร่งครัดในจริยธรรมทางศาสนาออกมาวิพากษ์วิจารณ์ และต่อต้านการโคลนนิ่งมนุษย์ เพราะเห็นว่าเป็นการสั่นคลอนหลักความเชื่อทางศาสนาและจริยธรรม โดยเฉพาะประเด็นทางชีวจริยธรรมถูกนำมาถกเถียงกันในวงกว้าง ซึ่งบทความนี้จะได้วิเคราะห์การโคลนนิ่งมนุษย์ในมุมมองทางชีวจริยธรรมต่อไป

ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการโคลนนิ่ง

โคลนนิ่ง (cloning) หรือการโคลน หมายถึงการคัดลอกหรือการทำซ้ำ (copy) ในทางชีววิทยา หมายถึง การสร้างสิ่งมีชีวิตใหม่ที่มีลักษณะทางพันธุกรรมเหมือนเดิมทุกประการ (Brennan, J.R., 1985, p.300) สำหรับทางการแพทย์ หมายถึง การสร้างสิ่งมีชีวิตใหม่ซึ่งมีลักษณะทางพันธุกรรมเหมือนของเดิมทุกประการ การโคลนนิ่งเกิดอยู่เสมอในธรรมชาติ ตัวอย่างที่เห็นชัดเจน ได้แก่ การเกิดฝาแฝดเพศเดียวกันและหน้าตาเหมือนกัน กระบวนการโคลนนิ่งที่มนุษย์ทำขึ้น ได้นำมาใช้เป็นเวลานานแล้วโดยเราไม่รู้ว่า ได้แก่ การเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อพืช และตัวอ่อนสัตว์ โดยการแยกเซลล์ซึ่งทำกันทั่วไปในวงการเกษตร (นำชัย ชีววรรณ, 2551, น.34)

1. ประเภทของการโคลนนิ่ง

การโคลนนิ่งจำแนกออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ ดังนี้ 1) การโคลนมนุษย์ตามกระบวนการแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ (1) การโคลนนิ่งโดยใช้ตัวอ่อน (embryo cloning) การโคลนประเภทนี้เป็นการใช้เซลล์ของตัวอ่อนมนุษย์มาเป็นวัตถุดิบในการโคลน (2) การโคลนโดยใช้ดีเอ็นเอของตัวเต็มวัย (Adult DNA cloning) คือ การนำเอาเซลล์ที่มีการแบ่งตัวจนกลายเป็นตัวเต็มวัยแล้วมาใช้ในการโคลน โดยใช้เทคนิคการถ่ายโอนนิวเคลียสของเซลล์ร่างกาย โดยการโคลนนิ่งแกะดอลลี่ก็ใช้วิธีการนี้ 2) การโคลนนิ่งตามวัตถุประสงค์ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ (1) โคลนนิ่งเพื่อสร้างสิ่งมีชีวิตใหม่ (reproductive cloning) หรือโคลนนิ่งเพื่อการสืบพันธุ์ เป็นการสืบพันธุ์โดยไม่ต้องอาศัยเชื้อตัวผู้หรือสเปิร์มเท่านั้น เพียงเอาเซลล์ร่างกายจากต้นแบบและไขมาผสมกันแล้วนำไปฝังตัวในมดลูกก็สามารถทำให้เกิดชีวิตใหม่ได้ (2) การโคลนนิ่งเซลล์ตัวต้นกำเนิด (stem cell) เพื่อใช้ในการบำบัดทางการแพทย์ (therapeutic cloning) เช่น ปลูกหรือซ่อมแซมอวัยวะที่บกพร่องส่วนหนึ่งส่วนใดของร่างกาย โดยการผลิตเซลล์ต้นกำเนิดซึ่งมีรหัสพันธุกรรมตรงกันกับของผู้ป่วยแล้วนำไปปลูกในอวัยวะที่เสียหาย เรียกอีกอย่างหนึ่งว่าโคลนนิ่งเพื่อการรักษา (Therapeutic Cloning) วิธีทำขั้นตอนเหมือนกัน ต่างกันตรงที่ไม่ปล่อยให้สิ่งมีชีวิตเจริญเติบโตจนเป็นทารก เพียงปล่อยให้ตัวอ่อนเจริญเติบโตได้ประมาณ 7-14 วัน ระยะนี้ตัวอ่อนจะมีเซลล์ต้นตอจำนวนหนึ่ง ภาษาอังกฤษเรียกว่า stem cell (นำชัย ชีววรรณ, 2551, น.34) การโคลนนิ่งเพื่อรักษานี้จะเป็นการนำเอานิวเคลียสจาก

เซลล์ร่างกายของผู้ป่วยมาทำโคลนนิ่ง ก็จะได้เซลล์ต้นตอจากตัวอ่อนที่มีลักษณะทางพันธุกรรมของผู้ป่วย (ประเสริฐ ผลิตผลการพิมพ์, 2549, น.45) จากนั้นก็นำไปปลูกถ่ายอวัยวะหรือซ่อมแซมส่วนที่บกพร่อง

2. ปัญหาของการโคลนนิ่ง

การโคลนนิ่งมีปัญหาหลายอย่าง 1) ปัญหาเชิงกระบวนการ คือ กระบวนการโคลนนิ่งมีการนำเซลล์มาสร้างตัวอ่อนมนุษย์ อาจมีการแอบลักลอบนำเซลล์ของคนที่ไม่ได้ยินยอมมาใช้สร้างตัวอ่อน เมื่อนำเซลล์ออกจากตัวอ่อนก็จะทำให้ตัวอ่อนหยุดเจริญเติบโต ทั้งในกระบวนการยังมีการทำให้ตัวอ่อนจำนวนมากที่อ่อนแอกว่าตายไป และยังมีความเสี่ยงต่อผลแทรกซ้อน 2) ปัญหาการขาดอัตลักษณ์ทางพันธุกรรม เพราะจะทำให้มีพันธุกรรมเหมือนต้นแบบ ซึ่งจะทำให้สูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ 3) ปัญหาในการดำเนินชีวิต แม้ว่าจะสามารถสร้างมนุษย์โคลนนิ่งได้ก็อาจทำให้มีปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต เพราะอาจไม่ได้รับการยอมรับจากสังคม การปรับตัวเข้ากับสังคมและสิ่งแวดล้อมไม่ได้ มีปัญหาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ในครอบครัว การถูกเหยียดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จากคนในสังคมที่ไม่ยอมรับ และมีปัญหาทางกฎหมาย 4) ปัญหาทางชีวจริยธรรม อาจมีการลักลอบนำตัวอ่อนมนุษย์ไปฝังในมดลูกคนอื่นโดยเจ้าตัวไม่ยินยอม การทำลายตัวอ่อนที่ไม่ต้องการเป็นการขัดต่อหลักศีลธรรม

3. ประโยชน์ของการโคลนนิ่ง

ประโยชน์ของการโคลนนิ่ง (Advantages of Cloning) สามารถนำมาใช้ในการเพิ่มจำนวนพืชและสัตว์พันธุ์หายากที่ใกล้สูญพันธุ์ได้ผลรวดเร็วกว่าการผสมพันธุ์ตามธรรมชาติ มนุษย์สามารถกำหนดลักษณะทางพันธุกรรมที่ดีได้ เพื่อช่วยในการผลิตอวัยวะของสัตว์ที่มีลักษณะเหมือนกันใช้ในการปลูกถ่ายทดแทนอวัยวะของมนุษย์ ซึ่งอาจได้อวัยวะที่เข้ากันได้โดยภูมิคุ้มกันตัวเอง ไม่ต้องต้านอวัยวะใหม่ที่รับเข้าไป ผู้ป่วยที่สมองตายก็สามารถกระตุ้นให้เซลล์สมองเกิดการแบ่งตัวทดแทนเซลล์เดิมที่ตายไป หรือผู้ป่วยที่มีอวัยวะภายในบกพร่องก็สามารถปลูกถ่ายอวัยวะได้ คู่สมรสที่ไม่มีโอกาสให้กำเนิดบุตรด้วยวิธีอื่นก็มีโอกาสได้บุตรมากขึ้น การโคลนนิ่งจึงมีประโยชน์ในทางการแพทย์และมีประโยชน์ในการสร้างพันธุกรรมเพื่อการสืบพันธุ์

การโคลนนิ่งมนุษย์ในมุมมองทางชีวจริยธรรมเชิงพุทธ

ชีวจริยธรรม (bioethics) หมายถึง การปฏิบัติต่อสิ่งมีชีวิตอย่างมีคุณธรรม ไม่ทำร้ายหรือทำอันตรายต่อสัตว์หรือมนุษย์ ทั้งในกรณีของการศึกษาหรือการวิจัย รวมทั้งการกระทำที่มีผลกระทบต่อชีวิตในทางร้าย โดยบทความนี้จะได้วิเคราะห์การโคลนนิ่งในมุมมองทางชีวจริยธรรมดังต่อไปนี้

1. ชีวจริยธรรมว่าด้วยการกำเนิดมนุษย์โคลนนิ่ง

ในมุมมองของพระพุทธศาสนาเห็นว่าการกำเนิดตามกระบวนการทางธรรมชาติของมนุษย์และสรรพสัตว์ทั้งหลายมี 4 ลักษณะ คือ 1) ชลาพุชะ การเกิดในครรภ์ เช่น มนุษย์ แกะ วัว ม้า เป็นต้น 2) อณฑชะ การเกิดในไข่ เช่น สัตว์ปีกทั่วไปและปลา 3) สังเสทชะ การเกิดในถ้ำโคล คือ เกิดในที่ชื้นแฉะ หมักหมมเน่าเปื่อย เช่น หนอน แมลงที่เรีย อะมีบ่า เป็นต้น 4) โอปปาติกะ การเกิดผุดขึ้นหรือผุดเกิด เช่น เทวดา เป็นต้น ในส่วนของมนุษย์ตามปกติจะเกิดในครรภ์ แรกเริ่มของปฏิสนธิชีวิต

มาจากสภาพเล็กที่สุด จนมองไม่เห็นด้วยตาเปล่า นักชีววิทยากล่าวว่าไข่ที่ผสมแล้วจะเป็นเมือก ซึ่งพระพุทธเจ้าตรัสว่าเป็นกลละ คือ น้ำใส ๆ อันเป็นจุดเริ่มต้นของการเจริญเติบโตของคนและสัตว์ ในครรภ์มารดา เป็นการเกิดที่เป็นไปตามธรรมชาติ เมือกกลละที่เป็นน้ำใสแปรสภาพขึ้นขึ้นเรียกว่า อัณฑะ (น้ำขุ่นข้น) จากนั้นก็แปรสภาพไปเป็นขึ้นเนื้อ มีลักษณะสีแดงบางเรียกว่าเปสิ จากนั้นก็แปรสภาพค่อย ๆ แข็งตัวขึ้นเรียกว่าฉนะ (ก้อนแข็ง) จากนั้นก็แตกเป็น 5 ปุ่ม เรียกว่าปมูจสาขา (บรรจบ บรรณรุจิ, 2537, น.60-61) คือ ปุ่มที่เป็นศีรษะ ปุ่มที่เป็นแขน 2 ข้าง และปุ่มที่เป็นขา 2 ข้าง ซึ่งเป็นรูปร่างมนุษย์ และได้วิวัฒนาการต่อมาจนกลายเป็นรูปร่างที่สมบูรณ์ แต่กระบวนการทั้งหมดเกิดขึ้นภายในครรภ์ แม้ว่าจะมีการนำไปผสมนอกครรภ์ แต่เมื่อผสมเสร็จแล้วก็จะนำไปฝัง ในผนังมดลูก การพัฒนาการของชีวิตก็จะเริ่มขึ้นที่ครรภ์อย่างต่อเนื่องจนถึงคลอด หรือในอนาคต อาจมีการนำตัวอ่อนไปฝังในมดลูกเทียมก็ได้ โดยสร้างให้มีสิ่งแวดล้อมและปัจจัยอ้อเหมือนครรภ์จริง เพื่อให้ตัวอ่อนมีการเจริญเติบโต

วิธีการโคลนนิ่งเป็นการนำสารสืบพันธุ์ที่มีลักษณะเป็นเมือกในร่างกายนุขย์ออกมาผสมกัน นอกในร่างกาย สารเหล่านั้นเมื่อมีพัฒนาการแต่ละขั้นก็จะมีชื่อเรียกต่างกันไป แต่ลักษณะของ สารสืบพันธุ์เหล่านั้นจะมีคุณสมบัติเป็นเมือกที่ขึ้นฉะ จึงเป็นไปได้ว่าการเกิดของมนุษย์โคลนนิ่ง สามารถจัดเข้าในการเกิดแบบสังเสทชะ คือ เกิดในที่ขึ้นฉะ หมักหมม ดังนั้น ในระดับการคัดเลือก พันธุกรรมจนมาถึงระดับของการผสมระหว่างสารพันธุกรรมจึงมีลักษณะเป็นการเกิดแบบสังเสทชะ จากนั้นจึงนำเอ็มบริโอซึ่งเป็นตัวอ่อนที่เกิดจากการผสมสารพันธุกรรมนั้นเข้าไปฝังไว้ในผนังมดลูก ซึ่งก็เป็นการวิวัฒนาการต่อเนื่องจากความเป็นเมือกที่ขึ้นฉะมาเป็นก้อนเนื้อ วิวัฒนาการระดับ เอ็มบริโออยู่ระหว่าง 2 - 14 วัน หากเอ็มบริโอไม่ได้รับการนำไปฝังในผนังมดลูกภายใน 14 วันก็จะตายหรือผิดปกติ และเมื่อถึงประกอบอื่นจนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มนุษย์โคลนนิ่งจึงเป็นการกำเนิด 2 ลักษณะ คือ เริ่มต้นเกิดแบบสังเสทชะและต่อเนื่องด้วยกำเนิดแบบชลาพุชะ หรือในอนาคตอาจพบกรรมวิธีสร้างในไข่ของมารดาก็ได้ ซึ่งจะเป็นการเกิดแบบอันตชะก็ได้

การพิจารณาการโคลนนิ่งในเชิงชีวจริยธรรมการกำเนิดมนุษย์โคลนนิ่ง พิจารณาได้ 3 ส่วน คือ 1) ส่วนที่ว่าด้วยการได้มาซึ่งสารพันธุกรรม คือ การได้สารพันธุกรรมมาจากมนุษย์ต้นแบบโดย ความสมัครใจหรือด้วยความยินยอม ไม่ใช้วิธีการบีบบังคับ ทำให้อยู่ในสภาพจำยอม หรือใช้วิธีการ ลักลอบสารพันธุกรรม 2) กรรมวิธีในการผสม คือ กรรมวิธีในการผสมจะต้องมีความแน่นอน ไม่มีอัตราความเสี่ยงสูง เพื่อป้องกันการใช้นุขย์เป็นเครื่องทดลอง การทำโคลนนิ่งจะต้องมั่นใจว่า ได้ผลอย่างแน่นอน และไม่ควรเอาชีวิตสิ่งอื่นมาเสี่ยงกับกระบวนการที่ไม่มีประสิทธิภาพ 3) การไม่ ทำลายตัวอ่อน เนื่องจากการโคลนนิ่งมีการสร้างตัวอ่อนขึ้นมาจำนวนมากเพื่อเป็นตัวเลือก ในการโคลนแกะดอลลี่ ต้องใช้ไข่ถึง 277 เซลล์ แต่ประสบผลเพียง 1 เซลล์เท่านั้น คิดเป็นร้อยละ 0.4 โดยจะคัดเลือกเอาตัวอ่อนที่ดีที่สุด ตัวอ่อนที่เหลือก็จะปล่อยให้หยุดการเจริญเติบโตหรือทำลายทิ้ง ซึ่งจะเป็นการขัดกับหลักชีวจริยธรรม ในมุมมองทางชีวจริยธรรมเชิงพุทธเห็นว่าทุกชีวิตล้วนมีคุณค่า ในตัวเอง แม้ว่าจะยังไม่เติบโตเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ แต่ตัวอ่อนก็มีสภาพความเป็นสิ่งมีชีวิตแล้ว ถ้าหากจะมีการสร้างมนุษย์โคลนนิ่งโดยไม่ขัดกับหลักชีวจริยธรรมจะต้องหาวิธีการสร้างตัวอ่อนขึ้นมา เพียงตัวเดียว เพื่อใช้ในการกิจการโคลนนิ่งชีวิตเดียว เพื่อป้องกันการทำลายตัวอ่อนที่ไม่ต้องการ

ในอินทสุตฺร พระพุทธเจ้าตรัสถึงกระบวนการเกิดชีวิตว่า “รูปนี้ปรากฏเป็นกละก่อน จากกละเป็นอัมพุทะ จากอัมพุทะเกิดเป็นเปสิ จากเปสิเกิดเป็นขณะ จากขณะเกิดเป็น 5 ปุ่ม (ปัญจสาขา) ต่อจากนั้น มีผมนและเล็บ (เป็นต้น) เกิดขึ้น มารดาของสัตว์ในครรภ์บริโภคข่าน้ำโภชนาหารอย่างใด สัตว์ผู้อยู่ในครรภ์มารดา ก็ยังอรรถภาพให้เป็นไปด้วยอาหารอย่างนั้นในครรภ์นั้น” (พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาฯ (ภาษาไทย) (2539) สุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค เล่มที่ 15 ข้อที่ 235 หน้าที่ 337) การเริ่มมีชีวิตของมนุษย์จะมีความครบถ้วนก็ต่อเมื่อ “ชายและหญิงมีเพศสัมพันธ์กัน และมีวิญญาณเข้ามาเกิดในท้องของฝ่ายหญิง จึงจะเรียกว่าการมีปฏิสนธิวิญญาณ ถือเป็นสิ่งบ่งชี้สำคัญของชีวิตที่เกิดขึ้น” (พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) และคณะ, 2545, น.153) อธิบายได้ว่า บิดากับมารดามีเพศสัมพันธ์ มารดามีประจำเดือนมาปกติและมีปฏิสนธิวิญญาณ จึงจะทำให้เกิดการผสมและตั้งครรภ์ขึ้น โดยอยู่ในอุณภูมิที่เหมาะสมในครรภ์ และได้รับการดูแลครรภ์อย่างเหมาะสม ทำให้ตัวอ่อนมีพัฒนาการในครรภ์จนถึงกำหนดคลอด สำหรับกรณีการโคลนนิ่ง จะไม่มีการอยู่ร่วมกันของหญิงชาย ไม่ผ่านกระบวนการมีเพศสัมพันธ์กัน แต่จะใช้พันธุกรรมมาสร้างตัวอ่อน แล้วนำไปฝังตัวในผนังมดลูก ต่อมาจะมีพัฒนาการในครรภ์จนถึงกำหนดคลอด โดยที่แม่ผู้อุ้มท้อง อาจไม่เคยเห็นเจ้าของ “รหัสพันธุกรรมต้นแบบ” มาก่อนเลยก็ได้ ถึงแม้ว่าการเกิดมนุษย์โคลนนิ่ง จะมีส่วนที่แตกต่างจากการเกิดตามธรรมชาติ แต่มนุษย์โคลนนิ่งก็มียีนประกอบของชีวิตก็คือ เซลล์ทั้ง 5 เหมือนกับมนุษย์ทั่วไป ดังนั้น ชีวจริยธรรมว่าด้วยกระบวนการชีวิตของมนุษย์โคลนนิ่ง จึงเหมือนกับมนุษย์ทั่วไป โดยใช้เกณฑ์การตัดสินที่ความเป็นชีวิต เจตนาทำแท้งของมนุษย์ถือว่า ผิดจริยธรรมเพราะว่าลูกที่แท้งออกมามีชีวิตแล้ว ส่วนชีวจริยธรรมในมนุษย์โคลนนิ่งจะเริ่มที่ การถูกผสมจนพัฒนาเป็นตัวอ่อน โดยตัวอ่อนได้มีปฏิสนธิจิตแล้ว “เมื่อมีปฏิสนธิจิตแล้วจะได้วิวัฒนาการและพัฒนาเป็นอุปาทาน อุปาทานเป็นปัจจัยให้เกิดภพ ภพก็วิวัฒนาการไปเป็นชาติ” (ยงยุทธ ธีรียายุทธังกูร, ม.ป.พ., น.14) สังเกตได้จากตัวอ่อนจะมีความรู้สึกต่อสิ่งแวดล้อมและสิ่งที่มากระทบ ซึ่งเป็นอาการทางจิตที่กระตุ้นให้เกิดการดูดซับสารอาหารและวิวัฒนาการในสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมในครรภ์ และกระบวนการโคลนนิ่งได้มีการสร้างตัวอ่อนขึ้นมาจำนวนมาก แต่เลือกเอาตัวอ่อนที่แข็งแรงที่สุด เพียงตัวเดียวและทำลายตัวอ่อนที่ไม่ต้องการ หรือแม้แต่การไม่ทำลายตัวอ่อนแต่จะแอบนำไปใช้ในวัตถุประสงค์อื่นซึ่งขัดกับหลักชีวจริยธรรม เช่น อาจมีการนำตัวอ่อนที่เหลือจำนวนมากไปโคลนนิ่งเพื่อใช้เป็นแรงงานทาส หรือเพื่อรับโทษแทนในกรณีที่มีการโคลนนิ่งของพวกมิจฉาชีพ เป็นต้น

2. ชีวจริยธรรมว่าด้วยส่วนประกอบของชีวิตมนุษย์โคลนนิ่ง

ชีวิตในมุมมองของนักวิทยาศาสตร์อาจหมายถึงสสารและพลังงานรูปแบบหนึ่ง ซึ่งมีองค์ประกอบพื้นฐาน 2 โครงสร้าง คือ “โครงสร้างระดับเซลล์ แต่ละเซลล์ประกอบด้วย ไโซโทพลาสซึม และนิวเคลียส กับโครงสร้างทางเคมี แต่พุทธศาสนามองว่าโครงสร้างของชีวิตคือสังขาร หมายถึงสิ่งที่มีปัจจัยปรุงแต่งขึ้น” (พระมหาอานวย โปราณภาณี, 2546, น.30-31) เป็นการปรุงแต่งเซลล์ตั้งต้นที่ได้รับเข้ามาใหม่จากกระบวนการโคลนนิ่ง “ให้อยู่กลับไปอยู่ในสภาพเหมือนกับตอนที่เริ่มต้นชีวิตใหม่ กลายเป็นตัวอ่อนอีกครั้ง” (ยงยุทธ ยุทธวงศ์และศุภชัย หล่อโลหการ, 2547, น.35) แล้วสร้างปัจจัยปรุงแต่งขึ้นมาเพื่อให้เอื้อต่อการเจริญเติบโต แต่ลักษณะทางพันธุกรรมได้ถูกกำหนดไว้แล้วตั้งแต่การเลือกเซลล์ตั้งต้นมาสร้างตัวอ่อน โดยในมุมมองของพระพุทธศาสนาเห็นว่ามนุษย์เป็นชีวิตที่ไปไปตามกฎกรรมพันธุ์

กระบวนการเกิดของมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นการเกิดแบบธรรมชาติหรือเกิดจากการโคลนนิ่ง ล้วนมาจากการปรุงแต่งกันขึ้นหรือประกอบกันขึ้นด้วยองค์ประกอบหลายประการ ซึ่งมนุษย์แต่ละคน ประกอบด้วยชั้น 5 ได้แก่ 1) รูป คือ ส่วนของร่างกาย ได้แก่ ดิน น้ำ ไฟ และลม เรียกมหาภูตรูป 4 โดยรูปนั้นมีสภาพเป็นความแข็ง ความเหลว ความแผดเผาและความเคลื่อนไหวอยู่เสมอ (บุญ นิลเกษ, 2552, น.13) พระพุทธศาสนา มองร่างกายของมนุษย์ว่าเป็นสังขาร เพราะถูกปรุงแต่งขึ้น ด้วยธาตุ 4 ที่เป็นปฏิปักษ์ต่อกัน เป็นการทำปฏิภิกขุทางชีววิทยา 2) เวทนา คือ ความรู้สึกสุข ทุกข์ ไม่สุขไม่ทุกข์ 3) สัญญา คือ ความจำได้หมายรู้ 4) สังขาร คือ การคิดปรุงแต่ง และ 5) วิญญาณ คือ ความรับรู้ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าจิต และเรียกต่อไปว่าปฏิสนธิวิญญาณ หรือปฏิสนธิจิต เมื่อชั้นทั้ง 5 รวมศูนย์กันก็จะทำให้เป็นมนุษย์หรือสัตว์ “มนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตชนิดพิเศษที่ได้รับ การปรุงแต่งขึ้นมาเป็นนามและรูปหรือกายกับจิต” (สิทธิ์ บุตรอินทร์, 2532, น.113) รูปเป็นส่วน ของร่างกาย ส่วนเวทนา สัญญา สังขารและวิญญาณจัดเป็นนาม โดยในส่วนของชีวจริยธรรมว่าด้วย ส่วนประกอบของชีวิตมนุษย์โคลนนิ่งนั้นจะเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมส่วนประกอบของชีวิต ให้มีพัฒนาการอย่างเต็มที่ ถ้าหากกระบวนการโคลนนิ่งไปจำกัดส่วนประกอบของชีวิตหรือทำให้ ส่วนประกอบใดส่วนประกอบหนึ่งของชีวิตบกพร่องก็จะทำให้ขัดกับหลักชีวจริยธรรม

3. ชีวจริยธรรมว่าด้วยเสรีภาพในการเลือกทางเดินของชีวิต

เนื่องจากชีวิตมนุษย์โคลนนิ่งและมนุษย์ที่เกิดตามธรรมชาติล้วนมีสภาพความเป็นมนุษย์ โดยพื้นฐานเช่นเดียวกัน แม้มนุษย์โคลนนิ่งจะถูกสร้างขึ้นจากกระบวนการพิเศษ และถูกกำหนด ให้มีลักษณะทางพันธุกรรมเหมือนมนุษย์ต้นแบบก็ตาม แต่ก็ไม่ได้หมายความว่ามนุษย์โคลนนิ่งจะถูก กำหนดให้เป็นกรรมสิทธิ์ของมนุษย์ต้นแบบ เนื่องจากมนุษย์ทุกคนมีสิทธิในชีวิตของตนเอง แม้แต่คน ป่วยใกล้ตายระยะสุดท้ายก็ยังมีสิทธิที่จะมีชีวิตอยู่ โดยมนุษย์โคลนนิ่งก็มีสิทธิในชีวิตของตนเอง มีสิทธิที่จะเลือกหรือปฏิเสธบางอย่างได้ และมีสิทธิในการกระทำที่ไม่กระทบต่อผู้อื่นในทางร้าย มีกิเลสเป็นเหตุให้ทำกรรมและการได้รับวิบากคือผลของกรรมนั้น เป็นปัจจัยให้เกิดกิเลสแล้วทำกรรม หมุนเวียนต่อไปอีก เกิดภพเกิดชาติ พระพุทธเจ้าตรัสว่า “โลกหน้ามีอยู่ เหล่าสัตว์ผู้ตถะเกิดขึ้นมีอยู่ ผลวิบากกรรมที่สัตว์ทำดีทำชั่วมีอยู่” (พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาฯ (ภาษาไทย) (2539) สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค เล่มที่ 10 ข้อที่ 309 หน้าที่ 243) โดยมนุษย์โคลนนิ่งมีเสรีภาพ ในชีวิตตนเอง มีเสรีภาพในชีวิตตนเอง มีการกระทำและการได้รับผลของการกระทำของตนเอง “กรรมจึงเป็นตัวกำหนดการเกิดของมนุษย์ ซึ่งเรียกว่ากรรมลิขิต” (คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัย มหาสารคาม, 2549, น.15) โดยชีวจริยธรรมของมนุษย์โคลนนิ่งนอกเหนือจากกระบวนการโคลนนิ่ง แล้ว หลังจากนั้นก็ยังทำให้มีสิทธิที่จะถูกเลี้ยงและได้รับการดูแลจากพ่อแม่และคนในสังคม มีสิทธิ ที่จะมีชีวิตอยู่และเลือกการกระทำของตนเองได้ ซึ่งจะทำให้มีเสรีภาพในการเลือกทางเดินชีวิต ของตนเองได้โดยไม่ขัดหลักจริยธรรมและกฎเกณฑ์ทางสังคม ส่วนการบีบบังคับหรือจำกัดเสรีภาพ ในทางสร้างสรรค์ของมนุษย์โคลนนิ่งถือว่าเป็นการขัดกับหลักชีวจริยธรรม

4. จริยธรรมว่าด้วยการลดทอนศักยภาพของชีวิตมนุษย์

แม้ว่ามนุษย์โคลนนิ่งจะมาจากวิธีการที่แตกต่างจากมนุษย์ปกติทั่วไป แต่ก็มียอดองค์ประกอบ เหมือนกัน คือ ประกอบด้วยชั้น 5 มีปฏิสนธิวิญญาณและเป็นไปตามกิเลส กรรม และวิบาก มนุษย์โคลนนิ่งประกอบด้วยกายกับจิตหรือรูปกับนาม จึงไม่มีความแตกต่างจากมนุษย์ปกติทั่วไป

สิ่งที่แตกต่างกันจึงมีเพียงกิเลส กรรม และวิบาก หรือเมื่อเกิดมาเป็นมนุษย์แล้วจะประกอบกุศลกรรมหรืออกุศลกรรม ปัญหาเชิงจริยธรรมอย่างหนึ่งของมนุษย์โคลนนิ่ง คือ การถูกลดทอนศักยภาพของชีวิตลง ทั้งในส่วนของศักยภาพการดำเนินชีวิตและศักยภาพในการพัฒนาชีวิต เนื่องจากผู้ที่โคลนนิ่งขึ้นมาจักจะเป็นไปเพื่อสนองความต้องการของตนเองในการกิจใดภารกิจหนึ่งนั้นเท่ากับว่าได้กำหนดและควบคุมพันธุกรรมและกำหนดภารกิจไว้เพื่อให้มนุษย์โคลนนิ่งได้ดำเนินไปตามนั้น ซึ่งเป็นการลดทอนศักยภาพของชีวิตมนุษย์โคลนนิ่ง

มนุษย์โคลนนิ่งไม่ใช่กายเดียวกับมนุษย์ต้นแบบ และไม่ใช่จิตดวงเดียวกันด้วย เพราะธรรมชาติของสรรพสิ่งมีการแตกดับอยู่เสมอ สิ่งที่ได้รับมาจากมนุษย์ต้นแบบจึงเป็นเพียงคุณสมบัติทางพันธุกรรม มีการถ่ายทอดพันธุกรรมทางร่างกาย แต่พันธุกรรมต้นแบบเดิมที่ถูกนำมาใช้ได้เสื่อมสลายไปแล้ว มีเพียงเซลล์ใหม่ที่เกิดมาทดแทนเท่านั้น มนุษย์ต้นแบบกับมนุษย์โคลนนิ่งจึงเป็นคนละร่างและคนละจิตกัน มีวิวัฒนาการอย่างเป็นอิสระจากมนุษย์ต้นแบบ และไม่มีพันธะทางวิญญาณต่อกัน มีเพียงสำนักทางจริยธรรมที่ต้องปฏิบัติต่อมนุษย์ต้นแบบในฐานะบุพพการี ส่วนกรรมและกิเลสของมนุษย์ต้นแบบก็ไม่สามารถถ่ายทอดไปสู่มนุษย์โคลนนิ่งได้ แม้ว่ามนุษย์ต้นแบบที่มีจิตใจชั่วร้ายปานใด ก็ไม่ได้ถ่ายทอดความชั่วร้ายทางจิตไปสู่มนุษย์โคลนนิ่ง ถ้าหากมนุษย์โคลนนิ่งอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี ได้รับการอบรมบ่มนิสัยให้มีสัมมาทิฐิ จิตใจของมนุษย์โคลนนิ่งอาจดีกว่าจิตใจของมนุษย์ต้นแบบก็ได้ โดยมนุษย์โคลนนิ่งจึงไม่ควรถูกจำกัดหรือลดทอนศักยภาพในชีวิต เพราะศักยภาพของมนุษย์มีศักยภาพล้นเหลือในการพัฒนาตนเอง

5. ชีวจริยธรรมว่าด้วยศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

ความเป็นมนุษย์ของมนุษย์โคลนนิ่งก็เหมือนกับมนุษย์ทั่วไป คำว่า “มนุษย์เป็นภาษาสันสกฤต ตรงกับภาษาบาลีว่า มนุส คำว่า มนุส แยกศัพท์เป็น มน+อุส โดย มน แปลว่า ใจ อุส แปลว่า สูง มนุษย์จึงหมายถึงผู้มีใจสูง (พิน ดอกบัว, 2543, น.32) หรือสัตว์ที่รู้จักใช้เหตุผล (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น.879) ความเป็นมนุษย์จึงไม่ใช่แค่ปัจจัยในทางกายภาพเท่านั้น แต่สิ่งสำคัญจะต้องเป็นผู้ที่มีคุณธรรมและจิตใจสูงกว่าสัตว์ทั่วไป ธรรมชาติของชีวิตมีสภาพเป็นการหลอมรวมกันเข้าของรูปกับนาม เป็นส่วนที่เป็นร่างกายกับส่วนที่เป็นจิตวิญญาณ ธรรมชาติของกายคือความเป็นรูปร่างและรับสัมผัส ส่วนธรรมชาติของจิตคือการรู้อารมณ์ที่มากระทบ การหยั่งรู้หรือสั่งสมอารมณ์ ธรรมชาติที่สั่งสมบุญหรือบาป สภาพชีวิตมนุษย์จึงเป็นกระบวนการดำรงอยู่ของกายและจิต ไม่ว่ามนุษย์ที่เกิดเองตามธรรมชาติหรือ มนุษย์ที่เกิดจากกระบวนการโคลนนิ่ง ก็มีองค์ประกอบจากส่วนที่เป็นกายและจิต แต่คุณสมบัติของกายขึ้นอยู่กับพันธุกรรม การดูแลรักษา อยู่ในสิ่งแวดล้อมและสังคมที่เหมาะสมต่อการดำรงชีพ มีการบริโภคปัจจัย 4 ที่เกื้อกูลต่อร่างกาย และการฝึกทักษะทางร่างกายหรือการออกกำลังกาย ส่วนจิตก็จะมี ความแตกต่างกันตามจริตินิสัยที่ได้รับการสั่งสมมาจากอดีต และสภาพแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อจิตใจ ประกอบกับการอบรมสั่งสอนในปัจจุบัน ดังนั้น มนุษย์โคลนนิ่งจึงไม่ใช่มนุษย์สายพันธุ์พิเศษจากมนุษย์ทั่วไป แม้ว่าจะกระบวนการเกิดที่แตกต่างจากคนทั่วไป และได้รับอิทธิพลของรหัสพันธุกรรมจากมนุษย์ต้นแบบก็ตาม แต่ก็นำไปฝังในผืนมดลูกเพื่อให้มีวิวัฒนาการในครรภ์ โดยสิ่งแวดล้อมในครรภ์จึงเป็นตัวแปรสำคัญในการกำหนดลักษณะของมนุษย์โคลนนิ่ง เช่น เจ้าของครรภ์เป็นโรคบางอย่างที่ถ่ายทอดทางพันธุกรรมให้กับมนุษย์โคลนนิ่งด้วย แม้ว่าการโคลนนิ่งจะทำให้ได้มนุษย์ที่มีลักษณะทางกายภาพเหมือนมนุษย์ต้นแบบก็ตาม แต่สิ่งที่ทำให้

มนุษย์โคลนนิ่งแตกต่างจากมนุษย์ต้นแบบก็คือพันธุกรรมเพิ่มเติมที่ได้จากแม่อุ้มบุญ ซึ่งจะเป็นพันธุกรรมแฝงอยู่ในมนุษย์โคลนนิ่ง ส่วนจิตใจก็อยู่ที่อนุสัยที่สั่งสมไว้ในอดีต สิ่งแวดล้อมและการอบรมสั่งสอนในปัจจุบัน ดังนั้น ชีวจริยธรรมว่าด้วยศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของมนุษย์โคลนนิ่งจึงควรได้รับการเคารพและไม่ถูกละเมิด โดยการตัดสินคุณค่าของมนุษย์ไม่ได้ตัดสินกันที่การกำเนิดหรือลักษณะทางพันธุกรรม แต่ตัดสินที่การกระทำของแต่ละคน (จริยธรรม) การมีจิตใจสูง (คุณธรรม) และการมีเหตุผลสร้างสรรค์ (ปัญญาประดิษฐ์) ไม่ว่าจะเป็นมนุษย์โคลนนิ่งหรือมนุษย์ที่เกิดตามธรรมชาติก็ตาม ล้วนมีสภาพและศักดิ์ศรีเท่าเทียมกับมนุษย์ทั่วไป

6. ชีวจริยธรรมมนุษย์โคลนนิ่งเชิงสังคมวิทยา

ก่อนที่จะมีเทคโนโลยีการโคลนนิ่ง มนุษย์ได้มีการคัดเลือกทางพันธุกรรมมาก่อนแล้ว ในแง่ของสังคมวิทยา มนุษย์สามารถคัดเลือกสายพันธุ์ได้ โดยการเลือกคู่ครองที่มีลักษณะตามต้องการ เช่น พ่อกับแม่เป็นคนหน้าตาสวยและรูปหล่อ ลูกก็จะมีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน หรือพ่อแม่มีผิวดำ ลูกก็จะมีผิวดำเหมือนพ่อแม่ และพ่อแม่เป็นนักกีฬา มีการออกกำลังกายและดูแลสุขภาพตัวเองอยู่เสมอ ลูกก็จะเป็นคนที่มีร่างกายแข็งแรง ซึ่งแสดงให้เห็นว่ามนุษย์สามารถคัดเลือกพันธุกรรมได้ตามธรรมชาติในทางสังคมวิทยา แต่ในทางชีววิทยาสามารถคัดเลือกสายพันธุ์ได้ด้วยวิธีการทางการแพทย์ ซึ่งเป็นการคัดเลือกพันธุกรรมโดยเลือกเซลล์ของบุคคลอันมีลักษณะตามต้องการแล้วนำมาเพาะเลี้ยงเป็นตัวอ่อน เมื่อเป็นตัวอ่อนแล้วก็สามารถนำมาใช้ประโยชน์ทางการแพทย์เพื่อใช้ในการรักษาโรค หรือจะใช้ในการสร้างชีวิตใหม่ขึ้นมา ในมุมมองของศาสนาพุทธเห็นว่าคุณลักษณะที่คล้ายกันมีอภิมงคลประกอบหนึ่งคือกรรม เพราะกรรมเป็นตัวกำหนดว่าบุคคลที่จะเป็นต้นแบบของพันธุกรรมเป็นใคร โดยเฉพาะคนที่เป็พ่อแม่ลูกก็จะเป็นผู้เคยทำกรรมร่วมกันมาก่อน กรรมจึงเป็นส่วนที่กำหนดลักษณะทางพันธุกรรมที่สำคัญ เช่น ความเชื่อที่ว่าคนที่เกิดมาสวยหรือหล่อเพราะว่าในอดีตชาติเป็นคนหมั่นรักษาศีลอยู่เป็นประจำ ส่งผลให้ชาตินี้เกิดมาสวยและหล่อ มีผิวพรรณผ่องใส เป็นต้น แม้ว่ามนุษย์โคลนนิ่งจะถูกเลือกสรรพันธุกรรมมาแล้ว แต่ในทางสังคมวิทยาแล้วมนุษย์โคลนนิ่งก็จะถูกคัดสรรโดยสังคม แม้ว่าจะมีพันธุกรรมที่ดีมาแล้วก็ไม่ใช่ว่าสังคมจะเห็นชอบตามนั้น เนื่องจากแต่ละสังคมก็จะมีค่านิยมและวัฒนธรรมที่แตกต่างกันไป ปัญหาเชิงชีวจริยธรรมจึงอยู่ที่ว่ามนุษย์โคลนนิ่งจะมีสถานภาพทางสังคมอย่างไร จะได้รับการยอมรับจากสังคมหรือไม่ หรืออาจถูกมองเป็นมนุษย์แปลกปลอมของสังคมก็ได้ ซึ่งก็จะกระทบต่อบทบาทหน้าที่ของมนุษย์โคลนนิ่งด้วย และอาจถูกปฏิบัติอย่างไม่เท่าเทียมกับคนในสังคม โดยมาตรฐานทางชีวจริยธรรมในเชิงสังคมวิทยา คือ การเคารพสิทธิในชีวิต การไม่ทำร้ายกัน การเคารพกฎเกณฑ์ทางสังคม และการมีปฏิสัมพันธ์โดยมีจุดหมายร่วมกัน ซึ่งมนุษย์โคลนนิ่งจะต้องได้รับการปฏิบัติต่อสังคมเหมือนกัน

7. ชีวจริยธรรมว่าด้วยการป้องกันการค้ำมนุษย์

ในอนาคตการโคลนนิ่งจะไม่จำกัดอยู่ในวัตถุประสงค์เพื่อการรักษาและเพื่อสร้างชีวิตใหม่เท่านั้น แต่จะมีเจตนาแอบแฝงหลายรูปแบบ หนึ่งในนั้นจะเป็นการโคลนนิ่งในเชิงธุรกิจ เช่น การโคลนนิ่งเพื่อสร้างอะไหล่มนุษย์ การโคลนนิ่งเพื่อสร้างตัวอ่อนออกจำหน่าย การตั้งองค์กรขึ้นมาเพื่อรับจ้างโคลนนิ่งโดยเฉพาะ ซึ่งจะทำให้มนุษย์เป็นเสมือนสินค้าหรือวัตถุทางการค้ารูปแบบหนึ่ง โดยจะต้องมีการร่วมกันวางหลักชีวจริยธรรมเพื่อป้องกันการค้ำมนุษย์ในรูปของการโคลนนิ่ง

บทสรุป

ปัจจุบันการโคลนนิ่งมนุษย์จะเกิดขึ้นหรือไม่ก็ตาม แต่ในอนาคตจะมีการทำโคลนนิ่งมนุษย์อย่างแน่นอน ซึ่งปัจจุบันก็มีข้อถกเถียงกันว่าการแอบโคลนนิ่งมนุษย์ได้แล้ว แต่ยังเป็นการแอบทำอย่างลับๆ โดยเป็นไปตามวิวัฒนาการของมนุษย์ ซึ่งจะมีทั้งฝ่ายที่เห็นด้วยและฝ่ายที่คัดค้าน โดยฝ่ายที่เห็นด้วยก็อ้างว่าเป็นการพัฒนาในเชิงพันธุวิศวกรรมเพื่อจะเป็นประโยชน์ต่อมนุษยชาติ แต่ฝ่ายที่คัดค้านก็จะมีเหตุผลด้วยความปลอดภัยและการขัดจริยธรรม แต่หากประเทศใดมีกฎหมายอนุญาตให้มีการโคลนนิ่งมนุษย์ได้ในอนาคต ก็จะมีปัญหาถกเถียงกันในเชิงชีวจริยธรรม (bioethics) ซึ่งเป็นการปฏิบัติต่อสิ่งมีชีวิตอย่างมีคุณธรรม ไม่ทำร้าย หรือทำอันตรายต่อสัตว์หรือมนุษย์ โดยบทความนี้ได้นำเสนอชีวจริยธรรมในการโคลนนิ่งมนุษย์ 7 ด้าน ได้แก่ 1) ชีวจริยธรรมการกำเนิดมนุษย์โคลนนิ่ง คือ การได้มาซึ่งสารพันธุกรรมจะต้องได้รับความยินยอมจากเจ้าของโดยชอบธรรม กระบวนการสร้างตัวอ่อนจะต้องมีมาตรฐานความปลอดภัยสูง และจะต้องไม่มีการทำลายตัวอ่อน 2) ชีวจริยธรรม ว่าด้วยส่วนประกอบของชีวิตมนุษย์โคลนนิ่ง โดยกระบวนการโคลนนิ่งจะต้องไม่ทำลายหรือทำให้ส่วนประกอบของมนุษย์โคลนนิ่งบกพร่องหรือเสียหาย 3) ชีวจริยธรรมว่าด้วยเสรีภาพในการเลือกทางเดินของชีวิต โดยจะต้องไม่จำกัดเสรีภาพในการเลือกทางเดินของมนุษย์โคลนนิ่ง เพื่อไม่ให้มนุษย์โคลนนิ่งสูญเสียเสรีภาพให้ตกอยู่ภายใต้การควบคุมของมนุษย์ต้นแบบ 4) จริยธรรมว่าด้วยการลดทอนศักยภาพของชีวิตมนุษย์ โดยจะต้องไม่ลดทอนศักยภาพในการดำเนินชีวิตและศักยภาพ ในการพัฒนาชีวิตของมนุษย์โคลนนิ่ง 5) ชีวจริยธรรมว่าด้วยศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นการกำเนิดของมนุษย์จะมาจากกระบวนการใดก็มีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกัน ซึ่งมนุษย์สมควรได้รับและปฏิบัติต่อกันอย่างสมศักดิ์ศรีในฐานะมนุษย์ด้วยกัน 6) ชีวจริยธรรมมนุษย์โคลนนิ่งเชิงสังคมวิทยา โดยมนุษย์โคลนนิ่งและมนุษย์ทั่วไปสมควรได้รับการปฏิบัติต่อกันอย่างเท่าเทียมในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคม และไม่ควรถูกกระทำร้ายในทุกรณ 7) ชีวจริยธรรมว่าด้วยการป้องกันการค้ามนุษย์ โดยไม่ใช่มนุษย์โคลนนิ่งเป็นสินค้าหรือวัตถุทางการค้า ดังนั้น ชีวจริยธรรมจึงเป็นตัวควบคุมการโคลนนิ่งให้เป็นไปอย่างสร้างสรรค์และไม่ก่อให้เกิดปัญหาหรือผลกระทบต่อมนุษยชาติต่อไป

บรรณานุกรม

- คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. (2549). *มนุษย์กับการใช้เหตุผล*. มหาสารคาม: หจก. อภิชาติการพิมพ์.
- นำชัย ชีววรรณ. (2551). *สเต็มเซลล์*. กรุงเทพฯ: สารคดี.
- บรรจบ บรรณรุจิ. (2537). *จิต มโน ญาณ* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ:ธรรมสภา.
- บุญย นิลเกษ. (2552). *มหัศจรรย์ความเป็นจริงของชีวิต*. กรุงเทพฯ: เลียงเชียง.
- ประเสริฐ ผลิผลการพิมพ์. (2549). *สเต็มเซลล์ ดีเอ็นเอและชีวจริยธรรม*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- พระเทพโสภณ (ประยูร ธมมจิตโต) และคณะ. (2545). *พระพุทธศาสนากับวิทยาการโลกยุคใหม่*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

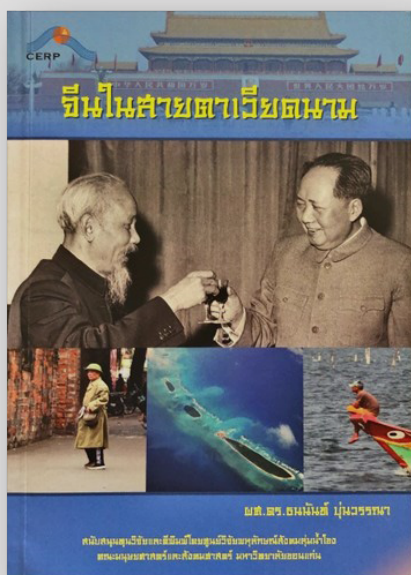
- พระมหาอำนาจ โปราณภาณี. (2546). *สากลธรรม*. กรุงเทพฯ: สื่อตะวัน จำกัด.
- พิน ดอกบัว. (2543). *แนวความคิดเกี่ยวกับสังสารวัฏ: การเวียนว่ายตายเกิดในพระพุทธศาสนา* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โสภณการพิมพ์.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย. ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ยงยุทธ์ วิริยยุทธังกูร. (ม.ป.พ.). *พุทธศาสนากับจุดยืน*. กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ.
- ยงยุทธ์ ยุทธวงศ์และศุภชัย หล่อโลหการ. (2547). *โคลนนิ่ง เทคโนโลยีสะท้านโลก* (พิมพ์ครั้งที่ 2). ปทุมธานี: สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์.
- สิทธิ์ บุตรอินทร์. (2532). *มนุษย์นิยม*. กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พรีนติ้งเฮ้าส์.
- Brennan, J.R. (1985). *Pattern of Human Heredity: An Introduction to Human Genetics*. Prentice Hall. New Jersey.

บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review)

ศิวก ราชชมภู*
(Siwakorn Ratchompoo)

ธนันท์ บุนวรรณา. (2564). *จีนในสายตาเวียดนาม*. ขอนแก่น: ศูนย์วิจัยพหุลักษณะสังคมลุ่มน้ำโขง คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

หนังสือ “จีนในสายตาเวียดนาม” เป็นผลงานวิจัยทางด้านประวัติศาสตร์เวียดนามของผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนันท์ บุนวรรณา อาจารย์ประจำหลักสูตรปริญญาตรี สาขาวิชาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา และหลักสูตรปริญญาโท สาขาวิชาลุ่มน้ำโขงศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น จุดเด่นที่สำคัญของหนังสือเล่มนี้ คือ เอกสารหลักฐานที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์ได้มาจากการเก็บรวบรวมเมื่อครั้งที่ผู้เขียนทำปริญญาเอกในประเทศเวียดนาม เช่น สมุดปกขาวของกระทรวงต่างประเทศเวียดนาม เรื่อง ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเวียดนาม-จีน เมื่อ 30 ปีที่ผ่านมา (Sự Thật Về Việt Nam-Trung Quốc

Trong 30 Năm Qua) และบทสัมภาษณ์ของเหงียนโค๊ต รัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศเวียดนามในขณะนั้น ซึ่งได้ถือว่าเอกสารข้างต้นเป็นหลักฐานชั้นต้นที่ผลิตโดยพรรคคอมมิวนิสต์และรัฐบาลเวียดนาม รวมถึงพงศาวดารเวียดนามเล่มต่าง ๆ ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นเอกสารหลักฐานเก่าและหาได้ยากยิ่งสำหรับนักวิจัยประวัติศาสตร์เวียดนามในประเทศไทย จุดมุ่งหมายของหนังสือเล่มนี้คือ นำเสนอความเข้าใจและการรับรู้ที่เวียดนามมีต่อจีนโดยให้ความสำคัญกับมิติทางการเมืองและเศรษฐกิจนับตั้งแต่ยุคก่อนฝรั่งเศสปกครองหรือราว 179 ปีก่อนคริสต์ศักราชจนถึง ค.ศ. 2013 หนังสือมีทั้งหมด 260 หน้า เกณฑ์การแบ่งโครงสร้างเนื้อหาอาศัยบริบทและจุดเปลี่ยนสำคัญในแต่ละช่วงเวลาทางประวัติศาสตร์ของเวียดนาม โดยแบ่งออกเป็น 6 บท บทแรกเป็นส่วนของบทนำและระเบียบวิธีวิจัย บทที่ 2 จีนในมุมมองของเวียดนามช่วงก่อนฝรั่งเศสปกครอง บทที่ 3 จีนในมุมมองของเวียดนาม ปี ค.ศ. 1884 - 1975 บทที่ 4 จีนในมุมมองของเวียดนาม ปี ค.ศ. 1975 - 1986 บทที่ 5 จีนในมุมมองของเวียดนามปี ค.ศ. 1986 - 2013 และบทสุดท้ายเป็นบทสรุปและเสนอแนะ

* นักวิจัยศูนย์วิจัยพหุลักษณะสังคมลุ่มน้ำโขง คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
(Researcher Center for Research on Plurality in the Mekong Region (CERP), Faculty of Humanities and Social Science, Khon Kaen University, email: siwakorn.r@kku.ac.th)

บทที่ 2 ธนันทพิทยายมนำเสนอมุมมองของเวียดนามต่อจีนในช่วงก่อนการเข้ามาปกครองของฝรั่งเศส (179 ปีก่อนคริสต์ศักราช - ค.ศ. 1884) เนื้อหาในบทนี้ใช้เอกสารประวัติศาสตร์ประเภทพงศาวดารไต่เหวียตสี่ก๊ก (Đại Việt Sử Ký) ได้นำมถักหลุก (Đại Nam thực lục) หนังสือประวัติศาสตร์เวียดนามร่วมสมัย บทความวิชาการในวารสารวิจัยจีน และงานวิชาการอื่น ๆ ในการวิเคราะห์ ธนันทพิทยายมนำเสนอผ่านแนวคิดสำคัญ คือ พิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างเวียดนามและจีนผ่านวาทกรรมที่ปรากฏอยู่ในงานเขียนของนักวิชาการเวียดนามได้แก่ “*Núi liền núi, sông liền sông*” ที่แปลว่าภูเขาเชื่อมภูเขาและแม่น้ำเชื่อมแม่น้ำ โดยธนันทพิทยายมนำเสนอว่าจากลักษณะภูมิศาสตร์ดังกล่าวส่งผลให้เกิดปฏิสัมพันธ์อันยาวนานระหว่างเวียดนามและจีน นอกจากนี้ ธนันทพิทยายมนำเสนอว่าความสัมพันธ์ระหว่างเวียดนามและจีนให้เห็นชัดเจนมากขึ้นภายใต้กรอบคิดสำคัญที่เรียกว่า “จีนเป็นศูนย์กลางของโลก” หรือ “จงกว่อ” ซึ่งส่งผลให้ความสัมพันธ์ที่เวียดนามมีต่อจีนดำเนินไปภายใต้เงื่อนไขของการเป็นรัฐบริวาร (ดูเพิ่มเติม Insun, Y., 2009) อย่างไรก็ตาม สิ่งที่ธนันทพิทยายมนำเสนอให้เห็นก็คือเวียดนามมองความสัมพันธ์ในห้วงเวลาดังกล่าวที่จีนเป็นภัยคุกคามและประทับตราจีนในฐานะผู้ยึดครองเวียดนาม (Xâm Chiếm) ดังจะเห็นได้จากการกล่าวถึงเจียวต้า (Triệu Đà) ในฐานะผู้รุกรานจากทางเหนือ (Thời Bắc thuộc) ซึ่งกลายเป็นต้นเหตุสำคัญที่เวียดนามต้องตกอยู่ภายใต้การปกครองของจีนยาวนานหลายศตวรรษ (นับตั้งแต่ราชวงศ์ฮั่น-ราชวงศ์ถัง) ช่วงเวลาดังกล่าวจีนได้พยายามใช้นโยบายกลืนชาติเวียดนาม (Đồng hóa dân tộc) ผ่านวัฒนธรรม โดยเฉพาะภาษาและตัวอักษร ส่วนนี้ธนันทพิทยายมนำเสนอที่แตกต่างกันระหว่างนักวิชาการเวียดนามหลายคนกับโจเซฟ บัตตินเจอร์ ที่ปรากฏในหนังสือคลาสสิก ซึ่งแปลโดยเพ็ชร สุมิตร (2522) โดยเขามองว่าการพยายามยึดเหนี่ยวทางวัฒนธรรมที่จีนกระทำกลับสร้างความตระหนักรู้ให้กับคนเวียดนามได้เป็นอย่างดี ดังนั้น การที่จีนต้องการ “แปลงเวียดนามให้เป็นจีน” จึงกลายเป็นแรงกระตุ้นทางวัฒนธรรมให้แก่ชาวเวียดนามส่งผลให้ตัวตนของชาวเวียดนามก่อตัวขึ้น (ดูเพิ่มเติม โจเซฟ บัตตินเจอร์, 2522) อย่างไรก็ตาม นโยบายดังกล่าวและการปกครองชุดนี้ได้ส่งผลให้เกิดการต่อต้านและนำมาสู่การปลดแอกจากจีนในปี ค.ศ. 938 (ภายหลังจีนได้กลับเข้ามามีอิทธิพลและปกครองเวียดนามอีกครั้งในช่วงราชวงศ์หมิง) ซึ่งธนันทพิทยายมนำเสนอว่าช่วงดังกล่าวผ่านงานเขียนยุคหลังที่ได้รับการผลิตจากรัฐเวียดนาม เช่น หนังสือแบบเรียนประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ และหนังสือประวัติศาสตร์เวียดนามโดยสังเขป มุมมองต่อจีนถูกนำเสนออีกครั้งในช่วงราชสำนักเหงวียนซึ่งตรงกับจีนในช่วงการปกครองของราชวงศ์ชิง ธนันทพิทยายมนำเสนอว่าการรับรู้และทัศนะของเวียดนามที่มีต่อจีนเริ่มก่อตัวขึ้นจากบริบทภายนอกที่เปลี่ยนแปลงไปสู่การทำสงครามเพื่อแสวงหาตลาดกระจายสินค้าของประเทศทุนนิยมตะวันตก ขณะที่ผลจากบริบทดังกล่าวทำให้ราชสำนักเหงวียนเลือกที่จะใช้นโยบายปิดกั้นตนเอง แต่ทว่าเลือกที่จะทำการค้ากับประเทศในภูมิภาคฝั่งตะวันออก ธนันทพิทยายมนำเสนอเหตุการณ์ช่วงนี้ผ่านงานเขียนทางวิชาการเวียดนามหลายคนว่าเวียดนามเลือกทำการค้ากับจีนด้วยเหตุผลทางเศรษฐกิจที่ตนเป็นฝ่ายได้เปรียบและมีความมีเสถียรภาพด้านความมั่นคงระหว่างเวียดนามและจีน ข้อเสนอสำคัญในบทนี้คือ มุมมองที่เวียดนามมีต่อจีนในยุคศักดินามีทั้งภาพเชิงบวกและลบขึ้นอยู่กับบริบท โดยธนันทพิทยายมนำเสนอว่าสร้างข้อถกเถียงสำคัญจากมุมมองของเวียดนามที่ส่วนใหญ่แสดงทัศนะต่อจีนในเชิงลบ ขณะเดียวกันก็มีงานศึกษาจากตะวันตก รวมถึงไทยที่ให้ความสำคัญที่แตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นนโยบายกลืนชาติหรือแม้แต่การทำสงคราม (ดูเพิ่มเติม สวีอิน หลิว, 2018 และโจเซฟ บัตตินเจอร์, 2522)

บทที่ 3 พูดถึงจีนในมุมมองเวียดนามช่วง ค.ศ. 1884 - 1975 โดยแบ่งการนำเสนอเป็นสามประเด็น ได้แก่ ประเด็นแรก บริบทความสัมพันธ์ระหว่างเวียดนาม-จีนช่วงการปกครองโดยฝรั่งเศส ถึงชัยชนะที่สมบูรณ์เวียดนามเป็นพวในปี ค.ศ. 1954 และบริบทช่วงมีการแยกระหว่างเวียดนามเหนือ-ใต้ และการเข้ามาของสหรัฐอเมริกาถึงปี ค.ศ. 1975 ประเด็นที่สอง มุมมองของเวียดนามต่อจีนสองช่วง คือ ค.ศ. 1884 - 1945 และ ค.ศ. 1945 - 1975 และประเด็นสุดท้ายคือส่วนสรุปท้ายบท เนื้อหาในบทนี้ได้นำเอาเอกสารประเภทหนังสือ วิทยานิพนธ์และบทความของนักวิชาการเวียดนามที่ตีพิมพ์ในวารสาร Nghiên cứu Trung Quốc มาใช้ในการวิเคราะห์ ธนันท์เริ่มต้นด้วยการกล่าวถึงบริบททางประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างเวียดนาม-จีน ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1884 - 1954 อาจกล่าวได้ว่าช่วงเวลาเดียวกันนี้เวียดนามและจีนต่างก็มีปัญหาที่ต้องจัดการร่วมกันทั้งการเข้ามาของชาติมหาอำนาจตะวันตกเพื่อยึดครองดินแดนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และการปฏิวัติเพื่อเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองของจีน ธนันท์ได้ให้ภาพรวมเกี่ยวกับการทำสงครามเพื่อต่อต้านฝรั่งเศสของขบวนการเคลื่อนไหวชาตินิยมเวียดนาม โดยเฉพาะการขับเน้นให้สำคัญของจีนในยุคโฮจิมินห์หรือเหงียนไอคิว (Nguyễn Ái Quốc) ที่ถูกมองว่าเป็นชาติที่มีเป้าหมายร่วมกันกับเวียดนาม ทั้งอุดมการณ์การเมืองที่เป็นคอมมิวนิสต์และการปลดแอกตัวเองออกจากการกดขี่ของชาติตะวันตก ธนันท์พยายามอธิบายทัศนคติที่แปรเปลี่ยนไปของเวียดนามต่อจีนในช่วงเวลาดังกล่าวผ่านถ้อยคำ “พี่น้อง” (Anh em) “สหาย” (Đồng chí) และ “เพื่อนบ้าน” (Láng Giềng) ซึ่งสะท้อนผ่านงานเขียนของนักวิชาการเวียดนาม รวมทั้งโฮจิมินห์ที่มีบทบาทสำคัญในยุคสร้างชาติและการประกาศเอกราชในเวลาต่อมา ภาพของจีนในสายตาเวียดนามที่ธนันท์นำเสนอข้างต้นถูกหล่อหลอมขึ้นจากความช่วยเหลือทางการเมืองที่ต่างฝ่ายต่างตอบแทนกันและกันในห้วงเวลาแห่งความทุกข์ยาก โดยธนันท์ได้ชี้ให้เห็นประเด็นดังกล่าวผ่านการที่จีนประกาศรับรองเอกราชของเวียดนามภายใต้การนำของโฮจิมินห์ในวันที่ 18 มกราคม ค.ศ. 1950 ในขณะที่ก่อนหน้านี้เพียงสามวันเวียดนามใต้ให้การรับรองสาธารณรัฐประชาชนจีนภายใต้การนำของรัฐบาลพรรคคอมมิวนิสต์ ธนันท์ได้ย้ำภาพดังกล่าวผ่านหลักการ “ช่วยจีนเหมือนช่วยเรา” ของเวียดนาม ซึ่งเป็นการให้ความช่วยเหลือจีนต่อสู้กับกองทัพเจียงไคเช็คที่ตึงตึง ข้อเสนอสำคัญก็คือ ธนันท์มองว่าภาพของจีนในสายตาเวียดนามถูกประกอบสร้างผ่านทัศนคติของโฮจิมินห์ (ที่ยึดโยงกับจีน) และถูกผลิตซ้ำโดยนักวิชาการเวียดนามจำนวนมากซึ่งเป็นการตอกย้ำภาพความเป็นพี่น้อง สหาย และเพื่อนบ้านระหว่างกันนั่นเอง

อย่างไรก็ตาม แม้บริบทความสัมพันธ์ระหว่างเวียดนามและจีนช่วง ปี ค.ศ. 1954 - 1975 จะมีลักษณะลุ่ม ๆ ดอน ๆ อันเนื่องมาจากการหันไปให้ความสำคัญกับสหภาพโซเวียตของเวียดนาม โดยมีเงื่อนไขสำคัญจากสงครามเวียดนามที่ทวีความรุนแรงส่งผลให้เวียดนามเหนือจำเป็นต้องจัดหาอาวุธยุทโธปกรณ์ที่ทันสมัยและมีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งสหภาพโซเวียตสามารถตอบสนองความต้องการนี้ได้ดีกว่าจีน ขณะเดียวกันความสัมพันธ์ระหว่างเวียดนามและจีนก็ยังคงดำเนินต่อไป แม้ว่าภายหลังจีนเริ่มปรับความเข้าใจกับสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นศัตรูผู้แทรกแซงการเมืองและก่อสงครามขึ้นในเวียดนามก็ตาม ทว่าจุดที่น่าสนใจคือ ธนันท์กลับพยายามชี้ให้เห็นว่าผลงานที่ถูกผลิตขึ้นโดยนักวิชาการเวียดนามจำนวนมากกลับมองจีนในฐานะ “ผู้ให้ความช่วยเหลือเวียดนาม” ทำให้ภาพของจีนในช่วงเวลานี้ถูกนำเสนอออกมาในเชิงบวก ซึ่งสอดคล้องกับงานศึกษาที่ถูกผลิตโดยนักวิชาการต่างประเทศ

บทที่ 4 กล่าวถึงมุมมองที่เวียดนามมีต่อจีนช่วง ค.ศ. 1975 - 1986 โดยใช้ข้อมูลจากสมุดปกขาว ค.ศ. 1979 และบทสัมภาษณ์นายเหงียนเกออีค รัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศเวียดนาม ค.ศ. 1981 ธนันทน์เริ่มต้นด้วยการกล่าวถึงบริบทสำคัญในช่วงเวลาดังกล่าวโดยเฉพาะความพยายามที่จะชี้ให้เห็นถึงจุดพลิกผันของความขัดแย้งที่เด่นชัดมากขึ้นระหว่างเวียดนามและจีนช่วงหลัง ค.ศ. 1975 เป็นต้นมา โดยที่ต่างฝ่ายต่างมองกันเป็นศัตรู ซึ่งเวียดนามได้จัดวางตำแหน่งแห่งที่จีนในฐานะศัตรูตัวฉกาจแทนที่สหรัฐอเมริกาหลังจากที่เวียดนามเองสามารถเอาชนะประเทศมหาอำนาจดังกล่าวลงได้ ธนันทน์พยายามชี้ให้เห็นว่าเงื่อนไขสำคัญที่ส่งผลให้เกิดความไม่ลงรอยกันจนนำมาสู่ความเป็นปฏิปักษ์ระหว่างเวียดนามและจีนมีจุดเริ่มจากการที่จีนหันมาปรับความสัมพันธ์ทางการทูตกับสหรัฐอเมริกาแทนที่จะยืนเคียงข้างเวียดนามที่กำลังบอบช้ำจากการทำสงครามกับสหรัฐ เวียดนามจึงเกิดความหวาดระแวงจีนนับตั้งแต่นั้นมา อนึ่ง ช่วงเวลาที่สงครามเวียดนามยังคุกรุ่น กลุ่มผู้จีนได้เริ่มตั้งคำถามกับการให้ความช่วยเหลือเวียดนาม ขณะเดียวกัน จากความหวาดระแวงที่เกิดขึ้นและการที่เวียดนามมองจีนว่ากำลังหักหลังตนทำให้เวียดนามจำเป็นต้องหันไปให้ความสำคัญกับสหภาพโซเวียต (สหภาพโซเวียตเริ่มไม่ลงรอยและขัดแย้งกับจีนช่วงปลายทศวรรษ ที่ 1950) ซึ่งต่อมาได้ให้กับสนับสนุนเวียดนามอย่างมากในการทำสงครามกับสหรัฐอเมริกาส่งผลให้จีนกังวลเรื่องอิทธิพลของสหภาพโซเวียตในภูมิภาคมากยิ่งขึ้น และการที่เวียดนามส่งกองกำลังเข้าบุกยึดกัมพูชา (รัฐบาลพลพต) โดยมีสหภาพโซเวียตให้กับสนับสนุน ซึ่งการกระทำดังกล่าวมีเสียงคัดค้านจากหลายประเทศโดยมองว่าเป็นภัยคุกคามความมั่นคง และจีนได้ส่งทหารเข้ามาทำสงครามสั่งสอนเวียดนามจากการรุกรานกัมพูชาดังกล่าวในปี ค.ศ. 1979 จึงกลายเป็นจุดแตกหักที่ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างเวียดนามและจีนขาดสะบั้นลง อย่างไรก็ดี ข้อเสนอสำคัญที่ธนันทน์เลือกหยิบยกมานั้นเป็นสิ่งที่สะท้อนผ่านเอกสารสำคัญสองชิ้น คือ Sự Thật Về Việt Nam-Trung Quốc Trong 30 Năm Qua และบทสัมภาษณ์ของเหงียนโคอีค โดยนักวิชาการไทยสองท่าน ได้แก่ ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และไกรศักดิ์ ชุณหวิธน์ เมื่อวันที่ 25 มีนาคม ค.ศ. 1981 สำหรับเอกสารชุดแรกถูกมองว่ามีวัตถุประสงค์การตีพิมพ์เพื่อตอบโต้การกระทำของจีนในปี ค.ศ. 1979 มีทั้งหมด 112 หน้า ซึ่งธนันทน์อธิบายเนื้อหาที่ปรากฏทศนะเกี่ยวกับจีนในเอกสารดังกล่าวว่าสามารถแบ่งได้เป็นสองประเด็น ประเด็นแรกคือ ความพยายามในการขยายอำนาจเหนือชาติอื่น (Bánh trường đại dân tộc) และยุทธศาสตร์ครองความเป็นเจ้า (Bá quyền nước lớn) ประเด็นสุดท้ายเป็นความพยายามของเวียดนามในการอธิบายว่าจีนทรยศเวียดนาม (Phản Bội) อย่างไร (มีเนื้อหา 90 หน้า จากทั้งหมด 112 หน้า) ซึ่งเอกสารชิ้นนี้สอดคล้องกับการให้ภาพจีนผ่านเอกสารชิ้นต่อมา คือบทสัมภาษณ์ของเหงียนโคอีค ค.ศ.1981 ซึ่งธนันทน์ได้เลือกหยิบยกคำถามเรื่องความเห็นเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับเวียดนาม ค.ศ. 1981 มาใช้ในการสองสะท้อนทศนะเวียดนาม ซึ่งมีการกล่าวพาดพิงจีนในฐานะ “ศัตรูผู้ทรยศ” ผ่านบทสัมภาษณ์ดังกล่าวอย่างเปิดเผย โดยเหงียนโคอีคมองจีนว่าเป็น “ผู้เผ่าอำนาจปักกิ่ง” และพยายามแผ่ขยายอิทธิพลเข้ามาในภูมิภาคนี้ ข้อเสนอสำคัญของบทนี้คือทศนะของเวียดนามที่เฝ้ามองจีนในช่วงทศวรรษ 1970 เปลี่ยนไปจากช่วงก่อนหน้านี้ที่มองจีนในฐานะเพื่อนและสหาย โดยธนันทน์มองว่าเอกสารทั้งสองชิ้นนี้ได้ทำหน้าที่คลี่คลายมุมมองของพรรคคอมมิวนิสต์และรัฐบาลเวียดนามที่มีต่อจีนได้อย่างชัดเจน

บทที่ 5 ได้นำเสนอมุมมองเวียดนามต่อจีนในยุคเวียดนามหลังโดยเมื่อยจนถึงปี 2013 เอกสารที่ใช้เป็นหนังสือ วิทยานิพนธ์ บทความวิชาการของเวียดนาม โดยส่วนแรกชนนันทพยายามให้ภาพความเชื่อมโยงระหว่างบทที่แล้วถึงสถานการณ์ความตึงเครียดของความสัมพันธ์ระหว่างเวียดนามและจีนหลัง ค.ศ. 1979 อย่างไรก็ตาม ธนันทได้ชี้ให้เห็นถึงจุดเปลี่ยนสำคัญของทั้งสองฝ่ายที่ทำให้หันกลับมาเริ่มฟื้นฟูความสัมพันธ์ระหว่างกันอีกครั้งหลังปี 1986 ซึ่งเวียดนามได้ประกาศนโยบายโดยเม้ย (Đổi Mới) ซึ่งเน้นการปฏิรูปประเทศด้านเศรษฐกิจ และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ โดยเฉพาะการประกาศฟื้นฟูความสัมพันธ์ทางการทูตอย่างเป็นทางการกับจีน ธนันทได้ชี้ให้เห็นว่าปัญหาก็พวชาเป็นเงื่อนไขสำคัญที่สุดของการเข้าสู่กระบวนการพัฒนาความสัมพันธ์ขึ้นปกติ (binh thuòng hóa) นอกจากนี้ ยังได้กล่าวถึงเงื่อนไขสำคัญของจีนผ่านเหตุการณ์ที่จัดรัสเทียนอันเหมิน ในปี 1989 ที่ส่งผลให้จีนต้องเผชิญกับแรงกดดันจากชาติตะวันตกและสหรัฐอเมริกา และกลายเป็นแรงผลักดันสำคัญต่อการปรับท่าทีและการดำเนินนโยบายต่างประเทศของจีนในเวลาต่อมา และนำมาสู่การสถาปนาความสัมพันธ์ขึ้นปกติจีน-เวียดนามในเดือนพฤศจิกายน ปี ค.ศ. 1991 ธนันท ได้ฉายให้เห็นภาพผ่านทัศนะผลงานวิชาการเวียดนามว่าห้วงเวลาของการสร้างสันติภาพระหว่างเวียดนามและจีนนี้ เวียดนามหันกลับมามองจีนคล้ายคลึงกับเมื่อช่วงก่อนปี ค.ศ. 1979 ในฐานะเพื่อนบ้านที่เป็นมิตรกับเวียดนาม ผ่านหลักการการอยู่ร่วมกันในศตวรรษที่ 21 ชื่อว่า “หลักการ 16 ตัวอักษร” (Phương châm 16 chữ) และ “จิตวิญญาณ 4 ดี” (Tinh thần 4 tốt) สำหรับส่วนสุดท้ายธนันทได้นำเสนอมุมมองของเวียดนามที่มีต่อหมู่เกาะในทะเลจีนใต้ “หว่างซา” (พาราเซล) และ “เจื่องซา” (สแปรตลีย์) ข้อเสนอสำคัญที่ธนันทพยายามอธิบายและสะท้อนให้เห็น คือความพยายามของเวียดนามในการสร้างชุดความรู้และวาทกรรมการเป็นเจ้าของหมู่เกาะทั้งสองแห่งนี้ผ่านเอกสารหลักฐานทางประวัติศาสตร์โบราณและงานวิชาการจำนวนมาก และถูกผลิตซ้ำ (ตอกย้ำ) จากหน่วยงานรัฐเพื่อตอบโต้การกล่าวอ้างอำนาจอธิปไตยเหนือหมู่เกาะจากฝั่งจีน และแม้แต่การใช้หลักฐานโบราณของจีนเองแสดงให้เห็นว่าจีนเองก็ไม่เคยเป็นเจ้าของหรือมีอาณาเขตครอบคลุมถึงหมู่พาราเซลและสแปรตลีย์ ซึ่งธนันทเรียกว่าเป็นการนำเอาข้อมูลประวัติศาสตร์ในอดีตมารับใช้ปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

- โจเซฟ บัตตินเจอร์. (2522). *ประวัติศาสตร์การเมืองเวียดนาม*. (เพ็ชรี สุมิตร, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: มูลนิธิตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- ธนันท บุนวรรณา. (2564). *จีนในสายตาเวียดนาม*. ขอนแก่น: ศูนย์วิจัยพหุลักษณะสังคมลุ่มน้ำโขง คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- สวี่อิ่น หลิว. (2561). *การอพยพของชาวยุন্নานเข้าสู่ประเทศลุ่มน้ำโขงในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). สาขาวิชาลุ่มน้ำโขงศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- Insun, Y. (2009). Vietnam-China Relations in the 19th Century: Myth and Reality of the Tributary System. *Journal of Northeast Asian History*, 6(1), 81-117.

ตัวอย่างการเขียนอ้างอิงและบรรณานุกรมตามรูปแบบ APA ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 6

กวินทร์ พิมพ์จันทา *

1. การอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหาเป็นระบบนาม-ปี ให้ข้อมูลผู้แต่ง ปีพิมพ์ และเลขหน้าที่มีข้อความที่อ้างถึง

รูปแบบ (ผู้แต่ง, ปีที่พิมพ์, เลขหน้า) ตัวอย่าง

(เสาวรักษ์ หงส์ไทย, 2561, น. 85)

(Burtch, 2011, p. 26)

กรณีมีการระบุชื่อผู้แต่งในเนื้อหาแล้ว ไม่ต้องใส่ไว้ในวงเล็บท้ายข้อความอีก

รูปแบบ ผู้แต่ง (ปีที่พิมพ์, เลขหน้า) ตัวอย่าง

วชิรวัตต์ อาริยะสิริโชติ (2561, น. 43 - 44)

Moe & Pathranakul (2004, pp. 124 - 128)

กรณีไม่ปรากฏเลขหน้าให้ลงแค่ผู้แต่งกับปีที่พิมพ์ ตัวอย่าง

สุชาติ แสงทอง (2540)

กรณีมีการระบุปีพิมพ์และผู้แต่งในเนื้อหาแล้ว ให้ระบุเฉพาะเลขหน้าที่อ้างถึงในวงเล็บเท่านั้น รูปแบบ ปีที่พิมพ์ ผู้แต่ง (เลขหน้า) ตัวอย่าง

ในปี 2548 วีรศักดิ์ เครือเทพ เห็นว่า “การเกิดขึ้นของนวัตกรรมท้องถิ่นมีหลายรูปแบบโดยท้องถิ่นมีบทบาทต่างกันไป...” (น. 198)

In 1997, According McGrew Anthony , “lines Guidelines of globalization can be summarized in the following characteristics”...

2. การเขียนรายการบรรณานุกรมตามหลักเกณฑ์ APA

2.1 การอ้างอิงจากหนังสือหนังสือ

ผู้เขียน 1 คน รูปแบบ

[ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์). ชื่อเรื่อง (พิมพ์ครั้งที่). สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์] เช่น

เปรมใจ อารีจิตรานุสรณ์. (2548). *ตำราชีวเคมี* (พิมพ์ครั้งที่ 4). ขอนแก่น: ภาควิชาชีวเคมี

มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

จินตนา บุญบงการ. (2556). *สภาพแวดล้อมทางธุรกิจ* (พิมพ์ครั้งที่ 9 ปรับปรุงเพิ่มเติม). กรุงเทพฯ:

สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Pant, K. M. (2004). *Science and technology: Textbook for Class VIII*. New Delhi, India:

National Council of Educational Research and Training.

Jones, C. (2013). *Office markets & public policy*. Chichester, West Sussex: Wiley.

* งานวารสารการเมืองการปกครอง วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ผู้เขียนชาวไทย (เขียนชื่อเป็นภาษาอังกฤษ)

Chatchay Suvannit. (1998). *The integration of AIDS prevention and management into the Primary Health Care System*. Nonthaburi: Office of Primary Health Care.

Sodsri Thaithong. (1992). *Malaria parasites*. Bangkok: Research Division, Chulalongkorn University.

Sunait Chutintaranond, & Than Tun. (1995). *On both sides of the tenasserim range: History of Siamese Burmese relations*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.

ผู้เขียนชาวต่างประเทศ (เขียนชื่อเป็นภาษาไทย)

ไวท์, ไมเคิล. (2547). *ฝรั่งเศสหลังตะวันตก*. กรุงเทพฯ: มติชน.

ครามส, แมนเฟรด. (2555). *เรียนรู้จากพระเจ้าแผ่นดิน* (พิมพ์ครั้งที่ 4). นนทบุรี: กรีนปัญญาญาณ.

ผู้เขียนที่มีอิสริยยศ

ทิพยวดี ปราโมช ณ อยุธยา, คุณหญิง. (2553). *มารยาทยุคใหม่*. กรุงเทพฯ: เนชั่นบุ๊คส์.

ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา. (2555). *ประชุมพระนิพนธ์สรรพความรู้*. กรุงเทพฯ: ศยาม.

นริศรานุวัดติวงศ์, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยา. (2552). *บันทึกเรื่องความรู้ต่าง ๆ* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: มูลนิธิเสถียรโกเศศ - นาคะประทีป.

Prachakij-karacak, Phraya. (1995). *Some languages of Siam translated by David Thomas and Sophana Srichampa*. Bangkok: Institute of Language and Culture for Rural Development. Mahidol University.

ผู้เขียนที่มีสมณศักดิ์

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช (เจริญ สุวฑฺฒโน). (2556). *ญาณสังวรเทศนา*. กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). (2553). *เรื่องเหนือสามัญวิสัย: อธิปฎิภาวนาปริย - เทวดา* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: คณะพระนวกะ รุ่น ม.ย. 2550 วิสาขบูชา.

ไม่ปรากฏชื่อผู้เขียน มีเฉพาะชื่อผู้รวบรวมหรือชื่อบรรณาธิการ

1) กรณีหนังสือมีเฉพาะชื่อผู้รวบรวม หรือชื่อบรรณาธิการ ให้ระบุ (บ.ก.), (Ed.), (Eds.). ต่อท้ายชื่อ คั่นด้วยเครื่องหมายมหัพภาค (.) เว้นวรรค 1 ระยะ

นิโบล เนื่องตัน (บ.ก.). (2542). *ชีวเคมี คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล* (พิมพ์ครั้งที่ 5).

กรุงเทพฯ: คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.

สมจิต หนูเจริญกุล, และอรสา พันธักดิ์ (บ.ก.). (2555). *การปฏิบัติการพยาบาลขั้นสูง: บูรณาการสู่การปฏิบัติ* (พิมพ์ครั้งที่ 2 ฉบับปรับปรุง). นนทบุรี: สภาการพยาบาล กระทรวงสาธารณสุข.

อรุณวรรณ พุทธิพันธุ์, ดุสิต สถาวร, พนิดา ศรีสันต์, และหทัย กมลาภรณ์ (บ.ก.). (2554).

Optimizing practice in pediatric respiratory diseases. กรุงเทพฯ: ชมรมโรคระบบหายใจและเวชบำบัดวิกฤตในเด็กแห่งประเทศไทย.

Smith, A. D. (Ed.). (1986). *Endourology principle and practice*. New York, NY: Thieme.

2) หนังสือที่ไม่ปรากฏชื่อผู้เขียนและชื่อบรรณาธิการ ให้ใส่ ชื่อเรื่องของหนังสือแทนที่ชื่อผู้เขียน
อสังการแผ่นดินวัฒนธรรม. (2543). กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

ผู้เขียน 2 คน

หนังสือที่มีผู้เขียน 2 คน ให้ใส่ชื่อคนแรกก่อน คั่นด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) เว้นวรรค
หนึ่งระยะตามด้วยเครื่องหมาย “&” (Ampersand) (หรือใช้ “และ” ในการเขียนเอกสารอ้างอิง/
บรรณานุกรมในภาษาไทย) และชื่อผู้เขียนคนที่ 2 เช่น

กฤษฎา กฤษณะเศรษฐี, และรจนา นากาชิม่า. (2552). *ญี่ปุ่นสีเขียว*. กรุงเทพฯ: แมวกวัก.

เจือจันทร์ จงสถิตอยู่, และอรุณศรี จิตต์แจ้ง. (2556). *พลังเครือข่ายในพื้นที่*. กรุงเทพฯ: สำนักงาน
กองทุนสนับสนุนการวิจัย.

Smith, B., & Yamamoto, Y. (2001). *The Japanese bath*. Saltlake City, UT: Gibbs Smith.

Hisrich, R. D., & Al-Dabbagh, A. (2013). *Governpreneurship: Establishing a thriving
entrepreneurial spirit in government*. Cheltenham, England: Edward Elgar.

ผู้เขียน 3-7 คน

ใส่ชื่อทุกคน คั่นแต่ละชื่อด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และใส่เครื่องหมาย “&” หรือ
“และ” คั่นหน้าชื่อคนสุดท้าย (ไม่ใช่ว่า “...และคนอื่น ๆ”)

พชร สันทัด, สุรชาติ ณ หนองคาย, สมาน งามสนิท, ฐนันต์ศักดิ์ บวรนนท์กุล, เชษฐรัชดา พรธนาธิกุล,
กฤษฎี สถิตยพัฒนานนท์, และประยงค์ เต็มขวลา. (2557). *ศาสตร์และศิลป์การบริหาร
การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์*. กรุงเทพฯ: สมาคมส่งเสริมคุณธรรม.

ศุภมิตร เมฆฉาย, พัทรินทร์ คุรุฑเมือง, อัญชลี วงษา, เทอดชัย เวียรศิลป์, โกมท อุ่นศรีสง,
และเกรียงศักดิ์ เม่งอำพัน. (2548). *การจำแนกเพศปลาปักด้วยเครื่องหมายโมเลกุลดีเอ็นเอ*.
เชียงใหม่: คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

James, E. A., Slater, T., & Bucknam, A. (2012). *Action research for business, nonprofit,
& public administration: A tool for complex times*. Los Angeles, CA: SAGE.

ผู้เขียน 8 คน หรือมากกว่า 8 คน

ผู้เขียนตั้งแต่แปดคนขึ้นไป ให้ใส่ชื่อผู้เขียนหกชื่อแรก ใส่เครื่องหมายจุลภาค เว้นหนึ่งระยะ
ตามด้วยจุดสามจุดหลังจุดแต่ละจุดเว้นหนึ่งระยะ (three ellipses) (, . . .) แล้วใส่ชื่อผู้เขียนคน
สุดท้าย(ไม่ใช่...และคนอื่น ๆ)

จิราภา เติ่งไตรรัตน์, นพมาศ อึ้งพระ (ธีรเวคิน), รัชนี นพเกตุ, รัตนา ศิริพานิช, วารุณี ภูวสุรกุล,
ศรีเรือน แก้วกังวาล, . . . อุบลวรรณ ภวากานันท์. (2555). *จิตวิทยาทั่วไป* (พิมพ์ครั้งที่ 7).

กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

Gilbert, D. G., McClellon, J. F., Rabinovich, N. E., Sugai, C., Plath, L. C., Asgaard, G., ... Botros, N. (2004). Effects of quitting smoking on EEG activation and attention last for more than 31 days and are more severe with stress, dependence, DRD2 A1 allele, and depressive traits. *Nicotine and Tobacco Research*, 6, 249 - 267. doi:10.1080/14622200410001676305

2.2 การอ้างอิงจากหนังสือที่พิมพ์ในโอกาสพิเศษ

กฐินพระราชทาน 2543 สถาบันพระปกเกล้า: วัดสว่างอารมณ์วรวิหาร อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดสุโขทัย.

นันทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.

นิธิ นิมิตรบุญ. (2556). 100 ปี สมเด็จพระสังฆราชฯ. กรุงเทพฯ: แอดบุ๊ก.

พลาดิษฐ์ สิทธิธัญกิจ. (2551). พระบรมรูปทรงม้า: 100 ปีพระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. กรุงเทพฯ: บ้านทึบสยาม.

2.3 การอ้างอิงจากหนังสือแปล

ฮอว์คิง, เอส ดับบลิว. (2552). ประวัติย่อของกาลเวลา ฉบับภาพประกอบ [The illustrated: A brief history of time] (พิมพ์ครั้งที่ 17) (ปิยบุตร บุรีคำ และอรธฤต ฉัตรภูมิ, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: มติชน.

ออร์เรลล์, ดี. (2556). หัวใจเศรษฐศาสตร์ [Introducing economics] (ณัฐภรณ์ เลี่ยมจรัสกุล, ผู้แปล). นครปฐม: มุลนิธิเด็ก.

2.4 การอ้างอิงจากบทความในวารสาร

[ชื่อผู้เขียน. (ปีที่พิมพ์). ชื่อบทความ. ชื่อวารสาร, ปีที่(ฉบับที่), หน้าแรก - หน้าสุดท้าย.] เช่น สุทัศน์ ยกส้าน. (2553). ประวัติความสำคัญของเกล็ดต่อมนุษย์. *สารคดี*, 26(303), 129 - 132.

มาริส กาญจนะ, และเรืองเดช ศรีวรรณ. (2548). การประเมินค่าประโยชน์ด้านการลดมลภาวะทางกลิ่นของโรงควบคุมคุณภาพน้ำชองนนทบุรี. *วารสารเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*, 12(1), 1 - 11.

จารึก หนูเนียม, วิยะดา คงเพชร, และไรนา รัตนพฤกษ์จร. (2548). การใช้กระบวนการกลุ่มในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้ป่วยเบาหวาน ศูนย์สุขภาพชุมชนเครือข่ายโรงพยาบาลมหาราชนครศรีธรรมราช. *วารสารสุขศึกษา*, 28(101), 60 - 68.

วารสารที่ได้รับการตอบรับตีพิมพ์และอยู่ระหว่างรอตีพิมพ์ สำหรับเอกสารภาษาอังกฤษ ให้ใช้คำว่า "in press" หรือ "อยู่ระหว่างการตีพิมพ์" สำหรับเอกสารภาษาไทย แทนที่ ปีที่พิมพ์ เช่น Zuckerman, M. , & Kieffer, S. C. (in press). Race differences in face-ism: Does facial prominence imply dominance? *Journal of Personality and Social Psychology*. วิษุทธิ์ พิมพ์ถนอม, และศุภณัฐ ทรัพย์นาวิ. (อยู่ระหว่างการตีพิมพ์). การพัฒนารูปแบบหลักธรรมาภิบาลที่เหมาะสมกับวัฒนธรรมขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดเพชรบุรี. *วารสารการเมืองการปกครอง*, 13(1).

2.5 การอ้างอิงจากบทความในนิตยสาร หรือ หนังสือพิมพ์

[ชื่อผู้เขียน. (ปี, วัน เดือน). ชื่อบทความ. ชื่อ นิตยสาร หรือ หนังสือพิมพ์, ปีที่, หน้า.] เช่น
ปิยวรรณ ผลเจริญ. (2553, 21 สิงหาคม). เรียนรู้สังคมจุลสังคิปร์ต่อยอดแนวคิดอุตุฯ เชียงใหม่ไทย. มติชน, น. 7

2.6 การอ้างอิงจากบทความในสารานุกรม

วุฒิชัย มูลศิลป์. (2549). กฎหมายตราสามดวง. ใน *สารานุกรมประวัติศาสตร์ไทย* (เล่ม 1, อักษร ก, น. 12 - 16)
Schneiderman, N. (2000). Coronary Heart Disease. In *Encyclopedia of Psychology*
(pp.305-311). London, England: Search Press.

2.7 การอ้างอิงจากวิทยานิพนธ์

[ชื่อผู้เขียน. (ปีที่พิมพ์). ชื่อวิทยานิพนธ์. (ระดับวิทยานิพนธ์). มหาวิทยาลัย, เมืองที่ตั้ง
มหาวิทยาลัย.] เช่น
อุกฤษฏ์ ทรงชัยสงวน. (2543). ความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการบริหารจัดการ โครงการ
พัฒนาสถานีตำรวจเพื่อประชาชนของสถานีตำรวจภูธรอำเภอ. (การศึกษาค้นคว้าอิสระ
ปริญญามหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น.
กฤษฎาธาร จันทะโก. (2556). การส่งเสริมและการอนุรักษ์ดนตรีไทยและนาฏศิลป์ไทย: กรณีศึกษา
มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์).
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, นนทบุรี.
Sirinoot Teanrunroj. (2005). *The Development of an innovative integrated
approach to ICT-Mediated Learning in Science*. (Doctoral dissertation).
Srinakharinwirot University, Bangkok.

2.8 การอ้างอิงจากรายงานการวิจัยของหน่วยงาน

[ชื่อผู้เขียน. (ปีที่พิมพ์). ชื่อเรื่อง. สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.] เช่น
ประสงค์ชัย เศรษฐสุริยชัย. (2561). ความสัมพันธ์ระหว่างนโยบายของทักษิณ ชินวัตรกับคนเสื้อแดง:
มอง “คนเสื้อแดง” ในจังหวัดมหาสารคามผ่านแผนภาพการรับรู้. มหาสารคาม: วิทยาลัย
การเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
National Mental Health Information Center. (2004). *Mental health consumers and
members of faith-based and community organization in dialogue*. Retrieved
from [http://mentalhealth.samhsa.gov/publications/allpubs/SMA04-3868/
default.asp](http://mentalhealth.samhsa.gov/publications/allpubs/SMA04-3868/default.asp)

2.9 การอ้างอิงจากจุลสารและเอกสารไม่ได้ตีพิมพ์เผยแพร่

[ชื่อผู้เขียน. (ม.ป.ป.). ชื่อเรื่อง. สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.] เช่น
พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ). (ม.ป.ป.). *ชีวิตที่ก้าวหน้า: หลักในการสร้างความก้าวหน้า
แก่ชีวิต*. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.
Hua Hin-Chaam: Idea map [Pamphlet]. (2004). Bangkok: PSP.

2.10 การอ้างอิงจากแผ่นพับ

จตุพล สรีสมบูรณ์. (ม.ป.ป.). *คำถามที่พบบ่อยเกี่ยวกับวัคซีนเอชพีวี* [แผ่นพับ]. (ม.ป.ท.).

2.11 การอ้างอิงจากบทสัมภาษณ์

นงนารถ ชัยรัตน์. (2553, 10 กรกฎาคม). ผู้อำนวยการสำนักหอสมุดกลาง [บทสัมภาษณ์].

Smith, M. B. (1989, August 12). Interview by C. A. Kiesler [Tape recording]. President's Oral History Project, American Psychological Association. APA Archives, Washington, DC.

Sparkman, C. F. (1973). *An oral history with Dr. Colley F. Sparkman/Interviewer: Orley B. Caudill*. Mississippi Oral History Program (Vol. 289), University of Southern Mississippi, Hattiesburg.

2.12 การอ้างอิงจากโทรทัศน์วัสดุ

ภูวนาถ คุณผลิน. (2542). เจ้าไม่มีศาล ใน *กรรมมีโกลด์ ซีรีส์* [ซีดี]. กรุงเทพฯ: บริษัทจี เอ็ม เอ็มแกรมมี. อิทธิสุนทร วิชัยลักษณ์ (ผู้กำกับ). (2544). *โหมโรง* [ภาพยนตร์]. กรุงเทพฯ: สหมงคลฟิล์ม อินเตอร์เนชั่นแนล.

Mactyre, L. (Reporter). (2002, January 23). *Scandal of the Century* [Television series episode]. In H. Cashore (Producer), the fifth estate. Toronto, Canada: Canadian Broadcasting Corporation.

Van Nuys, D. (Producer). (2007, December 19). *Shrink rap radio* [Audio podcast]. Retrieved from <http://www.shrinkrapradio.com/>

Egan, D. (Writer), & Alexander, J. (Director). (2005). Failure to communicate [Television series episode]. In D. Shore (Executive producer), *House*. New York, NY: Fox Broadcasting.

2.13 การอ้างอิงจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์

เกียรติอนันต์ ล้วนแก้ว. (2557, 18 เมษายน). หน้าต่างความคิด: การศึกษาขั้นพื้นฐานของฟินแลนด์: บทเรียนและบาดแผล. *กรุงเทพธุรกิจ*, น. 11. สืบค้นจาก http://www.dpu.ac.th/laic/upload/content/file/article_instructor/article-2557/B232.pdf

O'Keefe, E. (n.d.). *Egoism & the crisis in Western values*. Retrieved from <http://www.onlineoriginals.com/showitem.asp?itemID=135>

รายการอ้างอิงจากเว็บเพจที่ไม่มีชื่อผู้แต่งและระบุวันที่สืบค้น

New child vaccine gets funding boost. (2001). Retrieved March 21, 2001, Retrieved from http://news.ninensn.com.au/health/story_13178.asp

2.14 การอ้างอิงจากสารสนเทศจากซีดีรอม

Realizing the Potential of Information Resources: Information, Technology, and Service. (1996). Boulder Boulder, CO.; CAUSE. [CD-ROM]. Abstract from: Silver Platter File:ERIC tem: ED392340

2.15 การอ้างอิงจากสารสนเทศจากวารสารอิเล็กทรอนิกส์

พนมพร สารสิทธิยศ. (2557). ท่องเที่ยวศาสนสถานลุ่มน้ำโขง. *สารวิจัยเพื่อพัฒนาชุมชน*, 2(2). สืบค้นจาก <http://journal.msu.ac.th/wp-content/uploads/2014/07/2-Tourist-Places-Religion-in-Mekong-Basin.pdf>

Sillick, T. J., & Schutte, N. S. (2006). Emotional intelligence and self-esteem mediate between perceived early parental love and adult happiness. *E-Journal of Applied Psychology*, 2(2), 38-48. Retrieved from <http://ojs.lib.swin.edu.au/index.php/ejap>

2.16 การอ้างอิงจากสารสนเทศจากฐานข้อมูลออนไลน์

วรลักษณ์ ทองใบ. (2552). *การใช้สารสนเทศการท่องเที่ยวของมณฑลเทศาภิบาลในจังหวัดที่ประสบภัยพิบัติสึนามิ*. สืบค้นจาก http://thesis.swu.ac.th/swuthesis/_Inf_Sci/Vorraluk_T.pdf

Kachoka, N., & Hoskims. R. (2009). Measuring the Quality of Service: a Case of Chancellor, University of Malaysia. *South Africa Journal of Library & Science*, 75(2), 170-178. Retrieved from <http://web.ebscohost.com/ehost>

รายการอ้างอิง

กวิณทร์ พิมจันทร์. (2562). การอ้างอิงและการเขียนรายการบรรณานุกรมตามรูปแบบ APA ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 6. *วารสารการเมืองการปกครอง*, 9(3), 233-248. สืบค้นจาก <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/jopag/article/view/229742/156355>

นงเยาว์ เปรมกมลเนตร. (2548). *รูปแบบการลงรายการอ้างอิง*. สืบค้นจาก http://www.kmutt.ac.th/jif/public_html/citationStyles.html

นันทพร ณะกุลบริภัณฑ์. (2558). *การอ้างอิงและการเขียนรายการเอกสารอ้างอิงตามแบบ APA ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 6*. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ศุภสิริ ช่วยชูวงศ์. (2558). *การเขียนอ้างอิงแบบ APA ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 6*. สืบค้นจาก <https://clib.psu.ac.th/images/ratana/APA-6-edition.pdf>

ใบสมัครสมาชิก

วารสารการเมืองการปกครอง

วิทยาลัยการการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ขอสมัครสมาชิกวารสารปีที่.....ฉบับที่.....

ประเภทสมาชิกวารสารการเมืองการปกครอง

- ☐ บุคคลทั่วไป
☐ หน่วยงาน ชื่อหน่วยงาน

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

ชื่อ.....

ที่อยู่เลขที่.....หมู่.....ซอย.....ถนน.....

ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....

โทรศัพท์(มือถือ).....โทรศัพท์(หน่วยงาน).....

โทรสาร.....

ลงชื่อ.....ผู้สมัคร

(.....)

วันที่.....เดือน..... พ.ศ.

สำหรับเจ้าหน้าที่กรอก

เลขที่ใบเสร็จ.....เล่มที่.....เลขที่สมาชิก.....

ลงชื่อ.....ผู้รับเงิน

วันที่.....เดือน..... พ.ศ.

สมัครสมาชิกแบบออนไลน์ได้ทาง

<https://www.tci-thaijo.org/index.php/jopag/index>

พิมพ์ที่ หจก.อภิชาติการพิมพ์

50 ถ.ผังเมืองบัญชา ต.ตลาด อ.เมือง จ.มหาสารคาม 44000

โทร. 091-0600611 อีเมล b0866410218@gmail.com